K. III 959

ECONOMIA BRESLELOR ÎN MOLDOVA

DE

EUGEN PAVLESCU
CONFERENȚIAR UNIVERSITAR

BUCUREȘTI
FUNDAȚIA REGELE CAROL I
1, Strada Wilson, 1
1939

8643
10217

ECONOMIA BRESLELOR ÎN MOLDOVA

Nu se împrumută acasă.

ECONOMIA BRESLELOR ÎN MOLDOVA

DE

EUGEN PAVLESCU

CONFERENȚIAR UNIVERSITAR

Biblioteca Documentară
Piatra Neamț
Regiunea Bacău

10.217.

BUCUREȘTI
FUNDAȚIA REGELE CAROL I
1, Strada Wilson, 1
1939

K.III.959

CUVÂNT ÎNAINTE

« . . . a scrie multă vreme la cumpănă au stătut cugetul nostru... A lăsa iarăși nescris... este inimei durere ».

(Miron Costin)

Îndrăznesc să prezint astăzi lucrarea de față, însă nu pot să nu mărturisesc greutățile ce-am întâmpinat în alcătuirea ei, nu atâta prin diversitatea cunoștințelor ce necesită o expunere complectă a vieții breslelor moldovenești, cât, mai cu seamă, prin lipsa de izvoare ce ar trebui cercetate. Munca fără preget a cercetătorilor noștri pune la dispoziția tuturora zeci de volume cu documente, care ne dau putința de-a pătrunde în negura trecutului și a scoate la lumină comorile neamului nostru, din care însă prea puține privesc viața orășănească. Și, dacă este adevărat că Moldova n'a cunoscut o clasă de mijloc decât în timpurile mai apropiate nouă, cu atât mai mult ar fi trebuit să ni se păstreze un mai mare număr de hârtii care să ne vorbească despre dânsa. Totuși, nu trebue să uităm împrejurările prin care au trecut așezările noastre orășenești, până nu prea departe de vremurile ce trăim. Asupra târgurilor se abăteau mai întâi toți dușmanii cari năzuiau la pământul nostru, iar mâniile dumnezeești spre târguri se îndreptau întâi. Casele de lemn, stuhuite sau șindreluite, erau un minunat aliment pentru focurile ce nu mai conteneau, înghițind și hârtiile de pe grindă sau din pălămida lăzilor de Brașov; iar, la vremuri de molimă, cioclii aveau grijă să ardă și tot ce era hârtie, odată cu « boarfe și ciuhee », cum denumeau ei lucrurile din casă. Hârtiile care aveau valoare, în trecut, erau numai acelea ce dovedeau fie un împrumut, fie o transmisiune de proprietate mobiliară sau imobiliară; la vremuri de liniște acestea se păzeau mai cu grijă, iar, la vremuri

de răstriște, la ele era primul gând al bejănarilor, apucând codrul sau drumul hotarului. Un catastih de breaslă, un zapis de tocmeala unei calfe sau a unui ucenic, o zdelcă de închirierea unei odăi «la față» pentru prăvălie și atâtea altele ce interesau vieața de toate zilele, cu alt obiect decât proprietatea, cui îi mai trecea prin minte să întârzie pentru ele, o clipă măcar, când urgia îl călca pe urme? Hârtii fără importanță, care se puteau reface printr'un nou acord de voință al acelora cari, eventual, ar mai fi fost interesați!

Un singur izvor ne-ar mai fi dat putința cercetării mai în deaproape și mai complecte a problemei ce urmărim, cel puțin pentru veacul al XVIII-lea: Condicele domnești. Dar și aici ne-a urmărit nenorocul, deoarece, dacă pentru Țara-Românească ele s'au păstrat, în Moldova au fost mistuite, aproape în întregime, de focul care, în 1827, a distrus palatul domnesc din Iași. Vor mai fi hârtii bătrâne în vechile hotare ale târgurilor moldovenești, însă, până acum, n'au fost date la lumină, în număr îndestulător, pentru a zugrăvi, după dânsele, fără greș, vieața economică a Moldovei, de dincolo de veacul al XIX-lea.

Așa încât, dacă m'am îndemnat a scrie, a fost, în primul rând, dorința de-a contribui, oricât de puțin, la Economia noastră Națională, și, apoi, nădejdea că nu mi se vor lua prea în nume de rău lipsurile și greșelile ce se vor dovedi în cele ce pot împărtăși, astăzi, acelora care se vor osteni să citească.

Și dacă unii oameni s'au pus de-a-curmezișul cercetărilor mele, când datoria lor era să mi le înlesnească, nu pot să nu amintesc că mi-ar fi fost cu neputință să dau și puținul ce se vede, dacă alții, iubitori de muncă și înțelegători de știință, nu m'ar fi încurajat și ajutat. Excelenței Sale Prof. Dr. Stanislav Wojciechowski, dela Academia de Inalte studii comerciale din Varșovia, d-lui Prof. Dr. Franciszek Bujak dela Universitatea din Lwow și d-lui Prof. Dr. Karl Kurt Klein, dela Universitatea din Iași, le datoresc întreaga bibliografie a țehurilor polone și putința de-a o fi consultat în mod efectiv; S. S. Prof. Dr. Cicerone Iordăchescu și d-lui Prof. Dr. Constantin Fedeleș, dela Universitatea din Iași, le datoresc traducerile textelor de greacă și latină medievală; d-lui Prof. Mihai Costăchescu, dela Liceul Național din Iași, traducerile din limba slavonă; S. S. Preot. Arsen Varjabetian, parohul bisericii armene din Iași, traducerile din limba armeană;

C. S. Preot Eduard Doujac, dela catedrala catolică din Iași, textele din limba polonă; d-lui Prof. Dr. Mihail Galan, dela Școala normală din Vaslui, traducerile din limba rusă și ucraineană. Dragostea cu care d-l Prof. Dr. Ștefan Berechet, dela Universitatea din Iași, mi-a pus la dispoziție bogata d-sale bibliotecă și interesul ce-a purtat tot timpul lucrării de față, sunt greu de uitat, după cum greu se poate uita nemăsurata bunăvoință a d-lor Prof. Const. C. Giurescu, dela Universitatea din București, și Prof. Constantin Moisil, directorul general al Arhivelor Statului. Aș fi nedrept dacă aș încheia fără să spun un cuvânt de mulțumire d-lui Dr. Gh. Ungureanu, subdirectorul Arhivelor Statului dela Iași, precum și d-lui Dr. Vladimir Cărăuș, bibliotecarul Facultății de Teologie din Chișinău, pentru indicațiile și documentele ce mi-au pus la îndemână.

Iași, 12 Octomvrie 1937

EUGEN PAVLESCU

PARTEA I

ORIGINA BRESLELOR

CAPITOLUL I

PĂRERI ŞI REALITĂŢI

Problema originii breslelor româneşti întâmpină şi la noi, ca şi aiurea, pentru instituţiile similare, dificultăţile inerente cercetărilor tuturor instituţiilor vechi, ieşite din sânul poporului, determinate de anumite nevoi locale ale timpului şi care abia ulterior fac obiect de îndrumare pentru autorităţile diriguitoare. Cercetarea, în cazul de faţă, pare şi mai grea, dat fiind, pe de o parte, multiplele funcţii pe care breslele noastre le îndeplineau sau se considera că le pot îndeplini, iar, pe de alta, tendinţa naturală de imitare nu numai dela om la om, dar şi dela un grup constituit la altul. Breslele, în esenţa lor, au un rol strict economic, însă, dela început sau mai pe urmă, li se conferă şi atribuţii administrative, fiscale, politice sau sociale, a căror cercetare poate duce, astăzi, la diferite concluzii, după domeniul de activitate cercetat. O greutate sau o uşurinţă în deslegarea problemei noastre este şi faptul că la unii vecini alcătuiri similare existase sau existau înainte de alcătuirea noastră ca Stat, continuând să existe şi după aceea, dând astfel putinţa să se creadă că breslele noastre sunt copia acestora, introduse aşa cum fusese introdusă moda polonă, orientală sau apuseană, cu atât mai mult cu cât ne găseam în sfera lor de influenţă politică sau economică. Această diversitate de premize dela care se poate porni a făcut să se emită păreri diferite asupra originei breslelor noastre, explicându-le fie prin unele fenomene economice şi sociale specific româneşti, fie atestând introducerea directă a sistemului de alcătuiri similare de peste hotare.

§ 1. — **Origina străină a breslelor româneşti**

In această ordine de idei, Ion Massim-Lenş reeditează vechea teorie apuseană a colegiilor romane, luând în considerare existenţa

acestor alcătuiri în Dacia romană și unele asemănări cu breslele noastre [1]). Este neîndoelnic că această provincie a cunoscut colegiile libere de meșteșugari și negustori, poate odată cu organizarea administrativă, întreprinsă de Adrian în 120 d. H., întru cât patruzeci și șapte de ani mai târziu găsim aici colegii care se desființau prin desuetudine [2]); caractere comune există de asemenea între colegii și bresle [3]); totuși e imposibil de admis o succesiune directă, prin frământările a o mie de ani, trecând și dincoace de munți și încetățenindu-se printre strămoșii noștri, într'un mediu pastoral-agricol, cărora așezările orășenești le lipseau. Apoi, cum vom vedea mai târziu, breslele moldovenești au un caracter cu totul diferit de acela al breslelor muntenești, în Moldova predominând un spirit de frăție, care nu se găsește în Țara-Românească, unde totul se bazează pe o politică economică imitată după Constantinopol. Dacă breslele noastre ar fi luat naștere sub directa influență a colegiilor romane, nu numai că aceste deosebiri nu ar fi trebuit să existe, ca produs al uneia și aceleiași surse, dar caractere mai apropiate acestora ar fi trebuit să se imprime în Țara-Românească, în contact direct cu legiunile romane, decât în nordul Moldovei, cum se dovedesc în fapt, și unde aceste legiuni nu au călcat.

A. D. Xenopol, înlăturând putința unei moșteniri directe, admite o «reintroducere» a colegiilor în Dacia, «sub forma slavă a breslelor», pe vremea stăpânirii bulgare a țărilor de dincoace de Dunăre [4]). Cum această stăpânire are loc după 802, când Krum unește Bulgarii din Panonia cu acei din Moesia, pentru a dura până la 1018, dată la care Vasile al II-lea Bulgaroctonul desființează primul Stat bulgar, înseamnă că reînchegarea vechiului sistem de colegii din Dacia, sub noua sa formă și nume, are loc în această epocă.

---

[1]) *Corporațiile de arte și meserii în România*, în Rev. «Dreptul», Anul XXVIII, Nr. 73. București, 1899, pp. 594 și urm.

[2]) G. Boissier, *La religion romaine d'Auguste aux Antonins*. Paris, 1909, Vol. II, p. 277. D-l V. Christescu crede că colegiile au fost introduse în Dacia între 193 și 211 d. H. sub Septimiu Sever (*Viața economică a Daciei romane*. Pitești, 1929, p. 90).

[3]) *Digesta* (Edit. Hulot. Paris, 1805). Lib. III. Tit. 4. *Quod cujuscumque*. Pr. și § 1; *idem* Lib. XLVII. Tit. 22. *De collegiis*, 1, § 2 și 4 pr.; V. Christescu, *loc. cit.*, p. 84.

[4]) *Istoria Românilor din Dacia Traiană*. București, Ed. Cartea Românească, f. d. [1925]. Vol. VII, pp. 135 și urm.

Pentru ca această teză să poată fi acceptată, trebue să admitem că Slavo-Bulgarii utilizau ei înșăși un sistem propriu de bresle, ceea ce nu se dovedește nici prin vechile instituții de origine slavă, nici prin vieața economică și socială a acestora. « Zadruga » și « mirul », vechi și specifice instituții slave, sunt asociații ce privesc vieața lor familiară sau organizarea administrativă, într'un mediu agricol-pastoral [1]); « artelul » (Артель), atât negustoresc cât și industrial, este o întreprindere cu caracter mai mult cooperativ decât corporativ [2]); iar, acele « torgovâĭ dom » (торговій домъ) și « scladstvo » (складство) sunt asociații comerciale [3]), fără nici un raport cu ceea ce se va numi, cu un cuvânt de import, « țeh » (цехъ), adică breaslă propriu zisă. In orice caz, aceste forme economice, apar mai târziu, către secolul al XV-lea, și nu în sudul Dunării, ci în Rusia. Așa încât, dacă Slavo-Bulgarii au cunoscut breslele în secolul al IX-lea și al X-lea, acestea nu pot fi decât acele bizantine, care, tocmai în această epocă, sunt reorganizate de către Impăratul Leon al VI-lea Filosoful (886—912) prin celebra sa « *Carte a Prefectului* » (*Ἐπαρχικὸν Βίβλιον*) [4]). Insușirea de către Slavo-Bulgari a acestui sistem de bresle este, de altfel, foarte îndoelnică, dacă reamintim că ele presupun, chiar și pentru începuturi, o vieață orășenească, liniște, activitate manufacturieră și economie de schimb. Ori, atât Slavii [5]), cât și Bulgarii, care-i cuceresc, erau războinici prin excelență, neînchipuit de cruzi și prădalnici, terorizând Bizanțul secole întregi [6]); agri-

---

[1]) M. Marcovici, *Die serbische Hauskommunion (Zadruga) und ihre Bedeutung in der Vergangenheit und Gegenwart.* Leipzig, 1903, pp. 18 și urm.; A. Miller, *Essai sur l'histoire des institutions agraires de la Russie centrale, du XVI-e au XVIII-e siècles.* Paris, 1926, pp. 159 și urm.

[2]) P. Apostol, *L'Artèle et la coopération en Russie.* Paris, 1899, p. 27; A. Aristow, **Промышленность древней Руси** (Industria Rusiei vechi). St. Petersburg, 1866, p. 207; N. Kalaciov, **Артели въ древней и нынѣшней Россіи** (Artelele în Rusia veche și nouă). S. Petersburg, 1864, pp. 3 și urm.

[3]) V. Kliucevsky, **Курсъ русской исторіи** (Curs de Istoria Rusiei). Moscova, 1910, vol. IV, pp. 150 și urm.

[4]) Jules Nicole, *Le livre du préfet ou l'édit de l'Empereur Léon le Sage sur les corporations de Constantinople.* Genève, 1893; Chr. Macri, *L'organisation de l'Économie urbaine dans Byzance sous la dynastie de Macédoine* (867—1057). Paris, 1925.

[5]) C. C. Giurescu, *Istoria Românilor.* Buc., 1935, vol. I, p. 235.

[6]) R. P. Guérin-Songeon, *Histoire de la Bulgarie.* Paris 1913, p. 55 și urm.

cultori harnici, în răstimpurile de liniște, produceau mari cantități de grâne, vite și miere de albine, dar, lipsiți de orașe, duceau o viață semirurală în satele lor fortificate (aule) [1]).

O greutate în a admite aserțiunea lui Xenopol este și faptul că Moldova este aceea care cunoaște mai întâi o economie a breslelor, complect închegată în secolul al XVII-lea, pe când Țara-Românească va aștepta până în a doua jumătate a secolului următor; ori, dacă faptele s'ar fi petrecut precum spune Xenopol, logic ar fi ca tocmai aici breslele să fie mai vechi decât în Moldova, unde un Stat bulgar n'a ființat nicio clipă, fără să mai menționăm că sistemul breslelor moldovenești nu are nici urmă de influența legislației lui Leon al VI-lea.

Argumentul filologic că însăși denumirea de «breaslă» a acestor alcătuiri ar arăta origina instituției, întru cât e o romanizare a slavonescului «bratstvo» (frăție), poate fi, negreșit, o indicație, însă nu și o dovadă că breslele noastre se trag de la Slavo-Bulgari. Cum că argumentul nu este concludent, o dovedește faptul că «bratstvele» (братства) nu apar decât în secolul al XV-lea, în Rusia, sub numele de «medovâĭ bratstvo» (медовыя братство), adică «frăție de miere» și numai prin secolul următor sunt denumite cu singurul cuvânt de «bratstva» (frății) [2]). Aceste instituții aveau însă un scop pur spiritual, fără cea mai ușoară nuanță economică; iar, acele «obștinâ» (общины) și «sotni» (сотни), frății de negustori, cari negoțau fie un singur fel de marfă, fie cu o regiune oarecare, alcătuite sub influența ghildelor apusene, care apar tot în veacul al XVI-lea, n'au putut avea nici o influență asupra noastră, dat fiind că ele nu se găsesc decât în orașele Rusiei nord-vestice, la Smolensk, Polsk, Novgorod, iar nu în vestul și sud-vestul apropiat nouă [3]). Este deci neîndoielnic că noi nu am putut lua instituția breslelor, ca atare, dela Slavi, cu atât mai puțin dela Slavo-Bulgari, în epoca amintită mai sus.

---

[1]) P. Boissonnade, *Le travail dans l'Europe chrétienne au Moyen Âge*. Paris, 1921, p. 74.

[2]) A. Papkov, **Древне-Русскій приходъ** (Parohia veche rusească). Sergihev Posad (Guv. Moscovei), 1897, p. 44.

[3]) N. Scabalanovici, **Западно-европейскія гилдіи и западно-русскія братства** (Ghildele Europei apusene și bratstvele Rusiei apusene), în Revista «**Христіанское чтеніе**» (Lectura creștină), Nr. 9—10. St. Petersburg, 1875, p. 326.

Cuvântul « breaslă » este totuşi o indicaţie că a corespuns cândva unei instituţii, introdusă şi la noi, dar, pentru care, imprejurările de atunci, nu permiteau să fie tradus prin românescul « frăţie », fără a da loc la o confuzie.

Intr'adevăr, din timpuri vechi, atât Moldova cât şi Ţara-Românească, au cunoscut « frăţia de cruce », acea adopţiune reciprocă, cu punerea în comun a bunurilor [1]), pentru care era nevoie, totdeauna, de o anumită slujbă bisericească, amănunţit prevăzută în molitfelnice [2]), şi, foarte adesea, şi de un hrisov domnesc de întăritura respectivelor danii. Această instituţie, în cancelariile Logofeţiei, era desemnată, în mod curent, cu simpla denumire de « frăţie » [3]).

Ivindu-se o nouă instituţie, tot sub denumirea de « frăţie », corespunzând însă unei asociaţii, cu un caracter şi scop cu totul diferit, instituţie luată dela Ruşi, care-o denumeau « bratstvo », cu pluralul « bratstva », şi dat fiind că şi această nouă alcătuire trebuia să primească binecuvântarea Bisericii şi să treacă prin cancelaria înaltului păstor în eparhia căruia se sălăşluia, iar, ulterior, şi printr'aceea a marelui logofăt — cancelarii în care limba slavonă era în toată cinstea, fie oficial, fie prin rutina diecilor —, este foarte probabil că, spre a se putea distinge cele două forme de frăţii, s'a introdus slavo-moldovenescul « breaslă » [4]) desemnând pe acestea din urmă [5]). O dovadă evidentă este testamentul, din 1628, al lui Miron-Vodă Barnovski, prin care lasă cinci mii de zloţi Frăţiei Adormirii Maicii Domnului din Lwow, deoarece « multe cheltueli a făcut *brasla* dela acea sfântă biserică cu zisa noastră » [6]). Ori, Barnovski, cunoştea minunat caracterul

[1]) Marcel Emerit, *L'Adoption fraternelle en Valachie et son influence sur la transformation de la propriété collective*. Bucarest, 1928, p. 9.

[2]) Şt. Berechet, *Caterisirea* [*degradarea*] *preotului şi frăţia de cruce*. Chişinău, 1924, pp. 23 şi urm.

[3]) I. Brezoianu, *Vechile instituţiuni alle Romaniei (1327—1866)*. Buc., 1882, p. 82.

[4]) „Брѣслъ din братство, prin forma intermediară братсвъ" (B. P. Hajdău, *Limba română vorbită între anii 1560—1600*, în Rev. « Columna lui Traian », anul VIII, Oct. 1877, Buc., p. 551).

[5]) Cf. N. Gramadă, *Cancelaria domnească în Moldova până la domnia lui Const. Mavrocordat*, în Rev. « Codrul Cosminului », vol. IX. Cernăuţi, 1935, pp. 131 şi urm.

[6]) B. P. Hajdău, *Archiva istorică a României*. Bucureşti, 1865—1867, vol. I[2], p. 188.

pur spiritual al acelei asociații, ca unul care trăise în Polonia și în tinerețe și în pribegia sa ca domn, ajutând la terminarea bisericii acestei frății, a cărei reclădire o începuse Movileștii.

Cu trecerea vremii, dispărând motivul pentru care noile frății fuseseră adoptate, marea majoritate a membrilor lor se împrăștie, rămânând doar meșteșugarii sau negustorii, mai apropiați între ei prin însăși cerințele meșteșugărești sau negustorești a vieții lor. Aceștia introduc, rând pe rând, în vechiul catastih al frăției, dispoziții de ordin economic, schimbând astfel și caracterul instituției din spiritual-social în economico-social. Vechea denumire de « braslă » se păstrează însă, spre a da « breslele » moldovenești.

O ipoteză și mai puțin plauzibilă este originea șcheiană, susținută de I. N Angelescu: « Din Transilvania, spune el, adică din Șchei, de lângă Brașov, vin în România negustori, cari nu găsiră loc în Companiile din partea locului spre a obține aceleași avantaje ca și companiștii. Dincoace de Carpați, ei imită organizarea companiștilor și fac o convenție cu autoritatea sau cu Visteria domnească. Ei *rup* o învoială, adică plătesc o *ruptă*, de unde și poartă numele de *ruptași* »[1]). Compania Grecilor din Brașov, luând ființă la 4 Noemvrie 1678, — când Principele Mihail Apaffy le acordă un privilegiu « ad normam Companiae Cibinii commorantium » prin care, « ad contentationem Ottomanicae Portae », declară dânsul, scade darea anuală, pe care Compania va trebui să o plătească, numai la trei sute de taleri[2]) —, rezultă că primele noastre bresle nu au putut lua naștere decât ulterior acestei date, din prisosul de negustori ce nu mai găseau loc în ea. Chiar dacă am da o mai largă interpretare textului de mai sus, scoborîndu-ne până la data înființării celei dintâi întreprinderi grecești de această natură în Ardeal și încă această origine nu se poate susține. Intr'adevăr, prima « Companie de negoț grecească » nu ia ființă decât la 8 Iulie 1636, la Sibiu, prin privilegiul ce-i este acordat de către Principele George I Rákóczy[3]), în timp ce, zapisul prin care « Gheorghe staroste de neguțători din Iași » cum-

---

[1]) *Histoire économique des Roumains.* Genève, s. d., p. 273.

[2]) N. Iorga, *Acte românești și câteva grecești din arhivele Companiei de comerț oriental din Brașov.* Vălenii de Munte, 1932, p. 2.

[3]) Idem, *Studii și Documente cu privire la Istoria Românilor.* Buc., 1901—1916, vol. XII, p. IV.

pără o moșie în ținutul Iașului, ne dovedește, în chip documentar, existența breslelor în Moldova, la 15 Octomvrie 1632 [1]).

Sub sugestia unui articol apărut în publicația rusă „Херсонскія Епархіалныя вѣдомости“ (Buletinul Eparhiei Hersonului) [2]), fostul Episcop al Dunării de jos, Melhisedek Ștefănescu, evidențiind unele asemănări dintre breslele noastre și bratstvele de care se ocupa articolul sus menționat, conchide că « dela Bratst vele sau asociațiunile industriale germano-polone s'au format și la noi *Bréslele* (zicere formată din slavonescul « Brastva ») meseriașilor » [3]).

Dacă este adevărat că substituirea dreptului german, de Neumarkt și Magdeburg, celui autohton, începe în Polonia, încă de pe la 1257 [4]); dacă datorită privilegiilor ce acesta acorda, nu numai orașele, dar chiar cetățenii se străduiau să-l obțină — cum este cazul cizmarilor din Przemysl, cărora, la 15 Septemvrie 1386, li se acordă « toate drepturile și obiceiurile de care se folosesc și se bucură înșiși cizmarii catolici, poloni și germani din orașul Lemberg » [5]), care dobândise dreptul magdeburghez încă dela 16 Iunie 1356 [6]) —; dacă este de asemenea exact că în secolul al XVI-lea aproape nu exista oraș al Galiției polone căruia să nu i se fi acordat dreptul german și, odată cu el, putința meșteșugarilor și negustorilor de-a se alcătui în « țehuri » (czecha), Melhisedek greșește însă când identifică corporațiile de stil german cu bratstvele. Independent de faptul dacă bratstvele sunt de origină pur rusească sau sunt împrumutate de aiurea, asupra cărui punct scriitorii sunt împărțiți [7]), cert este că ele nu aveau caracter economic, ci spiritual. Confuzia nu este posibilă nici între bratstve și acele « Bruderschaften » alipite corporațiilor apusene, întru cât dintr'acestea nu puteau face parte decât meșterii și calfele corporației respective, scopul lor fiind și legătura

---

[1]) Acad. Rom., Doc. 133. Pachet LXXXIX.

[2]) Nr. 17 din 1864, pp. 135 și urm. (după trimiterea autorului).

[3]) *Cronica Hușilor și a Episcopiei cu asemenea numire.* Buc., 1869, p. 268.

[4]) R. F. Kaindl, *Geschichte der Deutschen in den Karpathenländern.* Gotha, 1907—1911, vol. I, p. 13.

[5]) *Akta Grodzkie i Zemskie* (Acte orășănești și regionale). Lwow, 1876, vol. VI, p. 1.

[6]) R. F. Kaindl, *loc. cit.*, vol. I, p. 135.

[7]) N. Scabalanovici, *loc. cit.*, p. 271.

cu Biserica, dar, mai ales, educarea viitorilor breslași [1]), pe când « bratstvele » rusești erau instituții cu un caracter etic mai larg, alipite parohiilor, în ele putând intra orice credincios ortodox, indiferent de profesia, starea socială sau sexul solicitatorului. Bratstvele nu sunt « asociațiuni industriale germano-polone » ci alcătuiri spirituale din Rusia apuseană.

Intre bratstve, corporații de stil apusean și breslele noastre, în special cele moldovenești, sunt multe apropieri, însă înlănțuirea faptelor este cu totul alta decât acea afirmată de Episcopul Melhisedek.

D-l Prof. N. Iorga este cel dintâi a arăta că origina breslelor noastre nu este una și aceeași pentru Moldova și Țara-Românească. In aceasta din urmă, ele sunt de tip oriental, organizate după sistemul romano-bizantin, existente la Constantinopol și păstrate de Turci sub numele de « rufeturi », iar introducerea lor, în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, după 1774, se datorește lui Alexandru Ipsilante [2]); pe când, în Moldova, ele sunt mult mai vechi, iar oblăduirea n'a avut nici un amestec în introducerea lor.

In ce privește origina breslelor moldovenești, ea poate fi sau apuseană sau slavă.

Intr'adevăr, dat fiind că, după d-l Prof. Iorga, primii noștri meșteșugari sunt « întâi străini, vorbind o limbă străină, apoi urmașii lor, vorbind românește, ai străinilor dela început » [3] și că acești meșteri sunt « mai ales din lumea săsască, Polonia necontribuind personal cu nimic în această privință » [4]), ei se așezară de îndată « în *bresle* sau *frății*, căci breaslă este « brastvo », care vine dela « brat », « frate »; termenul corespunde cu « confraternitate » cu *Bruderschaft* în Apus » [5]). Așa iau naștere breslele moldovenești, de sistem « patriarhal românesc » [6]), primele ce apar pe pământul nostru, « aceste dintâi formațiuni spontane, libere, binecuvântate numai de Biserică și ocrotite de Domnie,

---

[1]) Cf. H. Müller, *Zur Geschichte des Repser Stuhles*, în Rev. « Archiv des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde », vol. 39. Hermannstadt, 1913, pp. 280 și urm.

[2]) *Istoria industriilor la Români*. Buc., 1927, p. 121.

[3]) *Negoțul și meșteșugurile în trecutul românesc*. București, 1906, p. 164.

[4]) *Scrisori și zapise de meșteri români*. Buc., 1926, p. VI.

[5]) *Istoria Românilor prin călători*. București, 1928—29, vol. I, p. 105.

[6]) *Istoria industriilor la Români*, p. 32.

— bresle de caracter occidental, venite prin Galiția polonă sau prin Ardeal — »[1]).

In același timp, d-l Prof. Iorga, afirmă și o origine pur slavă datorită Rutenilor din Polonia : « Ceea ce caracterizează epoca întâia, spune d-sa, care se întinde asupra secolului al XVI-lea și asupra celui următor mai ales, *e libertatea individuală a meșterilor.* Ei se pot lega după un obiceiu slav din părțile rutenești ale Poloniei, adus odată cu așezările, în secolul al XIV-lea, dela Suceava și Siretiu, în « bresle » (bratstvo ; slav: frăție), ai căror membri se vor zice mai târziu numai, și nu în chip curent: « breslași », vechiul și frumosul termen fiind totdeauna: « frați »[2]).

§ 2. — Origina autohtonă a breslelor românești

Mihail Kogălniceanu este printre cei dintâi a afirma o origine pur românească a breslelor noastre, formate mai întâi în domeniul industrial, cu o vechime egală burgheziei noastre însăși, ale cărei începuturi le socotește concomitente întemeierii orașelor dela noi. « Burghezia, spune dânsul, începu a se forma în secolul al XV-lea. Mai mulți servi, liberați din cauza bravurii de război și oamenii liberi, locuind în orașele domnești, nu depindeau decât de Guvern, începură a se uni în comunități, care făceau o mijlocie între nobili și țărani. Acești oameni, ocupându-se mai ales cu meseriile, erau împărțiți în bresle sau corporațiuni privilegiate »[3]).

In emiterea aceste păreri, Kogălniceanu, este vădit influențat de Dimitrie Cantemir, care, vorbind despre locuitorii Moldovei, după ce-i împarte în boieri, cetățeni și țărani, spune textual: « Numim *cetățeni*, pe aceia cari locuesc în cetăți sau orașe, *țarani*, pe aceia cari locuesc la sate. Acei cari locuesc în orașe nu sunt supuși nimărui decât doar Domnului și numai acestuia îi plătesc darea. Ei exercită toate meșteșugurile ; negustorii Moldoveni sunt rari »[4]). Făcând această descriere, Cantemir nu se referă la populația secolului al XV-lea, ci la aceea de pe timpul său, adică de

---

[1]) *Ibidem*, p. 117.

[2]) *Ibidem*, pp. 31—32.

[3]) *Histoire de la Dacie des Valaques transdanubiens et de la Valachie.* Berlin, 1854, vol. I, p. 28.

[4]) *Descriptio Moldaviae.* Buc., 1872, p. 120.

pe la 1716, când scria această operă, dovadă că, în altă parte [1]), menționează printre negustori pe Turci și pe Jâdovi, când cei dintâi nu s'au putut așeza în târgurile noastre decât în epoca de decadență a Moldovei, în secolul al XVI-lea, iar ceilalți, vor fi fost prea puțini și pe timpul său, deoarece de-o statornicire mai temeinică nu poate fi vorba decât abia la sfârșitul secolului următor. Ori cum, o burghezie românească, în sens de clasă socială, alcătuită din industriași și negustori, adică dintr'acei ce produc anumite valori de schimb sau le pun la îndemâna consumatorilor, este foarte greu de admis că a putut exista în secolul al XV-lea, adică la o dată când târgurile și orașele noastre abia luau ființă, deci cu atât mai puțin o organizare de breaslă.

După C. Ed. Wachmann origina breslelor noastre este în familie și poslușnicie.

« Este mult probabil, scrie dânsul, că primele bresle să fi fost formate din membrii aceleiași familii (în sensul latinescului *gens*). Principiul diviziunii muncei și-a găsit aplicarea în economia noastră națională, așa încât o familie să se fi specializat în lucrarea postavului gros, alta în cojocărie, alta în croitorie sau alta în lemnărie » [2]). Ca dovadă aduce un zapis, din 7 Mai 1665, prin care butnarii din Mărățâi, cu starostele Vasilie în frunte, vând niște delnițe Mânăstirii Bisericanilor [3]). Cum aceste delnițe erau stăpânite în devălmășie și cum documentul atribue calitatea de « brat » sau « sin » unora dintre alcătuitorii acestei bresle, autorul conchide că acești butnari formau o « gintu » (gens) [4]).

Cetind însă mai cu atenție documentul, găsim printre vânzători și pe un « Gheorghie Rusul » și pe un « Dumitrașco sină Căzacul », deci oameni străini sau descendenți ai unui străin, cari nu puteau avea nicio legătură de sânge cu întemeietorul satului. Apoi, admițând gensul la originea breslelor, ar trebui ca marea majoritate a acestora să se găsească la țară; ori, acesta e singurul caz ce ni s'a transmis de documente, întru cât alcătuirea dela Cotnari, despre care Arhiepiscopul Marcus Bandinus, amintește că exista la 15 Decemvrie 1646, pare să fi fost mai curând o frăție de Unguri sau Sași, adunată în jurul uneia din cele trei

[1]) *Ibidem*, p. 119.
[2]) *Despre corporațiuni (Bresle)*. Buc., 1902, p. 84.
[3]) B. P. Hajdău, *Arhiva istorică a României*. vol. I[1], p. 79.
[4]) *Loc. cit.*, p. 84.

biserici catolice din această localitate. Faptul că Bandinus vorbește despre « Lanionum Confraternitatis » [1]), este probabil că inițiativa alcătuirii unei frății se datora meserciilor sau că numărul ori importanța acestor negustori, predominând, alcătuirea însăși luase numele lor, după obiceiul vremurilor de atunci.

Teza poslușniciei, pusă înainte de Wachmann, este acceptată și desvoltată de d-l Prof. V. Madgearu, după care, poslușnicii, maiștri străini la început, spre a putea fi asimilați, folosind în același timp și mânăstirii, erau strânși laolaltă de către aceasta, pe baza puterii judecătorești ce-o exercita asupra lor, organizați, cu alte cuvinte, într'un fel de nucleu productiv; cu timpul, liberați de puterea Bisericii, acești maiștri se strămută la târgurile și orașele, care tocmai în acest timp, cam pe la începutul secolului al XVII-lea, încep a se desvolta, păstrându-și însă organizația și formând breslele [2]).

Documentele sunt însă protivnice acestei aserțiuni.

Intr'adevăr, clauza « oamenilor străini » din hrisoavele de poslușnicie, devenită curentă în secolul al XVIII-lea, este foarte rară la început; ori, această clauză nu se poate presupune. Toate hrisoavele prin care se acordă feredeului M-tirii Treisfetitelor, butucari și bărbieri teleaci, începând cu acela, din 28 Mai 1703, al lui Constantin-Vodă Duca și până la acela, din 8 Martie 1782, al lui Constantin Dim. Moruz, nu pune nicio condiție în recrutarea acestor poslușnici; numai dela acesta din urmă se prevede că ei trebue să fie « oameni străini dintralte țări di piste hotar care să naibă bir în Visterie » [3]). Cojocarii și toți ceilalți meșteri dați în poslușnicia M-tirii Pobrata, prin hrisovul din 5 Aprilie 1448, al lui Petru al II-lea Alexandrovici, pe care se sprijină d-l Madgearu, sunt din satele « Ciulinești și din Beresteani și din Roșca, care este aproape de Hărlău » [4]); iar Domnii dădeau uneori în poslușnicie, sate întregi, cum e cazul hrisovului din 17 Aprilie 1475, al lui Ștefan cel Mare, pentru M-tirea Horodnicu [5]).

[1]) V. A. Ureche, *Codex Bandinus*. Extras din « Analele Acad. Rom. », vol. XVI, s. ist. București, 1895, p. 255.

[2]) *Zur industriellen Entwicklung Rumäniens — Inaugural Dissertation* — Weida i Th., 1911, p. 87; *Bresle vechi și bresle nouă*. Buc., 1912, p. 6.

[3]) Arh. Stat. Buc. Condica M-tirei Treisfetitelor, Nr. 219, fol. 102—105.

[4]) M. Costăchescu, *Documente moldovenești înainte de Ștefan cel Mare*. Iași, 1931—1932, vol. II, p. 310.

[5]) I. Bogdan, *Documentele lui Ștefan cel Mare*. Buc., 1913, vol. I, p. 199.

Poslușnicii, pe de altă parte, nu trebuiau să fie neapărat « meșteri », adică lucrători industriali calificați. Ștefan-Vodă Tomșa, scria călugărilor M-tirii Sf. Ilie de lângă Suceava, la 11 Iulie 1623, că poslușnicii dați trebuiau « să lucreze mănăstirei la ce va hi lucrul și poslușeniia » [1]; la 10 Mai 1684, Dumitrașcu Vodă Cantacuzino, acorda M-tirii Socola un număr de doisprezece poslușnici, ca să apere călugărițele de talhari [2]; la 25 Aprilie 1712, Neculai Mavrocordat acorda Episcopiei Hușului doisprezece vieri, pentru ca la 4 Decemvrie același an să-i mai scutească încă șase argați [3]; Mihai-Vodă Racoviță, prin cartea sa din 20 Februarie 1716, scutea M-tirii Treisfetitelor, « 6 argați care sănt de aducu butuci la feredeu și trei teleaci care sănt de treaba spalatului » [4]. Exemple se pot da oricâte.

Strângerea laolaltă a poslușnicilor, în mănăstiri, sub directa supraveghere a călugărilor, în vederea aisimilării, și sub conducerea unui șef, în vederea profitului economic ce se urmărea, nu se poate, nici aceasta, verifica documentar. Din contra, hrisoavele ne afirmă că ei trăiau mai adesea înafara mânăstirilor, iar scutirile ce li se acordau pentru desătină și goștină, sunt o indicație că și agricultura intra în ocupațiile lor. O dovadă evidentă este hrisovul lui Constantin Mihai Racoviță, din 8 Noemvrie 1756, prin care acordă Episcopiei Hușului « o bucată de loc gd. din locul târgului Sorocăi » pe care « părinții episcopi să aibă aș face poslușnici din oameni streini » scutindu-i de dăjdii « ca și ei să fiia de slujbă și purtarea de grij[ă] a episcopilor când vor merge acolo » [5].

Teoria feudalității, susținută de Otto von Gierke [6], Wilhelm Stieda [7], Karl Bücher [8] și alții, o fi admisibilă pentru Occident, dar transpunerea ei în poslușnicia noastră pare mai greu de sus-

---

[1] T. Bălan, *Documente bucovinene*. Cernăuți, 1933—34, vol. I, p. 188.

[2] V. A. Ureche, *Notițe despre slobozii*. Extras din « Analele Acad. Rom. » seria II, vol. IX, S. ist. București, 1888, p. 9.

[3] Arh. Stat. Buc., Condica Episcopiei Hușului, Nr. 180, fol. 32 și 24.

[4] *Idem*, Cond. M-rii Treisfetitelor, Nr. 219, fol. 102 verso.

[5] *Idem*, Cond. Episcop. Hușului Nr. 181, fol. 97.

[6] *Rechtsgeschichte der deutschen Genossenschafts*. Berlin, 1868, vol. I, pp. 176 și urm.

[7] *Zur Entstehung des deutschen Zunftwesens*, în « Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik ». Jena, 1876, pp. 15 și urm.

[8] Citat de Etienne Martin Saint-Léon, *Histoire des corporations des métiers*. Paris, 1922, p. 65.

ținut. In apusul Europei e posibil ca origina corporațiilor industriale să fie în mânăstiri, poate tot atât de veche cât și acestea, cum susține Blanqui, însă numai pentru Occident, unde mânăstirile sunt și, mai ales, erau adevărate centre de producție, dar nu în Orient, unde, după cum remarcă acest autor, ele au drept scop « singurătatea și contemplațiunea, nevoia de a se izola, de a scăpa de plăceri și de relații omenești »[1]). Idealul vieții monahale la noi nu era bunul trai, ci schimnicia; iar organizările economice și, mai ales, problema unei asimilări a străinilor, erau departe de a-i preocupa.

[1]) M. Blanqui-Ainé, *Histoire de l'Économie Politique en Europe*. Paris, 1845, vol. I, pp. 101 și urm.

Notăm și pe C. C. Numianu, *O pagină din Economia națională românească. Bresle vechi și bresle noi.* (Teză pentru doctorat juridic). Pitești, 1915. Se susține apariția breslelor la 1650, sub influența tuturor neamurilor de negustori cu care am venit în contact.

CAPITOLUL II

PROBABILITĂȚI ȘI DOCUMENTE

O cercetare mai în deaproape a documentelor noastre, puse în lumina istorică a vremurilor ce au trecut și peste capul nostru și peste acela al vecinilor noștri, ne dovedește că la baza breslelor moldovenești nu se află niciuna din instituțiile pe care Cârmuirea le-a putut imagina, într'un scop sau altul, și nici vreo alcătuire similară de peste hotare, ci un complex de împrejurări istorice, sociale și economice, specifice acestui colț de pământ.

Sistemul breslelor a fost cunoscut Moldovenilor încă din primele timpuri ale existenței lor ca Stat, dela negustorii și meșteșugarii-negustori străini, în special Germani, fie în trecere pe drumurile moldovenești de comerț, fie negoțând în țară, pe baza privilegiilor comerciale dobândite. Totuși, dacă bresle au existat în Moldova din vremuri foarte vechi, alcătuite după normele și obiceiul apusean, pentru negustorii străini, independent de orice intervenție legală a autorităților moldovenești ale timpului, alcătuiri moldovenești, cu autorizarea și binecuvântarea forurilor diriguitoare ale țării, pentru locuitorii băștinași ai pământului moldovenesc, nu existau. Trebue să așteptăm sfârșitul secolului al XVI-lea, și lupta credincioșilor ortodocși contra catolicismului, ce năzuia să-i înghită, pentru a vedea apărând cele dintâi asociații moldovenești. Acestea nu sunt însă bresle, ci frății. Trecând acest val, noile alcătuiri rămân definitiv dobândite poporului nostru, continuând să apere credința și să ajute Biserica, dar schimbându-și fața, din pur spirituală în economico-socială, prin acceptarea de rânduieli destinate a ocroti și promova o meserie sau un negoț și prin îngrădirea dreptului de-a intra în ele la meșteșugarii sau negustorii respectivi. Timpurile turburi, dela începutul secolului al XVII-lea, și pildele de

peste hotare, contribuiră la răspândirea primelor încercări, pentru ca sfârşitul acestui veac să vadă un întreg sistem de bresle moldoveneşti, îmbrăţişând oraşele şi târgurile Moldovei. Inlănţuirea faptelor este aceasta, şi, pre cât vremurile ne-au păstrat din documente, vom încerca a o dovedi.

§ 1. — Moldova şi comerţul internaţional

Intocmai ca şi la toate popoarele, Economia casnică a fost şi la noi prima fază a vieţii noastre economice, dacă o considerăm din punctul de vedere al raporturilor dintre producător şi consumator. Ţăranul nostru, inventiv şi îndemânatic prin natura lui [1]), a fost totdeauna meşterul cel mai desăvârşit în tot ce o vieaţă agricolă-pastorală putea să ceară, fie lui însuşi, fie traiului, mai pretenţios, dar tot simplu, al stăpânilor de moşii. *Gospodăriile* noastre ţărăneşti sau boiereşti, din punct de vedere economic. erau ceea ce în vechea Grecie se numea *oikos*, la Romani *familia*, la popoarele slave *zadruga*, în Europa medievală *manoir*. Numai în meşteşugul fierăriei, şi fără ca prin aceasta caracterul economiei casnice să se poată schimba [2]), gospodarii noştri s'au înlesnit, din cele mai vechi vremuri, cu neamul Ţiganilor, veniţi în părţile noastre fie sub Alexandru cel Bun, cum susţine M. Kogălniceanu [3]), fie cu mult mai înainte, cum arată d-l Prof. C. C. Giurescu [4]).

Această Economie casnică a durat însă, la noi, mai puţină vreme decât ar fi necesitat o evoluţie normală către Economia de schimb, fără nici o influenţă de peste hotare, dela alte neamuri, cu o vieaţă economică mai înaintată, influenţă, ce nu putea să nu se producă, dat fiind situaţia geografică a Moldovei.

Confederaţia de oraşe din nordul Europei, denumită *Hansa* sau *Liga Hansiatică*, ajunsese la o deplină înflorire în secolul al XIV-lea, pentru ca în curând să fie singurul debuşeu de desfacerea produselor şi singura în stare să satisfacă toate nevoile

---

[1]) Vezi T. Pamfile, *Industria casnică la Români*. Bucureşti, 1910.

[2]) Edwin Seligman, *Principes d'Économique*. Paris, 1927, vol. I, p. 95.

[3]) *Histoire de la Dacie des Valaques transdanubiens et de la Valachie*. vol. I, p. 114.

[4]) *Istoria Românilor*. Bucureşti, 1937, vol. II, p. 479; cf. şi Em. Picot et G. Bengesco, *Alexandre le Bon*. Vienna, 1882, p. 46.

popoarelor, cu cele peste o sută douăzeci de orașe ce îngloba sau controla [1]). In aceste condiții orașele nemțești ale Galiției polone nu puteau să nu fie interesate a intra și ele în confederație, ceea ce nu le fu prea greu să obțină, dată fiind și dorința acesteia de a-și croi drum spre Răsărit. Privilegiul Regelui Vladislav al II-lea, acordat Cracoviei, la 16 August 1390, asigură coloniștilor germani ai Galiției polone o ușoară comunicație cu porturile nord-vestice ale Balticei prin deschiderea « noului drum spre Flandra », în timp ce alte drumuri ce converg spre ea și « dreptul de fondaco » ce dobândește curând, o transformă într'un oraș comercial și industrial de primul rang [2]). In Galiția orientală sau Rusia roșie, cum i se mai zicea pe vremuri, Lwowul, printr'o politică de drumuri comerciale și privilegii de comerț, izbutește să devină antrepozitul cel mai răsăritean pe « drumul tătărăsc », care, prin Vladimir și Luck, îl lega cu Caffa Crimeiei și celelalte colonii italiene dela Marea Neagră. Acesta însă, și lung și nesigur, începe să fie părăsit, încă de pe la 1382, când, în actele orașului Lwow, se găsește o primă mențiune despre « drumul moldovenesc » [3]), care, pornind din Lwow și trecând prin Halicz și Colomea ajungea în Moldova la Siret, de unde, prin Suceava, Hârlău, Iași, Lăpușna, Tighina se îndrepta spre Cetatea-Albă [4]). Din drumul moldovenesc, prin Tighina, se mergea direct la Caffa, după cum tot acolo se putea ajunge și dela Cetatea-Albă, lungind coasta mării, pe vechiul drum al Vicinei [5]).

Pornind din Suceava, și scoborînd în jos, pe râul Siret, mergea « drumul Țării-Românești », care se îndrepta spre porturile dunărene, dar și spre Râmnicul-Sărat, urmând drumul, pe uscat, către Constantinopole. In acest drum dădeau acelea de peste munți,

---

[1]) Léon Say, *Nouveau Dictionnaire d'Économie Politique.* Paris, 1891, vol. I, p. 116; J. Rambaud, *Histoire des doctrines économiques.* Paris, 1909, p. 87.

[2]) R. F. Kaindl, *Geschichte der Deutscher in der Karpathenländern.* Vol. I, p. 322.

[3]) P. P. Panaitescu, *La route commerciale de Pologne à la Mer Noire au Moyen-Âge*, în « Revista istorică română », vol. III, fasc. 1—2. București, 1933, p. 173.

[4]) I. Nistor, *Handel und Wandel in der Moldau bis zum Ende des 16 Jahrhunderts.* Cernowitz, 1912, p. 17.

[5]) Gh. I. Brătianu, *Recherches sur le commerce génois dans la Mer Noire au XIII-e siècle.* Paris, 1929, p. 246.

care, prin Tulgheş, Ghimeş şi Oituz [1]), aduceau mărfurile unei industrii anume organizate pentru vremurile de prietenie dintre Moldova şi Ţara-Ungurească [2]). Alte trei drumuri mai tăiau Moldova: unul, dela Suceava, prin Dorohoi şi Hotin, spre Lwow, e « drumul Hotinului », de care vorbeşte Alexandru cel Bun în privilegiul său de comerţ din 1408; un al doilea, « drumul Orheiului », care, dela Hotin, de-a-lungul Nistrului, prin Soroca, Orhei, Tighina, ajungea la Cetatea-Albă; iar, către 1456, se deschide şi « drumul Galaţilor », legând Suceava de Galaţi, prin Baia, Tg.-Frumos, Iaşi, Vaslui, Bârlad, Tecuci [3]).

Astfel, cu începere dintr'a opta decadă a secolului al XIV-lea, Moldova va fi străbătută, în tot lungul ei, de drumul internaţional al Hansei, cu ramificaţiile cerute de timp, pe care nenumărate cară negustoreşti, însoţite de stăpâni, vechili şi slugi, străini de neamul nostru, vor duce către Răsărit postavurile şi celalalte fabricate ale Apusului, sau mătăsuri, coloniale şi materii prime, dela acesta către Lwow, lăsând pe urma lor nu numai însemnate venituri în Visteria ţării, dar şi un progres economic, care ar fi întârziat cu mult altfel.

Este în deobşte cunoscut că oraşele Moldovei, cu excepţia vechilor aşezări ca Baia, Siretiul şi Suceava, fondate de către Saşii din Bistriţa şi Rodna Ardealului sau de către Nemţii Galiţiei polone, înainte de descălecare — cea dintâi forma o comună încă de pe la 1200 [4]) —, în marea lor majoritate, apar, în decursul secolului al XV-lea, fie pe lângă o cetate domnească, fie la popasurile negustoreşti de-a-lungul drumurilor de comerţ. Romanul, întemeiat pe la 1392, este, la început, o cetate [5]). Neamţul şi Hotinul, sunt cetăţi, pe lângă care « podgradul », adică « târgul de sub cetate » nu întârzie a se forma [6]). Cea mai mare parte dintre oraşele Moldovei, sunt întemeiate însă din necesităţi economice.

---

[1]) N. Iorga, *Negoţul şi meşteşugurile în trecutul românesc*, pp. 90 şi urm.

[2]) I. Minea, *Principatele române şi politica orientală a Impăratului Sigismund*. Buc., 1919, p. 41.

[3]) I. Nistor, *loc. cit.*, pp. 19—22.

[4]) I. Nistor, *Die auswärtigen Handelsbeziehungen der Moldau in XIV, XV- und XVI. Jahrhundert*. Gotha, 1911, p. 19.

[5]) Melchisedek, *Cronica Romanului şi a Episcopiei de Roman*. Buc., 1874—1875, vol. I, p. 5.

[6]) N. Iorga, *Istoria Românilor prin călători*, vol. I, p. 104.

Ele apar succesiv, între 1400 și 1500, documentele menționând: Bacăul, Bârladul, Iașul, Trotușul, în 1408; Adjudul, în 1433; Tg.-Neamț, în 1436; Tg.-Frumos, în 1448; Lăpușna, în 1454; Orheiul, în 1470; Soroca, în 1499 [1]).

Că toate orașele noastre au fost întemeiate « exclusiv de străinii din Ardeal și Galiția », cum afirmă d-l Prof. N. Iorga [2]), sau « din aglomerări sătești sau coloniști străini în jurul reședințelor domnești sau a popasurilor comerciale », cum susține d-l I. C. Filitti [3]), cert este că negustorii și meșteșugarii străini au contribuit, în chip destul de larg, la alcătuirea vieții noastre orășenești, organizând-o după dreptul magdeburghez, cu *șoltuzul* și *pârgarii*, cari vor exista până în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, menținând mereu legăturile lor economice cu conaționalii de peste hotare [4]).

Dacă străinii întreținеau astfel de legături, poporul nostru moldovenesc venea și el în contact permanent cu aceiași străini de peste hotare, nu numai prin mijlocirea drumurilor de comerț, dar și prin schimbul de produse ce se făcea la zilele de târg și iarmaroacele moldovenești dela graniță: « Eu Anton, cămărașul de ocne, scriu închinăciune și viață prietenilor noștri, tuturor negutătorilor din Brașov și din toate părțile ungurești și după aceasta dau de știre domniei voastre că domnul nostru Alexandru voevod a orănduit să fie 4 iarmaroace pe an în Trotuș: cel dintăi la Adormirea lui Ioan Bogoslavul Septembrie în 26, iar al doilea iarmaroc la Soborul Arhanghelului Mihail Noembre 8, iar al treilea iarmaroc la Inchinarea la cinstitele lanțuri ale sfântului Apostol Petru Ghenarie în 16, iar al patrulea iarmaroc în a treia Duminică după Paști, la Duminica Mironosițelor. La aceste zile să veniți Domnia voastră cu marfa la Trotuș și în aceste zile veți găsi boi

---

[1]) Cf. C. C. Giurescu, *Istoria Românilor*. Buc., 1937, vol. II, pp. 433 și urm.

[2]) *Istoria Românilor prin călători*, vol. I, p. 229.

[3]) *Loc. cit.*, p. 24.

[4]) Cuvântul « *șoltuz* » derivă din nemțescul « *Schulze* » (primar), care, în documentele latinești ale timpului e tradus prin *scultetus*, *schultetus* sau *solthetus*. (R. F. Kaindl, *loc. cit.*, vol. I, p. 183). După B. P. Hajdău, el ar deriva din nemțescul « *schultheiss* » (*Arhiva istorică a României*, vol. I, partea I, p. VII). E mai probabil însă că noi l-am luat dela « *szoltys* », forma polonă a cuvântului « schulze », și care se pronunță « *șoltâs* ».

Cuvântul « *pârgar* », vine dela nemțescul « *Bürger* » (orășan), după cum acela de « *voit* », cu care e desemnat uneori șoltuzul, vine dela « *Vogt* » (administrator).

și vaci și porci și pește și de toate câte se află în țara noastră. Așa să știți. Iar în alte zile nu e iarmaroc și domnia voastră să nu vă osteniți căci nu veți găsi nimic. Acestea le dăm de știre domniei voastre. Şi fiți sănătoși în Domnul. Amin »[1]). La 1579, Ianuarie în 8, Petru Şchiopul, mută din nou la Sipineț, târgul obișnuit dela hotarul polon, care sub Alex. Lăpușneanu și Ion-Vodă cel Cumplit, fusese strămutat la Hotin[2]).

La aceste zile de târg, mărfurile care se aduceau de către străinii ce veneau acolo, erau anume destinate economiei pastoral-agricole a Moldovei acelor vremuri. Negustorii și poporul nostru găseau aici ciubote, pantaloni, surtuce, farfurii, căni, seceri, coase, cuțite, etc., a industriei breslelor de peste hotare, care, mai ales în Ardeal, erau anume alcătuite în acest scop. Producția breslelor săsești de peste munți nu era destinată satisfacerii unor nevoi pur locale și nici nu era o industrie de lux, ci, întemeiată pe bază capitalistă, în vederea unor mărfuri de mare consumație, destinate exportului. Breslașii nu lucrau atât pe comandă, pentru un anumit client, personal cunoscut lor, cât mărfuri în stare să fie vândute, cu ridicata, unor consumatori anonimi, a căror nevoi erau doar indicate printr'o economie specifică; iar, loc permanent de desfacere era Moldova. Vânzarea nu se făcea decât direct de către breslașii meșteșugari, așa cum fuseseră asigurați prin așezământul lui Ludovic I de Anjou, din 1376, pentru breslele saxone din Ardeal[3]), ceea ce se va practica multă vreme, nu atât pe bază de legiuri, cât, mai ales, prin aceea că, în puterea obiceiului și, poate, și a rarității monedelor, trocul nu era cu totul exclus, breslașii dându-și manufacturatele în schimbul materiilor prime și produselor agricole moldovenești[4]).

Este drept că marii negustori ai Moldovei secolului al XV-lea și al XVI-lea erau însăși domnii și boierii țării, care-și trimeteau la hotare sau și peste ele, produsele dobândite din dăjdii, din

[1]) I. Bogdan, *Documente moldovenești din secolul XV și XVI-lea în arhivul Brașovului*. București, 1905, p. 62. Scrisoarea nu are dată, însă Anton e cămărașul lui Alexandru Lăpușneanu (1552—1561 sau 1564—1568).

[2]) B. P. Hajdău, *loc. cit.*, vol. I[1], p. 172.

[3]) Hurmuzachi-Densușianu, *Documente privitoare la Istoria Românilor*, vol. I, partea II, p. 232.

[4]) O. Jickeli, *Der Handel der Siebenbürger Sachsen in seiner geschichtlichen Entwicklung*, în «Archiv des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde», vol. 39, pp. 57 și 64.

dijmă sau din propriile lor tamazlăcuri și herghelii; că încă din 1404, negustorii moldoveni își aveau la Lwow o casă și depozitul lor [1]); că nume de-ale lor se găsesc și în documentele polone, și în cele ardelenești [2]); însă marea majoritate a negustorilor, sălășluiți, fie și vremelnic, pe pământul nostru, erau tot străini.

In aceste condiții, este exclus ca Moldovenii să nu fi cunoscut sistemul breslelor apusene, de drept comun în viața economică a negustorilor și meșteșugarilor cu cari veneau mereu în contact. Mai mult, dacă ne oprim asupra privilegiilor comerciale moldovenești, dintre 1408 și 1527, și le examinăm sub raportul clauzelor ce conțin și a evenimentelor istorice dintre timp, punându-le în legătură cu faza pastoral-agricolă în care se găsea economia noastră națională din acea vreme și obiceiurile negustorești ale acelora ce efectiv se bucurau de aceste privilegii, concluzia care ni se impune este că, în tot acest timp, a funcționat, între hotarele Moldovei, un sistem de bresle germano-polone, din care autohtonii nu au făcut niciun moment parte, destinate, în special, dobândirii și păstrării acestui important debușeu; și dacă nici o urmă nu a rămas despre vreo breaslă moldovenească, alcătuită din Moldoveni de neam, cu vreo formalitate emanată dela autoritățile laice sau bisericești ale țării lor, motivul este că asemenea alcătuiri n'au existat. De altfel, nici nu era cu putință ca bresle moldovenești să se alcătuiască, într'un timp când viața noastră orășenească abia se înfiripa, cu o populație autohtonă semi-rurală în mare parte, și când privilegiile de comerț, date Ardelenilor și Polonilor, asigurau o din belșug aprovizionare cu manufacturate.

Epoca de consolidare și de înflorire a Moldovei, care începe cu domnia lui Alexandru cel Bun, face ca vecinii noștri dela apus și miazănoapte să stăruiască în a obține privilegii de comerț cât mai largi și cât mai sigure pentru supușii lor. Privilegiul din 8 Octomvrie 1408, dat Liovenilor de către acest domnitor [3]), este un regulator complect al raporturilor comerciale dintre Moldova și Polonia, după moda apuseană [4]), după cum, un alt privilegiu,

---

[1]) I. Nistor, *Handel und Wandel*, pp. 44 și urm.

[2]) P. P. Panaitescu, *loc. cit.*, p. 175; I. Nistor, *idem*, p. 53.

[3]) M. Costăchescu, *Documente moldovenești înainte de Ștefan cel Mare*, vol. II, p. 630.

[4]) L. Cibrario, *Économie Politique du Moyen-Âge*. Paris, 1859, vol. I, pp. 161 și urm. și vol. II, pp. 175 și urm.

care însă nu ni s'a păstrat, e dat, tot de către dânsul, Braşovului. Acesta, prin însăşi situaţia sa geografică, are legături mai vechi cu Ţara-Românească, cu o serie de privilegii, începute sub Vlaicu-Vodă, la 20 Ianuarie 1368 [1]) şi continuate şi sub urmaşii săi [2]); totuşi, raporturile comerciale cu Moldova nu sunt de loc neglijate iar privilegiile de comerţ dela domnitorii moldoveni erau absolut necesare industriei ardelene, ca o măsură de prevedere pentru cazurile când ruperea raporturilor politice cu Ţara-Românească ar aduce şi întreruperea legăturilor comerciale, cum în deobşte se urma.

In dorinţa sa de a-şi transforma capitala într'un centru comercial asemănător Cracoviei şi Lwowului, Alexandru cel Bun acordă Sucevei un drept de fondaco, în special pentru postav, formulat în privilegiul acordat Liovenilor, la 8 Octomvrie 1408, în chipul următor:

« *Bucăţile de postav se vor vinde la descărcare în Suceava iar în alte târguri nu au voie să le vândă* şi cu aceşti groşi liber le este să meargă şi să-şi târguiască prin toate târgurile noastre, ce vor găsi. Iar în Ungaria şi Ţara-Românească, slobod le este să ducă postav... *Şi se va socoti preţul postavului în Suceava ca şi la Liov* » [3]).

Dacă clauza vânzării postavului cu diridicata, convenea Moldovei, prin dreptul de fondaco consfinţit Sucevei şi de către Polonia, nu este mai puţin adevărat că şi acesteia din urmă trebue să-i fi convenit în totul, ceea ce rezultă din faptul că, dintre urmaşii lui Alexandru cel Bun, acei cari se sprijineau, şi, numai atâta timp cât se sprijineau, pe Polonia, confirmau exact privilegiul din 1408, cu clauza sus amintită, sau, în cel mai rău caz, opreau pe aprigii concurenţi ai Liovenilor, pe Braşoveni, să vândă postavul altfel decât cu diridicata. Ori de câte ori erau însă siliţi a se sprijini pe prietenia regelui Ungariei, clauza vânzării cu diridicata a postavului dispărea din privilegiul de comerţ dat Braşovenilor acordându-li-se dreptul de a-şi vinde mărfurile, în ţară, oriunde şi oricum.

---

[1]) Hurmuzachi, *loc. cit.*, vol. I², p. 144.

[2]) I. Bogdan, *Documente şi regeste privitoare la relaţiile Ţării-Româneşti cu Braşovul şi Ungaria în sec. XV şi XVI.* Bucureşti, 1902, pp. 3—16.

[3]) M. Costăchescu, *loc. cit.*, vol. II, p. 630.

Intr'adevăr, se știe că aproape de sfârșitul domniei și a vieții sale, Alexandru cel Bun, schimbându-și orientarea politică, devine dușmanul Poloniei; aliindu-se cu Vitold, apoi, la moartea acestuia, cu Svidrigailo, ducele Lituaniei, declară războiu fostei sale prietene și, intrând pe pământul ei, pradă ținuturile Snyatinului, Haliciului și Cameniței. Prin Ianuarie 1432, Alexandru cel Bun murind, îi urmează fiul său Ilieș, care, cu toate că era cumnat cu regele Poloniei, urmă cu credință politica tatălui său [1]). In consecință, în privilegiul de comerț pe care-l dă Sibiului și celorlalte șase Scaune săsești din Transilvania, la 9 Aprilie 1433, li se dă toată libertatea de a « *intra cu lucrurile lor de vânzare sau mărfuri în Țara noastră* », negoțând « *în orice cetate sau oraș al nostru* », cu singura obligație de-a plăti vama [2]). Nici o restricție cu privire la vânzarea postavului. Polonilor însă nu le reînoește privilegiul.

Amenințat de ambiția și de răzbunarea fratelui său, Ștefan al II-lea, Ilieș se vede nevoit a se impăca cu Polonii, cărora le jură credință, la 3 Iunie 1433 [3]), fără mult folos de altfel, deoarece, bătut de Ștefan, în lupta dela Loloi, în toamna aceluiași an, e nevoit să fugă în Polonia, în nădejdea ajutorului cuvenit dela un suzeran căruia îi jurase credință. Ilieș nu numai că nu e susținut, dar, țara fiind, în mare parte, cu Ștefan, acesta e recunoscut și de Poloni, prin actul din 13 Decemvrie 1433 [4]). Cum Ilieș era în Polonia și rudenia lui cu casa domnitoare dubla pericolul, Ștefan al II-lea înclină repede la reînnoirea privilegiului de comerț al Liovenilor, pe care o acordă la 18 Martie 1434 [5]), *într'o redactare identică cu aceea a tatălui său*, « așa cum i se ceruse » [6]).

La 31 Mai 1434, Vladislav III, urcându-se pe tronul Poloniei, Ilieș, care între timp fusese depus în închisoare, încearcă să se elibereze și să redobândească domnia. Nereușind, izbutește doar să fugă, reîncepând luptele cu Ștefan. Acesta, în fața primejdiei, bănuind probabil că Consiliul de coroană dela Sieradz, din 7 Mai 1435, și fuga din închisoare a lui Ilieș nu fuseseră decât abilități

---

[1]) I. Minea, *loc. cit.*, p. 232.
[2]) M. Costăchescu, *loc. cit.*, vol. II, p. 646.
[3]) N. Iorga, *Studii istorice asupra Chiliei și Cetății-Albe*. Buc., 1899, p. 92.
[4]) I. Minea, *loc. cit.*, p. 236.
[5]) M. Costăchescu, *loc. cit.*, vol. II, p. 667.
[6]) N. Iorga, *Istoria comerțului românesc*. București, 1925, vol. I, p. 95.

adhoc, caută să-şi apropie prietenia Ungariei, acordând următorul privilegiu de comerţ Braşovenilor, în cursul aceleiaşi luni:

« Ştefan Voevod cu mila lui Dumnezău domn al ţării Moldovei, dăm această carte a noastră tuturor Braşovenilor că *precum au avut dela răposatul nostru părinte hrisov, tot aşa le-am dat şi noi, ca să umble în voie bună cu negoţul lor prin ţara noastră*, dar vama lor dreaptă să şi-o plătească: de o povară câte 4 groşi, iar de grivnă, orice marfă ar cumpăra în ţara noastră, câte 2 groşi. De asemenea nimeni să nu puie zălog pe marfa târgoveţilor şi oamenilor lor, pentru marfă străină, afară dacă cineva îşi va afla datornicul său şi atunci să-l pârască după lege înaintea noastră, iar a face silă Braşovenilor să nu cuteze niciunul din oamenii noştri: tot aşa se vor purta şi ei cu ai noştri. Scris-am la Gura Başăului în anul 6943 (= 1435) Mai 26 » [1]).

Acest privilegiu nu era de natură să placă Polonilor, stabilind o liberă şi serioasă concurenţă mărfurilor liovene pe piaţa moldovenească şi, în special, lovind greu vânzarea postavului; întru cât, în timp ce negustorii din Lwow, pe baza privilegiului dobândit tot dela Ştefan al II-lea, nu-şi puteau vinde postavul decât numai cu ridicata şi nicăieri aiurea decât la Suceava, Braşovenii, neavând nici o restricţie în privilegiul lor, puteau umbla prin toate târgurile şi cetăţile Moldovei, vânzându-şi postavul, fie cu diridicata, fie cu de-a-măruntul. Era deci o lovitură dată Poloniei.

La 4 August 1435, bătut la Piereşti, Ştefan se împacă cu Ilieş prin intervenţia şi a boierilor din ţară şi a străinilor de peste hotare. Ilieş îşi relua de fapt domnia acordând fratelui său o parte din Moldova şi anume ţinuturile dela Vaslui în jos până la Chilia, ţinuturi care vor forma Ţara de jos. Ele nu alcătuiau un principat deosebit, Moldova nu fusese ruptă în două, ci, rămânea tot întreagă, sub Ilieş, iar ceea ce i se ceda lui Ştefan erau doar veniturile acestor târguri şi locuri. Ştefan însă nu putea să fie mulţumit cu noua sa situaţie, mai ales că regele Poloniei îi refuzase omagiul, acceptând numai pe acela al lui Ilieş, care jură « pentru ambii » la Suceava, la 1 Septemvrie 1435, pentru ca omagiul său personal să nu-l depună decât peste un an, la 29 Septemvrie 1436, în catedrala dela Lwow [2]).

---

[1]) I. Bogdan, *Documente moldoveneşti*, p. 12.

[2]) N. Iorga, *Studii istorice asupra Chiliei şi Cetăţii-Albe*, pp. 95—96.

In primăvara anului 1437, doi împuterniciți ai Brașovului, după ce fuseseră în Țara-Românească, unde obținuseră dela Vlad Dracul privilegiul de comerț din 8 Aprilie [1]), vin și în Moldova, în același scop, solicitând și primind privilegii de comerț atât dela Ștefan al II-lea, cât și dela Ilieș.

In privilegiul dobândit dela Ștefan, datat din Vaslui, 23 Aprilie 1437, se inserează clauza următoare: « *să fie slobozi a-și vinde marfa lor în toată țara noastră, numai cu cotul să nu vânză* » [2]), pe când în acela pe care îl semnează Ilieș, la Dorohoi, șase zile mai târziu, nu numai că o astfel de clauză nu există dar, hotărînd ca « *toate drepturile să le fie cum au fost pe vremea părintelui nostru* » [3]), permițând, cu alte cuvinte, ca Brașovenii « *să umble în voie bună cu negoțul lor prin țara noastră* », înseamnă că se întrebuința vechea formulă din 1433, când Ilieș era în dușmănie cu Polonii. Ori, astăzi, situația era tocmai contrară și atunci pare neconcludent ca Ilieș, cu jurământ de credință Polonilor, să insereze o clauză defavorabilă acestora, pe când Ștefan, supărat pe dânșii, să introducă, în privilegiul pe care-l da Brașovenilor, o clauză favorabilă celor dintâi.

Ilieș, era într'adevăr vasalul Poloniei, totuși, ce încredere mai putea avea el într'înșii, când își aducea aminte, că cu tot jurământul său de credință, din 3 Iunie 1433, Polonii, în loc să-l sprijine în lupta cu frate-său, ceea ce se impunea ca o datorie de onoare unui suzeran, nu numai că-l părăsesc, dar recunosc de stăpânitor al Moldovei pe răzvrătit și, aceasta, la 13 Decemvrie 1433, adică abia după șase luni dela depunerea jurământului? Ilieș nu putea uita, de sigur, nici închisoarea sa din Polonia și nici faptul că frate-său, Ștefan, cu care se împăcase chipurile, numai prieten nu-i putea fi și că de abia aștepta prilejul să rămâie iarăși singur în scaunul Moldovei. Ii trebuia deci un sprijin, pe care nu-l putea găsi decât la Hunyadi, atotputernicul rege al Ungariei. Oferte și tratative directe fiind primejdioase, va fi recurs la bunele servicii ale negustorilor brașoveni, acordându-le în schimb avantajele de altă dată și, căutând, prin aceasta, să îmblânzească pe rege și

---

[1]) I. Bogdan, *Documente și regeste*, p. 49.
[2]) Idem, *Documente moldovenești*, p. 15.
[3]) *Ibidem*, p. 20.

pentru fiul său, Roman, care, dat fiind că era cumnat cu Vlad Dracul, nu prea era văzut cu ochi buni de Hunyadi [1]).

De altfel, Polonii, nu puteau fi într'o stare de inferioritate faţă de Braşoveni, întru cât, ei nu ceruseră niciun nou privilegiu dela noii domni ai Moldovei, exercitând comerţul pe pământul nostru, după bunul lor plac.

De ce autorizare mai aveau nevoie, în faţa dureroasei umiliri la care fusese supus Ilieş, închinat cu înfăţişarea steagului moldovenesc înaintea regelui, cu ruperea suliţei, cu tribut anual, în natură, de una sută cai, patru sute boi şi două sute cară de morun de Dunăre? [2]). Dovadă că, în tot timpul acestei domnii comune, care durează până la 1443, nu există niciun privilegiu de comerţ care să fi fost dat Polonilor.

In ce priveşte clauza din privilegiul lui Ştefan al II-lea, nu putem admite că el o pusese cu intenţia de-a ridica economiceşte un anumit oraş, Vasluiul, spre exemplu, ce pare a-i fi servit de reşedinţă, cum o făcuse Alexandru cel Bun pentru Suceava, deoarece el le permite « a-şi vinde marfa lor în toată ţara noastră », prin urmare nu se acorda un drept de fondaco unui alt oraş din Ţara de jos. A se admite că « negoţul cu cotul al postavului era singur rezervat oamenilor de ţară », cum susţine d-l Prof. N. Iorga [3]), ne lovim de privilegii, ca acelea din 9 Aprilie 1433 sau 7 Mai 1435, din care se vede că negustorii braşoveni erau liberi să umble prin toată ţara Moldovei, vânzând orice marfă în condiţiile în care găseau mai nimerit.

Clauza prohibitorie pusă de Ştefan în privilegiul său către Braşoveni, are însă o altă explicaţie. Impăcarea sa cu Iliaş la 4 August 1435 se datora şi regelui Vladislav al III-lea, dar se făcuse şi « prin mijlocirea comercianţilor podolieni » [4]). Este foarte probabil că parte din aceşti negustori vor fi venit în Moldova de jos unde vor fi primit, dela Ştefan, ca mulţumită pentru intervenţia lor, monopolul vânzării cu cotul al postavului, în târgurile şi oraşele ale căror venituri i se cedase. Aceşti negustori nu puteau fi decât Nemţi sau Armeni, deoarece, după cum mărturiseşte, mai târziu,

---

[1]) I. Ursu, *Relaţiile Moldovei cu Polonia până la moartea lui Ştefan cel Mare*. P. Neamţ, 1900, p. 63.

[2]) N. Iorga, *Studii istorice asupra Chiliei şi Cetăţii-Albe*, p. 96.

[3]) *Istoria comerţului românesc*, vol. I, p. 91.

[4]) I. Minea, *loc. cit.*, p. 238.

Botero, comerțul cu Polonia nu era făcut nici de Poloni, nici de Jâdovii polonezi, aceștia nepășind pe pământul Moldovei dincolo de iarmaroacele dela hotar [1]).

O negustorie de asemenea natură, cerând capital, pricepere, siguranță, este greu a se crede că era făcută de oameni cu totul răzleți și fără nici o legătură între ei, mai ales când în Polonia și Ardeal erau alcătuiți în bresle. In cazul unei nedreptăți sau spre a dobândi un sprijin, cu totul altă greutate avea o intervenție colectivă decât una individuală. O asemenea concesiune era, de sigur, producătoare de venituri și, atât Ilieș, cât și Ștefan, în lupta pentru domnie, nu erau conduși atât de ideile abstracte de Stat, cum spune d-l Iorga, cât mai ales de profitul ce rezulta dintr'însa [2]). Prin urmare, este foarte probabil că negustorii de postav cu de-a-măruntul erau constituiți în una sau mai multe bresle, alcătuite din Nemți sau Armeni polonezi și protejați prin această clauză specială, care, de altfel, se obișnuia, în același scop, și aiurea. Astfel, când relațiile dintre Vlaicu-Vodă al Țării-Românești și Regele Ludovic I al Ungariei se stricară, acesta din urmă, ca o compensare pentru oprirea negoțului brașovenesc cu Țara-Românească, hotărește, la 20 Iunie 1378, că negustorii din orașele Ungariei nordice nu au voie să desfacă postav în orașele Cluj, Bistrița, Aiud, Turda și Sibiu decât numai cu diridicata, rămânând Sașilor vânzarea cu de-a-măruntul și aici și în toate celelalte târguri și orașe ale întreg Ardealului, ca o compensare și ca o încurajare și consolidare a negoțului săsesc, organizat în bresle [3]).

Se pare că Ștefan al II-lea prin această clauză prohibitorie, vizase la început, nu numai postavul ci și toate mărfurile brașovenești, acordând astfel un câmp mult mai larg de activitate protejaților săi. Aceasta rezultă atât din însuși privilegiul său, unde e vorba de «*marfa lor*», cât și din următorul ordin circular pe care-l dă mai apoi:

«Ștefan Voevod cu mila lui Dumnezeu Domn al Țării Moldovei, scriem tuturor șoltuzilor și pârgarilor din toate târgurile câte sânt în țara noastră. Venit-au aici la noi Brașovenii și se jeluesc că nu-i lăsați să-și vândă mărfurile lor mărunte cum au vândut pe vremea părintelui nostru. De aceea *de acum înainte*

[1]) N. Iorga, *Istoria Românilor prin călători*, vol. I, p. 246.

[2]) N. Iorga, *Studii istorice asupra Chiliei și Cetății-Albe*, p. 95.

[3]) Șt. Meteș, *Relațiile comerciale ale Țării-Românești cu Ardealul, până în veacul al XVIII-lea*. Sighișoara, 1921, p. 47.

să nu-i mai opriți ci să fie slobozi să-și vândă și mărunțișurile lor, precum le-a fost obiceiul pe vremea părintelui nostru Alexandru Voevod. Să-l aibă și acum tot așa și nimenea nicăeri să nu se încumete a-i opri; altfel își va lua pedeapsa. Scris-au în Suceava, Dechemvrie 19 »[1]).

Acest document nu poartă indicația anului, însă, dat fiind că este scris în Suceava, e de presupus că a fost dat în epoca dintre Mai 1443 și Iulie 1447, adică în timpul în care Ștefan al II-lea domnește din nou singur, după înlăturarea, prin crimă, a fratelui său. Ordinul pare a fi mai curând din anul 1444, deoarece, la 2 Martie acest an, Ștefan scria Brașovenilor: « Înțelepților și cinstiților bărbați plăcuți nouă », invitându-i să vie cu mărfurile lor să negoțeze după vechiul obiceiu[2]). Ajuns a fi din nou singur la domnia întregii Moldove și în dușmănie cu Polonii, cu cari nu se va împăca decât un an mai târziu, deși nu găsim o reînnoire în alte condiții a privilegiului dat Brașovenilor la 23 Aprilie 1437, tousi pare evident că în fapt a revenit asupra oricărei prohibiri a vânzării cu de-a-măruntul, chiar și în ce privește postavul, întru cât el ordonă ca ei « să fie slobozi să-și vândă *și mărunțișurile lor, precum le-a fost obiceiul pe vremea părintelui nostru Alexandru Voevod* », adică să fie liberi să umble cu orice marfă pretutindeni în țara Moldovei, fără împiedecare de-a vinde cu diridicata sau cu de-a-măruntul, ci cum vor vrea ei, cu îndatorirea să plătească vama dreaptă în târgurile unde desfăceau marfa.

Jocul clauzei postavului se precizează și mai bine în privilegiile de comerț ce urmează. Prohibirea vânzării cu cotul al postavului, de către Brașoveni, se găsește în toate privilegiile care li se vor da de către domnii prieteni ai Poloniei și lipsește dintr'acelea dobândite dela acei ce aveau sau căutau sprijin unguresc. Astfel Petru al II-lea Alexandrovici, venit și menținut la domnie prin Unguri, deși nu domnește decât un an, i se ceruse de sigur și dă Brașovenilor privilegiul din 11 Septemvrie 1448 « ca să fie ei toți slobozi *și să aibă a veni în țara noastră cu marfa lor și a umbla prin țara noastră vânzând și cumpărând marfa peste tot în țara noastră*, prin târguri, câtă le va trebui..»[3]).

---

[1]) I. Bogdan, *Documente moldovenești*, p. 19.

[2]) M. Costăchescu, *loc. cit.*, vol. II, p. 723.

[3]) I. Bogdan, *Documente moldovenești*, p. 24; M. Costăchescu, *loc. cit.*, vol. II, p. 740.

In privilegiile date de Alexăndrel-Vodă, atât în prima sa domnie, la 3 August 1449, cât și în domnia sa de a doua, la 12 August 1452, Brașovenii sunt obligați ca « *pânza și boboul să le vândă cu cotul, iar postavul să-l vândă cu bucata celor ce vor voi să cumpere* » [1]). Ori, Alexăndrel era omul Polonilor, în toată puterea cuvântului, cari nici n'au nevoie de vreun privilegiu pentru a-și urma comerțul după voie în Moldova, întocmai ca pe timpul lui Ilieș.

O dovadă hotărîtoare că Polonilor le convenea clauza vânzării postavului cu diridicata, la Suceava, și că erau interesați și la organizarea vânzării din lăuntrul țării, este faptul că Petru al III-lea Aron, semnând umilitorul act de vasalitate din 29 Iunie 1456, în aceeași zi, dă Liovenilor și « Privilegiul cel Mare », în care clauza vânzării postavului rămâne aceeași ca și la Alexandru cel Bun [2]). Este drept că, cu un an mai înainte, la 2 Iunie 1455, Petru Aron dăduse Brașovenilor același larg privilegiu ca și Petru al II-lea Alexandrovici [3]), însă la acea dată, deși domnea poate împreună cu Alexăndrel, printr'o înțelegere ce va fi intervenit între Polonia și Ungaria, era însă în luptă cu copretendentul său la domnie, susținut de Poloni, până ce va scăpa de această grijă, în toamna aceluiași an, când Alexăndrel este otrăvit de boieri [4]).

Ștefan cel Mare dă ultimele două privilegii de acest gen: unul Brașovenilor, la 13 Martie 1458 și un altul Liovenilor, la 3 Iulie 1460. Acesta din urmă menține clauza vânzării cu diridicata a postavului la Suceava, în aceleași condiții ca și sub Alexandru cel Bun [5]). Este de observat însă că privilegiul de comerț dat Brașovenilor, cuprinde clauza prohibitorie a vânzării postavului, ca și la Alexăndrel: « și să fie volnici și slobozi să umble prin toată țara domniei mele și prin cetăți și prin târguri ca să-și vânză marfa

---

[1]) I. Bogdan, *loc. cit.*, pp. 27 și 32; M. Costăchescu, *loc. cit.*, vol. II, p. 742 și 749.

[2]) In Hurmuzachi, (*Documente*, II², p. 677); I. Ursu, (*loc. cit.*, p. 82); Gr. Conduratu, (*Relațiile Țării-Românești și Moldovei cu Ungaria până la anul 1526*. Buc., 1898, p. 378), data acestui privilegiu este 9 Iunie; în M. Costăchescu, (*loc. cit.*, vol. II, p. 778) și N. Iorga, (*Istoria comerțului românesc*, vol. I, p. 98) este 29 Iunie.

[3]) I. Bogdan, *Documente moldovenești*, p. 35.

[4]) I. Ursu, *loc. cit.*, p. 79; a se vedea și V. Pârvan, *Alexăndrel Vodă și Bogdan Vodă*. Buc., 1904.

[5]) Hurmuzachi, II², p. 686; I. Bogdan, *Documentele lui Ștefan cel Mare*, vol. II, p. 271.

lor şi postavuri şi pânză şi boboul şi orice vor avea: *dar pânza şi boboul să le vânză cu cotul iar postavurile să le vânză cu bucata celor cu care se vor tocmi* »[1]).

Dacă privilegiul către Lioveni se datoreşte bunelor raporturi ce se stabilise între Moldova şi Polonia prin semnarea păcii din 4 Aprilie 1459, cum se explică însă clauza prohibitorie din privilegiul dat Braşovenilor, care favoriza pe Poloni, într'o epocă în care oştile moldoveneşti prădau Pocuţia?

In primul rând Ştefan cel Mare nu putea uita cetatea Chiliei, stăpânită de Unguri, prin cedarea ei de către Petru al II-lea, fiul lui Alexandru cel Bun. Apoi, la urcarea sa pe tron, Ungaria era în plină luptă civilă pentru succesiunea la tron, prin moartea lui Ioan Corvin, care nu se va termina decât la începutul anului 1458, când fu ales Matei Corvin, în vârstă, atunci, de abia 15 ani şi al cărui tron nu era de loc sigur în împrejurările în care se găsea Ungaria în acea vreme. Pe de altă parte, Polonia adăpostea atât pe omorîtorul tatălui său, Petru al III-lea Aron, cât şi pe un oarecare Berendei, ambii pretendenţi la domnia Moldovei, în timp ce regele Casimir al IV-lea uneltea spre a dobândi tronul Ungariei. Turcii, în sfârşit, cărora un Petru al II-lea se obligase a le plăti tribut, deveneau ameninţători. Cum Ştefan cel Mare venise la domnie fără protecţiile obişnuite din partea Ungurilor sau Polonilor şi nu se putea lipsi de una din ele, pentru consolidarea domniei, fu silit să prefere tânărului Mateiaş Corvin, pe regele Poloniei[2]). Şi atunci, pe de o parte silea pe Poloni să-l recunoască de domn, ales de ţară, prin incursiile de peste Nistru, la care Casimir, ocupat cu Cavalerii Teutoni, greu se putea opune, iar, pe de alta, le arăta bunăvoinţa sa ocrotind interesele negustorilor poloni în Moldova, introducând în privilegiul Braşovenilor clauza prietenilor Poloniei.

Este de reţinut faptul că în tot decursul veacului al XVI-lea, cu toate că Moldova va fi sub suzeranitatea Turcilor, cu plată de tribut încă din 1489[3]), Polonia, mai ales, va face tot ce-i va sta în putinţă pentru ca legăturile sale comerciale să fie păstrate la

---

[1]) I. Bogdan, *ibidem*, p. 271 şi *Documente moldoveneşti*, p. 36.

[2]) I. Ursu, *Ştefan cel Mare*. Buc., 1925, pp. 15 şi urm.; N. Iorga, *Istoria lui Ştefan cel Mare*. Buc., 1904, pp. 69 şi urm.

[3]) C. Giurescu, *Capitulaţiunile Moldovei cu Poarta Otomană*. Buc., 1908, p. 63.

Miazăzi, cu toate dificultățile care i se vor pune în cale atât din partea Turcilor, stăpâni ai Mării Negre, cu cari va trebui să trateze direct, cât și din consecințele ce se vor ivi odată cu noua orientare a comerțului apusean. Ea va persista încă în a și menține depozitul dela Suceava și, indirect, pe negustorii săi cu de-a-măruntul din Moldova. Breasla acestora trebue să fi adus și un serios venit Visteriei moldovenești, deoarece, altfel, dacă în tratatul din 1518, cu Ștefăniță-Vodă, clauza respectării drepturilor vechilor depozite, se explică prin prietenia lui Luca Arbore față de Poloni; dacă în tratatul, din 1527, al lui Petru Rareș, aceeași clauză se explică prin obligațiile acestuia față de acei care-l ajutase a lua domnia, cum s'ar explica însă existența unei astfel de clauze în tratatul dela Hârlău, din 12 Iulie 1499, dictat de Ștefan cel Mare Polonilor, după grozava lor înfrângere dela Codrul Cosminului? [1])

Cum că în Moldova trebue să fi existat bresle negustorești străine, formate din Nemți sau Armeni polonezi, pentru cari sau contra cărora alterna clauza vânzării cu diridicata a postavului, pare neîndoielnic dacă ne reamintim obiceiurile negustorilor apuseni ai timpurilor. W. I. Ashley, notează că ghildele de negustori găseau de absolută trebuință să obțină dela rege monopolul vânzării cu de-a-măruntul a postavului colorat, de care se folosea pătura avută a societății, sau, chiar vânzarea, în aceleași condiții a oricărui postav. O chartă a lui Henric al II-lea (rege al Angliei între 1154—1189), dată Ghildei orașului Chichester, hotăra că « nimeni nu va putea vinde postav cu de-a-măruntul în orașul Cicestr' dacă n'ar fi din ghilda negustorească » [2]). Otto von Gierke mărturisește că negustorii nemți aveau obiceiul constant de-a forma asociații, în forma breslelor din țara lor, pe orice pământ străin în care marfa le putea pătrunde, păstrând legătura cu țara lor de origine. Aceste asociații aveau, spune dânsul, un caracter vremelnic, alte ori mai durabil, după cum și negustoria lor era mai puțin sau mai temeinic legată de țara respectivă. « Ele deveneau însă totdeauna statornice când puteau obține, dela stăpânul țării unde se așezau, siguranța negustoriei lor, și, mai ales,

---

[1]) I. Bogdan, *Documentele lui Ștefan cel Mare*, vol. II, p. 417; *Buletinul ședințelor adunărilor ad-hoc a Moldovei*, Nr. 11 din 11 Noemvrie 1857.

[2]) *Histoire et doctrines économiques de l'Angleterre*. Paris, 1900, vol. I, p. 99.

când dobândeau un privilegiu de comerț »[1]). Este evident că nu se va fi făcut excepție pentru Moldova, mai ales când, vreme de peste un veac, asemenea privilegii au fost, de voie sau de nevoie, acordate de către voevozii noștri. Căci, altfel, cine putea cumpăra, cu ridicata, întreaga cantitate de postav, care se aducea la Suceava, spre a o revinde apoi în țară? Moldovenii noștri? In acest caz trebue să admitem că clasa noastră negustorească fiinţează cel puțin dela 1408, data privilegiului lui Alexandru cel Bun, prin care se înființează depozitul dela Suceava; la o dată adică, la care, orașele Moldovei, în mare parte, nici nu existau. Marii capitaliști cari ne străbăteau țara în secolul al XV-lea, erau Italienii; însă, aceștia, se ocupau numai cu negoțul cu diridicata, fiind în transit pe drumurile noastre de comerț. Grecii nu vor avea negoțul Moldovei decât din a doua jumătate a veacului al XVI-lea. Așa încât, singurii cari se puteau ocupa cu vânzarea cu de-a-măruntul a diferitelor mărfuri și, în special, a postavului, nu puteau fi decât Nemții și Armenii, fie că se statornicise, fie că erau numai vremelnic așezați prin plaiurile noastre. Negustorii din Lwow își aveau la Suceava o casă a lor proprie, cu depozit de mărfuri, și centru al legăturii cu Lwowul. Ei aveau tot interesul ca mărfurile lor să se răspândească cât mai mult în Moldova și, pentru aceasta, aveau nevoie de o cât mai bună organizare, în stare să lupte cu concurența Sașilor din Ardeal. Cum sistemul breslelor era în plină înflorire în Apus și în Polonia, negustorii lioveni nu puteau încredința mărfurile lor, spre desfacere, în Moldova, decât unei alcătuiri similare, în stare să lucreze, să reziste și să răspundă pentru orice daune eventuale, după însuși obiceiul nemțesc, aplicat pretutindeni, cum spune Gierke. Dacă acești negustori cu de-a-măruntul, Nemți și Armeni, cetățeni poloni, erau atât de necesari comerțului polon în Moldova, izvor de mari venituri pentru Polonia, este evident că regii poloni aveau tot interesul să-i protejeze și să le asigure o existență și o continuitate, prin reînnoirea privilegiului de comerț, în condițiile cerute de dânșii, și cari, de fapt, nu erau decât comanditarii și ai depozitului din Suceava, unde aduceau, ca aport, postavul în primul rând și, de sigur, și alte manufacturate. Cum că situația nu putea fi decât aceasta este și faptul că însăși Lovenii cereau lui

[1]) *Rechtsgeschichte der deutschen Genossenschaft*, vol. I, p. 349.

Ștefan al II-lea, ca privilegiul pe care li-l dădea, la 18 Martie 1434 [1]), să fie copia aceluia al lui Alexandru cel Bun [2]); pe când, dacă această clauză nu le-ar fi fost pe plac, puteau foarte bine să ceară ca negustorii lioveni, cari veneau în Moldova, să vândă și postavul cu de-a-măruntul, în toate târgurile și cetățile țării.

Această stare de lucruri s'a păstrat în Moldova până în prima jumătate a secolului al XVI-lea, când noile orientări ale vieții economice din Europa apuseană, datorite descoperirilor lui Christofor Columb și Vasco de Gama și, în mare parte, și a desvoltării industriei engleze, cât și a politicei economice și coloniale a Angliei, pricinuind decăderea Ligei Hanseatice [3]), aduce o simțitoare scădere a negoțului internațional cu Răsăritul, pe calea drumului moldovenesc. La aceasta nu puțin contribue și căderea, în stăpânirea Turcilor, a porturilor italiene de pe țărmul nordic al Mării Negre, cât și a porturilor dunărene. Cetatea-Albă și Chilia cad în 1484, iar Caffa fusese cucerită încă dela 6 Iunie 1475 [4]), așa încât Marea Neagră nu va mai fi liberă creștinilor, comerțul cu Polonia urmându-se intermitent, în vremuri de liniște, atât de puține de acum înainte, mai mult cu carăle, prin Țara-Românească, spre Constantinopole.

Decăderea drumului moldovenesc de comerț va aduce mari transformări și în viața economică și socială a Moldovei din secolul al XVI-lea. Nemții și Armenii, negustori polonezi, ocupați cu vânzarea cu de-a-măruntul a postavului și a celorlalte manufacturate, pierzând din ce în ce mai mult legătura cu centrele comerciale și industriale pe care le serveau, rămân izolați, începând a se asimila cu marea masă moldovenească ce-i înconjura [5]), contribuind la alcătuirea burgheziei noastre. Nu de mai puțină importanță este procesul de concentrare al proprietății rurale, care duce la formarea marilor latifundii dela sfârșitul secolului al XVI-lea și la popularea așezărilor orășenești cu noile elemente

---

[1]) M. Costăchescu, *loc. cit.*, vol. II, p. 667.

[2]) N. Iorga, *Istoria comerțului românesc*, vol. I, p. 95.

[3]) H. Pirenne, *Histoire de la Belgique*. Bruxelles, 1921—1928, vol. III, pp. 218 și urm.

[4]) N. Iorga, *Studii istorice asupra Chiliei și Cetății-Albe*, pp. 138 și urm.

[5]) P. P. Panaitescu, *La route commerciale de Pologne à la Mer Noire*, loc. cit., p. 192.

sătești, deposedate de pământurile lor, îngroșând astfel pătura negustorească și meșteșugărească în așteptarea evenimentelor precursoare breslelor.

§ 2. — Ortodoxism și catolicism

In lupta pe care catolicismul o începe, în a doua jumătate a secolului al XVI-lea, pentru convertirea la « dreapta credință » a maselor ortodoxe răsăritene, bratstvele Rusiei occidentale vor forma un zid de care se vor sfărâma și mijloacele blânde și cumplitele persecuții folosite de catolici.

Dacă introducerea noului calendar al Papei Grigorie al XIII-lea, la 5 Octomvrie 1582, și respingerea acestuia de către Sinodul Bisericii răsăritene, ținut la Constantinopole, la 20 Noemvrie anul următor [1]), constitue pentru oficialitatea polonă, un motiv legitim pentru a deschide lupta contra ortodoxismului, marea prigonire nu va începe decât după insuccesul Sinodului dela Brest-Litowsk, din Octomvrie 1596, când Biserica ortodoxă a Rusiei apusene se va rupe definitiv în două. Intre timp, neînchipuitelor presiuni morale și materiale, pe care Iezuiții, anume chemați, le întrebuințau ca mijloace de convertire [2]), căpiteniile mirene ale Rusiei apusene, cu sprijinul moral al Patriarhiei de Constantinopole, organizau rezistența. Printre aceștia, cnezii Andrei Curbsky și, mai ales, Constantin Ostrojski, desfășoară o întinsă și rodnică activitate [3]).

Rezistența la care îndemnau conducătorii mireni ajutați de către arhiereii rămași credincioși vechii Biserici, găsi un neîntârziat răsunet în marile mase, organizate din îndepărtate vremuri în alcătuiri temeinice, răspândite peste tot, în jurul bisericilor parohiale, mai ales în Rusia apuseană, sub numele de *frății* (**братсва**). Dacă frățiile rusești sunt sau nu instituții originale, problema s'a discutat mult de către istoricii și sociologii ruși: unii, văd în

---

[1]) Cf. Melchisedec, *Biserica ortodoxă și Calendarul*, în Rev. « Biserica ortodoxă română », Anul V, Nr. 9, București, 1881, p. 571.

[2]) S. Platonov, *Histoire de la Russie, des origines à 1918*. Paris, 1929, pp. 497 și urm.

[3]) A. A. Papkov, **Братства** (Frățiile). Sviato-Troițcaia Serghieva Lavra, 1900, pp. 3 și urm.

bratstve o instituție pur națională și ca fond și ca formă; alții, le socotesc originale numai ca fond, în timp ce forma au împrumutat-o dela țehurile Europei apusene; iar alții, susțin că ele nu sunt originale decât prin cauzele imediate care au dictat înființarea lor și anume, împrejurările istorice ale Rusiei apusene, în luptă cu catolicismul, fondul fiind însă luat dela exemplele vieții creștine din primele timpuri și învățăturile Mântuitorului și a Apostolilor, cu privire la dragostea dintre creștini, iar forma o datoresc țehurilor Europei occidentale [1]). Fapt este că ultimele decade ale secolului al XVI-lea, le vor putea opune tendinței de catolicizare nu ca alcătuiri formate în pripă, ci intrate în obiceiul poporului și neavând doar decât a le întări și reorganiza.

Intr'adevăr, încă de prin secolul al XII-lea, la Crăciun, la Paști și la hramuri, în toate satele și orașele Rusiei, se organizau ospețe prin cotizații, de către enoriașii parohiilor respective, constituiți în asociații numite *bratcine* (братчинъ). La aceste praznice, care durau trei zile, participanții aduceau, în natură, alimente: orz, malț, miere, bere; iar, cu timpul, cotizau numai bănește, după mijloacele și dărnicia fiecăruia. Se pofteau de asemenea și musafiri, indiferent de clasa socială, așa că, la hramuri, demnitarii și chiar principii se găseau amestecați cu negustori și țărănime. Praznicele, în vechime, erau însoțite de cântece, jocuri, scamatorii, îmblânzitori de urși, cari dădeau reprezentații; tineretul se întrecea la călărie, alergări, aruncarea suliței prin inel, tragerea cu arcul; iar, uneori, «într'un ceas rău, totul se termina cu o învălmășală și o bătălie generală» [2]). Bratcinele, elaborându-și însă, cu timpul, anumite regule, ce urmau să se respecte la praznice, de toată lumea, obținură și dreptul de-a judeca orice încălcări, tulburări și furturi săvârșite cu această ocazie.

Prin evoluția bratcinelor, sau și alături de ele, în secolul XV și XVI, apar *frățiile de miere* (медовыя братства [3]), denumite apoi *frății* (братства). Pe lângă ospețele anuale, acestea aveau în sarcina lor o serie de îndatoriri de ordin spiritual și social. Fiecare din ele își aveau biserica sau altarul, cu un sfânt ca patron

---

[1]) N. Scabalanovici, *loc. cit.*, p. 271.

[2]) A. Papkov, Древне-Русскій приходъ (Parohia veche rusească), p. 44.

[3]) *Ibidem*, p. 60.

şi hramul respectiv, la care se făceau slujbe de pomenirea viilor şi morţilor, aprinzându-se făclia, după care se prăznuia trei zile, bând miedul făcut din fagurii aduşi de fraţi ca contribuţie, iar ceara se da bisericii pentru lumânări. La această sărbătorire luau parte nu numai fraţii, adică membrii frăţiei, ci şi străinii, cu condiţie ca şi ei să respecte rânduielile, adică: să se poarte cuviincios, să nu se îmbete, să nu se culce pe masă, să nu verse miedul frăţesc, să nu facă stricăciuni, să nu aducă unul altuia vreo ofensă, nici prin vorbă nici prin faptă, şi să nu poarte arme asupra lor. Orice încălcare a prevederilor regulamentare, săvârşită la praznice, se judeca şi se pedepsea numai de către adunarea frăţească cu staroştii (старшины) în frunte, vinovaţii neputând recurge la nici o altă judecată laică sau bisericească şi nici acestea neavând dreptul să intervină. Pedepsele constau în amenzi, date în ceară, miere sau bani, închisoarea în clopotniţă şi eliminarea vremelnică sau definitivă a fraţilor din comunitate.

Conducerea frăţiei o aveau unul sau doi staroşti, cari, la praznice erau ajutaţi de mai mulţi cluceri (ключники). Staroştii aveau în păstrarea lor şi lada frăţiei (казна) în care se puneau banii rezultaţi din vânzarea prisosului de mied, fiert cu ocazia hramului, precum şi sumele ieşite din dărnicia credincioşilor. Erau aleşi de adunarea frăţească, după cum tot aleşi erau şi clucerii.

Fraţii erau obligaţi a se ajuta unul pe altul şi, dacă din mânia lui Dumnezeu, vreunul dintre ei sărăcea, se ruina sau cădea într'o nenorocire sau vreo năpaste venea asupra capului său, atunci cu toţii trebuiau să-i sară în ajutor, cu cuvântul, cu stăruinţa sau cu bani; dacă un frate se îmbolnăvea, toţi erau obligaţi să-i poarte de grijă, dându-i mijloace pentru îndreptarea sănătăţii şi pentru traiu; la întâmplarea că un frate murea, toţi ceilalţi trebuiau să se ducă să asculte liturghia, apoi, cu lumânările aprinse în mână, să-i conducă trupul la mormânt; iar, în caz că cel plecat dintre vii era sărac, toate cheltuelile cu înmormântarea, liturghia şi milostenia se făceau din lada frăţiei [1].

Cuvântul « frate » este întrebuinţat aici în sensul Evangheliei, nume pe care Isus Hristos îl dă ucenicilor săi « toţi fraţi sunteţi » (Matei, XXIII, 8); după învierea sa, el spune Magdalenei să caute

---

[1]) N. Scabalanovici, *loc. cit.*, pp. 299 şi urm. El denumeşte aceste asociaţii *frăţii duhovniceşti* (церковное братства).

pe «frați», adică pe Apostoli (Ioan, XX, 17); mai târziu, cu acest cuvânt nu se desemnau numai Apostolii lui Hristos, ci se dă tuturor creștinilor (Cor. V, 2; Clemente în epistola către Corinteni; Ignatie în epistola către Efeseni), ca având același părinte, Dumnezeu, aceeași mamă, Biserica, pentrucă erau refăcuți prin același botez și toate erau comune între ei, ca între frați [1]).

Aceste frății, constituite pe lângă o biserică, luau, în deobște, denumirea patronului acelei biserici, membri putând fi nu numai enoriașii parohiei respective, ci oricine ar fi dorit să intre în ea, indiferent de rang social, ocupație sau sex. Mai mult, până la 1569, dată când, în urma hotărîrii Dietei din Lublin, Lithuania se unește cu Polonia, în frățiile ortodoxe puteau intra și catolicii, fie chiar clerici. Dacă inițiativa alcătuirii sau majoritatea primilor alcătuitori erau meșteșugari, frăția lua numele meșteșugului respectiv, fără ca, prin aceasta, persoanele de altă profesie să fie înlăturate. O astfel de frăție este aceea din Vilna, fondată pe la 1458, cunoscută sub numele de «*Frăția blănarilor din Vilna*», care va deveni celebră prin rezistența și lupta de mai apoi contra catolicismului, și care, încă dela 31 Decemvrie 1538, își vede regulamentul întărit de către regele Sigismund I [2]).

Pe bază de rânduieli asemănătoare acestui regulament, în care se legifera obiceiurile populare ale bratstvelor, se înființară frății și în alte orașe ale Rusiei apusene, precum și în Galiția polonă, unde, *frăția din Lwow*, cu hramul *Adormirea Maicii Domnului*, deși date sigure nu există decât dela 1463 [3]), pare totuși a se fi alcătuit către 1439 [4]). Așa încât, de îndată ce catolicii încep lupta de convertire, marile mase ortodoxe, strânse în jurul bisericilor, în bratcine sau bratstve, într'o solidaritate ce intrase de secole în obiceiul poporului, nu așteptau decât o reorganizare pentru ca toate sforțările dușmane să rămâe neputicioase.

Unul din marile acte, cu care reorganizarea începe să se afirme, este, fără îndoială, acela din 1 Ianuarie 1586, când Patriarhul Ioachim al Antiohiei, fiind la Lwow, modifică și întărește vechiul

---

[1]) Pr. Șt. Călinescu, *Numele ce se da primilor creștini*, în Rev. «Biserica Ortodoxă Română», anul VI, Nr. 9, București, 1882, p. 541.

[2]) A. Papkov, **Древне-Русскій приходъ**, pp. 66 și urm.

[3]) *Ibidem*, p. 74.

[4]) A. A. Papkov, **Братства**, p. LXI.

regulament al Frăției Adormirii Maicii Domnului, din acest oraș, ce-i fusese prezentat de către frații veniți în corpore [1]).

Vizitei Patriarhului Ioachim îi urmează aceea a lui Ieremia, Patriarhul de Constantinopole, care, la 3 Ianuarie 1588, aflându-se la Vilna, reorganizează și frăția din acest oraș ridicând-o la rangul de « stavropigială », făcând-o să depindă adică direct de Patriarhie, și scoțând-o astfel de sub autoritatea capilor Bisericii ortodoxe locale, în timp ce guvernul polon, și toate autoritățile laice și bisericești catolice, trebuiau să se adreseze Patriarhiei de Constantinopole în chestiile privitoare la această frăție. Important este că Patriarhul Ieremia nu se mulțumește să acorde frăției numai autonomia cea mai desăvârșită în administrarea propriilor ei bunuri, în judecata fraților și în numirea preoților bisericilor ei, dar îi acordă și dreptul de-a excomunica, prin mijlocirea clerului local, pe orice frate nesupus sau care ar duce o vieață nepotrivită unui bun creștin. Acest regulament fu întărit, în anul următor și de Regele Sigismund al III-lea, care, la 26 Aprilie 1589, dăduse o diplomă de întărire și *Frăției blănarilor din Moghilev*, a cărui regulament este o variantă, cu prea puține schimbări, a vechiului statut al blănarilor din Vilna [2]).

In Noemvrie 1589, Patriarhul Ieremia, revenind din Rusia și găsindu-se la Tarnopol — în Lwow nu putuse intra din cauza unei epidemii ce bântuia orașul — acordă rangul de « stavropigială » și Frăției Adormirii Maicii Domnului din Lwow.

Dacă Ioachim reorganizează Frăția Adormirii din Lwow și înființează, la 15 Ianuarie 1586, Frăția Schimbării la față din Lublin, Patriarhul Ieremia, pe lângă frățiile din Zamostie, Crasnostav, Rogatin și Moghilev, pe care le înființează, sau a căror regulamente le întărește, ia măsuri pentru aducerea la îndeplinire a unui întreg sistem de frății. Potrivit sfaturilor sale, sinodul

---

[1]) Dr. I. Szaraniewicz, *Diplomata statutaria a Patriarchis Orientalibus confraternitati stauropigianae Leopoliensi a 1586—1592 data.* Leopoli, 1895, pp. 3 și urm. Vezi Anexa 1.

[2]) Акты относящіеся къ исторіи южной и западной Россіи (Actele privitoare la istoria Rusiei sudice și apusăne). St. Petersburg, 1863, vol. I, p. 221, Nr. 188. Moghilevul nu este acel de pe Nistru, ci capitala guvernământului cu același nume dintre Vilna și Smolensk; dovadă că, în Iulie 1589, pe când Patriarhul Ieremia se găsea la Vilna, frații se duc la el cu rugămintea să le întărească regulamentul. (A. A. Papkov, Братства, p. 26).

adunat la Brest-Litowsk, în vara anului 1590, hotărăște înființarea de frății pretutindeni, după modelul aceleia din Lwow; așa încât, între 1590 și 1596, numărul frățiilor crește mereu, răspândindu-se prin târguri și orașe, ridicând nivelul cultural și moral al populației ortodoxe, pe care o pregătește astfel pentru o mai bună rezistență în vederea evenimentelor ce aveau să urmeze [1]). Mișcarea este cu atât mai largă și mai rodnică, cu cât la această operă iau parte și capii Bisericii ortodoxe lithuane, care, peste puțin, se vor uni cu Biserica catolică. La 19 Ianuarie 1591, însuși Mitropolitul Mihail Ragoza, cu propria sa mână, se înscrie în frăția dela Lwow [2]).

Influența frățiilor din Lwow și Vilna devine însă desăvârșită când calitatea lor de instituții stavropigiale, acordată de către Patriarhul Ieremia, le va fi recunoscută și de către Sinodul dela Brest-Litowsk din Octomvrie 1591. Dela această dată întreaga ortodoxie a Rusiei apusene și a Moldovei va avea un sprijin nu numai spiritual, dar și politic.

Nu putem intra în detaliile cumplitelor persecuții pe care Biserica ortodoxă le va îndura în epoca de după 1596, când nu fără cale, Patriarhul Meletie al Alexandriei, adresându-se frățiilor din Rusia apuseană, printr'o scrisoare din 24 August 1597, lăudând scopul existenței acestor frății, aseamănă activitatea fraților cu faptele sfinților [3]). Primul Mitropolit unit, Mihail Ragoza, fu ceva mai moderat; Ipatie Potei, însă, care-i urmă în scaun, la 1599, fu cel mai grozav prigonitor al ortodoxismului, întrebuințând cele mai ilegale și mai neașteptate mijloace spre a-și ajunge scopul. Cum asupra frăției din Lwow, nu putea să ia măsuri efective, deoarece Ghedeon Balaban, episcopul de Lwow, rămăsese la vechea credință ortodoxă, frăția fiind sub directa protecție a cneazului Constantin Ostrojski, voevodul Kievului, încă din 1585, iar voivozii Moldovei ocupându-se în deaproape de dânsa, Potei își concentrează întreaga-i activitate asupra frăției din Vilna. Frăția din Lwow are mai puțin a suferi de persecuții și după 10 Februarie 1607, când moare Ghedeon, acestuia urmându-i la episcopat nobilul Eustafie Tissarovski, sub numele călugăresc de Ieremia; el va fi unul dintre cei mai convinși apărători ai frățiilor, iar, la

---

[1]) A. A. Papkov, *loc. cit.*, p. 27.
[2]) *Ibidem*, p. 32.
[3]) *Ibidem*, p. 57.

moartea prinţului Ostrojski, întâmplată un an mai târziu, la 13 Februarie 1608, Cazacii vor continua să apere ortodoxismul.

Kievul, socotit, pe drept, ca centrul cultural şi religios al Rusiei sudvestice, nu are o frăţie decât dela 9 Decemvrie 1615 [1]). Aceasta ar părea, într'adevăr, foarte curios dacă nu am şti că cneazul Constantin Ostrojski era şi voevod al Kievului, de care catolicii nu se puteau apropia, şi, dacă istorici, de mare autoritate, nu ar dovedi că Kievul, aproape pustiu până la începutul secolului al XVII-lea, devine un centru cultural numai dela această dată, prin stăruinţa arhimandriţilor Elisei Pletenetchi şi a lui Zaharia Copâstenschi, din Lavra Kievului, şi, mai ales, a Mitropolitului Petru Movilă [2]).

La 1620, Theofan, Patriarhul Ierusalimului, dimpreună cu Arsenie, Exarhul Patriarhiei, acordă şi frăţiei din Kiev titlul de « stavropigială », cu aceleaşi drepturi ca şi celor din Vilna şi Lwow [3]). Sigismund al III-lea nu vrea însă să recunoască frăţiei această calitate, fapt pentru care, în mod ostentativ, toată oastea Cazacilor zaporogeni, cu hatmanul Petre Sagaidacinâi în frunte, se înscrie în frăţia din Kiev [4]), adăugându-se la celelalte nemulţumiri, care vor duce la războaiele Cazacilor în contra Poloniei. Frăţia din Kiev, va deveni, peste puţin, unul din cele mai mari centre de apărare şi de răspândire a credinţei ortodoxe, cu o indiscutabilă influenţă în tot sudvestul rusesc, dar, care e prea târzie pentru a fi putut avea vreo influenţă şi asupra primelor începuturi ale breslelor moldoveneşti.

In timp ce la hotarele noastre se petreceau aceste evenimente, Moldova nu era nici ea scutită de atacul general al catolicismului contra ortodoxiei din Răsărit.

O oareşicare bunăvoinţă faţă de catolicism se vede încă de sub domnia lui Iacob Eraclide Despotul (1561—1563), iar Bogdan-Vodă (1568—1572), fiul lui Alexandru Lăpuşneanu, înconjurându-se

---

[1]) *Ibidem*, p. 110.

[2]) Sm. Golubev, **О первыхъ временахъ Кіево-Богоявленскаго братства и школы при немъ** (Despre primele vremuri ale frăţiei Arătării Domnului din Kiev şi a şcoalei de pe lângă dânsa), în Revista **„Труды кіевской духовной академіи“** (Lucrările Academiei teologice din Kiev), Nr. 3. Kiew, 1882, p. 252. (Traducerea o datoresc bunăvoinţei d-rei Lidia Frunză).

[3]) A. A. Papkov, **Братства**, p. 115.

[4]) *Ibidem*, p. 127.

numai de nobili poloni «de-i eraŭ şi de sfatŭ şi de alergatŭ la halcă», cum spune cronicarul Neculai Costin [1]), boierii o luaseră de grijă că tânărul lor domn ar putea îmbrăţişa catolicismul [2]), în curent fiind boierii cu ofensiva Iezuiţilor, începută în Polonia încă dela 1564. Este foarte probabil că Albanezul italianizat şi catolic, Bartolomeu Bruti, care se stabileşte în Moldova odată cu domnia lui Iancu-Vodă Sasul (1579—1582), nu va fi rămas cu totul inactiv, dacă se ia în considerare ajutorul ce-l dă catolicismului sub cea de-a doua domnie a lui Petru-Vodă Şchiopul (1582—1591). Dacă vestea pe care Bruti, ajuns mare clucer al Moldovei şi căpitan de Lăpuşna, o trimetea, la 5 Septemvrie 1587, nunciului papal din Polonia, cum că ilustrul său prinţ şi stăpân «este foarte devotat sfântului Scaun Apostolic», cerând să se trimită misionari Iezuiţi cari să predice adevărata credinţă creştină [3]), ar putea fi pusă la îndoială, trei luni mai târziu, la 1 Ianuarie 1588, însuşi Petru-Vodă Şchiopul asigură pe Papa Sixt al V-lea şi pe Legatul apostolic din Polonia, că doreşte să slujească în toată sinceritatea catolicismul [4]).

In toamna anului 1588, propaganda catolică devine efectivă, prin sosirea în Moldova a misionarilor Iezuiţi, din cari făcea parte însuşi Stanislav Warzewiecki, rectorul colegiului iezuit din Lublin. Tot ce este sas sau ungur sau de orice altă naţie, dar catolică, aşezată la noi, dobândesc de astă dată slujitori şi propăvăduitori iscusiţi, pe cari însuşi Vodă le ordonă să-i asculte; propăvăduitori care, se înţelege, aveau ca ţintă promovarea catolicismului şi în populaţia moldovenească. Treburile mergeau foarte bine şi rapoartele misionarilor, cum şi scrisorile lui Petru Şchiopul atestă progresele făcute [5]). La începutul lui 1590 însă Patriarhul Ieremia al Constantinopolului, venind din Rusia, trece şi pe la Curtea lui Petru Şchiopul, care-l primeşte ca pe un părinte sufletesc, dăruindu-i şi două mii de galbeni. Sub influenţa Patriarhului, Mitropolitul Gheorghe Movilă, care era aproape gata să semneze

---

[1]) M. Kogălniceanu, *Cronicele Romaniei seŭ Letopiseţele Moldaviei şi Valahiei*, Bucureşti, 1872, vol. I, pp. 440 şi 450.

[2]) A. D. Xenopol, *Istoria Românilor*, vol. V, p. 86.

[3]) Hurmuzachi, *Documente*, vol. III[1], p. 95.

[4]) *Ibidem*, pp. 98—99.

[5]) N. Iorga, *Domnia şi viaţa lui Petru-Vodă Şchiopul*, în Hurmuzachi, *Documente*, vol. XI. Prefaţă, p. LXII.

actul de uniune cu catolicii, revine din rătăcirea sa, iar Vodă e şi el convins, ceea ce face ca între anii 1590—1591, să se slăbească relaţiile lui Petru Şchiopul cu Roma, influenţa lui Bruti fiind înlocuită cu aceea a lui Zota Ţigara. Nemulţumirea Papei este atât de mare, încât pune la cale şi izbuteşte foarte curând să-l scoată din domnie pe Petru-Vodă [1]).

Sub domniile următoare ale Moldovei până la Movileşti, catolicismul îşi continuă activitatea sub Aron-Vodă, care trimitea Papei daruri şi scrisori, mărturisind că « Sanctitatea Sa e vicar al lui Hristos, succesor al Sf. Petru şi cap al bisericii creştine », cum afirmă Monseniorul Visconti, Episcop de Cervia şi nunţiu papal în Ardeal [2]). In ce priveşte pe Ştefan Răzvan, el era omul lui Sigismund al III-lea.

Dacă rostul catolicismului la noi se încheie, de fapt, cum observă d-l Iorga, odată cu domnia lui Petru-Vodă Şchiopul [3]), Movileştii sunt totuşi extrem de binevoitori la tot ce este polon sau plăcut Poloniei, după cum binevoitori sunt şi toţi boierii, înrudiţi cu dânşii, ca Stroiceştii, Balica, Barnovski, Urecheştii, Costineştii şi alţii cari, încă de pe vremea lui Petru Şchiopul, constituiau partidul polon [4]). Politica polonă de expansiune către Răsărit, părea minunat şi la timp servită de către aceşti boieri, din cari unii vor ajunge domnii Moldovei, pentru care fapt indigenatul polon, greu de obţinut în a doua jumătate a secolului al XVI-lea, nu le era refuzat niciodată, însuşi Ieremia Movilă şi Luca Stroici, primindu-l încă dela 1593 [5]). La spatele acestei politici, se găseau însă Iezuiţii, cu opera lor de civilizaţie, dar şi cu tendinţa de catolicizare a locurilor pe unde pătrundeau. Polonia, în aceste timpuri de restrişte pentru ortodoxism, era Roma, iar acel care era îmbrăţişat sau îmbrăţişa pe Poloni, nu putea fi considerat, de către marea masă a credincioşilor, decât ca unul ce

---

[1]) Melchisedec, *Relaţiuni istorice despre ţările române din epoca de la finele veacului al XVI-lea şi începutul celui al XVII-lea.* Bucureşti, 1882, pp. 16 şi urm.

[2]) B. P. Hajdău, *Arhiva Istorică a României*, vol. I², p. 151.

[3]) *Istoria Bisericei româneşti şi a vieţei religioase a Românilor.* Vălenii de Munte, 1908, vol. I, p. 196.

[4]) P. P. Panaitescu, *Influenţa polonă în opera şi personalitatea cronicarilor Gr. Ureche şi Miron Costin.* Bucureşti, 1925, p. 10.

[5]) Hurmuzachi-Bogdan, *loc. cit.* Supl. II, vol. I, p. 325.

este gata să se lepede de vechea credinţă spre a trece la catolicism. Şi atunci, dacă venirea la domnie a lui Ieremia Movilă, prin Poloni, cu jurământul de credinţă din 27 August 1595 [1]), nu putea inspira, dela început, vre-o încredere, întreaga sa purtare de mai târziu, va da şi mai mult de gândit. Cu toate acestea nici Ieremia Movilă, nici boierii săi nu erau pentru catolicism. Ieremia zideşte Mânăstirea Sucevița; Isaia Balica, pe cea din coasta Iaşului; Nestor Ureche, ridică, numai în câteva luni, Mânăstirea Secului, iar Miron Barnovschi, Mânăstirea Bârnova şi pe acea din Iaşi, ce-i poartă numele, începând şi construirea lui Sf. Ioan din Măji. Ei fac însă operă mai de seamă pentru ortodoxie, reclădind şi sprijinind biserica moldovenească din Lwow, cu hramul Adormirii Maicii Domnului, în jurul căreia se adună şi luptă pentru credinţa noastră frăţia cu acelaşi nume.

Ridicată pentru întâia dată de către Alexandru-Vodă Lăpuşneanu, în 1565—1566, înzestrată de dânsul, care-i purta până şi grija sărbătoririi hramului [2]), biserica Adormirii din Lwow, este în întregime distrusă de foc, în 1571, după trei ani adică, dela moartea, prin otravă, a ctitorului ei [3]). La data când biserica tatălui său arde, Bogdan-Vodă, deşi pe tronul Moldovei, nu avea decât optsprezece ani, iar mamă-sa, Ruxanda, « femeie creştină, înţeleaptă, destoinică şi dumnezeească şi la toate bunătăţile plecată şi milostivă », cum o arată cronicarul, murise de doi ani; Bogdan, era şi el « blăndŭ şi cucernicŭ », însă « la călărie sprintenŭ, cu sulița la halca nu prea lesne avea potrivnicŭ, a săgetare den arcŭ tare, nu putea fi mai bine. Numaĭ ce era maĭ de treabă domnieĭ îĭ lipsea...» [4]). De altfel, nici nu ar fi avut vreme să refacă biserica arsă, căci în anul următor e înlocuit cu Ion-Vodă cel Cumplit, în a cărui scurtă şi sbuciumată domnie, cu atât mai puţin, aceasta s'ar fi putut reface. Petru Şchiopul? Dar cum putea el împăca gândul de rege al Poloniei, care atât de mult îl muncia, cu acela de stegar al ortodoxiei, pe care Frăţia Adormirii îl reprezenta? A trebuit să intervină rugămintea Patriarhului Ieremia,

---

[1]) Hurmuzachi-Bogdan, *loc. cit.* Supl. II, vol. I, p. 345.

[2]) *Ibidem*, p. 257.

[3]) A. Papkov, **Древне-Русскіи приходъ** p. 75.

[4]) Gr. Ureche, *Domnii ţării Moldovei*, în M. Kogălniceanu, *Letopiseţe*, vol. I, p. 222.

din Noemvrie 1589 [1]), şi puterea de convingere a lui Luca Stroici [2]), marele şi modestul sfetnic, care-şi lasă toată averea, în scopul ridicării, după moartea sa, a unei mânăstiri, fără a se spune dintr'a cui bani [3]), pentru ca numai către sfârşitul celei de-a doua domnii, la 14 Decemvrie 1590, Petru Şchiopul să intervină la Sigismund al III-lea cu rugămintea să permită rezidirea bisericii din Lwow [4]).

Abia în 1598, la 17 Aprilie, Ieremia Movilă dobândind cuvenita învoire, biserica Adormirii începe a se rezidi, aproape de iznoavă. Totuşi, lucrările merg tare încet; şi, cu toţi cei peste nouă mii de galbeni trimişi frăţiei [5]), vara anului 1606 şi, odată cu ea, şi moartea lui Ieremia soseşte, fără ca ele să se fi sfârşit. Familia Movileştilor îşi făcuse însă un scop în vieaţă din ctitoria acestui sfânt locaş. Alte sume sunt trimise de Simion şi Constantin Movilă [6]), Elisabeta, văduva lui Ieremia, face sforţări desnădăjduite să o termine [7]), dar va cădea în captivitate şi va fi trimisă la Constantinopole, de unde nu se va mai reîntoarce, fără să-şi vadă dorinţa realizată. Miron Barnovski, îşi va sfârşi şi el zilele pe malurile Bosforului, dar în pribegia lui din Polonia, avu mângâierea să vadă că, din banii lui, s'a putut pune capăt lucrărilor [8]), sfinţindu-se în 1631, de Ieremia Tissarovski, episcopul Liovului, în prezenţa lui Petru Movilă, arhimandrit al Lavrei Kievului şi a

---

[1]) A. A. Papkov, Братства p. 25.

[2]) Hurmuzachi-Bogdan, *loc. cit.*, Supl. II, vol. I, p. 318.

[3]) Este vorba de Mânăstirea Dragomirna, zidită de Mitropolitul Anastasie Crimca, cu banii lui Luca Stroici primiţi «cu jurământ» şi «nespunând nimărui că cu averea lui zideşte», după cum scrie Mitropolitul Petru Movilă, (Arh. Ghenadie Enăceanu, *Petru Movilă*, în Rev. «Biserica ortodoxă română», anul VII. Bucureşti, 1883, p. 692).

[4]) Hurmuzachi-Bogdan, *loc. cit.*, Supl. II, vol. I, p. 315.

[5]) *Ibidem*, pp. 451 şi urm.

[6]) *Idem*, *id.*, Supl. II, vol. II, pp. 351, 358.

[7]) *Ibidem*, pp. 366 şi urm.

[8]) In testamentul din 1628, scris la Constantinopole, în închisoare, «în mâna păgânilorŭ de bună voia mea venitŭ în mâna lorŭ», el rânduia ca Vornicul Gavrilaş şi Postelnicul Costin, pe care-i lăsa executorii săi testamentari, «să aibă a da 5000 de zloţi la sânta biserică din Liovŭ care amŭ sferşit'o noi cu cheltuiala noastră şi multe cheltueli a făcutŭ brasla [adică frăţia, bratstva] dela ace sântă biserică cu zisa noastră şi n'amŭ apucatŭ să plătimŭ acelle cheltueli, ci să aibă a da acé 5000 de zloţi să plătească toate cheltuelile ca să fie pomeana noastră deplin» (B. P. Hajdău, *Archiva istorică a Românieĭ*, vol. I², p. 188).

oamenilor curții aceluia al căruia cap trebuia să cadă, din ordinul Sultanului, doi ani mai târziu [1]). Cei șaizeci de ani ce au trebuit pentru ridicarea acestei biserici, cu toată bunăvoința atâtor domni și mari dregători ai Moldovei, dovedesc lupta, nemărturisită, cu catolicismul ce li se punea în cale.

Lui Ieremia Movilă, în special, i-a trebuit o deosebită abilitate, pentru a rămâne prieten al Polonilor, fără ca opera Iezuiților să poată pătrunde, cum voiau ei, între hotarele Moldovei. Şi, atunci, în timp ce Episcopul Bernardo Quirini era fericit că voevodul reface altarul catedralei catolice din Suceava, zugrăvește icoana Maicii Domnului, « in beliss-ma forma », cu cheltueli de peste trei sute de galbeni, în afară de darurile mărunte în argint și stofe ce primise [2]), același voevod, reclădea biserica Adormirii din Lwow și intervenea alături de Cneazul Constantin Ostrojski, pentru împăcarea Episcopului Ghedeon Balaban, cu stavropigia din același oraș [3]), trimețând rugăminte fraților « să trăiască în pace cu Episcopul Ghedeon și să-l cinstească după cum se cuvine » [4]). Impăcarea dintre Ghedeon, cel mai de seamă episcop ortodox, rămas la vechea credință, dar supărat că i se luase orice drept în conducerea bisericii Adormirii din Lwow, prin ridicarea la rangul de « stavropigială » a frăției cu același nume, se va face definitiv, la 21 Ianuarie 1602, tot prin mijlocirea unui sfetnic al lui Ieremia Movilă, anume Luca Stroici [5]). Această împăcare rezolvă cea mai

---

[1]) A. A. Papkov, **Братства**, p. 136.

[2]) Hurmuzachi, *loc. cit.*, vol. III[1], p. 549.

[3]) A. A. Papkov, *loc. cit.*, p. 75.

[4]) Hurmuzachi-Bogdan, *loc. cit.*, Supl. II, vol. I, p. 457. Toată corespondența dintre Movilești și frăția din Lwow se găsește în **Акты относящіеся къ исторіи южной и западной Россіи** vol. I, Nr. 222, pp. 268 și urm. Scrisoarea aceasta poartă însă data de 15 Martie 1598 și nu 15 Mai cum este la I. Bogdan. Scrisoarea lui Luca Stroici, adresată aceleiași frății, care în Hurmuzachi (Supl. II, vol. I, p. 459) are data de 17 Mai, se găsește în traducere rusă, dar cu data de 17 Martie, în Sm. Golubev, **Матеріалы для исторіи западно-русской православной церкви** (Materiale pentru istoria bisericei ortodoxe din Rusia apuseană), în Revista « **Труды кіевской духовной академіи** » (Lucrările Academiei Teologice din Kiev), Nr. 6, Kiev, 1878, p. 154. E însă neîndoelnic că dreptatea este de partea lui Ioan Bogdan, deoarece nu era nici o rațiune ca Ieremia Movilă să trimită bani pentru zidire, înainte de-a fi primit autorizarea Regelui, care nu i se dă decât la 17 Aprilie același an.

[5]) A. A. Papkov, *loc. cit.*, p. 75.

grea criză din sânul ortodoxismului răsăritean, în clipa în care atacurile episcopului unit Ipatie Potei erau mai puternice.

Dovada credinței nestrămutate a Movileștilor în Biserica strămoșească, o găsim nu numai în prietenia lui Ieremia Movilă cu Cneazul Constantin Ostrojski, sufletul apărării ortodoxismului răsăritean [1]), nici în faptul că mai târziu, în 1630, Ana Movilă se va înscrie în Frăția Adormirea Maicii Domnului din Lwow [2]), în care, peste un an, la 1 Martie 1631, însuși Petru Movilă va intra, desemnându-se, cu propria lui mână, ca «frate superior, epitrop și fondator al sfintei frății» [3]), dovada o găsim în renumele lor de apărători ai ortodoxiei, care trecuse hotarele țării. Pentrucă, oare cum s'ar putea explica altfel solia pe care Frăția Adormirii Maicii Domnului din Lwow o trimetea, în 1609, la Regele Sigismund al III-lea, cu rugămintea «să li se acorde și ortodocșilor, măcar drepturile pe care le aveau Armenii și Jâdovii, iar, dacă nu, să dea voie Rutenilor să-și părăsească țara și să se așeze în Moldova»? [4]) Membrii Frăției Adormirea, cunoșteau de sigur legăturile de prietenie dintre Constantin Movilă, în țara căruia cereau ortodocșii să se mute acum, cu Ianuș Ostrojski, castelan al Cracoviei, fiul lui Constantin Ostrojski [5]), și nu puteau uita că Nestor Ureche și postelnicul Drăgan, solii lui Ieremia Movilă, la deschiderea Dietei din 1597, interveneau pentru păstrarea credinței ortodoxe în Moldova, precum și a tuturor obiceiurilor moldovenești [6]); și că la 1600, aceiași soli supusese Dietei plecata rugăminte pe care Domnul lor o făcea «pentru clerul poporului rusesc și dela orășenii din Liov, de asemenea dela poporul rusesc... ca să rămâie suba scultarea părintelui patriarh al Constantinopolului, cu străvechile lor privilegii duhovnicești, cât și lumești străvechi» [7]).

Toate aceste creștinești purtări ale conducătorilor Țării Moldovei erau mai puțin cunoscute de poporul moldovenesc, iar

---

[1]) Hurmuzachi-Bogdan, *loc. cit.*, Supl. II, vol. II, p. 352.

[2]) A. A. Papkov, *loc. cit.*, p. 137.

[3]) *Ibidem*, p. 112. Această înscriere s'a făcut, probabil, cu ocazia inaugurării bisericei Adormirei Maicii Domnului.

[4]) A. A. Papkov, *loc. cit.*, p. 98.

[5]) Hurmuzachi-Bogdan, *loc. cit.*, Supl. II, vol. II, p. 352.

[6]) P. P. Panaitescu, *Mihai Viteazul.* Buc., 1936, p. 143.

[7]) P. P. Panaitescu, *Documente privitoare la istoria lui Mihai Viteazul.* București, 1936, p. 104.

zidirea de biserici şi mănăstiri era admirată, de sigur, însă, ca un obiceiu bătrân ce era, nu surprindea pe nimeni. Propaganda catolică din timpul lui Petru Şchiopul, continuată şi sub domniile ce vin în urmă, era însă, în noua ei formă, ne mai văzută încă în Moldova. Sinodul dela Iaşi, din August 1594, la care iau parte mitropolitii Moldovei şi Ţării-Româneşti, cu toţi episcopii lor, prezidat de Exarhul patriarhal Nechifor Dascălul, discută tocmai situaţia Bisericii ortodoxe faţă de atacurile celei catolice şi mijloacele prin care propaganda catolică ar putea fi înfrântă [1]); ori, când catolicismul îşi întinsese ofensiva şi asupra Moldovei, bunii credincioşi nu puteau să nu fie alarmaţi. Evenimentele din 1595, când armata polonă, a cancelarului Ion Zamoyski, scoate din domnie pe Ştefan Răzvan, pe care poporul de jos şi negustorii îl proclamaseră domn [2]) şi înlocuirea lui cu Ieremia Movilă, adus de Poloni, deci de catolici, măriră şi mai mult îngrijorarea. Ruperea în două a Bisericii ortodoxe din Rusia apuseană, întâmplată la 1596, şi uciderea de către Poloni a lui Nechifor, exarhul Patriarhiei de Constantinopole, sufletul rezistenţei ortodoxe în faţa pericolului catolic, erau noui avertismente [3]). Insă, se va fi dus desnădăjduită veste în ţară, când se va fi aflat că Ieremia-Vodă Movilă, cu fratele său Gheorghe, Mitropolitul Moldovei, şi ceilalţi episcopi, iau parte la slujbele din catedrala catolică din Suceava, redevenită capitala Moldovei [4]), mai ales când nu vor fi fost cu totul neştiute înclinările acestor capi bisericeşti către credinţa cea nouă [5]). Poporul nu putea să nu fie îngrijorat,

---

[1]) In genere, acest sinod este socotit de toţi istoricii noştri, că ar fi avut loc la 17 August 1595 (N. Iorga, *Istoria bisericei româneşti*, vol. I, p. 200). D-l P. P. Panaitescu, stabileşte însă, cu argumente istorice neîndoelnice, că nu s'a putut ţine decât în August 1594 (*Mihai Viteazul*, p. 99, nota 3).

[2]) P. P. Panaitescu, *Mihai Viteazul*, p. 135.

[3]) M. Koialovici, **Никифоръ, великій протосинкеллъ ратріаршаго константинопольскаго престола и экзархъ константинопольскаго патріарха въ западно-Русской церкви** (Nechifor marele protosinghel al scaunului Patriarhiei de Constantinopole şi Exarh Patriarhiei de Constantinopole în Biserica apusană rusă) în Rev. « **странникъ** » (Pelerinul). St. Petersburg, Noemvrie 1860, pp. 197 şi urm.

[4]) Raportul către Papă, din 1599, al Episcopului catolic Quirini (Hurmuzachi, *loc. cit.*, vol. III[1], p. 549).

[5]) Gh. Şincai, *Chronica Românilor*. Buc., 1886, vol. II, pp. 380—382; Hurmuzachi, *loc. cit.*, vol. III[1], p. 546.

văzând că episcopul catolic participă cu tot ceremonialul său la sărbătoarea Bobotezei, iar, pe Vodă, între episcopii celor două Biserici, sărutând, cu aceeaşi smerenie, amândouă crucile. Atitudinea lui Ieremia Movilă şi a capilor Bisericii noastre era atât de binevoitoare, în aparenţă, catolicismului, încât nu numai marile mase, dar însă i episcopilor catolici le dădea siguranţa că Unirea este aproape [1]).

Cu toate că situaţia ortodoxismului era incomparabil mai bună în Moldova, unde Vodă şi dregătorii erau departe de-ai fi protivnici, în ochii poporului furtuna părea că se apropie şi la noi, cu paşii solemni ai procesiunii clerului şi credincioşilor catolici din vechea capitală a Moldovei, la care Vodă, mitropolit, episcopi, boieri, armată şi norod luau parte [2]).

Contra aceleiaşi furtuni, fraţii de aceeaşi credinţă, ca şi Armenii din Galiţia şi Lithuania, răzbeau prin frăţii, despre care adusese ştiinţă nu numai patriarhii care le organizase, şi al căror drum era prin Moldova, sau prieteniile pe care Cneazul Constantin Ostrojski le legase cu voievozii şi boierii noştri, nu numai curtenii şi slujitorii în pribegie prin Polonia sau solii frăţiei din Lwow ce veneau după ajutoare, cât mai ales negustorii şi meşteşugarii-negustori, fie din sus de Nistru, venind la noi, fie dintr'ai noştri trecând dincolo. Grecii, destul de numeroşi către sfârşitul veacului al XVI-lea, treceau mereu hotarul, ducând marfă la Lwow, unde conaţionali de-ai lor erau în deajuns — mulţi în frăţia Adormirii [3]) —, aducând odată cu alte mărfuri, ultimele noutăţi asupra mijloacelor de catolicizare şi acelea ale rezistenţei de toată nădejdea a frăţiilor ortodoxe. Armenii, în sfârşit, aduceau nu numai aceleaşi veşti dela fraţii lor de dincolo, cari opuneau aceleaşi alcătuiri ca şi ortodocşii, dar încă, din timp se organizaseră şi pe pământul nostru, după moda economică a Galiţiei de unde veneau. In faţa aceluiaş pericol, norodul nostru nu putea lupta decât cu aceleaşi mijloace, îndemnat şi ajutat, de sigur, şi de boierimea ţării, care, cu toate aparenţele protivnice, rămânea definitiv şi credincios

[1]) Raportul din 5 Martie 1604 al lui Quirini către Cardinalul Cintio (B. P. Hajdău, *Documente inedite din biblioteca Doria-Panfiliană din Roma relative la Istoria catolicismului în România (1601—1606)*, în Rev. «Columna lui Traian», anul IV. Buc., Iulie 1876, p. 315).

[2]) Hurmuzachi, *loc. cit.*, vol. III[1], p. 549.

[3]) A. A. Papkov, *loc. cit.*, p. 37.

legată de ortodoxism. Cum Moldova nu cunoscuse și nu cunoștea organizările parohiale de forma bratcinilor sau bratstvelor, își însușește pe acestea din urmă, adaptându-le, bine înțeles, spiritului și situației ei specifice din acele vremuri.

Aceste prime alcătuiri n'au fost bresle ci frății, fapt de mare importanță, pentrucă *frățiile* sau «*bratstvele*» erau alcătuiri pur spirituale, în care putea intra oricine credea în Biserica ortodoxă, indiferent de profesie, pe când *breslele* sunt organizări economice, cărora nici caracterul religios nu le lipsea, dar din ele nu puteau face parte decât meșteșugari sau negustori. Cele dintâi sunt alcătuiri cu scop exclusiv etic, acestea din urmă sunt organizații economico-sociale.

Este neîndoielnic cum că primele noastre alcătuiri negustorești — înțelegând și pe meșteșugarii-negustori —, au fost constituite în vederea apărării credinței noastre ortodoxe, sub forma și în spiritul frățiilor, către sfârșitul secolului al XVI-lea, prelungind astfel și în Moldova lanțul acelora dintre Vilna și Lwow, fapt, care, de altfel, se poate documentar dovedi.

Cea mai veche rânduială de breaslă care ni s'a păstrat în Moldova, este aceea a Blănarilor, croitorilor, bărbiiarilor, abăgearilor și cojocarilor din Roman, reînnoită la 28 Decemvrie 1724, după foasta rânduială, a cărei vechime se stabilește cel puțin pentru anul 1641, prin mărturia episcopului Atanasie al Romanului.

Iată cuprinsul acestei rânduieli sau catastih [1]), cum se numea în limba bătrână:

«Cu vrearia părintelui și cu sporiria fiiului, și cu pliniria Duhului Sf[â]ntŭ.

Precum D[o]mnul D[u]mn[e]zău și mântuitoriul nostru Is. Hs. au trimis D[u]hul sf[ă]ntu sfinților ucenicilor săi: de au luminatu. Toată lumia: cu mărturiia lor: Așia cu darul D[u]hului Sf[â]ntă: sau înndemnatu și sau înnvoitu, toți frații: Blănarii, Croitorii, Bărbiiarii, Abăgearii, și Cojocarii: Breasla de târgu de Romanca să facă praznic la zioa sfinților voevozilor cești: Mihail și Gavriil: ce iaste hramul înn târgu în Roman, să ospăteaze săracii, și mișeii, și streinii, și săi adape — să zică B[o]gă da prosti, să fie priimit pentru sufletili Morților, Părinților, A Moșilor și a Stră-

[1]) Acad. Rom., Ms. 944, fol. 3 verso și urm. Textul este și în Melhisedek, *Cronica Romanului*, vol. II, pp. 11 și urm.

moşilor, şi a răposaţilor fraţi, şi fii, şi fiice şi nepoţi: şi a strănepoţi, şi acelora ce întărescu şi miluiescu, şi ajutorescu la Praznic = Cine cu cât să îndură. Miluiţi să fie de m[i]l[o]stivul Dumnezău: cu mare milă: şi să le fie, sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil = de dvorbă şi de agiutoriu la înfricatul giudeţul al Domnului Dumnezău, şi, mântuitoriul nostru = Is. Hs. = şi aşea sau învoitu, să facă starostele cu toţi fraţii Praznic la zua. sfinţilor. îngeri fără de trupu, la hramu, luna lui Noemvrie = 8 = zile: şi să dea la praznic toţi fraţii căte un ortu bătut, şi căte o litră, ceară, şi căte patru colaci.

La praznic, să petriacă sufleteaşte, precum iubeaşte D[u]mnezău cu voroave înţelepţeşti, şi cu cântări Dumnezăeşti, nu cu giocuri şi cu haburi, nici cun fialiu de cântece lumeşti: ci Dumnezăeşti nici cu cuvinte deşearte, sau cu minciuni, sau sfadă să să facă.

Că carele din fraţi va grăi cuvinte deşearte la masă, sau va face nebunii, sau sfadâ, Acela frate să fie certat cu mare certare şi foarte globit: a doa zi după praznic, să-l globăscă starostele cu toţi fraţii: Certarea lui săi fie = 100 = toiage, iară gloaba bani, = 4 = lei.

Aşijdirea şi pre cine va aleage Dumnezău şi Pr[e]cesta şi sfiţii slăviţi Mihail şi Gavriil, şi fraţii să fie staroste. Un frate din fraţi, să aibă cinste starostele de la toţi fraţii: dela bătrâni şi dela tineri, ca un mai mare a lor şi cap breaslii, nime să nu aibă voe a întoarce cuvântul starostelui, sau al sudui, sau ai zice cuvânt de scandală.

Iară care frate nu va veghea voe starostelui, cei va întoarce cuvintele sau îl va suduı, pre acela frate foarte săl cearte, starostele cu toţi fraţii. şi săl globască cu mare gloabă, certarea aceluia săi fie = 100 = toiage: şi gloaba = 5 = lei bit. Aşijdirea de va greşi întru ceva starostele fraţilor, să nu aibă voe fraţii al certa ei singuri, sau al globi, nici să aibă voe aş întreba la giudeţul mirenescu. ce numai la sfinţiia sa părintele Episcopul, şi sfinţiia sa părintele îl va certa şil va globi după cum îi va fi vina. Iară del vor trage fraţii pre staroste la giudeţ, mirenescŭ, fără de ştirea sfinţii sale părintelui, Părinteli să cearte pe fraţi pentru vina aceasta. Aşijdirea şi fraţii cându să vor sfădi cu vreun om ce nu iaste de briaslă, sau măcar fraţii ei înde ei să nu [a]ibă a mearge la giudeţ. fără de ştirea starostelui, iară de vor mearge

făr de ştiria starostelui, pre aceia fraţi săi cearte starostele, şi săi globască pre obiciaiu. Aşijdirea femeaia a fiecărui meşter, cându va vrea starosteli cu fraţii să cearte pe vreun frate pentru vina lui. femeaia acelui frate ce iaste datoriu să ia certare, să nu vie ia săi părtuiască, şi să gălcevască, sau să suduiască pre starostele, iară de va veni să gălcevască, să ia parte şi ia depreună cu Bărbatul ei. pentru gălceava ei.

Aşijdirea fiecare din fraţi iaste datoriu a asculta pre starostele şi a sluji ori unde îl va trimite îndată să purceazâ.

Cându va trimite starostele pre fraţi, la fratele cel greşit să-l aducă, datori sintu fraţii cei trimişi, să margă săl aducă: şi de nu va vrea să vie, Binişor, săl aducă şi fără de voia lui, cum nu va pofti, şi femeaia lui sau ficiorii lui sau rudele lui, să nu aibă voe, a sări pe porunca starostelui, să scoaţă pre acel vinovat. Iară cine va sări, să ia certare şi gloabă.

Aşijdirea şi zăloage a lua are voe starostile: a trimite pre fiecare frate: şi acela a cui ia zălogul, să nu aibă a nu da a popri zălogul.

Aşijdirea a priimi oucinic fără voia starostelui, să nu fie volnic, nici = ounul din fraţi, iară de va priimi oucenic făr voia starostelui săl globască starostili pre acela meşteru = şi gloaba săi fie: căte zile a fi slujit acel oucinic atâţea orţi să dia.

Aşijdirea a se însoţi meşter cu meşteru la niscareva negoţ făru de voia starostelui, volnic să nu fie nici unul din fraţi: Iară de să vor însoţi fără de ştirea starostelui: săi globască pre amândoi pre acei doi fraţi însoţiţi.

Aşijdirea la praznic să dea agiutoriu toţi fraţii precum scriem mai sus.

Aşijdirea şi care meşteru: ar veni şi sar aşăza: să aibă aşi da poclonul la mâna starostelui căte: = 2 = lei pol precum au fostu obiceaiul de vac.

Iară ficiorul meşterului care a fi dintru părinţii lui de loc, acela săş dea = 1 = leu Bărbânţa.

Aşijdirea şi carii ari cuteza a lucra fără ştirea starostelui, nedânduşi Bărbânţa după obiceaiu, acela să nu fie volnic a lucra.

Iar carii nari înţeleage să fie suptu Blăstămul ce scrie în catastiv.

Aşijdirea să aibă a lua starostele căte = 2 = orţi pre an de dugian. de Blănari, de Băibărăcari şi de Cojocari, şi de Abăgeari.

Iară care staroste sau carii din fraţi vor vrea să strice obiceaiurili Breaslii. Acela staroste şi acie fraţi să fie blăstămaţi de Domnul Dumnezău carele au făcut Ceriul şi pământul, şi de prea curata maica Sfinţii sale Pr[e]cesta, şi de = 12 = Apostoli, şi de = 318 = oteţi dela Nichea şi de toate sfintele săboară şi de toţi sfinţii. Herul, Piiatra, lemnul să putreziască şi săs răspască. Iar trupurile lor să stea întregi şi întru viiaţa lor lovascăi Bubele lui Ghiezi, şi cutremurul lui Cain şi procopsală să nu aibă întru toată viiaţa lor, şi săi înghiţă pământul de vii ca pe Datan şi Aviron, şi să aibă parte cu Iuda şi cu trecletul Arie, lăcaşul lor să fie întru focul cel nestânsu şi întunearecul cel fără lumină, şi întru viermii cei neadormiţi. Şi la înfricşatul giudeţ al Domnului Dumnezău şi mântuitoriul nostru Is. Hs. părâşi să le fie sfinţii voevozi cereşti Arhistratigii = Mihail şi Gavriil = şi toate puterile oştilor cereşti fără de trup.

Aşijdirea părcalabii sau alţii întru giudeaţele mireneşti, car sar amesteca întru giudecăţili starostelui ca să strice obiceaiurile breaslii şi aceia încă să fie legaţi suptu tot blăstămul care scrie mai sus.

Iară cine va plini şi va întregi la praznicul îngerilor, Dumnezău să le agiute.

Iar cari sar mai trage dintru obiceaiu Breaslii sau să le facă alte obiceaiuri cari nau fost păn amu, iarăşi să fie suptu blăstămu.

Iară carii vor întări la Briaslă, şi acei ce nu ori sta pentru această briaslă cu răutate toţi aceiia să aibă mare milă de la Dumnezău, atot ţiitoriul — Prin rugili A sfinţilor îngeri — şi a tuturor sfinţilor. Amin.

(ss) Atanasie Episcop romanskii [1]) ».

Textul de mai sus, în forma în care a ajuns la noi, este el la prima sa redactare? E mai mult ca probabil că suntem la cea de a treia. Prima sa formă, pe care o ia către sfârşitul secolului al XVI-lea, este aceea a unei curate frăţii, alcătuită din iniţiativa meşteşugarilor şi negustorilor al căror nume şi l-a însuşit, şi, ca atare, catastihul nu va fi cuprins decât dispoziţii pur spirituale

[1]) Intăritura nu poartă vre-o dată. La folio 3 verso, jos, este trecut însă, de o altă mână: « leat 7233 (= 1724) Decemvrie 28 ». Aceeaşi dată este trecută şi în fruntea pomelnicului de meşteri.

și de administrarea frăției. Către o dată, ce nu va fi fost prea mult anterioară lui 1641 — dovada materială a vechiului catastih reînnoit de către Episcopul Atanasie —, se va fi adăugat vechiului catastih noui dispoziții, începând cu dreptul starostelui de-a lua zăloage dela acei a căror conducere o avea, și toate rânduielile privitoare la ucenici, însoțirea meșterilor și bărbânță, păstrându-se și vechea formă a blăstămului cu « prea curata Maica Sfinții sali Precesta, și de = 12 =Apostoli, și de = 318 = oteți dela Nicheia cu toate sfintele soboară și de toți sfinții ». La 1724 catastihul precedent fiind « răsipit » iar vremurile aducând oameni noui, cu mai puțină frică de Dumnezeu, se adaugă vechiului text cumplitul blestem, pe care-l vom găsi și în alte catastihuri din același veac, cu amintirea ca sub el să cadă și acei ce s'ar « amesteca întru giudecățile starostelui ca să strice obiceaiurile breaslei », precum și acei « cari sar mai trage dintru obiceaiu Breaslii ». In ajutorul afirmației că această breaslă din Roman a fost alcătuită mai întâi ca frăție, ne vine și faptul că prima parte a catastihului a avut drept model regulamentul Frăției Adormirii Maicii Domnului din Lwow; ori, nici o rațiune nu aveau meșteșugarii din Roman să apeleze la el sub domnia lui Vasile Lupu, cu începutul căreia orice nădejde pentru catolicizare dispare, cu atât mai mult, după șapte ani de domnie, dacă luăm întăritura Episcopului Venedict ca cea dintâi a catastihului « răsipit ». Dimpotrivă, tocmai pentru acest motiv, și pentru acela că, spre 1632, avem și alte bresle în Moldova, vechea frăție nu-și mai avea rostul să mai rămână în forma care se alcătuise pe vremuri, după modelul regulamentelor frățești din sus de Nistru.

Faptul că prima rânduială, adoptată de către blănarii, croitorii, bărbierii, abăgerii și cojocarii din Roman, a fost alcătuită după aceea a frăților, nu este greu de dovedit.

Intr'adevăr, lăsând la o parte cuvântul de « frate » și acela de « frăție », cu înlăturarea complectă a aceluia de « meșter », care nu se găsește decât în a doua parte a catastihului, — adăugită, credem, mai târziu, — găsim următoarele împrumuturi:

a) Cotizarea la ospețe din regulamentul bratstvelor, se găsește și la Roman: « și să dea la praznic toți frații câte un ortu bătut și câte o litră, ceară și câte patru colaci »;

b) Dacă cineva ar fi suferit vre-o ofensă în timpul adunărilor făcute de bratstve, el avea dreptul să se jăluiască starostelui,

care, a doua zi, trebuia să aducă faptul în discuţia şi la judecata tuturor fraţilor. La Roman, este aceeaşi dispoziţie, asupra timpului de judecată: « a doua zi după praznic, săl globască starostele cu toţi fraţii ».

c) « La praznic să petreacă sufleteaşte, precum iubeaşte Dumnezău cu voroave înţelepţeşti şi cu cântări Dumnezeeşti, nu cu giocuri şi cu haburi, nici cun fialiu de cântece lumeşti = ci Dumnezăeşti...», hotăreşte catastihul din Roman; o dispoziţie identică o găsim şi în regulamentul frăţiei din Lwow din 1586: «...adunându-vă la agapă, nu în beţie, ca în crâşmă, ci ca într'o adunare frăţască, nu în beţie ci în slava lui Dumnezău, vorbind în psalmi şi imnuri şi în cântări duhovniceşti şi cântând psalmi şi imnuri în inimile voastre Domnului. » [1])

Frăţia blănarilor, croitorilor, bărbierilor, abăgearilor şi cojocarilor din Roman fost-a oare singura frăţie din Moldova acestor timpuri? Cu siguranţă că nu. Dovezi materiale ne-au rămas puţine şi necomplecte, dar suficiente totuşi spre a dovedi şi aiurea existenţa lor.

Intr'o însemnare din 1570 găsim amintire despre « Frăţia zugravilor din Suceava », frăţie alcătuită deci anterior luptei contra tendinţei de acaparare a catolicismului [2]), sub influenţa bratcinelor sau bratstvelor, din Rusia apuseană, pe unde meşteşugul lor îi ducea. Este drept că această frăţie nu pare să fi fost alcătuită numai din Moldoveni, ci şi din Sârbi, Greci şi Munteni, cari, în secolul al XVI-lea, se găseau în deajuns printre zugravii de biserici şi de icoane din Moldova [3]), totuşi nici Moldovenii n'au lipsit să se strângă în jurul Bisericii, cu acelaşi gând de-aşi apăra credinţa ca şi toţi ortodocşii acelor vremuri.

Dovada peremptorie cum că breslele moldoveneşti au îmbrăcat mai întâi haina adevăratelor frăţii, în forma şi condiţiile de mai sus, o găsim în documentul cunoscut, în deobşte, sub

---

[1]) Catastihul Frăţiei Adormirea Maicii Domnului Lwow. Vezi Anexa Nr. 1.

[2]) A. I. Iaţimirski, Славянскія и русскія рукописи румынскихъ библіотекъ (Manuscripte ruseşti şi slavoneşti din bibliotecile române). St. Petersburg, 1905, p. 291.

[3]) W. Podlacha, *Malowidla ścienne w cerkwiach Bukowiny* (Ştiinţa zugrăvitului în bisericile Bucovinei). Lwow, 1912, p. 198.

numele de «Catastihul breslei blănarilor și cojocarilor din Suceava». [1]).

Intr'adevăr, din fragmentele ce ni s'au păstrat din statutul acestei tovărășii, redactat în limba slavonă, rezultă că suntem în fața unei forme de transiție între frăție și breaslă.

Iată aceste fragmente:

«...petre de ceară sfintei biserici unde este hra[mul], acest ucenicul care va învăța cojocăria 12 aspri și mistrul 6 aspri, iar ceea ce va lua ucenicul mistriei dela mistru, iar acel mistru să fie globit cu 12 zloți și ucenicul să fie oprit de-a mai învața. Iar feciorii de mistri care vor învăța mistria tatălui lor, aceia jumătate de berbenița. Iar care frate va greși staroștii și vatavii (вотагови) sau frăția (братство) fie ori unde, el să fie vinovat cu 12 zloți gloaba. Iar cine va veni singur de bună voe la alți miștri ca să se înscrie la noi el este dator și din venit să dea, iar care ucenic va ști bine a lucra el mistru să-i dea câte 12 aspri într'o săptămână și de asemeni dacă vor veni oarecare... [2]).

«sau alt țârcovnic sau fie oricine dintre frații (братїа) care nu va voi după dreptate să slujască sfintei biserici și prea cuvioasei Maicii noastre Paraschiva, ci va voi cu viclenie a sluji și a lua și a cheltui din banii creștinești și fără trebuinți bisericești și a sfântului praznic și după ale sale obiceiuri a mânca și a bea fără binecuvântarea preotului dela acea biserică, Dumnezău să-l osândiască și să-l scoată afară din frăție. Acest izvod este izvodit de noi și cine se va afla fie orice om sau din țară sau din țări străine ca să scoată piei din această meserie, iar acelui om să fie tari și puternici cu această carte a noastră pe cine va alege Dumnezău dintre noi a fi Mitropolit a țării noastre să ia lui și piele și gloabă să ia dela el 24 zloți care este obicei din vechime, și a făcut...» [3]).

«[Cine va strica acest] privilegiu sau din boierii mari și mici sau din dregătorii târgului, aceștia să fie blăstămați de Domnul

---

[1]) Acest document se găsește la Academia Română, sub două cote: sub cota *Ms. 670*, este o notă, din 1673 Ianuar 17, două fragmente din statut și pomelnicul fraților; iar, sub cota *Ms. 673*, blăstămul de la sfîrșitul statutului, blagosloveniile Mitropoliților Misail și Ghedeon și pomelnicele domnilor, boerilor, mitropoliților și episcopilor. Foile sunt amestecate.

[2]) Ms. 670, fol. 3. Textul începe cu partea de sus a foaei. O treime din partea de jos, circa opt rânduri, e ruptă.

[3]) Ms. 670, fol. 3 verso. Aceeași treime în ruptura de jos a foaei.

Dumnezău Mântuitorul nostru Isus Hristos, care a făcut cerul şi pământul şi de preacurata lui Maică şi de patru evanghelişti şi de cei 318 părinţi dela Nicheia şi să fie părtaşi cu ereticii în tartarul cel fără fund. Ci să aibă pe dânşii a-i judeca, acela căruia ei nu vor fi cu dreptate după lege, pe cine Dumnezău va alege să fie Mitropolit să-i globească sau dichiul din sfânta Mitropolie. Asemenea şi târgoveţii armeni nimenia să nu aibă a-i judeca sau a-i globi în afară de Mitropolit sau dichii, ci, ca din vremile de demult, Iab Rapco (!?) şi fratele lui Zerik şi întreaga frăţie armenească (БРАТЇА АРМЕНСКЫА) cu maistorii noştri. In fiecare an să dee câţiva ughi ungureşti maistorilor noştri să fie parte. Şi pentru mare tărie şi întăritură am adăugat pecetea noastră către această adevărată carte a noastră: 7181 (= 1673) Iereu Sava a scris luna Ghenarie 1.

L.P. (Pecetea în fum a Mitropoliei, reprezentând pe Sf. Gheorghe, călare, ucigând balaurul) [1]).

(ss) Dosoteiŭ Mitropolit Sucevsschiĭ [2]).

Urmează apoi, nepurtătoare de vre-o dată, întăriturile Mitropoliţilor Misail şi Ghedeon al III-lea, scrise în întregime şi subscrise cu mâna lor, în următoarea cuprindere:

« Carii ar strica aceste obiceaiuri a breslii carile mai sus scrie acela să fie şi doi (*sic*) blăstămat iar care ar întări să fie ertat şi blagoslovit.

(ss) Misail Mitropolit Suceavskii.

« Carii ar strica aceste obiceaiuri a breslei carele mai sus scrie acela să fie şi de noi blăstămat iar carele ar întări să fie ertat şi blagoslovit.

(ss) Ghedeon Mitropolit Suceavschii [3]).

---

[1]) Ms. 673, fol. 6.

[2]) Marginea de jos a foaei fiind ruptă la colţuri, nu se poate vedea decât partea din mijloc şi de sus a semnăturii, care, comparată cu facsimilul dat de C. Erbiceanu, (*Istoria Mitropoliei Moldovei şi Sucevei şi a catedralei mitropolitane din Iaşi*. Bucureşti, 1888, p. 4) e neîndoelnic a lui Dosoftei.

[3]) Ms. 673, fol. 6 verso. Misail păstoreşte între 1702—1708, iar Ghedeon al III-lea, între 1708—1723. (C. Erbiceanu, *loc. cit.*, p. LVIII).

Fragmentele de mai sus, nu sunt din catastihul unei frății deoarece cuprind o sumă de dispoziții de ordin economic, introduse, probabil, sub influența polonă, din statutele țehurilor cărora se ia până și denumirea de « mistru » înlocuind pe obișnuitul « meșter ». Dispoziția necompletă: « acest ucenicul care va învăța cojocăria 12 aspri și mistrul 6 aspri » se referă la taxa pe care aceștia trebuiau s'o plătească odată cu încheierea contractului de ucenicie și când după moda polonă și ucenicul și maistrul trebuiau să dea o sumă în vederea mesei comune ce se organiza cu această ocazie. In dispoziția: « iar ceia ce va lua ucenicul mistriei dela mistru, iar acel mistru să fie globit cu 12 zloți și ucenicul să fie oprit de-a mai învăța » este vorba de penalitatea prevăzută pentru smomirea ucenicilor. Intocmai ca și în statutele polone feciorii de meșteri plătesc jumătate din taxa de intrare, denumită în statutul nostru « berbenița », iar vânzarea de mărfuri de către cei străini de breaslă, era pedepsită cu amendă și confiscare.

Printre aceste dispoziții de ordin economic, care fixează caracterul breslelor, găsim însă și altele de ordin spiritual, care aduc tare mult cu acelea ale frățiilor. Lăsând la o parte hramul Sf. Paraschiva, indicat ca fiind acela al breslei, avem însă judecata mitropolitului sau a dichiului Mitropoliei pentru orice abatere, ceea ce este în obiceiul mai curând al frățiilor decât al breslelor. O dispoziție de asemenea caracteristică mai curând frățiilor este slujirea bisericii, pedeapsa pentru risipa fondurilor acesteia, cum și binecuvântarea mâncării și a băuturii meselor comune: « fie oricine dintre frați care nu va voi după dreptate să slujească sfintei biserici și prea cuvioasei Maicii noastre Paraschiva ci va voi cu viclenie a sluji și a lua și a cheltui din banii creștinești și fără trebuințì bisericești și a sfântului praznic și după ale sale obiceiuri a mânca și a bea fără binecuvântarea preotului dela acea biserică, Dumnezău să-l osândească și să-l scoată din frăție ».

O particularitate a acestui catastih este aceea că se vorbește de staroști și de « vătavi », iar, pe de altă parte, despre judecata târgoveților armeni de către conducătorii lor — administrativi probabil — dimpreună cu « frăția armenească » și maiștrii moldoveni ai breslei blănarilor și cojocarilor. Explicația apariției vătavului alături de staroste, în acest caz, pare a fi o rămășiță dela frățiile ruso-lithuaniene, unde, alături de staroste, găsim pe

« cluceri », cari aveau rol de observatori în timpul adunărilor și a praznicelor, observatori, cari se găsesc și în frățiile armenești. Judecata « târgoveților armeni » — deci a oricăruia, indiferent dacă era sau nu meșter — în chipul de mai sus, s'ar putea explica poate prin aceia, Moldovenii și Armenii din Suceava, în fața aceluiaș pericol de catolicizare, își alcătuiseră fiecare frății aparte având însă oareșicare legături între ele, printre care și pe aceea ca judecarea fraților armeni să se facă de către amândouă frățiile « ca în vremile de demult », când ambele frății lupteau în de comun acord contra aceluiași pericol: catolicismul. Formula « maistorii noștri » și plata ostenelei lor, e o inovație a catastihului din 1673.

D-l Prof. N. Iorga, cercetând acest document, unde se vorbește și despre această « братїа арменскыѧ », afirmă că acest catastih este al unei bresle armenești [1]). Este însă, de sigur, o scăpare din vedere, căci cum s'ar explica, în acest caz, întăriturile Mitropoliților Dosoftei, Misail și Ghedeon al III-lea? Apoi, pomelnicele moldovenești ale domnilor, boierilor, mitropoliților și episcopilor?

Oricum, pomelnicele din catastih fac dovada, de neînlăturat, că nu numai în prima ei formă alcătuirea a fost o frăție, dar că și la 1673, cauza care a determinat reînnoirea catastihului și gândul noilor alcătuitori este tot apărarea credinței ortodoxe, în luptă cu catolicismul.

La toate breslele economice, catastihurile nu conțin decât pomelnicele domnilor, mitropoliților, a episcopilor și a meșterilor breslași; prin excepție, breslele sociale ale mișăilor, au și pomelnice de boieri. In catastihul breslei blănarilor și cojocarilor din Suceava, găsim și un pomelnic de boieri veliți, dar și de toți popii și diaconii din târg. Popii sunt în număr de patruzeci și cinci sub titlul: « Aici se scriu popii din trăg » (зде написаніе попы ѡт

---

[1]) « La 1669, în fruntea organizației bisericești a Armenilor din Moldova stătea episcopul din Suceava, Isaac, hirotonisit de patriarhul din Ecimiazin, Iacob. Il judecau pe acest prelat, în vrâstă de cincizeci de ani, ca « mare prieten al vinului ». De el atârnau bisericile din Suceava (două și mănăstirea), unde era și o breaslă a Armenilor, ale cărei statute, din luna Ianuarie 1673, le dă Ms. 673 al Academiei... » (*Armenii și Românii, o paralelă istorică*. București, 1913, pp. 29—30).

тр'кг) și de sigur că lista era mai lungă [1]). Pomelnicul diaconilor cuprinde șasprezece nume, însă partea de sus a foii, cu titlul, lipsește, așa că lista este cu totul necompletă [2]). Aceste două pomelnice, prin însăși prezența lor, denotă caracterul spiritual al alcătuirii.

De cea mai mare importanță este însă pomelnicul celorlalți membri ai alcătuirii, cari însă sunt departe de a fi numai meșteri sau negustori blănari și cojocari, deși în capul acestui pomelnic figurează, aparte, numele acestora:

«. . . . . .
Gheorghiță Iulăș blănar
Nacoul blănar tij
Lupul tij blănar sn Stan
Dumitrașco Hagi blănar
Eremie cojocar
Vlasie blănar
Dănilă blănar
Toderașco blănar biv șoltuz
Marco blănar
Ilie sn Pop blănar
Vasilie sn Magher blănar
Vasilie sn Toder pușcar
Ilie sn Lazor blănar
Ursul ot Podgorii cojocar
Ștefan ot Put[na] cojocar
Iane sn Dima blănar
Nicolae cojocar ot Podgorie
Pascal sin Ștefan blănar » [3]).

Cu toate că printre ei găsim și un « pușcar », vedem totuși că blănarii și cojocarii moldoveni sau ortodocși din Suceava își aveau

---

[1]) Ac. Rom., Ms. 670, fol. 5 și 5 verso. Vezi Anexa Nr. 2.

[2]) *Ibidem*, fol. 6

[3]) O treime din partea de sus a acestei foi (Ms. 670, fol. 16) lipsește, dinpreună poate și cu titlul. Ingrijirea și mai multa răbdare cu care e scrisă arată că era prima foae din pomelnicul fraților.

pomelnicul lor *pe meşteşug*. Restul membrilor acestei alcătuiri, în număr de 261, sunt trecuţi *pe uliţi*, cuprinzând toate ocupaţiile timpului:

3 abăgeri	1 hoştinar
2 aprozi	2 măjiari
1 bacal	2 olari
5 bărbieri	1 pisăr
1 brahar	2 pietrari
1 butnar	3 potcovari
3 căldărari	8 puşcari
5 ciubotari	1 sărar
9 cizmari	1 scăuiar
2 chichiceari (?)	1 slugă logofăt
1 comis	6 şoltuzi
10 crâşmari	4 soronari
12 craveţi	1 talpalar
10 cupeţi	1 teslar
2 curalari	1 uşiar
2 dvornici	3 vameşi
2 frâiari	3 vătafi de puşcari
5 greci	1 vataman
1 hagiu	8 zlătari
1 herar	3 zugravi

Restul de 132, în care se găsesc şi trei femei, este trecut fără indicaţia profesiei [1]), de sigur gospodari agricultori.

Toţi aceşti 261 de membri nu sunt trecuţi în vreo ordine oarecare de rang social sau după alt criteriu de asemenea natură, ci pe străzi: uliţa Crimca, Podgoria, uliţa lui Manea, uliţa Fruntea, uliţa Sf. Vineri, uliţa Mitropoliei, uliţa Sf. Neculai, uliţa lui Pone, uliţa Sf. Theodor, etc. [2]).

---

[1]) Ms. 670, fol. 7—17 bis.

[2]) Foile catastihului având uneori rupturi în afară de cele lipsă, uliţile nu sunt toate.

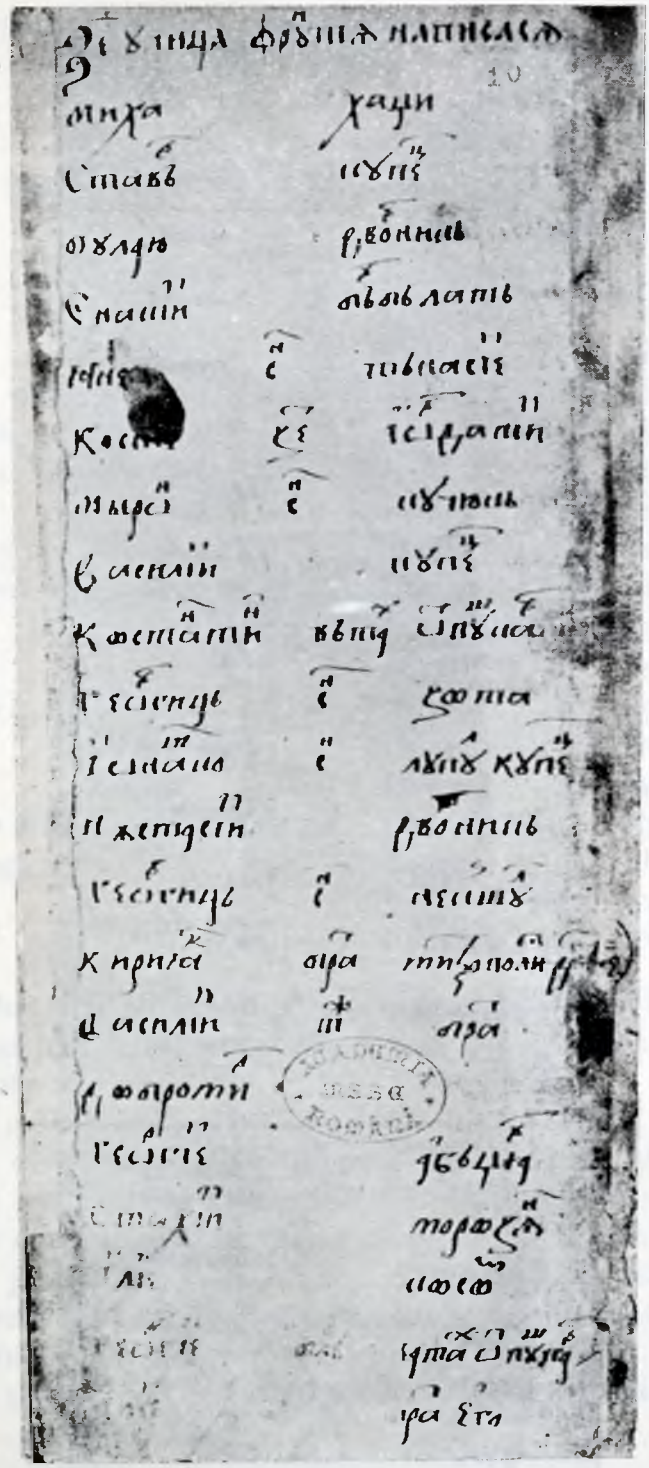

Pomelnicul fraților din catastihul breslei blănarilor și cojocarilor din Suceava. (Acad. Rom. Ms. 670, fol. 10).

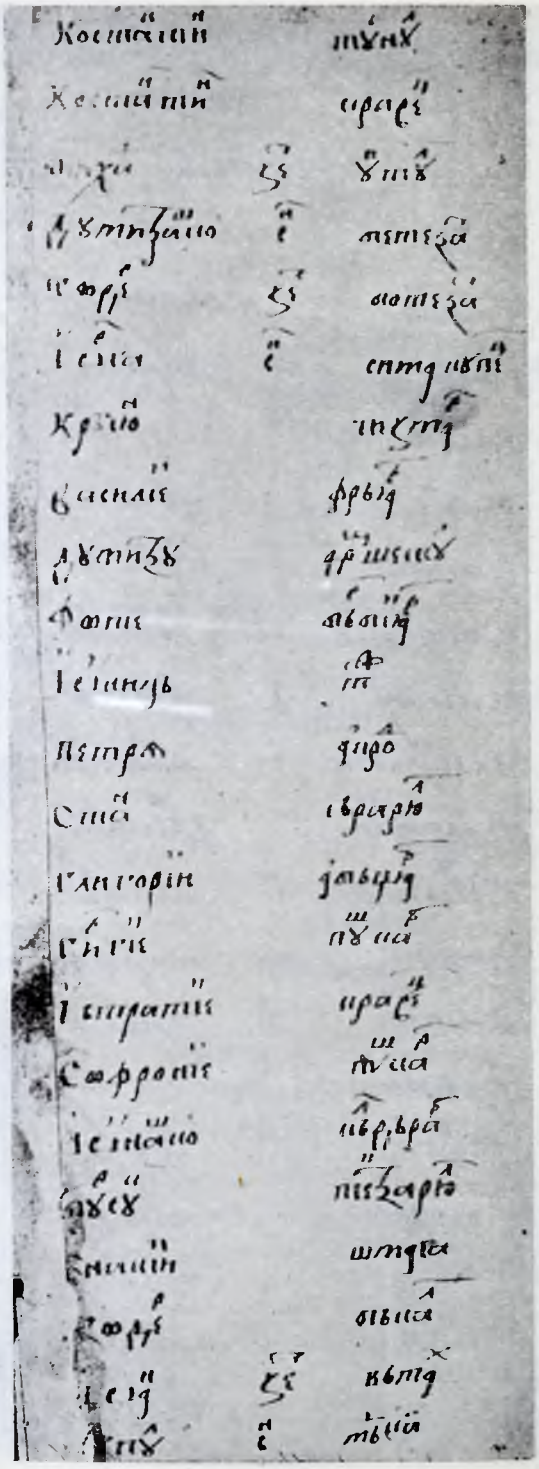

Continuarea pomelnicului fraților. (Acad. Rom. Ms. 670, fol. 10 verso).

De pe ulița Fruntea vedem că participă:

Miha		hagi	Costantin		Turnul
Stavăr		cupeț	Costantin		craveț
Bulaiu		dvornică	Mihai	zet	Untul
Enachii	Barbă	lată	Dumitrașco	sin	Betezat
Iane	sin	Tănasie	Toader	zet	Botezat
Coste	zet	Iordachii	Iorga sin	Sima	cupeț
Miron	sin	Cuciucă	Crăciun		cizmar
Vasilie		cupeț	Vasilie		frăiar
Costantin	vătah	ot pușcar	Dumitru		Domșescul
Gheorghiță	sin	Zota	Fote		bărbiiar
Ionașco	sin	Lupul cupeț	Ioniță		tij
Nâstasii		dvornică	Petria		aprod
Gheorghiță	sin	Necșul	Stan		sărariul
Chiriac	brat	Mitropolit Dosoftei	Gligorii		abăgiar
Vasilie	tij	brat	Ghirghie		pușcar
Dobromir			Istratie		craveț
Gheorghie		abăgiar	Sofronie		pușcar
Stahii		Morozian	Ionașco		căldărar
Ilie		Cosom	Bursuc		pietrariul
Gheorghie	Bler	vatah ot pușcari	Enachie		Șmaga
Ilie	brat	ego [1])	Toder		băcal
			Ioan	zet	vătah
			Lupul	sn	Măican [2])

Este deci clar că aici nu e vorba de o breaslă ci de o frăție.

Se pune însă întrebarea: Când a luat naștere frăția blănarilor și cojocarilor din Suceava?

E mai mult ca probabil că aceasta a avut loc în 1591, când, sub presiunea ofensivei catolice, începută pe față și în Moldova de misionarii lui Stanislau Warszewiecki, încă din toamna lui 1588, târgoveții din Suceava, în frunte cu preoții și diaconii, se alcătuesc, în jurul bisericii cu hramul Sf. Paraschiva, într'o frăție asemănătoare acelora din Galiția-orientală. Dat fiind că în această frăție blănarii și cojocarii erau cei mai numeroși din același meșteșug și negoț și, de sigur, și dintre cei mai cu stare, ea luă

---

[1]) Ms. 670, fol. 10.

[2]) *Idem*, fol. 10 verso.

numele de « Frăţia Sf. Paraschiva a blănarilor şi cojocarilor » sau sub acela de « Frăţia blănarilor şi cojocarilor din Suceava ». Realizatorul şi sufletul acestei frăţii nu au fost blănarii, ci târgovăţul Enachie Barbă-lată, trecut al patrulea pe lista uliţii Fruntea şi care nu era nici meşteşugar, nici negustor, nici staroste, cum presupune A. D. Xenopol [1]).

In sprijinul afirmaţiei noastre credem că ne vin mai multe dovezi, printre care, în primul rând, este pomelnicul boierilor.

Iată acest pomelnic:

Arboure [*Luca*] *hatman.*	Este portar de Suceava dela 1499 până la 7 Septemvrie 1523, când e tăiat din ordinul lui Ştefăniţă-Vodă [2]).
Avraam tij.	Nu se găseşte nicăiri. După Luca Arbure, portar de Suceava este Petrică (1523—1524), apoi Barnovski (1524—1530).
Mihail tij.	Este Mihul, portar de Suceava dela 1530 la 1541, când e tăiat de Petru Rareş în urma complotului boierilor, care, omorînd pe Ştefan-Vodă Lăcustă, ridică în scaun pe Alexandru Cornea.
Dan tij.	E portar de Suceava între 1553 şi 1557.
Sturzia [*Ion*] *tij.*	Portar de Suceava sub Ilieş Rareş (1549—1550) şi Ştefan Rareş (1551—1552).
Vasilie Bălţatul	Un Vasilie este portar de Suceava în a doua domnie a lui Al. Lăpuşneanu (1564), apoi sub Bogdan Lăpuşneanu (1569—1572).
Eremie [*Golăe?*] *tij.*	Portarul de Suceava sub Ion-Vodă cel Cumplit (1573—1574).
Vartic [*Petre*] *tij.*	Portar de Suceava în 1545 [3])—1546 [4]).

[1]) *Istoria Românilor*, vol. VII, p. 125.

[2]) Identificarea, afară de indicaţii contrare, am făcut-o după lucrările lui Gh. Ghibănescu: *Boerii Moldovei* (1400—1634) în «Uricarul », vol. XVIII şi *Divanurile domneşti din Moldova şi Muntenia în sec. al XVI-lea*, în Rev. « Ion. Neculce », vol. VII (1928).

[3]) Gh. Ghibănescu, *Surete şi Izvoade*, Iaşi, 1906—1930, vol. I, p. 382.

[4]) T. Balan, *Documente Bucovinene*, vol. I, p. 41.

Iurașcu sin ego. Este pârcălab de Hotin (1578—1580) dinpreună cu frate-său Ionașcu Vartic, în prima domnie a lui Petru Șchiopul. In a doua domnie a acestui voevod, Jurașcu Vartic este, mai întâi, vornic al Ţării de sus (1583—1587) și apoi vornic al Ţării de jos (1587—1588). La 1593, sub Aron-Vodă, e din nou vel vornic al Ţării de jos.

Ionașco brat ego. Este pârcălab de Hotin cu Iurașcu (1578—1580).

Lupul tij brat ego. Nu e pomenit cu nici-o boierie nicăiri.

Nicula hatman. Portar de Suceava sub Iancu-Vodă la 1582, iar la 1583 e pârcălab de Hotin.

Gheorghii tij. Portar de Suceava în 1591, până la ieșirea din domnie a lui Petru Șchiopul.

Radul sn ego ?.

Simeon sn ego ?.

Balica [Isac] hatman. E portar de Suceava către sfârșitul primei domnii a lui Petru Șchiopul (1578—1579) și primii doi ani de domnie ai lui Iancu-Vodă Sasul (1580—1581). Cu jumătate de an înainte de ieșirea acestuia din Scaun, e înlocuit cu Necula, pentru ca, revenind Petru Șchiopul în August 1582, Balica să-și reia postul de portar de Suceava până la 1586.

Isacŭ sin ego. E probabil hatmanul din 1611, ucis de Ștefan-Vodă Tomșa în anul următor.

Andreiu tij. Hatman și pârcălab de Suceava dela 1588—1590. Din Ianuarie până în Septemvrie 1591, sub Petru Șchiopul e vel vornicul Ţării de sus, reluându-și slujba de portar de Suceava odată cu venirea lui Aron-Vodă, pe care o păstrează până în Ianuarie 1594 când e înlocuit de Ștefan Răzvan.

Oráș [Vascan] tij. Pârcălab de Suceava între 1601—1607.

Beldiman [*Nechifor*] *tij.* Logofătul Beldiman este ucis de Ştefan Tomşa la 1615 [1]).

Nicoriţă tij. E hatman şi pârcălab de Suceava între 1627—1629.

Costin tij. Un Costin e hatman şi pârcălab de Suceava în 1634.

Gavril ?.

Ursu vel dvornic. E vornicul Ţării de jos în 1615.

Mârzea tij. E vornicul Ţării de sus în 1615.

Gheorghe vel log. Funcţionează în 1578—1579.

Tăutul [*Ion*] *tij.* Este marele logofăt al lui Ştefan cel Mare (1476—1501).

Stroici [*Lupul*] *vel log.* E marele logofăt care conduce treburile ţării 26 de ani, dela 1580 odată cu venirea lui Iancu-Vodă Sasul, şi până la 1609, sub Constantin Movilă, cu o întrerupere dela 1592—1595, sub Aron-Vodă şi Ştefan Răzvan.

Bârlădeanul tij. Vel logofăt în 1591—1592 sub Aron-Vodă şi tăiat în acest din urmă an din ordinul domnului.

Vasilie hatman brat Ştefan Voevod. Nu se poate identifica. Va fi fost poate vreun frate al lui Ştefan Răzvan şi hatman sub scurta lui domnie (1594—1595).

Golăi tij. Alt hatman decât Eremia (?) nu întâlnim cu acest nume. Găsim însă pe Ion Golăi, care e vel logofătul lui Bogdan Lăpuşneanul (1572—1574) şi al primei domnii al lui Petru Şchiopul (1574—1579), iar un alt Golăe, paharnic în 1582, e pârcălab de Neamţ în primii doi ani de domnie a lui Ieremia Movilă (1595—1597).

Dumitraşco. Un portar de Suceava cu acest nume e sub prima domnie a lui Petru Şchiopul (1574—1578). Un Dumitraşco Veveriţă e pârcălab de Neamţ în acelaşi timp cu Golăe (1595—1597).

[1]) Miron Costin, *Letopiseţul ţării Moldovei*, în M. Kogălniceanu, *Letopisete*, vol. I, p. 265.

Toader Moghilă vel post. Pe boierul Toader Moghilă îl găsim într'un document din 1583 [1]), însă la această dată vel postelnic era Bartolomeu Bruti, care va figura în divan, cu această demnitate până la căderea lui Petru Șchiopul (1591). Sub Aron-Vodă și Ieremia Movilă nu-l întâlnim. Să fi fost în divanul lui Ștefan Răzvan? Un « Toader Cârnul postelnic » îl găsim în schița neamului Movileștilor, ca moș al lui Ieremia, Gheorghe și Simion Moghilă [2]).

Drăgan. Este postelnic în divanul lui Ieremia Movilă 1595—1599.

Toader ?.

Pătrașco ?.

Gavril războianul tij ?.

Toader ?.

Boul vistiarnic. E în slujbă sub Constantin Movilă (1610—1611) și sub primii doi ani de domnie a lui Ștefan Tomșa (1611—1612). Răsculându-se și el cu ceilalți boieri, e ucis de acesta la 1615, odată cu Beldiman logofătul.

Măteiaș logof. Un logofăt cu acest nume este între 1548—1550.

Ureache [Nistor] vel dvornic. Este vel logofăt sub Aron-Vodă (1592) și vel vornic al Ţării de jos odată cu venirea lui Ieremia Movilă (1595), funcție ce o păstrează în tot timpul domniei acestuia.

Crstea [Ghenovici] tij. Este vel vornicul Ţării de sus dela 1598 la 1607.

Grigorcea [Crăciunovici] tij. Este vel vornicul Ţării de sus de la venirea lui Ieremia Movilă și până la 1598 când e înlocuit cu Crâstea Ghenovici.

---

[1]) Gh. Ghibănescu, *Surete și Izvoade*, vol. XIX, p. 180.

[2]) Gh. Ghibănescu, *Divanurile domnești din Moldova și Muntenia în sec. al XVI-lea.* Loc. cit., p. 37.

Bilăi tij. Este vel vornicul Ţării de sus sub prima domnie a lui Petru Şchiopul (1574—1579).

Drăgan Tăutul logofet. Despre acest boier se pomeneşte la 6 Aprilie 1596 când scrie un ispisoc al lui Ieremia Movilă cu privire la satul Vorona [1]). Cu titlu de logofăt nu-l găsim. Un Tăutul treti-logofăt funcţionează la 1631, pe timpul marei logofeţii a lui Ionaşco Ghenghea.

[*Moţoc*] *vel logof.* Un Ion Moţoc este vornicul lui Alex. Lăpuşneanu (1552—1564) decapitat în Lwow, împreună cu Veveriţă postelnicul şi Spancioc spătarul, la 1564. Un alt Moţoc este vel vornicul Ţării de jos la 1594.

[*Barno*]*vschi* [*Dumitru*] *vel postelnic.* E în divan la 1598.

[*Chiri*]*ţa*[*Dumitraşco*] *tij.* Este postelnic în 1601 sub Ieremia Movilă, şi între 1609—1612, sub Constantin Movilă şi Ştefan Tomşa; ucis din ordinul acestuia din urmă la 1612.

Nicoar Prăjăscul vel [vistier]. E în funcţie la 1610 [2]).

In pomelnicul de mai sus, se observă că marea majoritate a boierilor sunt de dincolo de 1600. Faptul că găsim pe un Ion Tăutul, marele logofăt al lui Ştefan cel Mare sau pe alţi boieri până la 1590, nu înseamnă că Frăţia blănarilor şi cojocarilor din Suceava exista pe vremea lor. Un obiceiu al timpului făcea să se pomenească marii boieri anteriori, cari rămăsese în amintirea poporului;

---

[1]) M. Costăchescu, *Documente moldoveneşti dela Ştefan cel Mare.* Iaşi, 1933, p. 50.

[2]) Boierii nu sunt trecuţi, în pomelnic, nici în ordine erarhică şi nici în ordinea cronologică a ocupării aceleiaşi demnităţi. Aceasta se explică prin faptul că, la alcătuirea frăţiei, boierii vor fi fost trecuţi în mod erarhic, cu fiecare rang pe foaie aparte, pe care, ulterior, din când în când, se treceau şi alţi boieri care cereau să fie înscrişi în frăţie sau sprijineau alcătuirea. Catastihul vechi se va fi râsâpit şi, la 1673, când se reînoeşte, diacul respectiv alcătueşte pomelnicul scriind unul după altul numele boierilor pe care-i mai găseşte în foile care se mai păstrase. De altfel nici acest din urmă pomelnic nu ni s'a transmis complet, ci numai o singură foaie, scrisă pe ambele părţi, dovadă că nu găsim nici un nume de boier dela 1673 şi nici din anii următori.

hatmanii, în special, cari aveau și funcția de portari de Suceava, sunt cu o deosebită îngrijire pomeniți, ca unii cari dețineau cea mai înaltă demnitate a orașului, după dânșii urmând vornicul.

Se observă în al doilea rând că din numărul boierilor trecuți în pomelnic — care probabil nu e complet — o treime cuprinde numele acelora cari au făcut parte din Divanul Moldovei între 1590 și 1597. Ori, aceasta nu este o simplă întâmplare, ci, dacă ne amintim de unele evenimente petrecute în această epocă, ne permite să tragem concluzia că între aceste două date frăția s'a întemeiat și a activat mai cu râvnă. Intr'adevăr, între 1590 și 1596 este un mare curent pentru întemeierea de frății în lumea ortodoxă, ca urmare a hotărîrilor luate de către Sinodul din Brest-Litovsk, ținut în vara anului 1590, din îndemnul Patriarhului Ieremia [1]); curent, de care nici Moldova, n'a putut rămânea străină, când știm că, la 1594, în Sinodul dela Iași, prezidat de către Nechifor Dascălul, Exarh patriarhal, se caută a se găsi mijloace pentru înfrânarea propagandei catolice și că, la 1597, aflăm pe boierii Nistor Ureche și postelnicul Dragan, în solie la Poloni, rugându-se pentru păstrarea credinței ortodoxe. Nistor Ureche încă dela 1592 era marele și Puternicul logofăt al lui Aron-Vodă, lăsat de acesta să-i ție locul între cele două domnii ale lui, iar Drăgan, stolnic în 1594, va fi apoi postelnic până la sfârșitul domniei lui Iremia Movilă.

Ceea ce ne face să credem că frăția a luat naștere în 1591, adică în ultimul an al domniei lui Petru Şchiopul, este faptul că boierul Gheorghii este trecut în pomelnic cu titlul de portar de Suceava, deși n'a deținut această demnitate decât opt luni, din Ianuarie 1591 și până în Septemvrie acelaș an, când vine Aron-Vodă. Mai înainte fusese paharnicul lui Petru Şchiopul, în tot decursul celei de-a doua lui domnii, pentru ca, mai târziu, în 1593, să fie vornicul Ţării de sus, iar în 1594, sub Ştefan Răzvan, vornic al Ţării de jos. Mai mult, este singurul boier de Divan care e trecut în pomelnic cu fiii săi Radul și Simion, deși aceștia nu fuseseră, nu erau și nici nu-i vom găsi nici mai târziu cu vreun rang de boieri veliți. In pomelnic mai găsim un caz când un boier este trecut cu fiii săi. Este Petre Vartic cu fiii săi Iurașcu, Ionașcu și Lupul. Insă aceasta nu se datorește bătrânului Vartic, care e

[1]) A. A. Papkov, **Братства**, p. 27.

portar de Suceava sub Petru Rareş (1545—1546) şi Ilieş Rareş (1547—1548), ci marei treceri a fiului său mai mare, Iurașcu, care, deşi la 1591 nu era în Divan, fusese ani de-a-rândul, sub Petru Şchiopul, şi pârcălab de Hotin, dinpreună cu frate-său Ionașcu (1578—1579) şi vel vornicul Ţării de sus, sub a doua domnie a aceluiaşi domn (1582—1586), iar în două rânduri vel vornicul Ţării de jos (1587—1593). El va fi dat ajutor la alcătuire. Dacă frăţia ar fi fost întemeiată înainte de 1591, boierul Gheorghii ar fi trebuit să fie trecut cu rangul de paharnic sau ceaşnic, iar Iurașcu cu acel de vel dvornic, după cum tot alte titluri ar fi avut dacă frăţia lua fiinţă mai târziu.

Trebue să ne reamintim apoi că numai către sfârşitul celei de-a doua domnii, la rugămintea Patriarhului Ieremia, din Noemvrie 1589 [1]), şi a insistenţelor vel logofătului Luca Stroici, Petru Şchiopul, se hotărăşte a fi favorabil Frăţiei Adormirii Maicii Domnului din Lwow, intervenind, la 14 Decemvrie 1590, la regele Poloniei Sigismund al III-lea, cu rugămintea de-a i se admite să rezideascâ biserica lui Alexandru Lăpuşneanu [2]).

In fruntea pomelnicului de mitropoliţi este trecut Gheorghe Movilă, care păstoreşte până în Septemvrie 1591, însoţind apoi pe Petru Şchiopul în pribegia lui din Apus. Dacă frăţia s'ar fi întemeiat în anii următori, în fruntea pomelnicului acestora trebuia să fie alt nume [3]). Este drept că acest mitropolit revine în scaun sub domnia fratelui său Ieremia Movilă, însă e puţin probabil ca frăţia să se fi întemeiat după 1595, deoarece, cu venirea lui Ieremia, portar de Suceava e Simion Movilă şi nu-l găsim trecut în pomelnic.

In sfârşit în fruntea pomelnicului membrilor frăţiei de pe uliţa Crimca, găsim trecut pe bătrânul Ion Crimca cu fiul său Grigore Crimca şi cu nepotul său Ionașcu sin Grigore Crimca, adică pe tatăl [4]), pe fratele şi pe nepotul viitorului mitropolit Anastasie Crimca, care la această epocă era egumen al ctitoriei

[1]) A. A. Papkov, *loc. cit.*, p. 25.

[2]) Hurmuzachi-Bogdan, *loc. cit.*, Supl. II, vol. I, p. 315.

[3]) Mitropolit al Moldovei din toamna lui 1591, sub Aron Vodă este Agafton (N. Iorga, *Istoria Bisericei românești*, vol I, p. 201). Pomelnicul mitropoliţilor din catastih nu pomeneşte acest nume.

[4]) A. I. Iaţimirski, Описаніе южно-славянскихъ и русскихъ рукописей заграничныхъ библиотекъ (Descrierea manuscriselor sud-slave şi ruseşti din bibliotecile străine). Petrograd, 1921, vol. I, pp. 40—41.

lui Petru Șchiopul din dealul Gălățîi, din coasta Iașului, și prieten devotat al acestuia, însoțindu-l și în curânda lui pribegie, când îi servește ca martor, în prima sa diată, făcută la Tullen, în Austria, la 12 Ianuarie 1592 [1]). Participarea familiei boierului Ion Crimca se va fi datorit și credinței dar și îndemnului primit dela Anastasie.

Cu timpul, slăbind frăția, blănarii și cojocarii, care o considerau ca fiind a lor, vor fi introdus unele dispoziții de ordin economic, înscrierile de alți membri vor fi încetat, frăția luând astfel caracterul unei bresle de blănari și cojocari.

Către 1670, Biserica răsăriteană grecească, în plină luptă cu catolicismul, lua măsuri ca și țările române să reziste noului pericol. Mitropolitul Moldovei, Dosoftei, care păstorea în 1671, este discipolul Patriarhului de Ierusalim, Dosotheiu, care, la această dată, se găsea în Iași, la Gheorghe-Vodă Duca [2]). Dela început, Dosoftei al Moldovei « este subt înrâurirea omonimului său grec, care-l sfătuia în chestii de dogmă și de canoane » [3]). Ori, Patriarhul, se ocupase din primele timpuri ale păstoriei sale cu orânduirea « Frăției Sfântului Mormânt » [4]), așa încât va fi inițiat și în această direcție pe Mitropolitul nostru, din a cărui inițiativă, vechea Frăție Sf. Paraschiva a blănarilor și cojocarilor din Suceava reînvie, înscriind noui membri, ca pe vremuri, în frunte cu cei doi frați ai săi Chiriac și Vasilie.

Statutul vechei frății se reînnoește, introducându-se toate dispozițiile de breaslă, care, de fapt, erau de mult în obiceiu; autoritatea laică, prin vornicul Ioan îl aprobă, iar Mitropolitul Dosoftei îl întărește cu blestemul, pecetea Mitropoliei, și semnătura sa. Se amintește cu această ocazie, de primul înfăptuitor al frăției, Enache Barbă-Lată, tocmai pentru a se accentua că același gând de apărarea credinței ortodoxe dictase noua reînnoire, ceea ce face pe scriitorul pomelnicelor, ca, într'un chenar de chinovar roș, zugrăvit în fruntea catastihului, să scrie cu aceeași coloare următoarea înștiințare:

« Acest hrisov l-a făcut și l-a înnoit robul lui Dumnezeu Iane vornic de Suceava, frăției (БРАТСТКО) blănarilor și cojocarilor,

---

[1]) D. Dan, *Cronica Episcopiei de Rădăuți*. Viena, 1912, p. 68.
[2]) N. Iorga, *Istoria Bisericei românești*, vol. I, p. 378.
[3]) *Ibidem*, p. 389.
[4]) *Ibidem*, p. 378.

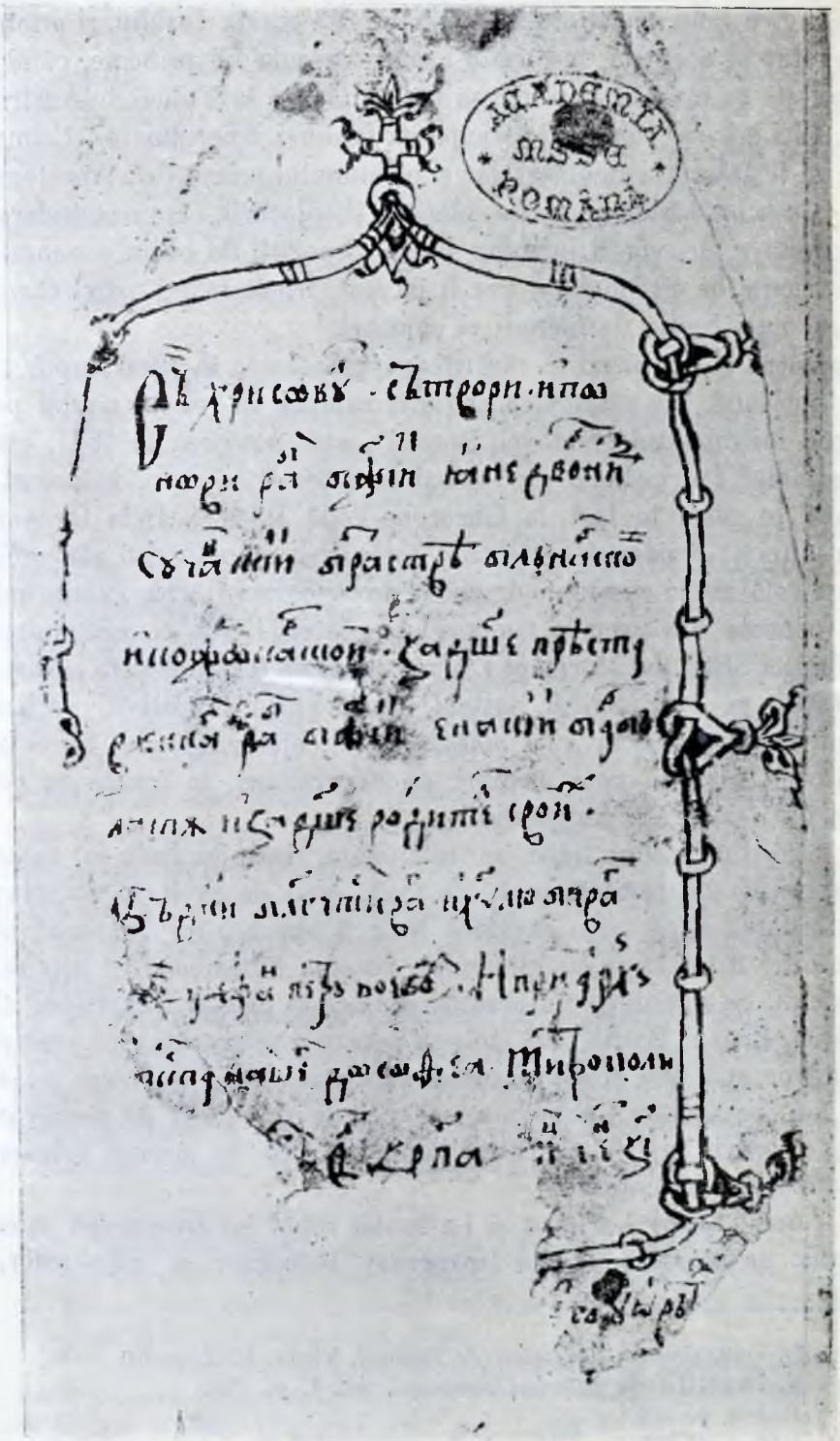

Înștiințarea de pe catastihul breslei blănarilor și cojocarilor din Suceava. (Acad. Rom. Ms. 670, fol. 1).

pentru sufletul răposatului rob al lui Dumnezeu Enache Barbălată și pentru sufletele urmașilor săi, în zilele cuviosului și de Hristos iubitoriului Io Ștefan Petrea Voevoda și ale arhiepiscopului nostru Dosoftei Mitropolit Sucevei. La anul 7181 (= 1673) luna Ghenarie 17 »[1]).

Această operă a lui Dosoftei pare că n'a fost de lungă durată deoarece, în afară de numele noilor membri adăugați în pomelnic la 1 Ianuarie 1673, niciun alt nume de credincios nu se mai adaugă nici sub păstoria lui, nici sub aceia a urmașilor săi. Alcătuirea luându-și definitiv caracterul de breaslă cu scop economic-social.

Reînnoirea catastihului breslei blănarilor și cojocarilor din Suceava, s'a mai făcut și ulterior, cum probează două foi stinghere din același catastih, însă, de această dată se pare că breasla nu mai era numai a blănarilor și cojocarilor ci și a croitorilor și șlicarilor.

Intr'adevăr la folio 19 găsim următoarea însemnare:

Staroști de blănari

Manole blănar
Neculai crav
Ioniță cojocar
Ionică crav
Ionașco cojocar
Cozma crav
Toader blănar
Toader cojocar arman
Andrei Truncheș crav
Ilie cojocarul ot...(?) cu doi feciori ai dumisale
au dat bărbinza[2]).

La folio 20, sub titlul « stărostia blănarilor », este o listă de șaptesprezece blănari și patru cojocari, în frunte cu « Ion blănar staroste » și printre cari e trecut și « Ion blănar i slicar ».

Epoca de alcătuirea frăției a trebuit să fie, de altfel, destul de scurtă, dat fiind că nici o persecuție efectivă contra Bisericii mol-

[1]) Acad. Rom., Ms. 670, fol. 1.

[2]) Hârtia este mai lungă și mai subțire decât aceea a catastihului din 1673. Este probabil provenită dintr'un alt catastih râsâpit și pierdut. (Ms. 670).

dovenești nu a existat. Apoi, dacă în Polonia, ofensiva catolică va înceta abia către 1632, odată cu moartea lui Sigismund al III-lea, în Moldova, speranțele catolicilor sunt stavilite cu mult mai curând; căci, dacă politica filopolonă a Movileștilor putea da de gândit credincioșilor ortodocși, cumplitele frământări ce urmară după moartea lui Ieremia Movilă, numai unei noui propagande religioase nu erau favorabile [1]), iar Turcii, oricât de lacomi de banii unui Constantin sau Alexandru Movilă ar fi fost, își dădură seamă că politica polonă le putea fi periculoasă pentru Moldova și, dela Radu Mihnea (1616—1619), cu excepția lui Miron Barnovski (1626—1629), nu mai vedem domni moldoveni favorabili politicei polone; din contra, ei vor fi aducătorii unui mare număr de Greci, cari și în viața economică și în conducerea treburilor țării, dobândesc un loc de frunte. Cu cest nou val de ortodoxism, pericolul catolic este cu desăvârșire înlăturat și, odată cu el, și cauza alcătuirii de frății după modelul bratstvelor de peste Nistru.

Frățiile ce începuseră a se alcătui între meșteșugarii și negustorii moldoveni, frățiile și breslele armenești de pe pământul Moldovei, influența țehurilor polone și ardelenești, nesiguranța în care și negoț și meșteșug și oameni se găseau în vremea acestor frământări, au alcătuit definitiv breslele moldovenești, ce rămân totuși strâns legate de viața creștină, ca unele «ce sântŭ făcute spre folosulŭ și podoaba bisericii», cum va spune Mitropolitul Veniamin.

§ 3. — **Primele bresle moldovenești**

S'a afirmat că existența breslelor moldovenești poate fi urmărită, pe bază de documente, până pe vremea lui Ștefan cel Mare [2]), sau, cel puțin, până la Petru Rareș [3]), aducându-se în sprijinul acestei susțineri primele două documente din catastihul breslei mișăilor din Iași. Prin urmare, dacă operele de asistență socială puteau îmbrăca forma breslelor, cu atât mai mult este de presupus că viața economică trebuia să o cunoască, cel puțin la aceeași

[1]) A. D. Xenopol, *Istoria Românilor*, vol. VI, p. 69.

[2]) C. Ed. Wachmann, *loc. cit.*, p. 69.

[3]) A. D. Xenopol, *loc. cit.*, vol. VII, p. 135; D. R. Ioanițescu, *Renașterea Meseriilor. Carta Muncei.* Buc., 1931, vol. II, p. 49.

epocă. Cum documentul dela Ștefan cel Mare [1]), este dovedit falș [2]), ar rămâne eventual, în discuție, cel de-al doilea document al mișăilor, luat în considerare de autoritățile secolului al XVIII-lea, în dovedirea dreptului de proprietate al breslei asupra unui loc al ei, și al cărui cuprins este următorul:

« Io Petru Voevod i gpdja ego Ileana cum neam milostivti și am miluit, prea mișăi de târgu de Iași, cu loc săș facă casă cine undei va fi voe în viața noastră. iară după moarte noastră prea cine va aleage milostivul Dumnezău. să fie domnu. acela încă să întărească prea acești mișăi ce mai sus scriem. iară cine lea lua locul sau îl va împresura, să fie neertat de 318 oteț ot Nikea. ca să să știe și 12 = oamini să aibă scutiț pentru î...parea loru.

vlto... » [3])

Se pare însă, după cum afirmă specialiștii, că și acest hrisov ar fi iarăși o plăzmuire, indiciul fiind acordarea de scutelnici acestor mișăi, ceea ce, vădit, este cel puțin o curiozitate [4]). Dar, chiar dacă hrisovul lui Petru Rareș ar fi fost autentic, nimic nu ne îndreptățește a deduce că prin el se alcătuia o breaslă de mișăi sau, cel puțin, că este măcar vorba despre vre-o astfel de organizare. Ispisocul dela Petru Rareș nu este decât un simplu act de danie, prin care el și soția sa, se milostivesc și miluesc « prea mișăi de târgu de Iași, cu loc săș facă casă cine undei va fi voe ». Prin urmare, nici sub Petru Rareș, fie și într'acea de-a doua lui domnie, (1541—1546), nu putem vorbi de bresle moldovenești.

Pe baza unei mărturisiri, cu care se încheie o tetraevanghelie, manuscrisă, din 1570, a Mitropoliei din Suceava, A. I. Iațimirski afirmă existența, la această dată, a unei bresle de zugravi din acest oraș. In această tetraevanghelie, scrisă în limba slavonă, și înfrumusețată cu chipul sfinților evangheliști, zugrăviți în colori, și cu diferite chenare și litere împodobite, încheierea este următoarea:

« S'a scris și s'a legat această tetraevanghelie, cu gândul bun și cu osârdie față de Dumnezău, frăția zugravilor (**братство зѣграфское**); și când s'a terminat ei au început să se certe: unii

---

[1]) Acad. Rom., Ms. 128, fol. 4 și 4 verso.

[2]) Gh. Ghibănescu, *Breasla mișăilor și locul calicilor din Iași*, în Rev. « Ion Neculce », Iași, vol. IV, p. 101.

[3]) Acad. Rom., Ms. 128, fol. 5.

[4]) Gh. Ghibănescu, *loc. cit.*, p. 102.

din ei voiau s'o dee la o oarecare biserică, iar alții voiau s'o dee la altă biserică. Și întru cât era această ceartă între dânșii că unii din zugravi n'au dat nici un fel de ajutor la această tetraevanghelie și acei cari au făcut-o, ei așa s'au sfătuit, ca s'o dea Mitropoliei noui din Suceava, după cum este și dată, unde este hramul sfântului și slăvitului mare mucenic și aducător de biruință pentru Hristos, Gheorghie și Ioan cel nou... Și cine va vroi să strice sau să schimbe acest al nostru dar al zugravilor acela să fie...». Urmează obișnuitele blesteme [1]).

Este aceasta o dovadă că la 1570 exista o breaslă moldovenească la Suceava?

Cu toată precisa afirmare a lui Iațimirski, aici nu poate fi vorba de o breaslă ci de o frăție, iar faptul că se numea « Frăția zugravilor » nu este neapărat o dovadă că din ea nu făceau parte decât numai zugravii, după cum din frăția blănarilor și cojocarilor din Suceava, nu făceau parte numai aceștia. Zugravii vor fi fost inițiatorii acestei alcătuiri, sau cei mai numeroși, din aceeași profesie, aflători în frăție, ceea ce făcea, după obiceiul timpului, ca însăși frăția să ia numele lor. Același obiceiu era și dincolo de Nistru, de unde venise frățiile, același obiceiu se păstrează și la noi.

Singuri, zugravii, nici nu ar fi putut alcătui o frăție în sensul adevărat al cuvântului, deoarece, prin însuși meșteșugul pe care-l exercitau, nu puteau fi oameni stabili, ci împrăștiați prin târguri și mânăstiri, adesea și peste hotare, unde aflau de lucru; iconarii de asemenea nu erau stabili, umblând și ei prin țară, fie cu icoane gata zugrăvite, fie spre a repara pe acele vechi pe care boieri,

---

[1]) « Исписасѧ и wꙁовасѧ сѣи тетрωевангелꙗ, дѣврнмь помысломь и wсѣрдїемь кь БогѢ, братство ѕѣграфское; и тако приговившжсѧ wни начѧшж прѣкрѣковатисѧ: нѣцїи wт нихь хотѣхж дати его до нѣкои цѣркве, а дрѢѕѣи хотѣахж его въздати до нѣкихь цѣрквахь. Занеже бѣхж таковое прѣкрѣкованїе междѢ нихь, тако нѣцїи wт ѕѣграви не дадошж въ пωмощь нищаѢ сѣсь тетрωеговль; а кыи его сътворишѧ, они таѫw съвѣтовшѧ сѧ, тако да его дадѣть въ новѣи митрωполїе Сѫчавѣ, таѫже iесть и дѣнꙗ, идеже есть и храмь святого и славнаго великомѢнника и побѣдоносца Хса Георгїа и Iw Новаго... Я кто въсχощеть wт нась wт ѕѣграв wнаkw прѣвратити и раздрѢшити сїе наше дѣанїе и токмежж...». urmează blăstămul. (A. I. Iațimirski, Славянскія и русскія рукописи румынскихъ библиотекъ. (Manuscrisele slavonești și românești din bibliotecele române), p. 291. Textul și traducerea le datoresc bună voinței d-lui prof. univ. Ștefan Ciobanu dela Facultatea de Teologie din Chișinău).

târgoveți, călugări sau săteni le aveau, sistem care s'a practicat în Rusia până către zilele noastre [1]), fără ca aceasta să însemne că nu aveau o reședință cu un atelier de lucru. Parte din zugravi, par a fi fost specializați în arta împodobirii manuscriptelor cu miniaturi și ornamentații de tot soiul a chenarelor și literelor. Atrași de Suceava, scaun al domniei până către 1565, unde mai ușor puteau găsi de lucru, în curent cu arta bisericească, nu puteau să le scape din vedere întovărășirile cu caracter bisericesc ce se alcătuiau peste hotare, însă prea puțini pentru a alcătui o breaslă, când știm că cu aceeași artă se îndeletniceau mai ales călugării din mânăstiri.

Comentând această însemnare, Wladislaw Podlacha, admite că la Suceava exista o frăție de zugravi: « Este o notiță, spune dânsul, într'un evangheliar al Mânăstirii Suceava, din 1570, care citează anume o frăție de zugravi « братство зѹграфское », ai cărei membri se ocupau cu înfrumusețarea manuscriptelor voluminoase *(kodeksow)* și cu zugrăvirea icoanelor ». Această frăție pentru Podlacha însă, este o frăție în sensul celor apusene, adică alipite pe lângă o breaslă, deoarece, după ce observă că acest evangheliar nu este singura lucrare de acest gen, conchide că « n'ar fi exclus ca atunci când Suceava a fost capitala Moldovei să se fi născut acolo bresle de zugravi profesioniști. Alcătuirea breslelor nu ne va părea în Moldova ceva surprinzător dacă luăm în considerare că organizarea orașelor și anume Siret, Suceava, Cernăuți au avut ca prototip pe aceea a orașelor germane. O astfel de organizație pe pământul Sucevei ar fi deci ceva cu totul natural și notița despre frăția zugravilor din 1570, este o întărire a acestui fapt » [2]).

Frăția zugravilor din Suceava nu putea fi alăturată unei bresle de zugravi, dat fiind că aproape unanimitatea zugravilor acestei epoci, erau Greci, Sârbi, Bulgari și Munteni [3]), străini de dreptul magdeburghez și nici nu s'ar fi acordat monopolul unei asemenea meserii, când ea era în deosebi încurajată și practicată în mânăstiri, ca Putna, Voroneț și altele. Această frăție a zugravilor din 1570, nu putea fi decât o alcătuire după modelul celor rusolithuaniene, așa cum se va alcătui mai târziu Frăția blănarilor și cojocarilor, din 1591, în acelaș oraș.

---

[1]) W. Roscher, *Économie industrielle*. Paris, 1920, vol. I, p. 178, nota 2.

[2]) *Malowidła ścienne w cerkwiach Bukowiny* (Știința zugrăvitului în bisericile Bucovinei), p. 200.

[3]) *Ibidem*, p. 196.

D-l I. C. Filitti pare a susține că breslele noastre datează din secolul al XVI-lea: « Când s'au înființat breslele fiscale, spune d-sa, am avut și bresle de negustori, de țară sau străini, care se bucurau deoarecare avantajii în materie de impozite » [1]). Aceste bresle fiscale, d-sa le arată, în altă parte, ca fiind: marii dregători, clerul, slujitorii-ostași, slujitorii civili, negustorii și meseriașii, și sloboziile, cărora li se acordase oarecare avantaje fiscale « pentru a asigura funcționarea serviciilor Statului într'o vreme când funcționarii nu erau retribuiți » [2]). Ori, asemenea categorii sau bresle fiscale, cum le numește d-sa, existau în secolul al XVI-lea, întru cât cei 46.860 birnici din « Catastihul de cislă », alcătuit la 20 Februarie 1591 din ordinul lui Petru Șchiopul, erau împărțiți în cinci categorii fiscale și anume: 36.543 oameni (țărani), 1417 popi, 4948 curteni, 626 vătăși și 3020 nemeși [3]). Admițând părerea d-lui Filitti, înseamnă că meșteșugarii sau negustorii moldoveni erau alcătuiți în bresle încă din secolul al XV-lea; și atunci, cum e posibil ca aceste importante și aducătoare de venituri alcătuiri să nu fie pomenite în catastihul de cislă sus menționat, nici măcar ca o categorie fiscală distinctă? In pomelnicul fraților din Frăția blănarilor și cojocarilor din Suceava, găsim mulți negustori și meșteșugari moldoveni, și totuși în lunga lor listă nu se află nicăeri un staroste; ori, ar fi fost cu neputință să nu fie trecut niciunul, dacă cu adevărat breslele ar fi existat, la 1591, când această frăție se înființează.

Adevărul este că negustorii, ca o categorie fiscală, vor ființa numai mai târziu, iar între timp, dăjdiile, în afară de dreapta lor vamă, și le plăteau în cislă cu « oamenii », fie că erau trecuți printre boieri sau curteni.

S. S. Prof. Simeon Reli afirmă de asemenea că « meseriașii români din Siret erau organizați în bresle încă de prin secolul al XVI-lea, având în frunte un staroste, steagul lor propriu, legile lor și sărbătorile lor deosebite » [4]), fără a indica însă niciun document pe care a putut să-și sprijine această afirmație.

---

[1]) *Clasele sociale în trecutul românesc.* București, 1925, p. 16.

[2]) *Considerațiuni generale despre vechea organizare fiscală a Principatelor române până la Regulamentul Organic.* București, 1935, pp. 24 și urm.

[3]) Hurmuzachi-Iorga, *Documente*, vol. XI, p. 219.

[4]) *Orașul Siret în vremurile de demult.* Cernăuți, 1927, p. 144.

D-l Prof. A. C. Cuza afirmă că documente istorice dovedesc existența unei bresle de negustori la Bârlad « pe la 1600 », al cărei staroste era un oarecare « Toader », iar la 1610, alte documente vorbesc despre « Albaș, fost staroste, la Suceava »[1]). D-l Prof. V. Madgearu afirmă, de asemenea, că la 1610 exista la Botoșani o breaslă, dovadă că într'un zapis de vânzare figurează un « Maxim șoltuzul cu toată breasla »[2]). Este foarte probabil, că la începutul secolului al XVII-lea, breslele să fi început a se alcătui în Moldova, fie prin transformarea vechilor frății, fie, de iznoavă, cu adoptarea, în parte, a statutelor acestora; noi însă, un document care să dovedească, cu dată certă, existența breslelor moldovenești, dincolo de 1632, nu am putut controla.

1. Bresle negustorești

Intr'adevăr, la începutul secolului al XVII-lea, împrejurările economice și sociale sunt deosebit de favorabile pentru alcătuirea de bresle în Moldova.

Impuținarea comerțului internațional pe drumul moldovenesc, încă din primele decenii ale veacului al XVI-lea; schimbarea mereu a domnilor, cu grelele lor îndatoriri către stăpânii ce-i trimesese; aducerea la cârma țării a mereu reînnoite serii de dregători dornici de avuție; valurile de noui dăjdii, percepute așa cum se știa să se perceapă pe acea vreme; războaiele ce nu se mai mântuiau, fie cu dușmanii țării, fie cu acei personali domnitorilor, în care țărănimea, trebuia să meargă pe propria-i cheltuială, duc către procesul de concentrare al proprietății rurale, cu înghițirea pământurilor răzășești de către clasa stăpânitoare, care nu-și va prea alege mijloacele în sporirea numărului de moșii. Așa încât,

---

[1]) *Clasa de mijloc la Români (Importanta istorică și statistica ei, cauzele nimicirii ei, mai ales în Moldova, mijloace pentru a o reînvia).* Patru lecții ținute la cursurile din Văleni, publicate de Filin în ziarul « Patria » din Cernăuți, anul V, Nr. 69, Duminică, 4 Septemvrie 1910.

[2]) « Die älteste Nachricht, die wir von den Zünften haben, stammt aus dem Jahre 1610. Es wird erwähnt, dass beim Abschluss eines Kaufes in der Stadt Botoschani der « Maxim Soltuz mit der ganzen Zunft » zugegen gewesen ist ». *Urikar.* Bd. XXI, S. 10. (*Zur industriellen Entwickelung Rumäniens*, p. 86). Se va fi strecurat însă vre-o eroare de tipar deoarece la această trimitere nu găsim un astfel de zapis.

a doua jumătate a secolului al XVI-lea, vede un mare număr de țărani fără pământ, sărăciți și adesea hoinărind peste hotare [1]). Acei care-și părăsesc pământurile, vin la târguri, deoarece nici instituirea iobăgiei nu-i putea totdeauna opri să-și lase vetrele, și, domnii, spre a-și repopula țara, îi iertau, aprobând, celor ce reveneau în țară, să se așeze unde le-o fi voia. In acest chip deci, către sfârșitul secolului al XVI-lea, târgurile și orașele Moldovei dispun de un mai mare număr de brațe de muncă autohtone, libere pentru meșteșug și negoț cu nevoi și interese comune.

Un al doilea eveniment, este reînvierea, într'o oarecare măsură, a drumului de comerț moldovenesc, prin politica economică a lui Ioan Zamoyski, cancelarul Poloniei, ce urmărea cu orice preț ieșirea la Marea Neagră, ceea ce se vede din toate actele sale, începând cu tratatul cu Turcii, din 1592, și în toată durata domniei lui Sigismund al III-lea [2]). La această prefacere contribue mult și privilegiul de comerț, pe care Petru Șchiopul, îl acordă Englejilor, la 27 August 1588, cu deosebite înlesniri de tot felul și mai ales vamale [3]). Acest privilegiu nu pornește însă din inițiativa lui Petru Șchiopul, după cum nu este o simplă întâmplare în viața comercială a Angliei; el făcea parte din planul, bine chibzuit, al reginei Elisabeta, care deschisese lupta fățișă pentru desființarea Ligei Hansiatice, încă dela 1558, când își începu domnia, contribuind astfel foarte mult la desăvârșirea decăderii și lichidării ei oficiale, care va urma la 1630, « după ce cerșise privilegii pentru comerțul de import, dela toate curțile europene, și încercase peste tot un umilitor refuz » [4]).

Inviorarea vechiului drum moldovenesc de comerț, face pe Sigismund al III-lea să dea, la 1602, un mare privilegiu tuturor acelora care ar face negoț cu Moldova, pentru ca, mai târziu, Ștefan Tomșa, domn al Moldovei, să dea și el un privilegiu îndemnând pe negustorii poloni să vie și să negoțieze cu țara lui [5]).

---

[1]) A. Philippide, *Incercări asupra stării sociale a poporului român în trecut*. Iași, 1881, pp. 64 și urm.; R. Rosetti, *Pământul, sătenii și stăpânii în Moldova*. București, 1907, pp. 232 și urm.; I. C. Filitti, *Considerațiuni generale despre vechea organizare fiscală a principatelor române*, pp. 22 și urm.

[2]) P. Panaitescu, *Mihai Viteazul*, pp. 128 și urm.

[3]) Hurmuzachi, *Documente*, vol. III[1], p. 108.

[4]) Fr. List, *Système national d'Économie Politique*. Paris, 1857, pp. 128-129.

[5]) P. P. Panaitescu, *loc. cit.*, p. 130.

Aceste îndemnuri nu rămân fără rezultat, deoarece, în prima decadă a secolului al XVII-lea, serioase tovărășii negustorești se alcătuesc în vederea comerțului cu Polonia. O astfel de asociație de « Valachi mercatores », ne-o indică d-l Prof. P. P. Panaitescu, ca fiind în proces, la Lwow, în anul 1610, cu polonul Paul Laski. Ea cuprindea șaptezeci și cinci de asociați « Greci, Armeni, Moldoveni, Ruteni din Moldova, din Polonia și chiar din Sofia, în Bulgaria » [1]). D-l Prof. Panaitescu, nu ne spune dacă sediul acestei asociații era în Moldova sau la Lwow, totuși, ori cum, nu putea fi o breaslă moldovenească, întrucât în ea intrau negustori și din Polonia și din Bulgaria.

O a treia împrejurare favorabilă alcătuirii de bresle este că, începând din a doua jumătate a secolului al XVI-lea, negustoria țării intrase, în bună parte, pe mâna Grecilor, chiar și pentru marfa domnească sau boierească [2]). După căderea Movileștilor și, în special sub Radu Mihnea (1616—1619), Gaspar Grațiani (1619—1620) și Alexandru Ilieș (1620—1622), ei deveniră atât de numeroși și acaparatori încât ridicară în contra lor, într'o sângeroasă revoltă, și boieri și târgoveți și țărani [3]). Această revoltă fu îndreptățită nu atât pentru faptul că începură a lua locurile boierilor noștri chiar și în Sfatul țării, sau că negoțul era în mâna lor, cât pentru chipul cum își exercitau funcțiunile sau meseria, ceea ce face chiar pe Mitropolitul grec Matei, să le dea sfaturi să-și modereze râvna de speculă neomenoasă și disprețul ce-l aveau pentru Români [4]). Mitropolitul Matei se adresa Grecilor din Țara-Românească, în vremea domniei lui Radu Mihnea (1611—1616) și Alexandru Ilieș (1616—1618), însă, în Moldova, situația nu era întru nimic schimbată, mai ales că domnii treceau când într'o țară, când în alta, după bunul plac și nevoile bănești ale Constantinopolului.

Luptele pentru domnie abătuse cumplite vremi asupra țării Moldovei în cei dintâi treizeci de ani ai veacului al XVII-lea.

---

[1]) *La route commerciale de Pologne à la Mer Noire au Moyen-Âge*, loc. cit., p. 192.

[2]) N. Iorga, *Istoria comerțului românesc*, vol. I, p. 184.

[3]) Miron Costin, *Letopisețul Țării Moldovei*, în M. Kogălniceanu, *Letopisețe*, vol. I, p. 293.

[4]) A. Papiu-Ilarian, *Tesauru de monumente istorice*. București, 1862—1864, vol. I, p. 335.

Dela 1606, când moare Ieremia Movilă, la 1634, când ia domnia Vasile Lupu, se perindară nu mai puțin de paisprezece voievozi la scaunul domniei, ceea ce vine câte doi ani de fiecare. Toate aceste domnii se căpătau cu ne mai pomenite cheltueli, care trebuiau să se ridice prin felurimi de dăjdii aruncate asupra țării și, mai cu seamă, încasate în așa chip încât și Vodă și oamenii cu care venea, să aibă și rezerve pentru alte domnii sau pentru o măreață vieață pe malurîle Bosforului. Ori, în vreme ce un Alexandru Coconul, depunerea sute de mii de galbeni la Banca Veneției, iar Moisă Movilă, într'a doua domnie, putuse agonisi, într'un an, șaizeci de povere de bani, cu care trecea în Polonia, din Iașul, ars în două rânduri, nu mai rămăsese decât vreo câteva sute de case, iar lumea se împrăștiase îngrozită peste hotare și prin codri [1]). Negustorii, în special, părăsise mai toți țara, ne mai putând suporta abuzul dăjdiilor. Așa încât, puținii ce mai rămân, pe cale să fugă și ei, jăluind lui Moisă-Vodă Movilă, acesta-i scuti de dări « nevoind Domnia noastră să rămânem fără de neguțitori » în orașul Iași, și dat fiind că toți sunt « oameni străini de prin alte țări și de prin alte pământuri ». Prin acest hrisov, din 23 Martie 1631, el obligă « rândul neguțitorilor din târgul Eșii » numai « să aibă a schimba banii ce li se vor da de la Visteria domnească, să facă bani buni de argint, iară altă să nu dee nimică » [2]).

Că o breaslă de negustori a luat ființă în aceste vremuri, la Iași, pare neîndoielnic, deoarece, la 15 Octomvrie 1632, avem un document în care, pentru prima dată avem dovada documentară a existenței unei bresle moldovenești. Este zapisul prin care Măriica Ihnătoaea vinde părțile sale din moșia Șăndrenii, din ținutul Iașului, lui *Gheorghe staroste de negustori din Iași*, la vânzare figurând ca martur și *Argherie starostele* coleg la conducerea hreslei: « Adică eu Măriica Ihnătoare însumi mărturisescu cu cest zapis al mieu cum de bună voia mea de nime nevoită nici înpresurată, ce de bună voia mea am vândut o parte de ocină din Șendreani partea lui David ficiorul Magdei, nepotul lui Ceakan ceau fost direaptă cumpărătură mie, și soțul mieu lui Ihnat Mandei de la David ficiorul Magdei carele mai sus scrie. șam vândut

---

[1]) A. D. Xenopol, *Istoria Românilor*, vol. VI, pp. 83 și 86.

[2]) Acad. Rom., Doc. 86, Pachet XXX, și Th. Codrescu, *Uricariul*. Iași, 1852—1895, vol. II, p. 49.

lui Ghiorghi staroste de negutători de târgu de Iaș. pintru trei zăci de taler bătuț pintru cât au fost cumpărătura de noi. pentru

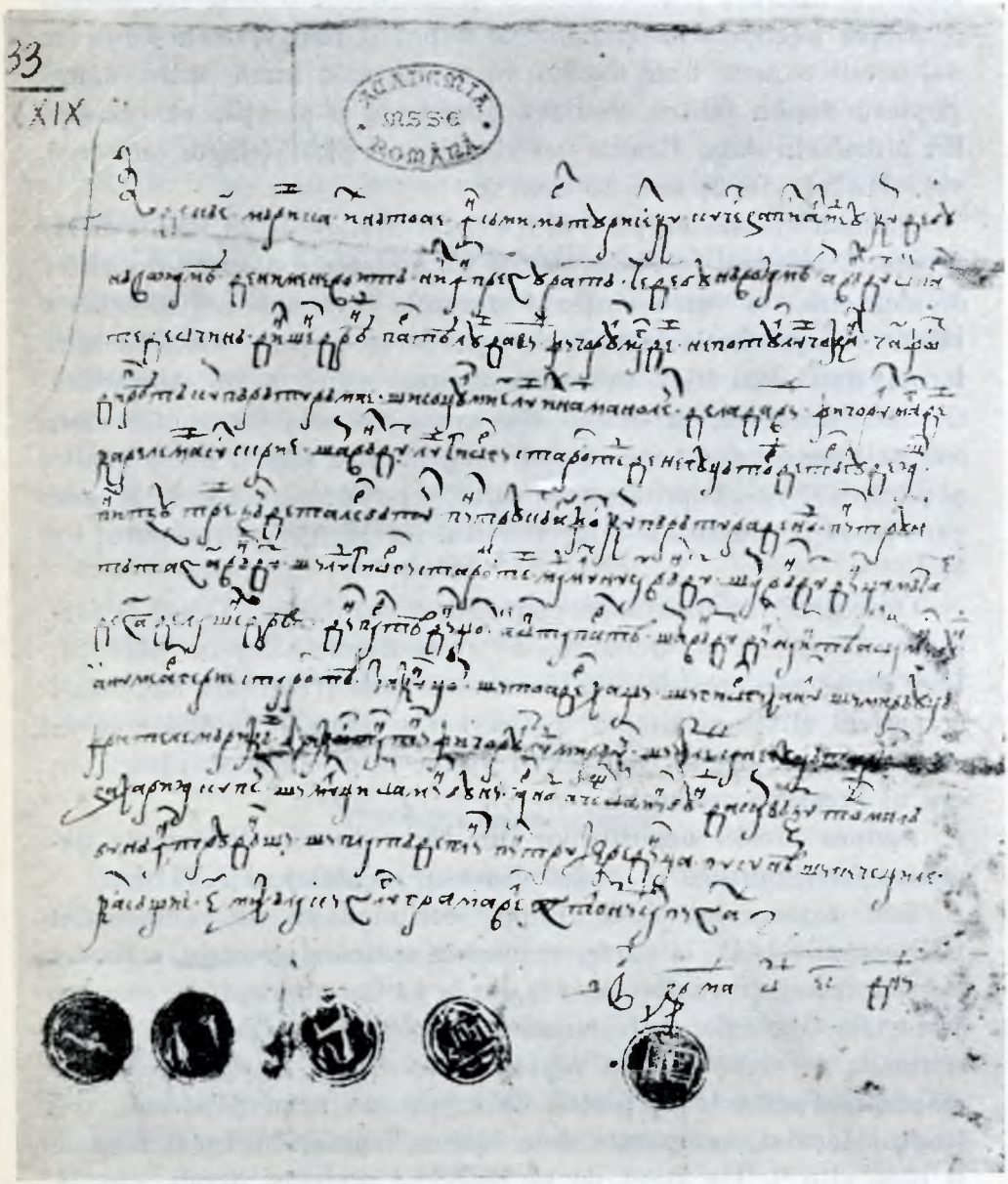

Zapisul de vânzare al Maricăi Ihnătoae, din 15 Octomvrie 1632. (Acad. Rom. Doc. 133, Pachet LXXXIX).

atăta sau vândut și lui Ghiorghi staroste mai mult nu sau vândut. șam vândut din giumătate de sat de la Șendreani din partea

din gios a opta partea șam vândut dinaintea a oameni buni șanume Argherie starostea za cuptom și Toader Hagi și Ghiorghi Hanul și Mirăuță fratele Măricăi și Costantin ficiorul lui Mirăuț și Alecsa neguțătoriul și Zahariia cupeț și mulț oameni buni. iar noi acesti oameni buni dacam văzut tocmala bună întru dănșii și plată deplin pintru credință pusuneam și pecețile cas să știe. Eu Mihalachi sluga Grama vel stolnic sam pisah (singur am scris). vel. 7141 (=1632) oct. 15 deni [1]).

Această breaslă nu pare să fi existat înainte de 23 Martie 1631, deoarece, hrisovul lui Moise Movilă nu amintește despre vreo altfel de alcătuire, ci întrebuințează formula «rândul negutitorilor» adică «cu privire la negutitori»; este iarăși puțin probabil să se fi format după Mai 1631, în a doua domnie adică a lui Alexandru Coconul, deoarece, în timpul său avem răscoala contra Grecilor, contra acestor «oameni străini de prin alte țări și de prin alte pământuri», ce-i cuprindea, de sigur, și pe dânșii, așa încât breasla pare să se fi constituit între sfârșitul lui Martie și începutul lui Mai.

O deosebit de însemnată contribuție vor da însă Grecii la formarea breslelor, în vremurile de atotputernicia lor în Moldova. Deși cunoșteau breslele dela Constantinopole și din țara lor, totuși ei preferă sistemul simplu, patriarhal și liber al breslelor ce se alcătuiau aici, acelui complex și veșnic la discreția stăpânirii, ce era al breslelor orientale.

Asupra breslei negustorilor din Iași, diverse documente dovedesc continuitatea ei în tot decursul secolului al XVII-lea.

Sub domnia lui Vasile Lupu, într'un zapis de vânzare din 10 Noemvrie 1641, ia parte, ca martur, semnând grecește, «*Toader staroste de negutitori din Iași*» [2]), iar la 12 Octomvrie 1643, reapare starostele Gheorghe, sub numele complect de «*Gheorghe Dimut starostele de negutitori din Iași*», căruia Vasile Lupu îi întărește stăpânirea peste toate părțile de moșie din satul Șăndrenii, din ținutul Iașului, cumpărate dela Marica femeiea lui Ignat Manole și dela alții [3]). Un suret de pe ispisocul aceluiași domn, din 24

[1]) Acad. Rom., Doc. 133, Pachet LXXXIX.

[2]) Arhiva Ep. Sf. Spiridon din Iași. Dos. Moșia Cozmești, plic. II, act. 2. A se vedea și Gh. Ghibănescu, *Ispisoace și zapise*. Iași, 1906—1933, vol. II, partea I, p. 225.

[3]) Acad. Rom., Doc. 50, Pachet CXXXIX.

Noemvrie 1649, arată că se întărise stăpânirea lui *Toader starostele de negutători din Iași*, pe a treia parte din satul Cândești, pe Prut, dobândită dela *Pană Caciaun fost staroste* [1]).

In vremea lui Eustațiu Dabija, într'un zapis din 15 Septemvrie 1662, al lui « Iorga ficiorul lui Karaiane ceau fostu vornic de târgu de Iaș », dat lui « Moisii doftorul » pentru vânzarea unor case din Ulița Strâmbă, din Iași, printre marturi, alături de « *Caciauni ceau fostu staroste* », semnează « *David starostea de negutitori* » [2]).

Sub Gheorghe-Vodă Duca, *Cărste staroste de negutători*, apare ca martur în diata ce-și fac reciproc, la 15 Februarie 1670, soții Chiriac Paharnicul și Alexandra, fata vornicului Grigore Ureche [3]).

Breasla negustorilor din Iași se continuă și sub Constantin Cantemir, în timpul domniei căruia Iane negutătorul cumpără, cu 35 de lei, o parte din moșia Românești; la zapisul de cumpărare, făcut la Iași, la 28 Noemvrie 1686, sunt față, printre alții, și « *Iane staroste de negustori și Costanda ceau fost staroste* », ambii semnând grecește [4]). Tot Constantin Cantemir, cu șase luni mai înainte, la 4 Mai 1686, așezase negustorilor din Iași tocmeala lor cu Visteria. Ca și sub Moisă Movilă, nu se vorbește de o breaslă de negustori; însă, de data aceasta, hrisovul pomenește de un reprezentant al acestora, starostele, deci breasla exista [5]).

2. Breslele meșteșugărești

Dacă în domeniul negustoriei, adică în acela al desfacerii postavului, pânzeturilor, mărunțișurilor și băcăniei, staroștii sunt mai toți Greci, cu nume și semnături grecești, ceea ce denotă că majoritatea sau cei mai cu stare și mai influenți dintre ei erau Greci, în domeniul meșteșugurilor situația este alta.

Se poate prea bine ca primii noștri meșteri să fi fost străini, Sași, Nemți, Armeni, veniți înainte sau după descălecare, odată cu întemeierea târgurilor moldovenești, după cum e foarte pro-

---

[1]) Idem, Doc. 46, pachet XXXIII.

[2]) Rev. « Ion Neculce », *Buletinul Muzeului municipal din Iași*. Iași, 1922—1933, vol. IV, p. 120.

[3]) Gh. Ghibănescu, *Ispisoace și zapise*, vol. VI², p. 162.

[4]) Gh. Ghibănescu, *Surete și Izvoade*, vol. V, p. 48.

[5]) *Uricariul*, vol. II, p. 35.

babil că ei vor fi continuat obiceiul țării lor de baștină și se vor fi alcătuit în bresle; totuși, documentar, breslele industriale nu apar decât aproape în același timp cu breasla negustorilor, așa încât, dela Moisă Movilă și până la Constantin Cantemir mai toate meșteșugurile, reprezentând producția de mare consumație. sunt alcătuite în bresle.

Către 1641, Frăția blănarilor, croitorilor, bărbierilor, abăgerilor și cojocarilor din Roman, se transformă în breaslă prin adăugarea, la vechiul catastih, a dispozițiilor după chipul în care am arătat că s'a procedat [1]). O dată precisă asupra acestei transformări nu este însemnată nicăeri, însă, cel puțin, anul de mai sus, se poate constata din mărturia Episcopului Atanasie al Romanului, care, întărind reînnoirea catastihului, la 1724, declară următoarele:

« Atanasie Milostiiu Bojieiu Episcopă romanskii.

Venitau înaintea noastră Tofan starostele și cu toată Briasla de târgu de Roman, Blănarii, Croitorii, Bărbiiarii, Abăgearii și Cojocarii, fiind ei învoiți între dănșii precum arată legătura lor mai sus. Deci noi din mila lui Dumnezeu fiind oblăduitorul sfintei Episcopii și a toată Eparhia noastră, liam înoit și liam întărit catastivul acesta, ca să aibă a asculta toată briasla de starostele lor, și precum scriem mai sus, săi certe ciniș după vina sa iar carile ar vrea să strice breasla precum sau așăzat, aceia să rămăie suptu blăstăm. Iară noi poftim pre cine Domnul Dumnezeu ar alege a fi oblăduitoriu la această sfântă Episcopie și alți frați Arhierei, în urma noastră ca să aibă a întări întru veacinica pomenire, ca să nu se strice briasla aceasta căci *că și noi am aflat catastivul Breaslii acestiia fiind învechit sau înnoit*; aflând acel răsipit întru careli acâți-va Arhiereilor iscălituri sau găsit.

Venedect Episcopul roman.

Ioan Episcopă roman.

Anastasie și Dositei Episcopi.

Acestora urmând și noi am iscălit.

(ss) Atanasie Episcop romanskii » [2])

Cea mai veche întăritură a precedentului catastih, este dela episcopul Venedect. Ori, din lista episcopilor de Roman, așa cum

---

[1]) Vezi *supra*. Cap. II, § 2.

[2]) Acad. Rom., Ms. 944, fol. 9.

o nedă Melhisedek [1]), *Venedect urmează în scaunul episcopal lui Mitrophan al II-lea, la 1641 și păstorește până la 1642.* După dânsul se succed: Evloghie, 1642—1651; *Anastasie al III-lea*, 1651—1658; Sawa I, 1658—1659; *Dositheiu*, 1659—1671; Theodosie, 1671—74; *Ioan*, 1674—1685. Cum Venedict nu păstorește decât un an, între 1641 și 1642, înseamnă că aceasta e cea mai veche dată păstrată, afirmând existența acestei organizații ca breaslă. Până la 1724 când vine Athanasie al II-lea și reînnoește catastihul vechiu, se scurg aproape patru decenii, fără a afla vreo altă reîntărire. Aceasta nu ne îndreptățește să credem că breasla se desființase, spre a fi reînființată de Athanasie, ci, ea a continuat să existe, însă, vechiul catastih fiind «risipit», foile cu întăriturile celor șase episcopi, cari se perindase între timp la Episcopia Romanului, fie că se pierduse, fie că unii dintre ei nici nu fuseseră solicitați a-și da întăritura.

Lista meșterilor din 1641 nu o avem, însă acea din 1724 cuprinde numai Moldoveni; toate noile intrări sunt cu nume românești, iar în tot catastihul nu se găsește altă slovă decât cea moldovenească [2]).

Tot în această vreme, existau, la Iași, o breaslă de mesărcii și o breaslă de blănari, deoarece, la 15 Iunie 1641, găsim următorul zapis de vânzare:

«Adecă eu Hariton, ficiorul lui Vasilie Mărdan din Băloșeani însumi pre mine mărturisescu cu cestu zapis al mieu cei dat de mine nenivoitu nici împresuratu și cu întrebarea și cu voia fraților miei și cu a verilor miei și a nepoților și a toată ruda mea a mea direaptă ocină și moșie din sat din Băloșeani de pre Jijiia ce iaste la ținutul Iașilor, din a șeas parte din sat giumătate din cutul din giuos ce să va alege partea Barcei aceaia o am vândut fratelui nostru Ionașco Dronei din Blăndești pre un cal direaptu doozeci de galbeni ban buni și doă vaci bune cu viței și în tocmala nostră fostau Vasilie Drăguș ce au fostu pârcălab și Ionașco Țampa din Ionășean și *Petrea Hurjiu starostea de mesercii de trăg de Iaș* și Larion din Drăgoești de la Cărligătur și Mihalcea din Blăndești și Toader din Dumești și Măteiu din Blăndești și altu Măteiu deacolo și Ionașco Buzea din Băloșeani și mulți oameni buni și bătrâni

[1]) *Cronica Romanului*, vol. I. Prefață.
[2]) Acad. Rom., Ms. 944, fol. 20 și urm.

megiiaș și eu Ionașco Comișes[cul] am scris zapisul și noi toți neam pus pecețile și iscăliturile pre acestu adevărat zapis al nostru să să știe.

U las Iuni 15.

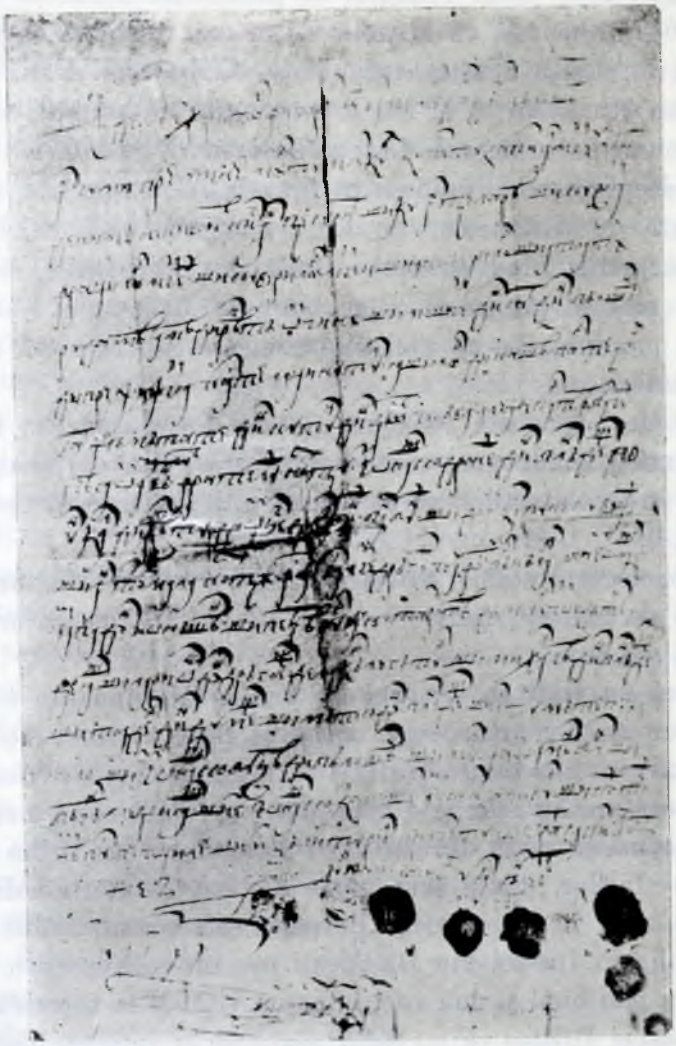

Zapisul de vânzare al lui Hariton din 15 Iunie 1641.
(Arh. Epitr. Sf. Spiridon Iași, Moșia Borșa, plic. II, doc. 23).

(ss) Ţampa (L. P.), Hurjuiu (L. P.), Larion (deget), Mihalcea (deget), Toader (deget), Măteiu (deget), i Măteiu (deget), Dragus (iscălitură), Comișescul iscălit, Ionașco Buze (iscălitură).

Pe fața a treia a acestui zapis este următoarea însemnare:

« Acestu zapis sau scris în casa lui *Panovlac starostea de blănari de trăg de Iaș* și au făcut cu noi toți Dronea cheltuial doi galben ban bun săs știe.

U Iaș Iun 15.

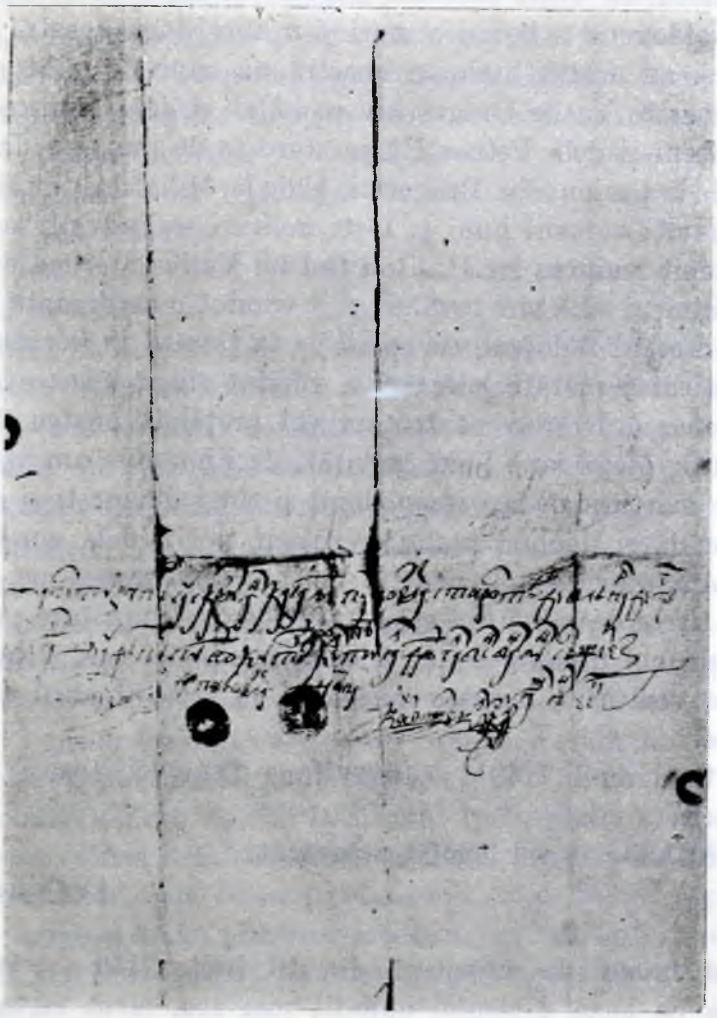

Nota adalmașului din zapisul lui Hariton.
(Fața III din document citat).

(ss) Vasile Draguș, Panăvlac (deget), Ţampa (L. P.). Comișescul iscaalit [1]).

[1]) Arhiva Epitropiei Sf. Spiridon din Iași, pachet Moșia Borșa, plic. II, doc. 23. Reprodus și de Gh. Ghibănescu, *Ispisoace și zapise*, vol. III, p. 37.

Acest zapis nu are altă datare decât « Iași Iunie 15 zi'e », fără a se menționa și anul. Cum că este însă din 1641, aceasta rezultă din următoarea întăritură a acestei cumpărături, pe care Dronea o obține dela Vasile Lupu, la 16 Iunie 1641:

« Io Vasilie Voevod cu mila lui Dumnăzeu Domn țării Moldaviei adică au venit înaintea noastră și înaintea tuturor a lor noștri moldovenești boiari a mari și a mici sluga noastră Ionașco Dronea și au arătat înaintea noastră un zapis de mărturie de la slugile noastre Vasile Drăguș biv pârcălab și dela Ionașco Țampa din Ionășeni și dela Petrea Hurju staroste de mesărcii din târgul Iași și de la Larion din Drăgoești, și de la Mihalcea din Blăndești și dela mulți oameni buni și foști militari scriind într'acel zapis cum a venit înaintea lor Hariton fiul lui Vasilie Mardan din Băloșeni de nimeni silit nici învăluit și a vândut o sa dreaptă ocină și moșie din satul Băloșeni, cei pe Jijia în ținutul Iașilor din a șasa parte de sat jumătate aceea el a vândut slugii noastre mai sus scrise Ionașco Dronea pentru un cal prețăluit pentru 25 ughi, bani gata și două vaci bune cu viței; deci noi cum am văzut acel zapis de mărturie de la oameni buni și slugi domnești și de bună voe tocmală și deplină plată crezutam noi și dela noi încă am dat și am întărit slugii noastre lui Ionașco Dronea pe acea de mai sus parte de ocină din a șasa parte de sat jumătate ca săi fie lui și dela noi dreaptă ocină și cumpărătură și uric și întăritură cu toate veniturile nerușeit niciodată în veci. Și altul să nu se amestece.

[In Iași] anul 7149 (= 1641) luna Iuni 16. Insuși Domnul a poroncit.

Gavril Măteiaș vel logofăt o învățat.

[Va]silie » [1]).

Acest hrisov de întăritură din 16 Iunie 7149 (= 1641), se sloboade pe baza zapisului amintit mai sus, făcut cu o zi mai înainte. Deci, la 15 Iunie 1641 s'a făcut tocmeala cumpărării la Iași, în casa lui Panavlac, starostele de blănari, unde s'a băut și adalmașul, și a doua zi, la 16 Iunie, s'au dus Dronea la Vodă de au cerut și obținut întăritura pentru noua sa proprietate.

---

[1]) Arhiva Epitropiei Sf. Spiridon din Iași, pachet Moșia Borșa, plic. II, doc. 24; reprodus și de Gh. Ghibănescu, *loc. cit.*, vol. II², p. 2.

Aceste documente ne permit deci să afirmăm, cu siguranță, că la 15 Iunie 1641 existau la Iași breasla mesărciilor și breasla blănarilor. Dacă aceste bresle erau industriale sau negustorești este o chestiune de clasare a acestor profesii. Mai probabil este că breslașii aceștia erau și meseriași și negustori. Mesărciii tăiau vite de tot soiul și vindeau carnea; ori este un meșteșug de a tăia vitele și a împărți carnea și este un negoț de-a o vinde. Blănarii vor fi croit și cusut blăni din țară și de peste hotare, fără ca cineva să-i fi împiedecat însă a ține și a vinde în dughenele lor și blănuri întregi, vânzând și haine de blană și blăni necroite.

Se pun însă două întrebări: De când datau aceste bresle și din cine erau formate?

Este mai mult decât probabil, că, dacă nu vor fi fost frății, alcătuite în felul celor amintite mai sus și transformate în bresle sub aceleași împrejurări, ele se alcătuiră tot după modelul acestora sau al altor frății transformate în breaslă, din Iași sau de aiurea, în epoca și în aceleași condiții ca și celelalte bresle de atunci. Alcătuitorii nu puteau fi decât ortodocși, Moldoveni și mai ales Greci, aceștia din urmă cunoscători și în stare a împlini gusturile alesei clientele grecești dela curtea lui Vasile Lupu, a bogatei negustorimi de același neam, și a boierimii noastre care se ținea de moda timpului. In această breaslă vor fi intrat și cojocarii moldoveni, meșteri și negustori de blănuri groase, indispensabili poporului pentru îndestularea lui cu cojoace și căciuli, întru cât la 1755 îi găsim formând o singură breaslă cu blănarii subțiri [1]). Starostele acestei bresle, la 1641, era însă un Grec, Panavlac. Peste douăzeci și opt de ani, la 10 Mai 1669, găsim un zapis, prin care Marta «fămeaia Cocii» vinde un loc de casă pe ulița Rusească din Iași «Măriei Sale Doamnei Caterinii ce au fost a răposatului Dabijei vodă» și unde, printre martorii ce au fost față la tocmeală, figurează și «*Drosea ce au fost staroste de blănari*», care semnează grecește [2]).

Breasla mesărciilor, adică a casapilor, pare să fi fost formată, în marea ei majoritate din Moldoveni, însăși numele lui Petrea Hurjui, starostele din 1641, fiind moldovenesc.

---

[1]) Gh. Ghibănescu, *Catastihul Iașilor din 1755*. Iași, 1921, Ms. fol. 6.
[2]) B. P. Hajdău, *Arhiva istorică a României*, vol. I[1], p. 136.

Alcătuirea în breaslă, odată intrată printre meșteșugarii și negustorii noștri, cu credința că este singura în stare să apere și Biserica și interesele lor personale, devine, în curând, sistem.

Sub Eustație-Vodă Dabija, găsim zapisul de vânzare al unor delniță de pământ ale butnarilor din Mărățăi (Piatra-Neamț), din 7 Mai 1665, toți Moldoveni, în frunte cu *Vasilie starostea de butnari* [1]). O asemenea breaslă exista și la Iași. In zapisul de vânzare, din 20 Mai 1677, al Vărvarei « femeia lui Ion Anegrului Butarul », pentru locul de casă din Iași ce era « alalorea co locul lui Gligorii Ceprăgarul, ce iaste lăgă mesearica Ghenghii (Sf. Ilie de astăzi) » figurau ca marturi « dumnealui Gavril vătav de buttari *(sic)* și Ion biv vătav tij de bntari *(sic)* » [2]).

In timpul domniei lui Ilieș-Vodă, fiul lui Alexandru Ilieș, « *Tanasă feciorul starostelui de cizmari din Iași* », vinde, prin zapisul său din 20 Iulie 1667, dania ce o avea în satul Lungași [3]); iar, doi ani după aceea, la 20 Aprilie 1669, sub domnia lui Gheorghe-Vodă Duca « Boghița Mitoșelului staroste de cizmari », vinde o casă, cu loc cu tot, egumenilor mănăstirilor Golia și Bărboi din Iași, drept treizeci lei bătuți, bani gata [4]). Tot în acest an, la 22 Februarie, avem un zapis dela Crâstina Clucereasa, prin care vinde un loc de casă din Iași lui Alexandru Vulpe săoariu, pe preț de « doâ poloboace de miiare, poloboace mare ce să chiamă de ciale mari de său, prețuite direptu șiase dzeci de lei bătuți » și în care semnează, ca martur, și « *Ursul croitorul staroste* » [5]).

In vremea lui Ștefan-Vodă Petriceicu găsim *o breaslă de blănari și cojocari*, la Suceava. Actul de constituire poartă data de 1 Ianuarie 1673 [6]).

Doi ani mai târziu, sub Dumitrașcu-Vodă Cantacuzino apar două bresle noui: de curălari și de ciocli. « *Toader staroste de curălari* » este martur și adevărește prin punere de deget un zapis din 1 August 1675, prin care Costachi croitorul cumpără o casă în

---

[1]) B. P. Hajdău, *loc. cit.*, vol I[1]., p. 79.
[2]) Rev. « Ion Neculce », vol. II (1922), p. 79.
[3]) *Opisul documentelor Episcopiei Hușului*. Huși, f. d., p. 9.
[4]) Rev. « Ion Neculce », vol. V (1925), p. 173.
[5]) *Idem*, vol. VII. (1929), p. 135.
[6]) Acad. Rom., Ms. 670 și Ms. 673.

Iași, pe ulița Hagioaei, fiind față și alți «oameni buni uliceani din sus și din gios»[1]).

Catastihul *Breslei cioclilor din Iași* poartă data de 20 August, același an, deși breslele de ciocli par a fi mult mai vechi. Intr'adevăr, Patriarhul Dosoftei al Ierusalimului «viind dela Sfănta cetate a Erusalimului pentru cercetare pravoslaviii în zilele creștinului pravoslavnic Ion Ștefan Petru Voevod, Domn țărăi Moldovii, fiind atunci la cursul anilor de 'nceputul Lumiĭ 7182 (= 1674)» se afla găzduit la Mănăstirea Sf. Sava din Iași, în luna lui Iulie, de unde, în ziua de 9, întărește privilegiul cioclilor din acest oraș. Nu ar fi fost imposibil ca acest privilegiu domnesc să fi anticipat formarea catastihului și chiar a breslei însăși, însă dovadă că breslele de ciocli existau la această dată este faptul că la Patriarhul Dosoftei se jăluesc și Vasile staroste de ciocli din Focșani «pre slujitoriĭ care sănt cu slujbe domnești și pre dumnealor staroștiĭ den târgul Focșaniĭ, cum eĭ nu le țin în seamă privileghiia lor cea de veacu, care privileghiia au eĭ breasleĭ sale de întăritură, de milă și de scuteală de la fericițiĭ, pravoslavniciĭ, de demult răposațiĭ Domni»[2]). Ori, dacă la Focșani breasla cioclilor este înainte de 1674, cu atât mai mult trebuia să fie la Iași, oraș mai mare, capitală domnească, unde meseria cicolilor era și mai necesară.

Din câteva zapise privitoare la vânzări de case și locuri de case din «mahalaua potcovarilor de lângă biserica Bărboi» se poate afirma că o *breaslă de fierari-potcovari*, exista la Iași înainte de 1680.

Intr'adevăr, la 3 Martie 7188 (= 1680), găsim un zapis de vânzarea unor case care «iaste pe podul vechiu în mahalaoa potcovarilor și lângă biserica Bărboi». Cumpărător este «Alâ potcovariul», zapisul fiind făcut «înaintea egumenului de Bărboiu și a lui Neculai șoltuzul cu 12 pârgari și a mulți oameni buni» și semnat ca martur și de către «*Pavăl staroste*». La 24 Aprilie

---

[1]) Gh. Ghibănescu, *Surete și Izvoade*, vol. V, p. 90. Prin *ulicean* se înțelege *fruntaș, om de vază*. «In vechea Rusie *șefii* mahalalelor se numeau *Ulici, uliceane* (adică căpităniile ulițelor) sau *luceane, liudi*» (Th. Porucic, *Origina Luzilor*, în Rev. «Viața Basarabiei», Anul IV, Nr. 11—12 din Nov.-Dec. 1935, p. 779, nota 1).

[2]) Acad. Rom., Ms. 237, fol. 399 și urm. și 415 și urm. Extrase și în N. Iorga, *Studii și Documente*, vol. VI, pp. 420 și 428.

7194 (= 1686), un alt zapis privind vânzarea unui loc care se găsea « între casa lui Mustafa potcovariul domnesc și între dughenile călugărești de la Bărboi și marginea Podului vechi în potcovărie », între marturi semnând același « *Pavăl staroste* »[1]). La 20 Iunie același an, « Mustafa turcul potcovariul » își vinde casa « care iaste dinaintea casei starestelui Pavăl », egumenului mânăstirei Bărboiu, drept 40 de lei, zapisul fiind mărturisit de: Alâ potcovar, Cârte arman, *Pavăl staroste*, Vasile căldărar, Istrate potcovar și Dumitru potcovar[2]).

Cum zapisele timpului arată că ori de câte ori figura în act, ca vânzător sau cumpărător, un breslaș, starostele breslei respective era în deobște față; cum, pe de altă parte, acest Pavăl, avea casă în « potcovărie » și semna ca martur în zapisele privitoare pe potcovari, stărostia acestui Pavăl, nu putea privi decât breasla potcovarilor, adică a fierarilor.

In sprijinul celor de mai sus s'ar putea poate aduce și o carte de hotărnicie din 6 Iunie 1786, când Stavăr vornic de poartă, făcând o cercetare cu privire la « o hudiță ce au fost veche alături cu zaplajii mănăstirei Bărboiului », adică în aceeași mahala care cu o sută de ani în urmă se chema « potcovăria », adună la fața locului mahalagiii din prejur printre care « *Neculai țiganul staroste de țigani* i Ioniță Ogar fierar țigan, i pe Vasile ferar țigan »[3]). Expresia « staroste de țigani » nu poate însemna decât *staroste de fierari*, deoarece nu numai că semnează în fruntea fierarilor țigani, dar, în organizarea lor, țiganii nu erau ascultători de staroști, ci de juzi și vătavi.

Sub domnia lui Constantin Cantemir, în zapisul prin care Palade făclierul din Iași, cumpără, la 17 Iunie 7199 (= 1691), « a treia parte din jumătatea satului Nedeeni din ținutul Cârligăturei » printre marturi figurează și «*Gligorașcu staroste de făclieri* »[4]).

Despre breasla ciubotarilor nu avem dovadă documentară decât din 25 Martie 1710, din zapisul de vânzare al lui « Ionașco Anghel fratelui Ursului Pletosul » pentru un loc de casă ce se megieșea cu « Pascal crășmarul ce iaste înpotriva Cibotăriei » ce

---

[1]) Rev. « Ion Neculce », vol. V (1925), p. 175.
[2]) *Ibidem*, p. 177.
[3]) *Ibidem*, p. 181.
[4]) Gh. Ghibănescu, *Surete și Izvoade*, vol. V, p. 80.

se face și « dinainte lui *Vasile Spin staroste de ciobotari* » [1]). Breasla trebue să fi fost însă mult mai veche, deoarece într'un zapis din 15 Aprilie 1634, se vede că biv vel comisul Mihail Furtună vinde lui Vasile-Vodă Lupul a sa « dreaptă casă din târgul Iașilui *pe ulița ciubotărească* » [2]); aici se vor ridica, în urmă, școala și feredeul zidite de acest domn.

După cum spuneam mai sus, datele acestor zapise, în care figurează staroștii diferitelor bresle, nu sunt decât posterioare înființării breslelor; ceea ce se poate constata, cu toată siguranța, este că între 1641 și 1700 existau în Moldova douăsprezece bresle de meseriași îmbrățișând mai toate meșteșugurile cerute de nevoile timpului de atunci.

Nu se găsesc urmele breslelor de meseriași constructori, prea rari probabil și prea împrăștiați spre a se putea asocia. Apoi aceștia erau aproape toți străini, aduși mai întâi din Polonia și, mai târziu, cu începere din secolul al XVI-lea, din Ardeal [3]). In decursul acestor vremuri cererile de zidari, olari, cărămidari, vărniceri, dulgheri, se repetă mereu. La 10 Martie 1560, Alexandru-Vodă Lăpușneanu ruga pe Bistrițeni să-i trimită meșteri pietrari deoarece în Moldova sunt rari: « sed lapicide in regno nostro quam pauci et rarissimi comperiuntur » [4]). Printr'o scrisoare din 12 Iulie 1614, Ștefan Tomșa, având să acopere cu țigle biserica pe care o ridicase la Curte, se ruga de Bistrițeni să-i trimită « un maistru-învățător, care i-ar învăța mai mult pe ceilalți » și, în același timp și pe « unul de aceia care se pricep la așăzarea fântânilor » [5]). Aceeași rugăminte le-o făcea, în 1629, și Miron-Vodă Barnovski: « Mânăstirea, le scria dânsul, nii aproape gata, țiglele sunt arse. Nu aflăm om care să înceapă așăzarea țiglelor înainte: deci în urma prieteniei noastre să lăsați d-stră pe omul acela [Ion din Urmeniș] să vie cu al nostru, ca să nu ni fugă dinainte vremea asta frumoasă de primăvară în zădar » [6]).

---

[1]) Rev. « Ion Neculce », vol. VI (1927), p. 124.

[2]) Arh. Stat. București, Condica Mtirei Treisfetitelor, No. 219, fol. 104.

[3]) Al. Lapedatu, *Cercetări istorice cu privire la meșterii bisericilor moldovene din sec. XVI*, în « Buletinul Comisiunii monumentelor istorice ». București, 1908, vol. V, p. 24.

[4]) Hurmuzachi-Iorga, *Documente*, vol. XV[1], p. 556.

[5]) Idem, *idem*, vol. XV[2], p. 860.

[6]) *Ibidem*, p. 968.

Pe timpul lui Vasile Lupu, adică în vremea în care breslele industriale începeau să se alcătuiască, fratele domnului și domnul însuși, în lipsă de meșteșugari pentru cele trebuitoare la clădirea de case și biserici, se adresau Bistrițenilor spre a le trimite oameni pricepuți. In 1638, Gavril Hatmanul Moldovei, fratele lui Vasile Lupu, poftea pe dumnealui jupan Andreiaș « birăul și județul a cinstitei cetăți a Bistriței » să-i trimită « nește vărniceari, doară s'ari afla acolo, că facem o besearecă de piiatră de va vrea Dumnâdzeu să fie cu agiutoriul Sventiei Sale; ce nu putem afla aicea în țară la noi meșteri să poată lucra var de piiatră »[1]). La 18 Aprilie 1642, Vasile Lupu, după ce mulțumea pentru cărămidarii trimiși, roagă să i se trimită din nou « un meșter de țigle numai să fie aici și să dea îndrumări la ai noștri, și, chiar dacă n'ar lucra nimic, o să-l răsplătim omenește pentru că ar petrece vara aceasta la noi »[2]). In anul următor, voind să ridice niște case de piatră în Suceava, tot Vasile-Vodă scria lui Andreiaș, judele Bistriței că « neaflându-se meșteri buni la noi în țară, ca să poată lucra bine la uși și la ferestri și la bolte » se roagă să-i trimită meșteri « cu doi meșteri pietrari, nu pentru alt lucru ce numai să arate cestora meșteri ce sânt aicea și doi meșteri iarăși olari, să fie de învățătura cestora olari de aicea să facă cărămidă »[3]).

2. Influența apuseană

Cu tot numărul redus al catastihurilor ce ni s'au putut păstra, o caracteristică a evoluției breslelor apare în chip vizibil: Economicul predomină și înlocuește religiosul și moralul inițial, pe măsura vremii ce trece.

Intr'adevăr, în catastihul Breslei blănarilor, croitorilor, bărbiiarilor, abăgearilor și cojocarilor din Roman, reînnoit în 1724, cu păstrarea și a vechilor sale ponturi din 1641, sau și mai de demult, numărul dispozițiilor de ordin spiritual este de cincisprezece, față de trei de ordin economic, puse și acestea la urmă, ca ceva secundar; în catastihul Blănarilor din Botoșani, întărit de Mitropolitul Gavriil la 13 Mai 1768, în preambul și cele opt ponturi,

[1]) N. Iorga, *Documente românești din arhivele Bistriței*. București, 1899—1900, vol. I, p. 62.

[2]) Hurmuzachi, *loc. cit.*, vol. XV², p. 1072.

[3]) N. Iorga, *Documente românești din Arhivele Bistriței*, vol. I, p. 74.

patru cuprind preocupări de ordin spiritual și cinci de ordin economic, pentru ca, la reînnoirea sa, din 10 Februarie 1818, de către Mitropolitul Veniamin, dispozițiile economice să se ridice la unsprezece. La ciubotarii din Iași, evoluția este și mai grăbită. Nu știm ce cuprindea catastihul lor, înainte de 9 Noemvrie 1766, data refacerii sale prin separarea de talpalari, însă, dela această dată și până la reînnoirea sa din 30 Mai 1814, nu va cuprinde decât o singură dispoziție de ordin spiritual, față de șaisprezece economice. A trebuit să intervie Mitropolitul Veniamin cu toată autoritatea sa, pentru ca breslașii să admită cinci ponturi noui, prin care să se asigure un modest fond pentru ajutorarea bisericii pe al cărei hram îl sărbătoreau.

Siguranța credinței în Stat și progresul economic, cu lupta din ce în ce mai grea pentru existența meseriilor și negoțului autohton, explică, în parte, fenomenul, de mai sus, care, nu mai puțin, se datorește și influenței și țehurilor polone și ardelenești. Pretutindeni împrumuturile se evidențiază. Așa, spre exemplu, în catastihul Breslei ciubotarilor din Iași, din cele șasesprezece ponturi ce cuprinde, numai trei nu intră în această categorie.

Intr'adevăr, la pontul întâi al catastihului moldovenesc se spune: « Pe starostele ce va fi toți să-l cinstească și să-l asculte iar cine va necinsti pe starostele și nu va asculta de dânsul, să aibă al globi starostele cu ceilalți meșteri ». La ciubotarii sași din Cohalm (Reps) găsim aceeași dispoziție: « De asemenea orice maistru care nu va asculta de țechmaistru în toate chestiile mai de seamă privitoare la țech, după obiceiul țechului o va ispăși ca întotdeauna cu o litră de ceară » [1]).

Cu privire la ucenici catastihul ciubotarilor noștri prevede ca tocmeala să se facă în fața starostelui și a meșterilor; ucenicul « să dea mearul un ort starostelui și tuturor meșterilor » (pont. 2), ucenicia să dureze trei ani (pont. 4), iar, pe de altă parte, o gloabă de trei lei era hărăzită oricărui meșter care ar fi smomit un ucenic dela un altul, urmând ca și « ucenicul să se certe » (pont. 3). Aceleași dispoziții le găsim și în statutele săsești: « iar ucenicul va trebui să fie tocmit după obiceiul țechului, depunând în țeh 6 flo-

[1]) Cf. Statutul în H. Müller, *Zur Geschichte der Repser Stuhles*, în Rev. « Archiv des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde ». Hermanstadt, 1913, vol. 39, p. 346.

rini și 4 litre de ceară, și nu va sluji mai puțin ca 4 ani întregi, și dă ospățul complet dinpreună cu maistrul »[1]). Aceste hotărîri ale statutului ciubotarilor din Cohalm sunt identice cu acelea ale ponturilor 3 și 4 din catastihul moldovenesc, deși la noi taxa de intrare se reducea la un « ort ». Statutul din Cohalm este din 1580, iar al nostru refăcut în 1766. In prima sa formă, catastihul ciubotarilor din Iași a prevăzut și el taxa în bani, ceară și ospăț, ca și alte catastihuri vechi moldovenești; cu timpul, taxa aceasta a evoluat, spre a dispărea efectiv — după cum vom dovedi mai târziu — rămânând în catastih doar simbolul vechiului obiceiu. Indatorirea ca tocmeala să se facă și în fața meșterilor, nu este lămurit prevăzută în statutul ciubotarilor din Cohalm, care se mulțumește a prevedea că ea se va face « după obiceiul țehului », adică după norme intrate în uzul tuturora și de care la acea dată nu mai era nevoie să se facă vorbire în statut, însă despre care vechile statute glăsuesc lămurit, așa cum o face acela, de dinainte de 1512, al blănarilor din acelaș oraș, care, prin art. 12, hătărăște ca: « Doi maiștri să asiste la tocmeală »[2]). Curălarii din Cracovia, încă din 28 August 1465, puneau o astfel de clauză în statutul lor[3]). Mai târziu, într'al XVIII-lea veac, când bunele obiceiuri prind a se uita, breslele din Ardeal și din Galiția polonă, le amintesc mai des și cu mai mare lux de amănunte, așa cum o face, spre exemplu, Breasla împletitorilor de colțuni din Sibiu, în al cărui statut, reînnoit la 22 Septemvrie 1724, prevede la art. 3: « Ucenicul, înainte de-a fi fost tocmit, după obiceiul meșteșugului, trebue să-și depună actul de naștere, apoi, la această tocmeală, în fața a trei maiștri, ucenicul trebue să plătească trei gulden în ladă, iar pentru ospăț cu maistru cu tot zece gulden; după aceea trebue să slujească trei ani »[4]).

---

[1]) *Ibidem*, p. 345.

[2]) *Ibidem*, p. 311.

[3]) « Welch meister einen Knecht dinget, der zelbige zal eynen andern meister bey der dyngunge haben, thut her das nicht, zo bust her der czechen eyn grosschen » (Bruno Bucher, *Die alten Zunfte und Verkehrs-Ordnungen der Stadt Krakau, noch Balthasar Behem's Codex Picturatus*. Wien, 1889, p. 41.

[4]) Cf. Statutul în H. Herbert, *Das Zunftwesen in Hermannstadt zur Zeit Karls VI.*, în Rev. « Archiv des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde ». Hermanstadt, 1897, vol. 27, p. 546.

In catastihul ciubotarilor din Iași, se mai prevede că după ce se vor fi împlinit anii de ucenicie, ucenicul respectiv « să mai slujească o jumătate de an, și să-i dea ucenicului trei lei simbria lui » (art. 4). Ori, această clauză se întâlnește destul de des în statutele breslelor polone, alcătuind o categorie specială de lucrători — *poltowarzysza*, sau *putativi socii*, cum îi numesc statutele polone —. Berarii din Cracovia prevedeau ucenicului o practică de un an pe lângă maistrul care l-a învățat arta fabricării berei « chiar fără plată » dacă acesta avea trebuință, în scop de perfecționare. Fostul său maistru putea însă să-l promoveze calfă și fără acest stagiu, dacă consimțimântul său era dat în fața staroștilor [1]).

In ce privește opreliștea smomelei ucenicilor și calfelor, ea se găsește stipulată mai peste tot, cu o formulă aproape tipică, pasibilă de cele mai grele pedepse: « Smomește un maistru calfele și ucenicii altui maistru, o ispășește cu un centner de ceară », spune art. 10 al statutului, din 1512, al blănarilor din Cohalm [2]), fapt, pe care rotarii din acelaș oraș îl pedepsesc cu un gulden [3]). Statutele polone, o prevăd în mod curent [4]).

Bărbănța cerută de pontul al cincilea al catastihului ciubotarilor din Iași, este pretutindeni prevăzută și de statutele de stil

---

[1]) « Item discipulus posteaquani annis eruditionis suae satisfecerit, vno tandem anno apud eundem magistrum, si eo opus habuerit, laborare debebit, salua ipsius mercede; recusaturus vero paena vnius marcae mulctetur. Nihilominus soluta paena eidem satisfacere tenebitur, vt ita in artae sua perfectior fieret. At si magister eo non necessitauerit, eum coram senioribus dimittere et in socium promouere debebit ». Cf. Statutul în F. Piekosinski, *Prawa, przywileje i statuta miasta Krakowa* (Legile, privilegiile și statutele orașului Cracovia). Krakow, 1885—1892, vol. I², p. 660, Nr. 543, § 14. A se vedea și Zbigniev Pazdro, *Uczniowie i towarzysze cechow Krakowiskich* (Ucenicia și calfele breslelor cracoviene). Lwow, 1900, pp. 34 și urm., precum și Dr. Klemens Bakowski, *Dawne cechy Krakowskie* (Vechile bresle ale Cracoviei). Krakow, 1903, pp. 54 și urm.

[2]) H. Müller, *loc. cit.*, p. 311.

[3]) « So einer dem andren das Gesind abhendig macht, sol er vmb einen Gulden gestraft werden » (*Ibidem*, p. 349).

[4]) Armurierii din Cracovia hotărau în statutul lor din 1463: « Item welch meyster eyner dem andern seyn gesinde entphrendet vnd en obirkommit, so ist der selbe meyster vorfallen eyn halben steyn wachs yn dy Czeche czugebin » (F. Piekosinski, *Kodeks dyplomatyczny miasta Krakowa*, (Codul diplomatic al orașului Cracovia). Krakow, 1882, vol. II, p. 449, Nr. 331, § 8.

german, cu aceeași distincție, ca și la noi, între străini și feciorii meșterilor aflători sau cari fuseseră în breaslă. Mai mult, unele statute arată și motivul acestei distincții, și anume, ca feciori de breslași, erau considerați ca având, ipso facto, jumătate din drepturile părinților lor în breaslă: « Un fiu de maistru însă, de oarece are dela tatăl său jumătate din drepturile breslei, să plătească 6 fl. ung. », hotărește statutul împletitorilor de colțuni din Sibiu, la art. 9, față de cei 12 fl. ung. pe care orice calfă ce voia să devină maistru, trebuia să-i depună în lada breslei [1]).

La pontul al cincilea al catastihului breslei ciubotarilor din Iași se prevede dreptul meșterilor « streini », adică din alte orașe, de-a fi primiți în breaslă cu plata bărbânței respective: « Care meșter străin, va veni de aiurea, și va avea să se așeză aice în Iași cu breasla ciubotarilor... să meargă la starostele și la breslași, ca să-și ia voe dându-și bărbânța cinci lei cu poclon cu tot ».

Pe de altă parte, deși niciun statut nu prevede plata în rate a bărbânței, totuși, la 1766, încă se mai găsește această îngăduință, chiar și la ciubotarii din Iași, după cum o dovedesc diferitele însemnări stărostești. Ori, și una și alta din aceste dispoziții se găsesc în statutele de stil german. Iată, spre exemplu, ce hotărește art. IV al breslei tăbăcarilor români din Făgăraș: « Orice maiștri tăbăcari, cari au învățat meseria în locuri unde există corporațiuni, să fie admiși în corporațiune, având mai întâi să plătească corporațiunii 12 florini, iar dacă la început nu pot să dea suma întreagă, pentru jumătate să fie acceptați o jumătate de an și dacă nu ar plăti-o nici atunci, să i se interzică lucrarea până nu va depune suma întreagă » [2]).

Angajarea Moldovenilor la ciubotari armeni era oprită, și, dacă statutele mai vechi o vor fi pedepsind-o mai aspru, art. 6 al statutului ciubotarilor din Iași, din 9 Noemvrie 1766, o reamintea doar prin « herăia » de un ort, ce urma să fie plătită de cel vinovat. De sigur că acest pont fusese dictat ca o măsură și contra concurenței armenești dar și ca o măsură de ordin moral. In statutele săsești, atât timp cât în Moldova nu erau bresle, nu se prevede nicăieri o oprire a calfelor lor de-a lucra dincoace de munți. Siste-

[1]) « Ein Meister Sohn aber, weil er vom Vater halbe Zunft hat, soll fl. u. 6 zahlen » (H. Herbert, *loc. cit.*, p. 548).

[2]) N. Densușianu, *Monumente pentru istoria Tierei Fagarasiului*. București, 1885, p. 122.

mul breslelor răspândindu-se și la noi, Sașii văd un pericol pentru propria lor industrie, ceea ce-i face să introducă în statute dispoziții speciale. Astfel, la 1640, blănarii din Cohalm — după o dispoziție, dictată probabil de către Uniunea blănarilor Saşi din Ardeal, pentru toate breslele lor blănărești — adaugă vechiului statut o serie de noui dispoziții printre care și aceea a art. 23, după care: « calfele de blanar care depind de o frăție și călătoresc în Moldova, Valachia sau alte locuri în afară de țechuri, spre a lucra aici, să fie foarte aspru pedepsiți, după bunul plac al țechului » [1]). Ori, la Iași, Breasla blănarilor o avem, documentar dovedită, la 1641; și, pentru ca Sașii să ajungă a introduce în statutele lor astfel de dispoziții, această procedare a calfelor din Ardeal trebue să fi fost destul de veche și de serioasă. Cum Armenii constituiau pentru breslele noastre moldovenești pericolul pe care acestea, la rândul lor, îl constituiau pentru unele industrii de peste munți, ciubotarii noștri dela Iași au luat exemplu, introducând în statutul lor, aceeași măsură.

Cumpărarea de aiurea a mărfii și vânzarea ei pe piață pe sub ascuns, art. 7 al catastihului ciubotarilor din Iași prevede că un astfel de meșter « să fie de mare certare și gloabă, precum au fost obiceiul din vechi »; de asemenea, întovărășirea, pe sub ascuns, cu alt negutător, era pedepsită cu o amendă de cinci ocă ceară (art. 12). Dispoziții analoage se găsesc și peste munți, după cum, spre exemplu, se prevede în statutul blănarilor din Cohalm: « Un maistru care se duce la un iarmaroc, cumpără marfă de blănărie și o ține de vânzare în magazinul său, o ispășește cu un gulden » [2]); sau, în art. 9 al statutului blănarilor din Sibiu: « Oricare maistru va lucra cu calfele sale sau cu oricine altul în afara țehului sau se va asocia cu cineva spre câștig comun, acesta să fie pedepsit cu un centner de ceară » [3]).

Neamestecul în domeniul altei meserii, prevăzut în pontul al 14-lea al catastihului ciubotarilor moldoveni, prin formula « Cismarii să-și păzească cismăria cum și ciubotarii ciubotăria » este

---

[1]) H. Müller, *loc. cit.*, p. 314.

[2]) *Ibidem*, p. 310.

[3]) « Welcher gute Meister mit Gesellen oder sonst Jemanden ausserhalb der Zechs wird arbeiten oder sich mit Einem wird versellen auf gemeinen Gewinn, der soll umb ein Zentner Wachs gestrafet werden » (H. Herbert, *loc. cit.*, p. 537).

de foarte veche tocmire în breslele ardelenești, fiind stipulat încă din anul 1468 în statutul lăcătușilor și potcovarilor din Cluj: « Tot așa că nici un lăcătuș să nu facă din lucrul lui săcuri sau altele ca acestea, respectând totdeauna libertățile și drepturile străine »[1]). Mai tipică, în această privință, este dispoziția unui senatus-consultus, din 22 Martie 1536, dat într'un conflict de atribuțiuni iscat între cuțitarii și săbierii din Cracovia, prin care se hotărește ca: « Fiecare dintre meșteșugarii amintiți trebue să se mulțumească cu meseria sa și să nu se amestece în munca altuia, așa că săbierul să fie săbier și cuțitarul cuțitar »[2]).

Statutul ciubotarilor moldoveni conține două dispoziții care ne-ar părea, la prima vedere, inexplicabile; dar care, în lumina statutelor ciubotarilor sași din Ardeal, se lămuresc complect.

Intr'adevăr, pontul al 9-lea al catastihului breslei ciubotarilor din Iași prevede că « Ciubotarii să fie volnici a lucra și tălpălăria, după cartea gospod precum leau fost obiceiul din vechiu », iar alineatul ultim al pontului al 16-lea complectează această dispoziție, hotărînd că « ciubotarii să fie volnici a cumpăra piei păzind a sa rânduială ». Prin urmare, deși ciubotarii se despărțeau de talpalari, catastihul le păstrează acest drept de-a dubi piei. Ori dubirea pieilor de către ciubotarii însăși era un obiceiu al Sașilor din Ardeal, nu spre vânzarea lor pe piață, ca piei lucrate, ci pentru propria trebuință în meșteșugul ciubotăriei lor. Ei își aveau chiar mori speciale pentru sfărâmatul cojii de stejar, pentru folosirea cărora o taxă specială era prevăzută în statute: « Cine vrea să devie maistru și să intre în țech, acesta dă pentru țech 4 fl. și pentru moara de coajă de stejar 2 fl. și pentru ospăț 4 fl. și de asemenea pentru instalatul în boltă 1 fl. »[3]). Astfel de mori existau atât la Cohalm cât și la Sibiu[4]).

Este de observat că se prevede o taxă specială pentru « instalatul în boltă » (für die stell in der Loowen). Bolta era locul unde,

[1]) Hurmuzachi-Densușianu, *Documente*, vol. II², p. 181.

[2]) « Vnumquemque artificum memoratorum esse debere sua arte contentum et in alienum laborem se non immitere, hoc est, ut gladiator sit gladiator et cutellifaber cutellifaber ». (F. Piekosinski, *Prawa*, vol. I¹, p. 476, Nr. 379, § 1).

[3]) « Item Welcher Meister will werdenn und sich in die Czech Richtenn, der gibt in die Czech fl. 4 undt zur der lows Müllen fl. 2 undt für das Mall fl. 4 undt auch für die stell in der Loowen, fl. 1 ». (H. Müller, *loc. cit.*, p. 345).

[4]) *Ibidem*, p. 289, nota 2.

la Cohalm, erau așezate toate prăvăliile ciubotarilor. La noi, deși în catastih nu se prevede nimic, totuși, de pe la 1827, în însemnările stărostești, găsim alături de bărbânță și o taxă pentru « deschisul dughenei » [1]).

In celelalte catastihuri care ni s'au păstrat, apropierea nu este mai mică. Astfel, la pontul 4 al catastihului moldovenesc al blănarilor din Botoșani, se prevede obligația breslașilor de-a conduce la mormânt pe tovarășii decedați; îndatoriri identice se găsesc și în Ardeal, dar, mai ales în Polonia. La blănarii din Sibiu, art. 14 al statutului din 1721, amenda cu o jumătate litră de ceară, care valora cincisprezece dinari, pe oricine nu ar fi însoțit o înmormântare până la cimitir [2]). In statutul din 4 August 1580, al Breslei blănarilor din Cracovia, obligațiile breslașilor, în cazul încetării din viață a unuia dintre ei, sunt mai lămurite și mai în detaliu stipulate [3]).

Dispoziția celui de al 10-lea pont al catastihului blănarilor noștri după care: « Oricare dinŭ breslașĭ va merge la vreunŭ felĭ de marfă, și la tocmeala ce va face de va nemeri asupra luĭ și altŭ meșterŭ, și va ave și el trebuință de acelŭ felŭ de marfă, și-ĭ va cere parte, datoriŭ să fiia a-ĭ da, sau, și după tocmeală de va nemeri, încă fiind marfa la vânzătoriulŭ, cerândŭ, să-i dea parte », formează o clauză destul de curentă în statutele Galiției polone [4]); iar, în Ardeal, art. 4 al statutului din 1512, al blănarilor din Cohalm, spune la fel: « Atunci când un maistru cumpără de pe piață pentru mai mult de un gulden și sosește un maistru, înainte ca el s'o fi plătit, trebue să-i facă parte. Cine nu o va face, o ispășește cu valoarea unui gulden » [5]).

O calfă din Breasla blănarilor din Botoșani, nu putea solicita și deveni meșter, decât după o anumită scurgere de vreme: « Orĭcarele ucenicŭ, înplinindu-și uceniciia la stăpînulŭ săŭ, după cumŭ va fi fostŭ așăzatŭ, să nu fiia volnicŭ a deșchide dughianǎ deosăbitŭ, ci să aibă a sluji cu hacŭ la stăpînŭ, unde se va putea

---

[1]) Catastih, *Uricariul*, vol. XIV, pp. 23 și urm.

[2]) « Ein jeder ehrliger Meister soll schuldig sein, ein ehrlich Geleit den Leichen bis auf den Friedhof zu geben bei Straf eines halben Pfund Wachs, welches D. 15 macht ». (H. Herbert, *loc. cit.*, p. 539).

[3]) F. Piekosinski, *Prawa*, vol. I², p. 823, Nr. 673, §§ 15 și 16.

[4]) *Akta Grodzkie i Ziemskie*, vol. VI, p. 144., Nr. 99.

[5]) H. Müller, *loc. cit.*, p. 310.

tocmi, în curgirea de șasă ani...». O măsură identică, se găsește și în art. 8 al statutului, din 22 Septemvrie 1724, al breslei împletitorilor de colțuni din Sibiu: « După terminarea anilor de învățătură fiecare este dator să slujască cel puțin un an în calitate de calfă pe lângă maistrul său sau, după a sa socotință, și la un altul »[1]).

La breasla pescarilor din Chișinău se prevede că: « Toț lăturașii ce vor aduce pește di vănzarĭ au voi să vănză cu oca la norod numai păr la optă ceasur din zi iar după optă ceasur slobod este să vândă numai breasla care țin dughene »[2]). Asemenea măsuri, deși poate nu tocmai în același spirit, le găsim intrate în obiceiul economiei breslelor polone. Astfel, Breasla fierarilor, a lăcătușilor, vărarilor, căldărarilor, armurierilor, etc., din Cracovia, hotăra că fierul, de orice proveniență, adus în piață, de oricine ar fi fost, nu putea fi cumpărat de nimeni altul, înainte de amiază, decât de popor, pentru trebuințele sale, de la această vreme numai, putea fi cumpărat și de negustori sau revânzători [3]).

Bresle mixte și asociații de meserii, departe de-a avea vre-o legătură între ele, se găsesc și în Ardeal și în Polonia, cu aceleași procese de despărțire ca și la noi. La 1638, cismarii din Sibiu, spre exemplu, cer « Universalității națiunei saxone » (an die Universität der sächsischen Nation), să li se admită despărțirea lor de ciubotari, cu cari alcătuiau o singură breaslă; după multă chibzuială și după oarecicare trecere de timp, cam lungă poate, această despărțire a breslelor de mai sus este admisă, prin hotărîrea aceluiaș Senat al orașelor săsești din Ardeal, din 29 Aprilie 1719 [4]). Dacă în Moldova găsim pe bărbieri în aceeași breaslă cu croitorii și cojocarii, la Sibiu, în unul și acelaș țeh, figurează postăvarii (Wollweber) cu căldărarii (Kupferschmiede) [5]).

---

[1]) « Nach solchen ausgestandenen Lehrjahren soll ein Jeder wenigstens ein Jahr als Geselle eben dem Meister oder nach Gutbefinden einem andern zu dienen schuldig sein » (H. Herbert, *loc. cit.*, p. 547).

[2]) Arhiva Statului Chișinău, Dos. Primăriei Nr. 153, fila 15.

[3]) « Item ferrum per mercatores, vectores aut advenas in commune forum adductum, sive ferrum illud sit Polonicum, Vngaricum, Moravicum et aliud quodcunque, nullus advena mercator sev revenditor emere animo illud e contra venundandi audeat vsque ad horam prandij vel quousque communis populus pro sua quisque emat necessitate ». (F. Piekosinski, *Prawa*, vol. I[1], p. 462, Nr. 370, § 21).

[4]) H. Herbert, *loc. cit.*, p. 453.

[5]) *Ibidem*, p. 552.

Ceea ce nu ne-am însușit dela apuseni, este organizarea interioară administrativă a breslelor; totuși, în mod excepțional și vremelnic, găsim, și în această direcție, obiceiul celor doi staroști, ca și la țehurile polone și mai ales ardelenești.

Intăritura pe care catastihurile moldovenești trebuiau să o primească dela mitropoliți și episcopi, spre a putea ființa, este, cu siguranță rămasă dela vechile frății, dovadă că și în Polonia, numai frățiilor li se cerea această formalitate. Așa spre exemplu, Frăția cismarilor din Przemysl, după întăritura, din 1480, a Episcopului Ioan, obțin pe aceea, din 1483 a Arhiepiscopului Ioan a-Lwowului, iar, la 1505, o alta a Episcopului Matei al Przemyslului [1]).

Cu toată această vădită influență, de mai târziu, a breslelor apusene asupra celor moldovenești, cu toată adaptarea la noile vremuri a catastihurilor, cu toată răceala chiar a unora dintre breslași față de cele bisericești, totuși vechea legătură cu Biserica, dela care au pornit, se păstrează neatinsă. Biserica își dă binecuvântarea la întemeierea lor și chiar la alegerea de staroste, Biserica susține moralul breslașilor închegându-i într'un mănunchiu prin slujbele dumnezeești și praznicele hramurilor, Biserica îi judecă, îi pedepsește și îi iartă, Biserica intervine în favoarea lor, în vremuri de răstriște, la autoritatea neînțelegătoare! Și, dacă semnătura preoților, alături de aceea a breslașilor, în jalbele către Domnie, dovedește unitatea de vederi a acestor două instituții, intervențiile mitropolitului însuși, către autoritățile inferioare, ne arată până unde mergea legătura sufletească dintre Biserică și bresle. Caracteristica breslelor moldovenești este tocmai acest amestec de viață spirituală și economică ce le da tăria de-a lupta cu noile vremuri, care nu s'ar fi schimbat până într'atât, dacă cuvintele profetice ale Mitropolitului Veniamin ar fi fost ascultate: « Nici unulŭ dinŭ breslașĭ să nu fiia volnicŭ a priimi ucenicŭ la învățătura meșteșuguluĭ dinŭ limbĭ streine, adecă dinŭ Armenĭ saŭ dinŭ Jidovĭ, pentru ca nu după vremĭ să să întăriască această briaslă prinŭ mâinele lor, și ca să nu rămăia aceste bune așăzări, ce săntŭ făcute spre folosulŭ și podoaba bisericiĭ, spre răsăpire ».

---

[1]) *Akta Grodzkie i Ziemski*, vol. VI, pp. 27 și urm.

PARTEA II

VIEAŢA BRESLELOR

CAPITOLUL I

ALCĂTUITORI ŞI FORMALITĂŢI

Prin *breaslă*, în sensul strict al cuvântului, se înţelegea o asociaţie de patroni, producători sau distribuitori ai aceloraşi bunuri economice, urmărind progresul economiei naţionale, îndestularea consumatorilor şi apărarea intereselor comune ale celor întovărăşiţi.

Cu vremea, acelaşi cuvânt serveşte a desemna şi alte asociaţii, străine domeniului economic, formate din indivizi îndeplinind sau primind o asistenţă socială, cum erau cioclii şi mişăii, sau asociaţii de indivizi străini de neamul nostru, cu o credinţă alta decât a noastră, locuind însă în chip statornic pe pământul Moldovei, cum erau Armenii şi Jâdovii.

In sens larg, cuvântul « breaslă » desemnează, uneori, o *categorie fiscală*: « Făcusă Barnovski-Vodă — spune Miron Costin în 1677 — mare volnicie, întâiŭ curţii, să deie la birŭ numaĭ odată în anŭ; şi oare cine den curteni, de nevoie, are hi răsăritŭ den ocinele sale la satŭ boierescŭ, la satŭ domnescŭ pre toţĭ i-au adusŭ la breslele sale şi la locurile sale »[1]). Acelaş sens îl dă Gheorghe-Vodă Duca, în 1683, vorbind despre *breasla stolniceilor*: «...dăm ştire tuturor pentru sluga noastră Mihalachi stolnicelu din Bălo-şeşti dacă veţi vede cartea domn eĭ mele iar voi toţi să aveţi ai da pace de ţaraniia, nece bucatele loi, pentru ţărani să nu i trageţi, pentru că el iaste cu breaslă şişi plăteaşte dare lui ce a fi, pe breaslă, ce avea cu stolnicei...»[2]). La 15 Ianuarie 1741, Grigore Matei Ghica, hotărînd dajdia pârgarilor din Iaşi, dă cuvântului breaslă acelaş sens: «...*breasla părgarilor* de aici

---

[1]) *Letopiseţul Ţării Moldovei*, în M. Kogălniceanu, *Letopiseţe*, vol. I, p. 290.

[2]) Revista « Ion Neculce », vol. II (1922), p. 305.

den Iaș... pe 29 liud[e] ce sănt cas aibă a da ei de om numai doi galbeni de om pe an, 1 ug la S[fe]ti Dimitrie și 1 ug la S[fe]ti Gheorghie »[1]).

Alteori cuvântului « breaslă » i se dă înțelesul de *profesie, slujbă.* Acesta este sensul pe care-l dă cuvântului Constantin Neculai Mavrocordat, scutind, prin cartea sa din 23 Iulie 1735, « *breasla ușăreilor* » de toate dările și angăriile, afară doar de câte un galben la vremea hârtiilor « ei însă având datorie a păzi slujba lor cum să cade la poarta domnească și la toți oaspeții să slujască nelipsiți...»[2]); « Care în vechile vremi, erau duoi Vătavi de Aprozi, unul se numia Vătavŭ de Aprozi de târgŭ și altul Vătavŭ de Aprozi de curte — scrie vtori logofătul Gheorgaki în 1762 —. Și *această breaslă a Aproziei*, la Domnii cei vechi, până la Radul-Vodă, s'au păzitŭ rânduiala cinstei lorŭ... Eră de la o vreme încoace, această breaslă s'au fost micșuratŭ, i încăpândŭ acmu la această breaslă din oameni proști »[3]); iar, mai departe, tot Gheorgaki scrie: « că mai nainte vreme, între diecii Divanului erau câte cinci-șease Uricari oameni bătrâni, tălmăcitori și făcători uricilorŭ celor Slovenești, carii de vel Logofătŭ erau aleși, și 'i duceau la Domnŭ *de le da toiagŭ și nume de Uricariŭ*; *care breaslă* s'aŭ păzitŭ până la domniea a treea a lui Mihai-Vodă Racoviță »[4]). La 1803, Visteria Moldovei avea « *bresle ce nu plătesc bir* » și anume: slujitori isprăvnicești, simeni hătmănești, lefecii hătmănești, darabani, roșii, armășei, aprozi, copii de casă, fustași de divan, lemnari ai curții gospod, căpitani de Băltag, postelnicei, preoți, diaconi[5]).

In ce privește cuvântul care se întrebuința spre a desemna asociațiile profesionale din Moldova, acesta a fost, din toate timpurile și în chip statornic, numai acela de « *breaslă* ». Oficialitatea, către sfârșitul secolului al XVIII-lea, întrebuința și cuvântul

---

[1]) Acad. Rom., Ms. 237, fol. 440.

[2]) Acad. Rom. Ms. 237, fol. 429 verso.

[3]) *Condica ce are întru sine obiceiuri vechi și noi a preînălțaților Domni*, în M. Kogălniceanu. « Letopisețe », vol. III, p. 302. In același sens cartea lui Grigore Vodă Ghica, din 27 April 1740 (Acad. Rom. Ms. 237, fol. 412 verso).

[4]) Gheorgaki, *loc. cit.*, p. 313.

[5]) Th. Codrescu, *Condica liuzilor pe 1803*, în « Uricariul », vol. III, pp. 241 și urm.

turcesc *isnaf* [1]), mai rar, pe acela de aceeași origine, *rufet* [2]), pentru ca prin Regulamentul Organic să fie numite și *corporații*. Poporul însă n'a cunoscut alt cuvânt decât « breaslă », iar acela de « isnaf » îi era atâta de străin încât adesea nu-i înțelegea sensul: « Adică noi *isnaful breslei* a precupeților, dinpreună cu starostele nostru, dăm această scrisoare de miluire...», scriau acești negustori, din Iași, la 10 Iunie 1833 [3]).

Când vorbim însă despre breslele Moldovei, nu trebue să se creadă că negoțul și meșteșugurile, în întregimea lor și peste tot pământul țării, erau organizate în astfel de alcătuiri, excluzând cu totul putința exercitării, înafara lor, a acestei profesii. La sate, negustorii se puteau așeza oricând, negoțând în voie și plătindu-și dăjdiile în cislă cu satul [4]), iar meșteșugar putea fi oricine și la orice se pricepea, lucrând fie pentru el, fie pentru alții. Gospodăriile boierești se slujeau și de meșteri săteni [5]), dar, mai cu seamă, de țigani robi [6]), al căror meșteșug constituia o valoare în plus și, cu atât mai ridicată cu cât robul era mai dibaciu în meșteșugul lui:

---

[1]) Pluralul cuvântului *ssinf*. Este întrebuințat la noi cu senzul singularului *breaslă*, iar, cu un plural romanizat, « *isnafuri* » = bresle. I. Hammer crede că și cuvântul nemțesc *Zunft* vine tot dela *ssinf* = Corporație. (*Histoire de l'Empire ottoman*. Paris, 1835, vol. IX, p. 224, nota 2).

[2]) După Lazăr Șăineanu, deosebirea dintre *isnaf* și *rufet* consta în importanța economică a profesiei alcătuitorilor: « Cele mai însemnate din aceste isnafuri, erau: ceaprazarii sau găitănarii, ișlicarii, cojocarii subțiri și tabacii... Apoi isnaful bogasierilor, cherestegiilor, dulgherilor, etc. » (*Influența orientală asupra limbei și culturei române*. București, 1900, vol. I, p. CCXXIV). « Mai puțin însemnate erau rufeturile sau corporațiunile mai mici, cum era rufetul astaragiilor, mumgiilor, nacașilor sau zugravilor de binale, apoi rufetul ocnei, al podurilor, al precupeților, al zăbunarilor, etc. ». (*Ibidem*, p. CCXXV).

[3]) Arhiva bisericii Sf. Andrei din Iași, Document XVII. Vezi Anexa Nr. 7.

[4]) Acad. Rom., Ms. 237, fol. 58 și 317.

[5]) Gospodăria familiei Conachi, de pe moșia Lărgășănii (Tecuci) obținuse în anul 1798, un număr de 50 de buți și 14 poloboace noi dela nouă butnari săteni, iar satul Rugetu, îi dăduse alte 24 poloboace. (Acad. Rom., Ms. 4506, fol. 218).

[6]) Iordache Ghica dela Deleni (ținutul Botoșanilor), în 1820, stăpânia 110 sălașe de țigani căsași, cu 437 suflete, între care 84 meșteșugari și anume: 1 bucătar, 1 butnar, 1 căldărar, 3 cărămidari, 1 caratașș, 11 chetrari, 2 chitari, 10 ciubotari, 2 cobzari, 2 croitori, 3 curălari, 2 făclieri, 15 herari, 1 mahal, 1 mindirigiu, 1 olar, 1 păslar, 1 rachier, 20 scripcari, 3 teslari și 2 zlătari, în afară de acei specializați în agricultură și serviciile casnice. (Acad. Rom. Ms. 4843, ff. 1 și urm.).

« De se va întâmpla ori țiganul ori țiganca cu vreun meșteșug — hotărește pontul al 2-lea al anaforalei Divanului din 22 Ianuarie 1766 — [în căsătoriile dintre ei, dar din sălașe aparținând la stăpâni diferiți] și stăpânii lor nu se vor putea învoi pentru pricina meșteșugului, atunci, la ce parte va rămânea sălașul să meargă înaintea giudecății și giudecata după cum va socoti va hotărâ prețul meșteșugului (afar din prețul ce sau socotit pentru suflet) și la plăti acela la care va rămâne sălașul meșteșugul ceilalte părți »[1]).

La târguri aceeași libertate și pentru negustorie și pentru meșteșugari: « Tărgurile să fie volnice — spune așezământul lui Const. Nec. Mavrocordat din 1741 — și slobode la ori ci fel de or și cine cu ce va vre să să hrănească neoprit să fie »[2]).

Alcătuirea în bresle era cu totul benevolă. La Iași, spre exemplu, din cele cincizeci și trei de profesii ale domeniului său economic, numai zece se constituise în șapte bresle, restul exercitându-se liber, deși unele din ele, cum erau plăcintarii, aveau numeroși meșteșugari[3]).

Este de observat apoi că dacă prin constituirea unei bresle, într'o localitate oarecare, i se acorda implicit și un monopol al produselor respective, cu toate acestea, comerțul străinilor de breaslă nu era cu desăvârșire exclus, după cum și unele meșteșuguri se puteau exercita înafară de breaslă; însă, în ambele cazuri, cu știrea breslei și sub anumite îndatoriri:

« Cine va aduce ciubote de aiure de peste hotar ca să vândă la târgul Botoșenii, să aibă a merge la starostele și săș de poclonul doi ban de părechea de ciubote și aș̆e să fie volnicu a vinde...»[4]).

« Pentru orĭcareĭ sântŭ de lucriaze meșteșugulŭ acesta la mahalale, pe la casele lorŭ, și numaĭ la zioa târguluĭ obicinuescŭ

---

[1]) A. Papiu Ilarian, *Tesauru de Monumente istorice pentru România*, vol. III, p. 193. Aceeași dispoziție se găsește și la § 8, punctul 2 din hrisovul lui Alex. Ion Mavrocordat, dela 28 Dec. 1785, privitor la « daniĭ, schimburĭ i vănzărĭ și pentru Țigani ». *Uricariul*, vol. II, p. 72.

[2]) T. Codrescu, *Uricariul*, vol. IV, p. 397. D-l Prof. Ilie Minea interpretează acest text ca privind numai pe meseriași: « Nimeni să nu fie oprit a exercita o meserie în târguri ». (*Reforma lui Constantin Vodă Mavrocordat*). Iași, 1927, p. 74.

[3]) Cf. Gh. Ghibănescu, *Catastihul Iașilor din 1755*.

[4]) *Catastihul ciubotarilor din Botoșani*, pontul 7, fol. 1 verso. Vezi Anexa Nr. 3.

de scotŭ căte puțină marfă cu rogojina la uliță, datorĭ să fiia a-șĭ da havaetŭ la cutiia, după puteare lor, iarŭ într'altŭ chipŭ să nu fiia volnicĭ »[1]).

Libertatea comerțului și a meșteșugurilor a format deci dreptul comun pentru Moldoveni, iar privilegiile negustorești și meșteșugărești, constituite prin alcătuirile în breaslă ale acestora, erau excepții privind anume profesii, din anumite localități.

Aceasta este situația din toată vremea până la Regulamentul Organic, când se introduce un nou sistem, în care, deși, principial, libertatea comerțului și ocrotirea negustorilor și meșteșugarilor sunt declarate în mod solemn [2]); deși prin art. VI și XX, Anexa P, cap. III, se proclamă dreptul negutitorilor « cătră sporirea și întemeierea lor » ca unii ce « în soțietea omenească deșteaptă tot felul de industrie cu înflorirea negoțului »; deși se arată că meșterii să cuvin să fie ocrotiți, întru cât ei « cooperarisăsc la sporirea industriei și la înlesnirea viețuirei », în locul deplinei libertăți economice, la care ne-am aștepta, ca consecința argumentelor de mai sus, găsim un sistem de bresle și mai întins ca înainte. Această lărgire a activității breslelor nu privește numai alimentarea orașelor cu carne și cu pâine, profesii, pe care, cu sau fără voia lor, Eforiile orășenești erau obligate să le constitue din oficiu în corporații, conform art. XVIII, lit. J, punctul 1, din cap. III, Anexa H, dar și în orice altă ramură din domeniul

---

[1]) *Catastihul blănarilor din Botoșani*, (reînnoit de Mitropolitul Veniamin), Pont 14, în N. Iorga, *Breasla blănarilor din Botoșani*. București, 1911, p. 14.

Întăritura Mitropolitului Veniamin nepurtând vre-o dată, d-l Prof. N. Iorga o pune « pe la 1820 ». (*Loc. cit.*, p. 12). Ea datează, de fapt, din 10 Februarie 1818, după cum afirmă raportul Nr. 6191 din 22 Iulie 1853 al Administrației districtului Botoșani către Departamentul Trebilor din Lăuntru, cu privire la o jalbă a Epitropiei bisericii Sf. Prooroc Ilie din Botoșani: « Nu mai puțăn și catastiful breslei cu data din 1818 februar 10, dat de răposat Mitropolit Veniamin, prin care se hotărăște care poate fi în scutire di breslași, îndatoririle dintre ei, jerefirile ci fiecare din breasla blanarilor și a cojocarilor să cuvine a da la biserica pomenită ». (Arhivele Statului Iași, Tr. 1772, opis 2020, dos. 2948, fol. 26).

Întăritura Mitropolitului Veniamin nu se găsește în catastihul breslei, aflător la Academia Română sub cota Ms. 4166.

[2]) « Slobodul negoț — spune art. 148, Cap. V — care singur numai poate însufleți industria în toate ramurile ei, a îmbunătăți feliurimea producturilor, și a răvărsa piste toate stările avuții cu îndestulare, este adevărat înbelșugatul izvor a fericirii unii țări ».

economic: « Negutitorii fiind împărțiți pe trii stări după clasificația patentei lor — spune art. XVII, cap. III, Anexa P — fieștecare clasis în fieșteare oraș îș va alege starostele eĭ; pentru care ei vor fi răspunzători ».

Meșterii sunt considerați de Regulament ca formând o singură corporație împărțită într'atâtea bresle câte meșteșuguri sunt (art. XXI, loc. cit.), la Iași alegându-și fiecare meserie starostele ei, iar la celelalte târguri « pentru puținul număr a feților din care să alcătuesc breslele », toți meșteșugarii din târg aleg un singur staroste, afară de cazul când aceștia voesc să procedeze după normele hotărîte Capitalei. (Art. XXII). « Osăbit să să cunoască de legiuire statornică — continuă acest articol în al. 2 —, că acei ce nu vor fi părtași tuturor dărilor și îndatoririlor a vreunii bresle, nu pot unelti alejverișul seau meseria nici a unia bresle, pentrucă nu este cu dreptul aș însuși cineva folosurile unii bresle seau starea negutitorească, fără a fi și părtași și îndatoririlor ei ».

Vom vedea însă mai târziu cum această legiuire, care-și face un scop din proteguirea și răspândirea breslelor, printr'o neatenție, deschide poarta distrugerii lor.

§ 1. — Alcătuitorii breslelor

Pentru ca o breaslă să poată lua ființă, nu s'a cerut niciodată nici număr hotărît de indivizi și nici măcar ca aceștia să fie de aceeași profesie, deși, prin definiție, această din urmă condiție ar fi fost logic să existe. Totul era ca acei ce voiau să constitue breasla să găsească că atât interesele obștești cât și cele personale pot fi satisfăcute prin buna lor înțelegere și asociere.

Breasla blănarilor din Botoșani se alcătuește la 13 Mai 1768, cu treizeci și unu meșteri, din trei meșteșuguri diferite — blănărie, cojocărie și șlicărie —, cu toate că breslașii înșăși o numesc « briaslă blănăriască »[1]) iar Mitropolitul Gavriil declară că: « aŭ venitŭ înnaintea noastră blănariĭ dinŭ tărgulŭ Botoșanilorŭ și aŭ cerșutŭ ca să osăbiască și eĭ breasla lorŭ cu catastihŭ, după obiceaiulŭ altorŭ breasle de printr'alte târguri și orașe »[2]).

---

[1]) *Acad. Rom.*, Ms. 4166, fol. 4 verso.

[2]) *Catastih.* Preambul. *Loc. cit.*, fol. 2 verso.

La 16 Martie 1794, Breasla făclierilor se înființează la Botoșani cu cinci « breslași făcliari » [1]).

Nu știm numărul meșterilor cu care, pe la 1641, sau poate cu mult mai înainte, s'a alcătuit Breasla blănarilor, croitorilor, bărbiarilor, abăgearilor și cojocarilor din Roman, și nici pe acela al Ciubotarilor din Botoșani, la înființarea breslei acestora între 1764 și 1767. Totuși la 28 Decemvrie 1724, când Atanasie, Episcopul Romanului, reînnoește și reîntărește catastihul celor dintâi, aceștia erau în număr de 23, dintre cari: cinci blănari, cinci croitori, șase bărbiiari, un cojocar și alți șase meșteri al căror meșteșug nu este arătat [2]). Printre croitori se socoteau însă și băibărăcarii [3]). Mitropolitul Ambrosie reîntărește, la 22 Octomvrie 1789, catastihul breslei ciubotarilor din Botoșani « fiindcă și breasla aceasta din mila lui Dumnezeu sau înmulțit și sau întimiiat, cât au venit la numărul de șesăzeci și mai bini » [4]). Această breaslă cuprinde de asemenea mai multe meserii întru cât, printre meșterii primiți în ea, găsim condurari și solonari. Pricop Condurariu era în breaslă deoarece trei băieți ai acestuia, Vasăli, Nedelcu și Ionică sunt primiți cu plata pe jumătate a bărbânței « fiind ficior de meșter » [5]); Vasile Solonaru este primit de asemenea, însă cu plata bărbânței întreagă [6]). Dacă primirea solonarilor nu contravenea cu nimic catastihului, când conducerea breslei se convingea că știu meseria — solonarii fiind doar negustori de pielărie —, condurarii erau din meșteșugul cizmăriei [7]) iar primirea lor în breaslă contrazicea dispozițiile catastihului însuși. Intr'adevăr, la pontul 16, acesta spunea lămurit: « Cizmarii săș păzască cizmăriia, cum și ciubotarii ciubotăriia, să nu aibă voe a lucra teletini sau iminii sau opinci nici să vândă după [cum au] fost din vacu,...» [8]). Inconsecvența

---

[1]) *Catastihul făclierilor din Botoșani.* Acad. Rom., Ms. 215, fol. 3 verso, In N. Iorga, *Istoria industriilor la Români*, p. 207 sunt trecuți opt breslași, însă cei trei din urmă sunt înscriși ulterior în catastih.

[2]) *Catastihul breslei blănarilor, croitorilor, bărbiiarilor, abăgearilor și cojocarilor*, Acad. Rom., Ms. 944, fol. 20 și 20 verso.

[3]) *Idem*, fol. 7 verso.

[4]) *Loc. cit.*, fol. 3 verso.

[5]) *Idem*, fol. 11 și 14 verso.

[6]) *Idem*, fol. 23.

[7]) *Nartul lui Alex. C. Moruz din 24 Decembre 1792*, în « Uricariul », vol. IV, p. 129.

[8]) *Loc. cit.*, fol. 2.

rezultă din faptul că catastihul acestei bresle fiind copia fidelă a aceluia al breslei ciubotarilor din Iași, a trecut și această dispoziție, care, dacă la Iași își avea rostul ei, întru cât erau bresle distincte de ciubotari și de cizmari, aici constitue o simplă inadvertență, deoarece breasla ce se constituia, era, în fapt, o breaslă de ciubotari, cizmari și solonari.

Breslele moldovenești, erau prin urmare, sau *simple*, atunci când componenții lor, se îndeletniceau cu una și aceeași profesie, cum este Breasla făclierilor din Botoșani, sau *mixte*, când erau formate din indivizi ce unelteau meserii diferite, indiferent dacă titulatura lor o arăta sau nu și fără a se ține seamă de vre-o înrudire care ar fi putut exista între ocupațiile celor care se alcătuiau în breaslă [1]).

In genere breslele erau *deschise*, adică oricine și oricând putea intra în ele, cu condiția, bine înțeles, să îndeplinească cerințele rânduielilor prevăzute în catastih. Cu toate acestea găsim și bresle *închise*, alcătuite dintr'un număr limitat de asociați, în care nu se putea intra decât dacă se făcea loc prin ieșirea, într'un chip sau într'altul, a unuia dintre cei vechi.

Bresle închise erau toate breslele de ciocli, cărora, prin privilegiu domnesc li se fixa un anumit număr de breslași, care varia după nevoile localității unde respectiva breaslă activa. Astfel Mihai-Vodă Racoviță, prin cartea sa din 20 Aprilie 1718, fixează târgului Roman, în afară de staroste, « treizăci de oameni holtii ce vor fi ciocli acolo » [2]).

Exemple de bresle închise avem însă și în domeniul economic, după cum era Breasla făclierilor din Botoșani, al cărei catastih, la pontul al 5-lea, hotărăște: « osăbit de cei ce se află păn acum la aciastă briaslă lucrănd făclierie, nimene altul să nu fie volnic a să amesteca la aciastă briaslă ». Optsprezece ani, dela 1794 până la 1812, membrii ei sunt aceeași; la această dată, murind unul din ei, este cooptat un altul în locul lui, când starostele Gheorghe Fote scrie în catastih: « După moartea răposatului Nicolae Moruzi

---

[1]) La 1860, la Botoșani, găsim, printre altele, *Breasla boiangiilor, mindirigiilor și bărbierilor*, cu Ion Irimia ca staroste; *Breasla de posesori, șufări, bogasieri, brașoveni, bacali, crăciumari i cafegii armeni*, cu Luca Marcovici staroste. (*Monitorulu Oficialu a Moldovei*, No. 20, din 21 Noembre 1860).

[2]) Melhisedek, *Cronica Romanului*, vol II, p. 1.

a trecut la catastih și la breaslă chir Ioan Triandafil ». Această breaslă pare a fi mai mult o asociație de întreprinderi în nume colectiv, îmbrăcând doar haina breslelor spre ușurința dobândirii unui monopol, care nu se putea căpăta prin hrisov domnesc ca în Țara-Românească, de unde pare totuși că s'a inspirat. Intr'adevăr, la 27 Aprilie 1794, Alex. Const. Moruz, acordă unui număr restrâns de negustori din București exclusivitatea fabricării și vânzării lumânărilor de său și a soponului; hrisovul stipula clauze de așa natură, încât numai rufet nu era, ci pur și simplu o asociație de capitaliști speculanți [1]).

a) *Femei în breaslă*

Dacă, în regulă generală, breslele erau alcătuite din bărbați, femeile puteau figura și ele în bresle?

Documentele ne confirmă adesea că negustoria și meșteșugurile erau accesibile femeilor. Așa, într'un uric din 12 Mai 1642, prin care Vasile Lupu întărește cumpărătura unei dugheni cu pivniță, din Iași, pe care Mănăstirea lui Aron-Vodă o cumpărase dela Mănăstirea Hlincea, se arată că aceasta se dobândise, la rândul ei, tot prin cumpărătură, dela « Măriuța bărbiarița » [2]). Intr'un zapis de vânzarea unui loc de casă din Iași, mahalaua Tălpălarilor, la 25 Mai 1693, printre marturi figurează și « Gligorașceoe tălpălărița » [3]), iar, într'un alt zapis, din 25 Martie 1731, se arată că dugheana ce se vindea era alături de casa « Măriuței Săvoaia făclieriță » [4]). O carte de judecată din 1754, a vel logofătului Radul Racoviță, dată în pricina revendicării unei case din Iași, arată că aceasta se găsea pe ulița Hagioaei « alăturea de locul dughenilor ce au fost a Tomulesi neguțitorița » [5]). Dacă aceste titulaturi s'ar putea, eventual, referi la profesia soțului, alte documente, mai clare, dovedesc că într'adevăr femeile unelteau și negoțul și meșteșugurile. Astfel, un zapis de cumpărătură din

---

[1]) V. A. Ureche, *Istoria Românilor*. București, 1891—1900, vol. X A., p. 278.

[2]) Arhiva Stat. București, cond. 261, fol. 47.

[3]) Rev. « Ion Neculce », vol. II (1922), p. 260.

[4]) *Idem*, vol. IV, (1924), p. 121.

[5]) *Idem*, vol. VI, (1927), p. 167.

15 Mai 1691, arată că « Aniţa fămeia lui Ştefan zugravul », din Iaşi, vinde, Mănăstirii lui Aron-Vodă, o casă cu loc cu tot « ce este la poporul Curălarilor lăngă şcoala jădovască », având-o danie dela soţul ei, precizând că « lui Ştefan iau fost cumpărătură dela Alexandra zugrăviţa » [1]). In seama veniturilor « dughenilor şi odăilor » a bisericei Sf. Neculai gospod din Iaşi, la 23 Aprilie 1788, găsim printre chiriaşii dughenilor şi pe Zmaranda Adămoae, plătind cea mai mare chirie, 50 lei, pentru o dugheană, înafară de bezmănul a « doă odăi cu magazie » [2]) — acestea din urmă putând fi moştenite —. La 29 Octomvrie 1796, Spătarul Gavril Conachi dădea cu chirie « Irinei boiangiţa » o dugheană din Podul-Vechiu (Iaşi), pentru ca în Aprilie următor să-i reînnoiască contractul [3]); iar, printre dughenile bisericii Sf. Neculai din Bacău, la 1833, una din ele este ocupată de « Safta Vădana » [4]). Dacă documentele nu indică totdeauna profesia, o femeie care ţinea cu chirie o dugheană nu putea fi decât negustoriţă sau meşteşugăriţă ea însăşi.

Documentele care afirmă neîndoielnic participarea femeilor în bresle nu ne lipsesc. Se pune însă întrebarea: Erau ele primite, oricând, în mod direct, sau în calitate de succesoare ab intestat sau testamentare ale unui breslaş? Era o normă general admisă sau excepţii binevoitoare la unele din bresle?

Deşi catastihurile nu vorbesc nicăieri de femei, întrebuinţând numai titlul generic de « breslaşi » sau acela de « fraţi », totuşi aceasta nu se poate interpreta în sensul că pătrunderea lor în bresle era oprită. Dovada contrară o găsim în catastihul breslei blănarilor, croitorilor, bărbiiarilor, abăgearilor şi cojocarilor din Roman, care, deşi pretutindeni întrebuinţează cuvântul « frate », pentru a desemna pe alcătuitorii breslei, cu toate acestea însemnările starosteşti afirmă că între dânşii fură primite şi « Catrina fata Ionnichii abăgeriţii nepot Aftănăsei » şi « Iroddiacon Ioniţi Aniţa », adică Aniţa Ierodiaconului Ioniţă [5]). Dacă prima însemnare poate fi interpretată şi în sensul intrării directe în breaslă, pe baza calităţii de meşteşugăriţă, probabil în abagerie, — în cazul în care am admite că Ioana abageriţa şi soră-sa Aftanasia

[1]) Arh. Stat. Bucureşti, Cond. 261, fol. 47.
[2]) Acad. Rom., Ms. 2963, fol. 3 şi 3 verso.
[3]) *Idem*, Ms. 4507, fol. 97.
[4]) *Idem*, Ms. 3064, fol. 52.
[5]) *Idem.*, Ms. 944, fol. 21.

trăiau în momentul în care fata și nepoata lor, Catrina, fu primită în breaslă —, precum și în sensul că aceasta fusese primită întru cât era moștenitoarea mamei sale, văduva Ioana, cea de-a doua însemnare ne pune mai sigur în fața unui caz de primire directă, calitatea de ierodiacon al tatălui noii breslașe neavând nicio legătură cu meșteșugul, pentru ca Anița să-i poată moșteni fondul de comerț. Același catastih ne dă însă și cazuri precise, când primirea în breaslă a femeilor este determinată și de calitatea lor de succesoare a unui breslaș. « Statii Mariia Ștefan sin Statie » și « Hreja Ilinca să s ego » notează catastihul, ca fiind trecute între breslași [1]). Două mame cu copiii lor, venind, de sigur, pe calea moștenirii fondului de comerț rămas dela defuncții lor soți, fie ca tutrice a minorilor lor fii, fie, ca comoștenitoare testamentare.

Cazurile menționate mai sus și acela că o femeie ajunge a fi staroste a breslei negustătorilor din Iași [2]), față cu lipsa de indicații și dela alte bresle, unde ni s'au păstrat însemnările starostești, nu ne poate îndreptăți să conchidem că femeile erau *jure et facto* admise pretutindeni ca membri în bresle. In drept, nici catastihurile nici legile țării nu se opun la intrarea femeilor în bresle; în fapt, însă, acceptarea de noui membri în breaslă era un drept exclusiv al sfatului obștesc al acesteia, care aprecia dela caz la caz și dela breaslă la breaslă, putând să primească sau nu femeile, oricâte calități sau drepturi ar fi avut. Faptul că în catastihurile ciubotarilor atât din Iași cât și din Botoșani, unde avem lista tuturor breslașilor ce au făcut, în timp, parte din ele, nu găsim figurând niciun nume de femeie; faptul că chiar în catastihul breslei meseriilor unite din Roman nu găsim trecute decât șapte nume de femei, înșirate unul după altul și nu împrăștiate printre însemnările făcute, în timp, în catastih, fără a mai găsi trecut aiurea un astfel de nume, ne face să credem că acest caz, deși legal, este totuși o excepție, datorită hotărîrii luată, la un moment dat, de adunarea obștească a unei bresle. Și atunci, în cazul în care de pe urma unui breslaș rămâneau minori, este probabil că epitropia legiuită administra fondul de comerț, sub supravegherea starostelui și a breslei până în momentul când majoratul dădea putința cooptării în breaslă a moștenitorului, dacă era

[1]) *Ibidem*, fol. 21 verso.
[2]) Acad. Rom., Doc. 31, pachet CI.

băiat, sau măritișul cu un breslaș, dacă acest moștenitor era femeie. In cazul când, de pe urma defunctului nu rămânea decât văduva lui, aceasta avea de ales între lichidarea fondului de comerț, încheierea unui zapis de tovărășie cu un breslaș sau remăritarea cu un coleg al fostului ei soț sau și o calfă, care putea, mai curând sau mai târziu, obține rangul cuvenit spre a exercita singur profesiunea indicată de moștenirea soției sale.

b) *Țiganii robi*

Un fapt de o deosebită importanță este admiterea Țiganilor robi în breslele de lăutari, fie alături de oamenii liberi, fie formându-le numai ei.

Meseria robilor fiind un izvor de câștig pentru stăpânii lor, lăutarii sau, cum li se spunea pe vremuri, scripcarii, nu făceau excepție, deși, după 1785, acest meșteșug nu avea preț osebit peste acela al sufletului [1]). Se bucurau de oarecicare libertate, trăind în casele lor și din fructul ostenelilor lor, exercitându-și meseria în fața cui drag le era s'o asculte. In schimbul acestei libertăți plăteau stăpânului lor o sumă anuală și, evident, cântându-i, fără plată, și la bucurie și la amărăciune.

Primirea lor în bresle ne este confirmată de documente.

Pontul al 13-lea al catastihului breslei lăutarilor din Huși, reînnoit la 17 Februarie 1795 de către Mitropolitul Veniamin, pe atunci episcop al Eparhiei Hușului, recomandă ca « de cătră toți meșterii aceștii bresle atăt cei mănăstirești, cum și cei boierești și cei streini », să se păzească nestrămutat așezarea ce li se făcea și obiceiurile breslei [2]). Ea era deci alcătuită din robi mânăstirești, boierești și oameni liberi.

Dovadă că acești meșteri mânăstirești și boierești erau robii acestora o avem în Breasla lăutarilor din Chișinău, alcătuită exclusiv din astfel de robi.

Intr'adevăr, ivindu-se neînțelegri cu privire la alegerea de staroste între « țiganii scripcari boerești » și « țiganii scripcari ai Sfintei Mitropolii » — cum se denumesc ei singuri — aceștia din

---

[1]) Hrisovul lui Alex. Mavrocordat din 22 Dec. 1785, § 8, punct. 2, în *Uricariul*, vol. II, p. 72.

[2]) *Catastihul breslei lăutarilor din Huși*, în Pr. C. Bobulescu, *Lăutarii noștri*. București, 1922, pp. 143 și urm.

urmă dau la mâna favoritului lor, Gheorghe Budală, o mărturie, ca din partea tuturor țiganilor « scripcari lăcuĭtori di aĭcea din Chișinău », că el este dorit să le fie staroste. In această mărturie semnează, prin punere de deget, două grupe distincte de scripcari. Sub titlul « Scripcarii boierești » urmează numele a cinci scripcari și doi cobzari, iar sub acela de « Scripcarii mitropoliști », unsprezece scripcari și cinci cobzari. Această mărturie, din 9 Martie 1819 [1]), este însă contestată de « țiganii scripcari boerești » cari, printr'o jalbă către Orășănească Dumă, arată că țiganii scripcari ai Sfintei Mitropolii « fără știrea noastră ne-au iscălit pi toț » și cer să nu fie recunoscut Budală de staroste căci altfel « săliț vom fi ai luoa fiĭșticari di la stăpăniĭ noștriĭ rospisci spre a nu fi supărați di cătră alți țigani strĭni » [2]).

Doi ani în urmă, la 8 Martie 1821, căzând toată lumea de acord, se înaintează Primăriei orașului Chișinău următoarea jalbă:

« Cătră orășănesca Dumă a orașului Chișănuu.
Di la trăĭtoriĭ din Chișănău Lupul săn Ioan starosti,
di scripcari, i Gheorghe Bădală robi boerești
Jalobă

După cum noĭ din proniia Dumnezăescă, avem știĭți de toată cântărili muzăceĭ moldovinești, rusăști, cum și altĭ, și săntem robi boerești, cărora stăpăni li plătim avaeturili nostri pi fiĭștecari anu, cu casă și așăzerĭ, întracestu oraș și unul dintre noĭ Lupul său Ioanu au fost starosti pi toți muzicanțiĭ, adecă pi țiganeĭ boerești, mănăstirești, ruș: și ovreĭ, care urmezi meșteșugul cântărei întracest oraș, și fiindcă noĭ am fostu, de pururе ascultători a cânta la feliurĭ di baluri unde eram chemați și nĭputând, eu Lupul, dovidi săngur, mau ajutat Gaeorghie Bădală, și eu sănt starostĭ cu docomentul dat nieĭ, dela acestă Dumă, și acum pi amândoĭ ne cere opștiia: (:boeriĭ, neguțitoriĭ:) cum și totă bresla nostră ca să fim staroștĭ, pentru aceasta cu plecăciunĭ ni rugăm aceștiĭ Dumĭ ca să binĭ voiască a ni slobozi cartĭ de stărostiĭ asupra tu *(sic)* tuturor muzicanzilor dintracest oraș, la cari așteptăm milostivă puniri la calĭ.

(ss) Gheorghiĭ Bădală, Lupul Ioan: starosti [3]).

[1]) Arhiv. Stat. Chișinău. Dosar Nr. 159 al Primăriei Chișinău, fol. 2.
[2]) *Ibidem*, fol. 3.
[3]) *Ibidem*, fol. 12.

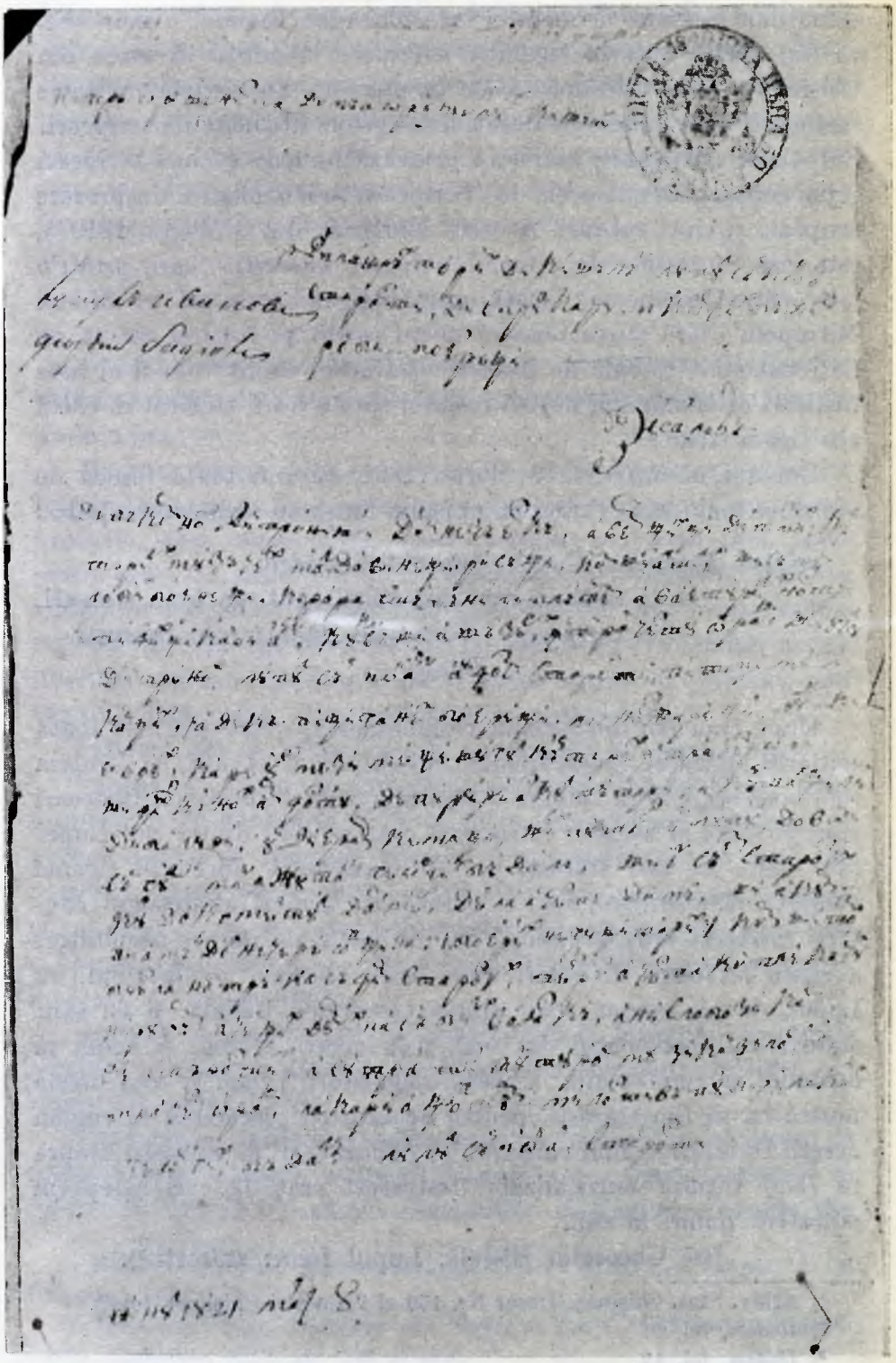

Jalba Ţiganilor lăutari din Chişinău cătră Orăşăneasca Dumă. 8 Mart 1821. (Arh. Stat. Chişinău, dos. 159, Primărie, fol. 2).

Se vede deci că Ţiganii robi, atât acei cari aparţineau boierilor, cât şi acei ai mânăstirilor, puteau intra în bresle, oficial recunoscuţi de autorităţile în drept. Că acesta nu este un obiceiu al noilor stăpânitori ai Basarabiei, o dovedeşte nu numai declaraţia Episcopului Veniamin Costachi, din preambulul catastihului lăutarilor din Huşi: « De vreme ce, breasla meşterilor scripcari, iaste breaslă veche dintru început cu staroste şi cu catastev, ca şi alte bresle », dar însăşi mărturia autorităţilor ruseşti. Orăşeneasca Dumă a Chişinăului cerând deslegare dela Katakazi, guvernatorul civil al Basarabiei, cu privire la neînţelegerile dintre cei doi pretendenţi la starostie, arăta că « Din vechime, după obiceiul acestui ţinut, se puneau peste muzicanţi staroşti cari supravegheau în această meserie cuvenita rânduială » [1]). Este deci neîndoielnic că, cel puţin în acest domeniu de activitate, libertatea persoanei nu era o condiţie spre a putea face parte din breaslă.

Ţiganii apar şi în alte bresle. In afară de Breasla de fierari-potcovari din Iaşi, într'un zapis din 3 August 1704, vânzătoarea unor dugheni de pe podul Hagioaei, din acest oraş, este « Măricuţa, femeea lui Iane Ţiganul ce au fost staroste de blănari » [2]), iar, la 26 Iunie 1744, un « Sandul sin Lupaşcu Ţiganu staroste ot Bârlad », vinde « un loc de casă şi pivniţă dela părintele meu » în Bârlad, cu 16 lei « bani noi » lui Ioniţă Mâţiblândă [3]). A afirma însă, că aceştia erau robi este riscat, când însuşi cuvântul « Ţiganu » putea f o simplă poreclă, după cum puteau fi şi ţigani liberi.

c) *Ciocli holtei*

Dacă sexul şi chiar lipsa libertăţii personale nu constituiau o piedecă pentru intrarea în breaslă, din breslele de ciocli nu puteau face parte decât bărbaţi neînsuraţi, « feciori holteai », cum îi numesc documentele, ar, dacă se însurau, trebuiau să părăsească breasla, într'un an dela data însurătoarei:

« Aşijderea, cioclul care se va însura — spune catastihul ciocliilor din Focşani, în întăritura din 1730 a Mitropolitului An-

[1]) *Ibidem*, Raport Nr. 250 din 11 Martie 1819, fol. 1.

[2]) *Creşterea colecţiilor*. Acad. Rom., 1909, p. 191.

[3]) Pr. I. Antonovici, *Documente Bârlădene*. Bârlad, 1911—1913, vol. II, p. 25.

tonie — să n'aibă voe a lipsi den breaslă păn la anul, păn la praznic și să fie în pace de dări și de alte mănunte, de toate, ca și cum au fost neînsurat păn la praznic. Iar dela praznic să nu lipsească acela, însuratul, și să scrie în locul lui altul, neînsurat »[1]). Motivul acestei dispoziții nu pare să fie atât riscurile acestei meserii, pe timpuri de molimă mai ales, care ar fi pus în pericol și viața familiei lor, cât faptul că ei erau scutiți de dările și angaralele norodului, de care mai totdeauna și holteii erau scutiți. Formarea acestor bresle din oameni căsași, aducea implicit și scăderea lor de dăjdii, deci un sacrificiu pentru Visterie, cu atât mai mare cu cât ciocli erau în toate târgurile și orașele. Se recomanda deci să se aducă în breaslă dintre cei nefamiliari adică holtei, « cu capetele » cum se exprimă Const. Mavrocordat, în cartea pe care-o dă starostelui de ciocli din Roman, la 25 Ianuarie 1735[2]).

d) *Izvor de breslași*

Breslele fiind prin excelență o instituție orășenească, asociații, în marea lor majoritate, erau orășeni, din toate clasele sociale, alimentate însă și cu trăitori dela sate.

In negustorime găsim boieri dintre cei mai de seamă ai țării. Astfel e Cărste, fratele lui Gheorghe-Vodă Duca, care în 1669 este vameș mare și al cărui socru, Arsenie, fusese tot negustor[3]); Vasile Adam neguțitoriul, ajunge vtori vistier, iar la 1 Septemvrie 1727, când vinde niște case, declară că tocmeala și plata « sau făcut denainte dumisali fratelui nostru Sandului Adam neguțitoriu »[4]); la 1755, când se face catagrafia caselor din Iași, găsim pe ulița Rusească pe « Matei cupețul mazâl » trecut cu darea nu la negustori, ci la boieri[5]); iar, într'o mărturie hotarnică a vornicilor de poartă, din 30 Aprilie 1792, printre marturii megieși este și « Costandin Pascal cupeț răzăș »[6]).

---

[1]) Acad. Rom., Ms. 237, fol. 400.

[2]) Melhisedek, *Cronica Romanului*, vol. II, p. 22.

[3]) B. P. Hajdău, *Arhiva Istorică a României*, vol. I[1], p. 182.

[4]) Rev. « Ion Neculce », vol. II (1922), pp. 286 și 288.

[5]) Gh. Ghibănescu, *Catastihul Iașilor din 1755*, p. 30.

[6]) Rev. « Ion Neculce », vol. VI (1927), p. 134; a se vedea în special N. Iorga, *Istoria comerțului românesc*.

Tagma breslașilor meșteșugari, dacă nu-i onorată cu numele boierilor, este însă în mare cinste: Gheorghe a Șoltuzoai, Ion sin Popa Neculai, Ion ficior lui preutu Vasile di la Sfântu' Arhanghel, Ion a preutesei Lupoai ot Murărești, Vasile săn Dascălul Mihalache ot Popăuț, se găsesc în Breasla ciubotarilor din Botoșani [1]). Un loc de casă pe care-l cumpără Chiriac starostele de teslari din Iași, la 10 Iunie 1798, se găsește între « Costandin stoleriul mazil și Dochița Țințăroai », dar, ca martur în zapis, Constandin semnează « mazil răzăș » [2]).

Târgurile vecine sau mai îndepărtate precum și satele, dădeau un însemnat număr de breslași. Astfel, în Breasla blănarilor, croitorilor, bărbiiarilor, abăgearilor și cojocarilor din Roman, găsim pe Ștefan, Nica și Nistor, cojocari « ot Trifești » și pe Ion Cojocar ot Răchiceĭ [3]). In Breasla blănarilor din Botoșani, printre alții, sunt și Manoli sănŭ popeĭ Dumitrașŭ otŭ Bărați, Alixandru dela Antohi și Vasile sin popa din Stăncești, Ioniță ot Cernăuți [4]). Din breasla ciubotarilor din acelaș oraș, făceau parte Costachi ficiorul lui Ion a Strătoai ot Suceava, Petrică Romașcanu, Ioniță Eșanu, Manole Bârlădeanu, Ion Chișinoian, Toader ot Ștefănești, Costache și Maftei ot Popăuț, iar meșterul Roman, în loc să-și zică « ot Cișme » își zice « Roman Cișmelian » [5]).

Feciorii vădanelor și a meșteri de tot felul de alte meserii: morari, zodieri, curălari, casapi, brahari, precupeți, etc., intră în bresle ce nu au nicio legătură cu meșteșugul tatălui lor.

Ceea ce este însă vrednic de urmărit în pomelnicele și însemnările staroștilor breslelor respective, e transmiterea meșteșugului din tată în fiu și marele număr de meșteri din unele familii.

Din cei nouăzeci și șase de alcătuitori cari sunt trecuți în pomelnicul breslei ciubotarilor din Iași, la 9 Noemvrie 1766 [6]), când

---

[1]) *Catastihul Ciubotarilor din Botoșani.* Insemnările staroștilor.

[2]) Rev. « Ion Neculce », vol. VI (1927), p. 157.

[3]) *Catastih.* Acad. Rom., Ms. 944, fol. 24.

[4]) *Catastih.* Insemnări starostești, Acad. Rom., Ms. 4166, fol. 5 și 8; Bărați e sat în jud. Bacău iar Stăncești în jud. Botoșani. (D. Frunzescu, *Dicționar topografic și statistic a României.* București, 1872).

[5]) *Catastih.* Insemnări stărostești. *Loc. cit.*, fol. 6 și urm. *Cișme* este cătun din comuna Popăuț, jud. Botoșani (D. Frunzescu, *loc. cit.*).

[6]) *Catastihul breslei ciubotarilor din Iași*, Acad. Rom., Ms. 606, și Th. Codrescu, « Uricariul », vol. XIV, pp. 1—28. Citatele le dau după Codrescu cu toate că adesea n'a păstrat exacta ortografie a documentului.

această breaslă își face catastih nou, în urma despărțirii de Breasla talpalarilor, patruzeci de meșteri, adică circa 42%, erau membrii a șase familii: Bâgul, Brânzarul, Coțoșman, Chetre, Negură și Spin.

Familia Bâgul era reprezentată prin cinci frați: Ioniță Bâgul sin Dumitru Bâgul, Andrei Bâgul sin Dumitru Bâgul, Vasile Bâgul brat lui, Postolachi Bâgul brat lor și Proca Bâgul brat lui Postolachi.

Familia Brânzarul este reprezentată prin patru generații: Simion Brânzarul cu feciorii săi Toader și Constantin, un nepot, Grigoraș sin Constantin Brânzarul, și un strănepot, Ene sin Grigoraș Brânzarul.

Coțoșmani, sunt trei frați: Chirica, Ioniță și Vasile.

Negureștii sunt cinci la număr: Vasile Negură cu cei patru feciori ai săi, Ioniță, Pascal, Dumitru și Tudorachi.

Familia Spin, care încă dela 1710 dăduse un staroste breslei [1]), era astăzi reprezentată numai prin Vasile Spin, cu un fecior și un ginere: Florea sin Vasile Spin și Vasile zet Spin.

Dintre toate, cea mai numeroasă și mai interesantă este familia starostelui Pascal sin Petre, sau Chetre, cum sunt trecuți uneori în catastih, care are, în acest an, 1766, nu mai puțin de nouăsprezece meșteri în breaslă. Pascal sin Petre este starostele breslei și probabil, și cel mai bătrân din familie, deoarece, ca și Simion Brânzarul, are strănepot meșter.

Iată cum se înfățișa această familie la 9 Noemvrie 1766:

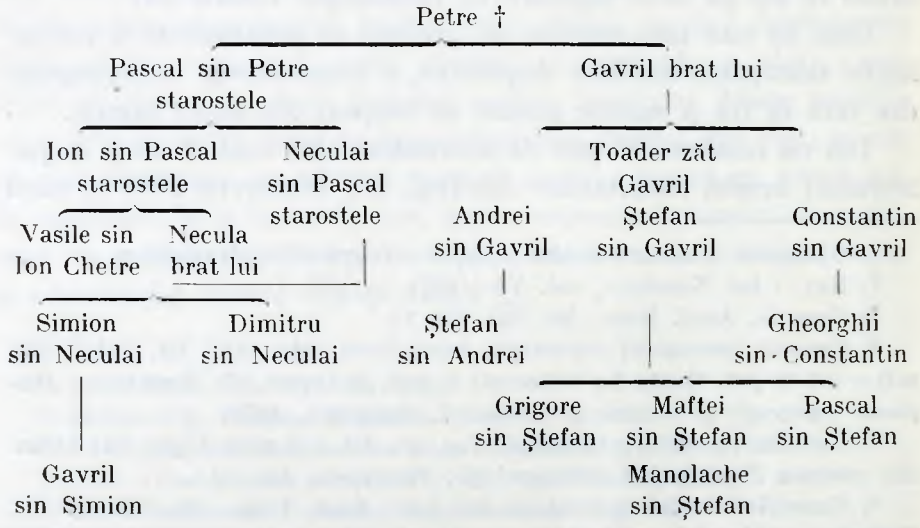

[1]) Rev. « Ion Neculce », vol. VI (1927), p. 124.

In breasla ciubotarilor din Botoșani trei familii sunt atot puternice prin numărul membrilor, dar mai cu seamă prin persistența și dragostea aceluiaș meșteșug: Colăcel, Muste și Ojog. Timp de jumătate de veac, dela 1789 când se face catastihul și până la 9 Ghenari 1839, data celei din urmă intrări în breaslă și a terminării însemnărilor starostești, aceste familii își trec meșteșugul din neam în neam.

La 1789, pomelnicul meșterilor arată doi Colăcel: Gheorghe și Niță, cu un cumnat sau ginere, Ion zăt Colăcel. La 1802 este făcut meșter și intră în breaslă Sava Colăcel; la 1807 intră Gavril săn Moisă Colăcel; la 1809, Ion săn Sava Colăcel; la 1814, Costantin Bălan ginerele lui Gheorghe Colăcel; la 1816, Vasile Colăcel; la 1829, Gheorghe săn Gavril Colăcel și la 1832, Ionică săn Colăcel.

Familia Muste, avea șapte meșteri la alcătuirea catastihului: Andronic Muste, Gheorghii Muste, Tudurachi Muste, Niță Muste, Neculai Muste, Grigore Muste și Toader Muste ot Cișme. La 1806, intră în breaslă Neculai a Mustii; trei ani mai târziu, doi feciori ai lui Andronic Muste, Ion și Gheorghe, dobândesc titlul de meșter, și intră și ei în breaslă; la 1821, vine și Gheorghe, feciorul lui Tudurache Muste.

Ojogeștii însă, sunt mai îndrăgiți de meșteșugul lor și oameni mai cu vază, deoarece Toader Ojog, Ion Ojog, Tănasii Ojog, Gheorghii Ojog și Niță Ojog, sunt trecuți, printre cei din fruntea pomelnicului de meșteri, iar Toader, este printre primii staroști ai acestei bresle: « Toader Ojog i sau dat stărostie despre starostele Tanasii: La Ghenarie 1 = 1790 în zioa de sfentu Vasilii », scrie o notă din pomelnic, Tanasii Curcan, fiind în fruntea acestuia cu titlul de « staroste ».

Lui Ion Ojog îi urmează feciorii săi Ion săn Ion Ojog și Ștefan săn Ion Ojog, primul intrând meșter la 15 August 1805, iar cel de al doilea la 29 Iulie 1806; Ștefan își trece meșteșugul fiilor săi Neculai săn Ștefan Ojog, la 10 Noemvrie 1829 și Pavel săn Ștefan Ojog, la 24 Noemvrie 1830. La 1803 intră în breaslă Vasile Ojog, pe care-l urmează, în 1828, feciorul său Gheorghe săn Vasile Ojog. La 1809, intră Neculai Ojog, trecându-și meșteșugul, douăzeci de ani mai târziu, lui Vasile săn Neculai Ojog și măritându-și fata tot după un ciubotar, Gheorghe zăt Neculai Ojog, care și acesta e primit meșter la 29 Mai 1832. Un Gheorghe Ojog

mai găsim și la 14 Mai 1816 plătindu-și bărbânța la starostele Neculai Muste, jumătate însă, ceea ce înseamnă că era feciorul unuia dintre meșterii Ojogești și, în aceleași condiții, intră în breaslă și Ion săn Panaite Ojogu la 5 Noemvrie 1833.

Slăbind meșteșugul ciubotăriei la Botoșani, parte dintre dânșii prind a se strămuta la Iași, unde, încă din 1831 intrase în breasla ciubotarilor de aici, un Gheorghe Ojog [1]). Anania Ojog se strămutase și el de mai de mult, deoarece la 10 Noemvrie 1835, când Tudurache își plătește « dischisul dughenei » la starostele Pintilie Theodor, e trecut în catastih « Tudurachi brat Ananiĭ Ojog » [2]); un Vasile Ojog se va fi strămutat și el poate pe aceeași vreme, poate și mai de demult, întrucât la 28 Iunie 1842 un Costachi sin Botezatu e primit în breaslă cu mențiunea că este « ciracul lui Vasile Ojog » [3]).

Aceste strămutări de meșteri moldoveni dintr'o breaslă în alta, a acestor « străini », cum îi numeau catastihurile, erau totdeauna permise, cu plata bărbânței:

« De va veni vre unŭ blănariŭ streinŭ și va vrea să să așăze la briasla aciasta — spune pontul al 7-lea din catastihul blănarilor din Botoșani — ca să să hrăniască cu acestŭ meșteșugŭ, iarăși să aibă întăĭ a plăti testirulŭ deplinŭ, iarŭ, neplătindŭ să nu fie volnicŭ ».

« Care meșter strein va veni de aiure și va vre să s așeză în Botoșenii cu briasla ciubotarilor... să aibă a mergi la starostile și la breslaș ca săș ia voe dându-și bărbănța » [4]).

O dispoziție identică se găsea și la lăutarii din Huși, cari cereau însă ca noul venit să « aibă a da o păreche de papuci starostelui și 6 potr[onici] la breaslă bani vedrii » [5]).

Nu se făcea nici o distincție dacă solicitatorul venea dintr'o localitate mai importantă sau mai puțin importantă, dacă trecea dela târg la oraș, sau dintr'un oraș mai mic într'unul mai mare: « Lei 10 au dat bărbănța Chirilă ot Cucoreni în vremea starostilui Dimitrie Moscu fiindcă au dat bărbănța și la Târgul Frumos »,

---

[1]) *Catastihul breslei*, Insemnările staroștilor. « Uricar », p. 24.

[2]) *Ibidem*, p. 25.

[3]) *Ibidem*, p. 27.

[4]) *Catastihul breslei*. Pontul 5. In catastihul ciubotarilor din Iași este aceeași dispoziție, în același pont.

[5]) *Catastihul breslei*. Pont. 4.

spune o notă din catastihul ciubotarilor din Botoșani, din 24 Septemvrie 1833 [1]).

Dacă, după 1832, dovada participării în breaslă se făcea prin cartea de meșter prevăzută de art. XXV, cap. III, Anexa P, a Regulamentului Organic, mai din vechi, starostele va fi dat hârtii la mâna meșterilor, ce voiau să se strămute aiurea, însă, despre vreo *teșcherea* [2]), în sensul unui certificat de aptitudine, n'am găsit nici o urmă în documentele moldovenești.

e) *Străinii de neam*

Străini de neamul nostru al Moldovenilor, se găseau în bresle și nu rar întâlnim un Rusul, Munteanul, Ungureanul, prin a căror poreclă se indica și origina de peste hotare a meșterilor respectivi. Străini de neam da, însă nu străini de credință.

Se ducea o luptă dârză, contra pătrunderii în breaslă a altor « limbi » și, dacă Armenii, în epoca de decadență a acestor instituții, reușesc cu greu să pătrundă în unele din ele, primirea Jâdovilor este de rară excepție [3]).

« De va veni vre unŭ meșterŭ blănariŭ armanŭ streinŭ — spun blănarii din Botoșani —, dintr'altŭ orașŭ, aicea, și va vrea ca să-lŭ așăze și să lucreze meșteșugulŭ acesta, să nu fiia volnicŭ » [4]); iar, în catastihurile ciubotarilor din Iași și Botoșani nu numai că nu-și puneau înainte eventualitatea primirii vreunui Armean sau Jâdov, dar chiar angajarea la un asemenea meșter sau luarea spre vânzare a produselor acestora, erau pedepsite cu o gloabă foarte grea [5]).

Câtă opunere și ce luptă se va fi dat între breslașii moldoveni când era vorba ca unul de altă credință să le intre în breaslă, ne-o mărturisește catastihul ciubotarilor din Botoșani.

Sub stărostia lui Neculai Muste, spirit inventiv și liberal, un Armean din Suceava, Vartires, strămutându-se la Botoșani, caută

---

[1]) Insemnările staroștilor, fol. 24 verso. *Cucorăni* e sat în jud. Botoșani. (D. Frunzescu, *loc. cit.*).

[2]) Cf. I. N. Angelescu, *Histoire économique des Roumains*, p. 279.

[3]) Doi Jâdovi în breasla blănarilor din Botoșani. Acad. Rom., Ms. 4166, fol. 5 și 6.

[4]) *Catastihul breslei*, pont 13, întărit de Mitropolitul Veniamin.

[5]) *Catastihurile* respective, ponturile 6 și 15.

să intre în breaslă. El cade la învoială cu starostele Neculai să plătească la intrare o bărbânță de două ori și jumătate mai mare decât cea obișnuită Moldovenilor, mai obligându-se să ia parte și la toate dăjdiile și angaralele breslei, în cazul când va tocmi « calfe sau meșteri » sau se va întovărăși cu cineva ; în caz contrar, nu va avea de plătit nimic alt decât bărbânța dată la intrare.

Starostele, pe baza acestei învoieli, renunțând și la « poclonul » ce i se datora de fiecare, îl înscrie în catastihul breslei, la 27 Mai 1823, cu următoarea însemnare:

Lei

12 : au dat bărbânța Vartires Armanul Sucevanul la starostele Neculai Muste însă având calfe sau meșterĭ sau tovarășĭ să trag toate cheltuielile ce ajungi pe meșterii asămine să trag și eu iară neavând calfe sau meșteri să nu dau nici un ban decât acești banĭ maĭ mult iară având să trag.

(ss) armenească

Breslașii prind însă de veste și-l scot din breaslă pe noul lor tovarăș, silind pe starostele Neculai să șteargă cu aceeași cerneală, înscrierea de mai sus a lui Vartires Armanul Sucevanul [1]).

Cum solicitatorul, și, mai cu seamă, starostele, nu se dau bătuți, vor fi urmat cumplite frământări în sânul breslei, până ce se găsește puntea care să-i aducă la împăcare: Vartires este primit în breaslă, fără condițiile ce le dorea el, și nu ca meșter ciubotar, ci cavaf, să deschidă adică dugheană cu încălțăminte. Este încadrat în pontul al 12-lea din catastih, care-l obliga să dea câte-o ocă ceară la praznic, călcându-se însă așezarea, deoarece, pontul al 13-lea hotăra: « Armeniĭ și jădoviĭ cariĭ vor vre să cumpere ciubote să fie volnici a cumpăra cât de multe însă voe să nu aibă a le vinde aici alăturea cu ciubotariĭ ».

Astfel stând lucrurile, după mai bine de o lună de discuții, găsim în catastih următoarea însemnare:

« 1823: Iuliĭ 1 =

« Să să știă de când au intrat cavaf Vartires Arman în brasla cibotarilor moldoveni și ari a urma pe tot anul cu o ocă ciară la Maica Donului *(sic)*, iară neurmând pe tot anul să nu abă *(sic)*

[1]) *Catastihul breslei.* Însemnările staroștilor. fol. 91.

voia a vinde iară urmănd să vănză și au dat o ocă ceară în velet de sus în vreme starosteluĭ Neculaĭ Muste »[1]).

Se face astfel prima excepție după cincizeci și șase de ani dela întemeerea breslei!

Odată intrați pe calea concesiilor, Neculai Muste socotește că nu mai calcă rânduiala dacă ar mai înscrie în breaslă, tot cavaf, și pe Dinea lui Bogos, cu atât mai mult că acesta era localnic. Și, în aceeași zi, în care era primit Vartires, scrie în catastih însemnarea următoare:

« 1823 = Iuliĭ. 1 =

« Asămineĭ să să știĭ iarăș di când au intrat cavaf Dinea lui Bogos Arăman din Botoșani și au și dat ona ocă ceară în velet di sus arătat la starostele Neculai Musste iară carele din meșteri vor pricinuiĭ săĭ întoarcă cheltuiala negustoruluĭ înapoi.

(ss) armenească »[2]).

Că această intrare în breaslă s'a făcut fără știrea și fără asentimentul breslei, rezultă din aceea că și această însemnare e ștearsă din catastih și tocmai după zece zile, în care răstimp e ușor de ghicit ce s'a petrecut, Bogos e admis în breaslă, nu cavaf, ci meșter, ca și ceilalți tovarăși, însă cu peste întreitul bărbânței, dând și o « mulțămită » breslașilor. Pentru ca să se știe că de astă dată primirea în breaslă s'a făcut cu voia tuturor, e singura dată când o astfel de însemnare o găsim încredințată în chip solemn de staroste, de epitropi și de doi breslași:

Lei. păr.

« 16: — adică șeisprezăci leĭ au dat bărbănța dumnealui Bogos Arăman din Botoșăĭniĭ bărbănța cu poclon cu tot a starostelnĭ și mulțămita breslașilor ce au fost = 1823: 11: Iulie.

Neculai Musste starosste *(sic)* în vreme dumisaliĭ au dat brănbănța *(sic)*.

Ștefan Ojog ipitrop fați.

Sava Bronzălă ipitrop fați.

Ion Curcan fați.

Ion a Stănoĭ fați »[3]).

[1]) *Ibidem*, fol. 19 verso.

[2]) *Ibidem.*

[3]) *Ibidem.*

După ce în Ianuarie următor, mai e primit în breaslă Ioniță săn Vasili Soponariu Arman, cu o bărbânță foarte mare, de 18 lei, când obișnuit nu se plătea decât 5 lei, trec șase ani, până mai găsim un Armean primit în breaslă:

« 830 = anul: Mai: 29: Sau priimit în braslă pe Vartires Sănbiteĭ Armanu plătinduș la cutie prazniculuĭ nostru doi galbini olandeĭ *(sic)* bărbănța sa care de astăzĭ și înainte are săș facă aleșverișul său în această braslă a cibotăriĭ întocmai ca oricare breslași fiind priimit în vreme stărostii D-sale Ștefan [Ojog] înpreună cu toată brasla »[1]).

Mai trec cinci ani și catastihul amuțește. E 31 Octomvrie 1835.

In această epocă de grea luptă cu un element mai primejdios ce năpădea în țară, primirea Armenilor în breslele moldovenești era un sprijin și o alianță contra unui dușman comun, care nu peste mult timp va izbuti totuși să învingă[2]).

§ 2. — Acte de procedură

Dacă liberul consimțimânt al meșteșugarilor sau negustorilor, era prima condiție pentru ca o breaslă să ia naștere, o ființare legală nu putea să aibă loc decât cu știrea și învoirea autorităților respective. In epoca Regulamentului Organic problema se rezolva mai ușor, deoarece, cu sau fără voia lor, toți acei ce exercitau o profesie în domeniul economic, trebuiau să facă parte dintr'o breaslă. Inainte însă de această epocă, înființarea lor cerea multă strădanie și multă cheltuială, până ce inițiatorii își vedeau visul cu ochii.

In primele timpuri, credința în aceeași Biserică, organizațiile similare străine, cumpenele prin care trecea țara, raritatea meșteșugarilor și a negustorilor, nevoi și la domnie și la popor, vor fi fost cauze care să îndemne la unire, într'o armătură administrativă mai simplă și mai la îndămână. Schimbându-se vremurile, se vor fi schimbat și ușurințele. Impestrițarea din ce în ce mai accentuată a târgurilor cu elemente opuse intereselor noastre ca neam; scurtele domnii, în care mulți din cei ce vin în scaun nu știm dacă mai

---

[1]) *Ibidem*, fol. 24.

[2]) La 1860 breasla se întitula « de ciubotari, cizmari moldoveni și armeni i nemți sudiți » (*Monitorulu Oficialu a Moldovei*, No. 20 din 25 Noembre 1860).

aveau vreme să se gândească la altceva decât la creditori și la sfârșitul zilelor lor; dregătoria unor boieri ce-și împărțeau viața între pribegie și bunătățile favorurilor domnești, nu erau de loc menite să stabilească o normă hotărîtă și definitivă în materie de bresle. Era totuși cineva, care diriguia, sfătuia și ajuta la formarea breslelor: era Biserica!

Dacă printr'o fericită întâmplare, primele noastre bresle văd lunga și îmbelșugata domnie a lui Vasile Lupul, mergând paralel cu blagoslovita de Dumnezeu păstorie a Mitropolitului Varlaam al II-lea (1632—1655), vremurile ce vin, făcând din voevozii moldoveni jucăria Turcilor, acei care țin vii interesele acestui neam sunt mitropoliții țării.

După Vasile Lupul, rămășița celui de-al XVII-lea veac, vede cincisprezece domnii în Moldova, pe când, dacă scoatem pe Theodosie al III-lea, Ioan și Theofan al IV-lea, care, la un loc, nu păstoresc decât șase ani, cârja Mitropoliei Moldovei, timp de treizeci și nouă de ani e ținută numai de patru Mitropoliți. Printre aceștia, Sava I și, mai ales, înțeleptul și cărturarul Dosoftei, dau o deosebită atenție breslelor.

In secolul al XVIII-lea, breslele găsesc un mare sprijinitor în Mitropolitul Gavriil I Calimah (1758—1786). Neam de domn, venit din Tesalonicul ce cunoștea aceste organizații, le sprijină sub toate cele zece domnii ce se perindă în timpul păstoriei lui, după cum, în veacul următor, «smeritul» dar marele Veniamin, nu se sfiește să se plece rugător și în fața agăi, pentru dragostea de creștinătate și de neam, lui fiindu-i dat să apere ultimele zile ale bietelor bresle moldovenești, ce îngenuncheau, din ce în ce mai tare, sub îndoita apăsare a dușmanilor și a dregătorilor.

1. Epoca anterioară Regulamentului Organic

Sprijinul pe care breslele îl au dela Biserică, în tot timpul, dela înființare și până la Regulamentul Organic, este atestat de toate documentele. Insă, care era autoritatea în a cărei competință cădea dreptul de-a permite înființarea lor? Care erau actele procedurale în vederea unei existențe legale? Care era actul doveditor al contractului dintre asociați?

In aparență, problema este foarte complicată, datorită amestecului, aproape permanent, a două autorități: laică și biseri-

ceasca. Ceea ce pare a mări confuzia, este și faptul că breslele au adesea două așezări: o așezare pe baza contractului consimțit de breslași și, o altă așezare, pe bază de hrisoave domnești.

O cercetare mai amănunțită a documentelor, ne dovedește însă un sistem unic, același în toate timpurile, în care nici încălcări de competință, nici confuzii nu erau posibile.

a) *Autorizarea de înființare*

Faptul că atât autoritatea bisericească cât și cea civilă interveneau concomitent în viața breslelor, a făcut ca părerile să fie împărțite asupra autorității competinte de a da autorizarea de funcționare.

A. D. Xenopol, pare a susține că această formalitate era de resortul bisericesc:

« Acest caracter religios al breslei, spune dânsul, făcea de ele erau puse sub privegherea nu a puterii lumești ci a celei bisericești. Toate catastihurile lor sunt întărite de mitropoliți și episcopi, mai arare ori de domn. Starostele bunăoară pentru abaterile lui nu putea fi pârît la județul lumesc « ci numai la sfinția sa părintele episcopul, care-l va certa și-l va globi după cum îi va fi vina; iar de-l vor trage frații pe staroste la județul mirenesc fără de știrea sfinției sale părintele să certe pe frați pentru vina aceasta » [1]).

Toate aceste observații sunt exacte și în concordanță cu documentele, însă trebue să remarcăm că autorizarea de funcționare și întăritura catastihului erau două operații cu totul distincte; iar, acel că dădea întăritura nu semna și « actul de naștere al breslei » și nu era neapărat « autoritatea tutelară » cum susține d-l Prof. D. R. Ioanițescu [2]). Argumentul de jurisidicție, pe care se mai sprijină A. D. Xenopol, nu este în directă legătură că înființarea breslelor, ci numai o excepție dela dreptul comun în timpul vieții acestora.

D-l Prof. N. Iorga arată că între Biserică și Domnie era o anumită conlucrare, întru cât și una și alta contribuiau la înființarea breslelor: « aceste dintâi formațiuni, spontane, libere, binecuvân-

[1]) *Istoria Românilor*, vol. VII, p. 133.
[2]) *Renașterea meseriilor*, p. 58.

tate numai de biserică și ocrotite de Domnie », cum spune d-sa [1]). Și, aceasta este realitatea. Rolul Bisericii era numai să le binecuvânteze, iar ocrotirea de către Domnul era « asigurarea monopolului » [2]). Ceea ce făcea ca Biserica să intervie, era caracterul de frăție, specific moldovenesc, și pentru aceasta se recurgea și la « învoirea Mitropolitului » [3]). Chiar breslelor sociale care depindeau direct de Biserică, tot Domnia era aceea care dădea autorizarea de funcționare și ordinul ca Biserica să-i binecuvânteze. Domnia intervenea pentru partea administrativă, hotârînd și în chestia dăjdiilor, iar Biserica în cele creștinești. La 1676, Breasla cioclilor din Iași dobândește înnoirea catastihului său, cu voia lui Antonie-Vodă Roset și binecuvântarea lui Dosothei Patriarhul Ierusalimului — la această dată aflător în Moldova — și a Mitropolitului nostru Dosoftei: «...arătatuseau măriei sale preveliia breslei cioclilor a sfinției sale precistii [4]) înoit de sfințiia sa părintele de mai sus pomenit de multe ori chir Dosothei patriarhul sfintei cetăți a Ierusalimului și a toată Palestina, deci și măriei sale plăcutuiau preveliia aceasta bineînoită și cu bună învoire dela inimă curată în gând bun osărdie de mult având măriia sa cum ca să rămăe pomană bună și nume bun pe urmă precum au rămas la mulți fericiți de demult pravoslavnici răposați [domni] a țării Moldovei așa și măriia sa asemenea vrând ca un domn bun și milostiv de poruncile lui Dumnezeu sfinții sale plinitor și tuturor obiceailor țării Moldovei înnoitoriu și întăritor, înnoitau și măriia sa și au întărit toate preveliile breaslii cioclilor a tuspatru ceatile, Deci cum în prevelie cioclilor a sfinții sale precistei așa și întreaga prevelie a cioclilor a tresfetitele osebită a măriei sale carte leau dat cu peceate mică și cu cinstită iscălitura măriei sale de milă si de scuteală care cinstită carte iaste scris în preveliia aceasta înainte și sau milostivit măriia sa de iau ertat de toate dările și angăriile de căte sănt pre acest oraș și pre alte breasle, de zloți, de lei și de talere și de galbeni și de dajde și de lucru domnescu și de alte mănute de toate deci și noi după porunca măriei sale blagoslovituiam și le-am întărit preveliia precum au fost de veac

[1]) *Istoria Industriilor la Români*, p. 117.

[2]) *Idem*, p. 32.

[3]) *Istoria Românilor prin călători*, vol. I, p. 105.

[4]) La această dată existau la Iași patru cete de ciocli cu câte un staroste fiecare, denumite după biserica unde-și aveau sediul.

cu mare blestem și afurisanie ce să le fie lor la toate trebile sfintei bisearici de tărie și a sfăntului praznic și la alte obiceae a lor nimic din obiceaiul cel bătrăn și din obicina lor nime să nui scoață »[1]).

In Moldova autorizarea de înființare a breslelor este un atribut al Domniei, care-și păstrează totdeauna dreptul de-a interveni în vieața lor și a le desființa, dacă credea de cuviință; însă dedublarea breslelor în asociații economice și frății în același timp, face ca o parte a dreptului regalian să treacă asupra Bisericii. Acordarea autorizației pentru înființarea unei bresle însemna acordarea dreptului de monopol în favoarea asociaților, din producția sau distribuția de bunuri respectivă. Ori, aceasta interesa nu numai grupul de producători sau distribuitori cari doreau să-l obțină, cât și pe ceilalți de aceeași profesie sau din profesii înrudite, precum interesa, mai ales, și marea masă consumatoare. Indestularea cantitativă și calitativă a pieței consumatoare nu putea să fie indiferentă Domniei, în mâna căreia se concentra întreaga administrație, după cum nu putea să rămâie indiferentă la fixarea în mod nenormal a prețurilor, ceea ce acordarea unui monopol putea să aducă. Și atunci Domnia, trebuia să-și păstreze, și își și păstrează, dreptul exclusiv de-a autoriza sau nu și de-a desființa chiar o breaslă când o socotea dăunătoare intereselor obștești.

O dovadă evidentă a celor de mai sus o avem în Breasla precupeților din Iași.

La 1754, matrapagiii sau precupeții nu se constituise încă în breaslă, întru cât, în catagrafia imobilelor care se încheie la 1 Ianuarie 1755, îi găsim figurând la categoria fiscală a străinilor ruptași la Visterie și nu la aceea a breslașilor[2]). Alcătuirea lor se face însă mai înainte de 1761, deoarece, în Decemvrie acest an, « Sofia monahia soțul răpousatului Costantin Tudori », negustor din Iași, făcând o danie bisericii Sf. Teodor din acest oraș, vornicul de poartă Vasile Bucur, face următoarea notă în josul unei copii pe care o scoate de pe acest act: « Această copie o am scriso după ce adevărată, ce am găsito la soacra Jălii starostele de precupeți »[3]).

---

[1]) Acad. Rom., Ms. 237, fol. 416 verso.
[2]) Gh. Ghibănescu, *Catastihul Iașilor din 1755*. Ulița Rusască.
[3]) Rev. « Ion Neculce », vol. I (1921), p. 115.

Existența acestei bresle, deși legal autorizată, cu staroste în frunte, dovedindu-se în curând a fi numai spre folosul celor ce o compuneau, dar pricinuind mari neajunsuri consumatorilor, hotărăște pe Grigore Alex. Ghica să o desființeze la 1776: « Staroștii de matrapaji și matrapajii, adică precupeții, se lipsască — hotărește acest domn — ; deoarece din început n'au fost, ci dela o vreme încoace s'au obișnuit și din pricina precupeților se pricinuește mare scumpete la cele ce sânt de mâncare norodului; fiindcă acești precupeți se duc afară din târg, întru întâmpinarea sătenilor și a femeilor ce aduc lucruri de mâncare la târg; și acolo, la câmp târguesc lucrurile cele de mâncare și, cumpărându-le cu un preț, le vând cu preț întreit »[1]).

Ioan Sandu Sturza, prin hrisovul din 9 Martie 1826, autoriza pe Costache Lascu să-și redeschidă băcălie în Iași, fără a se pomeni de breasla bacalilor, ci numai pe baza jalbei înaintate pe arătarea că numitul « s-au purtat cu răvnă și cu nepregetată osârdie întru a mulțumi obștea » și obligația acestuia « ca și prețul lucrurilor de bacanii să fie mai jos ca la alți bacali, iar marfa va fi apururea proaspătă și curată ». Mai mult, i se hărăzește și rangul de sărdar[2]).

Este adevărat că în puținele catastihuri ce ni s'au păstrat, în fruntea lor figurează statutul breslei, încadrat în întăritura șefului Bisericii, ceea ce a făcut să se creadă că tot acesta le dădea și autorizarea de înființare. Nu trebue însă să se confunde înființarea unei bresle cu reînnoirea materială a condicei ce-și făceau breslașii și în care se scria statutul și alte însemnări, condică ce purta același nume de « catastih ».

Cele mai cunoscute și mai citate catastihuri, acelea al Breslei meseriilor unite din Roman[3]) și al ciubotarilor din Iași, nu sunt acele dintr'un început, ci catastihuri noui, reînnoite. Acela al lăutarilor din Huși este de asemenea înnoit de către episcopul de atunci, Veniamin Costachi.

---

[1]) P. Râșcanu, *Lefile și veniturile Boierilor Moldovei în 1776*. Iași, 1887, p. 15.

[2]) D. Z. Furnică, *Din istoria comerțului la Români. Mai ales băcănia*. București, 1908, p. 357.

[3]) Voiu întrebuința uneori această denumire, spre a înlocui titlul, prea lung, al Breslei blănarilor, croitorilor, bărbiiarilor, abăgearilor și cojocarilor din Roman.

Printre catastihurile păstrate dela întemeierea breslei, acela al Blănarilor din Botoșani reproducând formula stereotipă a cancelariilor, nu amintește nimic despre vre-o formalitate împlinită anterior sau despre vre-un amestec al Domniei:

«In zilele prea-înălțatului și de Hs. iubitoriuluĭ nostru Io Grigorie Ioanŭ Calimahŭ Voevodŭ, aŭ venitŭ înaintea noastră blănariĭ dinŭ tărgulŭ Botoșanilorŭ și aŭ cerșutŭ ca să osăbească și eĭ breasla lorŭ cu catastihŭ, după obiceaĭulŭ altorŭ breasle de pintr'alte tărgurĭ și orașe. Dreptŭ aceaia și noĭ, văzăndŭ d[u]mnezeiască râvna lor și cum că cearerea lor iaste cu cale și spre paza uniriĭ obștiĭ cu bună rănduială, le-amŭ așăzatŭ osăbită breaslă, întărindŭ atîta săvărșirea praznicului ce-au alesŭ înșișŭ a-lŭ prăznui, a Sf[ă]ntuluĭ slăvituluĭ și răvnitoriuluĭ Prorocŭ Ilie Thezviteanulŭ, la luna lui Iulie în 20 de zile, cătŭ și alte așăzărĭ și obiceaiurĭ care cu toțiĭ le-aŭ priimitŭ...» [1]).

Dacă tipicul cancelariei nu spune nimic, dobândirea învoirii dela Domnie ne este mărturisită de către însăși breslașii, cari, în procesul-verbal de alegerea primului staroste, arată că «dinŭ luminată porunca pre-înălțatuluĭ și luminatuluĭ Domnuluĭ nostru Ioanŭ Grigori Ionŭ Calimahŭ Voevodŭ și denŭ a Preasfinții Sale părinteluĭ Mitropolitŭ Gavriilŭ, fiindu că am cerșutŭ noĭ cu voe noastră ca să facemŭ briasla blănăriască la Botoșanĭ, nia-mŭ adunatŭ toată briasla la unŭ locŭ și amŭ ridicatŭ starositi...» [2]).

In catastihul breslei făcliiarilor din Botoșani, a cărui primă și unică întărire bisericească a Mitropolitului Iacov ni s'a păstrat de asemenea, preambulul acestei întăriri este aceeași obișnuită formulă ca și la blănari [3]). Un act complimentar nu ni s'a păstrat însă, așa încât s'ar părea că această breaslă a fost înființată exclusiv de puterea bisericească. In acest caz trebue să admitem ipoteza că aceasta putea acorda monopolul întregului sistem de iluminare a târgului, oricui voia, deoarece breasla făclierilor avea monopolul atât al lumânărilor de ceară cât și al celor de său [4]); și, breaslă, era numai cu numele, pentrucă, în fond, era o întreprindere particulară și exclusivă a cinci indivizi. Nu rămâneau înafară de monopolul acestor decât doar opaițul nevoiașului! O asemenea

[1]) *Catastih.* Preambul. Acad. Rom. Ms. 4166, fol. 2 verso.
[2]) *Idem.* Insemnări stărostești, *loc. cit.*, f. 4 verso.
[3]) Acad. Rom., Ms. 215, fol. 2.
[4]) *Catastihul breslei.* Pontul 5. Ms. fol. 2 verso.

ipoteză este însă imposibil de admis. Așa încât, ca și în cazul Breslei blănarilor aceluiași târg, deși în catastih nu se menționează, totuși, autorizarea domnească trebue cu atât mai mult să fi existat, cu cât era vorba de o marfă de primă necesitate și mare consumație.

Din documentele epocei anterioare Regulamentului Organic, rezultă în mod precis că autorizarea pentru înființarea, în Moldova, a unei bresle, se dădea întotdeauna și numai de către Domnie, pe baza unui raport, a unei anaforale cum se chema atunci, a autorității delegate de dânsa cu cercetarea temeiniciei jalbei celor interesați.

Intr'adevăr, din moment ce acei cari doreau să se constitue în breaslă cădeau de acord, prima lor grije era să discute și să fixeze condițiile contractului pe baza căruia înțelegeau să se asocieze. Ei își redactau, în deplină libertate, un proiect de *catastih*, adică de statut, în care se orânduia pe *ponturi* — pe articole, cum am spune noi astăzi —, diferitele drepturi și îndatoriri ale asociaților, atât prezenți cât și viitori:

« Precum Domnul Dumnezeu și mântuitorul nostru Is. Hs. au trimis Duhul Sfit, sfinților ucenicilor săi: de au luminat toată lumia: cu mărturiia lor : așia cu darul Duhului Sfită : sau înndemnat și sau înnvoitu toți frații: Blănarii, Croitorii, Bărbiiari: Abăgearii, și Cojocarii : Breasla de târgu de Roman — ca să facă praznic...» [1]).

Atanasie, Episcopul Romanului, întărind acest statut, o spune și mai lămurit:

« Venitau înaintea noastră Tofan starostele și cu toată briasla de târgu de roman: Blănarii, Croitorii, Bărbiiarii, Abăgerii și Cojocarii, fiind ei învoiți între dânșii precum arată legătura lor mai sus. Deci noi din mila lui Dumnezău fiind oblăduitoriul sfintei Episcopii și a toată Eparhia noastră leam înoit și leam întărit catastihul acesta » [2]).

Cele mai adeseori însă, inițiatorii se mulțumeau să ia de model statutul unei alte bresle locale, sau, să-l copeieze aidoma pe acela al breslei similare din alt târg, după cum mărturisește Mitropolitul Ambrosie că au procedat ciubotarii din Botoșani:

---

[1]) *Catastihul breslei*. Preambul. Acad. Rom., Ms. 944.

[2]) *Idem*. Intăritura complimentară a Episcopului Afanasie, *loc. cit.*, fol. 9.

« Fiindcă au venit la noi toată breasla ciubotarilor din tărgul botoșaniĭ cerând ca să li să întărească acest catastih cel au tras copie aseamenea de pe catastihul cel veachiu a ciubotarilor din tărgul iașii...» [1]).

De sigur că procedeul din urmă era mai des întrebuințat și pentru faptul că astfel acordul în discuție se stabilea mai ușor, și pentru acela că, pe bază de precedent, în situații similare, înlăturau de mai înainte eventualele obiecțiuni ale autorităților cărora trebuia să le fie prezentat. Numai astfel se explică marea asemănare dintre diferitele statute ale aceleiași epoci.

De îndată ce proiectul de statut era redactat, același diac așternea o jalbă către Domnie cerând să li se îngădue și lor să se așeze în breaslă:

« In zălile prea înălțatului și de Hs. Iubitoriuluĭ Domnului nostru Grigorie Alexandru Ghica Vvoda : cu mila lui Dumnezău Domn țăriĭ Moldavieĭ, viind toț ciubotariĭ din tărgul Botășeniĭ au jeluit Măriiĭ sale lui Vodă cerând ca și lor să li să întăriască obiceiul bresliĭ ciubotarilor din orașul Eșluĭ » [2]).

Vodă, trimetea jalba și proiectul de statut spre cercetare și referire. In cazul înființării directe a unei bresle, cel care făcea cercetarea era, pentru Capitală, totdeauna vel aga, sub a cărui autoritate laică se găseau breslele de aici; când era vorba de provincie, delegația era dată, fie vornicului sau vreunui boier din târgurile respective, fie tot vel agăi, cum procedează Grigore Alex. Ghica-Vodă, cu ciubotarii din Botoșani, cari sunt « orănduiți la dumnealuĭ Costandin Caragea vel agă » [3]). In cazul în care, înființarea unei noui bresle trebuia să rezulte prin desprinderea ei dintr'o breaslă mixtă, mai veche, cercetarea era dată fie unor boieri de Divan, dacă era vorba de-o separare benevolă, fie Divanului însuși, când aceasta se cerea pe cale de judecată.

In 1754 blănarii și cojocarii din Iași alcătuiau o singură breaslă [4]). In timpul domniei lui Grigore Ghica-Vodă intervenind între ei neînțelegeri, cojocarii « s'au deosăbit de breasla blănarilor prin giudecata ce au avut » și pe bază de « anafora a Divanului

---

[1]) *Catastihul breslei.* Preambul, fol. 3 verso.
[2]) *Ibidem*, fol. 1.
[3]) *Ibidem.*
[4]) Gh. Ghibănescu, *Catastihul Iașilor din 1755.* Ulița Hagioaei.

întărită și de fericitul întru pomenire Domn Ioan Grigore Ghica Vvd. din let 1761 (?!) Aug. 26». La 16 August 1801, se reface din nou Breasla blănarilor și a cojocarilor, printr'un zapis «prin care se leagă să fie tot o breaslă». Intervenind între dânșii neînțelegeri, cojocarii se ridică cu jalbă la Domnie, pentru ca breasla lor să fie despărțită de aceea a blănarilor. Alexandru-Vodă Moruz trimite jalba spre cercetare Vel logofătului Constantin Balș și Vel vistiernicului Grigore Sturza. Aceștia, prin anaforaua lor din 28 Martie 1805, raportează Domnului exacta stare a lucrurilor care însușindu-și anaforaua, o întărește la 5 Mai același an, des, părțind aceste bresle prin rezoluția următoare:

«Inaintea noastră anaforaua aceasta cetindusă, după cercetarea ce au făcut, după poronca Domniei mele, Dlor. boierii orânduiți, hrisoavele și alte cărți ce sau văzut la amândouă breslele, s'au găsit cu cuviință punerea la cale în dos cuprinsă prin anafora și hotărîm ca aceste două bresle să fie deosăbite una de alta, neîndrăsnind nici blănarii a lucra meșteșugul cojocarilor, după cum nici cojocarii meșteșugul blănarilor» [1]).

Atunci când însărcinarea de-a cerceta era dată vel agăi, rezultatul anchetei sale era adus la cunoștința domnitorului tot pe cale de anafora, în care trecea în amănunt împrejurările în care se produsese jalba, dorința jeluitorilor, catastihul ce-și alcătuise și concluziile la care se oprea.

Anaforaua astfel întocmită și semnată de vel agă era prezentată domnului. Acesta putea să-și însușească concluziile referentului, autorizând înființarea breslei în condițiunile anaforalei sau cu oare-și care modificări, ce indica prin încheierea ce punea pe anafora, după cum putea să respingă autorizarea de înființare refuzând să întărească anaforaua ce i se prezenta.

Invoirea Domnului odată dobândită, Visteria era și ea încunoștiințată spre a trece în condicele ei așezarea fiscală ce se orânduise alcătuitorilor și, prin aceasta, breasla economică era legal constituită.

Breslele moldovenești, având însă și un caracter de frăție, cum și pentru o mai mare legătură, pe acele vremuri când credința era în toată cinstea ce i se cuvine, breslașii se prezentau, cu anaforaua întărită de vodă, mitropolitului sau episcopului în a cărui

---

[1]) *Anaforaua pentru despărțirea breslelor cojocarilor și blănarilor din Iași.* Th. Codrescu, «Uricariul», vol. IV, pp. 140—141.

eparhie se stabilea sediul breslei și-i rugau să întărească și ei statutul breslei ce-și alcătuise.

Statutul era cercetat din punct de vedere moral și în legătură cu Biserica, după care se dădea întăritura cerută: « Căruia catastih făcăndusă cercetări — spune Gherasim Episcopul Hușului — și aflăndusă că este în bună rănduială făcut... s'au întărit și de către noi cu a noastră iscălitură și cu pecete episcopii pecetluit » [1]).

Unele bresle, pe lângă așezarea pe care și-o alcătuiau breslașii însăși, prin catastihul autorizat de Domnie și întărit de Biserică, aveau și altă așezare alcătuită prin hrisoave domnești de privilegii. Aceste așezări nu erau însă întemeietoare de breaslă ci date mai târziu, independent de formalitățile pentru autorizarea de funcționare a breslei însăși.

Astfel, cojocarii din Iași după ce prin anaforaua Divanului, întărită de Grigore Alexandru Ghica-Vodă, obțin separarea breslei lor de aceea a blănarilor, cer și dobândesc un hrisov domnesc prin care li se asigură prelucrarea exclusivă a unor anumite materii prime [2]).

Incepând dela hrisovul lui Constantin Cantemir din 4 Mai 1686, în dosul căruia este zugrăvită frumoasa icoană a Sf. Neculai, patronul breslei [3]), și până la acela al lui Alexandru Vodă-Moruz din 30 Februarie 1803 în tot decursul sec. al XVIII-lea, negustorii ieșeni obțin o serie de așezări de ordin fiscal mai ales, care nu au nici o legătură cu alcătuirea breslei în sine [4]). Și, dacă, în hrisovul lui Alex. Ioan Mavrocordat, din Noemvrie 1786, ceaușul breslei devine o personalitate, în timp ce despre staroste, nici nu se amintește, aceasta nu înseamnă că el nu rămâne cu toate atribuțiile lui statutare, ci, că se mai creează un agent fiscal special [5]).

In negustoria băcăliei, este foarte probabil că, sub Fanarioți, se introdusese și în Moldova sistemul breslelor din Țara-Românească, cu caracter pur administrativ. Un hrisov al lui Const. Dim. Moruz, din 12 Ianuarie 1778, întărind și acordând patru scutelnici breslei bacalilor din Iași, ca să fie de ajutor « Bacalbașii », spune că i se arătase de către aceasta hrisovul « răposa-

---

[1]) Întăritura dată la înnoirea catastihului breslei lăutarilor din Huși, din 24 Iunie 1796. Pr. C. Bobulescu, *Lăutarii noștri*, p. 148.

[2]) T. Codrescu, *Uricariul*, vol. IV, p. 141.

[3]) N. Iorga, *Negoțul și meșteșugurile în trecutul românesc*, p. 122.

[4]) Acad. Rom., Doc. 62, 61, 60, 54, 57, 56, 55 și 53, Pachet XXX.

[5]) Idem, Doc. 61, Pachet XXX.

tului Grigorie Alexandru Ghica Voevod, care s'au dat înscris prin rugăciunea celor cu cădere, pentru întemeierea așezământului întocmit de negutitorii bacali din acest oraș al Domnii mele Eși»[1]). La 21 Februarie același an, un hrisov mai specific este dat Breslei bacalilor din Botoșani[2]), iar aceeași breaslă din târgul Suceava dobândește altul la 11 Ianuarie 1796 dela Alexandru Calimah[3]).

b) *Catastihul Breslei*

Cuvântul «catastih» avea două înțelesuri: unul juridic, acela de statut, și, un altul, material, acela de condică.

Astfel, din întăritura Mitropolitului Gavriil, dată Breslei ciubotarilor din Iași, la 9 Noemvrie 1766, aflăm «cum că mai înainte, din început, fiind unită breasla lor cu a talpalarilor au avut tot un catastih aceste două bresle» și că la această dată «talpalarii și-au despărțit breasla lor cu deosăbit catastih». După ce se reproduce cele șasesprezece articole ale statutului, Mitropolitul Gavriil întărește «aceste bune obiceaiuri ce s'au așezat mai sus în catastihul acesta»; Mitropolitul Ambrosie arată că ciubotarii din Botoșani s'au înfățișat lui «cerând ca să li să întărească acest catastih cel au tras copie asemenea de pe catastihul cel veachiu a ciubotarilor din târgu iașii»; Mitropolitul Veniamin așează și întărește «ponturile» catastihului Breslei blănarilor din Botoșani[4]).

Aceste întăriturii iau deci cuvântul «catastih» în sensul său juridic, acela de rânduială pe ponturi, pe articole, ce se alcătuia de către breslași și pe care se obligau să o respecte; are înțelesul de contract între asociați, statut al breslei.

Episcopul Atanasie, în întăritura pe care o dă Breslei blănarilor, croitorilor, bărbiiarilor, abăgearilor și cojocarilor din Roman, declară că o face pentrucă «și noi am aflat catastivul Breaslei aceștiia fiind învechit, sau înoit, aflând acel răsipit întru careli acâțiva Arhierei iscălituri sau găsit»[5]).

---

[1]) D. Z. Furnică, *Din istoria comerțului la Români*, p. 57.

[2]) *Ibidem*, p. 62.

[3]) *Ibidem*, p. 175.

[4]) *Catastihul breslei*. Preambul, în N. Iorga, *Breasla blănarilor din Botoșani*, p. 13.

[5]) *Catastih*. Întăriturii. Acad. Rom., Ms. 944, fol. 9 și Melhisedec, *Cronica Romanului*, vol. II, p. 14.

Cuvântul « catastih » are aici cel de al doilea sens, de condică, de registru al breslei, în care se găsesc trecute acte și însemnări cu privire la vieața ei.

In condicile-catastih, se găsesc în deobște, trei soiuri de însemnări: întăriturile breslei, pomelnicele și însemnările staroștilor.

1° *Întăriturile*

Primele foi ale catastihului sunt rezervate întăriturilor arhierești, care cuprind, în afară de titlu și semnătură, trei părți distincte și anume: preambulul, statutul breslei și blestemul arhieresc.

Preambulul, rezumă, într'o formulă mai mult sau mai puțin tipică, împrejurările în care breasla a cerut intervenția Bisericii.

Preambulul este totdeauna interesant pentru istoricul breslei, deoarece într'însul se arată dacă breasla se constitue din nou și anume, dacă aceasta se face în chip direct sau prin despărțirea unei bresle mixte. De asemenea se vede dacă este întăritura de înființarea breslei sau o reînnoire a vechiului statut, în aceeași condică sau într'o condică reînnoită și ea.

Statutul breslei, care urmează preambulului, este reproducerea exactă a condițiilor în care breslașii au înțeles să se asocieze, este rânduiala ce se obligă să păstreze spre bunul mers al profesiei și apărarea intereselor comune, într'un cadru moral și de ajutor reciproc.

Dacă acest statut este reprodus într'o primă întăritură, și, breslașii sau autoritatea bisericească nu au nimic de schimbat în el, atunci, în întăritura arhiereului următor, vechiul statut nu se mai reproduce din nou. Astfel procedează Mitropoliții Ambrosie și Veniamin în întăriturile ce dau statutelor Breslei ciubotarilor din Botoșani la 22 Octomvrie 1789 și 23 Noemvrie 1832; astfel procedează Episcopul Ioanichie al Romanului cu Breasla meseriilor unite din acest oraș; la fel procedează episcopii Hușului, Gherasim, Meletie și Sofronie cu Breasla lăutarilor din acest oraș [1]).

Când era însă vorba de o reînnoire materială de catastih, făcându-se o condică nouă, fie pentrucă în cea veche nu mai era loc unde să se scrie întăriturile sau însemnările stărostești, fie

[1]) Pr. C. Bobulescu, *Lăutarii noștri*, p. 148.

pentrucă timpul sau împrejurări fortuite contribuise a o strica, prima întăritură cuprindea totdeauna statutul breslei. La 2 Iunie 1792, Veniamin Costachi, pe atunci episcop la eparhia Hușului, înnoia catastihul Breslei lăutarilor din orașul cu același nume pentrucă « breasla meșterilor scripcari, iaste breaslă veche dintru început cu staroste și catastev » [1]). Statutul era de asemenea în întregime reprodus, ori de câte ori breslașii sau Biserica găseau trebuitor a introduce în el unele modificări, cum este, spre exemplu, cazul la Breasla blănarilor din Botoșani, cu întăritura din 10 Februarie 1818, dată tot de Veniamin Costachi, ca Mitropolit al Moldovei [2]).

Blăstămul arhieresc, este întăritura propriu zisă, cu înfricoșat legământ, ca nici breslașii, nici staroștii, nici autoritățile să nu desființeze așezământul, blagoslovind, din contra, pe toți ce vor păzi rânduiala breslei și nu vor strica așezarea ei.

« Așijderea cine să va amesteca să strice această tocmeală care mai sus scriem — spune Mitropolitul Dosoftei în întăritura dată Breslei cioclilor din Iași, la 1676 — și săi scoață din obicina lor sau să le facă alte obiceae carele nau fost păn acmu, sau carele boiar sau slujitor îi vor trage ori la ce dare sau la lucru domnescu sau la alte mai mărunte și nu le vor da pace ce le vor face val și asupreală și trăsuri acelora tuturor oricine ar fi zicem denpreună cu sfințiia sa părintele Dosothei întru tot cum sfințitul patriarhul sfintei cetăți a Erusalimului și a toată Palestina așa și blagoslovenia noastră blestemăm și afurisim pe acei prestăpnici stricători de acest obiceai bun ce scrie în previlia aceasta și zicem să fie ei trecleați și procliați și anathema și maranatha și blestemați de domnul dumnezeu cela ceau făcut cerul și pământul și toate văzutele și nevăzutele de Is. Hs. și de maica sfinții sale S[fân]ta Precista și de sfântul Ioan Botezătoriul și 12 sfinți apostoli din care sunt 4 evangheliști, Mathei, Marco, Luca, Ioan și de toți apostolii și de 318 sfinți părinți carele au fost la soborul dintăiu în cetate în Nicheia și de toți sfinții și la înfricoșatul giudeț a domnului dumnezeu a lui Is. Hs. să le fie părăș sfinții stăpănii cioclilor acestora treisfetitele Vasilie Velichii, Grigorie bogoslov, Ioan Zlatoust și trupurile lor aproape de ocalnic, moartea lor duhul

[1]) *Ibidem*, p. 143.

[2]) *Catastih*, în N. Iorga, *Breasla blănarilor din Botoșani*, p. 12 și urm.

necurat să între săi răzbească și săi zrobiască *(sic)* să alearge pre ulițele Iașilor dăzbrăcați soli cu totul răcnind și țipând săi prinză c'ocani săi leage și la cumplita și strașnica moartea lor să naibă parte de sfănta preceștanie și de provod ce să moară negrijiți păgăneaște iar dup ocalnic moarte lor să fie legați cu trupul și osăndăț cu sufletul, trupurile să fie legate și nici odinioară dezlegate șin veacul acesta șin veacul cel viitor hierul ruginește mucezește lemnul putrezește iar trupurile acealor dușmani să nu putrezească nici strice ci să stea întregi neclătit neagre și uscate și înputite să fie ei afurisiți și după înfricoșatul giudeț a lui dumnezeu sfinții să le amărască suflete lor denpreună cu a lor pedepsite trupuri în muncele iadului săi sălășluiască în salașul satanei întru întuneric osăbit în focul nestinsu în viermii neadormiț dinpreună cu ocalnicul Iuda și cu trecleatul Ariia și cu toți ereticii acolo în veci nesfărșiț să să muncească. Amin. »[1]).

Uneori blestemul arhieresc este mai puțin înfricoșat, dar cu o variantă nu mult îndepărtată.

Intăritura se scria în catastihul breslei terminând preambulul și statutul. Ea putea fi însă dată și cu o carte aparte, în cazul în care condica, pe care breslașii și-o propuneau să le servească de catastih, nu era încă în posesia lor. Ulterior, diacul însărcinat cu alcătuirea și scrierea cu litere înflorite cu chinovar roșu a pomelnicelor, transcria, în fruntea catastihului, și întăritura obținută, lăsând, între ea și pomelnice, un număr de foi libere pentru întăriturile ce urmau a se obține ulterior. Aceasta trebue să fi fost situația ciubotarilor din Botoșani, a căror primă întăritură de constituirea breslei, o găsim pe prima foaie a catastihului, neiscălită de Mitropilitul Gavriil Calimah[2]), deși e completă, cuprinzătoare, adică și al statutului breslei, în timp ce în întăritura următoare, semnată de Mitropolitul Ambrosie, statutul nu se mai găsește, referindu-se la cel anterior[3]).

Din contra când breslașii făceau o condică nouă, pentru reînnoirea uneia mai vechi, uneori se transcria în fruntea ei și conținutul ultimei întărituri, fără titlu, cu intenția, poate, de-a ușura cancelaria eparhiei și a urgenta obținerea reîntăririi vechiului

---

[1]) Acad. Rom., Ms. 237, fol. 418—418 verso.
[2]) *Catastihul breslei*, fol. 1—2 verso.
[3]) *Idem*, fol. 3 verso — 4.

statut, prin simpla semnătură arhierească pusă în josul aceluiaș statut recopiat. Numai astfel ne putem explica pentru ce în catastihul Breslei meseriilor unite din Roman, găsim două întăriturî, una după alta, a Episcopului Atanasie. Este adevărat însă că Atanasie păstorește eparhia Romanului în două rânduri: odată, între 1724—1730, când e schimbat de Daniil, pentru ca, după trei ani, să revie a doua oară în scaun, însă numai pentru un singur an, 1733—1734[1]). S'ar, putea deci presupune că a dat câte o întărîtură în fiecare păstorie, mai ales că prima, cu statutul, poartă data de 28 Decemvrie 1724, iar a doua nu este datată. O astfel de interpretare nu este posibilă pentrucă sub cea de-a doua semnătură este numai o adnotare, personală, cu observații relative la trecutul breslei și starea condicei ce se reînnoia, al căror loc nu era decât în preambulul primei întărîturi și care nu ar fi lipsit dacă aceasta ar fi fost dictată de dânsul.

Ceea ce trebue remarcat, este și faptul că nu toți arhiereii erau solicitați să dea astfel de întărîturi, întru cât catastihurile cunoscute până azi prezintă goluri, adesea destul de mari, între o întărîtură și alta.

In catastihul Breslei ciubotarilor din Iași, dela întăritura Mitropolitului Gavriil din 1766, nu mai găsim nici o alta până la 1814, sub Veniamin. Ori, între timp, scaunul Mitropoliei Moldovei, fusese ocupat de șase ori: Mitropolitul Leon, urmează lui Gavriil I Calimah la 1786; la 1789 este înlocuit de Ambrosie, care rămâne în scaun trei ani, până în 1792, când, pentru patru luni, e urmat de Gavriil al II-lea, pentru ca dela 1808 să revină cu armatele rusești și să înlocuiască până la 1812, pe Mitropolitul Veniamin Costache; acesta păstorise înaintea lui timp de cinci ani, cu începere dela 1803. Intre timp, Iacob al II-lea Stamati păstorise neîntrerupt unsprezece ani (1792—1803)[2]). Pentru ce, timp de patruzeci și opt de ani, ciubotarii ieșeni nu mai apelase la întăriturile arhierești, când Ambrosie fusese solicitat și întărise catastihul breslei ciubotarilor din Botoșani și când Iacob al II-lea întărise pe acela al făclierilor din același oraș?

Se pare că, odată înființată, breasla nu mai reînnoia catastihul decât, mai ales, în trei cazuri: când era nevoie de formarea unei

---

[1]) Melhisedec, *Cronica Romanului*, vol. II. Introducere.

[2]) C. Erbiceanu, *Istoria Mitropoliei Moldaviei și Sucevei*, p. LIX.

noui condici, când breslașii cădeau de acord să introducă dispoziții noui în statut și când neînțelegeri sau tulburări din lăuntru sau dinafară făceau să se simtă nevoia reîmprospătării vechiului legământ sau privilegiu printr'o nouă blagoslovenie sau blestem arhieresc.

Dacă primul caz era regulă generală, întăritura din 30 Mai 1814, acordată ciubotarilor din Iași de către Mitropolitul Veniamin, se datorește faptului că breslașii acceptă să li se treacă în catastih cinci ponturi noui, în care se prevăd o serie de contribuții prin care breasla urma să ajute biserica Curălari, al căreia hram, Pogorîrea Duhului Sfânt, îl ținea și breasla [1]). Tot adăugirea de ponturi la vechiul catastih, face pe breslașii blănari din Botoșani să ceară întăritura din 1818 a aceluiași Mitropolit [2]), unde, între timp, starostele breslei fusese silit să demisioneze din această demnitate « pentru neascultare și nesupunere » [3]).

Intăritura Episcopului Ioanichie se datorește exclusiv acestei din urmă cauze, după cum el însuși o mărturisește:

« Dară acmu de doi trei ani, necăutânduse aceste bresle sau ridicat cățiva meșteri tineri, alții de aiurea veniți și nu bagă samă pe starostele de briaslă și sau stricat și obicinuitul praznic ce făcea la ziua sfinților și marilor voevozi cerești Mihail și Gavriil, din pricina nesupunerei meșterilor, pentru care au venit înaintea noastră Ion sin Istinii starostele și cu toate breaslile din tărgu din roman, blănarii, abăgearii, croitorii, bărbierii și cojocarii, poftind ca să lisă înoiască catastihul » [4]).

Această întăritură nu poartă dată, așa că nu se poate fixa exact cei « doi trei ani » de când tulburări mai grele se ivise în sânul breslei. Reînnoirea catastihului se făcuse de Atanasie la 1724, iar Ioanichie este episcop de Roman între 1747—1769. Se vor fi stricat obiceiurile breslei către sfârșitul păstoriei acestuia?

Tot din cauza stricării bune or obiceiuri, se va fi cerut și reînnoirea din 23 Noemvrie 1832 a catastihului Breslei ciubotarilor din Botoșani, în care, Mitropolitul Veniamin, fără să arate vreun motiv, și fără cumplitele blesteme de mai înainte, ci mai mult ca un sfat părintesc, întărește « aceste bune obiceiuri ce sau așăzat

[1]) *Catastihul breslei.* în, « Uricar », vol. XIV, p. 8.
[2]) *Catastih.* N. Iorga, *Breasla blănarilor din Botoșani*, pp. 12 și urm.
[3]) N. Iorga, *loc. cit.*, p. 9.
[4]) *Catastih.* Intărituri, Acad. Rom., Ms. 944, fol. 14 verso.

prin acest catastih » pentru ca « nimene din staroști sau și alți breslași să nu pășască piste așăzarea aceasta și obiceiurile lor, ci mai vârtos să întărească fieștecarele pentru a sa pomenire »[1]). Apelul la marea autoritate morală a Inaltului Chiriarh trebue să fi fost ultima nădejde a bieților breslași, iubitori ai așezământului lor, care nu pare să le fi folosit prea mult, deoarece, în 1835, însemnările catastihului se opresc, ceea ce înseamnă că breasla se sdruncinase.

Intervenția Bisericii era cerută nu numai în cazurile în care nevoi lăuntrice o indicau, dar și atunci când cauze externe punea în cumpănă drepturile și existența breslei. Astfel întăriturile date Breslei cioclilor din Iași de către Dosothei, Patriarhul de Ierusalim, la 9 Iulie 1674, aceea a Mitropolitului Dosoftei al Sucevei, din 24 August 1676 și a lui Samoil, Patriarhul Alexandriei, din August 1715, precum și întăritura dobândită de Breasla cioclilor din Focșani în Septemvrie 1730, se datorește mai ales neținerii în seamă de către slujbașii domnești a privilegiilor lor: «...iat că au arătat înaintea noastră catastiful breaslii lor — zice Patriarhul Samoil — întărit de mulți domni pravoslavnici ai țării Moldovei și sfinți părinți arhierei, mitropoliți și episcopi, așijderea și de fericiții patriarhi ai Ierusalimului și cu mare blestem lăsat ca să nu strice nime obiceaiul lor de cum iau lăsăt la catastiful lor, arătând și cărți domnești de milă și de scuteală ca să fie în pace de toate nevoile de câte ar eși pre alții în târg. Deci ei jăluind cu mare jalbă zicând că ei boiari și slujitori cu slujbă nu le țin în seamă nici cărțile domnești nici obiceaiul ce au legat la testament... și le fac trăsură și asupreală și amestecă și la alte socoteli și mănunțușuri ca să dea și la lucru domnesc; așijderele fiind ei holteai neînsurați au obiceai ca săși facă din toate rufeturile câte 4 ciocli și care de ce meșteșug ar fi și nar lucra să naibă aceia breaslă a trage la nevoile lor și ei tot nui lasă în pace și trag ca să le dea ajutor la banii lor, așijderea cioclul care să va însura să naibă voe a lipsi din breaslă păn la anul la praznic și tot în scuteală să nu fie ca și cum au fost neînsurat păn la praznic, iar la praznic să lipsască și să scrie altul neînsurat în locul lui; așijdere și de giudețile mirenești den boiari să naibă voe nici treabă a globi sau a certa pre starostele nici pre ciocli altul nime făr de cât numai singur preosfințitul mitropolit ori pentru ce vină ar fi și

[1]) *Catastihul breslei*, fol. 5.

tot nui lasă în pace giudeațele mirenești și le calcă și aceaste obiceaiuri întărite lor, rugatusau dar cioclii și patriarșiei noastre ca să le întărim catastiful și obiceaiul lor ca să nui răsăpească...» [1]).

Dacă nici o schimbare de nici o natură nu urma a se face în catastih, și nici împrejurări excepționale nu cereau intervenția autorității bisericești, întăriturile arhierești constau adesea numai într'o scurtă blagoslovenie, referindu-se la legăturile de mai înainte: « Carii ar strica aceste obiceaiuri a breslii carile mai sus scrie, acela să fie și doi *(sic)* blăstămat iar care ar întări să fie ertat și blagoslovit » este toată întăritura pe care Mitropolitul Misail (1702—1708) o scrie în catastihul Breslei blănarilor și cojocarilor din Suceava, pentru ca, după el, Ghedeon al III-lea (1708—1723) să o repete cuvânt cu cuvânt [2]). La 20 Mai 1770, Leon, episcopul Romanului, dă o tot atât de scurtă întăritură catastihului Breslei meseriilor unite din Roman: « Precum au întărit alți frați Arhierei carii au fost mai înainte de noi și au legat în testamentul acesta a blănarilor, abăgearilor, a croitorilor, a bărbiiarilor și a cojocarilor de aicea den târgul romanului întărim și noi și legăm și blagoslovim pre cei ce vor ținea breasla aceasta » [3]). Exact aceeași formulă o întrebuințează, după dânsul, și Episcopul Antonie, la 18 Iulie 1793 [4]).

Pe lângă întăriturile mitropoliților și episcopilor, în catastihurile breslelor de ciocli și de mișăi, se găsesc, în mod excepțional, și *întăriturî de ale Patriarhilor străini*, cari ne vizitau țara. Aceste bresle fiind în mod special alipite Bisericii, în calitatea lor de șefi supremi ai acesteia, patriarhii, nu refuzau întăritura lor, atunci când staroștii acestor bresle le-o cereau.

Cea mai veche întăritură de acest gen este dată, la 9 Iulie 1674, breslelor de ciocli din Focșani și Iași, de către Dosothei Patriarhul Ierusalimului [5]). La 18 Februarie 1714, Hrisant, Patriarh « al sfintei cetăți a Ierusalimului și al toatei Palestina » întărește catastihul Breslei de ciocli din Iași [6]), iar la 15 Ianuarie 1715, tot el,

---

[1]) Acad. Rom., Ms. 237, fol. 414.

[2]) *Idem*, 673, fol. 6 verso.

[3]) *Idem*, Ms. 944, fol. 16.

[4]) *Ibidem*, fol. 17.

[5]) Acad. Rom., Ms. 237, fol. 399 și urm. și 415 și urm. Extrase, în N. Iorga, *Studii și Documente*, vol. VI, pp. 420 și 428.

[6]) Acad. Rom., Ms. 237, fol. 419.

găsindu-se la Roman, întărește și catastihul mișăilor din acest târg [1]). In August, același an, Breasla cioclilor din Iași primește și întăritura Patriarhului de Alexandria, Samuel [2]), care, șase ani mai târziu, la 8 Iunie 1721, intitulându-se « din mila lui Dumnezeu Papă și Patriarh al Alexandriei, al tot Egiptului, al Pentapoliei, Libiei și Ethiopiei » să întărească și el catastihul Breslei mișăilor din Roman [3]).

Dacă întăriturile arhierești erau cerute, pentru motivele susmenționate, atât la înființarea cât și în decursul vieții breslelor, există cazuri când, după ce catastihul fusese întărit de arhiereu, breslașii se rugau și de Vodă să li-l întărească. Acesta primea, fără să schimbe însă ceva din condițiile în care fusese întărit de Biserică, dacă nu acorda un mic privilegiu de ordin pur economic.

La 25 Februarie 7241 (= 1733) Breasla cizmarilor și solonarilor din Iași, dobândește următoarea întărire:

« Ion Grigorie Ghica Voevod, Bojiiu Milostiiu g[o]sp[odară] zemli Moldavscoi.

« Facem știre cu această carte a domniei meale celor ce ar vrea a ști pentru breasla cizmarilor și a solonarilor *(sic)* de aici din Iași, că iar viind înaintea domniei meale starostele acestei breasle împreună cu toată breasla lui, ne-au arătat acest testament cu iscălitura a cinstit părintelui și rugătoriului nostru sfinția sa Chir Antonie Mitropolitul, care testament scrie cum au înoit șau întărit privileghia aceștii breasle după cum iaste obiceaiul din veaci, de toate obiceaiurile breaslii lor precum au fost din început să urmeaze breasla aceasta și starostele și toată breasla. Pentru aceasta și domnia mea dacă am văzut testamentul acesta înoit și întărit și iscălit de părintele mitropolitul tocmit pe așăzare pe toate obiceaiurile breaslei cizmarilor și a soronarilor *(sic)* precum au fost tocmit și obicinuit au rămas și de acum înainte să fie nesmintită am dat și am înoit și am întărit și domnia mea ca să fie următoare breasla aceasta după cum iaste tocmit și legat pe toate obiceaile breaslii lor să fie stătătoare și neclătite și nime alt la obiceaile breaslii lor cum scrie testamentul acesta » [4]).

---

[1]) *Idem*, Ms. 965, fol. 33 verso, și în Melhisedec, *Cronica Romanului*, vol. II, p. 2.

[2]) Acad. Rom., Ms. 237, fol. 414.

[3]) Melhisedek, *loc. cit.*, vol. II, p. 5.

[4]) Acad. Rom., Ms. 237, fol. 445 verso.

La 17 Noemvrie 1821, Ioniță Sandu Sturza, întărește cuvânt cu cuvânt ponturile catastihului ciubotarilor din Iași, așa cum fusese stabilite de Mitropolitul Gavriil, și adăugate de Veniamin la 30 Mai 1814, cu singura deosebire că la pontul al 7-lea al întăriturii lui Gavriil, devenit 21 în întăritura domnească, urcă dajdia negustorilor din afară, cari aduceau ciubote de aiurea spre a le vinde la Iași, dela doi bani de perechea de ciubote, datorați starostelui ca poclon, la șase bani de pereche; aceasta deoarece suma de mai înainte o privește « josită cu totul » iar breasla se tânguise că are « cheltueli mari la hramul ce prăznuesc » [1]).

Aceste cărți domnești nu sunt așezări date breslei ca acelea ce am văzut mai înainte, ci pur și simplu întăriturí, recunoașterea și de către Domnie a ființării legale a breslei, dată pe baza dreptului regalian, la care domnii nu renunțase niciodată și pe care, în parte numai, îl cedase Bisericii. Dovada evidentă este faptul că Grigore Matei Ghica întărește catastihul Breslei cizmarilor și solonarilor pentrucă fusese întărit și de Mitropolit, iar Ioniță Sandu Sturza nu face nimic alt decât să reproducă, acordând doar încă un mic avantaj bănesc, ponturile catastihurilor întărite mai întâi de mitropoliți. Aceste întăriri domnești nu erau însă trebuitoare pentru existența și recunoașterea breslelor, ceea ce face să le găsim numai în chip cu totul excepțional, ca un exces de formalism din partea breslașilor.

2° *Pomelnicele*

Catastihurile cuprindeau totdeauna un număr de pomelnice amintind numele acelora cari oblăduise țara și sfânta Biserică sau care se ostenise la alcătuirea breslei. Aceste pomelnice nu sunt însă exact aceleași în toate catastihurile. Pomelnicele domnilor, a mitropoliților, episcopilor și breslașilor se găsesc atât la breslele economice cât și la cele sociale; catastihurile acestora din urmă cuprind însă, în plus, și pe acelea ale boierilor. Este drept că un pomelnic de boieri se găsește și în catastihul Breslei blănarilor și cojocarilor din Suceava, care, mai mult, cuprinde și câte un pomelnic de egumeni și diaconi, însă acestea nu sunt decât rămășița pomelnicelor vechei frății, păstrate și continuate și după transformarea acesteia în breaslă.

[1]) *Catastihul breslei*, în «Uricar», vol. XIV, p. 14.

Pomelnicul domnilor începe în deobște, cu cel mai vechiu voevod al Țării Moldovei și se termină cu numele aceluia sub a cărui domnie se alcătuește catastihul.

Cel mai complet pomelnic domnesc este acela din catastihul Breslei ciubotarilor din Iași, întru cât se datorește cancelariei domnești, alcătuit fiind din porunca vel logofătului Iordachi și întărit cu pecetea domnească [1]), pomelnic, care s'a copiat și de către breslașii ciubotari din Botoșani [2]).

Pomelnicele domnești sunt departe de-a fi complecte sau exacte, datorită omisiunilor și intervertirilor numelor foștilor domni.

Iată două din aceste pomelnice, în comparație cu șirul domnilor moldoveni:

Șirul Domnilor Moldovei [3])	*Pomelnicul Breslei blănarilor din Suceava* [4])	*Pomelnicul Breslei ciubotarilor din Iași* [5])
Dragoș		Dragoș
Sas		Sasu
Bogdan I		Bogdan
Lațcu		Lațco
Petru I Mușat		Petru
Roman I		Roman
Ștefan I		
Iuga-Vodă		
Alex. cel Bun		Alexandru
Ilie		Iliaș sin ego
Ștefan II		Ștefan brat ego
Roman II		
Petru II		
Alexandru II		
Bogdan II	Bogdan	Bogdan
Petru III Aron		

[1]) Th. Codrescu, *Uricariul*, vol. XIV, pp. 5 și urm.

[2]) Vezi Anexa No. 3, fol. 6—7.

[3]) D-na Virginia Sacerdoțianu, în *Bulletin of the International Committee of Historical Sciences*. Paris, vol. VII, partea I, Nr. 26, Martie 1935, pp. 56 și urm.

[4]) Acad. Rom., Ms. 673, fol. 7; Vezi Anexa No. 2.

[5]) T. Codrescu, *Uricariul*, vol. XIV, p. 5 și urm.

Ştefan III cel Mare	Ştefan starag	Ştefan sin ego
Bogdan III Chiorul	Bogdan sleapag	Bogdan
Ştefan IV cel Tânăr		
Petru IV Rareş	Petră Vd.	Petru Rareş [1])
Ştefan V Lăcustă		Ştefan Lăcustă [1])
Alex. III Cornea		
Ilie II Rareş		Iliaş
Ştefan VI Rareş		Ştefan-Vodă cel Tânăr [2])
Ion I Joldea		
Alex. IV Lăpuşneanu	Alexandru	Alex. Lăpuşneanu
Ion II Despot Eracl.		
Ştefan VII Tomşa	Tomşa [3])	
Bogdan IV	Bogdan [3])	
Ion III Vodă cel Cumplit		
Petru V Schiopul	Petru	Petru-Vodă
		Ştefan sin Petrii Vv. [4])
Ion IV Potcoavă		
Iancu Sasul	Iancul	
Aron Tiranul	Aron	Aron
Petru VI Cazacul		
Ştefan VIII Răzvan	Răzvan	
Ieremia Movilă	Eremia	Ieremia
Mihai Viteazul		
Simion Movilă	Simeon	Simion
Mihai Movilă		
Const. Movilă	Constantin	
Ştefan IX Tomşa		Tomşa Ştefan
Alex. V Movilă	Alex. brat ego	
	Bogdan tij brat	
	Mihai sin ego	
	Petru brat ego	
	Gavril brat ego	
	Ştefan Tomşa [5])	

[1]) In text Petru Rareş urmează lui Ştefan Lăcustă.

[2]) E. Ştefăniţă Vodă (1517—1527), care precede pe Petru Rareş.

[3]) In text ordinea e inversată: Bogdan este înaintea lui Tomşa.

[4]) Acesta e Ştefan Rareş (1551—1552).

[5]) E trecut după Alex. Movilă, ţinând deci seamă de cea de-a doua domnie (1621—1623).

Radu Mihnea	Radul	Radul
Gaspar Gratiani	Gaspar	
Alex. VI Iliaș	Alexandru	Alexandru
	Moisei [1])	
Miron Barnovski	M. Barnovski	M. Barnovski
Alex. VII Coconul		
Moisă Movilă		
Vasile Lupu	Vasilie	Vasilie
Gheorghe I Ștefan	Gh. Ștefan	Gh. Ștefan
Gheorghe II Ghica	Ghica	
		Ștefan Ghica (?)
Const. Basarab		
	Gligoraşco sin Ghica (?)	
Ștefan X Lupul	Ștefan sn Vasilie	Ștefan sn Vasile
Istrate Dabija	Dabijia	Eustrate Dabija
Gheorghe III Duca	Duca	Duca
Iliaș Alexandru	Iliaș	Iliaș Alex.
Ștefan XI Petriceico	Ștefan Petru [2])	
Dum. Cantacuzino		Dumitrașco
Antonie Ruset		Anton Ruset
Const. Cantimir	Cantimir	Constantin
Dimitrie Cantemir		
Const. Duca	Const. sin Duca	Const. sin Duca
		Const. Basarab [3])
Antioh Cantemir	Antioh Cantemir	Antioh
Mihai Racoviță	Mihai Racoviță	Mihai Racoviță
Necul. Mavrocordat	Neculai Alex.	Neculai Alex.
	Dum. sn. Cantemir [4])	Cantemir
		Șerban Voevod [5])
Grig. Matei Ghica		Grigore Ghica

[1]) El vine înaintea celei de-a doua domnii a lui Miron Barnovski (1633) dar nu l-a precedat pe Alex. Coconul (1629—1630).

[2]) Aici se încheie pomelnicul din 1673. Domnii ce urmează sunt adăugați ulterior.

[3]) E trecut după 1695, când se termină a doua domnie a lui Const. Duca; de fapt domnește între 1659—1661.

[4]) E trecut la rândul celei de-a doua domnii (1710—1711). Cu el se termină și adăugirile din pomelnic.

[5]) Acesta este tot Constantin Basarab (1659—1661) pe care D. Onciul îl numește Const. (I) Șerban (*Din istoria României*, București, 1913, p. 187).

Const. Mavrocordat	Const. Mavrocordat
Ioan Mavrocordat	Ioan brat ego
Const. Racoviță	
Matei Ghica	Mătei
	Ghica sn. Grigore (?)
Scarlat Ghica	Scarlat Ghica
Ioan Th. Calimah	Ioan Teodor
Grigore Calimah	
Grigore Al. Ghica	Grig. Al. Ghica [1])
Const. Moruzi	
Alex. C. Mavrocordat I	
Alex. I. Mavrocordat II	
Alex. Ipsilante [2])	
etc. etc	

Se vede, prin urmare, cu ce greșeli și lipsuri se alcătuiau pomelnicele domnilor, greșeli și lipsuri care se găsesc la toate catastihurile care ne-au parvenit, însă nu aceleași constatate mai sus, ci altele. Astfel în pomelnicul domnilor din catastihul Breslei blănarilor, croitorilor, bărbierilor, abăgerilor și cojocarilor din Roman, nu găsim amintite decât treizeci și șapte nume în loc de șasezeci și cinci cât ar fi trebuit să cuprindă, dela Dragoș-Vodă la Neculai Mavrocordat, când se reînnoește catastihul [3]). In pomelnicul din catastihul Breslei făclierilor din Botoșani, domnii sunt trecuți nu numai o singură dată, cum se obișnuește, ci și celelalte domnii ale lor, adăugându-se chiar domni noui. Așa, după Ștefan I, este trecut un « Petru Vv » și, după dânsul, « Iorga Vv. [Iuga-Vodă], fiul lui Petru-Vodă » [4]); după Constantin Movilă, e trecută « Doamna lui Irimie Vv. cu fiul său Bogdan Vv. » iar, mai apoi și pe « Gavrilă Movilă Vv. », cei dintâi, doar pretendenți nenorocoși, iar cel de pe urmă, domn în Țara-Românească [5]).

Cum se explică aceste greșeli?

Gh. Ghibănescu, comentând pomelnicul din catastihul Breslei mișăilor din Iași, socoate că « biserica n'a avut în deosebită stimă

---

[1]) Cu el se termină pomelnicul.

[2]) Domnii i-am trecut numai la rândul primei domnii.

[3]) *Catastih*, Acad. Rom., Ms. 944, fol. 10—11 verso.

[4]) Acad. Rom., Ms. 215, fol. 5.

[5]) *Ibidem*, fol. 5 verso.

faptele unora din acești domni uitători de lege, vrăjmași bisericii și deci starostele de calici care la orice domnie nouă se ducea la Mitropolie să înscrie numele Voevodului i se refuza înscrierea, Domnul nefiind pe placul Mitropoliei și nici al calicilor »[1]).

Această explicație nu poate fi cea exactă din nici un punct de vedere. Dacă în adevăr, un « Ștefan Tomșa, un Ilieș Rareș-turcitul, un Ștefan Petriceicu-răzvrătitul, un Dumitrașcu Cantacuzino-mueraticul » lipsesc din pomelnicul domnilor scris în catastihul mișeilor din Iași, atunci, cum se face că Alexandru cel Bun nu este trecut în pomelnic? Doar despre acesta pomelnicul oficial spune că « au adus pe Sfti Ioan Novi în Suceavă în sfânta Mitropolie și au făcut multe sfinte mănăstiri și biserici în țară »!? Se poate, evident, răspunde că întru cât breasla aceasta pretindea a fi fost întemeiată de către Ștefan cel Mare, pomelnicul începea cu acest domn. In acest caz însă, cum se face că domnii excluși de Biserică din acest pomelnic sunt admiși tot de dânsa în toate celelalte pomelnice, fie și de mișăi? Apoi, nimic nu ne îndreptățește a crede că numele domnilor se trecea în pomelnic, după cererea starostelui respectiv, la fiecare nouă domnie, deoarece, mai întâi, era greu de știut de mai înainte dacă un domn va fi bun sau rău și apoi în toate catastihurile, până azi cunoscute, în pomelnicele domnești avem două feluri de scrisuri: Dela început și până la numele domnului sub a cărui domnie se alcătuia catastihul, era una și aceeași scrisoare, a diacului care scria toate pomelnicele, unde literele inițiale, ca și titlul, erau în chinovar roș și cu cât mai multă bunăvoință de a fi redate mai chipeșă; restul pomelnicului era scris de alte condeie, trecând câte mai multe nume dintr'odată, cu scriere curentă, fără chinovar și fără pretenție caligrafică, domnii fiind trecuți întotdeauna numai o singură dată, indiferent de numărul domniilor lor.

In catastihul breslei blănarilor și cojocarilor din Suceava, pomelnicul din 1673 se oprește la « Ștefan Petrea Voevod sn Petriceaico ». La 1715, când catastihul este dus spre întărire Mitropolitului Ghedeon, dichiul Mitropoliei adaugă:

Cantimir Voevod,
Costandin sn Duca voevod,

---

[1]) *Breasla mișăilor și locul calicilor din Iași*, în Rev. « Ion Neculce » vol. IV, p. 103.

Antioh sin Cantimir voevod
Mihail Racoviță voevod
Neculai Alexandru voevod
Dumitru sin Cantimir voevod [1]).

Se trec deci, în ordine cronologică, toți domnii dintre 1673 și 1715, cu excepția lui Dumitrașcu Cantacuzino și Antonie Ruset, care urmaserră îndată după Petriceico. La fel se procedează și cu pomelnicul domnilor din catastihul Breslei blănarilor, croitorilor, bărbiiarilor, abăgearilor și cojocarilor din Roman [2]). In acelea ale ciubotarilor din Iași și Botoșani, din momentul alcătuirii catastihurilor, niciun nume de domnitor n'a mai fost trecut în pomelnic [3]), deși ultimele întăriturii arhierești sunt acelea ale lui Veniamin Costachi din 1814 și 1818, iar ciubotarii din Iași au și domneasca întăritură a lui Ion Sandu Sturza din 1821.

Prin urmare, susținerea lui Gh. Ghibănescu cum că starostele se ducea, la fiecare nouă domnie, să ceară Mitropoliei trecerea în pomelnic a noului domn, este cu totul neîntemeiată.

Cine ar fi îndrăznit de altfel, fie el și mitropolit, să refuze înscrierea în pomelnic a unui domn, admițând că această înscriere nu se făcea decât la ieșirea lui din domnie, când nu se știa dacă în curând nu se va reîntoarce în scaun?

Explicația pare a fi mult mai simplă. Aceste pomelnice se alcătuiau de către un diac, care, în acest scop, utiliza izvoare diferite și omisiunile personale ale acestui scriitor erau cu atât mai posibile, cu cât redactorul era mai puțin cărturar. Intr'adevăr, dacă din pomelnicul catastihului blănarilor din Suceava lipsește Ilieș Rareș-turcitul și Dumitrașcu Cantacuzino-muieraticul, cum le spune Ghibănescu, în schimb figurează și Petriceicu și Ștefan Tomșa, ba, mai mult, îl găsim trecut și pe « Gaspar Voevod », cel de altă lege decât a noastră, și nu trebue să se uite că acest pomelnic fusese al breslei încă de pe vremea când ființa ca « Frăția Sf. Paraschiva a blănarilor și cojocarilor din Suceava ». La ciubotarii din Iași și Botoșani, îl găsim și pe « turcitul » și pe « mueraticul », iar în pomelnicul catastihului breslei făclierilor din Boto-

[1]) Acad. Rom., Ms. 673, fol. 7 verso.
[2]) *Catastih*, Acad. Rom., Ms. 944, fol. 10.
[3]) *Idem*, *id.*, Ms. 606, fol. 4—4 verso și catastih inedit Anexa Nr. 3, fol. 7.

șani, nu numai că aceștia există, dar Iancu Sasul e trecut cu specificația «lutrean», adică lutheran [1]).

Mai aparte și vrednic de amintit este pomelnicul domnilor din catastihul Breslei cioclilor din Roman, și în acela al mișăilor din același târg, unde sunt trecute și nume de domnițe:

Petru Voevodŭ Rareș dobrago i g[ospo]dja Ileana (Petru-Vodă Rareș cel Bun și soția Ileana).
Alexandru Voevodu, g[ospo]dja Roxanda.
Ștefan Voevod Tomșa i g[os]p[o]dja Ginevra.
Duca Voevod i gospodja Nastasia.
Stephan Petru Voevodu i gospoja Maria.
Constantin Duca Voevodu i gospoja Maria.
Antioh Constantin Voevodu i gospoja Ecaterina.
Dimitrie Constantin Voevodu i gosp. Casandra.
Mihai Racoviță Voevodu i gospoja ego Ana (și soția lui Ana).
Ioan Necula Alexandru Voevodu i gospoja ego Polcherie i cead ihă (și fiii lor).
Ion Grigori Ghica Voevoda gospoja Zoi [2]).

Trecerea în pomelnic a soțiilor domnitorilor și pomenirea chiar și a fiilor lor, pare că se datorește renumelui ce-și făcuse, în timp, de milostivi și săritori la nevoile celor nevolnici. Nu poate fi vorba despre o *breaslă de mișăi* ajutată de sus arătații domni, deoarece alcătuirea în breaslă a mișeilor din Roman nu trece dincolo de domnia lui Mihai-Vodă Racoviță, după cum arată întăritura din 21 Ianuarie 1704 a Episcopului Lavrentie și faptul că Mihai Racoviță e ultimul din pomelnicul inițial al breslei [3]). Apoi este un document, pe care mișeii îl pretindeau a fi dela Petru Rareș, după care acesta, dimpreună cu soția sa, dăruise mișeilor din Iași un loc [4]), și totuși în pomelnicul domnitorilor, aceștia nu trec și pe domnița Ileana.

Rezultă deci că la alcătuirea pomelnicelor nu era o normă bine și în general stabilită, totul depinzând de știința diacului respectiv. Astfel, în pomelnicul catastihului breslei făclierilor din

---

[1]) Acad. Rom., Ms. 215, fol. 5 verso.
[2]) *Idem.*, Ms. 965, fol. 4 și 34.
[3]) *Ibidem*, fol. 31.
[4]) Gh. Ghibănescu, *Breasla mișeilor*, p. 102.

Botoșani, pe Ioan Despot Eraclide, îl denumește « Despotă Iacovă și basilie întăi »; pe Gaspar Grațiani, « italiianul »; pe Vasile Lupu, « arvanitul »; pe Gheorghe Ghica, « capichihaie »; pe Gheorghe Duca, « albanitul »; notând la numele lui Scarlat Ghica « și au prădat Tătarii țara de jos », la acela al lui Const. Mavrocordat « și îndată stăpânire oștilor moschicești », la Grig. Ghica « care sau luat rob de oștile rusășți », iar la Alex. Ipsilante « care lau luat nemții » [1]).

Pomelnicele mitropoliților, deși cu lipsuri și anacronisme și mai pronunțate ca în acelea ale domnilor, nu se găsesc neapărat în toate catastihurile, uzul părând a fi fost ca la reședințele episcopale să nu figureze în catastihuri decât pomelnicul episcopilor, după cum se vede din catastihul Breslei meseriilor reunite din Roman [2]). Pomelnicele mitropoliților nu încep nici ele cu același păstor. Așa, acela din catastihul ciubotarilor din Iași și Botoșani, precum și al mișeilor din Roman, în capul pomelnicelor figurează Mitropolitul Theoctist, pe când în catastihul Breslei blănarilor și cojocarilor din Suceava este Gheorghe Moghilă. Ultimul din pomelnic era însă totdeauna acela sub a cărui păstorie se făcea catastihul, toate numele scrise fiind cu aceeași artistică îngrijire ca și pentru domni. Ulterior se adăugau, de către dieci, numele mitropoliților aduși de vremuri, în același chip ca și pentru domni.

Un caz excepțional, de sigur, îl găsim la Breasla blănarilor și cojocarilor din Suceava, în al cărei catastih pomelnicul mitropoliților este următorul:

Gheorghe Mitropolit Moghila
Theodosie Mitropolit
Anastasie Mitropolit
Gheorghie Mitropolit
Theofan Mitropolit
Nicanor Mitropolit *ot Agapie*
Mâcarie Mitropolit
Theofan Mitropolit *ot Slatina*

---

[1]) Acad. Rom., Ms. 215, fol. 5—6.

[2]) *Catastih*, Acad. Rom., Ms. 944, fol. 14 verso — 15. Vezi și Melhisedek, *Cronica Romanului*, vol. II, p. 18.

Varlaam Mitropolit *ot Săcul*
Ghedeon Mitropolit *ot Săcul*
Sava Mitropolit *ot Săcul*
Dosoftei Mitropolit *ot Pobrata*
Ghedeon Mitropolit ot Agapie

Ultimul nume din lista diaculuí, este acela al lui Dosoftei. Mitropolitul Ghedeon al III-lea, își scrie singur numele, titlul și metania, adăugând tot cu mâna lui și toate metăniile înaintașilor săi. Cum însă între Mitropoliții Dosoftei și Ghedeon mai păstoriseră și alții, dichiul Mitropoliei adaugă:

Sava Mitropolit ot Putna
Misail Mitropolit ot Săcul

iar, după ce mai adaugă și patru nume la pomelnicul episcopilor, face următoarea notă:

« Ioan Dichii ot Suceava de postrig ot Moldovița vleat 7224 (= 1715) Dechemvrie 5 în zilele Măriei sale lui Neculai Vodă fiind preosfințitul Kir Ghedeon Mitropolit țării Moldovii » [1]).

Pomelnicele episcopilor au particularitatea că atunci când figurează într'un catastih în care nu există pomelnic de mitropoliți, adică în catastihurile breslelor din reședințele episcopale, episcopii pomeniți sunt numai aceia ai Episcopiei respective, evident, cu aceleași lipsuri ca și în pomelnicele de mai sus; atunci când în catastih este și un pomelnic de mitropoliți, episcopii pomeniți sunt și dela alte Episcopii.

Pomelnicele de boieri, cuprind uneori pe toți marii dregători ai Moldovei de mai înainte și din vremea când catastihul se redacta dintâi sau se reînnoia, așa cum îi găsim trecuți în catastihul Breslei mișeilor din Iași [2]); alte ori pomelnicele nu cuprindeau decât lista boierilor de divan ai domnului cari întăreau catastihul [3]).

---

[1]) Acad. Rom., Ms. 673, fol. 9 verso, 10 verso și 11 verso.

[2]) Gh. Ghibănescu, *Breasla mișăilor*, în Rev. « Ion Neculce », vol. IV, p. 104.

[3]) In catastihul Breslei cioclilor din Roman, în dosul foei ce cuprinde întăritura dată și semnată de Dimitrie Cantemir la 13 Ianuarie 1711, se găsește pomelnicul boerilor Divanului său în următoarea formație: Neculai

Se pare însă că aceste pomelnice nu erau în uz decât numai la breslele sociale, iar, dacă un asemenea pomelnic îl găsim și în catastihul Breslei blănarilor și cojocarilor din Suceava, el nu este decât o rămășiță dela frății.

Pomelnicele de meșteri cuprind pe toți breslașii cari participau la înființarea unei bresle sau la reînnoirea condicii.

In catastihul Breslei meseriilor reunite din Roman, în fruntea listei de meșteri se scrie: « Bresla tărgă Romanului săs știe », pomelnicul începând cu staroștii și foștii staroști, în vieață însă [1]). In catastihul Breslei ciubotarilor din Iași, se spune: « Aice se pomenescu toți meșterii. Breslași, ciubotarii ce au silit și au înoit catastihul acesta » [2]), titlu la care colegii lor din Botoșani adăugau: «...au înoit făcând de iznoavă...».

Acest pomelnic de meșteri, deși are în continuare însemnările privitoare la intrările ulterioare în breaslă, se distinge însă ușor, prin faptul că lista e scrisă de aceeași mână care a scris și celelalte pomelnice, iar, pe de altă parte numele meșterilor nu poartă în dreptul lor nici o mențiune din acelea obișnuite viitorilor breslași.

3° *Insemnările staroștilor*

In marea lor majoritate, însemnările acestea atestau primirea de noui meșteri în breaslă prin formula aproape tipică:

« Ioan sin Dimitrie au plătit bărbănța la dumnealui starostele Eni Vișan»; sau,

« Gheorghe sin Marieĭ au dat bărbănța tij la starostele ».

Costantin, vel logofăt; Lupul Costache, vel vornic dolnei zemli; Ion Sturza, vel vornic gornei zemli; Antohie Joara, hatman; Iordache vel postealnic; Ion Neculcea, vel spătar; Dabij Scărlat, vel ban; Gheorghie, vel paharnic; Ilie Catargiul, vel vistearnic; Sandul Sturzea, vel stolnic; Costantin Costache vel comis; Vasilie Hănșescul, vel med[elnicer]; Ștefan Catargiul, vel clucer; Vicol, sărdar; Gavril Costache, vel sulgear; Ștefan Carage, vel cămănar; Sandul Crupenschi, vel jitnicear; (fără indicație), vel pitar; Costantin Pilat, vel șetrar; Neculai, vel armaș; Iorga Aristarho, vel ușiiar; Dumitru Saraci, agă. (Acad. Rom., Ms. 965, fol. 13 v.). Pomelnicul boerilor de divan ai lui Mihai Racoviță, din a doua sa domnie se găsește trecut în dosul întăriturii acestuia din 27 April 1716 (*Ibidem*, fol. 17 verso).

[1]) Acad. Rom., Ms. 944, fol. 20.

[2]) T. Codrescu, *Uricariul*, vol. XIV, p. 15.

Staroștii semnează uneori data intrării lor în funcție:

« Să să știe când au întrat staroste Ioan Isanu 1818 Inuar 3 și câți bani au luat a bărbănței ».

Sau, cu o formulă mai simplă:

« In vreme starostelui Tudurachi Muste. 1814: Iuli: 27 ».

Insemnări de altă natură, ca ajutoare date breslașilor, iertare de dările către breaslă, danii către biserică și hram, primiri de Armeni, deschideri de dugheană, colecte de bani spre diferite scopuri, tocmeli de ucenici, sunt foarte rare.

Insemnările în catastih se fac de obiceiu de staroste, cu mâna lui, fără a-și pune și semnătura, sau și de un diac oarecare; uneori însă, dacă meșterul știa carte, se trecea el însuși în catastih. Astfel, foile sunt umplute cu tot felul de scrieri, adesea foarte greu de descifrat, iar colorile a tot soiul de cerneluri, le dau o înfățișare și mai variată.

Insemnările sunt cele mai adesea datate, dar trecute fără vre-o rânduială, nici măcar în ordinea anilor; dinpotrivă, ele sunt trecute unde se găsea loc liber: la un sfârșit de foaie sau și la mijlocul unei alteia, sărind-se câte o pagină întreagă sau începând o alta dela capăt, ceea ce contribue să îngreuie mult urmărirea înscrierilor în breaslă sau a succesiunii staroștilor, mai ales când însemnările nu sunt datate.

Această parte a catastihului are însă, o deosebită importanță în cercetarea evoluției breslei din punctul de vedere al numărului și provenienței meșterilor, al organelor de conducere a breslei, al luptei pentru stărostie, al taxelor de plată și al evoluției acestora.

2. Codul Calimah

Codul Calimah, aplicat în Moldova dela 1817 la 1832, este prima legiuire care cuprinde dispoziții cu privire la bresle.

După vechiul obiceiu, breslașii erau liberi să-și alcătuiască singuri catastihul, adică contractul dintre ei, statutul, cum se zice astăzi, sub condiția ca autoritatea competinte, Domnia, să găsească obiectul asocierii « ertat », adică legal, și, ca atare, să-i dea cuvenita întărire: « Așezările ce se fac între bresle sau între alte obștimi, spre a lor bună orânduială și folos, spune § 15, vor avea între ele putere legiuită dacă cercându-se și găsindu-se cu cale se vor întări de către stăpânire ». Cum însă legiuitorul atribue

breslelor, ca și altor obștimi, un caracter de drept public, socotește că ocârmuirea trebue să le aibă în deosebita sa grijă și, ca mijloc de control, cerea întărirea catastihurilor lor prin hrisov domnesc: « Intru cât obștimile pentru însuși ale lor drituri se cuvine a fi sub osebita purtare de grijă a ocârmuirii, se hătărăște prin deosebite legi făcute pentru dânsele, adecă prin hrisoave » hotărește § 43.

Acest hrisov era el necesar pentru însăși crearea breslei sau intervenea independent de acest fapt, ca o necesitate ulterioară de control?

De această din urmă părere este Alexandru Degré: « Nici vorbă prin urmare — spune el, interpretând textul citat mai sus —, de necesitatea unui asemenea hrisov pentru *crearea* obștimelor. Obștimele, zice § 43 (conform § 27 austriac), adică corporațiunile *publice* (comunele politice, breslele, etc.) stau sub deosebita *priveghere* a ocârmuirii regulată prin anume legi sau hrisoave, în deosebire de corporațiunile *private* (soc. anonime, etc.), care au o administrație neatârnată »[1]). Această interpretare nu pare a fi însă exactă, deoarece, după obiceiul pământului, domnia intervenea din primul moment, cercetând și autorizând sau nu, prin anafora, înființarea unei bresle, ceea ce de altfel o spune și § 15 din Codul Calimah. Şi atunci, hrisovul cerut de § 43 nu poate fi decât pentru înființare; este întăritura catastihului, cu șlefuirile cerute de stăpânire; cu alte cuvinte încercarea de-a introduce și în Moldova sistemul Ţării-Românești.

Legiuitorul, făcând distincție între drepturile și datoriile ce se năsteau între breslași prin efectul catastihului și răspunderea întregii alcătuiri față de terți, hotărește că sunt două feluri de legiuite legături la « o ertată tovărășie ». Prima, « legătura cea dinăuntru » pe care § 39 al. *a* o definește ca fiind legătura « tovărășiei în deosebi către fiecare mădular a ei, sau a unui singur mădular către întreaga tovărășie și a fiecăruia dintre ele unul către altul »; a doua, e « legătura cea din afară » legătura adică « a tovărășiei către alții ce nu sunt din mădulăriile ei ».

Pentru a face însă cu putință raporturile dintre breaslă, ca un întreg, și cei din afară de ea, printre care se număra și Ocâr-

---

[1]) D. Alexander [Al. Degré], *Corporațiunile și așăzămintele. Codul Calimah (§ 38)*, în Rev. « Dreptul », anul XXV, Nr. 24. București 1896, p. 21.

muirea însăși, § 40, acordă breslelor personalitatea morală: « O asemenea tovărășie, spune acest paragraf, se socotește către Stat ca o singură persoană și se numește persoană moralicească spre deosebirea de cea firească, pentrucă toate mădularile ei au tot aceleași drituri și tot aceeași stare politicească ».

In afară de § 717, care vorbește despre « obștimele de săraci dintr'o politie » pe care le consideră ca o singură persoană, totalitatea deci a mișeilor dintr'un târg, prin urmare și breslele constituite ale acestora, Codul Calimah nu mai conține nici o altă dispoziție referitoare la bresle. Aceasta înseamnă că instituția breslelor rămâne intactă și sub regimul Codului Calimah, conducându-se după obiceiul vechiu, după obiceiul pământului, care de altfel, conform § 15 din acest cod, urma să se aplice ori de câte ori « nu s'ar afla o lege potrivită la pricina înfățișată », ori de câte ori noua legiuire tăcea sau nu dispunea altfel.

3. **Epoca Regulamentului Organic**

Această epocă este caracterizată printr'o imixtiune din ce în ce mai pronunțată a autorităților civile în vieața breslelor, cu tendința de a le transforma în organe administrative, obiceiurile și vechile așezări căzând din ce în ce în desuetudine.

Punerea în aplicare, la 1 Ianuarie 1832, a Regulamentului Organic [1]), respectă vechiul obiceiu al breslelor moldovenești, de a-și avea catastih și hram, fără a le impune însă ca o formalitate sine qua non, cum erau considerate în epoca anterioară. De altfel Regulamentul Organic nu prevede nicăiri ce formalități urmau a se împlini în vederea înființării de noui bresle, deși aceste formalități nu mai sunt acele de mai înainte, întru cât întreaga economie urbană este încredințată noului organ administrativ numit « Eforie orășenească »; aceasta se prevede lămurit în art. XXXIX din Cap. III, Anexa H: « După legiuirile acestui Reglement, toate pricinile ale bunele orânduele publicești, sânt drituite Poliții, și toate acele care privesc la iconomia orașului sânt drituite Eforiei ». Hotărîrile Eforiei, nu sunt însă operante decât în urma aprobării Departamentului Trebilor din Lăuntru, pentrucă așa hotărăște art. XLI al aceluiași capitol și Anexă: « Punerile la cale

[1]) *Reglementul Organic a Prințipatului Moldoveĭ.* Eșiĭ, Tip. Albinei, 1837.

a Eforiilor de oriunde, trebue a fi încuviințate și îmbunătățite de către Ministruldin Lăuntru, pentru ca să poată a să aduce întru înplinire; iară aducere întru înplinire să va urma: pe la târgurile de afară prin Polițimeĭsterĭ, iară în orașul Eșiĭ prin Aga ». In sfârșit, un alt organ administrativ ce avea oricând dreptul să controleze și să dea directive vieții publice orășenești mai era și prefectul județului: « Ispravnicul pe la ținuturi pururea drituind de a cerceta tot ceia ce să face de către Eforie, și a întâmpina tot ceia ce luĭ să pare protivnic interesului orașului, și dacă găsăște trebuință, face raportul său pentru aceasta către Ministrul din lăuntru, și acesta din partea sa cercetează pricina după ecsplicațiile ce ar trimite Eforia » (art. XLII, Cap. III, Anexa H). Dacă mai amintim că art. XL din capitolul și anexa sus menționată, prevedea că « Poliția și Eforia sânt datoare a să ajiuta împreună întru tot ceia ce privește la ținerea bunei orânduele și la publiceasca liniștire », avem întregul angrenaj administrativ ce trebuia pus în mișcare pentru ca o breaslă să ia acum ființă.

In consecință doritorii de a se constitui în breaslă, se adrseau cu jalbă Eforiei orașului respectiv, care, cercetând temeinicia ei, o înaintau cu referat, Departamentului Trebilor din Lăuntru spre învoirea funcționării legale. Acesta dacă găsea că este cu cale a o aproba, trimetea deslegarea cuvenită, înștiințând și Isprăvnicia. In cazul în care cei interesați erau nemulțumiți de hotărîrea acestui Departament, aveau dreptul să se adreseze Sfatului Ocârmuitor, care decidea în ultimă instanță.

La 15 Septemvrie 1836, lăutarii din Botoșani dorind să-și reînființeze breasla ce o avusese pe vremuri, înaintează Eforiei următoarea jalbă:

Cătră cinstita eforie a tărgului Botoșaniĭ
di la brasla lăutarilor din tărg Botoșani
Jalobă

« Cu supuneri facem ceriri cinstitei eforii noĭ briaslașăĭ lăutarĭ di aici din oraș botoșanilor că cum di când au lepsăt stărostiea dintre noi ce purta ocărmuirea noastră a tăturora au lepsăt șă uniria noastră șă alișvereșul dintre noi căt șă a cutii bisăricii unde săntem închinați, șă pentru aceasta neam sfătuit cu toțăi di opștiĭ ca să facem plecată cerire cinstitei eforiĭ ca să binevoiască a faci

alegeri dintre noi pe care să va găsă di cuviință. Șă să ne pue staroste după cum șă în iaș șă în alte tărguri sau pus ca să nu umblăm bezmetici ca albinele fără de matcă ci să să urmezi precum sau urmat din învechime să fim folosăț șă noi șă sfănta biserică unde săntem închinaț șă pentru această puneri la cali va rămănia o veșnică pominiri Dumnevoastră, șă care va rămănia starosti să aibă a da în folosul casăĭ în bani căt să va putea.

1836 Săptembri 15.

× Eu Petrachi săn Niță (rupt)
× Eu Vasale Buiuc (rupt)
× Eu Ioan săn Niță Sucevan
× Eu Iordachi Strihostin
× Eu Anastasă săn Toader
× Eu Ghiorghii Sărăcuțu (rupt)
× Eu Ghiorghi Bortă (rupt)
× Eu Ghiorghi Buiuc (rupt)
× Eu Lupul Bu... (rupt)
× Eu Fan... (rupt) [1].

In conformitate cu dispozițiile regulamentare susmențiонate, Eforia orașului Botoșani trimite Departamentului Trebilor din Lăuntru un raport, însoțit de copia jalbei primite, cerând deslegare:

Cătră cinstitul Departament al trebilor din lăuntru
Eforia orașului Botoșani
Raport

« Lăutarii muzicanți din acest tărg au arătat cu jalobă spre a li să pune și lor precum de pildă sănt regularisăț la Eș, de eforia de acolo, de a să păzi orănduială și unire între ei precum au fost și mai înainte, cu aceasta însă că starostile [ce] va fi să aibă a da în folosul casăi eforii în bani căt să va pute bez cei de au a străngi la cutiea care au a da sf. bisărici Adormirea Maicii Domnului undi să găsăsc închinaț avăndu-și și făclia lor, cari jalobă în copie cu supunere să pristavlisăști cinstitului departament pre pliroforii însă totodată un muzăcant slovesnoi au făgăduit că va da pănă... (rupt) lei la cutia... (rupte patru rânduri) poroncă în ce chip să urmăm și di să poati a să luoa un asămine venit în folosul casăĭ

[1]) Arh. St. Iași. Tr. 1772, op. 2020. Dos. 115, folio 2.

eforii, ca un lucru ci di a lor bună voi pi tot anul voesc a hărăzi spre înlesnirea cheltuelilor eforii.

(ss) Hriste Ioan

(ss) Indescifr. (ss) Indescifr. [1])

Cu adresele nr. 19.192 și 19.193 din 28 Septemvrie 1836, Departamentul face cunoscut atât Eforiei cât și Isprăvniciei că « li se încuviințază și li să statornicește breaslă precum și mai nainte au fost și tot odată spre a li să numi și starosti mai mare între ei căruia toț lăutarii sănt datori ai da cinstea și ascultarea cuvenită ca unui mai mare între ei, Eforiea după alegerea ce însuș breasla își va face pentru staroste va raporta pentru numele aceluia ce va fi ales spre a să avea dezlegare știut fiindcă acești 400 lei au a să da în folosul Eforiei » [2]).

Breasla lăutarilor din Botoșani era astfel reînființată.

Breslele continuă să depindă de Ministerul Treburilor din Lăuntru, până la Unirea Principatelor, când trec sub administrarea Ministerului de Finanțe, pe motivul că staroștii aveau, prin Regulament funcția de distribuitori de patente și încasatori ai dărilor breslașilor. Prin Legea veniturilor indirecte ale Statului, din 6 Iulie 1860, și circulara Ministerului de Finanțe din 1 August același an, înființându-se Casieriile Districtuale, autonome, ca organe speciale ale acestuia, cu agenții săi fiscali proprii, se ia din mâna staroștilor îndatoririle lor fiscale, breslele continuând să rămână totuși sub administrația acestui Minister, până la 4 Iunie 1863 când, printr'un jurnal al Consiliului de Miniștri, sunt trecute la Ministerul de Agricultură, Comerț și Lucrări Publice [3]), unde rămân până la desființarea lor de drept. Așa încât autorizările de funcționare, care se dădeau, prin Regulament, de către Ministerul de Interne, se dau ulterior de ministerele respective, după recomandarea simultană a Eforiei și Isprăvniciilor.

---

[1]) *Ibidem*, fol. 1.

[2]) *Ibidem*, fol. 3.

[3]) Arhiv. Stat. Buc., Președinția Consiliului, dos. 3/1863. Partea III.

CAPITOLUL II

ORGANIZAREA BRESLELOR

Breslele moldovenești, întocmai ca și în sistemul breslelor de pretutindeni, aveau la baza organizării lor o dublă ierahie: una profesională, prin care se tindea la educarea meșteșugărească și negustorească a viitorilor breslași și, o alta, administrativă, menită să mențină și să perpetueze un corp de ordine și de distinctă individualitate.

Spiritul acestei organizări era vădit aristocratic, breslele fiind, stricto sensu, alcătuite numai din meșteri sau negustori, însă patroni. Cu toate acestea oarecicare democratism nu lipsea din administrarea lor, întru cât starostele era ales cu majoritatea voturilor egale ale tuturor breslașilor, cari interveneau, ca organ de conducere, strânși în sfat obștesc, în anumite chestiuni de interes general.

§ 1. — Ierarhia profesională

Din acest punct de vedere, breslele se alcătuiau din trei stări distincte: ucenici, calfe și meșteri sau negustori; iar, la unele bresle, între ucenici și calfe, exista și o stare specială de sâmbriași.

1. Ucenicii

Era considerat ucenic oricine se îndatora să învețe un meșteșug sau un negoț, indiferent de vrâsta solicitatorului, pentru care de altfel, catastihurile nu pun niciun fel de limită.

In marea majoritate a cazurilor, ucenicii erau însă copii proveniți fie din familiile de meșteșugari sau negustori, al căror fond

de comerț trecea din tată în fiu, fie din copiii de meșteșugari sau negustori din altă branșă, cari doreau să îmbrățișeze cariera înclinării lor firești sau una mai bănoasă decât a părinților lor, fie copiii ale căror familii erau străine de clasa meșteșugărească și negustorească, dar care, dintr'un motiv sau altul, se îndemnau către profesiile alcătuite în bresle.

In timpurile mai vechi când numărul solicitatorilor va fi fost mai mic, se pare că angajamentul se făcea de către fiecare meșter în parte, însă cu știrea starostelui: « Așijderea, a primi ucenic fără voia starostelui, hotărește catastihul breslei meseriilor unite din Roman, să nu fie volnic niciunul din frați, iară de va priimi ucenic fără voia starostelui să-l globască starostele pe acela meșter și gloaba să-i fie: câte zile a fi slujit acel ucenic, atâția orți să dia ». La breasla lăutarilor din Huși, după pontul al șaselea din catastih, tocmeala se făcea de asemenea cu știrea și cu plata de « doi potronici obiceiul starostelui ».

Mai târziu, când numărul celor ce doreau să intre la învățătură și, prin aceasta, în bresle, se va fi mărit, pentru a se menține un oarecișicare echilibru între producție și consumație, primirea ucenicilor se face nu numai cu știrea starostelui și plata unei taxe — *merul* sau *mearul* —, dar și cu chibzuiala tuturor breslașilor: « Care ucenic va avea a să băga la meșteri să aibă a veni la starostele cu stăpânul său și să să tocmască naintea starostelui și a meșterilor și după ce va tocmi ucenicul să de merul un ort starostel[ui] și tuturor meșterilor » [1]).

Este evident că breslele moldovenești fiind formate din creștini ortodocși, ucenicii nu puteau fi de altă religie, și, în primele timpuri, nici nu era nevoie de vreo clauză specială în catastihuri. Cu vremea, limbile străine năzuind a pătrunde în bresle, stipularea unei astfel de clauze fu găsită trebuitoare, așa cum o găsește Breasla blănarilor din Botoșani. In primul catastih, întărit la 1768 de către Mitropolitul Gavril Calimah, nu se face nicio vorbire despre străini, ba nici chiar despre primirea ucenicilor, lăsând să se urmeze după obiceiu. La 1818, când catastihul e reîntărit de către Mitropolitul Veniamin, Armenii și mai ales Jâdovii, devenind amenințători, găsim următoarea plină de grijă dispoziție la pontul al 12-lea al noului catastih:

---

[1]) *Catastihul breslei ciubotarilor din Botoșani*, pont. 2. *Ibidem*, Iași.

« Nici unulŭ dinŭ breslaşĭ să nu fiia volnicŭ a priimi ucenicŭ la învăţătura meşteşuguluĭ dinŭ limbĭ streine, adecă dinŭ Armenĭ sau dinŭ Jidovĭ, pentru ca nu după vremi să să întăriască această briaslă prinŭ mîinile lor, şi ca să nu rămîia aceste bune aşăzerĭ, ce săntŭ făcute spre folosulŭ şi podoaba bisericiĭ, spre răsăpire ».

Dacă în unele bresle catastihurile hotărau timpul uceniciei, cum era acelea ale ciubotarilor din Iaşi şi Botoşani, care socoteau că în trei ani e suficient să se înveţe meşteşugul [1]), în altele, se pare că părţile contractante aveau latitudinea să-l hotărească ele: « Oricarele ucenicŭ, înplininduşĭ uceniciia la stăpînulŭ săŭ, după cumŭ va fi fostŭ aşăzatŭ...», spune pontul al 6-lea al catastihului Blănarilor din Botoşani. Celelalte catastihuri, care s'au putut păstra până astăzi, nu fixează niciun termen, lăsându-se ca părţile interesate să-l hotărească ele în de ele, după putinţa împăcării şi după obiceiul ce se urma de către breaslă. Aşa, spre exemplu, în timp ce pentru croitorie, obiceiul pusese o învăţătură de patru ani [2]), pentru scripcărie, catastihul lăutarilor din Huşi întrebuinţează o formulă nehotărîtă: « Feciorul de meşter de va învăţa meşteşugul...» şi « Feciorul de herar sau de bucătar sau de vezăteu de va învăţa scripcăria...» [3]).

Rarele zapise de tocmeală ce ne-au rămas nu ne permit să stabilim în amănunt condiţiile angajării de ucenici, obiceiul pământului şi învoiala dintre părţi fiind hotărîtoare. Nu putem afirma cu siguranţă nici măcar dacă aceste învoieli trebuiau să fie neapărat scrise sau era suficient cuvântul. D-l Prof. D. R. Ioanitescu afirmă că « Primirea se făcea în faţa breslei cu *solemnitate* » şi că « Cu toată greutatea lipsei tiparului, contractele de angajament erau scrise şi sigilate cu pecetea starostelui » [4]); însă, cum d-sa, nu ne indică vreun document, nu ne-o putem însuşi, pentru Moldova, cu atât mai mult cu cât nici în hrisoavele privitoare la Ţara-Românească nu găsim asemenea urme. Mai probabil este că zapisele se întrebuinţau atunci când ucenicii erau străini de familia aceluia unde erau daţi la învăţătură, sau proveneau

[1]) Pontul al 4-lea al fiecărui catastih.

[2]) *Catastihul breslei blanarilor, croitorilor, bărbiiarilor, abăgearilor şi cojocarilor din Roman.* Insemnări stărosteşti. Acad. Rom., Ms. 944, fol. 49 verso.

[3]) Ponturile 8 şi 9.

[4]) *Renaşterea meseriilor*, p. 72.

din burghezi a căror stare materială și pretenții de cultură îngăduiau mai multă greutate la încheierea unui atare angajament. Nevoiașii și țăranii, neștiutori de carte și de rânduieli, mai încrezători și mai grăbiți a-și asigura odraslele printr'o meserie, erau, de sigur, prea mulțumiți, dacă copilul le era primit, necum să mai pună condiții, în scris, când catastihul însuși nu o prevedea nicăierea.

Uneori, învoiala dintre părți era trecută în catastihul breslei, printre însemnările stărostești, sub semnătura marturilor ce au fost față la ea: « Am tocmit pe Savel feciorul lui Ştefan Brănză în patru ani săl învăţ meșteșugul croitorii cămeș săi facă de acas măssa iar pentru înbrăcăminte ce iar trebui întracești 4 ani săi fac eu că așa neau fost tocmala. Lt. 7266 [= 1758] Mai 5 zile.

(ss) Eu Toma blănar mam tămplat
(ss) Eu Dumitrachi croitor
(ss) Eu Onofrei » [1])

Dacă din această tocmeală nu rezultă nicio obligație bănească din partea purtătorilor de grije a celui dat la învățătură, totuși o răsplătire a ostenelii meșterului pare să fi fost în obiceiul vremurilor: « Săs știi că sau tocmit Ghirasim la jupănu Neculai în jumătate de an drept șes lei săi de: 7271 [= 1763] Mai 15 zile, înnainte breslii înpreună cu măsa înpreun cu ucusău *(sic)* [unchiusău?] [2]). E drept că însemnarea este foarte confuză, putându-se interpreta şi că jupânul Neculai se îndatora să dea lui Gherasim șase lei pe jumătate de an; totuși e mai probabil că este vorba despre o mulțumită dată meșterului, sau « jupânului » cum spune însemnarea, de către mama și unchiul ucenicului, ceea ce, de altfel, era în obiceiul timpului, cum o dovedesc zapisele de ucenicie încheiate înafara breslelor, în gospodăriile boierești.

« Adecă eu Tofan Vreme țigan caldarar, spune un astfel de zapis, datam adevărată și încredințată scrisoarea acea la cinstita mâna Dumisale boierului Ioan Cantacuzino biv vel ban, precum să să știe că mam tocmit cu Dumnealui înaintea vătavului Gligori de aice din satu Şerbeștii de am luat un copil de țigan anume Costachi Sârbu Chiriiac săl învăț deplin meșteșugul căldărăriei

[1]) *Catastihul breslei blanarilor, croitorilor, etc. din Roman*, Acad. Rom., Ms. 944, fol. 49 verso.

[2]) *Ibidem*, fol. 48.

cum și meșteșugul spoitoriei și Dumnea'ui să aibă a mă mulțămi dăndumi: pentru meșteșugul țiganului: 20 lei adică douăzeci lei, însă, 5: lei acmu la începutul anului, iar cinci lei la sfârșitului anului, iar ceialalți zăce să aibă a mii da dumnealui după înplinirea al doilea an însă văzănd și alți meșteri precum că țiganul Dumisale poate lucra când țiganu Dumisale nu va putea deprinde, meșteșugul atunci și banii ce iam luat și voi lua să aibă ai da înapoi, însă să am a învăța pe băet tot meșteșugul ce știu eu care pentru mai adevărată credință meam pus numele și degetul mai gios.

× Eu Tofan Vreme țigan căldărar adeverez și sănt platnic la cele mai sus scrisă = 1792 Febr. 11.

× Și eu Dinu Giudele mam întămplat față »[1]).

Aceeași obligație de plată pentru învățarea meșteșugului, o găsim și în alte zapise de asemenea natură:

«Adecă eu Lupan Carabule bucătariu al D-sale cuconului Neculaiu Balși biv vel logof. adeverez cu acestu zapis al meu la măna D-sale cuconului Costandin Ciogole precum săs știe că am luat dela d-lui un copil de țigan anume Gheorghe Ghițău ca săl învăț meșterșugul bucătăriei precum știu și eu a lucra atăt bucate de carne căt și de postu cum și prăjituri și zaharicale și giamboni buturi în scurt după meșteșugul care îl țin eu cu vade păr întrun anu și giumătate să il dau învățat cu toate deplin și D-lui pentru osteniala me să aibă ami plăti = 30 = lei adecă treizăci de lei altă nemică care bani întăiu acmu miau dat d.lui = 10 = lei adecă zăci lei iar cielanți bani să mii de căndu îi voiu da băietul învățat și fiindcă d-lui miau dat pe băet săntos la toate și eu mă îndatoresc a il da du[mi]sale iarăș săn[ă]tos făr al vătăma la ceva cum și pentru ca să nu fugă dela măna me iarăș să fiu cu toată privighere iar de să va întămpla ca să fugă dela mine eu să fiu dator al căuta și al aduce du[mi]sale: care spre încredințare miam pus numele și degetul în loc de iscălitură. Lt. 1807: Ghen: 30 = zile.

Eu Lupan Carabule bucătar am pus degetul
în loc de iscălitură »[2])

---

[1]) Acad. Rom., Doc. 8, Pachet CXXXV.

[2]) *Idem*, Doc. 181, Pachet XI. A se vedea și alte două zapise de ucenicie, din 15 Decembrie 1820, prin care bucătarul și chitarul Vel Vister-

Şi zapisele de tocmeală ale ucenicilor în bresle, nu se vor fi deosebit prea mult de cele particulare, decât doar, că în loc de giude, figura starostele sau breslaşii.

Nicăieri din catastihuri nu rezultă drepturile şi datoriile reciproce dintre ucenici şi jupâni. Ele trebue să fi fost foarte aproape acelora dintre părinţi şi copii, cu necazurile şi mulţumirile curente vieţii. Ucenicul era « pe lângă stăpân — cum spune d-l Prof. Iorga — mai mult un copil al lui, menit să iasă pe deplin căpătuit şi mai adesea şi însurat dela învăţătorul lui »[1]). Erau de sigur şi stăpâni foarte vitregi ucenicilor. Aşa, după cum o mărturiseşte Teodor Vârnav, pentru începutul secolului al XIX-lea, intrând ucenic la Grecul Constantin Ladà, mare negustor din Bucureşti, acesta îl primeşte netezindu-l pe cap, îl îmbracă, îl îngrijeşte, şi-l dă la învăţătură, asigurându-l că « din cea dintâi vedere m-au iubit şi vroeşte să facă din mine om, ca să-l pomenesc toată viaţa »[2]). Situaţia fu cu totul alta la cel de-al doilea stăpân al său, Costandin Nazlâm, care « nici mă îmbrăca, nici mă încălţa — spune Vârnav — şi, de câte ori îi pomeneam că s'au rupt straele sau ciubotele el totdeauna tăcea şi începea altă vorbă »[3]). Cum pontul al 17-lea al glavei a 13-a din Pravila lui Vasile Lupu, hotăra că « Dascalul ce'şi va bate ucenicul nu să va certa ca un suduitor căndu'l va bate cu măsură şi spre învăţătură şi stă acest lucru după voia giudeţului să giudece bătaia ucenicului de va fi fost cu măsură şi spre învăţătură sau de nu va fi fost...», de sigur că nici corecţiile, meritate sau nemeritate, nu erau prea rare, depinzând mai mult de firea şi dispoziţia stăpânului decât de greşelile ucenicului. Când Vârnav e trimis acasă de către dascălul grec, pentrucă nu voia de loc să se dea la învăţătură, bunul Ladà « ocărându-mă, mi-au dat câteva palme peste obraz, încât mi se părea că toată casa s'a umplut de scântei »[4]); totul cu dreptate.

---

nicului Iordache Rosăt se îndatorau faţă de de cucoana Catinca Canta să-i înveţe meseria pe câte un băiat de ţigan rob. Amândoi meşterii pun termen de trei ani pentru învăţătură, cu plată de 100 de lei pentru cel dintâi şi 80 lei pentru cel de-al doilea pentru osteneala lor. (Acad. Rom., Doc. 78, şi 127. Pachet XV).

[1]) *Scrisori şi zapise de meşteri români*, p. VII.

[2]) *Istoria vieţei mele*. R. Sărat, 1893, p. 31.

[3]) *Ibidem*, p. 47.

[4]) *Ibidem*, p. 43.

Insă, când judecătorii lui Nazlâm îl « opăriau groaznic cu vergile la tălpile picioarelor » spre a declara că a furat marfă și bani dela dânsul, deși nu luase nimic; iar, după ce îl băturâ până ce « au văzut că eu nu mai pot grăi », îl pun să scrie cele ce unul din ei îi « dictui », aceasta era un abuz, după cum abuz a fost și deposedarea de legatul lui Ladà [1]). Răul tratament făcea adesea pe ucenici să plece repede urechea la promisiunile altor jupâni, cauzând nesiguranța contractelor. Catastihurile curmă răul, pedepsind și pe ucenicul care fugea și pe jupânul care-l smomia:

« Pre ucenicu cel va smomi alt meșter și va fugi dela stăpânul său — spune pontul al 3-lea al catastihului breslei ciubotarilor din Iași —, să aibă starostele a globi pe meșterul acela ce va smomi pe ucenic și ucenicul să se certe, iar acel meșter ce l'ar fi smomit să dea gloabă trei lei ».

Catastihul breslei făclierilor din Botoșani, la pontul al 4-lea, prevede o pedeapsă și mai grea: Gloabă de zece lei pentru meșter și o bătae de cincizeci de toiege pentru ucenic. La blănarii din același oraș, meșterul se globia cu șase ocă ceară, iar ucenicul cu aceleași cincizeci de toiege [2]).

2. Sâmbriașii

La împlinirea termenului, ucenicul intra în rândul calfelor, fără vreo formalitate sau vreo prealabilă examinare, catastihurile și hrisoavele nepomenind nicăieri despre vreo atare încercare.

La unele bresle însă, cum sunt acelea ale ciubotarilor din Iași și Botoșani, se prevede că după împlinirea anilor de ucenicie, ucenicul era obligat « să mai slujască o jumătate de an » la meșterul care-i dăduse învățătura meșteșugului, acesta trebuind « să-i dea ucenicului trei lei simbria lui » [3]). Exista deci o categorie specială, care nu era nici ucenic, căci alcătuitorii ei terminaseră învățătura, și, de astă dată, munca le era plătită; dar nici calfe, deoarece nu aveau libertatea încheierii contractului individual de muncă, în condițiile obișnuite meseriei, locului și timpului, fiind legați a lucra la vechiul lor patron:

---

[1]) *Ibidem*, p. 55.
[2]) *Catastih.* Pontul 4.
[3]) *Catastihurile respective.* Pont. 4.

« Ucenicul ce să va tocmi treĭ anĭ la stăpânul său [după] ce va înplini aceĭ treĭ anĭ — hotărește catastihul ciubotarilor din Botoșani —, să mai slujască o giumătate de an și săĭ dea uceniculuĭ treĭ = leĭ [simbria lui] ».

Această categorie de lucrători nu se găsește la alte bresle și nici nu am putea-o generaliza ca un obiceiu al timpului, deoarece măsura era prea importantă pentru a nu fi trecută în statute, iar, pe de altă parte, nici în Polonia, de unde, cu siguranță, a fost luată, această dispoziție nu forma o regulă generală. Statutele țehurilor polone, prevedeau, cu mare lux de amănunte, situația exactă a raporturilor dintre diferitele persoane care, în orice calitate, aveau o legătură cu ele și, totuși, sunt rare țehurile care au și o clasă de *robiency*, *poltowarzysze* sau *putativi socii*, cum se denumeau acolo sâmbriașii [1]).

Explicația existenței sâmbriașilor pare a se găsi în dorința breslei de-a scoate calfe cât mai desăvârșite, dacă nu, poate, și în aceea a unei mai efective răsplătiri a muncii depuse de meșteri în învățătura foștilor lor ucenici sau aceea de a da meșterilor putința găsirii și angajării altei calfe, după dorința lor.

3. Calfele

Calfele erau lucrători calificați, salariați ai patronilor breslași și fără vreun drept în conducerea efectivă a breslei.

Situația calfelor, în decursul vremurilor, este și mai nelămurită ca aceea a ucenicilor, deoarece, cu excepția Breslei blănarilor din Botoșani, ponturile catastihurilor nici nu amintesc de existența lor. Dacă la breslele de lăutari pare a fi fost o situație aparte, prin « ucenicie » înțelegându-se tot timpul ce se scurgea dela primirea la învățătură și până la intrarea în breaslă ca meșter [2]), în celelalte bresle calfe existau, cu toate că ponturile și însemnările din catastihuri nu amintesc de ele. Acesta este cazul Breslei meseriilor unite din Roman unde mențiune despre calfe nu găsim decât în pomelnicul meșterilor, în care sunt trecuți « Kiriac bărbier calfă » și « Vasilie bărbier calfă », printre meșterii cu care se reinvia breasla la 1724 [3]). Catastihurile breslelor de ciocli nu vorbesc de asemenea

[1]) Vezi *supra*, p. 109.

[2]) Ponturile 8 și 9 din *Catastihul breslei lăutarilor din Huși*.

[3]) Acad. Rom., Ms. 944, fol. 20 verso.

nimic despre calfe, și totuși, chiar și la aceste bresle, calfele existau, dovadă că în catagrafia din 1755 a caselor din Iași, găsim pe « Ilie calfă cioclu » proprietar pe Ulița Hagioaei [1]).

Faptul că în catastihul Breslei meseriilor unite din Roman găsim două calfe de bărbieri trecute în pomelnicul meșterilor, sau acela că în catagrafia amintită mai sus, alte două calfe de bărbier, Vasilie și Crăciun, cum și « Costandin Calai, calfă cismar » [2]) sunt considerate breslași, nu ne poate îndreptăți să-l interpretăm în sensul că și calfele intrau în rândul breslașilor propriu zis. Notările de mai sus se pot doar explica prin aceea că, la Roman, numele lor fusese trecut ca o aducere aminte că și cele două calfe luaseră parte, mai activă poate, la reînnoirea catastihului breslei, iar, la Iași, că își plăteau darea prin breaslă.

In deobște, calfele lucrau pentru breslași, care-i tocmeau cu « hac », însă nimeni nu putea să încheie o tocmeală fără știrea și încuviințarea starostelui și a epitropilor breslei: « Orĭcarele dinŭ breslașĭ va tocmi calfă, să fiia prinŭ știre povățuitorilor breslei, și calfa să îndatorește ca să dea dinŭ haculŭ săŭ căte o pără de leŭ la cutiia; iarŭ care va tocmi calfă fără știrea bresleĭ să-lŭ globască cu treĭ ocă ceară » [3]). In chipul acesta se luau măsuri ca surprizele concurenței să fie înlăturate, ca și putința de-a smomi lucrătorii, fapt care era pedepsit cu o gloabă de șase ocă ceară pentru cel care smomia și cincizeci de toiege pentru acela care se lăsa smomit [4]). Numărul calfelor era limitat și la negustori, după cum rezultă din hrisovul lui Alexandru Ioan Mavrocordat, dat breslei « neguțitorilor pământeni » din Iași în Noemvrie 1786: « Murind sau lipsind vre-unul dintrănșii — calfe și argați — să aibă a se pune altul în loc, pe carele prin știrea D-sale Vel Vistiernicului și prin alegerea breslei se va socoti [5]) ». Hrisovul vorbește numai despre holteii cari nu erau supărați cu bir, deci măsura era aici dictată din interese fiscale; însă, ea se întindea, de sigur, la toate calfele, întru cât însuși hrisovul vorbește de « alegerea și socotința breslei ».

---

[1]) Gh. Ghibănescu, *Catastihul Iașilor din 1755*, fila 7.

[2]) *Ibidem*, Ulița Rusască, fila 27 și Ulița Hagioaei, fila 6.

[3]) *Catastihul breslei blănarilor din Botoșani*. Intăritura Mitrop. Veniamin, pont. 9.

[4]) *Ibidem*, pont. 5.

[5]) Acad. Rom., Dcc. 61, Pachet XXX.

Actul material al dovedirii calității de calfă nu se poate afirma că a existat din toate timpurile. Se pare însă că, cu vremea numărul calfelor înmulțindu-se, breasla respectivă le elibera o adeverință folositoare mai cu seamă acelora cari vroiau să se strămute în alt târg, și care, ca conținut, nu putea să difere prea mult de următoarea:

« Noi juraţi ţehmaisteri şi alţi meşteri a meşteşugului croitoriei în oraşul Sucevei încredinţăm prin aceasta cum că această calfă cu numele Ioniţă Tălpălar născut din târgul Siretului ani 20 la stat de mijloc păru negru au lucrat aice la noi 6 ani 3 săptămâni şi sau purtat în vremea aceasta cu credinţă, cu sălinţă, cu liniște, în pace şi cu cinste, care noi cu aceasta adăvărim, şi poftim pe toţi împreună meşteri acestei calfă după obiceiul Meşterilor pretutindenea a fi mână de ajutoriu.

la 8 Iulie călindariu nou 1823.

(ss) Radu Mătei staroste
(ss) Niculai asesor
O semnătură cu caractere jâdoveşti.
(ss) Merloi asesor
(ss) Niculaĭ Neculce asesor
(ss) Măndache Huzum asesor
(ss) Gavril Croitoriu
(ss) Dumitru Botezatu

Meşter la care au lucrat acest calfă,
(ss) Dumitru Mărghitan
(urmează două semnături cu caractere germane)

25 Iulie 1823.

(ss) Gutter »[1]).

Faptul că se amintește de « obiceiul meșterilor » ne face să credem că nu este o inovație introdusă de noua stăpânire austriacă, ci de mai veche dată.

Regulamentul Organic nu hotărește nimic în această privință. Abia la 28 Mai 1850, statornicindu-se un nou așezământ de poliție la Iași, prin anaforaua Divanului Obștesc, întărită la 9 Iunie, de Grigore Ghica-Vodă, art. 29 al acestei noui regulamentări ia și

[1]) Arhiva Muzeului din Rădăuți.

măsura ca toți lucrătorii breslelor «precum teslari, dulgheri, pietrari, croitori, cibotari, etc.,» să-și scoată manuale dela Eforie, sub pedeapsa de-a fi considerați și arestați ca vagabonzi [1]).

Condițiile în care se încheiau contractele de muncă, din lipsă de documente, nu se prea pot preciza, după cum nu se pot preciza nici acelea în care se exercita munca însăși. E foarte probabil însă că, în marea majoritate a cazurilor, calfele lucrau în atelierul și sub directa supraveghere și povățuire a meșterului, care va fi lucrat adesea cot la cot cu ele, în condiții ce nu puteau diferi prea mult.

Angajamentul pare că se făcea mai ales cu salar pe timp: «să aibă a sluji calfă cu hacŭ la stăpânŭ, unde să va putea tocmi, în curgirea de șasă anĭ, luându-se de pe totŭ anulŭ adeverință dela stăpânulŭ săŭ de unde aŭ slujitŭ», condiționează pontul al 6-lea al catastihului Breslei blănarilor din Botoșani, cererea unei calfe pentru deschiderea de dugheană. Cum în acest text se vorbește de o adeverință anuală «dela stăpânulŭ săŭ de unde aŭ slujitŭ», înseamnă că angajamentul cu anul era mai frecvent în această breaslă.

Salariu cu luna era de asemenea în obiceiul altor bresle. Intr'adevăr, după pontul al 9-lea al catastihului menționat mai sus, orice calfă care se tocmea la un meșter, era obligată să dea la cutia breslei «o para de leu» din hacul său. Deși catastihul ciubotarilor din același oraș nu cuprinde această dispoziție, totuși obiceiul impune și aici o identică obligație, întru cât, în însemnările stărostești ale acestora găsim următoarea notă din 15 Iulie 1823:

Leĭ	păr[ale]	
—	24	au dat Costandin Guloi pentru o calfă.
—	15	au dat Ion săn Iacov calfa ce sau tocmit la Vasile Băzgan.
—	34	au dat calfa lui Manolachi nepotul lui...(?).
—	20	au dat calfa dela Dumitrachi Muste.

Acest izvod este trecut sub titlul: «De când sau pus părale în cutie pentru calfăĭ pentru ucenicĭ și pentru tovarăși și osă[bit] pentru ci va fi» [2]), reprezentând tocmai paraua pentru fiecare leu al hacului lunar cu care calfele de mai sus se tocmise să lucreze meșterilor respectivi. Costandin Guloi își angajase o calfă cu 24 lei,

[1]) *Analele Parlamentare*, vol. XVI[2]. Condica Poliției, din 9 Iunie 1850.
[2]) Ms., fol. 31.

Vasile Băzgan cu 15 lei, Manolachi cu 34 lei și Dumitrache Muste cu 20 lei, salarii care, de altfel, erau curente în această vreme [1]).

La breasla blănarilor și cojocarilor din Suceava, catastihul prevede salariul cu săptămâna: «iar care ucenic va ști bine a lucra el mistru să-i dea câte 12 aspri pe săptămână» [2]).

Salariul cu ziua pare că era în obiceiul vremii către 1847, calfele blănarilor jeluind Sfatului Ocârmuitor, din acest an, că cei 2 și 3 lei pe zi, cu care-i plăteau meșterii, nu le era în deajuns să facă față hranei zilnice și birului [3]).

De sigur că hacurile difereau dela o breaslă la alta și ca quantum și ca sistem de plată, însă nu trebue să fi fost prea mult distanțate între ele. Oricum, dacă, în epoca de înflorire a breslelor, salariile vor fi fost suficiente pentru un traiu cuviincios, în aceea de decadență, din prima jumătate a secolului al XIX-lea, lucrătorii o duceau greu din cauza concureneți străinilor, a obligativității de-a nu munci decât la breslași și, mai ales, din cauza insuficienței salariilor. Dacă către 1847 o calfă de blănar primea în medie 2 lei și 20 parale pe zi, iar în acelaș timp, o pâine costa 7 par., o ocă fasole un leu, una de pește sărat 52 par., una de pește proaspăt 64 par., o ocă de carne de vacă 30 par., una de miel 24 par., o ocă de brânză de oi proastă, 5 par., o ocă de rachiu bun 3 lei, etc. [4]), înseamnă că, dacă cumpăra, pe fiește care zi, câte o pâine, o jumătate ocă fasole și câte o jumătate de ocă de carne de vacă și pește, din cele trei mii parale ce i se cuveneau pe lună, două mii două două sute douăzeci erau cheltuite cu aceste subsistențe, urmând ca din rest să facă față la tot ce mai era nevoie vieții: chirie, îmbrăcăminte, dăjdii, etc. Cu dreptate deci lucrătorii blănari creștini din Iași, se adresau Sfatului Ocârmuitor la 18 August 1847, jăluindu-se de greutățile ce întâmpinau în a se putea tocmi la lucru, în breaslă, cu un salariu care să le permită a-și «închipui mâncare trebuitoare și plata birului», ei nefiind «cu capu» cum erau străinii ce-i concurau:

---

[1]) La 1827, Hatmanul Costachi Balș, plătia la trei feciori în casă, câte 30 lei pe lună; unui al patrulea «10 lei pe lună și altă nemică»; vezăteului «5 lei pe săptămână bez straile» și bucătăriței 30 lei pe lună (Acad. Rom., Ms, 3297, fol. 1—11).

[2]) Acad. Rom., Ms. 670, fol. 3.

[3]) Arh. Stat. Iași. Tr. 1772, op. 2020, dos. 12.253, fol. 36.

[4]) Acad. Rom., Ms. 4613, fol. 6, 8 v., 12 și 53.

«Cunoscut este Cinst[it] Ocărmuitor[ului] Sfat — se jăluesc dânșii — pentru privileghiu ce au căștigat isnaful blănarilor în cuprindere ca spre îndemănare lucrătorilor să să depărteze pe toți lucrătorii străini și să să întrebuințeză numai pi localnicii a nu fi peritori de foami fiind că sănt înpovărați cu greli familii după tănguirile a toată brasla ci au făcut în asămine, însă zădarnic pentru că isnaful priivind că nou localnicilor nu sar cuveni plată zălnică mulțămitoari ca din cari să ne putem închipui măncare trebuitoari și plata birului, au răstălmăcit glăsuiri privileghiului în așa cuprindere, că fețele străine nu sunt volnici ași spicularisă asămine mesării, dar lucrănei *(sic)* străini volnici sănt a lucra cari urmari o și păzăsc priimind lucrători străini cii pot înșgheba în lucru cu căt brasla vroești ca unii ci sănt numai cu capu, iar pe noi localnicii nu ne priimesc fiindcă cu plata ce o dau străinilor nu săntem mulțămiți, la care priivind noi am început a lucra pi undi găsim preț mulțămitori, spre închipuire zălnicii hranii și plata biriului însă de prisos pentrucă brasla priivind spre a ne aduci în cea dintăi sărăcii prin a ei mijloaci ni oprește a lucra pi unde găsăm și că să lucrăm la ei lucru cu totul înpotrivă, când ei sănguri nu păzăsc glăsuire privileghiului și nici plătesc preț mulțămitor, așa precum alte fețe străine, pe lângă care apoi nici au lucru diobști, pentru care a noastri sbuciumări am făcut cunoscut D[umisale] mai marelui staroste spre ani puni la cale, cari în ființa noastră neau făgăduit că ni va face îndestulari, dar în urmă au păzăt tăceri undi nici păr astăzi îndestulari nam aflat, despre care sbuciumări și a noastră liniștire am făcut cunoscut și visteriei, însă iarăși di prisos pentrucă nici di la ea punire la cale nam aflat. Apoi fiindcă noi la braslă căti cu 2 și 3 lei precum plătesc la străini nou nu ni esti di mulțămiri, plecați ne rugăm Cinst[itului] Ocărmuitor Sfat a lua în priiviri tănguire noastră șă potrivit deslegării adivărului să fim puș la cali a fi slobozi să lucrăm undi vom găsă cu mulțămire noastră ca din cari să ni putem închipui zălnica hrană, înbrăcămintea noastră și a copiilor precum și plata birului cătră hazne.

Semnați: Costantin Feodor, Stoica Dumitru, Apostol Petru, Anton Feodor, Dumitru Hristi, Costantin Carari, Ion Sarinescu, Toader Butici și Neculai Grecu »[1]).

---

[1]) Arhiv. Stat. Iași. Transport 1772, Opis 2020, Dosar 12253, fol. 36.

Slobozănie cereau acești lucrători să se poată tocmi la «o samă din jădovii lipscani i cușmari aducând blănării din Lipsca i alte locuri de peste graniță și ca să nu le vândă lor [adică breslașilor] mărind prețurile, apoi trag din lucrătorii i calfile lor la sâne și le lucrează în blănuri vânzândule nesfiit, fără iarăși a plăti dare cuvenită la cutie isnafului și când — termină raportul Poliției din Iași către Departamentul din Lăuntru din Iulie 1847 — la asămine nui pozvolită lor o așa mesării și a să slugări cu creștini»[1]).

Lucrul calfelor creștine înafară de breaslă și, mai cu seamă, la străinii de neamul nostru, era cu desăvârșire oprit, deoarece «...până la agiungerea lui [a lucrătorului] în poziție de a ține însuși dugheană, trebue a fi povățuit de breaslă în cugetări moralicești și în urmarea datoriilor legii, apoi asămine calfe creștine vor fi oprite a lucra la jidovi», hotăra Sfatul Ocârmuitor, încă din 20 Octomvrie 1843, față cu jalba blănarilor din Botoșani, înaintată domnitorului și trimisă de acesta, spre rezolvare, acestui Sfat [2]); se considera oarecum ca «o jăgnire la relighia domnitoari — cum spune raportul Poliției de Iași, din 29 August 1847, — a slugări creștinii pe evrei» [3]).

Pe lângă *calfele cu hac*, adică acelea care lucrau pentru un meșter sau negustor, în schimbul unui salariu, la breslele blănarilor din Botoșani și a negustorilor din Iași, existau și *calfe cu dugheană*, care aveau deci dreptul să lucreze și să vândă direct consumatorilor: «Care ucenicŭ va vrea să iasă osebitŭ calfă cu dugheana luĭ, prinŭ știrea starosteluĭ și breslilĭ, acela să aibă a da bărbânța luĭ 5 zloțĭ, iar feciorul de meșterŭ ce va învăța meșteșugŭ dela tată-său, acela să dea jumătate de bărbânță, după obiceaiŭ» [4]).

Existența calfelor cu dugheană este în contrazicere cu principiul general al economiei breslelor, după care numai breslașii aveau dreptul de a lua contact cu consumatorii, și constitue deci o excepție dela regula generală, care nu poate fi admisă decât acolo unde catastihurile sau alte documente o prevăd în chip neîndoielnic, cum este în hrisovul lui Alexandru Constantin Mavrocordat din Septemvrie 1783, dat negustorilor din Iași și în care,

[1]) *Ibidem*, fol. 4.

[2]) *Idem*. Tr. 1772, Op. 2020, Dos. 2948, fol. 1.

[3]) *Ibidem*, dos. 12253, fol. 15.

[4]) *Catastihul breslei blănarilor din Botoșani*. Intăritura Mitropolitului Gavriil. Pont. 6. Acad. Rom., Ms. 4166, f. 2 verso.

stabilind cine se supune la bir, hotărește: «Calfele ce slujesc pe la dughenele neguțitorilor cari vor fi holtei să nu să supere cu birul de către nimeni, iar însurăndusă sau eșindŭ osăbiți cu dughenele lor, atunce să se pue la bir la rănduiala ce li să va căde» [1]).

Dacă această categorie de calfe avea dreptul de-a lucra și vinde pe cont propriu, cu toate riscurile meseriei sau negoțului, calitatea lor nu le permitea însă niciun amestec în administrarea breslei, neputând fi nici electori, nici eligibili, ceea ce trebue să fi determinat însăși înființarea ei. Din punct de vedere economic însă, nu putea fi nicio diferență între calfele cu dugheană și breslași, totul depinzând de abilitatea în executarea produselor și de chipul în care știau să-și câștige o clientelă. Fapt este că ele devin curând o serioasă amenințare pentru breslași. La 1768, blănarii din Botoșani, în catastihul întărit de Mitropolitul Gavril Calimah, nu pun nicio condiție pentru ca o calfă să fie admisă a deschide dugheană, totul depinzând de chibzuiala și bunăvoința starostelui și a sfatului breslei; la 10 Februarie 1818, când catastihul se reînnoește de către Mitropolitul Veniamin, situația se schimbă. Intre timp, numărul calfelor cu dugheană ridicându-se la șase, după cum arată un «Izvodŭ de calfe care este cu dugan[ă]» [2]), iar cererile și presiunile devenind probabil supărătoare, breasla pune condiții mai grele: «Oricarele ucenicŭ, înplinindu-șĭ ucenicia la stăpânulŭ săŭ, după cumŭ va fi fost așăzatŭ, să nu fiia volnic a deșchide dughiană deosăbitŭ, ci să aibă a sluji calfă cu hacŭ la stăpânŭ, unde să va putea tocmi, în curgirea de șasă anĭ, luându-șĭ de pe totŭ anulŭ adeverință dela stăpânulŭ săŭ di unde aŭ slujitŭ apoi, voindŭ să fiia bașcaliŭ cu dughiană, întăi să aibă a plăti 40 leĭ testirŭ la cutiia, iarŭ, fiindŭ feciorŭ de meșterŭ, să dei pe giumătate, adică 20 leĭ, după obiceĭ» [3]).

Orice calfă, cu hac sau cu dugheană, putea fi oricând asociată cu un breslaș, exploatând în comun fondul de comerț al acestuia. Deși hotărîrea e luată de Breasla blănarilor din Botoșani, ca o completare a catastihului din 1768, ea trebue totuși să fi reprezentat un obiceiu al vremurilor, cuminte și necesar mai ales în cazurile în care, dintr'un motiv sau altul — boală, văduvie, minoritate, etc., — proprietarul legal al fondului de comerț era în

[1]) Acad. Rom. Doc. 62, Pachet XXX.
[2]) *Catastih.* Acad. Rom., Ms. 4166, f. 1 verso.
[3]) *Catastih.* Intăritura Mitropolitului Veniamin. Pont. 6.

neputință de al exploata: « Din rândulŭ calfilorŭ când s'orŭ tocmi, să aibă a lua starostele 10 părali și tovarăși cându s'orŭ pun[e] un leu »[1]). La reînnoirea din 1818 a catastihului, această dispoziție formează obiectul pontului al 11-lea: « Care să vor pune tovarăși fără știrea povățuitorilor breslei, să să globască cu patru ocă ceară ». De astă dată însă formula este mai generală, îmbrățișând orice tovărășie, fie între breslași, fie între aceștia și calfe. O tovărășie între două calfe nu ar fi fost eficace decât atunci când una din ele ar fi fost cu dugheană.

Calfele erau foarte adesea oameni cuprinși, întru cât găsim calfe proprietari de case în cartierele cele mai comerciale ale Iașului din 1755. Un Vasile, calfă la Toma cupețul și un alt Vasile, calfă la Toader Pascal cupețul, erau proprietari de imobile pe Ulița Hagioaei, trecuți în catagrafie fără vreo calificare fiscală, ceea ce înseamnă că erau holtei, scutiți de bir[2]); Gligoraș și Vasile, calfe de ciocli, erau proprietari în aceeași stradă ca și Costandin Calai, calfă cizmar[3]). Mai multe calfe de bărbieri erau proprietari pe Ulița Rusască, trecuți cu darea la breaslă, deci familiari[4]). O mărturie hotarnică a Vornicului de poartă Ion Rale, din 27 Iunie 1791, citează ca vecin al lui « Enciul abăgierul cupeț din Iaș » pentru casa acestuia din târgul Făinei, și pe « Catrina fimeia lui Chiriac calfa de petrar »[5]).

O dovadă de greutatea cuvântului calfelor, o avem, adeverită de cartea Agiei, din 21 Decemvrie 1805, prin care Marcu starostele de teslari și calfa Ilie sunt însărcinați, ca împreună cu Gh. Talpeș, vornicul de poartă, să prețăluiască o casă a Paraschivei, femeia lui Tanasă Abăgeriu[6]).

In ce privește dăjdiile, ele erau de două feluri: către breaslă și către Visterie.

Către breaslă, pe baza dispozițiilor catastihului sau în puterea, obiceiului, calfele plăteau la cutia breslei, o cotă din hacul lor, potrivită de altfel, căci, după cum am văzut mai sus ea era de

---

[1]) *Catastih.* Acad. Rom., Ms. 4166, fol. 5.
[2]) Gh. Ghibănescu, *Catastihul Iașilor din 1755*, fol. 7.
[3]) *Ibidem*, fol. 6.
[4]) *Ibidem*, fol. 27.
[5]) Rev. « Ion Neculce », vol. I (1921), p. 110.
[6]) *Idem*, vol. V (1925), p. 324.

« o para de leu »[1]), adică de 2½%, dat fiind că leul avea 40 de parale. La Breasla ciubotarilor din Iași, la reînnoirea din 1814 a Catastihului, de către Mitropolitul Veniamin Costachi, se prevede un ajutor bisericii Curălari, unde breasla era închinată, pe lângă cele datorite breslei: « Sau mai așezat vinitul cutiei bisericei, ca dela toate calfele ce vor eși pe hac să deie la cutia bisericei doue zeci și patru parale, deosebit de un leu tocma, la cutia breslei »[2]). Când erau admise a deschide dugheană, ele plăteau o bărbânță ca și meșterii[3]). După pontul al 6-lea al catastihului blănarilor din Botoșani din 13 Mai 1768, aceasta era de 5 zloți; după acelaș pont al catastihului din 10 Februarie 1818, era de 40 de lei și denumită, turcește, « testir ». Feciorii de meșter plăteau totdeauna jumătate din bărbânță. Starostele avea și el un mic venit dela calfe și anume, câte 10 parale la tocmeală ca atare, și un leu la orice tovărășie[4]).

Către Visterie, nu plăteau dare decât calfele care-și alcătuise o familie, holteii fiind scutiți de bir, cum decide atât hrisovul lui Alexandru Constantin Mavrocordat din Septemvrie 1783, cât și acela al lui Alexandru Ioan Mavrocordat, din Noemvrie 1786, ambele date Breslei negustorilor din Iași[5]). Această scutire a calfelor holtei, fără dugheană, era de altfel generală; bir, adică darea pe cap a tuturor birnicilor, plătindu-se numai de căsași, însă nu direct Visteriei, prin aparatul de percepere al dărilor obștești, ci prin mijlocirea breslei. Scutirea holteilor durează până la Regulamentul Organic; dela această reformă distincția fiscală între holtei și căsași este oborîtă, neținându-se în seamă decât « legiuita vârstă », fixată, din punct de vedere fiscal, la douăzeci și cinci de ani[6]). Deși calfele erau trecute printre patentari, ca unii « ce urmează vreun meșteșug fără a ține dugheană »[7]), totuși birul lor era acel obștesc de « șapte pol leĭ la cifert » adică de treizeci

---

[1]) *Catastihul breslei blănarilor din Botoșani.* Intăritura Mitropolitului Veniamin. Pont. 9.

[2]) Pontul 2. Th. Codrescu, *Uricariul*, vol. XIV, p. 8.

[3]) *Catastihul ciubotarilor din Botoșani.* Insemnările staroștilor. Ms. fol. 31: « 5 lei au dat calfa... ».

[4]) *Catastih.* Acad.. Rom., Ms. 4166, fol. 5.

[5]) Acad. Rom., Doc. 62 și 61, Pachet XXX.

[6]) Cap. III, secția III, art. 79, al. B.

[7]) *Ibidem.*

lei pe an: «Calfele de prin dughene seau fabricele acestora căți vor fi de legiuită vârstă, vor plăti capitația câte triizăci lei pe an»[1]).

4. Jupânii

Adevărații breslași, în drept să ție calfe și ucenici și să vie în contact direct cu consumatorii, cărora să le vândă produsele atelierelor sau dughenelor lor, erau meșterii și negustorii «frații», — cum îi numește catastihul Breslei meseriilor unite din Roman—, sau «jupânii» — cum erau denumiți în deobște —.

Promovarea cuiva la rangul de breslaș nu depindea decât de trei condiții, mărturisite de catastihuri: cunoașterea profesiei respective, respectarea rânduielilor breslei și plata unei taxe de intrare.

Cunoașterea meseriei sau negustoriei nu se cerceta prin vreo examinare specială de orice soiu ar fi fost ea, catastihurile și documentele moldovenești nepomenind nicăieri despre așa ceva, fiind suficiente stagiile de ucenic și calfă. Firește, calitățile morale și profesionale ale cuiva își aveau greutatea lor în chibzuiala breslei, calități cunoscute însă, în mod curent, tuturora, datorită pieței reduse de desfacere și a cercului social restrâns de pe vremuri, chiar în centrele mai populate.

Respectarea rânduelilor breslei, adică a ponturilor catastihului și hotărîrilor povățuitorilor ei, era la baza organizării însăși: «Drept aceaia binĭ iaste pentru cinste și interesul iar maĭ ales folosul sufletului vostru — recomandă Mitropolitul Ambrosie ciubotarilor din Botoșani — să urmați întocma catastihurilor breslilor voastre»[2]); iar, aiurea, neascultarea povățuitorilor era pedepsită cu amendă: «Povățuitoriĭ breslei ce vorŭ fi, toțĭ să-ĭ cinstească, dându-le căzuta ascultarea, iarŭ carele dinŭ breslașĭ arŭ cuteza cu înpotrivire a nu să supune ascultăriĭ povățuitorilorŭ, să fie globitŭ cu cincĭ ocă de ceară»[3]). In toate celelalte catastihuri se pune, în fruntea tuturor celorlalte dispoziții, pe aceea de supunere și de ascultare față de staroste, adu-

---

[1]) Cap. III, Anexa P, art. XXVII.

[2]) Intăritura din 1789. Ms. fol. 4.

[3]) *Catastihul breslei blănarilor din Botoșani.* Intăritura Mitropolitului Veniamin. Pont. 3.

cătorul la îndeplinire al tuturor măsurilor de orice fel, în interesul general.

Taxa pe care orice breslaș era obligat să o plătească la intrarea în breaslă, purta numele de *bărbânță* sau *bărbănță*, numită și *bărbință*, *bărbuncă* [1]), *berbență* [2]), *brebență* [3]), blănarii din Botoșani întrebuințând și cuvântul turcesc *testir* [4]).

Este de observat însă că cuvântul « bărbânță », în timpurile mai vechi, nu desemna o taxă sau o dare măcar, ci o măsură de capacitate.

Pentru prima oară întâlnim cuvântul într'un hrisov din 25 Noemvrie 1440, prin care Ștefan al II-lea, miluește Mânăstirea Neamțului cu « *două bărbânțe de icre* » [5]). In toamna lui 1455 și în primăvara anului următor, în porturile Chilia și Cetatea-Albă, Italienii plăteau câte 50—55 aspri « *bărbânța de grâu* » moldovenesc; măsura era moldovenească deoarece măsura italiană se numea « capiso » (capitium) [6]). In documentele de pe vremea lui Ștefan cel Mare găsim pomenite *bărbânțele de miere*: La 10 Aprilie 1458, în confirmarea unei miluiri către călugării dela Bistrița, oprește pe boieri și pe diseatnici să ia dela călugări dijma din albine sau « berbența de miere » [7]), iar la 9 Iulie 1466 miluește mănăstirea Pobrata « cu toate berbențele de miere ce se vor aduna din dijma satelor mănăstirești și dela oamenii ei dela Botna » [8]).

Intr'un zapis, încheiat la Iași la 11 Iulie 1587, pentru transportul unor vase cu vin în Polonia, avem și *bărbânța de vin*, egală cu capacitatea unui butoiu mare de câte două « Kuph » — cofe — [9]);

---

[1]) I. Bogdan, *Documentele lui Ștefan cel Mare*, vol. I, pp. 105—107.

[2]) *Catastihul ciubotarilor din Botoșani*, Insemnările staroștilor, fol. 24 verso.

[3]) *Ibidem*, fol. 19.

[4]) *Catastih*, idem, pont. 6.

[5]) M. Costăchescu, *Documente moldovenești înainte de Ștefan cel Mare*, vol. II, p. 77.

[6]) N. Iorga, *Studii istorice asupra Chiliei și Cetății-Albe*, p. 118; id., *Negoțul și meșteșugurile în trecutul românesc*, p. 229; I. Nistor, *Handel und Wandel in der Moldau*, p. 145 și 146, nota 1: « Valent in ipsis locis aspri L in LV la berbenitia et per plus valerunt (Vigna, Cod. Dipl. I. S. 368. Nr. 140). Als Getreidemass diente in Kaffa das « capitium » (ital. capiso) ».

[7]) I. Bogdan, *Documentele lui Ștefan cel Mare*, vol. I, p. 8.

[8]) *Ibidem*, p. 105.

[9]) « Facto cum illis contractu de adducendis quator vasibus et tribus doliis, berbenice dictis cum vino malmatico » (N. Iorga, *Acte privitoare la negoțul românesc cu Lembergul*, în « Studii și Documente », vol. XXIII, p. 394).

ori, o cofă trebue să fi avut circa o sută de vedre, deoarece, la 1765, o găsim cu o capacitate între 90 și 120 vedre a zece ocă vadra [1]). In catastihul de averea mănăstirii Galata, încheiat la 4 Noemvrie 1588 găsim, printre altele, și *bărbânța de rânză*: « Cice bucatele și vinul și alte vaase: † 1 maje de morun; † 1 berbențe de rănze; † 1 maje de crap; † 1 bute de miere; † 1 jumătate de miere strede; † 11 jumatețe de miere den Vlăcești; † 2 putene de poame murate; ...† 28 de buți de vin dela Cotnar; † 4 buți dela Vorovești; † 8 putine de brânză; † 2 foi brânză de oi; † 1 putine de unt » [2]).

Pe la 1650 avem « bărbânța de urdă » [3]), iar, la 1744, un Ion Dodul vinde partea sa de moșie « în munte », în Câmpulungul Moldovei, în prețul vânzării intrând și « 5 oi cu miei și patru vătui... 20 coți sucman... *6 berbință bră[n]ză și 2 berbință lapte* și am tocmit oile d[r]eptu 6 lei 90 potronici și vătuii d[r]iptu 5 lei și sucmanii d[r]iptu 3 lei și brânza d[r]eptu 12 lei și laptele un leu... » [4]). Bărbânța este de altfel și astăzi cunoscută de poporul din munții Moldovei care înțelege prin această denumire o putinică în forma unui polobocel lungăreț, mai totdeauna de-o capacitate de trei vedre, în care se ține brânza sau laptele acru [5]).

Care poate fi legătura între bărbânța măsură de capacitate și bărbânța taxă de intrare în bresle?

D-l I. C. Filitti, pare a da acestui cuvânt un sens fiscal, întru cât, după ce arată că cele mai vechi impozite au fost taxele vamale și camenele de ceară, care datează încă de pe la 1408, de pe vremea lui Alexandru cel Bun, d-sa continuă: « Urmează *deseatina* (zeciuiala, dijma) *din vin*, 1429, *din albine*, 1439, *posada*, tot de atunci, *măjile* (adică tot zăciuială) *de pește și bărbânțele* (putina de brad) *de icre*, la 1440, ...*coloadele de orz și grâu*, 1453, *bărbânța de miere*, 1458, *cositul fânului*, 1466, *deseatina din varză*,

---

[1]) Gh. Ghibănescu, *Catastihul vămilor Moldovei* (1765), în Rev. « Ion Neculce ». Iași, 1922, vol. II, p. 229.

[2]) B. P. Hajdău, *Limba românească vorbită între anii 1560—1600*, în Rev. « Columna lui Traian », anul VIII, Octomvrie 1877, pp. 358—359.

[3]) N. Iorga, *Documente românești din Arhivele Bistriței*, vol. I, p. 98.

[4]) T. V. Stefanelli, *Documente din vechiul Ocol al Câmpulungului moldovenesc*. București, 1915, p. 38.

[5]) Al. Vasiliu și G. T. Kirileanu, *Tălmăcirea cuvintelor* din Ion Creangă « Opere complecte ». Ed. Cartea Românească, București, f. d.

1488 [1]). Bărbânța nu era totuși o dajdie ci numai instrumentul de măsură al dijmei: « și toate bărbânțele de miere din deseatina ce va fi din satele ei — spune hrisovul lui Ștefan cel Mare din 9 Iulie 1466 — » [2]).

Episcopul Melhisedek, observând că locuitorii moldoveni din partea muntelui denumesc « bărbânțe » putinele de brânză, trage concluzia că « din vechime feciorii, când se înscrieau în breasla părinților, aduceau starostelui ca prezent o bărbânță de brânză. In urmă prezentul acesta s'a prefăcut în bani, cari serveau la cheltuiala stărostiei, păstrând însă vechea numire de bărbânță » [3]). Această observație nu este lipsită de adevăr întru cât și alte documente dovedesc daruri de asemenea natură, independent de drepturile acelora cărora li se dădeau. Așa, un zapis, din 1631, cuprinde următoarea însemnare: « Socotitu-s'au și cheltuiala ce s'au făcut, până a scoate acea bucată de loc: 4 ug. logofătului celui mari, 13 zloți, 2 bărbânți date hotarnici, când au hotărît Fote Uricariul » [4]). Documentul nu spune cu ce erau bărbânțele, dovadă că unele produse erau atât de obișnuite a se da în vase cu această denumire, încât nici nu mai era nevoie a fi numite. Acest produs nu era decât brânza.

In cel mai vechiu catastih ce ni s'a păstrat, acela al Breslei meseriilor unite din Roman, găsim cuvântul « bărbânță » alături de acela de « poclon » pe care noii membri trebuiau să le dea la intrarea lor în breaslă după o anumită distincție: « Așijderea, spune el, și care meșter ar veni și sar așăza să aibă și da poclonul la mâna starostelui, câte: = 2 = lei pol precum au fost obiceaiu din vacu; iară ficiorul meșterului care a fi ditru părinții de loc, acela săș dea = 1 = leu bărbânță ». Această dispoziție era, s'ar putea spune, o modernizare introdusă la reînnoirea catastihului breslei, din 28 Decemvrie 1724, catastihul vechiu prevăzând, de sigur, un dar în natură al breslașilor, după cum dovedesc primele însemnări ale staroștilor ce pomenesc despre o « tocmeală pe bărbânță », sau numai în natură — rămășița vechiului obiceiu —,

---

[1]) *Considerații generale despre vechea organizație fiscală a Principatelor române până la Regulamentul Organic*, p. 6.

[2]) « и Ѕсы вербенищы медѕ wт десетнѣѕ цло бѣдет wт селаχ нχ ». (I. Bogdan, *Documentele lui Ștefan cel Mare*, vol. I, p. 105).

[3]) *Cronica Romanului*, vol. II, p. 14.

[4]) N. Iorga, *Studii și documente*, vol. V, p. 705.

sau în natură și bani — epocă de transiție —, sau, abia mai târziu, bărbânța numai în bani:

« Dumitru ot Lănari sau tocmit la staroste Nedelcu pe 2 ocă de ceară o vatră *(sic)* de vin și au dat vadra *(sic)* de vin și au rămas ciara să mai de o ocă ciară au dat » [1]).

« Eu Costandin bărbierŭ să să știe că amŭ datu doaŭ vedrea de vin și a rămăsŭ să dau 2 leaĭ și am fostŭ tocmitŭ 2 lei și jumăt. înaintea braslii și înaintea starostelui » [2]).

« Irimia blănar sau tocmit cu starostelia Nedialcu cu bărbânța pe 2 lei și ia luat 7 orți... au mai dat un ort bărbânța deplin » [3]).

Cu toate că în catastih se prevede precis taxa pe care noii breslași aveau de plată și anume doi lei și jumătate pentru acei ce nu aveau părinții în breaslă și numai un leu pentru feciorii meșterilor, totuși staroștii continuă a se tocmi, luând, după obiceiul vechiu, ceară și vin, iar, prin curgerea vremii, contravaloarea în bani. In primele însemnări stărostești nu se vorbește decât de o bărbânță în natură; este deci foarte probabil că, la început, « bărbânța » era un dar benevol în brânză, miere, vin, grâu, nu atât ca o taxă de intrare cât ca o contribuție în frăție la prăznuirea hramului. Ulterior devine obligatoriu, desemnând vinul și ceara care se dădea la intrare. Cu timpul, sub influența țehurilor din Apus, s'a făcut distincție între feciorii de meșteri, obligați numai la plata bărbânței și străini, adică aceia ai căror părinți nu erau breslași, și cari trebuiau să dea și o mulțumită starostelui, cu titlu de « poclon ».

Această bărbânță în ceară și vin era necesară la prăznuirea hramului și la purtarea de grijă a bisericii unde se închina breasla, însă este foarte probabil că din ea se înfrupta și starostele, iar, pe de altă parte, vinul servea și la o agapă cu care se sărbătorea primirea noului intrat.

Cum că lucrurile erau astfel, se poate vedea din catastihul Breslei lăutarilor din Huși, unde deși nu se pomenește cuvântul « bărbânță » însă vechiul obiceiu se ține:

« Feciorul de herar sau de bucătar sau de vezăteu — hotărește pontul al 9-lea din catastih — de va învăța scripcăria să aibă

---

[1]) Acad. Rom., Ms. 944, fol. 21 verso.
[2]) *Ibidem*, fol. 51.
[3]) *Ibidem*, fol. 21 verso.

a da un leu la breaslă bani cutiei și un leu starostelui și 3 potr[onici] a vedrii; iar când va intra la tocmelele de tovărășie, să aibă a da de iznoavă 6 lei la cutie, un leu a vedrilor și o părechi papuci starostelui ».

Prin urmare, darul pe care-l făcea un nou breslaș se împărțea în trei: o parte se cuvenea breslei, și care se punea la cutia acesteia, din care, la ziua praznicului, « să cumperi făclii, untdelemn, tămâe, să să ducă la biserica hramului lor; iar ce va mai rămâne să împartă la săraci și la alte faceri de bini și lucruri creștinești »[1]; o altă parte, « banii vedrilor », serveau la agapa primirii noului tovarăș și, a treia, era poclonul starostelui, fie în bani, fie papuci.

In catastihurile breslelor de ciubotari din Iași și Botoșani, noii breslași plăteau o singură sumă în care se cuprindea și bărbânța și poclonul, cu alte cuvinte, taxa către breaslă cu cota cuvenită starostelui:

« Care meșter strein va vini de aiurea, și va vrea să se așează aice în Iași, cu breasla ciubotarilor, sau și din ucenici, care va vrea să iasă meșter deosebi, să aibă a merge la starostele și la breslași ca să-și iea voe dânduși bărbânța cinci lei cu poclon cu tot; iar carele va fi ficior de meșter, sciut de ceilalți, acela să dea bărbânța doi lei și jumătate cu poclon cu tot »[2].

In însemnările staroștilor, ciubotarii din Botoșani, întrebuințează exact formula catastihului, pe când cei din Iași vorbesc numai de plata bărbânței, fără a aminti de poclon, care se subînțelegea ca plătit, prin plata însăși a bărbânței.

Evoluția aceasta a taxei de intrare, pornind dela bunuri în natură pentru a ajunge la o sumă de bani, are loc de altfel și în Ardeal. Astfel, în așezarea dată breslelor, în 1367, de către Regele Ludovic I, oricine voia să fie primit într'o breaslă, oricare ar fi fost ea, trebuia să dea bani, ceară, vin și o masă pentru breslași: « De asemenea breasla cuțitarilor — hotărăște acest așezământ — se va da pentru patru florini, două libre ceară, două măsuri de vin și un prânz »[3]; « Tot așa breasla fierarilor, se va căpăta pentru șasă florini, două libre ceară, două măsuri de vin și un prânz »[4]. Exact după un veac, la 1467, fierarii și lăcătușii din

[1]) *Catastih*, pont. 12.
[2]) *Catastihul ciubotarilor din Iași*, pont. 5.
[3]) Hurmuzachi-Densușianu, *Documente*, vol. I², p. 234.
[4]) *Ibidem*.

Cluj, constituindu-se în breaslă, nu mai cereau — în afară, bine înțeles, de cunoașterea meseriei — decât doi florini de aur, de care nimeni nu putea fi scutit, nici sub pretextul sărăciei, « o măsură de vin și patru libre de ceară ». In ce privește masa, aceasta nu era obligatorie, statutul prevăzând că « restul rămâne la cinstea lui » [1]). In statutul ciubotarilor din Reps (Cohalm), din 1580, dacă se menține ospățul, dispare însă și ceara și vinul: « De asemenea cine vrea să devie maistru, și să dobândească drepturi în breaslă, să dea breslei 4 florini, și pentru moara de coajă de stejar 2 florini și pentru ospăț 4 florini iar pentru locul de sub boltă 1 florin » [2]). Șaizeci de ani mai târziu, în 1640, Breasla blănarilor din Sibiu nu mai prevede decât o taxă în bani: « Orice calfă de blănar se va căsători și va deveni maistru sau vrea să se aranjeze în breaslă trebue să dea acesteia 7 florini și 64 dinari » [3]).

In secolul al XVIII-lea, mai pretutindeni, statutele și privilegiile ardelenești, prevăd și taxe și gloabe, aproape exclusiv în bani, iar ceea ce mai rămâne de pe vremuri e doar masa datorită atât la intrarea în breaslă a noilor maiștri cât și la angajarea ucenicilor, așa cum se prevede în statutul, din 22 Septemvrie 1724, al împletitorilor de colțuni din Sibiu, sau în acela, din 30 Iulie 1729, al breslei postăvarilor și căldărarilor din același oraș, etc. [4]).

Părerea Episcopului Melhisedek în ce privește transformarea cu timpul, a taxei de intrare, din natură în bani, deci se confirmă.

Din ponturile catastihurilor și însemnările staroștilor rezultă:

a) Fiii breslașilor plăteau bărbânța pe jumătate, ceea ce însemna o reală înlesnire pentru intrarea acestora în breaslă, când valoarea celor cinci lei, prevăzuți în catastihul ciubotarilor, spre exemplu, se poate aprecia prin cei între 15 și 30 lei, cu care se putea cumpăra o casă, cu loc cu tot, în centrul orașului, în mahalaua Măjilor din Iași — unde este astăzi Institutul Nôtre Dame de Sion — [5]). Cu toate acestea numărul feciorilor de meșteri primiți în bresle, nu întrece pe acel al străinilor. La breasla ciubotarilor din Botoșani, dacă ținem seamă că între cei 144 noui intrați,

---

[1]) *Ibidem*, vol. II², p. 181.
[2]) H. Müller, *Zur Geschichte der Repser Stuhles*, p. 345.
[3]) H. Herbert, *Das Zunftwesen in Hermannstadt zur Zeit Karls VI*, p. 534.
[4]) *Ibidem*, pp. 544 și urm.
[5]) Rev. « Ion Neculce », vol. I (1921), pp. 86—99, diverse zapise.

dela 1796 la 1839, numai 46 sunt feciori de meșteri, proporția acestora este de 41,21% pentru o epocă de 50 de ani.

In ce privește intrarea în breaslă, a acelora cari se căsătoreau cu văduvele sau fiicele de breslași, în aceleași condiții ca și fiii acestora, nu poate fi afirmată pe bază de documente, după cum o susține d-l Prof. D. R. Ioanițescu [1]). Catastihurile nu spun nimic, iar din însemnările staroștilor nu se poate deduce această favoare, deși din punctul de vedere al unei continuități economice ar fi fost logică. Avem însă dovada intrării în breaslă a văduvelor în calitatea lor de moștenitoare ab intestat sau testamentare a defunctului lor soț, alături de un fiu, moștenitor și el, probabil minor [2]).

b) Bărbânța se plătea în întregime la intrarea în breaslă, însă, în primele timpuri, se putea plăti și în rânduri: « Trifan crav sau tocmit la starostele Nedelcu pe 2 oc ciară și una vadră vin și vadra au dat și ciara au rămas », spune o însemnare din catastihul Breslei meseriilor unite din Roman [3]). Sau, tot în acest catastih: « Ilii croitor snă lui Toader cepregar sau tocmit pe bărbânță la starostele Nedelco 2 oc cear și o vadră vin », adăugându-se ulterior, de către un alt condeiu: « Și au datu ș cear ș vin » [4]). Din însemnările starostești, ce găsim în catastihul breslei ciubotarilor din Iași, rezultă aceeași îngăduință: « Toader sin Simion Brănzariu au istovit bărbânța la Eni staroste »; « Ștefan sin Constantin Botezatul, șiau mântuit bărbânța la starostele Ene Vișan deplin » [5]). Aceeași plată în rate se admitea și la ciubotarii din Botoșani: « 1804 Noemvri 6, aŭ plătitŭ Haralambŭ la bărbânță cu cinci lei, rămăindŭ ca să mai plătească cinci lei după rânduiala catastihului nou » [6]).

Această practică pare că ulterior a fost înlăturată, însemnările ne mai vorbind decât despre plata bărbânței « deplin » sau fără nicio altă specificare.

c) Bărbânța real plătită era uneori mai mare decât aceea ce se hotărîse prin catastih. Astfel, în Breasla ciubotarilor din Boto-

---

[1]) *Renașterea meseriilor*, p. 69.

[2]) *Catastihul breslei blănarilor, croitorilor, bărbiiarilor, abăgearilor și cojocarilor din Roman.* Insemnări stărostești. Acad. Rom., Ms. 944, fol. 21.

[3]) Acad. Rom., Ms. 944, fol. 21 verso.

[4]) *Ibidem*, fol. 51.

[5]) Insemnări stărostești, cf. *Uricariul*, vol. XIV, pp. 16—17.

[6]) *Catastih.* Insemnări stărostești. Acad. Rom., Ms. 4166, fol. 8 verso.

șani, bărbânța, fixată prin pontul al cincilea, este de cinci lei, redus la jumătate, adică la doi lei și douăzeci de parale, pentru feciorii de meșter. Această normă este ținută până la sfârșitul stărostiei lui Ion Groza — Mai 1809 — când se urcă până la dublu și pentru străini și pentru feciorii de meșter:

10 : adică zăci leĭ au dat Ioan cumnat lui Ioan Bichir bărbânța în mâna starostelui Ioan Groza. 1809 Mai 20.

8 : au dat bărbânța Vasili sin Iordachi Băzgan la starostele Ion Groza. 1809 : Mai 21.

5 : Gheorghe sin Andronic Muste au dat bărbânța tij la Ion starostele. 1809 : Maĭ 21 [1]).

Starostele următor, Ion Ojog, restabilește bărbânța legală, însă, din timp în timp, alți staroști imită pe Ion Groza, pentru ca, după 1823, să devie regulă.

d) Bărbânța se plătea de obiceiu în mâna starostelui; totuși, uneori o găsim plătită fie în fața epitropilor, fie în fața întregii bresle:

« La velet : 1812 = Fevruariĭ 29.
Au plătit bărbânța obicinuită după ponturile catastihuluĭ breslii Sava feciorul lui Ion Mititelul la Dumnealuĭ starostele Ioniță sin Gligori Muste cu : 2 : leĭ : 20 păr. fiind ficior de meșteru însă cu poclon cu tot fiindu și epitropii breslii față » [2]).

« 4 : lei Eu Gheorghi a Cretului din Cișme au dat Bărbânța patru leĭ la tarostele *(sic)* Ioan Ojog și cu toată Brasla. 1810 Noev. 10 » [3]).

Primirea unui meșter sau negustor în breaslă, era un drept exclusiv al acesteia, autoritățile, oricare ar fi fost ele, neputând-o impune. Astfel, un « Tuduri Grecul sin Constantin ot ținutul Tecuciului » dăduse jalbă lui Constantin Moruzi, în Decemvrie 1777, cu rugăminte « să se așeze la dajdie cu neguțitoriĭ pământeni

[1]) *Catastih.* Insemnările staroștilor, fol. 12 verso. Andronic Muste era breslaș vechi, trecut al treilea în pomelnicul meșterilor (fol. 10).

[2]) *Catastihul breslei ciubotarilor din Botoșani.* Insemnările staroștilor. Ms. fol. 14.

[3]) *Ibidem*, Ms. fol. 13 verso. A se vedea și *Catastihul breslei blănarilor din Botoșani.* Insemnările staroștilor. Ms. 4166, fol. 8 verso.

din Iași ». Vodă Moruzi nu aprobă cererea decât după ce Dobre starostele de negustători, arată că « este om de cinste și se cade a fi la orânduiala negutitorilor, fiind și cu primirea tuturor celorlalți negutitori ca să fie la dajde cu dânșii »[1]). Dacă în hrisovul lui Alexandru Constantin Mavrocordat, dat negustorilor din Iași, în Septemvrie 1783, se hotărăște ca « Dlui vel Vist. să facă cercetare isvodului de numele tuturor negutitorilor și căte nume vor fi să se adaogă sau să se scoată prin știrea domniei mele se vor pune sau se vor scoate »[2]), aceasta nu privea primirea în breaslă, care rămânea un atribut al breslașilor, ci numai ca o măsură de ordin financiar al domnului. In epoca de decadență însă domnul ordonă intrarea în breaslă și peste capul acesteia.

Numărul celor primiți anual în bresle nu era prea mare. Se drămăluia fiecare cerere de către întreaga breaslă, avându-se în vedere, în primele vremuri, numai chibzuiala unei armonizări între cererea pieței și satisfacerea ei, iar, mai apoi, și interese de alt ordin. La Botoșani, în Breasla ciubotarilor, între 1789, data când se face catastihul, întărit de Mitropolitul Ambrosie, și 1839, data ultimei însemnări stărostești, adică în cincizeci de ani, numărul noilor meșteri este de 143; deci, o medie anuală de 2,86. La Iași, în aceeași breaslă, între 1766, data despărțirii de tălpălari și formării unui catastih propriu, și 1849, data ultimei însemnări, deci în optzeci și cinci de ani, se primesc în breaslă 193 meșteri noui, adică o medie de 2,27 pe an. Efectiv, numărul noilor intrați variază între unu și nouă anual, iar uneori niciunul. Astfel timp de șase ani, dela 1789 până la 1796, în Breasla ciubotarilor din Botoșani nu mai este primit niciun nou meșter și, abia la 1 Iunie 1796, odată cu începutul stărostiei lui Grigore Hărtopan, sunt primiți, dintr'odată și în aceeași zi, șasăsprezece breslași noui[3]). Care va fi fost cauza acestei stagnări? Lipsa de calfe pregătite meseriei? E imposibil a se admite această ipoteză când breasla exista de peste douăzeci de ani, de pe timpul adică a lui Grigore Alexandru Ghica-Vodă (1764—1767). Tendința de acaparare? Nici aceasta nu poate fi, pentrucă nici feciorii de meșter nu intră în breaslă în această epocă. E mai probabil că o grea criză se abătuse asupra

[1]) Th. Codrescu, *Uricariul*, vol. X, p. 78.
[2]) Acad. Rom. Doc. 62, Pachet. XXX.
[3]) *Catastih.* Insemnările staroștilor. Ms. fol. 12.

pieței Botoșanilor, cauzată de ocupația rusească și depopularea țării prin abuzurile și cumplitele jafuri ale armatei de ocupație.

Meșterii se împărțeau în două categorii: *meșteri cu dugheană* și *meșteri fără dugheană*, și unii și alții în drept a lucra și vinde direct publicului consumator.

In Breasla blănarilor, această deosebire este făcută prin însuși catastihul lor: « Pentru orîcareĭ sântŭ de lucriaze meșteșugulŭ acesta la mahalale, pe la casele lor, și numai la zioa târguluĭ obicinuescŭ de scotŭ câte puțină marfă cu rogojina la uliță, datorĭ să fiia a-șĭ da havaetŭ la cutiia, după puteare lor, iarŭ într'altŭ chipŭ să nu fiia volnicĭ » [1]).

După ponturile catastihurilor de ciubotari, aceștia nu ar fi de cât sau meșteri cu dugheană, sau cavafi, adică negustori de încălțăminte, fără atelier propriu; însă, și la aceste bresle, existau meșteri fără dugheană, după cum rezultă din însemnările staroștilor. Intr'adevăr, cu începere din 1827, de sub stărostia lui Ion Rale, la Breasla ciubotarilor din Iași, începe a se percepe o taxă specială pentru « *diskisul dugheneĭ* », pe lângă bărbânța obișnuită. Plata bărbânței îndreptățea pe cel intrat în breaslă numai la exercitarea meseriei acasă; prin cealaltă taxă, i se acorda și dreptul de așĭ avea magazinul său cu atelier. Intre intrarea în breaslă și deschiderea dughenei putea trece oricât timp. Astfel, la 30 Mai 1832, se înseamnă în catastih: « Ion sin Agaki au dat bărbânța la starostele Th. Thoma »; și, aproape după doi ani, la 11 Februarie 1834, găsim o nouă însemnare: « Ion sin Agaki au plătit diskisul dugheneĭ la starostele Mihai Grigoriu ». Prin urmare, în tot acest timp numitul fusese meșter fără dugheană, altfel însemnarea ar fi purtat ca și pentru alții: « au plătit bărbânța... bez diskiderea » [2]).

Regulamentul Organic împarte atât negustorii cât și meșterii în câte trei clase deosebite: Cei dintâi în neguțitori cari negustoresc cu diridicata și amărunta în țară și afară de țară, neguțitori cu diridicata și amărunta numai înlăuntrul țării și neguțitori cari negustoresc numai cu amărunta prin târgurile țării de obște. Meșterii erau: cu fabrici mari, cu fabrici mici și cu dughene lucrând meșteșugul (art. XI și XXIV din Cap. III, Anexa P).

---

[1]) *Catastihul breslei blănarilor din Botoșani.* Intăritura Mitropolitului Veniamin, pont. 14.

[2]) *Catastih.* Insemnările staroștilor, pp. 22 și 24. Ms., în Th. Codrescu, « Uricariul », vol. XIV, pp. 24 și 25.

Tovărăşiile dintre meşteri sunt admise de toate catastihurile cu condiţia însă ca aceasta să nu se facă în ascuns, ci cu ştirea starostelui: « Aşijderea a se însoţi meşter cu meşter la niscareva Negoţ făr de voia starostelui, volnic să nu fie niciunul din fraţi: iară de se vor însoţi fără de ştirea starostelui: săi globască pe amândoi, pre acei doi fraţi însoţiţi » [1]). Aceasta spre a împiedeca concurenţa şi a se menţine pe cât cu putinţă vadurile comerciale ale tuturora.

Din punctul de vedere al felului de producţie şi desfacere al mărfurilor, catastihurile nu indică nicio normă. Meşterii şi negustorii breslaşi aveau monopolul producţiei şi vânzării mărfurilor respective, în cadrul însă al unui câştig cuviincios şi al păzirii dispoziţiilor şi narturilor hotărîte de cei în drept.

In genere, breslaşii moldoveni erau oameni cu stare şi rar de tot se auzea de un faliment [2]). Ei nu duceau propriu zis o vieaţă pur industrială sau comercială, ci, după cum observă d-l Prof. N. Iorga, cea mai mare parte dintre dânşii « păstrează caracterul gospodarului rural ori de mahala tinzând, dacă se poate, către scutirile şi onorurile boieriei de ultima clasă. Nu există o psihologie de meseriaş distinctă de a altor locuitori, acea psihologie care interesează aşa de mult la alte neamuri, unde această clasă a determinat de atâtea ori şi esenţial istoria naţională. Iubitori de pământ, îndrăgiţi de căsuţa lor, mulţumiţi de o strânsă vieaţă familiară, ei cumpără şi vând, clădesc şi repară locuinţe care nu au nimic din caracterul atelierului » [3]).

Negustorimea, mai avută şi mai aproape de scaunul Domniei, se ocupa şi cu exploatarea de moşii, după cum atâtea zapise ne-o dovedesc; meşterii, mai modeşti, se mulţumeau şi cu câte o viişoară în dealul Coroiului, de lângă Iaşi [4]). Mai toţi îşi aveau casa lor şi zapisele de vânzare şi cumpărare a acestora sunt pretutindeni.

---

[1]) *Catastihul breslei meseriilor unite din Roman*, Acad. Rom., Ms. 944.

[2]) Cazul lui Costandin Papazoglu, blănar din Vaslui şi al tovarăşului său Petru, care « rămâind mofluzi au fugit » relatat de Gh. Ghibănescu, în Rev. « Ion Neculce » (vol. VIII, 1930, p. 124) nu putem şti dacă era al unor breslaşi sau negustori liberi, necunoscând dacă la Vaslui blănarii aveau sau nu breaslă.

[3]) *Scrisori şi zapise de meşteri români*, p. VII.

[4]) A se vedea Rev. « Ion Neculce », 8 vol.; Acad. Rom., *Creşterea colecţiilor* pe 1908 şi 1909.

§ 2. — Ierarhia administrativă

Intru cât, în angrenajul mecanismului de Stat, breslele fiinţau ca un corp distinct şi îndeplineau o anumită şi importantă funcţie socială, prin însuşi acest fapt, ele trebuiau să cunoască două soiuri de raporturi: unele lăuntrice, care se stabileau dela breslaş la breslaş, sau dela breslaş la colectivitate, şi altele, în afară, unde breasla, ca corp constituit, cu o voinţă colectivă şi-o afirma oricând şi oriunde. Sunt cele două «legături», cum spune § 39 din Codul Calimah: «Legătura cea dinăuntru, adecă a tovărăşiei în deosebi către fiecare mădular a ei, sau a unui singur mădular către întreaga tovărăşie şi a fiecăruia dintre ele unul către altul; şi legătura cea din afară, adecă a tovărăşiei către alţii ce nu sunt din mădulăriile ei». In mod inerent şi într'un caz şi într'altul trebuia să existe cineva care să ia de ştire sau să se poată să i se aducă la cunoştinţă de tot ce vieaţa individuală a breslaşilor sau acea colectivă a breslei putea interesa; trebuia să existe cineva care să aplice şi să facă să se respecte pactul fundamental al breslei, catastihul, cineva care să afirme şi să apere interesele comune. Era deci nevoie de anumite organe a căror autoritate să nu fie discutată de nimeni, presupusă ca fiind rezultanta voinţei tuturora şi reprezentantul interesului colectiv.

In acelaşi timp, Statul, prin organele sale constitutive, nu se putea desinteresa de o întreagă clasă socială menită producţiei şi circulaţiei bunurilor, o întreagă clasă socială a cărei prosperitate însemna un serios venit pentru Visterie — ceea ce interesa în deosebi — dar şi abuzurile căreia ar fi putut tulbura echilibrul economic, dacă nu şi pe cel social.

In consecinţă, trebuiau să existe anumite organe de conducere, mandatare şi răspunzătoare. Şi, într'adevăr, existau, unele alese, cu atribuţii pe o rază de activitate mai restrânsă — staroste şi epitropi — sau pe una mai întinsă — mai marele staroste —, iar, altele, numite, exercitând determinate funcţii, cum erau vătavul şi ceaşul. Cu coordonarea, supravegherea şi controlul activităţii acestora, deplinele puteri erau în mâna Sfatului obştesc al breslei.

1. Administraţia aleasă

Conducerea pe care şi-o dădeau breslele, pe cale electivă, e reprezentată prin staroste, epitropi şi mai marele staroste.

a) *Starostele*

Conducătorul efectiv al breslei și acel care o reprezenta de drept, în toate manifestările vieții ei, era starostele. El era, cum spune Mitropolitul Veniamin, « purtătoriu de grijă și povățuitor a tuturor rânduelilor lor și a obiceiurilor ci au avut dintru început » [1]).

In Moldova, denumirea de « staroste » este singura întrebuințată până către mijlocul veacului al XVIII-lea, după care oficialitatea mai întrebuințează și nomenclatura turcească, familiarizată în Țara-Românească sub domniile fanariote, însă cu mult mai rar ca peste Milcov: Bacalbașa (staroste de bacali) [2]), calpaccibașa (staroste de calpacci,) [3]) cavafbașa (staroste de negustori de încălțăminte) [4]), Chiurciubașa (staroste de cojocari) [5]), Cuiungibașa (staroste de argintari) [6]), Telalbașa (staroste de telali) [7]), Terzibașa (staroste de croitori) [8]), Memgebașa (staroste de lumânărari), Netarbașa (staroste de băeși) [9]), Chitarbașa (staroste de brutari) [10]).

---

[1]) *Catastihul breslei lăutarilor din Huși.* Preambul.

[2]) Acad. Rom., Ms. 2963, fol. 16 verso și 27 verso.

[3]) *Idem.* Doc. 143, Pachet. XV.

[4]) *Idem., Creșterea colecțiilor*, 1911, p. 156.

[5]) *Idem.*, Doc. 45, Pachet CLXIII.

[6]) Un act din condica M-rei Treisfetitelor din Iași, arată cu « Dlui jiupânul Ioan cuiungi bașa » cumpărase o dughiană pe Podul-vechi, în Iași, de la Vasile Blanariul ficiorul lui Apostol. Cum dughiana era bezmănară mănăstirei, ca una ce era făcută pe locul ei, se ridică egumenul Treisfetitelor, Arhimandritul Ignatie Lavriotie, de răscumpără dugheana, la 15 Iulie 1781, pe baza dreptului de protimisis. (Arhivele Statului București, cond. 219, ff. 80 verso 81).

[7]) Acad. Rom. Doc. 120, Pachet XIV.

[8]) Acad. Rom., *Creșterea colecțiilor*. 1908, p. 82.

Se pare că staroștii unora dintre bresle aveau ca semn distinctiv căciula sau işlicul de o anumită formă. Cel puțin după cât o afirmă N. Filimon, pentru începutul secolului al XIX-lea la București: « Işlicul cu patru colțuri al marelui *terzibașa* părea că reclamă prioritatea nobleței asupra *căciulei* de *kazacliu* a cojocarului subțire, care la rândul ei părea că disprețuește *căciula* cu *roată* a bogasierului și *calpacul* de blană al armeanului ibrișimgiu » (*Ciocoii vechi și noui*, București, 1910, p. 134).

[9]) D. Z. Furnică, *Industria și desvoltarea ei în Țările românești*. București, 1926, p. 232.

[10]) Idem, *Documente privitoare la comerțul românesc, 1473—1868*. București, 1931, p. 398.

După d-l N. A. Bogdan, prin denumirea de « başa » s'ar fi desemnat un şef, numit prin intervenţia Domniei, asupra categoriilor de lucrători sau neguţitori, care nu se puteau uni spre a forma o breaslă [1]). Dacă această explicaţie s'ar putea admite pentru cafengii, pe care d-sa îi dă ca exemplu, cum şi pentru telali, cari, în Moldova, îndeplineau şi rolul de-a face cunoscut în oraş, prin strigări pe uliţă, imobilele ce se vindeau la mezat, ea nu poate fi nicicum admisă pentru toate celelalte cazuri. Breala bacalilor exista încă de pe timpul lui Grigore Alexandru Ghica-Vodă (1764—1767), după cum afirmă hrisovul din 12 Ianuarie 1778 al lui Const. Dim. Moruz şi în care pentru desemnarea starostelui se întrebuinţează cuvântul de bacalbaşă: « Breasla aceasta a bacalilor, pe lângă cele hărăzite ei de alţi Domni, va avea şi dela Domnia mea a ţinea 4 scutelnici oameni streini, care să ajute pe Bacalbaşa la îndeplinirea tuturor datoriilor ce are, fie către stăpânire sau către breaslă... » [2]). In ce priveşte pentru celelalte titulaturi, chiar d-sa afirmă existenţa breslelor respective [3]); aşa încât este neîndoielnic că prin « başa » se înţelegea « staroste », după terminologia oficialităţii fanariote, aşa cum o spune însuşi Constantin-Vodă Moruz: « Aşijderea au avut şi un Bacalbaşă mai mare peste dânşii, adică staroste » [4]).

O breaslă moldovenească de negustori de încălţăminte — cavafi — nu pare să fi existat vreodată separat de breslele de ciubotari [5]) sau cismari. Către 1850 găsim amintirea unei jalobe a « obştiei cizmarilor dughengii neguţitori creştini din oraşul Iaşi » însă, din chiar acest document se vede că breasla era de meşteşugari şi nu de cavafi.

Intr'adevăr, iată cuprinsul acestei plângeri, adresată, probabil, Sfatului Ocârmuitor, şi pe care Secretariatul de Stat o trimetea Departamentului Treburilor din Lăuntru, cu adresa nr. 2456, din 5 August 1850, « spre a se proceda conform legii şi aşezământului »:

---

[1]) *Din trecutul comerţului moldovenesc şi mai ales al celui ieşan.* Iaşi, 1925, p. 175.

[2]) D. Z. Furnică, *Din istoria comerţului la Români*, p. 57.

[3]) *Loc. cit.*, p. 177.

[4]) D. Z. Furnică, *loc. cit.*, p. 62.

[5]) *Catastihurile respective*, Pont. 12 şi 13.

« Copie de pe jaloba obștiei cizmarilor dughengiĭ neguțitorĭ creștinĭ din orașul Iașĭ.

« Fiindcă cu prifacerea întămplătoarelor vremi urmată întru această capitalie și din zi în zi sporire Evreilor, ceș deschid dughene aice de să îndeletnicesc cu această mesărie în alijverișurile cizmarĭ, au tras la dănșiĭ și pe toți flăcăiĭ creștini ce noi sărmaniĭ ăi avem în lucrul îndatorîndui cu somi de bani care în vieața lor nu să pot plăti de jădovi macar căt de mult să le lucreză, din acărora pricină noi creștinii dughengii ce săntem puțini la no: am rămas acum de istov săraci de abie plătim birul Vistieriei cu încărcările morților i altele pentrucă ei jădoveĭ fățăș ăș deschid dugheni fără nicio sfieală de legi și de Guvern, pentru care cu lăcrămi ne rugăm că milostiv privindusă asupra noastră săracilor ce săntemu înpovorăți cu grea casnică familie de copii pe temeiul art. XXII litera P din reglement Cap. al III-le [1]), pentru deosăbitele clasuri și pentru a lor dreptăți și datorie respective să să poroncească cui să cuvine de a să desființa de istov pe acești din nou jădovi careș spicularisăscu alijverișul nostru cu această mesării cizmari sau cel puțin plătind în folosul breslei pentru vremea trecută și însărcinăndu-să cu plata greutăților breslei pe viitorime potrivit cu aşăzămăntul ce avemŭ, atunci numai săș aibă dreptate a unelti acest meșteșug iar fără aceasta apoi noi rămănem peritori de foame în pămăntul nostru unde părinții noștriĭ sau săvărșit fără a ave asămine supărări.

Urmează iscăliturile breslașilor *(sic)* » [2]).

Dacă despre o breaslă de cavafi moldoveni nu am putut găsi urme, Armenii însă aveau asemenea alcătuiri în Moldova. Una din ele exista în capitala țării, la Iași, după cum rezultă din cartea de cercetare a vornicului de poartă Constantin Timircan, din 3 Decemvrie 1825, care vorbește despre « Căpitanul Sava cavafbașa armeanul » [3]).

[1]) Osăbit să să cunoască de legiuire statornică că acei ce nu vor fi părtași tuturor dărilor și îndatoririlor a vre unii bresle nu pot unelti alejverișul seaŭ meseria nicĭ a uneia bresle, pentru că nu este cu dreptul aș însuși cineva folosurile unii bresle seaŭ starea neguțitorească; fără a fi și părtași și îndatoririlor ei » (aliniatul 2).

[2]) Jalba nu poartă dată. Ea este scrisă însă la începutul lui August 1850. (Arhivele Statului Iași, Transp. 1772, opis. 2020, dosar 19277, fol. 2).

[3]) Acad. Rom., Doc. 227, Pachet. CXXXV.

1° *Alegerea starostelui*

Starostele era ales de către breslași cu majoritate de glasuri: « Așijderea și pre cine va alege Dumnezău și Prea[ci]sta și sfiții slăviții Mihail și Gavriil, și frații să fie staroste », spune catastihul breslelor reunite din Roman. In însemnările lor din catastih, staroștii notau adesea data intrării lor în funcție printr'o formulă mai mult sau mai puțin tipică: « Ion Ketre s'au pus staroste cu voia bresleĭ și cu a tuturora ciubotarilor, cu voia lor, 1775 August 10 »[1]). Blănarii din Botoșani, îndată după alcătuirea în breaslă iscălesc o încheiere prin care declară că « am rădicatŭ starosti cu voe tuturora pe dumnealui Andriĭ Șlicarŭ »[2]).

Odată alegerea efectuată, ea trebuia totdeauna confirmată. Confirmarea era un atribut al Domniei, mai întâi concedat Bisericii, acolo unde era un scaun arhieresc, și, mai apoi, dată pretutindeni în competența autorităților laice.

Intr'adevăr, iată ce spune Constantin Vodă-Racoviță în hrisovul pe care-l dă Episcopului Ierotheiŭ al Hușului la 11 Ianuarie 1752:

« Noi Constantin Michail Cehan Racoviță Voevoda. Boj. Milost. gospodar zemli Moldavscoĭ.

« De vreme ce aĭ noștrĭ cinstiți părinți și rugătorĭ numiții Archiereĭ, după testamenturile vechĭ aŭ avutŭ acĭa volniciă a pune Staroste de bresle la tîrgurile pe unde sintŭ Episcopiĭ cumŭ și aicĭ în Iași pune Sfinția Sa Părintele Mitropolitŭ. Care rânduială se păzește și până astăzĭ atâta în Iașĭ, câtŭ și la Târgulŭ Romanuluĭ și la Hușĭ. Iată dară după alegire Sfinții Sale Părinteluĭ Episcopuluĭ de Hușĭ pe cine va socoti a fi omŭ ca acela de ispravă, vrednicŭ de stărostiă ilŭ volnicimŭ și Domnia mea cu carte aceasta săși păzască rândueala sa după testamentulŭ breslelorŭ — și toate să urmeze după obiceiulŭ vechiŭ — și altulŭ nime să nu se amestece. Vlet 7260 (= 1752) Ghenar 11 »[3]).

Numai așa se explică dispozițiile catastihurilor și notele din însemnările staroștilor privind confirmările de către capii Bisericii.

La pontul 1 din catastihul breslei făclierilor din Botoșani se prevede că: « Pe starostele să-l aleagă dintre dănșii care să va

---

[1]) *Catastihul breslei ciubotarilor din Iași*, cf. « Uricariul », la Ms. f. 9.

[2]) Acad. Rom., Ms. 4166, fol. 4 verso.

[3]) Arhivele Statului București, cond. Nr. 180, fol. 91.

socoti a fi om vrednic și, arătându-l la sfânta Mitropolie, de aceea să să orânduiască ». Pontul al 13-lea al catastihului breslei lăutarilor din Huși, hotărăște că starostele « iaste pus de cătră noi [de episcop] cu alegirea a tuturor celor ai săi ». La breslele ciubotarilor nu se găsesc asemenea dispoziții însă Mitropolitul Gavril, solicitat, în puterea obiceiului, dă două asemenea confirmări, una lui Andrei Băgul, la 29 Decemvrie 1771 și o alta lui Constantin sin lui Ene Vișan și una și alta trecute în catastih la însemnările staroștilor.

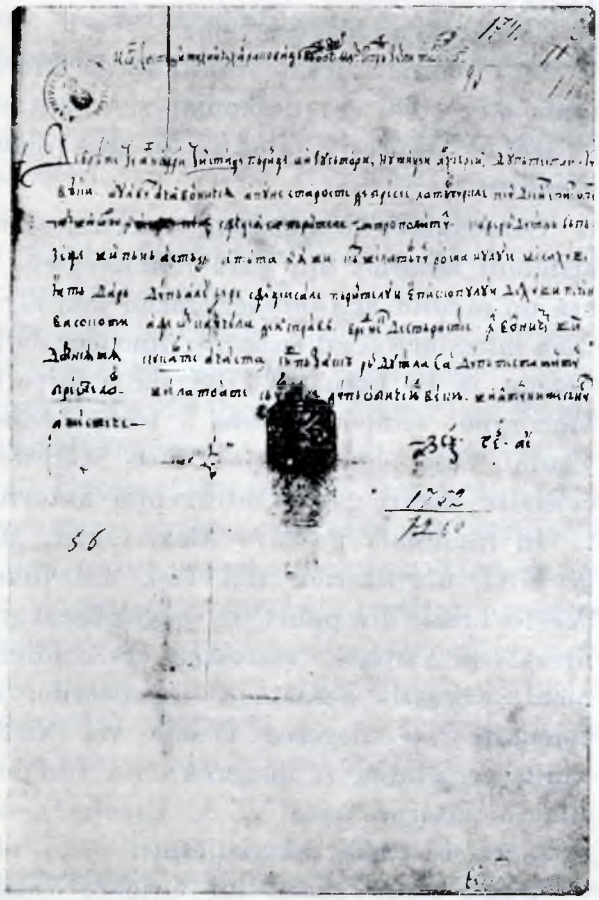

Cartea lui Const. Vodă Racoviță, din 11 Ianuarie 1752, de întărirea staroștilor. (Arhivele Statului București. Condica Nr. 180, fol. 91).

« La anul 1784 August 29 — spune Mitropolitul Gavriil — viind înaintea noastră meșteriĭ breslași, de breasla ciubotarilor, au arătat că cu voia și primirea tuturor au ales pe Constantin sin luĭ Ene Vișan ca să le fie staroste. Deci după alegerea bresleĭ prin blagoslovenia noastră așezânduse staroste pe numitul Constantin, să fie dator a păzi toate rânduelile și obiceiurile bresleĭ, cu toată dreptatea în frica lui D-zeŭ. Așijderea și meșteriĭ breslași să aibă a da starosteluĭ cinstea ce se cade și ascultare la împlinirea orânduelelor bresleĭ, nefăcând într'alt kip, aceasta.

(ss) Gavril Mitropolit Moldoveĭ » [1]).

[1]) Th. Codrescu, *Uricariu*, vol. XIV, p. 19.

O asemenea blagoslovenie încercase să obțină și alți staroști, și, unii dintre ei, scrisese chiar în catastih, însemnarea cu formula cuvenită: «...sau pus staroste prin a noastră blagoslovenie, cu alegerea breslei», fără a o putea totuși dobândi, dintr'un motiv sau altul. Astfel au încercat starostele Vasile Skin, la 1 Decemvrie 1769, și Constantin Vișan la 4 Aprilie 1792, cari totuși funcționară și fără această blagoslovenie.

O excepție făceau breslele de ciocli, la constituirea lor, unde starostele era desemnat și numit direct de mitropolit sau episcopul respectiv, putând fi, spre deosebire de cetașii săi, și căsătorit [1]).

Confirmarea domnească, așa cum se uzita în mod obișnuit în sistemul fanariot din Țara-Românească, cu toate că în Moldova era un atribut al Domniei, găsim mai rar, și numai ca o încercare de-a introduce acest sistem și dincoace de Milcov. Astfel Constantin Moruz, la 16 Ianuarie 1778, dă o carte de bacalbașă lui Gavril Gheorghe: «după alegerea a toată breasla bacalilor din ținutul Eșuluĭ, l'am făcut Domnia mea Staroste de băcali» [2]). In toate celelalte cazuri găsim intervenția autorităților subalterne.

In rânduiala pe care Alex. Const. Mavrocordat o introduce, la 1783, negustorilor din Iași, dat fiind, probabil, importanța acestei bresle din punct de vedere fiscal și a ruptei ce avea această breaslă la Visterie, starostele era confirmat de către vel Vistiernicul: «breasla aceasta a negutitorilor să aibă și staroste prin cercetarea și alegerea D-sale vel Vist[ernicului]» [3]). Expresia «prin cercetarea și alegerea» nu trebue luată însă ad literam, cum le interpretează V. A. Ureche [4]), ci numai că confirmarea se făcea de către vel vistiernic.

După așezământul lui Grigore Vodă-Ghica din Septemvrie 1776, privitor la lefile boierilor, confirmarea staroștilor — cu excepția a cinci dintre ei — este dată în competența vel agăi: «Afară de chircibașa și Tărzibașa și afară de cuiugibașa, de staroștii de Jidovi, de Armeni, pe ceilalți staroști ce se arată în con-

---

[1]) Acad. Rom., Ms. 3694, fol. 4 verso.

[2]) D. Z. Furnică, *loc. cit.*, p. 61.

[3]) Acad. Rom., Doc. 62, Pachet XXX.

[4]) *Din istoria breslelor*, în «Convorbiri Literare». Iași, 1888—1889, vol. XXII, p. 795

dica aceasta să-i facă și să-i rânduiască Vel Aga »[1]). Faptul că între cei exceptați găsim pe Jidovi și Armeni, aceasta se explică prin închinarea lor Cămării domnești și atunci confirmarea staroștilor breslelor acestora depindea de vel cămărașul[2]). Exceptarea cojocarilor, cari la această dată formau o singură breaslă cu blănarii[3]), a croitorilor și zlătarilor se datorește faptului că aceste bresle vor fi fost închinate vreunei instituții, sau, poate, își aveau vreo ruptă specială cu Vistieria și, în acest caz, vel vistiernicul dădea confirmarea.

In provincie, confirmarea staroștilor se făcea de către vornicii respectivi: « Și voaî ciubotarilor vi să dă a înțelegi pe numitul starostile vostru cari cu a voastră de obște priimire lat ales, și de noi, cum și de d-lor vornicii boiarî sau făcut staroste breslii voastre prin cărțile ce i sau dat la mănă »[4]).

In baza dreptului său de-a confirma alegerile de staroste, găsim cazuri când Vodă concede acest drept unui boier al său. Intr'adevăr, prin hrisovul din 16 Ianuarie 1828, Ion Sandu Sturza, încuviințează biv-vel spătarului Alexandru Ralet să întemeieze târg pe moșia sa Bucecea, din ținutul Botoșani, « cu a D-sale cheltuială și din oameni străini, care să nu fie lăcuitorii altor târguri sau sate, fără niciun amestec cu vreo dare în pământul acesta ». Acestora le acordă o sumă de privilegii, printre care și acela ca staroștii breslelor viitorilor târgoveți, să fie aleși de dânșii și confirmați de numitul boier: « Staroștii de tot felul de bresle alegându-să de către târgoveți, să să rânduiască de către stăpânul moșiei, fără a se amesteca la aceasta nimeni altul »[5]).

---

[1]) Condica prevede 33 de bresle: Jidovi, Armeni, străini, băcali, pitari, plăcintari, mesărcii, chiragii, cărcimari, apari, zidari, pietrari ce taiă piatra în deal (dealul Păun dela Sud de Iași), vărnicari, cărămidari, olari, teslari, cibotari ce lucrează sehtieni (adică cizmari), cibotari ce lucrează teletinuri (cibotari propriu ziși), măhali, butnari, tâmplari, curălari, ceprăgari, blănari, cojocari, croitori, șlicari, zlătari, bărbieri, sucmănari, abăgeni, făclieri și vutcari. (P. Râșcanu, *Lefile și veniturile boerilor Moldovei*. Iași, 1887, p. 15).

[2]) *Ibidem*, p. 14.

[3]) Gh. Ghibănescu, *Catastihul Iașilor din 1755*.

[4]) *Catastihul breslei ciubotarilor din Botoșani*. Intăritura Mitropolitului Ambrosie, Ms. fol. 4. Vezi Anexa Nr. 3.

[5]) Pontul al 4-lea al hrisovului de întemeerea târgușorului Bucecea (Dr. E. Schwarzfeld, *Din Istoria Evreilor — Impopularea, reîmpopularea și întemeerea târgurilor și a târgușoarelor din Moldova*. București, 1914, p. 112).

In epoca Regulamentului Organic confirmarea se face de către Ministerul Trebilor din Lăuntru, până la Unirea Principatelor, când trece la Ministerul de Finanțe. Prin jurnalul Consiliului de miniștri din 4 Iunie 1863, acest drept trece asupra Ministerului de Agricultură, Comerț și Lucrări Publice [1]).

In ce privește cărțile de stărostie, dacă acestea nu vor fi fost la început, sub influența sistemului administrativ fanariot, asemenea cărți încep a se elibera, odată cu confirmarea alegerii, după cum procedează și vornicii târgului Botoșani la alegerea, din 6 August 1795, a starostelui de blănari de acolo: « Noi, toată briasla blănarilor de aice dinŭ Botoșanĭ, carii mai josŭ ni-amŭ iscălitŭ, dat-amŭ adevărată scrisoare noastră, la mâna dumisali giupânuluĭ Manole sinŭ Ioniță, precum să să știe că cu bună voia și priimire noastră l-amŭ priimitŭ ca să ni fie staroste, mergândŭ cu toțiĭ și înnainte dumilorŭ sali cinstiților boerĭ dregători și arătându-lŭ, căruia și carte dumilorŭ sali i s'aŭ datŭ; pentru cari ne îndatorimŭ ca să urmămŭ cu toțiĭ la toati ponturili ce s'au datŭ înŭ scrisŭ la mâna starosti de cătră dum[nealor]ŭ dregătoriĭ; iar care dintre noĭ nu va urma întocma, arătându-lŭ starosti la dregătorĭ, își va lua căzuta certare. Și ni-am iscălitŭ » [2]).

2° *Numărul staroștilor în breaslă*

Staroștii sunt în unanimitate bărbați. Cu toate acestea cum și femeile puteau face parte din bresle, în decursul vremurilor, în mod excepțional, găsim și o « stărăstoae », ba încă la breasla cea mai de seamă din Moldova, breasla negustorilor. Este Agahița Păscăloae care, la 20 Ianuarie 1677, dăruește negustorului Pătrașcu o dugheană « în târgul cel mare în ulița rusască » din Iași, actul fiind făcut înaintea Mitropolitului Dosoftei și a lui Arsenie, egumenul M-tirei Bârnova [3]). In acest document nu poate fi vorba despre soția sau văduva unui staroste, denumite tot « stărostoae » pentrucă în acest caz formula era alta. Așa spre exemplu, la 17 Ianuarie 1786, făcându-se hotărnicia locului « Nastasiei Covrigească ceau fost soție lui Lupașcu Covrig staroste de ciocli », vornicii

[1]) Arh. Stat. București, Consiliul de Miniștri, Dos. 3/1863. Partea III.
[2]) Acad. Rom., Ms. 4166, fol. 7 verso.
[3]) *Idem*, Doc. 31. Pachet. CI.

de poartă menționează că mărturia hotarnică se dă «la mâna Nastasiii Covrigească stărăstoae» [1]). In cazul Agahiței Păscăloaei, formula este cu totul de altă nuanță: «ceam fost stărăstoae de negustori de târg de Iași», spune dânsa. Dacă ar fi fost văduva unui staroste, titlul de stărostoae și l-ar fi păstrat până la sfârșitul vieții. Dat fiind însă că acest titlu fusese al ei propriu, ea se intitula «ceam fost stărăstoae», după cum foștii starosti, bărbați, își ziceau «biv staroste».

Sunt cazuri când, în același moment și la aceeași breaslă, găsim în funcție doi starosti.

In zapisul de vânzare al Măricăi Ihnătoaei din 15 Octomvrie 1632, privind vânzarea unei părți din moșia Șendrenii din ținutul Iașului, cumpărătorul este Ghiorghi starostele de negutitori din Iași, fiind față la tocmeală și «Argherie storostea za cupțon» adică încă un staroste de negutitori [2]).

Intr'un zapis din 26 Iunie 1669, Iane, fratele lui Prohir vameșul cel mare, vânzând lui Păun vameșul cel mare, satul Ușerești și parte din Bărlădeni, pe Prut, în ținutul Lăpușna, printre marturi figurează și «Crstea și Alexandru starostii de negutitori» din Iași [3]). La 15 Iulie, același an, Cărste, vameș mare și frate cu Duca-Vodă, răscumpărând niște dugheni din Iași, în baza dreptului de protimisis, zapisul se face fiind de față, «Cărste și Alexandru starostii de negutitori și Iane Copan ciau fost staroste de negutători... și Drosea ceau fost staroste de blănari... și Mihăilache blănariul ficiorul măscăriciului...» [4]). Intr'un alt zapis, de vânzarea unei pivniți de piatră de pe ulița Hagioaei, tot din Iași, din 6 August 1708, se spune că «acest zapis lam făcut denainte dumisali starostilor de negustori» [5]).

La breslele de lăutari se văd adesea doi starosti în același timp. La Chișinău, spre exemplu, Gheorghe Bădală și Lupu săn Ioan, prin jalba lor, din 8 Martie 1821, către Orășeneasca Dumă, convin să fie amândoi și în același timp, starosti ai lăutarilor

---

[1]) Rev. «Ion Neculce», vol. III (1923), p. 96.

[2]) Acad. Rom. Doc. 133, LXXXIV.

[3]) Aurel V. Sava, *Documente privitoare la târgul și ținutul Lăpușnei*. București, 1937, p. 113.

[4]) B. P. Hajdău, *Arh. Ist. a Rom.*, vol. I[1], p. 182.

[5]) Rev. «Ion Neculce», vol. VII, (1929), p. 136.

din târg [1]). La Huși, Episcopul Sofronie, reîntărind, în ziua de 30 Octomvrie 1826, catastihul breslei lăutarilor de acolo, întărește totodată și alegerea de staroști a lui « Dimitri-bărbierul și Ion-bărbierul » [2]). La Iași, într'o mărturie hotarnică, din 2 Iulie 1815, a unui loc de casă din mahalaua Frecău, printre megieși figurează și cei doi staroști de lăutari, cari semnează actul: « Barbu staroste de scripcari, mahalagiu, Toader staroste de scripcari » [3]). Tot doi staroști găsim și la Breasla blănarilor din Botoșani la începutul secolului al XIX-lea, unde, într'un zapis de danie a unui loc, dat lui Grigoraș sin Simion Goza, semnează ca dăruitori: « Chiriia[cŭ] Andriĭ, starosti, ctitorŭ și epitropŭ sfintiĭ bisericĭ. Eu Ionică staroste, ctitorŭ și epitropŭ cu voe noastră, a tuturorŭ » [4]). La 19 Noemvrie 1751, existau doi staroști la breasla cioclilor din Iași diriguindu-și împreună oamenii la înmormântarea Stolnicului Anastasă Lupul [5]). La Breasla bărbierilor din Iași, la 1 Ianuarie 1755, găsim iar doi staroști: pe « Gavril staroste de bărbieri », proprietar pe ulița Hagioaei, și pe Ioniță starostele, care nu era proprietar, dar a cărui calfă, « Costantin din Saca calfă la Ioniță staroste », avea casă pe ulița Rusască [6]). La Breasla ciubotarilor din Iași, la 14 Aprilie 1801, de asemeni erau doi staroști, după cum se vede dintr'un zapis de bezmăn în care semnează « Costantin Vișan staroste de ciubotari » și « staroste Ion săn Pascal Chetre », cel dintâiu fiind și epitrop al bisericii Curelarilor [7]). Cum în deobște breslele moldovenești nu aveau în fruntea lor, în deobște, decât un singur staroste, apariția din când în când a doi staroști, nu poate avea decât trei explicații: sau mulțimea treburilor de rezolvat cerea, la un moment dat, munca a doi oameni; sau, în lupta pentru stărostie, taberele adverse cădeau la înțelegere să fie staroști ambii preferați; sau, un caz de forță majoră împiedecând pe staroste să-și exercite funcțiunea, din respectul față de autoritatea sa, nu era înlăturat din stărostie, ci numai dublat cu un altul, care să-l ajute.

---

[1]) Arhiva Stat. Chișinău, dos. 153, Primărie.
[2]) Pr. C. Bobulescu, *Lăutarii noștri*, p. 148.
[3]) Rev. « Ion Neculce », vol. VII (1929), p. 123.
[4]) N. Iorga, *Breasla blănarilor din Botoșani*, p. 23.
[5]) Ac. Rom., Ms. 3258, fol. 120 verso.
[6]) Gh. Ghibănescu, *Catastihul Iașilor din 1755*, ulițele respective.
[7]) Rev. « Ion Neculce », vol. VI, (1927), p. 143.

3° *Durata stărostiei*

Timpul pentru care cineva era ales staroste, nu se prevede nicăieri în catastihuri însă obiceiul îl fixa la un an, cu drept nelimitat de realegere. Astfel Ion Groza ia stărostia breslei ciubotarilor din Botoșani la 12 Mai 1803 și este reales, fără întrerupere, de șase ori, până la 20 Mai 1809.

Iată rândul staroștilor breslei ciubotarilor din Iași, reconstituit, pe cât însemnările catastihului și alte documente ne-au permis, cu începere dela 9 Noemvrie 1766, data separării ciubotarilor de tălpălari și a realcătuirii lor în breaslă proprie:

Pascal sin Pietri, ales la 9.XI.1766
Eni Vișan, în funcțiune la 11.XI.1768
Vasile Skin, ales la 1.XII.1769 [1])
Eni Vișan, în funcțiune la 19.X.1770
Andrei Băgul, ales la 20.XII.1771
Ion Pascal [Ketre], ?
Ion Ketre, ales la 10.VIII.1775 (pare că funcționează până în 1784) [2])
Constantin Vișan, ales la 29.VIII.1784
Ion Chetre, în funcțiune la 23.VI.1785 [3])
(lipsesc date)
Constantin Sârcul, în funcțiune la 27.VI.1791 [4])
Constantin Vișan, ales la 4.IV.1792
(lipsesc date)
Ion Chetre, în funcțiune la 1.IV.1796 [5])
(lipsesc date)
Ion sin Pascal Chetre, funcționa la 14.IV.1801 [6])
Constantin Vișan, idem [6])
(lipsesc date)

---

[1]) Un Vasile Spin era staroste la 25 Martie 1710 (Rev. « *Ion Neculce* », vol. VI, p. 124).

[2]) *Creșterea colecțiilor*, 1910, p. 110; « *Ion Neculce* », vol. I, p. 91; *Idem*, vol. VI, p. 157.

[3]) « *Ion Neculce* », vol. VI, p. 4.

[4]) *Idem*, vol. I, p. 110.

[5]) *Creșterea colecțiilor*, 1908, p. 96.

[6]) Rev. « *Ion Neculce* », vol. VI, p. 143.

Nastasă Casianu, ales în August 1808 (funcționa la 17.V.1809)
(lipsesc date)
Gheorghie Mahalu, funcționa în 1816 (este în funcțiune la 19.XII.1817)
Neculai Mortasâpul, funcționează la 3.VI.1818
Ștefan Ilie, funcționează la 26.V.1819
(lipsesc date)
Neculai Meftasepu [Mortsâpul), funcționează la 8.XI.1822 [1])
Ștefan Ilei, ales la 10.VI.1823
Pintilie Sinfeor, ales în 1824
Grigore Mahalu, ales la 17.III.1825
Ștefan (?), ales la 27.XII.1826
Ion Rale, ales la 1.V.1827
Vasile Popa, ales la 1.VIII.1828
Mihai sin Grigoraș, ales la 1.I.1830
Theodor sin Thoma, ales la 9.I.1832
Mihai sin Grigoriu, ales la 1.I.1834
Pintilie Theodor, ales la 11.XI.1835
Theodor Thoma, ales la 21.V.1836
Vasile Gheorghiu Mahalu, ales în Februarie 1840
Gheorghie Vasiliu, ales la 10.IV.1844
Enache sin Constantin Scorțescu, ales în Ianuarie 1846
Neculai Manu, ales la 1.I.1847 (funcționa la 8.IV.1849)
Constantin Manu, funcționa la 28.IX.1849.

Cu toate lipsurile listei de mai sus, se poate totuși observa că dacă, principial, alegerea de staroste se făcea pentru un an, cu toate acestea nici acest termen, nici data alegerilor nu se păstrează prea mult. Pascal sin Petre — numit și Ketre sau Chetre — primul staroste, este ales în ziua alcătuirii breslei, — 9 Noemvrie 1766 —, și reales în toamna anului 1767, deoarece tocmai în Noemvrie 1768 găsim un alt staroste, pe Eni Vișan. Ceilalți staroști respectă termenul de un an, cu alegeri în fiecare toamnă, între 19 Octomvrie și 20 Decemvrie. Ulterior, prin luptele pentru stărostie, termenul de funcționare se prelungește sau se scurtează, după greutatea electorală a candidatului. Ion Chetre, spre exemplu, din puternica

[1]) C. Erbiceanu, *Istoria Mitropoliei Moldovei și Sucevei*, p. 54.

și numeroasa familie de ciubotari, a Chetreștilor [1]), stărostește nouă ani, dela 10 August 1775 până la 29 August 1784, când se alege Constantin Vișan. Acesta însă nu rămâne în capul breslei nici măcar un an, deoarece la 23 Iunie 1785, îl găsim din nou staroste pe Ion Chetre.

In cazuri cu totul excepționale starostele putea fi ales și întărit de Biserică ca atare, cel puțin în breslele sociale: « Așijderea — spune Samuel, patriarhul Alexandriei, în întăritura pe care-o dă în August 1715, breslei cioclilor din Roman — și Mihalache starostele să fie neschimbat din stărostiiia cioclilor până la moartea lui precum scrie la cartea Sfinției Sale chir Ghedeon mitropolitul » [2]).

4° *Drepturi și datorii*

Starostele, ca conducător al breslei, trebuia, în primul rând, să fie ascultat de breslași; de aceea nu este catastih în care să nu figureze o asemenea dispoziție. « Un frate din frați — spune catastihul blănarilor, croitorilor, bărbiiarilor, abăgearilor și cojocarilor din Roman — să aibă cinste starostele dela toți frații: dela bătrâni și dela tineri, ca un mai mare al lor și cap breaslii nimeni să nu aibă voe a întoarce cuvântul starostelui sau al sudui sau ai zice cuvânt de scandală: Iară care frate nu va veghea voe starostelui, cei va întoarce cuvintele, sau îl va sudui, pre acela frate foarte cearte, starostele cu toți frații, și săl globască cu mare gloabă, certarea aceluia să fie = 100 = toiage : și gloaba = 5 = lei bit[uți] ».

De altfel autoritatea starostelui era atât de mare, la început, încât trecea înaintea unor mari boieri, după cum se vede dintr'un zapis de vânzare al unei case din Iași, din 15 Septemvrie 1662, unde figurează ca martur întâi « David starostea de negutitori » iar după dânsul « dumnealui Toader Păladi aga » [3]). Intr'o carte, din 1 Martie 1743, pe care « bătrânii orășăni de târgu de Bârlad dinpreună cu alții cari mai gios nom iscăli » o dau la mâna lui Ion Abagiu, Cârște șoltuzul iscălește mult în urma lui Toma starosti de soronari și Dumitrașcu staroste de ciubotari [4]). Cu timpul însă,

[1]) Vezi *supra* § Alcătuitorii breslelor.
[2]) Acad. Rom., Ms. 237, fol. 415.
[3]) Rev. « Ion Neculce », vol. IV, (1924), p. 120.
[4]) Pr. I. Antonovici, *Documente Bârlădene*, vol. II, p. 23.

această autoritate se macină din ce în ce, pentrucă, pe de o parte, tineretul și străinii de târg « nu bagă samă pe starostele de braslă » după cum constată, pe la 1747, Episcopul Ioanichie al Romanului [1]), pentru neascultare și nesupunere « supărându-se cu breasla », adică demisionând, către 1772, și Andrii Șlicaru, starostele blănarilor din Botoșani [2]), iar, pe de altă parte, rânduielile țării punând staroștii în dependența unor autorități, adesea neînțelegătoare de rostul breslelor: Agia și Isprăvnicia.

Dacă în primele timpuri, aducătorul la îndeplinire al tuturor poruncilor domnești, era starostele, neascultarea breslașilor fiind pasibilă de certare și globire [3]); dacă însăși hrisoavele domnești — cum e acela al lui Alex. Const. Mavrocordat, din 1783 — hotărăsc că « orice poronci Gospod ar fi asupra breslei [de negustori din Iași] prin staroste să să înplinească, iar zapciii să nu umble printre dânșii » [4]); ce autoritate mai putea păstra un staroste când aga avea putere să-l scoată din stărostie și să-l pună la închisoare — cum i se întâmplă, în 1815, lui Nistor, starostea de crâșmari din Iași [5]) — sau când sunt declarați simple ajutoare ale acestuia? [6])

Cu toate acestea, multă vreme staroștii sunt oameni dârzi, în stare să se măsoare în judecăți cu cei mai mari boieri ai țării, cum face Gligorașcu, starostele de ciocli din Iași, care nu se lasă intimidat de Dumitrașco Călmaș vel ban, judecându-se cu dânsul, pentru o vie dela Copou, înaintea boierilor de Divan, în Iunie 1754 [7]). Aproape nu exista eveniment mai de seamă în vieața breslașilor în care starostele să nu ia parte. Cumpărări, danii, diate erau mărturisite aproape în mod constant de către starostele breslei respective. Cu autoritatea și starea lor, îi găsim punându-se chezași și pentru breslași, spre a-i scăpa dela grele nevoi. Astfel, pe la 1665, David, starostele de neguțători din Iași, dinpreună cu alți negustori, se pune chezaș pentru Enachi zlătariu, feciorul

---

[1]) Melhisedec, *Cronica Romanului*, vol. II, p. 15.

[2]) Acad. Rom., Ms. 4166, fol. 5 verso.

[3]) *Catastihul breslei ciubotarilor din Iași*, Pont. 10.

[4]) Acad. Rom. Doc. 62, Pachet XXX.

[5]) Arhiva bisericei Sf. Andrei din Iași, doc. III.

[6]) Art. 94 al Anaforalei Divanului Obștesc din 28 Mai 1850, statornicind un nou așezământ poliției. (*Analele Parlamentare*, Vol. XVI[2]).

[7]) N. Iorga, *Documente privitoare la familia Callimachi*. București, 1915, vol. II, p. 18.

lui Gheorghiță zlătariu, pentrucă « au fostu Enachi zlătariu sănariu au căzut la mare vină domnească la măriea sa evstratie Dabija Vvd »; cum Enachi fugise la Cazaci, chezașii îi scoteau o vie în vânzare [1]). Tot chezaș se pune și Gheorghiță Costachi, starostele de mesărcii din Iași, care la 15 Noemvrie 1705, dă vornicului de poartă Bejan un zapis prin care garantează cu un altul, pentru Neculai cantaragiul de sulgerie, — deși acesta era slujbaș —, în pâra pe care o avea cu Gavrilaș Miclescu paharnicul [2]).

Starostele lua parte alături de autorități ori de câte ori se discuta proprietatea unui imobil negustoresc. Așa, la 20 Ianuarie 1721, vornicul de poartă Grigore Cucoranul, ia « sama împreună cu negustori pentru niște dughene ceau fost a Irimiei făclieru în Trg. de jos și au avut gâlceavă Nastasie sin Irimii cu Irina cumnata lui. deci socotindu împreună cu Măzărache staroste de neguțitori, fiind acele dughene pe locul lui Barnovski...» le împarte între cei doi cumnați [3]).

Autoritățile mai recurgeau la ei și în alte cazuri: Costantin, starostele de negustori din Bârlad e însărcinat de ispravnic să prețuiască niște dugheni, și a aduce la îndeplinire « nefăcându-se hatâr nici la o parte nici la alta » la 1 August 1777 [4]). Starostele de făclieri, din Iași, Ioniță, este orânduit, în Mai 1782, într'o cercetare de tovărășie de vin [5]). Dragu, starostele de dulgheri din Botoșani, la 1 Iulie 1815, este însărcinat de vornicie cu cercetarea și prețuirea unei case făcute de Vasile Leca pe locul D-sale Vasile Balăș [6]). Mai mult, din poruncă domnească, la 27 Iulie 1777, ispravnicii ținutului Tutova, deleagă pe același Constantin, staroste de negustori de Bârlad, să aleagă un loc pe care Nastasâia Guroae îl dăduse cu zapis de danie mănăstirii Răchitoasa. Starostele Constantin arată, că « după poroncă, am mersu la numitul loc cu toți bătrânii târgului și, după cum am știutu starea locului și arătarea zapisului de danie, făcând stânjân Domnescu, am măsurat fața locului spri soare-răsari, 7 pol stânjâni, iară înapoi, spri soari-apune, iarăși 7 pol stânjâni. Iar fața locului să hotărăști

[1]) Arh. Stat. București, Ms. Cond. 261, fol. 52 verso.
[2]) Acad. Rom., Doc. 109, Pachet. CXXXVIII.
[3]) Arhiv. Stat. București, Ms. Cond. 228, fol. 11 verso.
[4]) I. Antonovici, *Documente Bârlădene*, vol. I, p. 77.
[5]) *Creșterea Colecțiilor*, 1911, p. 142.
[6]) Acad. Rom., Doc. 224. Pachet CLXXV.

cu d-lui spat[arul] Manolachi Bogdan, iar din gios să hotărăşti cu d-lui pah[arnicul] Alixandru Răşcan »[1]). Cu alte cuvinte starostele îndeplineşte aici funcţia vornicului de poartă.

Prin hrisovul dat negustorilor din Iaşi, în Septemvrie 1783, starostele avea voe « a cerca toate dughenile ca să vânză cu cotul şi cu cumpăna dreaptă », precum şi obligaţia de a strânge darea breslei şi a o vărsa Visteriei »[2]). Această din urmă atribuţie îi este dată şi prin Regulamentul Organic, odată cu sarcina distribuirii patentelor de meşter sau negustor, fără de care nimeni nu-şi putea exercita profesia[3]). Până la alcătuirea Eforiilor Orăşeneşti prevăzute de anexa H, cap. III, a aceleiaşi legiuiri, se formează « Sfaturi Munitipale » provizorii, care, la Iaşi, durează dela 1 Ianuarie 1832, data punerii în aplicare a Regulamentului, şi până la 11 Aprilie 1833, adică mai bine de un an. La 24 Martie 1833, Sfatul Administrativ alcătuind o « Pravilă » conţinând normele regulamentare a organizării Eforiilor, printre restrânşii alegători, figurează şi « staroştii deosebitelor corporaţii » (art. 4), având şi dreptul de-a fi eligibili (art. 44). Neguţătorii membri ai Sfatului se foloseau « şi cu scutirea de plata patentei în toată curgerea vremei cât sar afla în această slujbă », şi dacă era ales de-a-şirul în curgere de trei ani, iar slujba şi-o săvârşea cu o râvnă plăcută ocârmurii, « avea dreptate în toată curgerea vieţei sale a fi cruţat de o aşa slujbă şi înscriindu-să la rangul neguţitorilor de întâi clasis va fi protimisit la predstavlisire de candidat pentru mădulariu la tribunalele de comerţii » (art. 44)[4]).

In firmanul împărătesc pentru convocarea Adunării ad-hoc, articolul al 4-lea prevede printre alegători şi « staroştii osăbitelor corporaţii de meseriesi cătră care să vor adăogi încă căte 3 delegaţi de fiecare corporaţie, aleşi după formele obişnuite pentru numirea staroştilor », iar articolul al 3-lea prevedea şi « neguţitorii petentari a tustrelelor clase înscrişi în cele de pe urmă liste pregătite pentru alegerea municipalităţilor »; în acest chip la alegerile de deputaţi, din 29 şi 30 August, 2, 4 şi 5 Septemvrie 1857,

[1]) Pr. I. Antonovici, *loc. cit.*, vol. II, p. 51.

[2]) Acad. Rom. Doc. 62, Pachet. XXX.

[3]) Art. XVIII şi XXIII, Anexa P, cap. III.

[4]) N. A. Bogdan, *Pravila pentru încheiarea sfaturilor munitipale care de acum înainte se vor numi Eforii orăşăneşti*, în Rev. « Ion Neculce », vol. II, (1922), pp. 240 şi urm.

votează 1388 negustori și breslași [1]), în Divan intrând și un negustor din Focșani [2]).

Inlăuntrul breslei starostele era conducătorul ei de fapt, imprimându-i întreaga sa personalitate și cumpănind lucrurile pentru ca armonia și cumințenia să sălășluiască în mijlocul breslașilor, dobândind sau menținând în același timp respectul celor dinafară. Oricine și sub orice formă ar fi avut un raport cu breasla sau ar fi atins cadrul ei de activitate, cu starostele trebuia să ia mai întâi contact, urmând ca acesta să rezolve singur sau dinpreună cu alte foruri, problema care se punea în discuție.

Starostele era păstrătorul documentelor și cutiei breslei, iar uneori și a făcliei ei [3]); el prezida comisia de judecată a breslașilor, precum și adunările breslei.

5° *Veniturile stărostiei*

Pentru osteneala sa, starostele avea diferite venituri, care nu sunt însă aceleași la toate breslele, diferind după timp și breaslă:

a) Cota, cu titlul de *poclon*, ce se cuvenea din bărbânța dată de noii intrați în breaslă. Poclonul e uneori numit « havaet » [4]), alteori « obiceiul starostelui » [5]) sau era desemnat prin formula: « au plătit bărbânța cu a starostelui cu tot » [6]).

Poclonul era dat uneori în natură și anume « o pereche de papuci », cum se obșnuia la breasla lăutarilor din Huși să se ceară dela orice străin care dorea să intre în breaslă [7]).

La unele bresle, cum era aceea a făclierilor din Botoșani, despre un poclon nu se amintește nicăieri și nici nu-și avea rostul să existe, dat fiind că era o breaslă închisă.

---

[1]) *Buletinul ședințelor adunării divanului ad-hoc a Moldovei.* Iași, 1857, Nr. 1, supl. I.

[2]) *Idem*, Nr. 12, supl. III.

[3]) Arhiva Bis. Sf. Andrei din Iași. Doc. III. Ioan Brezoianu, afirmă că « Stărostia își avea cancelaria sa, registrele și arhiva sa, cu personalul necesariu de împiegați » (*Vechile instituțiuni alle României*, p. 103). Aceasta însă pare exagerat, negăsind nicio urmă documentară.

[4]) *Catastihul breslei ciubotarilor din Botoșani*, Insemnări, Ms. fol. 22.

[5]) *Catastihul lăutarilor din Huși*, Punctul 8.

[6]) *Catastihul breslei ciubotarilor din Botoșani*, Insemnări, Ms. fol. 18.

[7]) *Loc. cit.*, pontul 4.

b) Ori de câte ori o calfă se tocmea la un meșter din breasla blănarilor din Botoșani, trebuia să dea starostelui zece parale, iar dacă se punea tovarăș cu un breslaș, un leu [1]).

c) O taxă anuală de doi orți, de fiecare dugheană, « de blănari, de băibărăcari și de cojocari, și de Abăgiari » — cu excepția deci a bărbierilor — e prevăzută a se da starostelui prin catastihul breslei meseriilor unite din Roman.

d) Starostele negustorilor din Iași, conform hrisovului lui Alexandru Const. Mavrocordat, din 1783, percepea o taxă « ad-valorem » asupra mărfurilor aduse de străini și vândute cu rădicata « or pe bani gata or pe datorie »: dela una sută lei « jumătate leu, din care treizăci bani să fie a starostelui » [2]).

e) Din amenzile date pentru măsuri falșe, jumătate, adică 2½ lei, erau ai starostelui de negustori, și tot jumătate lua din amenzile date « cum vor găsi cu cale și vor hotărî fruntașii » ori de câte ori « un neguțitoriu va zice cuvânt de necinste asupra altui neguțitoriu », hotărește acelaș hrisov de mai sus.

f) In caz că starostele judeca o pricină a doi negustori se percepea o taxă de 5% asupra quantumului la care era condamnat să plătească acela care perdea cauza; din această taxă « doi pol lei să fie vinit starostelui ». In cazul în care suma se împlinea « prin marafetul vătavului de Aprozi », taxa se dubla, din care nouă părți erau a vătavului și o parte a starostelui [3]).

g) Prin acelaș hrisov al lui Alex. Const. Mavrocordat, starostele negustorilor din Iași, mai avea și o serie de avantaje fiscale: « să fie scutit de toate dările — hotărește hrisovul — și să aibă și patru oameni străini care iarăși să fie scutiți de toate dările ca săi fie de trimis a chema pe neguțitori care vor avea pricini ei în de ei și deosăbit să aibă starostele a scuti la vremea desătinei una sută stupi și la vădrărit una sută vedri vin și la goștină una sută oi și doi liuzi scutelnici, ca să fie în izvodu scutelnicilor cu pecetea gospod. »

Această scutire este însă de scurtă durată, deoarece, trei ani mai târziu, Alexandru Ioan Mavrocordat, prin hrisovul său din Noemvrie 1786, le ia dela staroste și le atribuie ceaușului. [4])

---

[1]) Acad. Rom., Ms. 4166, fol. 5.
[2]) Leul avea 120 bani.
[3]) Acad. Rom. Doc. 62, Pachet. XXX.
[4]) *Idem*. Doc. 61, Pachet. XXX.

Sub Regulamentul Organic, staroștii continuă să fie aleși de către breslași, atât la negustori (Cap. III, Anexa P, art. VIII), cât și la meșteșugari (art. XXII, al. 1): « Acești staroști vor fi aleșĭ dintre însușĭ neguțitoriĭ ce alcătuesc breslele din aceĭ maĭ de frunte și maĭ de ispravă, pentru care eĭ ca niște alegătorĭ vor fi și răspunzători » se hotărește, ca o regulă generală, prin acest din urmă articol.

S'a pus la un moment dat problema dacă un staroste poate pretinde sau nu leafă dela breaslă, ca răsplata ostenelii sale; la aceasta Visteria decide că « staroștii breslilor după așăzământ nu iasti legiuit a priimi vreo leafă fiind datoari breslile a li plăti numai dare patentei la care ar fi înscriși acei staroști în cătă vreme sar afla în slujbă » [1]). Cu toate acestea nimic nu putea împiedeca pe breslași ca de buna lor voie să remunereze munca starostelui, așa cum făceau, spre exemplu, brișcarii și droșcarii scapeți din Iași, care prin înscrisul lor din 20 Noemvrie 1841, hotărau următoarele:

« Jos iscăliții breasla droșcarilor și bricicari numai scapeți din orașul Eșii având trebuință de a ni rândui la această breaslă un staroste, carele acela să fii purtători di grijâ pentru toată breasla la oricari trebuinți ce să atinge din partea ocărmuirei după poruncile ci sănt slobozite precum și pentru orici va ceri trebuința spre a ave breasla pacinica liniștire și apărari despre cari ori cari întămplari toți întrun cuvănt cu bunăvoia noastră niam ales un asăminea de staroste pe D. Lazar Cașalov carile dinpreună cu fruntașii noștri ci au a să sfătui pentru orice va sluji pi breaslă cu toată osărdiia și credința datori fiind și noi pără la unul ai da cuviincioasa ascultare la orice va poronci pentru trebuința și interesul breslii, iar pentru ostenelile și cheltuelile Dsale pi vremi di un an di zile îi vom plăti liafă hotărătă căti doisprezece lei de fiiștecare nume și pentru di a fi cunoscut deplin starosti aceștii bresle după ci urmiază a li noastre iscălituri a fruntașilor apoi am rugat și pi cinstita eforii deau întărit această după formă.

1841 Noemv. 20

(ss) Archiulai Cavaliev, Grigori Antonov, Afanasie Iliev, Piman Siucabov, Climai Barisov, Iacob Vasiliev, Iacob Sașonoi, Finacei Cișalov, Carp Caraviv, Grigori Bocicov, Dimitri Pavlov, S. Scicaturov, E. Camașnicov » [2]).

[1]) Adresa Visteriei către Departamentul Treburilor din Lăuntru Nr. 8363 din 17 Dec. 1842. (Arh. Stat. Iași, Tr. 1772, op. 2020, dos. 1923, fol. 7).

[2]) *Ibidem*, fol. 12.

Cum droșcarii și brișcarii moldoveni nu semnaseră această convenție și totuși se considerau ca făcând parte din breaslă, pe baza art. XXI și XXII, Anexa P și art. XIX, lit. D, Anexa H, Cap. III din Regulament, iar cum pe de altă parte nu voiau să plătească cei doisprezece lei de fiecare nume pentru osteneala starostelui, aceasta se jăluește Departamentului din Lăuntru. După deslegarea ce i se dă dela Sfatul Cărmuitor, i se răspunde că numai acei cari semnase angajamentul sunt obligați a plăti leafă starostelui și numai pentru timpul cât s'au obligat, « iar di la contenire acelui alt nu are a plăti nimine fiind slobozi aș alegi alt starosti și fără plată precum să vor pute închipui » [1]). Cum însă Agia îl considera pe Lazăr Caşălevici — cum semna el — de staroste al întregii bresle a droșcarilo r din Iași, acesta îi depune o nouă jalbă, la 10 Septemvrie 1843:

« Cinstita adgie, arată dânsul, pliroforisindusă din cuprinder a înscrisului ci au dat la mâna me din partea breslii droșcarilor (numai scapeți) și asămine din cuprinsul di pe instrucțiile ce miau dat cinstita adgie pentru îndatoririle ei am a li păzi la această stărostie și a fi răspunzătoru pentru toată briasla droșcarilor prin care și cărucerii din acest oraș apoi așă precum din aciastă briaslă (parte moldovenilor) nici miau iscălit în hărtie de stărostie nici să supun am plăti ostinelile și cheltuelile mele potrivit cu glăsuire aceiași precum este știut cinst[itei] adgii după dizlegarea înaltului ocărmuitoriu sfat apoi dar nici eu nu pot fi în răspundere pentru el dacă nu mă cunosc datoriu sau vinovat cu nimică precum cinstita adgii îmi poroncește prin a sa instrucție. Di aceia cu supuneri fac cunoscut cinstitei adgii și mă rog ca ia să poroncească droșcarilor i cărucerilor (partea moldoveni), de ași pune staroste dintre ei pe cine îl vor socoti ei rămânând eu întru toată răspunderea numai pentru briasla droșcarilor scapeți aceia care mau iscălit în hârtii di starosti și sânt următori ami da ascultare la cele poroncite după sfatul ci urmează în trecut » [2]).

Agia raportând Departamentului Treburilor din Lăuntru că « nui poate îndatori [pe Moldoveni] nici a iscăli în alegerea de starostie nici a să supune la dare înpreună cu ceilalți câte 12 lei pe an, dar apoi nici pomenitul staroste nu vroește ai priimi în

---

[1]) Adresa Nr. 7268 din 18 Aprilie 1843. (*Ibidem*, fol. 23).

[2]) *Ibidem*, fol. 28.

a sa despozăţii », la 18 Septemvrie primeşte răspuns « să facă cunoscut numitului staroste că el este datoriu a avea privighere şi a răspunde numai pentru acei cei plătescu leafă după a lor bună învoire, iar pe acei ce să înprotivesc adgiia îi va îndatori a ave a lor deosebăit staroste după chipul ce vor şti şi a fi supuş prin acela la a lor îndatoriri după legiuirile statornicite » [1]).

Se pune deci principiul că slujba starostelui este drept să fie remunerată, cu venituri anume create, în cazul în care prin catastihul şi obiceiul breslei o astfel de hotărîre nu ar fi existat.

Prin art. XXXI, Anexa P, sunt lăsate staroştilor amenzile de care erau pasibili orice negustori sau meşteri cari nu ar fi împlinit formalităţile de strămutare dintr'un târg în altul şi ar fi profesat fără plata patentei; amenda era egală cu darea pe un an a celui vinovat.

6° *Stărostii la mezat.*

Eforiile orăşeneşti, pe lângă veniturile anume hotărîte prin Regulament (art. XIX şi urm., Anexa H), având voie să-şi creeze şi alte venituri « la care toată obştea târgoveţilor sar uni cu toată priimirea lor » (art. XXIII), găsim cazuri când stărostia era dată în otcup, adică în arendă, cu înplinirea formelor de mezat, prevăzute de art. XXII, aceeaşi anexă, hareciuirea (adjudecarea) rămânând asupra aceluia dintre concurenţii la demnitatea de staroste, care dădea mai mult pentru dobândirea ei, şi, în acelaşi timp, şi a veniturilor breslei.

O luptă pentru stărostie, în aceste condiţii, o găsim la breasla lăutarilor din Botoşani.

In urma unei jalbe din 15 Septemvrie 1836 şi a formalităţilor ce urmară, breasla era reconstituită în primele zile ale lui Octomvrie acest an. Prin aceeaşi jalbă, adresată Eforiei Orăşeneşti, iniţiatorii se obligau ca acel « cari va rămănia starosti să aibă a da în folosul casăi în bani căt să va putea », sumă pe care unul dintre ei « slovesnoi au [mai] făgăduit că va da pănă [la 400] lei la cutia [Eforiei] », după cum raporta Eforia către Departamentul Treburilor din Lăuntru. [2]).

---

[1]) *Ibidem*, fila 27.

[2]) Arh. Stat. Iaşi, Tr. 1772, op. 2020, Dos. 115, fol. 1—2.

Primindu-se încuviințarea de funcționare a breslei și ordinul de a se pune staroste « după alegerea ce însuș breasla îș va face », patruzeci dintre breslași îl aleg pe Petrachi Paraschiv cei zic și Ciocoiŭ; în consecință, Isprăvnicia de Botoșani îl « statornicește » și raportează Departamentului Treburilor din Lăuntru la 6 Octomvrie 1836. A doua zi însă Eforia este sesizată printr'o jalbă semnată de alți treisprezece lăutari că ei au ales staroste pe Vasile Buiuc, care se obliga să verse și cei 400 lei, așa că aceasta raportează Departamentului că « unii din lăutariĭ din cei fără stare unindusă unul Petrachi Paraschiv lau pus staroste spre a aduce păgubire casăi și numai el a folosă, deci lăutarii acei mai cu stare acum au ales de staroste pe unul din ei Vasăli Buiuc și cu îndatorirea dea folosă șă pi casa eforiei cu 400 lei în cursul haznalei » și roagă a se recunoaște de staroste pe acesta din urmă [1]). Departamentul văzând că Eforia « tot ca din partea lăutarilor priistavilisăști pi un Vasile Buiuc » dă ordin Isprăvniciei « să adune din iznoavă pe breasla lăutarilor și să le ceară înscris răspuns pe care din doi îl voesc ei a le fi staroste, care să dei și acei 400 lei pe an în folosul casăi eforii » [2]).

La aceasta, Isprăvnicia răspunde:

Către cinstitul departament al trebilor din lăuntru
Isprăvnicia Botoșani
raport.

« Priimindusă poronca cinstitului depart. cu No. 20552, prin care răspunde asupra raportului isprăvniciei No. 12196 în predmetul alegerei unui staroste de lăutari aicea în oraș, cu supunere să aduce la știință că alegerea lui Petrachi Paraschiv de staroste au fost formalnică după jaloba lăutarilor care orănduisă cu poroncă cătră orășănească poliție ca săș aleagă după mulțămea glasurilor precum urmează înștiințarea poliției sau și însămnat pe numitul Petrache de staroste, dar pentrucă Vasăle Buiuc sau arătat că dă folos la eforie căte 400 lei pe an, apoi și cel întăi nu sau depărtat de asămine erat, ci încă au mai adaos una sută lei mai mult, pentru care au și dat înscris la eforie, încredințat și

[1]) *Ibidem*, fol. 8.
[2]) *Ibidem*, fol. 10.

de isprăvnicie că va răspunde eratul stărostiei 500 lei pe an osăbit avaetul hărăzit din învechime bisăricii sfăntului Gheorghie din acest oraș. După care au și rămas breasla lăutarilor liniștită.

(ss) Indescifrabil.

No. 13087

1836 Noembrie 3 zile [1]).

In anul următor, de la 26 Octomvrie 1837 la 26 Octomvrie 1838, staroste rămâne tot Petrachi Paraschiv, care oferise « la ace mai di pi urmă hareciluire » suma de 610 lei « în cursul haznelii » [2]).

In toamna anului 1838 împlinindu-se « adetiul stărostiei », Isprăvnicia procedează la « Strigarea la mezat a acestui adetiu », care rămâne, la început, asupra lui Nastasie Lăutar Paraschiv, cu « 605 lei în cursul haznelei » [3]), adică cursul oficial. Departamentul Treburilor din Lăuntru cere atât Isprăvniciei cât și Eforiei « să se încerce a obține cel puțin 610 lei, ca și în trecut ». La 31 Octomvrie 1838, Eforia raporta Departamentului că făcânduse peritocica, Vasile Buiuc a dat 640 lei, dar că « în urmă după 5 ceasuri Petrachi Paraschiv fost staroste sau arătat cu protest la eforie că așa precum 24 ceasuri nau trecut dela săvărșirea peritoșcei el dă în folosul eforiei 800 lei, deci eforia văzându că să folosăște casa iau primit acel protest ». Departamentul, luând cunoștință de rapoartele Isprăvniciei și Eforiei, le răspunde că « dacă dela peritocică până la protestăluirea numitului Paraschiv nau trecut 24 ceasuri să încuviințază adausul făcut de către el iar de au trecut apoi peritocica dintăi rămâne bună » [4]). Adjudecarea rămâne asupra lui Petrachi Paraschiv, cu 800 lei anual, dela 26 Octomvrie 1838 până la 26 Octomvrie 1839 [5]).

La licitația pentru anul următor, stărostia revine lui Ion Paraschiv, cu 1260 lei anual.

In Octomvrie 1841 Ion Negrei oferă 1515 lei, însă Departamentul din Lăuntru restitue lucrările spre a se vedea « dacă prin cercare și stăruință nu să va mai putea spori prețul acestui irat

[1]) *Ibidem*, fol. 9.
[2]) *Ibidem*, fol. 44.
[3]) *Ibidem*, fol. 16.
[4]) Interpretarea art. XXII, Anexa H, din Regulament.
[5]) Arh. Stat. Iași, *loc. cit.*, fol. 16—31.

piste acel care au dat Ioan Negrei »[1]). Adjudecarea definitivă se face asupra lui Iordachi sin Toader, cu 1650 lei, încheindu-se următorul act:

Contract

« Anul 1841 Dechemvrie 10 zile. Potrivit formalităților mezatului urmate pentru darea în otcup a stărostiei lăutarilor din orașul Botoșanii și a poroncii cinstitului departament cu No. 22044, la peritocica făcută în presudstvia isprăvniciei țănutale unde în ființa Dumisale dregătoriului de țănut a mădulărilor eforii orășănești și a altor mușterei au rămas asupra me jos iscălitului această stărostii cu preț de una mie șasă suti cincizăci lei. No.: 1650 : lei în cursul haznelii pi vremi de un an de zile începători dela 26 Octombre anul curgători 841, după condițiile următoari:

1-iu. Eu mă îndatoresc a ocărmui toată breasla lăutarilor prin o bună chibzuire în toată vremea anului, întocmai după cuprinderea catastivului ci avem din vechime și a li luoa avaetul legiuit numai di pi la nunțile și cumătriile ci să vor faci atât în orașul Botoșani precum și în țănut[2]).

2-le. Fiind obiceiul ca fiștecare din lăutari să dei la cutie ci să păstrează di cătră stărostie banii hotărăți după catastiv, apoi eu voi fi dator a aduna asăminea bani și ai da sf. bisărici Ospenia, la care ne găsim închinați spre pomenirea breslii precum sau urmat până acum.

3-le. Toți lăutarii locali și streini ce vor veni în cuprinsul acestui oraș și țănut vor fi datori ami da ascultarea cuviincioasă nefiind ei volnici nici a tocmi fără știre me vre o nuntă sau cumătrii osăbit că acei streini nici cum vor fi volnici a cănta păr când mai întăi nu să vor învoi cu mine starostele după vechiul obiceiu, căci dovedindusă că au cutezat cariva di a tocmi nuntă sau cumătrii fără știre me, pe unul ca acela să să supuĭ globiriĭ la cutia breslii.

---

[1]) *Ibidem*, fila 69.

[2]) In contractul starostelui Petrachi Paraschiv, din 28 Oct. 1837, redactarea acestui articol nu cuprindea țânutul: « Datoriu să fiu jos iscălitul a ocărmui cu bună chibzuială pi toată briasla lăutarilor întocmai după catastihul ce avem, având am luoa numai havaet hotărăt în acel catastiv ». (*Ibidem*, fol. 44).

4-le. Așa precum în vremea ernei urmează a să face în oraș clupuri *(sic)* și mulți din boeri la prilejuri de nunți să adună acolo spre pitrecire, lăutarii vor fi datori ami da avaet căti doisprezăci lei di la asăminea căntări de bal.

5-le. Mi să dă dreptati ca la toată căntarea de nuntă fiind și eu în numărul celoralanți lăutarĭ să primăsc doă părți iar nefiind să primăsc numai o parti precum va luoa fiiștecari analoghimos.

6-le. Suma de 1650 leĭ vor fi dator a o răspunde eforii în doă vadelĭ după cursul haznelii, adică giumătati acum la începutul anului și giumătati după înplinirea de șasă luni fără sminteală. Iară căndu din potrivă eu nu voi fi următorĭ a răspundi la vremi căștiurile cuvinite, cinstita eforie va ave dreptati nu numai a mă scoati din stărostie și a orăndui pe cine va socoti, dar și a înplini neagiunsul lor din ori ci averi a me sau a chezășului cel dau fără ami luoa în băgari de samă ori ci punire înainte.

7-le. Datori voi fi ca un starosti la toati prilejurile de gălcevire ci ar urma între lăutari a sta spre înpăcarea lor, după cuviință și la din înpotrivă urmănd vre o nemulțămire din partea cuiva atuncia săi îndreptez cătră poliție spre punire la cale.

Intru acest chip priimind eu asuprămi această stărostie spre siguranțiia eforii că voi fi următori în totul cuprindirii ponturilor de mai sus am dat și chezăș pe D. Adamachi Pisoțchi, care să îndatorește și a răspunde la orice întâmplare di neîndeplinirea acestui contract din partimi.

(ss) Iordachi săn Toader

Urmează încredințarea Isprăvniciei sub nr. 9795 din 11 Decemvrie 1841 și aceea a Departamentului Treburilor din Lăuntru sub nr. 27969 din 18 Decemvrie 1841 [1]).

Chezășia dată de A. Pisoschi, nu se găsește la acte, însă găsim una dată de către Costachi Vizanti, în anul următor, lui Ioan săn Niță Sucevanul, care obține stărostia ridicând prețul la 1780 lei.

Iată această scrisoare de garanție:

K e z ă ș i e

« Jos iscălitul închizășiluescu prin aciasta ce dau în cantilarie cinstitii orășănești eforii de Botoșani, că pentru orici din potrivă

[1]) *Ibidem*, fol. 87.

urmare a condițiilor contractului a Dsale Ionică Sucevanul ce au încheiat luând în otcup stărostia lăutarilor voi răspundi eu. Drept aceia urmează a me iscălitură rugând totodată și pe cinstita isprăvnicie ținutală di a u încredința formalnică.

1842 Noembre.

(ss) Costachi Vizanti

Urmează încredințarea Isprăvniciei din 19 Noemvrie, atestând că iscălitura este a « Dumnealui dvoreniiul Costachi Vizanti » [1]).

Scoaterea la mezat a stărostiei lăutarilor nu era însă o excepție pentru Botoșani, deoarece se găsește și la alte orașe, cu alte norme însă, în ce privește venitul starostelui.

Intr'adevăr, în urma unei circulări a Departamentului din Lăuntru, întrebând de rânduiala cu care se adună havaetul stărostie lăutarilor, Eforia orașului Bârlad răspunde că ea « nu are hotărăt căt anume să ei, fără decăt că otcupcicul asupra căruia rămăne acest irat analoghisăști suma încontrăctăluită pe numărul lăutarilor din tărg și el urmează cu plata banilor după analoghie pe fiiștecare lună, iar drept folosul lui... rămăne aceia ce ar pute căștiga di la lăutarii străini ci vin și să învoesc de cântă prin tărg » [2]). Eforia orașului Iași răspunde că « făcăndusă sprafcă în della acestui obiect sau aflat că la 3 Septembre anul 1836 după poronca depart. supt No. 17179 sau rănduit staroste pe Barbu Cobzariu cu condiția ca briasla înpreună cu starostile să dei fieștecare an căte 500 lei în cursul haznelii în folosul eforiei, fără însă să lămuriască precum să să adune dela breasla arătata sumă. După aceasta la 2 Dechemvrie 1836 cu poronca departamentului supt No. 23440 sau priimit în copie cartea di... înpliinirilor din 14 Mai 1830 supt No. 11057 prin care să legiuește a lua starostile din 10 lei unul, din tocmelile săvârșite pentru nunți iar nu mai mult precum să și urmează astăz, care havaet să adună de cătră însuși starostele în socoteala lui plătind eforiei numai prețul cu care rămâne asupra sa stărostia » [3]). Tot din zăci lei unul se lua și de către staroștii din Focșani și Tecuci, cel dintâiu având acest

---

[1]) *Ibidem*, fol. 101.

[2]) *Ibidem*, fol. 138.

[3]) *Ibidem*, fol. 139.

drept « după o carte gospod din 1823 cătră starostele de atunci », obligați a plăti fiind atât lăutarii de pe loc cât și cei străini [1]).

Sistemul scoaterii la mezat a stărostiilor de lăutari, pentru a se constitui venituri Eforiilor orășenești, ia sfârșit către 1849, după cum se vede dintr'o adresă a Departamentului Treburilor din Lăuntru, din 23 Martie acest an, prin care răspunde Eforiei de Bacău că nu-i poate încuviința stărostia de lăutari ce i se propusese de către Gheorghe Lăutarul, întru cât « deși în adevăr a fost înființat iratul ce propune a stărostiei de lăutari pe la câteva orașe unde să găsesc eforii însă luându-să în privire abuzurile ce să făceau din care rode *(sic)* îndestule și de necontenite tânguiri sau desființat de către însuși obștească obicinuita adunare » [2]).

Obiceiul ca stărostia de lăutari să verse o sumă oarecare la casa comunală, cu dreptul de-a percepe în schimb o cotă din veniturile breslașilor, pare a fi mult mai veche în Moldova, după cum afirmă un raport al orășenești Dume din Chișinău din 11 Martie 1819, adresat guvernatorului Katakazi: « Din vechime, după obiceiul acestui ținut... starostele [primea] dela fiecare muzicant înscris în breaslă câte 4 parale de fiecare leu câștigat de ei la nunți și alte petreceri, și, pentru aceasta plăteau o sumă oarecare în folosulor așului ». Dat fiind că aici erau doi concurenți la demnitatea de staroste, prin același raport se arată că: « Duma socotește a se face târg și acela dintre ei care va vărsa mai mulți bani la haznaua orașului pe acela să-l lase ca staroste » [3]). Guvernatorul civil al Basarabiei, Katakazi, nu admite însă punerea stărostiei la licitație ci decide că ea va reveni aceluia « pe care-l va desemna sorțul », plătind vechea sumă de 140 lei la haznaua orașului [4]). La 18 Aprilie 1821, în urma unui ordin al lui Katakazi, această taxă de 140 lei, rămasă între timp neschimbată, este desființată cu desăvârșire, « întrucât această încasare, în felul ei, spunea ordinul, este de necrezut și periculoasă față de abuzurile staroștilor, cum și prea neînsemnată pentru creșterea veniturilor comunei, reprezentând anual numai 140 lei, eu poroncesc Dumei orășănești ca de îndată ce va primi acest ordin să înceteze de-a mai lua ceva [dela staroști] și de-a nu se mai pre-

[1]) *Ibidem*, fol. 141.
[2]) *Ibidem*, fol. 191.
[3]) Arhivele Stat. Chișinău, dos. Primăriei Nr. 159, fol. 1.
[4]) *Ibidem*, fol. 4.

tinde de acum înainte dela muzicanți nici cea mai mică plată, supraveghindu-să în același timp și pe starosti, dela care se va lua dare de samă pentru timpul trecut și se vor ridica și banii câți sânt adunați, la ei »[1]).

Cât de multă dreptate avea Katakazi, de-a proceda astfel, se vede din cele ce se petreceau la Botoșani. El anticipează cu douăzeci și șapte de ani asupra aceleiași măsuri pe care va trebui s'o ia și Ocârmuirea Moldovei.

b) *Epitropii*

In cuprinsul ponturilor catastihurilor nu se găsește nicăieri amintire despre epitropii breslelor, după cum nici în pomelnicele meșterilor nu apare nimeni cu această titulatură. Existența și rolul lor se poate însă urmări, deși foarte incomplet, în diferitele acte intervenite între breslași sau între ei și terți, precum și din însemnările stărostești.

Numărul epitropilor nu era acelaș pretutindeni, ci varia dela o breaslă la alta, avându-se în vedere, probabil, mărimea și importanța breslei respective. Astfel, la ciubotarii din Botoșani nu găsim decât doi [2]), în timp ce, la blănarii din același oraș, la înființarea breslei, sunt cinci [3]), pentru ca mai târziu, în vremea de îngenunchere a breslei, să nu mai fie decât unul singur [4]). La breslele de bacali găsim câte șase epitropi [5]).

Dacă alegerea de staroste se făcea în fiecare an, epitropii, odată aleși, par a fi rămas în funcție timp nelimitat. Astfel, blănarii din Botoșani, odată cu alegerea primului staroste, procedează și la alegerea a patru epitropi « anumi Iordachi Blănaru i Gligoraș Zgărce i Toma sin Savin i Vasile Mălăescu ». Ulterior, numărul lor descompletându-se prin moarte, se înlocuesc cu alții noui: « Iară după răposare celor mai sus numiți s'au așăzat acești înnainte bresle, care să vor iscăli »; semnează Ioniță blănar, Ștefan Blănariul ept. Andrei Blănariul epitrop (acesta e șters). Această nouă alegere nu era însă prima, după a ceea a constiturii,

[1]) *Ibidem*, fol. 15.
[2]) *Catastih*, Insemnările staroștilor, Ms. fol. 55.
[3]) Acad. Rom., Ms. 4166, fol. 4 verso.
[4]) Arh. Stat. Iași, Tr. 1772, op. 2020, dos. 2948, fol. 21.
[5]) D. Z. Furnică, *Din istoria comerțului*, pp. 62 și 175.

deoarece printre breslașii, care se prezentase în adunarea ce desemna pe acești noui epitropi, găsim și pe « Todosi sinŭ Gligore blănarŭ, epitropŭ », care nu figura ca atare mai înainte [1]).

Ca unii ce erau în conducerea breslei, se pare că, uneori, cereau și binecuvântarea autorităților bisericești, întru cât, la « așăzarea » epitropilor de mai sus, îl găsim luând parte și pe protopopul de Botoșani, care semnează și încheierea adunării.

Rolul epitropilor era acela de-a sfătui și ajuta pe staroste în conducerea treburilor breslei, asistându-l la actele de excepțională importanță ce se iveau în vieața ei: « Să fii luotorĭ de samă și purtătorĭ de grijă la toate trebile și orănduelile breslii, și noĭ, breslașii, încă să fimŭ supușĭ la toate poruncile ce să va porunci de aceștiĭ maĭ susŭ arătațĭ [staroste și epitropi] », cum spun blănarii din Botoșani [2]). Tot ei erau aceia cari înlocuiau pe staroste în cazul în care acesta, dintr'un motiv sau altul nu-și putea îndeplini cândva obligațiile. Astfel dela 6 Noemvrie 1804 până în Martie 1805, plata bărbânței, în breasla blănarilor din Botoșani, nu se mai face în mâna starostelui ci în aceea a epitropilor [3]). Uneori aceeași bărbânță se plătea în mâna starostelui « fiindu și epitropii breslii față » [4]). In cazul unei neînțelegeri dintre staroste și breaslă, tot epitropii erau aceea cari căutau să liniștească lucrurile, așa cum rezultă din însemnările stărostești ale catastihului breslei ciubotarilor din Botoșani, unde găsim pe epitropi iscălind alături de staroste și de reprezentanții adunării, când se soluționează conflictul cu privire la primirea Armenilor în breaslă [5]).

Breslele de negustori aveau, de sigur, și ele epitropii lor, cari, totuși nu par a fi acei « fruntași » despre care vorbește așezământul pe care Alexandru Const. Mavrocordat, îl dă negustorilor din Iași, în luna lui Septemvrie 1783 [6]). Hrisovul întrebuințează mai întâi termeni foarte vagi: « să de izvod la Visterie iscălit de starostele și de cățiva fruntași ai negustorilor. . . » arătând, mai departe, că cutia breslei « să fie în sama starostelui și a doi trei din fruntașii

---

[1]) Acad. Rom., Ms. 4166, fol. 5.

[2]) *Ibidem*, fol. 4 verso.

[3]) *Catastih*, Insemnările staroștilor, p. 18.

[4]) *Catastihul breslei ciubotarilor din Botoșani*, Insemnările Staroștilor, Ms. fol. 14.

[5]) *Ibidem*, fol. 55.

[6]) Acad. Rom. Doc. 62, Pachet. XXX.

breslei...». Cum că aceștia nu erau eiptropii breslei rezultă și din aceea că judecățile se hotăra a fi căutate de către «starostele dinpreună cu fruntașii din neguțitori» care constituiau comisiunea ad-hoc denumită «longe», termen întrebuințate, în acest sens și în actele breslei pescarilor din Chișinău: «si le facă longe după obiceĭ cu cățva fruntaș»[1]). Că noțiunile de epitropi și de fruntași erau deosebite, rezultă și din hrisovul de așezarea rufetului băcalilor din Botoșani, dat de Const. Dim. Moruz, la 21 Februarie 1778, și în care, după ce vorbește de cei «6 bacali Epitropi ai bresli aceștia, mai bătrăni și mai de cinste ai lor ce vor fi», la pontul al 4-lea hotărește: «Până nu-și vor deschide dughenele cei mai de frunte bacali, să nu aibă voe a deschide ceilalți din bacali»[2]).

c) *Mai marele staroste*

Instituția mai marei stărostii, proprie numai Iașului, capitala țării, pare a fi o creație a autorităților și nu datează decât dela începutul secolului al XIX-lea, definitiv reglementată însă prin art. 167 și 168, secția VI, cap. V din Regulamentul Organic.

Mai marele staroste era «ales de către staroștiĭ tuturor corporațiilor a neguțitorilor și a meșterilor capitalieĭ, cariĭ staroștĭ sânt și eĭ aleș de către fiește care corporațiĭ a lor în deosăbĭ» (art. 167, al. 1). Pentru ca cineva să poată la candida la această demnitate, Regulamentul nu-i pune condiția de a fi neapărat negustor sau meșteșugar, ci numai «să cunoască regulele neguțitorești», să aibă bune purtări, să fi împlinit cel puțin treizeci de ani și să stăpânească o avere de minimum cincizeci de mii de lei. Prin urmare, o serie de condiții menite ai da autoritate și libertate de acțiune, la care, adăugându-se puterile ce i se dădeau de Regulament, sub formă fie de drepturi, fie de îndatoriri, făceau din mai marele staroste unul dintre cei mai de seamă colaboratori ai Ocârmuirii, atât din punct de vedere administrativ, cât și dintr'acei judecătoresc și mai ales economic.

Pe baza art. 167 și 168 din Regulament, Departamentul Trebu rilor din Lăuntru comunica, la 10 Martie 1833, Sfatului orășe-

[1]) Arhiva Stat. Chișinău, Primărie, dos. 153, fol. 15. Vezi Anexa Nr. 7.
[2]) D. Z. Furnică, *Din istoria comerțului*, p. 62.

nesc al Capitalei, următoarele instrucții privitoare pe mai marele staroste:

« 1. Toate poroncile și orănduelile cărmuirei atingătoare de comerțŭ ce se vor adresa să se aducă în înplinire în măsura și vremea în care se vor cere.

2. Asăminea poroncĭ și orănduele este îndatorit a le face cunoscut celor întăi staroștĭ aĭ corporațiilor, ca să se publicarisască, spre obștească știință, a neguțitorilor.

3. Ca să priveghează de apururea întru ceia ce se atinge de măsurile comerțuluĭ, și a îndestulărilor, despre care înțălegire și sfătuire cu staroștiĭ și neguțitoriĭ tuturor corporațiilor, se vor înfățoșa la vreme cuvenitele raporturĭ și proecturĭ a cărmuireĭ.

4. Ca să presusfiească ca un mădulariŭ și la giudecătoriea ținutuluĭ în pricinile atingătoare de comerțŭ.

5. Ca să lucreze înpreună cu Isprăvniciea ținutului Iașiĭ, întru tot ceea ce priivește înplinirea dărilor dela stările neguțitorești, și meșteriĭ din orașul Iașiĭ » [1]).

Intr'adevăr, *din punct de vedere administrativ*, toate poruncile și orânduielile Ocârmuirii, atingătoare la comerț, nu se comunicau negustorilor și meșteșugarilor decât prin mijlocirea mai marelui staroste și a staroștilor respectivi. Mai mult, noile așezăminte de breaslă, ce trebuiau să se alcătuiască conform Regulamentului Organic, trebuiau adeverite de către mai marele staroste, ceea ce însemna conlucrare la redactarea ponturilor, dacă nu chiar o exclusivitate, cu însușirea lor ulterioară de către meșteșugarii sau negustorii interesați. Un asemenea așezământ este alcătuit de breasla mindirigiilor din Iași, în primăvara anului 1845, spre a se putea deosebi mai bine și apăra de băibărăcari [2]). In vara lui 1850, iscându-se un conflict de atribuții între aceste două bresle, mai marele staroste de atunci, sărdariul Grigori Chirnischi, e însărcinat cu cercetarea și rezolvarea lui. La 12 August, același an, acesta își depune raportul, arătând că socotința sa este:

« 1-a. De vremi ce oghialurile sunt obiect a meșteșugului mindirigiilor și să facŭ prin ascuns de chiar unii din mindirigiii din Iași, afară de acelea ce să aduc de pe la alte târguri, apoi fără vre o prii-

---

[1]) *Manualul Administrativ al Principatului Moldovei.* Iași, 1855—1856, vol. II, p. 7.

[2]) Arhivele Stat. Iași, Tr. 1772, opis 2020, dos. 7860, fila 1.

vire la aceia dacă ar fi avut băibărăcarii speculaţiea vănzării oghialurilor şi mai înainte de tănguirea mindirigiilor din [1]845, nu să cuvine a specularisă ei băibărăcarii cu oghialuri fiindcă li să strică prin aceasta alijverişurile mindirigiilor şi această socotinţă o întemeem:

a) Pe puterea legiuirei Reglementului, cap. III, articul XXII, litera P, unde anume hotărăşti că niminea să nu întrebuinţăză mesăria breslii la care nu plăteşte însărcinările ei, şi,

b) că aşa chiar anume rosteşte şi aşăzământul breslii făcut de mai marile staroste pe care departamentul [trebilor din lăuntru] şi sfatul [ocărmuitor] întemeindusă poruncesti a să faci îndestulare breslii mindirigiilor, apoi de vreme ce băibărăcarii nu sănt supuşi la greutăţile breslei, nici că pot a specularisă meşteşug strein cu care în adivăr să faci mare înstrămbăţire mindirigiilor.

2-le. Stărpirea acestui rău şi aplicaţiea legii să poate face prin adunare la poliţie a tuturor băibărăcarilor în fiinţă şi a iscălitului ca să li să poronciască de a nu mai specularisă în viitorimi cu vânzare de oghialuri prin pecetluire acestor oghialuri găsite la ei, ca să nu mai poată aduci şi altile pe viitorimi cu ponturile către consulati pentru acei ce ar fi supuşi străini ca săi stavilarisască pe viitorimi dela o asăminea urmare ci este înprotiva reglementului prin publicarisări cu batere de dărăbană i prin foile ofiţiale şi prin lipire de bileturi la uşile băibărăcarilor cu cuprindire că nu li este slobod a vinde oghialuri în dugheni care bileturi să să tipăriască cu cheltuiala isnafului mindirigiilor şi în sfârşit cu luarea de straf în folosul spitalului [Sf. Spiridon] a oghialurilor ce ar mai îndrăzni ca să li aducă din nou peste acelea ce să vor pecetlui după răvizia ci iscălitul va face, căci lăsăndusă slobozi pe băibărăcari a vinde oghialuri este călcare de reglement şi sărăcii mindirigiilor prin care să aduci desăvârşită neînchipuire chiar şi în dările către Hazna »[1]).

La acest raport, Departamentul Trebilor din Lăuntru, răspunde la 7 Septemvrie 1850 că «măsurile propuse prin copie înscrisului mai marelui staroste pentru oprirea băibărăcarilor de a să amesteca în mesăria mindirigiilor să încuviinţază de departament şi dar poliţia va şi pune în lucrare celi di cuviinţă spre a nu să obijdui mai mult pe mind rigii »[2]).

[1]) *Ibidem*, fol. 33.

[2]) *Ibidem*, fol. 34.

Tot mai marele staroste era însărcinat să conlucreze cu Isprăvnicia ținutului Iași, în tot ce privește împlinirea dărilor dela stările negustorești (art. 168, lit. B).

Staroștii și breslașii se puteau adresa direct, către orice autoritate, în reclamarea unui drept sau în protestul contra unei apăsări sau jigniri personale. Cele mai adesea însă, jalbele erau trimise tot marelui staroste spre cercetare și acesta se sesiza de orice act care ar fi fost menit să aducă un prejudiciu material sau moral unui breslaș, făcându-se apărătorul acestuia.

In Iulie 1852 niște Jâdovi, jăluindu-se Departamentului din Lăuntru că « starostele breslei cibotarilor moldoveni iar fi oprit a vinde ciboti vechi pi uliță, i alte » și jalba lor fiind trimisă, prin Poliție, în cercetarea mai marelui staroste, acesta constată nu numai că starostele de ciubotari avea dreptate, dar că Jâdovii îl și bătuse, pentru care faptă cere pedepsirea culpabililor: « La adresul cinstitei poliții cu No. 10085 urmat din povodul tănguirei unui număr de jădovi telali asupra breslei cibotarilor iscălitul cu cinste răspunde că numiții telali fără cuvânt sau jăluit căci închisoarea lor la comisăe au fost în priivirea că au sărit și au bătut în ulița târgu cucului pe starostele de cibotari, iar apoi oprirea ce li să face este tocmai pentru ca să să împlinească așăzământul și buna cuviință pentrucă de a vinde strae sau ciubote vechi, dela aceasta, nu pot ca să fii opriți, iar oprirea li sau făcut numai pentru ca să nu vândă cibote noâ făcute tot de cibotari ca pentru acei telali și în urmă ei le poartă pe umere de vânzare, așa dar oari aceasta nu este o jăgnire dreptului breslii cibotarilor, și de aceia eu mai ales cu respect poftesc pe cinstita poliție ca precum totdeauna au înlesnit lucrările cele rezonalnice care i leam propozarisăt, asămine și acum să binevoiască a opri pe jăluitori dela asămine urmare și a să înfrăna pe cutezătorii ce au bătut pe starostele după regule publicarisătă »[1]). Cercetările poliției stabilesc vinovăția a trei telali: Iancu, Leiba și David Moisă, pentru care Departamentul Trebilor din Lăuntru cere « să să facă cuvenita înfrănare cutezătoriului, bine înțăles că dacă ei vor fi supuși străini să aplice pedeapsa prin consulaturile respective »[2]).

Prin încheierea Sfatului Cărmuitor din 7 Mai 1838, se recunoștea mai marelui staroste dreptul de-a face parte, la Iași, din

[1]) Arhiva Stat. Iași, Tr. 1772, opis. 2020, dos. 21.711, fol. 1.
[2]) *Ibidem*, fol. 2.

comisia catagrafiei ce lucra din șapte în șapte ani conform Regulamentului Organic »[1]).

Din punct de vedere judecătoresc, mai marele staroste avea un rol important, întru cât el lua parte la judecarea acțiunilor comerciale. Art. 168, al. A, îi dădea dreptul de a « presudstvui ca un Cilen la giudecătoriia ținutului Eșiĭ, în pricinile atingătoare de Comerț ».

Din punct de vedere economic, mai marele staroste tindea să coordoneze întreaga activitate a producției naționale, a circulației ei prin mâni autohtone, apărându-le de cotropirea străină ce devenea din ce în ce mai amenințătoare, având chiar datoria să se sfătuiască cu staroștii breslelor asupra măsurilor ce vor socoti spre bunul mers al comerțului și industriei « despre care eĭ vor supune a lor proecturĭ la Ocărmuire » (art. 167, al. 2, in fine). Tot el lua parte și la fixarea cursului monedelor, după cum se vede din publicația pe care Visteria o face, la 5 Septemvrie 1836: « iar cât pentru moneda turcească, după aiarul făcut de către negustorii din capitalia Eșului și a zarafilor în ființă și a mai marelui staroste, după valora galbănului de 31 lei 60 bani »[2]).

Tot în acest domeniu, îl mai găsim pe M. Hristodor, mai marele staroste, făcând parte din « Inalta Comisiune Consultativă » înființată de către Alexandru-Vodă Cuza, la 22 Octomvrie 1863, în urma propunerii lui Mihail Kogălniceanu, a cărei menire era « proectarea măsurilor de îmbunătățire ce se cuvin a se adopta, cu scop de a se desvolta buna stare morală și materială a Iașului și de ai reda, măcar în parte, vechea sa splendoare »[3]).

De sigur, deosebita autoritate a mai marelui staroste nu va scăpa nici luptelor politice. De ea vor căuta a se folosi antiunioniștii dela 1857. O declarație a staroștilor breslelor din Iași, caută a dovedi că mai marele staroste i-a silit nu numai să semneze ei « o adresă destinată comisarului Turc prin care să se arăte că liniștirea țării ar fi compromisă în urma manifestării în favoarea unirei principatelor », dar să semneze în această petiție și diferite nume de-a breslașilor lor[4]).

---

[1]) *Manualul Administrativ*, vol. II, p. 8.

[2]) Rev. « Ion Neculce », vol. VII, (1929), p. 162.

[3]) Arh. Stat. București, Minister de Interne, Administrativ. dos. 772/1863, Pachet 52, fol. 11.

[4]) Th. Codrescu, *Uricariul*, vol. XIII, p. 190.

Mai marele staroste, conform art. 168, al. V, din Regulament, era retribuit cu o leafă fixă de patru sute lei pe lună.

2. Administrația numită

Deși în fruntea breslelor moldovenești găsim, aproape fără excepție, un staroste, totuși, în documentele vremurilor, se mai amintește și de *vatavi*, ca de niște conducători ai unor asemenea alcătuiri, și, uneori, se vorbește și despre *ceauș*.

a) *Vatavul.*

Instituția vătăjiei, al cărei cap se numea *vataf*, *vatag*, *vătah*, *vătăș* sau *vătav*, este foarte veche în Moldova, însă nu cu caracterul de conducător al unei alcătuiri de breaslă, în sensul strict al cuvântului, ci cu acela de șef al unor funcționari domnești.

Pentru prima oară, apare în documentele noastre sub numele de *vătaman*, într'un uric din 25 Decemvrie 1422, prin care Alexandru cel Bun miluește pe boierul Boguș și pe tatăl său pan Nesteac cu « un sat, în Țara noastră, în Moldova, Cuciurul, unde a fost vataman Gherman » [1]). Vatamanul, pare să fi fost numit de către cnejii care aveau mai multe sate, în capul celor unde nu le era așezarea, ca să judece oamenii și să strângă venitul [2]).

Sub numele de « *vătăși* », îi găsim trecuți, destul de numeroși de altfel, în catastihul de cislă din 20 Noemvrie 1591 [3]), afirmați și de diferite documente: Astfel, la 13 Martie 1556, Alexandru Lăpușneanu, întărește lui « *Simeon vătavul* » stăpânirea satului Șkeae [4]); la 6 Mai 1591, Petru-Vodă Schiopul făcea cunoscut că « *Stan vătahul* » își plătise deșugubina și poruncea să nu mai fie urmărit [5]); la 17 Martie 1598, Ieremia-Vodă Movilă confirmă lui

[1]) M. Costăchescu, *Documentele moldovenești înainte de Ștefan cel Mare*, vol. I, p. 151.

[2]) R. Rosetti, *Pământul, sătenii și stăpânii*, p. 119. După I. Bogdan, între vătăman, jude și cneaz nu este nicio deosebire, fiind una și aceeași noțiune (*Despre Cnejii Români*, în « Analele Acad. Române », S. II, Tom. XXVI., Buc. 1903, pp. 21 și urm.).

[3]) Hurmuzachi-Iorga, *Documente*, vol. XI, p. 219.

[4]) Acad. Rom., Doc. 110, Pachet. X.

[5]) *Idem*, Doc. 193, Pachet. III.

« *Ihnat vatah* » vânzarea satului Calna, către doi călugări sihaștri dela Râcica [1]). Vătavii aceștia par a fi fost sub ascultarea câte unui « *mare vătav* », a cărui autoritate se întindea asupra unui ocol, dregătorie care apare în documente, atât în secolul al XVI-lea, cât și în cel următor. Tot Ieremia Movilă, la 5 Aprilie, același an, întărea un alt zapis de vânzare, arătând cum de-au venit înaintea sa Lupul, feciorul Iurescului și cum a mărturisit că a vândut, dinpreună cu frații săi, o jumătate din satul Iurești, lui « *Macri marele vătav a Iașului* și soției sale Nastea drept optzăci și opt de taleri de argint » [2]); într'un alt hrisov, din 13 Aprilie 1620, Gaspar-Vodă, arată că i s'a înfățișat Onciul Iurașcovici, « *vel vatah* », cu zapisul de cumpărătură al Șăndricenilor, din ținutul Hârlăului, care ținea de ocolul Dorohoi, și că i-a întărit lui « Onciul Iurașcovici *mare vatag* » cumpăratura lui [3]); iar, la 26 Martie 1635, Vasile Lupu întărea lui « Eremia Murguleț și soției sale Candachia, fata lui Toader Dragotă *biv vel vatah* », stăpânirea satului Păușăștii, din ținutul Cârligăturii, precum și alte părți de moșie și două fălci de vie la Cotnari [4]).

Dimitrie Cantemir ne spune că pe lângă boierii, cari serveau la Curte pentru dregătoriile Statului, domnul mai avea, pentru slujba casei sale, și o sumă de « boerenași », printre cari: *vatavul de aprozi*, purtător de grije al executării cărților de judecată date de Divan; *vatavul de stolnicei*, mai mare peste acei cari serveau mâncările la masa domnului; *vătavul de păharnicei*, care rânduia acestora turnarea vinului la aceeași masă; *vatavul de copii*, mai mare peste camerierii de Divan și dela cămara cu arme; *vatavul de paici*, șeful servitorilor domnești cu același nume [5]). Diferiți vătavi mai sunt amintiți și de alte izvoare. Astfel, într'un hrisov din 11 Iunie 1610, Constantin-Vodă Movilă vorbește de « Buciumaș *vatav de pitari* », de sigur tot în slujba Curții [6]); la 1727, Grigore Matei Ghica ordona *vatavului de curălari* și « *vătășă*[*i*] *de vezetii* », să nu apuce cu nimic pe Ioniță curălar gospod [7]); la 1738, același

[1]) *Idem*, Peceți, Nr. 165.
[2]) *Idem*, Doc. 72, Pachet. XIV.
[3]) *Idem*, Peceți, Nr. 167.
[4]) *Idem*, Peceți, Nr. 168.
[5]) *Descriptio Moldaviae*, vol. II, pp. 89 și urm.
[6]) Th. Codrescu, *Uricariul*, vol. XVIII, p. 267.
[7]) Acad. Rom., Ms. 237, fol. 410.

domn, dă carte de scutire de dăjdii unui *vătaf de săidăcari*, care urma în vătăjâie tatălui său « ca să fie de lucru gospod la Camară » [1]).

Același titlu îl găsim și în armată: *vătaf de hănsari* [2]), *vătav de pușcari* [3]); *vătav de sânețari* [4]), *vătav de vânători* [5]).

Ca conducători ai unui grup de producători sau distribuitori de bunuri economice, denumirea de « vatav » se întâlnește mai rar. Intr'un zapis de vânzarea unui loc de casă din Iași, din 20 Mai 1679, figurează ca marturi « *Gavril vatav de buttari și Ion biv vatav tij de bntari* (sic) » [6]). Intr'un alt zapis de vânzare, tot din Iași, din 27 Iunie 1775, semnează, ca tâmplându-se față, și « *Gheorghe vatav de apari* » [7]).

Se pune întrebarea: între vatav și staroste era vreo deosebire?

După Gh. Ghibănescu, starostele era conducătorul firesc al unei bresle de sine stătătoare, ales de breslași după rânduiala catastihului și după obiceiu, pe când vatavul era conducătorul, numit de autorități, în fruntea unei bresle ce depindea direct de acestea. Această explicație o dă în urma observației că, de unde, până la 1755, exista stărostia cioclilor din Iași, la această dată, făcându-se catagrafia imobilelor din Iași, printre proprietari sunt trecuți și « Gligoraș biv staroste de ciocli », la categoria fiscală a ruptașilor noui, și « Lupul cioclu vătăj », cu alți ciocli și calfe de ciocli, la categoria fiscală a ruptelor cu peceți roșii. Concluzia: Stărostia de ciocli se desființase înainte de 1755, breslașii trecând direct sub autoritatea Ocârmuirii, care numise vatav pe Lupul [8]). Dacă distincția făcută de Ghibănescu este, întru câtva, exactă, concluzia pe care-o trage din analiza documentului de mai sus nu pare a fi justă. Faptul înglobării cioclilor în categoria fiscală a ruptelor cu peceți roșii, și nu în aceea a breslelor, era firească, dat fiind că erau scutiți de dăjdii, ca împlinind o funcție obștească; însă, notarea în catastih a unui fost staroste și a unui actual vatav, nu înseamnă că stărostia se desființase, întru cât breslele de

[1]) *Ibidem*, fol. 408 verso.
[2]) Acad. Rom., Doc. 191, Pachet. CXXXVII.
[3]) *Idem*, Ms. 670, fol. 8 verso și 10.
[4]) *Idem*, Doc. 25, Pachet. II.
[5]) N. Iorga, *Studii și Documente*, vol. V, p. 546.
[6]) Revista « Ion Neculce », vol. III, (1923), p. 79.
[7]) *Ibidem*, p. 47.
[8]) *Catagrafia Iașilor din 1775*, p. 10.

ciocli aveau, uneori, și staroste și vatav, în același timp, iar netrecerea, la 1755, a celui dintâi în catastih se poate datora faptului că acesta nu era proprietar. Dovezi despre existența concomitentă a starostelui și a vatavului avem suficiente: In întăritura din 9 Iulie 1674, pe care Patriarhul Dosothei al Ierusalimului o dă Breslei cioclilor din Iași, se prevede că « și acest obiceaiu să ție starostile cu frații să aleagă să pue vătaf cu toții »[1]; iar în privilegiul Breslei cioclilor din Focșani, reînnoit de Grigore Matei Ghica, la 10 Septemvrie 1730, găsim exact aceeași dispoziție: « Să fie starostele cu frații să aleag să puie vătaf cu toții » și, mai departe: « Cine va sări spre starostile gloabă 2 taleri și o sută de toiage la pământ. Cine va sări spre vătaf, gloabă un ug și 50 de toiage »[2]. Pe de altă parte, cu trei ani înaintea catagrafiei, la 19 Ncemvrie 1751, la înmormântarea stolnicului Lupul Anastasie, aflăm doi starosti de ciocli, izvodul de cheltuieli menționând « un leu la doi starosti de ciocli »[3]; în anul următor, 6 Iulie 1752, « Toter Ălpu, staroste de ciocli » semna, ca martur, într'un zapis de cumpărătura unor case din Iași[4], iar șaptesprezece ani după facerea catagrafiei, starostele de ciocli, Lupașco Covrig, își făcea diata în favoarea soției sale Anastasia[5]. Așa, încât e puțin probabil că stărostia cioclilor din Iași să se fi desființat în preajma catagrafiei, spre a se reînființa apoi din nou, când utilitatea breslei era permanentă.

Funcția de vatav, concomitentă cu aceea de staroste se găsește, de altmintrelea, și la breslele economice. Astfel, breasla ciubotarilor din Iași a avut totdeauna un staroste în fruntea ei; totuși, o însemnare stărostească arată că « Apostu care au învățat la vătavu Ursaki, au plătit bărbânța la staroste Costin Sărcu »[6]. Vătav găsim și la breasla blănarilor din Botoșani: « Să să știi de cănd̆u sau așezatu̇ Ionu̇ Nedelcu vătavu̇ la briaslă: let 7282 (= 1774) Mai 21 »[7], atunci când starostele breslei va fi fost tot Andrei Șlicariul, revenit la stărostie la 25 Iulie 1772.

---

[1]) Acad. Rom., Ms. 237, fol. 415 verso.
[2]) *Ibidem*, fol. 400.
[3]) Acad. Rom. Ms. 3258, fol. 120 verso.
[4]) Rev. « Ion Neculce », vol. IV, (1924), p. 141.
[5]) *Ibidem*, p. 127.
[6]) *Uricariul*, vol. XIV, p. 19.
[7]) Acad. Rom., Ms. 4166, fol. 12 verso.

I. N. Angelescu observă că vatavii «puteau fi numiți de domn» — deci și aleși de breaslă —, iar titlul lor era inferior aceluia de staroste [1]), ceea ce e mult mai aproape de adevăr, deoarece vatavul nu era, după noi, decât conducătorul unui grup de indivizi, destinați uneia și aceleiași funcții administrative, militare, economice sau sociale, numit de autoritățile respective, în primele două domenii de activitate, sau și ales de membrii grupului însăși, în cazurile din urmă. In domeniul economic și social titlul de vatav este identic cu acela de al doilea staroste din breslele ce aveau, în același timp, doi asemenea conducători, el este vicestarostele, după moda țehurilor apusene, și, prin aceasta, inferior aceluia de staroste. Pe de altă parte, ori de câte ori titlul de vătav apare singur, fie în domeniul economic, fie în cel social, denotă o mai redusă activitate a grupului respectiv.

La Breasla cioclilor din Roman, în privilegiile pe care Antioh Cantemir, Mihai Racoviță și Dimitrie Cantemir le acordă, prin cărțile lor din 22 August 1700, 23 Aprilie 1704 și 13 Ianuarie 1711, se poruncește slujitorilor domnești «a lăsa în pace pre vătavul și cu toți cioclii» [2]); în 1729, sub domnia lui Grigore Matei Ghica, breasla avea un staroste [3]), pentru ca la 1735, sub Constantin-Vodă Mavrocordat, starostele să fie autorizat a-și numi și un vătav [4]). Cum în tot acest timp alcătuirea breslei nu suferise nicio schimbare, menținându-se la numărul de treizeci de ciocli, hotărîți de Antioh Cantemir, evoluția, din punctul de vedere al conducerii, nu se poate datori decât îngreuierii slujbei pe care breasla era chemată a o îndeplini, poate și «întâmplarea cumplită, precum boala ciumei», despre care Constantin Mavrocordat, la 13 Februarie 1741, amintește că a fost «în anii ce au trecut» [5]).

Cu butnarii din Iași situația nu putea fi alta. Un amestec direct al Domniei, în administrarea acestei bresle, este greu de admis, la o epocă la care breslele abia se formau, pretutindeni în chip liber, chiar dacă am presupune că butnarii cumulau și slujba de mahali care, până la un punct, putea fi considerată de interes public, așa cum va fi socotită, la 1782, în Țara-Româ-

[1]) *Histoire économique des Roumains*, p. 277.
[2]) Acad. Rom., Ms. 965, fol. 5 verso, 11 și 13.
[3]) Melhisedek, *Cronica Romanului*, vol. II, p. 20.
[4]) *Ibidem*, p. 22.
[5]) Acad. Rom., Ms. 237, fol. 428.

nească [1]) și, mai apoi, la 1827, și în Moldova [2]). Dacă am admite părerea lui Gh. Ghibănescu, pentru « vătăjâia » din Iași a butnarilor, cum ne-am putea explica « stărostia », pentru același meșteșug, al Mărățâi, un sat de lângă Piatra-Neamț, la aceeași epocă? [3]) Era cu putință ca în capitala Moldovei, autoritatea să fi concedat un grad mai inferior unei întreprinderi similare dintr'un sat de provincie? Mai probabil este că conducătorii butnarilor din Iași își luase titlul prin analogie cu acela dela Curtea domnească.

Un amestec al Domniei nu este însă exclus la vătăjâia aparilor din Iași, de mai recentă alcătuire, într'o epocă în care spiritul administrativ fanariot încerca să pătrundă cât mai mult și în Moldova, mai ales că ei îndeplineau și slujba de pompieri. La 1741 Constantin Mavrocordat trimetea vel agăi un pitac, prin care-i făcea cunoscut « să dea poroncă cu tărie tuturor aparilor domnești, boerești și mânăstirești, ca, de sar întâmpla a să aprinde foc în oraș, ori undeva care, să ferească D-zeu, fieștecare apar, cum a vedea focu, îndată să alerge cu apă, ca să știe că acolo la foc să va face căutare și care apariu nu să va afla, să va trimite la ocnă » [4]). Din pitacul de mai sus rezultă că la această dată nu exista o breaslă de apari, care va apărea, pentru prima oară, cu un staroste, în așăzământul lui Grigore Alex. Ghica din Septemvrie 1766 [5]). Aflarea titlului de « vatav », nouă ani mai târziu, nu înseamnă că stărostia se transformase în vătăjâie, vatavii diferitelor grupe de apari, indicate de Constantin-Vodă Mavrocordat, putând subsista, după cum subsistă la ținuturi « vătăjâia de cărăuși cu cară și de chiragii cu căruțe », deși Breasla chiragiilor din Iași avea un staroste [6]), cu vătav ce exista înainte de 1715 [7]).

b) *Ceaușul.*

Intocmai ca și pentru epitropi, catastihurile nu amintesc nimic despre ceauș. Această instituție pare a nu data decât de

[1]) V. A. Ureche, *Istoria Românilor*, vol. I, p. 280.
[2]) Arhiva bisericii Sf. Andrei din Iași, doc. XI.
[3]) B. P. Hajdău, *Arhiva Istorică a României*, vol. I[1], p. 79.
[4]) N. Iorga, *Studii și Documente*, vol. VI, p. 284.
[5]) P. Rășcanu, *Lefile și veniturile boerilor Moldovei*, p. 15.
[6]) *Ibidem*, p. 38.
[7]) Acad. Rom., Ms. 237, fol. 414 verso.

pe la începutul secolului al XVIII-lea. Prima știință despre ea ne apare într'un zapis din 20 Iunie 1730, prin care « Catrina lui Vasile ceaușul de neguțitori » din mahalaua Muntenimei, dela Iași, vinde un loc de casă lui Paraschiv sin Nicolae [1]), iar la 19 Noemvrie 1751, doi ceauși sunt în dregătorie la înmormântarea stolnicului Lupu Anastasă și pe care izvodul de cheltueli îi arată că li se dăduse cuvenita mulțămită: « 9 par[ale] la 2 ceauș de neguțtori » [2]).

Ceaușul era un slujbaș al breslei, ales și numit, fie dintre breslași, fie din afară, cu salar sau numai cu unele avantaje, fără timp determinat. Astfel, la breasla blănarilor din Botoșani, dela 1793 la 1806, adică timp de treisprezece ani neîntrerupți, această slujbă o îndeplinește Grigoraș sin Simion Goza, care, în acelaș timp, e și dascăl la biserica Sf. Ilie; slujba de ceauș o face « fără a pretinderisi ceva dela breaslă » și, atât breasla cât și biserica sunt atât de mulțumite încât, în al treisprezecelea an de serviciu, la 2 Ianuarie 1806, epitropia bisericii, alcătuită din breslașii blănari, în frunte cu cei doi staroști ai breslei, îi dăruesc « cu sfatul de obște o bucățică de locŭ dinŭ dreptŭ țintirimulŭ și locului besericiĭ, fiindŭ locŭ largu și netrebuitorŭ besericiĭ, ca să-șĭ facă o căsuță, să să odihnească elŭ cu soțulŭ său Marie până la sfârșitulŭ vieții lorŭ, fără bezmănŭ » [3]). In Martie 1813, după cererea Breslei pescarilor din Chișinău, li se rânduește ceauș pe Iani Sudet ca să fie la slujba trebuințelor ce va avea breasla și ascultător de staroste: « Cerănd bresla ca să li să facă ș un ceuș care să feĭ di slujbă trebuințilĭ ce vor ave a bresleĭ după alor cereri sau rănduit ceuș pe Iani Sudet. Dici ță ceuș căt ș voaâ tuturor păscarilor vi să poroncește ca să aveț cunoscut ș maĭ marĭ între voĭ pe numitul staroste dinduĭ toată ascultare ș supunere la orce va arăta. . . » [4]).

Slujba pe care o îndeplinea ceaușul se limita, principial, la alergătura pe la casele breslașilor sau pe la dughenele lor pentru a trânge diferitele dăjdii pe care aceștia le datorau fie direct breslei, fie că dânsa făcea numai oficiul de încasator. Este foarte probabil că tot ceaușul comunica breslașilor poruncile stărostești.

---

[1]) *Idem*, doc. 111, Pachet. XCVI.

[2]) *Idem*, Ms. 3258, fol. 120 verso.

[3]) N. Iorga, *Breasla blănarilor din Botoșani*, p. 23.

[4]) Arhivele Statului Chișinău, Dos. 153. Primărie, fol. 15 verso. Vezi Anexa Nr. 6.

Ziceam că ceaușul nu pare să fi existat înainte de începutul secolului al XVIII-lea, deoarece oficiul de încasator, mărturisit de documente, și acela, probabil, de purtător al ordinelor stărostești, se făcea, mai înainte, fie de către însuși starostele, fie de către breslașii anume însărcinați de către acesta. In privilegiul pe care Constantin Cantemir îl dă negustorilor din Iași, la 4 Mai 1686, se prevede că « va strânge starostea de neguțitori banii acia [darea] cine precum este așăzatŭ » [1]), iar în catastihul breslei blănarilor, croitorilor, bărbiarilor, abăgearilor și cojocarilor din Roman, poruncile stărostești se trimeteau prin breslași: « Când va trimite starostele pe frați la fratele cel greșit săl aducă datori sintu frații cei trimiși să margă săl aducă » [2]).

Numai cu începere dela Alexandru Const. Mavrocordat slujba ceaușului se fixează lămurit, întru cât, prin privilegiul pe care acesta îl dă negustorilor din Iași, în Septemvrie 1783, se hotărăște că « la strânsura banilor nimene să nu se amestece fără numai ceaușul lor » [3]), pentru ca urmașul său imediat, Alexandru Ion Mavrocordat, să-l transforme într'un agent fiscal al Vistieriei, care trece înaintea starostelui. Intr'adevăr, prin noua așezare pe care-o dă negustorilor din Iași, în Noemvrie 1786, acest domnitor, nu numai că păstrează atribuțiile ceaușului așa precum le hotărîse predecesorul său, dar mai adaugă că « Orice poronci Gospod se va socoti ca să de această breaslă a neguțitorilor, să fie prin Dlui vel Visternicul către ceaușul lor ca săs săvârșască, fără a nu fi supărați de către alții zapcii ».

Ceaușul, cel puțin la breasla negustorilor, se bucura și de oareșicare avantaje fiscale, fiind scutit « de tot birul său pe cap », cum prevede și Alexandru Ion Mavrocordat, « după hotărîrea hrisoavelor vechi » [4]).

Dependența ceaușului de Visterie se păstrează în toate hrisoavele pe care domnitorii le dau ulterior negustorilor, începând cu acela din prima domnie a lui Alexandru Const. Moruz, din 25 Noemvrie 1792, și sfârșind cu hrisovul din 20 Februarie 1803, din a doua domnie a aceluiași domn [5]).

---

[1]) Th. Codrescu, *Uricariul*, vol. II, p. 35.
[2]) *Catastih*, Acad. Rom., Ms. 944.
[3]) Acad, Rom. Doc. 62, Pachet. XXX.
[4]) *Idem*, Doc. 61, Pachet. XXX.
[5]) *Idem*, Doc. 60, 54, 57, 56, 55 și 53, Pachet XXX.

3. Sfatul obștesc al breslei

Sfatul obștesc al breslei, era, cum am spune noi astăzi, adunarea generală a breslașilor. El era forul suprem care hotăra în toate chestiile socotite de interes general și, mai cu seamă, în cazurile în care ponturile catastihului nu hotărau nimic.

Adunarea avea loc la sediul breslei, la « loiță », cum ziceau pietrarii din Iași [1]), în următoarele cazuri:

a) *La alcătuirea breslei*, spre a desbate ponturile catastihului și a cere autorizarea autorităților competente înaintea cărora sfatul se prezenta uneori în completul său:

«...aŭ venitŭ înnaintea noastră blănariĭ dinŭ tărgulŭ Botoșanilorŭ și aŭ cerșutŭ ca să osăbească și eĭ breasla lorŭ cu catastihŭ... Drept aceaia și noi... le-amŭ așăzatŭ osebită breaslă, întărindŭ atâta săvârșirea prazniculuĭ... câtŭ și alte așăzărĭ și obiceaiurĭ, care cu toțiĭ le-aŭ priimitŭ...», spune Mitropolitul Gavril Calimah în preambulul întăriturii de constituire a numitei bresle [2]).

b) *La solicitările ulterioare de întăriturĭ arhierești:* « Fiindcă au venit la noi toată breasla ciubotarilor din târgul botoșaniĭ, cerând să li să întărească acest catastih... De nu vor păzi întocma catastihul după cum scrie carĭ iaste din vechiu hotărăt și carĭ acum singurĭ cu marĭ mulțemire cu toțiĭ au priimit. Iată împreună cu cealelalte blăstămuri ce pomenesc mai sus, spune Mitropolitul Ambrozie, a altor răposați arhiereĭ, zicem și noĭ... » [3]).

Prezentarea în corpore a breslașilor, nu era numai o dovadă de respect față de Biserică și consimțimânt general la cuprinderea catastihului, cât dorința de-a lua cunoștință, prin ei înșăși, de eventualele modificări propuse de arhiereu în acest cuprins. Acesta e cazul breslei ciubotarilor din Iași când a cerut Mitropolitului Veniamin reîntărirea catastihului lor, la 30 Mai 1814. Ei se prezintă, ca de obiceiu, cu vechiul catastih: « Viind înaintea noastră, spune mitropolitul, meșteriĭ breslași de breasla ciubotarilor, de aicea din Iașĭ, au cerșut ca să le întărim obiceiurile lor, atât cele veki, cât și adăugirea ce au făcut bisericeĭ cu hramul Pogorârea

---

[1]) « Noi breasla am avut loița noastră în dughiana unui Hrăsti Dimitriu ». Arhiva Stat. Iași, Tr. 1772, op. 2020, dos. 11.218, fol. 1.

[2]) Ac. Rom., Ms. 4166, fol. 2 v.

[3]) *Catastihul breslei*, Preambul. Ms. fol. 3 verso.

Duhului Sfânt ot Curălari...» și urmează cuprinsul a cinci ponturi noui. Dovadă însă că acestea au fost cerute de Mitropolitul Veniamin, este că se ia «dela mâna bresleĭ ciubotarilor înscris, aceste din nou așezate ponturi, iscălite de însuși eĭ și încredințate de cinstite ipokimene, ca să stea sub păstrare la biserică...» [1]).

c) *La alegerile de staroști și epitropi:* «...neam adunatŭ toată briasla la unŭ locŭ și amŭ ridicatŭ staroști cu voe tuturora pe dumnealui Andriĭ Șlicarŭ și împreună cu patru iptriopĭ» spun blănarii din Botoșani, în încheierea ce o fac cu această ocazie, semnată de toți breslașii: «la cari saŭ primitŭ toată briasla și saŭ și iscălitŭ mai giosŭ» [2]). După alegerea de staroste a lui Constantin sin lui Ene Vișan, ciubotarii din Iași se duc de cer și binecuvântarea Mitropolitului Gavril Calimah, care și-o dă, după ce constată alegerea: «La anul 1784 August 29 viind înaintea noastră meșteriĭ breslași, de breasla ciubotarilor, au arătat că cu voia și primirea tuturor au ales pe Constantin sin lui Ene Vișan ca se le fie staroste...» [3]).

d) *La primirea de noi breslași* lua parte, uneori, și sfatul obștesc al breslei. Așa, o însemnare stărostească din catastihul breslei meseriilor unite din Roman, spune că «Mironă ficiorul lui Vasilii Toder ficiorul lui Năstasii so tocmită înainte breslii la starostile Simion sau tocmitŭ pe bărbănția șau datŭ bărăbăța : 2 : ocă di ciară și : 2 : vedre de vinŭ» [4]). O altă însemnare, din catastihul ciubotarilor din Botoșani, arată că, la 21 Februarie 1817, «Toader săn Ion Șer[bău] (?) ot Șerbăuț au dat bărbănța la starostile Sava cu poclon cu tot fiind dă faț și toat[ă] brasla» [5]).

e) *La diverse evenimente excepționale care priveau interesul general.*

Ridicarea unei biserici, nu putea fi de sigur pusă la cale decât în sfatul obștesc al breslei, cum se întâmplă cu biserica Sf. Ilie din Botoșani [6]).

Sarcina de-a purta de grije celor de trebuință bisericii, se ia în același chip: «Adică noĭ maĭ giosiĭ iscăliț dinpreună și cu sta-

---

[1]) *Catastihul breslei*, *Uricar*, vol. XIV, p. 8.
[2]) Acad. Rom., Ms. 4166, fol. 4 v.
[3]) Insemnările staroștilor, *Uricar*, vol. XIV, p. 19.
[4]) Acad. Rom., Ms. 944, fol. 50.
[5]) *Catastih*, Insemnări, Ms. fol. 17.
[6]) N. Iorga, *Breasla blănarilor din Botoșani*, p. 27 și urm.

rostele breslei a mahalilor i a crăcimarilor, cum și starostile di păscari cu breasla noastră... dintru a noastră bună voĭ am priimit ca să s ajuturez sfănta bisărică, di acum înainte și în veci...» spun breslașii amintiți, la 1809, în hârtia pe care, semnând-o cu toții, o încredințează bisericii Sf. Andrei din Iași [1]).

Pentru primirea celui dintâiu Armean în Breasla ciubotarilor din Botoșani a fost nevoie nu numai de convocarea sfatului obștesc, dar, pentru trecerea acestuia în catastih, sfatul deleagă pe doi breslași din sânul său, spre a semna aprobarea dobândită [2]).

Atunci când Andrei Șlicariul, starostele Breslei blănarilor din Botoșani, demisiona din această demnitate, pentru neascultarea și nesupunerea breslașilor, sfatul obștesc e convocat și hotărîndu-se rechemarea lui, pun pe dascălul Ștefan să scrie următoarea învoială:

« Noi, toată breasla blănarilor dinŭ B[ot]ășănĭ, cariĭ mai susŭ sintemŭ iscăliți fieștecare cu numele său, dat-amŭ scrisoare noastră la mâna dumisale giupânului Andreĭ Șlicariulŭ precumŭ să să știe că, fiindu-ne dum. noo staroste cătăva vreme și supărându-să cu breasla noastră pentru neascultare noastră și nesupunere, acmu iarăși amŭ căzutŭ toată breasla cu rugăminte la dumnealuĭ ca să ne fie dumnealuĭ iarășŭ staroste, fiindcă rămăsese breasla nostră ca o turmă fără de păstorŭ; ș'aŭ priimitŭ iarășŭ dum. să ne fie staroste, după cererea noastră. Ne-amŭ apucatŭ cumŭ că de acmu înnainte omŭ fi supușĭ starosteluĭ, la toate poroncile ce ne-a poronci pentru trebuințele breasliĭ; iarŭ care dintre noĭ nu s'a supune poroncilorŭ starosteluĭ și a breslĭĭ, să aibă a da 5 ocă de ciară breslĭĭ, și 10 lei globă judecătoruluĭ de Botășani, și 50 de bețe în tălpi. Așe ne-amŭ apucatŭ că omŭ urma, și pentru credință i-amŭ dat dum. staros. Andreĭ aciastă scrisoare la mână, și sântemŭ supușŭ. 1772 Iul. 25.

Am scrisŭ aciastă scrisore cu învățătura a toată breasla blănarilor, Ștefăn Dascălŭ » [3]).

Cum dările breslașilor se plăteau în cislă, scutirea unuia dintre ei nu se putea face decât cu consimțământul întregului sfat obștesc: « Constantin Gulĭĭ fiind om bătrăn sa socotit di cătră

---

[1]) Arhiva bisericei, Ms. doc. Nr. I. Vezi Anexa Nr. 6.
[2]) *Catastih*, Insemnări, Ms. fol. 20.
[3]) Acad. Rom., Ms. 4166, fol. 5 verso.

briasla ciobotarilor noștri moldoveni ca de astăz esti ertat di toate dările și havalelile cil calcă în breaslă. 828. Săptv. 30 »[1]).

Ajutorarea breslașilor nevoiași cari urmau să fie ajutorați din cutia breslei, în privilegiul negustorilor din Iași, dat de Alexandru Const. Mavrocordat, se prevede că nu se putea face de către staroste și fruntași decât « prin știrea breslei »[2]).

Asupra procedurii de convocarea sfatului obștesc nu avem informații. Este foarte probabil însă că se făcea verbal, prin mijlocirea fie a ceaușului, fie a starostelui însuși.

4. Longeaua

Longeaua era o adunare specială, compusă din câțiva membri sau din totalitatea breslașilor, convocată ad-hoc și prezidată de staroste.

Afirmația lui Lazăr Șăineanu că « locul de întrunire al corporațiunilor purta numele de *longe* », nu are nicio bază[3]).

C. Ed. Wachmann, susține că prin « longea » trebue să se înțeleagă « un fel de tribunal special al breslei », format din staroste împreună cu epitropii « care judeca neînțelegerile ivite între membrii breslași cu privire la meseria lor, precum și pricinile dintre membri și consumatori cu privire la meserii, precum și pricinile de încălcarea statutelor breslei de către meseriași » și citează ca dovadă un pasaj din hrisovul Breslei croitorilor din București care spune că « fără de longea și fără scirea epitropilor starostea să nu fie volnic a isbrăni au a certa pre cineva cu bătae »[4]).

Dacă longeaua era, în adevăr, tribunalul special al breslei, compus din epitropi și prezidat, de sigur, de staroste, redactarea textului citat mai sus, trebuia să fie mai simplă: « fără de longea starostele să nu fie volnic... etc. », deoarece epitropii constituiau erau și în longea. In hrisovul astaragiilor se prevede că « niciun meșter să nu deschidă prăvălie fără știrea și longea rufetului lor »[5]); ori, aici nu putea fi vorba de judecată, ci pur și simplu

---

[1]) *Catastihul breslei ciubotarilor din Botoșani*, Ms. fol. 21.

[2]) Acad. Rom. Doc. 62. Pachet XXX.

[3]) *Influența orientală asupra limbei și culturei române*, vol. I, p. CCXXVII și vol. II (vorbe istorice), p. 73.

[4]) *Despre corporațiuni*, p. 101.

[5]) V. A. Ureche, *Istoria Românilor*, vol. I, p. 454.

de o autorizare, un act administrativ, care, dat fiind importanța evenimentului — un nou concurent pe piață — starostele era obligat să convoace adunarea întregei bresle care urma să hotărască. Că longeaua era, în genere, adunarea breslei, rezultă și din hrisovul abagerilor, care, vorbind de ucenicii fugiți și tăinuiți, hotărăște a se « cerceta pricina de staroste cu adunarea isnafului »[1]). Fiind vorba despre o infracțiune la statutul breslei, ar fi fost de competința longelei, în sensul lui Wachmann, pe când hrisovul vorbește de adunarea isnafului, constituită însă tot în longea.

O dovadă că longeaua era o adunare ad-hoc, o găsim în actul de întemeiere al breslei pescarilor din Chișinău, din Martie 1813, — unul din puținele în care se vede influența în Moldova a sistemului de dincolo de Milcov —: « Ş sau făcut staroste, spune documentul, pe Agapiĭ Tetial căruia îndistuli povățuiri i sau dat în ce kip să urmez ș cum să să poarti pentru toată bresla păscarilor și toate pricinile ce vor fi între dănșeĭ si le facă longe după obiceĭ cu cățva fruntaș »[2]). Deci, longeaua nu era neapărat compusă din staroste și epitropi și nici nu era o instituție stabilă, ci o adunare ocazională fără persoane de mai înainte și anume desemnate.

Adunarea generală a breslei era convocată în longea, ori de câte ori o chestiune de ordin judecătoresc sau administrativ prezenta o excepțională importanță sau interesa întreaga breaslă. Astfel, pedeapsa unui breslaș cu bătaia, fiind de o deosebită gravitate, cu repercursiuni morale asupra întregii bresle, nu se putea pronunța, în breasla croitorilor, decât cu știrea epitropilor și cu aceia a breslei. Examinarea candidaților ce se credeau « vrednici a avea prăvălie », autorizările de primirea în breaslă și de deschidere de dugheană tot longeaua întregii bresle le dădea. De altfel, cuvântul « longe » este rar întrebuințat în documente, chiar în Țara-Românească, iar în Moldova, cu totul excepțional.

---

[1]) *Ibidem*, vol. II, p. 195.

[2]) Arhivele Statului Chișinău, Dosar Primărie Nr. 153, fila 15. Vezi Anexa Nr. 7.

CAPITOLUL III

FORMELE BRESLELOR

In decursul vremurilor Moldova a cunoscut mai multe feluri de alcătuiri care purtau numele de breaslă. Primele ce apar sunt acelea ale foștilor frați meșteșugari și negustori, cari, odată strânși împrejurul bisericii, continuară să rămâie uniți mai departe spre păstrarea credinței dar și în vederea apărării altor nevoi, acelora de ordin meșteșugăresc și negustoresc. Sunt *breslele economice.* Cu timpul anumiți indivizi, în contact permanent cu locașurile de închinăciune, însă cu alt scop decât al celor dintâi, legați între dânșii prin faptul că își câștigau existența prin aceleași mijloace, se alcătuesc și ei în bresle. Sunt *breslele sociale.* Concomitent sau ulterior, străinii de neamul și de credința noastră, trăitori pe pământul țării, cu interese și aspirațiuni comune, strânși și ei în jurul altarului căruia se închinau, formară bresle proprii, *bresle naționale.* Așa încât, în Moldova, au existat trei forme de bresle: economice, sociale și naționale.

§ 1. — Breslele economice

Sunt acelea care-și asumau sarcina de-a pune la dispoziția consumatorilor o muncă sau un bun economic, produs al alcătuitorilor lor — bresle industriale — sau al altora, dinafara alcătuirii — breslele negustorești.

1. Bresle industriale

Acestea sunt, din primul moment, cele mai numeroase, cu o tendință constantă de-a urmări satisfacerea nevoilor de consu-

mație locală și apărând, de sigur, pe măsura ivirii și a intensității acestor nevoi. Documentele, puține și necomplete, nu ne permit a stabili șirul exact al apariției breslelor moldovenești, de mare importanță și economică și socială; totuși, sub rezerva descoperirilor de noui izvoare documentare, se poate afirma că, la început, în decursul secolului al XVII-lea, breslele nu îmbrățișară, ca activitate industrială, decât ramura confecțiilor și a articolelor de gospodărie. In toată decurgerea acestui veac, înafară de bărbieri, nu mai găsim alt meșteșug organizat în breaslă.

a) *Confecțiile.*

In această ramură **blănăria** pare a fi fost cea dintâi alcătuită în breaslă, ca una ce trebuia să îndestuleze trebuințele dictate de aspra climă a țării, dar și de luxoasa modă polonă sau orientală, în care blănurile erau în îmbrăcămintea zilnică atât a boierimii cât și a clasei mijlocii. Bogați și purtați prin lume, blănarii sunt vajnici apărători de credință strămoșască, intrând printre cei dintâi în frății și fiind cei din urmă a îngenunchia în fața vitregiei vremurilor.

Breslele de cojocari apar aproape în același timp cu acelea ale blănarilor, al căror meșteșug era tot atât de trebuitor marilor mase, ca și blănăria pentru stările mai de sus. Insăși țărănimea avea nevoie de cojocari, întru cât industria lor casnică era de natură să satisfacă toate nevoile de îmbrăcăminte ale gospodarilor noștri, cu excepția cojocăriei, meșteșug, care nu numai că cere ani de ucenicie, dar se complică și cu acela al dubălăriei. Se vor fi ocupat, unii ciobani și cu dubitul pieilor de miel și de oaie, și cu croitul și cusutul de căciuli, pieptare și cojoace, însă, deprinzând un meșteșug, căutat și bănos, nu va fi trecut prea mult, pentru a-și părăsi vechea ocupație îmbrățișând pe cea nouă, ieșind astfel din limitele economiei casnice, spre a intra în acea de schimb [1]).

Croitorii, cari din vechi se numeau și «craveți» (singular: crav, cravăț), apar, alcătuiți în bresle, aproape în același timp cu acelea de blănari, meșteșug trebuitor și curților boierești și orășe-

[1]) Vezi T. Pamfile, *Industria casnică la Români*, p. 46.

nilor. In aceste bresle, erau cuprinşi şi **băibărăcarii**, al căror meşteşug era confecţionarea de haine umplute cu lână sau cu bumbac, cum erau băibăracele şi mintenele. Băibărăcăria era un meşteşug şi căutat şi apreciat în trecutul Moldovei dat fiind că haina de război a oştenilor era tocmai aceste băibărace. Antoniu Veranciu, Arhiepiscop de Strigonia, care călătoreşte prin Moldova pe timpul lui Petru Rareş, descriind luptele acestuia cu Turcii, din 1538, spune: «Armele principale ale Moldovenilor sunt: scutul, lancea, săgeata, ca la Tătari; armătură solidă nu are nimeni; puţini, din cei mai avuţi, au za şi coif de oţel; dar în loc de armătură îmbracă fiecare o haină de in umplută cu bumbac în grosimea a trei patru degete, mai ales în partea umerilor şi până la coate şi cu cusături în iţe dese, tot la distanţă de un deget şi jumătate; sabia nu pătrunde prin această haină» [1]). Breasla meşteşugurilor unite dela Roman, deşi se intitulează ca fiind «a blănarilor, abăgearilor, a croitorilor, a bărbiiarilor şi a cojocarilor» cuprinde şi pe băibărăcari: «Aşijderea să aibă a lua starostele căte = 2 = orţi pre anu de dugian de blănari, de băibărăcari şi de cojocari şi de Abăgiari» [2]). Se pare însă că meşteşugul băibăcăriei era una cu acela al croitoriei, deoarece în citatul de mai sus nu-i găsim şi pe croitori, în timp ce printre meşterii cari reînnoesc catastihul, la 16 Aprilie 1725, găsim numai titlul de «croitor» sau acela de «crav», fără a se aminti nicăieri de băibărăcar [3]). Meşteşugul **abagerie**i, adică al croitorilor speciali în confecţii de postav ce se numea «aba», cari vor fi fost, poate, şi sumănari, nu-l găsim alcătuit în breaslă decât la Roman, alăturat celorlalte, deşi nici în pomelnicul meşterilor, nici în însemnările stărosteşti de mai apoi nu găsim amintire despre vreun abagier.

In materie de încălţăminte, **cizmarii** par a fi fost primii a se alcătui în breaslă, mai numeroşi şi mai căutaţi, meşteşugul lor fiind un meşteşug de lux, menit a satisface nevoile celor avuţi. Li se mai spunea şi «ciubotari subţiri». Ei erau aceia cari prelucrau pieile fine, venite de peste hotare, în ciubote roşii şi negre de săftiean, purtate de bărbaţi, în ciubote galbene femeieşti, în

---

[1]) A. Papiu-Ilarian, *Tesauru de monumente istorice pentru România*, vol. III, p. 181.

[2]) *Catastih*, Acad. Rom., Ms. 944, fol. 7 verso.

[3]) *Idem*, Insemnări, fol. 20 şi urm.

conduri și terlici, cu sau fără cordele, după cum tot ei făceau papucii cu mestii pentru bărbați [1]). **Ciubotarii,** numiți și «ciubotari groși» lucrau piei de țară, dubite și de dânșii. Meșteșugul lor, producând ciubotele de teletin, interesa marea masă, în majoritate orășenească, mahalalele târgurilor mai cu seamă, țărănimea purtând opinci.

In ramura articolelor de gospodărie, în decursul secolului al XVII-lea, nu găsim în Moldova, decât amintirea a patru bresle industriale: butnari, curălari, potcovari și făclieri.

b) *Articole de gospodărie.*

Butnarii, foarte trebuitori gospodăriilor mari și mici pentru facerea vaselor de stejar, de diferite mărimi, în care se țineau și transportau vinurile, mierea, rachiul, etc., vor fi făcut tot ei și diferite articole de lemn de brad, ca bărbânțe, putini, cofe, doniți, ș. a. Breslele acestora se poate să fi fost mai puține, dat fiind că sătenii dela munte și din părțile păduroase, produceau nu numai săpături în lemn — coveți, chiuă, cupe, ploști, etc. —, dar și vas a căror doage le legau cu cercuri de alun sau de carpăn, iar, mai târziu, și de fier. Sate întregi unelteau uneori meșteșugul acesta, cum erau Fărăoanii din ținutul Bacăului [2]), Lărgășanii sau Rugetu din ținutul Tecuciului [3]).

---

[1]) Th. Codrescu, *Uricariul*, vol. IV, p. 129.

[2]) Th. Codrescu, *Uricariul*, vol. XVIII, p. 363.

[3]) Marile gospodării boerești obișnuiau să se asigure de vasele trebuitoare recoltelor de poamă, încheind, din timp, zapisele cuvenite cu sătenii butnari, după cum face Spătarul Gavril Conachi, în condica de socoteli a căruia se găsește trecută la 21 Mai 1808, următoarea așăzare:

Lărgășănii

poloboace	*buți*	
16	»	Ion Măstăcanu
12	»	Gheorghi Bunghiu
14	»	Vasăle Tubluc
9	»	Apostol Pușcașu
12	»	Costandin brat lui
15	»	Apostol Pușcaș

Curălarii sunt făuritorii produselor de curea, servind mai puțin omului, ca accesorii la îmbrăcăminte — chimire, cingători — cât pentru trebuința folosirii cailor — hamuri, șăi, etc. — Ei se mai numeau uneori și *frâiari* [1]), adică meșteri de frâie; cuvântul de « săidăcar », ca desemnând pe meșterul specializat în hamuri, înțeles în care se ia în deobște astăzi, avea cu totul alt sens mai din vechi. In secolul al XVII-lea săhăidăcarii erau făuritori de arce (cuvântul tătar « sahaidac », înseamnă « arc ») [2]). In secolul al XVIII-lea și începutul celui de al XIX-lea, săhăidăcarul are și sensul de azi, dar și acela de tapițer: In izvodul de cheltueli a înmormântării stolnicului Lupul Anastasie, la 19 Noemvrie 1751 sunt trecute « 6 parale [date] la săhăidăcari de au îmbrăcat racla » [3]), iar în Condica Vistieriei Moldovei pe 1809, sunt trecute: pâsle, postav, șârăt, țânte galbene, cu care se acopăr dușamelele camerelor reținute pentru generalii armatei rusești de ocupație,

poloboace	*buți*	
5	»	Sandul săn lui
4	»	Gheorghe Morariu

Rugetenii

poloboace	*buți*	
13	2	Panaite Calapod
13	2	Ion Teletin
4	1	Pascal a Cristoai
6	1	Costin Calapod
11	2	Tănasă Calapod
11	2	Dumitru Teletin
5	—	Ion Panaite
150	10	fac bez 30 grinzi ce au să facă butnarii aceștia la Zorileni.

(Acad. Rom. Ms. 4513, fol. 64).

Aceste vase se executau până în ajunul recoltei, vânzându-se cele ce prisoseau, cum procedează, în Septemvrie 1798, Spătarul Gavril Conachi cu 3 din cele 50 buți, și 20 din cele 38 poloboace, făcute de săteni în cursul acestui an. (*Idem*, Ms. 4506, f. 218).

Este de observat că butnarii nu erau neapărat din satele boerului respectiv, ci, și din alte sate, deoarece dacă Lărgășanii aparțineau familiei Conachi, Rugetu era străin. (*Ibidem*, fol. 151).

[1]) Acad. Rom., Ms. 670, fol. 8 verso.

[2]) N. Iorga, *Negoțul și meșteșugurile în trecutul românesc*, p. 173.

[3]) Acad. Rom., Ms. 3258, fol. 120 v.

prevăzându-se la fiecare cont și câte o sumă pentru « plata săhăidăcariului » [1]).

Potcovăria, ca breaslă, pare a fi fost mai rară, dat fiind că și Domnia și mânăstirile și boierii își aveau Ţiganii robi. O breaslă de potcovari apare totuși la Iași, la 1680, în mahalaua cu același nume. In această breaslă vor fi intrat, la Iași, și *fierarii*, fie Ţigani, liberi sau robi, fie Moldoveni, căci, între potcovar și fierar era, de sigur, o deosebire: cei dintâi legau în fier copitele cailor, dar se îndeletniceau și cu vindecarea lor de boale, împlinind astfel, pe vremuri, rolul nălbarilor de mai apoi, uneltind adică meșteșugul veterinar, așa cum practicau și potcovarii de peste munți [2]), în timp ce fierarii legau carele și căruțele, făcând și alte produse din fier. La Suceava, în 1673, în acest sens trebuesc interpretate, credem, titlul de « potcovar » pe care și-l dau meșterii Bilașco sau Gheorghie din ulița lui Ponea, față de acela de « herar » a lui Sima din aceeași uliță, toți trei membri ai Frăției blănarilor din acel oraș [3]).

Breasla făclierilor, care apare către sfârșitul sec. al XVII-lea, la Iași, făcea lumânările de său și de ceară galbănă, întrebuințate de târgoveții mai cu stare, căci sărăcimea își făcea singură opaițul. Lumânările de seu, mai ieftine, nu totdeauna puteau îndestula nevoile consumatorilor târgoveți, deoarece, uneori, Domnia își mai însușea, cu plată, dar toată materia primă. Așa, în prima jumătate a secolului ce urmează, vom găsi o carte, din 20 Octomvrie 1741, a lui Constantin Mavrocordat către « Pascale vel Ispravnic de curte ca să aibă a opri săul dela toate meseriile din Iaș, să nu să vânză la alții făr cât numai la Domnie; săs dea tot săul cu prețul lui pe bani gata pentru treaba lumânărilor de curte gospod » [4]). Lumânările de ceară galbănă era o industrie casnică la gospodăriile boerești [5]), care mai obișnuiau să dea ceara, iar făclierul sau mumgiul, cum i se mai spunea, să o prelucreze, în făclii sau lumânări, încasându-și numai costul muncii lui, socotită pe oca de

---

[1]) *Idem*, Ms. 5376, fol. 21, și 54.

[2]) Hurmuzaki, *Documente*, vol. II², p. 180.

[3]) Acad. Rom., Ms. 670, fol. 14 și 15.

[4]) Ac. Rom., Ms. 237, fol. 72 verso.

[5]) Condica de cheltueli a casei Conachi, înregistra în Octomvrie 1792 « 2 lei 30 par. pe una ocă bumbac pentru făcutul feștilelor la lumânări » (Acad. Rom., Mas. 4506, fol. 81 verso).

ceară lucrată [1]). Pentru lumânările de său, trebuitoare și curților boierești, dar mai ales a personalului de serviciu, acestea erau confecționate adesea de săteni cari se tocmeau pe o anumită cantitate anuală [2]). Lumânările de ceară albă erau un lux desăvârșit, fiind adusă de peste hotare și mai cu seamă din Veneția, căci ai noștri, multă vreme nu au cunoscut secretul înnălbirii cerei.

c) *Bărbierii.*

Pe lângă breslele privind confecția și gospodăria așa cum le-am amintit mai sus, o breaslă pe care o întâlnim și care pare că se alcătuise mai peste tot, unde un centru de populație mai mare se înfiripase, este aceea a *bărbierilor*. Acest meșteșug pare a fi în deosebită cinste și de mare căutare în secolul al XVII-lea, dat fiind că meșteșugul lor nu se limita numai la tunderea și așezarea cât mai chipeșă a părului, dar ei aveau și rolul de medici, sau, mai exact, acela de subchirurgi, rol, pe care, de altfel, îl aveau și în Apusul Europei. In Franța acest meșteșug era cunoscut tot sub numele de « bărbierie » *(barberie)*, încă din secolul al XIII-lea, cu drept de-a îngriji răniții, fără vreo delimitare precisă între meșteșugul de chirurg și acela de bărbier, pentru care li se și dădea numele de *barbiers-chirurgiens* [3]). La noi, până aproape de zilele noastre, bărbierii s'au ocupat cu scoaterea dinților, aplicarea de ventuze, lipitori și hărăpsirea. La Iași, mai există și astăzi, pe strada Tătărași, un vechi, bărbier-subchirurg, în a cărui vitrină un borcan cu câteva sute de dinți și măsele îndeamnă noii clienți să aibă curajul unei operații fără anestezie dar « fără durere », și nu o singură dată mi-a explicat metoda sa, ce nu dă greș, în a vindeca bolile nervoase printr'o « ușoară tăetură

[1]) Condicile de cheltueli a Spăt. Gavril Conachi, are multe condee în acest scop: « 1 leu 5 par. la făclieriu iam dat = 2 ocă: și 50 dramuri ceară și am luat făclia întocmai pentru masle și pentru Paști, câte = 20 parale oca de lucru » se nota în Mart. 1798. (Acad. Rom., Ms. 4507, f. 81).

[2]) Condica pe 1790 a aceleiași gospodării arată izvodul « liudelor lumânărari » cu tocmala lor: 20 ocă, Ion Ungureanu ot Ghionoaia, 20 ocă Stan Mocan ot Răspoc, 20 ocă Costandin Brânză ot Rădăcinești, 25 ocă Ion Ghibuș ot Milășcani, 25 ocă Dumitrașcu Ghirău ot Lărgășani, etc. (Acad. Rom., Ms. 4512, fol. 30).

[3]) Et. Martin St.-Léon, *Histoire des corporations de métiers*, pp. 218 și 493.

la vâna de sub limbă » (!?). Dintr'un dulăpaș cu borcane, sticluțe și tot soiul de foarfeci, clește și instrumente, « o adevărată policlinică », cum mă asigura dânsul, îmi arată un cartonaș, de o coloare confuză, purtând urmele țintelor ce-l aninase la vederea tuturor:

CONSTANTIN I. DIMITRIU
Frizer, Sub-chirurg
Strada Cr[â]ngași No. 5.

SALON DE FRIZERIE
Extragerea dinților, măselelor și rădăcinelor cu cea mai mare ușurință fără durere prin metode practice de amorțire
BOLI DE GURĂ, ABCESE, precum și aplicarea VENTUZELOR SCARIFICATE, LĂSARE DE SÂNGE, PANSAREA RĂNILOR și tot ce atinge de mica chirurgie
Tratează boli de gălbinare, Epilepsii, dureri de cap, de dinți și alte boli
INCERCAȚI ȘI VĂ VEȚI CONVINGE !

Pe lângă atributele de mai sus, unii bărbieri practicau și meseria de « maseuri », sub numele de « *teleaci* », meserie ce va fi existat și mai înainte, dar, documentar dovedită, pentru începutul secolului al XVIII-lea.

Intr'adevăr, construind feredeul din capitala Moldovei, Vasile-Vodă Lupu îl închină Mânăstirii Treisfetitelor, dinpreună cu școala ce clădise alăturea, pentru ca « să fie feredeul cu tot venitul M-tirii Treisfetitelor și școala și din venitul acela să poarte egumenul de grijă feredeului să tocmască și grija ceasornicului celui mare din clopotnița mănăstirei », cum zice Iliaș Alexandru-Vodă, într'o carte de judecată a Divanului domnesc, din 13 Octomvrie 1668 [1]). Scăzând însă veniturile și administrația având dificultăți în a-și găsi personalul trebuitor, egumenul mânăstirii se roagă, iar Constantin-Vodă Duca acordă cartea de scutire din 28 Martie 1703, « pentru șasă argați care sănt de aducu butuci la feredeul Sf. M-tiri Treisfetitele ca să fie în pace de dajde și de zloți, de lei, de taleri, de galbeni, de sulgiu, de ilișĭ, de cai de menzil, de cai împărătești, de cai de braniște, de bou de săliște, de ialoviță și de toate dările și angheriile căte sănt pe alți în țara domniei mele

[1]) Arh. Stat. București, Condica M-tirei Treisfetitele Nr. 219, fol. 101 verso. Acest ceasornic pare a fi mai vechiu ca acel din poarta Palatului domnesc.

și nimeni întru nimic să nui învăluiască nici bucatele lor pentru alții să nu tragă numai ei să fie pentru treaba feredeului, să aducă butuci să nu lipsască »[1]). Acordă, cu alte cuvinte, mănăstirii șase poslușnici obligați să transporte lemnele trebuitoare focului dela feredeu. Mihai-Vodă Racoviță, la 20 Februarie 1716, acordă aceste scutiri « și pentru trei *teleaci* care sânt de treaba spalatului » la același feredeu[2]), pentru ca în anul următor, tot acest domn să pună o rânduială mai temeinică pomeniților poslușnici. Intr'adevăr, prin cartea sa din 1 Aprilie 1717, Mihai-Vodă Racoviță, făcând știre « pentru rândul feredeului », arată că au venit la el călugării sfintei M-tiri Treisfetitele și că s'au jăluit « că nau niciun venit dela acest feredeu și mai mult șade pustiu neavând butăcari și *teleaci bărbieri*... ; că dacă es boerii la țănuturi pun și pe argații aceia de adus butucii la feredeu la dajde și la bani, așijderea și pre bărbieri și dintru asupreala dăjdiei părăsesc tot venitul feredeului de să pusteește »; ori, continuă Vodă, « am socotit domnia mea că cu acei bani acelor butucari și a bărbiarilor niciun greu țării nu ridică, și mai multă scădere se face sf. M-tiri rămăindu feredeu fără agonisală...»; în consecință, cu blagoslovenia a 4 arhierei și a sfatului țărei dă « acest testament dela noi cu blăstăm legat » pentru ca butucarii *și teleacii bărbieri* să nu se mai puie la dăjdii « numai să asculte de feredeușul cine lear hi capu întru toate lucrurile ce lear porunci »[3]). Această alcătuire, va fi întru câtva schimbată, șasesprezece ani mai târziu, de către Constantin-Vodă Mavrocordat, care condiționează aceste poslușnicii de plata anuală a « căte 5 ciferturi și la cifertu căte cinci potronici afară din desetină și din goștină aceia precum va fi și pre altă țară va fi și pre dănșii »[4]).

Acești bărbieri-teleaci, făceau ei parte din breasla bărbierilor? Dacă recrutarea lor se va fi făcut, la început, din sânul acestei bresle, continuând, poate, a figura printre membrii ei, e sigur însă că sub domnia lui Constantin Dim. Moruz situația se schimbă, întru cât hrisovul său de miluire, din 10 Martie 1782, vorbește

---

[1]) *Loc. cit.*, fol., 102.

[2]) *Ibidem*, fol. 102 verso. « Teleac » pare a fi o derivație din slavonescul тѣлѡ (corp).

[3]) *Ibidem*, fol. 103.

[4]) *Ibidem*, fol. 102 verso.

de « zece lude oameni streini »[1]), Alexandru Const. Mavrocordat precizând, în anul următor, că aceştia trebue să fie « dintralte ţări di piste hotar, care să naibă bir în Visterie sau vreun amestic cu vreunii din lăcuitori aceştii ţări ceşi va găsi [Mănăstirea Treisfetitele] ca să fie pentru slujba feredeului *teleaci bărbieri* şi lemnari de adus butuci pentru focu »[2]). Este aplicarea regulei devenită comună puslușniciei: « Oameni străini », deci dinafara breslei, şi cari, după obiceiu, nu puteau intra în ele.

d) *Industrii noui.*

In prima jumătate a secolului al XVIII-lea, dubirea pieilor mari devine un meşteşug aparte, sub numele de **tălpălărie,** meşterii fiind într'aceeaşi breaslă cu ciubotarii, iar la 1743 găsim, la Bârlad, **breasla soponarilor**[3]).

In a doua jumătate a acestui secol, trei noui bresle apar în industria confecţiilor: **sumănarii,** cari croiau şi coseau haine din ţesătura cu acelaşi nume[4]); **ceprăzarii sau ceprăgarii,** cari făceau broderii, ciucuri şi găetane de tot felul; **şlicarii,** cari lucrau acele căciuli de samur sau pielcele de miel hârşie, numite işlice, a căror înălţime şi formă indicau rangul boeriei, iar, uneori, şi felul negoţului celor ce le purtau[5]). Prima breaslă nu trăeşte mult, deoarece, la 1792, nartul lui Alexandru Const. Moruz, din 24 Decemvrie, dă abagerilor, cu cari se contopiseră, probabil, sumănarii, dreptul de-a lucra şalvari şi sumane de postav sau suman, mantale de aba, precum şi izmene şi cămăşi de pânză[6]). In această epocă,

[1]) *Ibidem*, fol. 104 verso.

[2]) *Ibidem*, fol. 105.

[3]) I. Antonovici, *Documente bârlădene*, vol. II, p. 23.

Fabricarea soponului a constituit multă vreme o industrie casnică sătească, îndestulând şi gospodăriile boereşti cu cantităţile trebuitoare: « Ion a lui Nedelcu Croitoriul din satul Ţăgăneştii de pe Berheciu sau apucat întrun an soponariu să de 20 ocă sopon şi anul sau început de la velet 1789 Noembrie 25 », scrie condica Conăcheştilor (Acad. Rom., Ms. 4512, fol. 41 verso).

[4]) Sumanul trebuitor gospodăriilor boereşti, se dădea de obiceiu de ţăsut în sat, plătindu-se cu cotul sau cu stânjânul: « 12 lei 38 par. pe 259 coţi suman ţăsuţi, căte 2 parale cotu de ţăsut »; notează izvodul de cheltueli pe 1796 al casei Conachi. (Acad. Rom., Ms. 4506, fol. 122 şi 130).

[5]) P. Râşcanu, *Lefile şi veniturile boerilor Moldovei*, p. 15.

[6]) *Uricariul*, vol. IV, p. 129.

băibărăcarii vor fi continuat a face vechile lor baibarace și mintene, dar, moda aducând altă îmbrăcăminte și alișverișul breslei slăbind, ea își asumă obligația de-a lucra antiree de alăge, cu sau fără mătase și cu sau fără « cheltueli », de ață sau de mătase și acestea [1]).

Intre blănari, se pare că se cuprindeau și **calpacciii,** pe care-i găsim la Iași, la 1793, îndemnați către acest meșteșug de marele număr al Armenilor din oraș: « Adam Kalpacciu » își are dugheana în Târgul de Jos, iar « Ioniț blănariul și Ștefan Kalpakciu », sunt trecuți într'un izvod de miluire, din acest an, către biserica Sf. Neculai Gospod. » [2]).

In ramura articolelor de gospodărie găsim de asemenea bresle noui și anume: **zlătarii,** cari lucrau diferite obiecte în aur și argint, trebuitoare, fie la îmbrăcăminte — cum erau paftalele, nasturii, inelele, etc. — fie pentru gospodărie — tacâmuri, ciubuce legate, etc. —, fie pentru biserică — cruci, potire, icoane îmbrăcate [3]).

Două ramuri noui de industrie apar în această de-a doua jumătate a secolului al XVIII-lea: *industria alimentară* și aceea *a construirii de imobile.*

In industria alimentară avem două bresle: de **pitari** și de **plăcintari,** iar în industria construcțiilor, șase bresle noui: **cărămidari, pietrari, tâmplari, teslari, vărniceari, zidari** [4]).

Se mai găsesc apoi **breasla scriitorilor, breasla telalilor** și **breasla lăutarilor**, primele două la Iași, după mărturia unui zapis în care « Lupul biv staroste de scriitori » semna ca martur la 8 Octomvrie 1756 [5]), și a unei țidule pe care Constantin nepotul lui Andrei o dădea la mîna lui « Chiriac starostele de telali » la 2 Decemvrie 1778, să-i strige la mezat o casă [6]), și a treia la Huși, unde, la 1 Februarie 1795, breasla își înnoia catastihul [7]).

Sub influența administrației fanariote și a Regulamentului Organic de mai apoi, breslele devin și mai numeroase în prima jumătate a secolului al XIX-lea. Numai la Iași, după o mărturie oficială, la 1848, plăteau dări treizeci și cinci de bresle. Douăzeci

---

[1]) *Uricariul*, loc. cit.
[2]) Acad. Rom., Ms. 2963, fol. 15 și 22.
[3]) P. Râșcanu, *loc. cit.*
[4]) Nartul lui Alex. C. Moruz în « Uricarul », vol. IV, p. 129.
[5]) Rev. « Ion Neculce », vol. II, (1922), p. 290.
[6]) *Creșterea Colecțiilor*, 1911, p. 226.
[7]) Pr. C. Bobulescu, *Lăutarii noștri*, p. 143.

și șase erau industriale, dintre care douăzeci și una exercitând meșteșugurile amintite mai sus și cinci altele, meșteșuguri noui: **boiangii, mindirigii, brahari, droșcari** și **mahali.**

Breslele industriale se repartizau astfel:

a) *Ramura confecțiilor*: blănari, cojocari, șlicari, croitori, abăgeri, cismari, ciubotari moldoveni, ciubotari ruși și tălpălari;

b) *Articole de gospodărie*: argintari, făclieri, soponari, olari, mindirigii, boiangii, fierari și săidăcari;

c) *Industria alimentară*: plăcintari, chitari și brahari;

d) *Industria construcțiilor*: chetrari, cărămidari și teslari;

e) *Industrii diverse*: bărbieri, lăutari, mahali și droșcari [1]).

Este de observat, că dacă unele noui bresle apar în această epocă, altele însă dispar. Astfel nu mai găsim ceaprăzarii din ramura confecțiilor, introducerea modei apusene desființând acele «cheltueli» de odinioară; în ramura articolelor de gospodărie dispare breasla butnarilor, însă aceasta se contopise cu aceea a mahalilor, încă mai înainte de 13 Mai 1827, când Ion Sandu Sturza o constată prin hrisovul de închinarea lor bisericii Sf. Andrei [2]); breasla pitarilor menționată ca separată de aceea a plăcintarilor, pare a se fi contopit, mai apoi, cu dânsa [3]). La industria construcțiilor lipsesc două din breslele secolului trecut: vărnicerii și tâmplarii; primii, probabil, pentrucă-și exercitau meșteșugul înafară de oraș, în Pietrărie, în dealul Păunului, și a doua, contopită cu breasla teslarilor sau dulgherilor [4]).

2. Breslele negustorești

Inchegarea breslelor negustorești, începută în veacul al XVII-lea, cuprindea în ea pe toți acei cari se ocupau cu cumpărarea, în

---

[1]) *Sămile orașului Iași de venituri și cheltueli pe anii 1844—1848*, în Rev. «Ion Neculce», vol. I, p. 129.

[2]) Arhiva bisericei, Doc. XI.

[3]) N. A. Bogdan, *Din trecutul comerțului moldovenesc*, p. 178.

[4]) N. Suțu, *Notițe statistice asupra Moldovei*. Iași, 1852, p. 106. D-l N. A. Bogdan, urcă numărul breslelor Iașului din această vreme, la patruzeci și una, dintre care douăzeci și opt industriale, cu totul de altă formație decât acea arătată oficial. Printre acestea d-sa indică în plus: *breasla potcapierilor*, *a tufecciilor* (armurieri), *a suilgiilor* (acei ce întrețineau conducta de apă), *a dubălarilor* (alții decât talpalarii), *a lăcătușilor și caretașilor* și, *a doctorilor și spițerilor*. Nu se arată însă sursa de informații. (*Loc. cit.*).

scop de revindere, a bunurilor economice, fără a le supune vreunei alte transformări materiale, alcătuindu-se, în deobște, un singur corp, « *breasla negutitorilor* » din târgul sau orașul respectiv, oricare ar fi fost obiectul negustoriei lor.

Starea lucrurilor pare că se menține neschimbată în toată prima jumătate a veacului al XVIII-lea, deoarece, Grigore Matei Ghica-Vodă declarând, în hrisovul său din 1 Ianuarie 1731, că « în multe rânduri neau venit cu jalbă starostele și neguțătorii de Iași » vorbește de o singură alcătuire căreia negutitorii străini îi fac concurență « cu marfă de tot feliul »[1]). La catagrafia din 1755 a caselor din Iași, găsim patruzeci de proprietari denumiți « *cupeț* » și trecuți cu dajdea la neguțători, deși lucrau în cinci ramuri diferite de negustorie. Cei mai numeroși, douăzeci și opt, sunt desemnați cu titlul simplu de « *cupeț* », fiind, probabil, **« lipscanii »,** adică acei cari vindeau cumașuri de rochii și de haine, de lână, mătase, bumbac și amestecate, materii pentru antiree, fermenele, scurteici, postavuri fine pentru giubele, stofe pentru mobile și veșminte bisericești, oglinzi mari și mici, precum și obiecte fine de lux[2]). Pe ulița Rusească, găsim doi **brașoveni,** pe *Maftei brașovan* și pe *Ioniță brașovan cupeț*, adică negustori cari vindeau stămburi, cutnii, postavuri de-o calitate mai potrivită, dumicatonuri, madipolonuri, americă, basmale, barizuri și broboade pentru legat la cap, frânghii, postavuri groase de tot, flanele ordinare, abale pentru țărani, placaturi, pături, ploști, lăzi și unelte de lemn trebuitoare gospodăriilor țărănești[3]). Tot pe Ulița rusească, găsim pe *Vasile blănar cupeț* și *Dumitrache blănar cupeț*, adică **negustori de blănărie fină :** de cacum, sângepi, vulpe, veveriță, râs, ialangicuri, samur, sandraci, crocu, etc. Negustorii Chirilă, de pe ulița Hagioaei și Petre, tovarășul lui Lupașcu, din ulița Rusească, sunt **abăgeri cupeți,** iar șase alții sunt intitulați **« bacal cupeț »** adică negustori de articole de băcănie[4]).

Tot în această epocă găsim **breslele de solonari** sau **soronari.** La 1 Februarie 1733, Grigore Matei Ghica-Vodă, întărește catastihul breslei cismarilor și a solonarilor din Iași[5]); la 1 Martie 1743

[1]) Th. Codrescu, *Uricariul*, vol. II, p. 29.
[2]) D. Z. Furnică, *Industria în țările românești*, p. 142.
[3]) *Ibidem.*
[4]) Gh. Ghibănescu, *Catastihul Iașilor din 1755*, ulițele respective.
[5]) Acad. Rom., Ms. 237, fol. 445 verso.

« Toma starostele de soronari » din Bârlad adevereşte o danie [1]), iar la 4 Februarie 1755, « Ştefan Tataru staroste de sorunari » din acelaş oraş, semnează ca martur într'un zapis de vânzare [2]).

După Gh. Ghibănescu, solonarii ar fi fost negustori de boi [3]), iar după d-l Artur Gorovei, « acei care curăţă grăsimea de pe vitele dela abator » [4]). Aceste explicaţii nu pot fi însă exacte, deoarece, în acest caz, ar fi cu cale să-i întâlnim alături de mesărcii, iar nu cu cismarii şi ciubotarii, cum îi găsim în deobşte. La Iaşi, la un moment dat, alcătuesc breaslă comună cu cismarii, iar starostele solonarilor din Bârlad, semnează în fruntea martorilor, actul de danie de mai sus, după el semnând şi « Dumitraşcu staroste de ciubotari ». Solonarii, îşi aveau chiar casele în apropierea ciubotarilor şi cismarilor. Aşa, casa Armeanului Lazor, singurul « soronar » pe care catagrafia din 1755 ni-l dă ca proprietar la Iaşi, se găseşte pe ulita Bărboiului, unde, din treizeci şi patru de case, cincisprezece aparţineau cismarilor [5]). O mărturie hotarnică din 11 Iulie 1790, arată că « Maria solonăriţa a răposatului Toader Solonaru » încălcând locul lui Brânză Talpalariu « pe 2 palmi şi 2 degete », cu o căsoaie ce-şi ridicase pe acel loc, la Iaşi, « în Ciubotărie », îi dă dreptul să i-o ridice şi să-i deşarte locul [6]); cu patru ani mai înainte, la 6 Martie 1786, Sanda Sărculeasa vânduse lui Andrei Băgul o dugheană de pe ulita Hagioaei, care se megieşă « din gios cu dugheana lui Toader Solonariu » [7]). Mai mult, în 1820, « Vasile solonar » este primit ca meşter în Breasla ciubotarilor din Botoşani [8]). O dovadă şi mai evidentă că explicaţiile de mai sus nu sunt exacte ne-o dă faptul că, la Botoşani, în toamna lui 1860, întocmindu-se listele electorale pentru Eforia Orăşenească, în care, conform al. B, art. IV, anexa H, din Regulamentul Organic, făceau de drept parte şi « staroştii deosebitelor corporaţii », găsim trecuţi, imediat după tălpălari, pe Bogdan Grigorovici, *staroste de solonari*, iar, mai târziu, pe Iordache Ciritel, *staroste de cără-*

---

[1]) I. Antonovici, *Documente bârlădene*, vol. II, p. 23.
[2]) Idem, *idem*, vol. I, p. 8.
[3]) *Loc. cit.*, ulita Bărboiului.
[4]) *Monografia oraşului Botoşani*. Folticeni, 1926, p. 321.
[5]) *Ibidem*.
[6]) Arhiva bis. Talpalari, Cond. 753, fol. 51.
[7]) *Ibidem*, fol. 43.
[8]) *Catastih*, Insemnări, fol. 23.

midari, teslari şi precupeţi de vite [1]). Aşa încât noi credem că solonarii nu erau nici negustori de boi, nici curăţitori de grăsime, ci *negustori de pielărie.*

In a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, din breslele de negustori, prind a se separa grupele mai numeroase, care negoţau aceeaşi marfă, printre cari bacalii sunt cei dintâi.

Cea dintâi **breaslă de bacali** se alcătueşte la Iaşi, în a doua domnie a lui Grigore Alex. Ghica (1774—1777) pe baza unui hrisov, reînnoit apoi, la 12 Ianuarie 1778, şi de către Const. Dim. Moruz: « Drept aceea, arătându-se nouă hrisovul a celui mai 'nainte Domn, a răposatului Grigore Alexandru Ghica Voevod, care s'au dat înscris prin rugăciunea celor cu cădere, pentru întemeierea aşezământului întocmit de neguţătorii bacali din acest oraş al Domnii mele Eşi...» [2]).

In prima jumătate a secolului al XIX-lea, din Breasla neguţitorilor din Iaşi, se deslipesc şi braşovenii, formându-şi **Breasla braşovenilor** deşi mai puţin numeroasă, cuprinzând abia optsprezece negustori, în timp ce bacalii, la aceeaşi dată, către 1843, erau în număr de o sută cincisprezece [3]). Alte bresle negustoreşti, a căror alcătuitori se deslipesc dela marile bresle negustoreşti sau se alcătuesc din nou, sunt acelea de **crâşmari, rachieri** sau **vutcari, pescari** şi **chiristigii** [4]).

Cartiere de meşteşugari şi negustori

Un fenomen economic care se observă în vieaţa breslelor noastre, este concentrarea alcătuitorilor în anumite puncte ale târgurilor, formând cartiere şi dându-le adesea numele.

Este acesta un fenomen natural sau coincidenţa unor măsuri administrative?

De sigur că acestea din urmă nu pot fi cu desăvârşire înlăturate, deoarece, cum spune anaforaua, din 28 Martie 1805, pentru despărţirea breslelor cojocarilor şi blănarilor din Iaşi: « cojocarii cei mai mulţi şădŭ pe la mahalale şi acolo lucrează şi cojoacele, s'au

---

[1]) *Monitorulu Oficialu a Moldovei*, Nr. 20 din 25 Noemvrie 1860.
[2]) D. Z. Furnică, *Din istoria comerţului*, p. 58.
[3]) N. Suţu, *loc. cit.*, p. 106.
[4]) Rev. « Ion Neculce », vol. I, (1921), p. 129; N. Suţu, *ibidem.*

socotit pentru mai mare lesnire a orașului și s'au îndatorit ca să aibă la uliță cinci șese dugheni, în care să vânză cojoace »[1]); totuși, în marea majoritate a cazurilor, breslașiii însăși se așezau unde le dictau interesele sau unde-și puteau forma un vad comercial mai bun: La 1715, Neofit Egumenul M-tirii Sf. Vineri din Iași, și cu tot soborul, dădeau un zapis la mâna lui « Andronache *bărbier domnesc* », de vânzarea unei case din « ulița rosască drept potrivă Chervăsăriei », al cărei loc « în frunte uliței *despre pod* [avea] patru stânjăni fața », vânzarea făcându-se cu « 40 lei bani buni »[2]); « căsătorindumă eu după Toader Bărbier, neavându trebuință di cas fiindu cu meșteșug soțul meu au fostu trebuință în a ne afla cu șidere la uliță, iar nu la mahala neam socotitu dinpreună cu soțul meu și am vânduto aciastă casă » declară Nastasia fata lui Ion Mortasip din Iași, în zapisul său de vânzare din Ianuarie 1780[3]). Și, într'adevăr, din cei douăzeci de bărbieri și calfe, proprietari de case în 1755, la Iași, cincisprezece lucrau pe ulița Rusească, în drumul ce ducea, prin Poarta Cazacilor, la Curtea domnească, uliță care forma pe atunci primul centru comercial al Iașului din acea vreme[4]).

Centrul industriei ciubotărești din Iași, până într'a doua jumătate a secolului al XVII-lea, se găsea în partea de apus a târgului, pe coama dealului din dosul Mitropoliei, cu uliția ce indica meșteșugul. Cauza pentru care ciubotarii se așezaseră aici, se datora faptului că natura terenului, din imediata lor apropiere, le înlesnea exercitarea profesiei, știut fiind că până târziu, în secolul al XVIII-lea, își dubiau singuri pieile trebuitoare meșteșugului lor. Belșugul izvoarelor de sub coasta dealului, determinase pe Vasile Vodă Lupu să cumpere dela comisul Mihail Furtună a sa « dreaptă casă din târgul Iașului *pe uliția ciubotărească*... cu tot locul cătu ține pinpregiurul acelor case », plătind « doao sute de talere bătuț » prin zapisul din 15 Aprilie 1634[5]), spre a zidi aici școala și, mai ales, *feredeul*, pe care le închină Mânăstirii Treisfestitelor[6]).

[1]) Th. Codrescu, *Uricariul*, vol. IV, p. 141.

[2]) Acad. Rom., Doc. 58 și 58 a, Pachet V.

[3]) Arhiva bis. Talpalari, Condica Inventar 753, fol. 64.

[4]) Gh. Ghibănescu, *Catastihul Iașilor din 1755*, uliția Rusască. Vezi schița de plan a Iașului, *infra*, p. 278.

[5]) Arh. Stat. Buc., Condica M-tirei Treisfetitelor, Nr. 219, partea I, fol. 104.

[6]) *Ibid.*, fol. 101.

Ilieș Alexandru-Vodă întărind mânăstirii această danie, la 20 August 1666, arată că imobilul cumpărat de Vasile Lupu dela comisul Furtună « au fostu la ulița ciobotărească unde acum pe acel locu esti școala și feredeul *aproape de helești Bahluiului* »[1]). Vornici de poartă Ștefan Popăscul și Tănas, făcând, la 28 Februarie 1755, hotărnicia locului cumpărat de Vasile Lupu, într'o pricină de încălcare săvârșită de către Vel Paharnicul Ilie Costache, arată că « am pus fune din colțul temeliei ce iaste dela vale *din sus puțin de un izvoru* ce rămâne pe locul dumisale paharnicul »[2]). Toate aceste mărturii dovedesc că apă era în deajuns pentru meșteșugul dubitului exercitat și de ciubotari, și că acesta era motivul care-i determinase să se așeze aici, și, printre ei, tălpălarii[3]). In 1657, vechea uliță Ciubotărească își mai păstra încă numele, după cum dovedește o întăritură dată de Gheorghe-Vodă Ștefan, la 20 Martie, privind cumpărarea unei case de către marele său ușier[4]), deși marea majoritatea meșteșugarilor se mutase în partea de nord-est a târgului, încă din a doua jumătate a secolului al XVII-lea, dând numele lor întregului cartier. Către sfârșitul acestui secol, mutarea trebue să fi fost pe deplin săvârșită, deoarece, un zapis de vânzare din 25 Martie 1710, arată că locul ce se vindea este « lângă casa lui Vasilie ciubotariul și lângă Pascal crășmarul ce iaste *împotriva Ciobotării* », marturi fiind Vasile Spin starostele de ciubotari și Radu Ciubotariul și Vasile Ciubotariu feciorul Erbăriței și alți oameni buni[5]). Cartierul se specifică și mai bine într'o mărturie hotarnică a vornicilor de poartă, din 23 August 1789, pentru un loc « în târgul de sus la podul Hagioaei *în Ciubotărie* în rândul dela vale dinspre zidul mănăstirei Golâei », ce fusese cumpărată, cu trei ani mai înainte, dela Andrei Bâgul, starostele ciubotarilor din 1771; la delimitarea locului iau parte și « câțiva oameni megieș înpregiuraș », printre cari Maria a lui Toader solonar, Necula Ciubotariul, Dumitru ciubotar, Toma Ulian ciubotar și Tudurache ciubotar[6]). Motivul care-i determi-

[1]) *Ibid.*, fol. 105 verso. Data documentului este « U Iaș vt зроД av. к » (= La Iași anul 7174 August 20).

[2]) *Ibidem* fol. 106.

[3]) Gh. Ghibănescu, *Catastihul Iașilor din 1755*, uliția Feredeelor.

[4]) Rev. « Ion Neculce », vol. V, (1925), p. 135.

[5]) Rev. « Ion Neculce », vol. VI (1927), p. 124.

[6]) Arhiva bisericei Talpalari, Cond. 753, fol. 49.

nase pe ciubotari să vină în această parte a târgului, este, pe de o parte, accentuarea diviziunii muncii, întru cât tălpălarii erau acum aceia cari, efectiv, dubiau pieile — deși nici ciubotarii nu renunțase la acest drept, pe care și-l vor păstra și la 1766, când își vor alcătui breaslă proprie, despărțindu-se de tălpălari —, iar, pe de altă parte, și, mai ales, acela al deschiderii noului vad comercial de aici, prin lucrările edilitare executate la mijlocul secolului al XVII-lea. Intr'adevăr, pentru a se însemna hotarul de miazănoapte al Iașului și spre a-l despărți de mahalaua Muntenimii, se sapă un hindichi din sus și în tot lungul uliței Hagioaei (str. I. C. Brătianu de astăzi), iar întreaga uliță, podindu-se cu lemn, este oprită tuturor podvezilor și căruțelor, care, mai înainte, pe aici se scurgeau în oraș din tot nordul țării. Totul este îndreptat pe Ulița din Afară (str. V. Conta și Sf. Teodor), care, pe din sus de hindichi și paralel cu dânsul, ducea întregul trafic de călători și mărfuri către intrarea de dinspre nord-est, la extremitatea răsăriteană a uliței Hagioaei, adică punctul de unire al acesteia cu drumul Hotinului (str. Sărărie), drumul Sării (str. Vasile Pogor), și ulița Goliei (str. Cuza-Vodă). Cum în Ulița din Afară dădeau și drumul Hârlăului (str. Păcurari) și drumul Botoșanilor (str. Carol), iar în capul uliței Goliei răspundea drumul Sculenilor (str. Vântu), nici că se putea găsi aiurea un vad comercial mai bun decât porțiunea dintre capătul răsăritean al uliței Hagioaei și același capăt al uliței Goliei, în lungul zidului Mânăstirii Golia, unde se așezară ciubotarii, iar, printre ei, și solonari și tălpălari, formând « *Ciubotăria* » [1]).

Dovezi asupra deschiderii acestui vad comercial, stau diferitele zapise de vânzare, schimb și danie, cum și mărturiile hotarnice ale imobilelor de pe ulița Hagioaei, din a doua jumătate a secolului al XVII-lea, unde se vorbește despre « podul Hagioaei » indicat ca nou: « *la ulița noao* pre podul Hagioaei » spune un zapis de schimb din 17 Martie 1673 [2]); sau « *pre ulița noâ* la sărăria veache » spune Gheorghe-Vodă Duca într'o carte de judecată din 10 Mai 1683, dată cu privire la revendicarea unui « loc de casâ cu casă gata și cu pivniță și cu dugheane », de către moștenitorii lui Mar boiariu [3]). Același vad comercial nou, contribue să se formeze și

[1]) Vezi schița de plan a Iașului către 1699, *infra*, p. 278.
[2]) Rev. « Ion Neculce », vol. V, (1925), p. 174.
[3]) Acad. Rom., doc. 114, Pachet. V.

« *Făinăria* » (str. Cucu de azi) din imediata vecinătate a Ciubotăriei. La 13 Decemvrie 1660, Ștefăniță-Vodă Lupul, scutea « de camănă mare și mică și de bezmăn o pivniță și dughean a Sf. M-tiri a lui Aron-Vodă ce iaste *pre ulița noâ unde se vinde făina* »; denumire și precizare care se va păstra în toate hrisoavele de reînnoirea miluirii, până la Antonie-Vodă Ruset [1]).

Minunatul vad comercial descris mai sus, atrage nu numai pe ciubotari, solonari și tălpălari, dar și pe blănari, cojocari, curălari, brahari, chitari, potcovari, unii dând numele lor la uliți și biserici [2]).

Blănarii și cojocarii, uniți într'o singură breaslă, sunt în majoritate pe ulița Hagioaei, pe porțiunea dela răsărit de Mânăstirea Sf. Spiridon și până în Ciubotărie. Din douăzeci și cinci de blănari și nouă cojocari, proprietari de case în Iași la 1755, optsprezece blănari și toți cojocarii locuiau pe această uliță.

Curălarii, se îngrămădesc pe Ulița din Afară, spre biserica ce le poartă numele: Intr'un zapis, din 5 Mai 1670, prin care se vând niște case « în ulița din afară lângă biserica Curălarilor », printre vecinii « din sus și din gios » sunt și Crețul curălarul și Mihail Curălarul [3]).

In capătul din spre răsărit al Podului Vechiu (str. C. Negri) meșterii potcovari dau numele lor întregii mahalale. Un loc « care iaste pe podul vechiu în *mahalaua potcovarilor* », făcea obiectul unui zapis de vânzare din 3 Martie 1680 [4]).

Printr'un zapis de vânzare din 8 Iunie 1672, Ionașco Hrubeș, cu nevasta și feciorii lui, vând, cu 65 lei bătuți, un loc de casă « ce iaste pre *ulița brăhăriei* » [5]). Catagrafia caselor din 1755 nu pomenește de această uliță, deși ea continuă să existe pe locul din vechi, cum dovedește o mărturie hotarnică, făcută doi ani în urmă, la 25 Iulie 1757 [6]). Statistica nu a omis-o, ci a cuprins'o în ulița Hagioaei deoarece, un obiceiu vechiu, făcea să se cuprindă în « uliță » și micile sale ramificații lăturalnice. *Brăhăria* fiind o mică ulicioară, pe partea din jos a

[1]) Acad. Rom., doc. 139—143, Pachet. LXXVII.
[2]) Vezi schița de plan a Iașului.
[3]) Rev. « Ion Neculce », vol. VI, (1927), p. 128.
[4]) *Idem*, vol. V, (1925), p. 176.
[5]) *Idem*, vol. I, (1921), p. 95.
[6]) *Ibidem*, p. 101.

acesteia (str. V. Stroescu de astăzi), nu a mai fost special notată, după cum s'a procedat și cu « *Chităria* » (actuala str. George Enescu), porțiunea de loc unde se așezase fabricanții de pâine. Existența acesteia ne-o dovedește un document, din 2 Septemvrie 1750, prin care Andreiu făclieriu dimpreună cu « soțu meu Marie » și cu un nepot, dau zapis la mâna dumisale « giupânului Kirilii abagiu », mărturisind că au vândut a lor « dreaptă ocină și moșie o dugheană cu loc cu tot ce iaste pe podul Hagioaei în capul dugheanelor noastre în drumul unde vine dela Golăe în *Chitărie* » [1]).

Mergând de-a-lungul zidului dinspre apus, al M-tirii Golia, din Chitărie și până spre Biserica Armenească, pe o lungime de două sute patruzeci și șase de stânjeni [2]), era *Băibărăcăria*; cartier important, întru cât, în rânduiala fânarelor, pe care Grigore Alex. Ghica o face în 1776, două din ele e porsuncea să fie așezate aici [3]). Uneltirea acestui meșteșug fiind mai mult în mâinile Armenilor, cartierul era bine ales, între centrul comercial al uliței Hagioaei și Biserica Armenească. Intr'o mărturie hotarnică, din 14 August 1753, se arată că o dugheană cu locul ei « *din băibăcărie* » (sic), fusese cumpărată la mezat de către « giupânul Hagi Ovanes ficior Cârstei dreptu = 160 = lei această dugheană cu locul ei *din băibărăcărie* (sic) » [4]).

La începutul secolului al XVIII-lea, mai era, la Iași « *Arcăria* », unde-și aveau casele și atelierele făuritorii de arce și care se găsea în preajma bisericii armenești, pe Podul-Vechiu. La 2 Iunie 1715, Neculai Mavrocordat întărea dreapta ocină și cumpărătură a lui Cârste Latef arcariul asupra unor case cu pivniță « ce sunt pe Podul Vechi *în Arcărie* care case sunt între Luca arcariul de peste uliță și între locul lui Iamandi și lângă biserica arminească » [5]). O altă întăritură e dată de Grigore Matei Ghica, la 30 Mai 1737 [6]). Așezarea arcarilor în vecinătatea bisericii armenești pare a se datora faptului, că acest meșteșug era uneltit, în deosebi, de către

---

[1]) Acad. Rom., Doc. 79, Pachet. XII.

[2]) Sc. Pastia, *Stradele Iașului și lungimea lor la anul 1819*, în ziarul « Ecoul Moldovei », Iași, an. IV, Nr. 2, Iulie 1894.

[3]) P. Râșcanu, *Lefile boerilor*, p. 16.

[4]) Rev. « Ion Neculce », vol. III, (1923), p. 92. Cf. și Arhiva Stat. Iași, Tr. 1772, op. 2020, dos. 7860.

[5]) Th. Codrescu, *Uricariul*, vol. XXII, p. 361.

[6]) *Ibidem*, p. 367.

Armeni: « Arakâl Armanul arcariŭ » cumpăra aici o casă dela Vasile vornic de poartă și obține întăritura lui Mihai-Vodă Racoviță la 15 Februarie 1726 [1]).

Cismarii, din toate timpurile, și-au avut, la Iași, locul lor în cunoscuta « *Cizmărie* », care există și astăzi, cu ulița care, începând din Târgul de Jos, din dreptul Mânăstirii lui Barnovschi, tăia ulița Sf. Vineri (str. Anast. Panu), pentru a ajunge în Podul Vechiu, pe ulița Bărboiului. Această așezare a cizmarilor e pomenită încă de pe vremea lui Vasile Lupu într'un zapis, din 30 August 1642, prin care se vinde un loc « care iaste *în cizmărie* înainte pivniții lui Statie Grecului grădinarul lui Vasile Vodă » [2]). La catagrafia din 1755, din cele treizeci și șase de dughene de pe ulița Bărboiului și a Cizmăriei douăsprezece erau dugheni de cismari, două de ciubotari și una de solonar [3]).

Tot unor motive de ordin economic se datorește formarea de cartiere negustorești sau industriale și în alte părți ale orașului [4]).

O uliță foarte veche, a cărei nume amintește o așezare de negustori, este *ulița Trapezenească*, de care vorbesc documentele de dinainte de 1780. După Gh. Ghibănescu, acest nume s'ar trage « dela negustorii armeni din Trapezunt (Trabzun), cari la urzirea târgului Iași au fost cei dintâi negustori, dând numele lor uliței ocupate de dânșii. Acolo a fost Iașul vechiu, inima lui, mijlocul târgului, ce s'a întins apoi cu dughenile, de către negustorii ruși, spre ulița rusască, până la Curtea domnească » [5]).

Intr'adevăr ulița Trapezenească era în capul uliței Rusești (strada C. A. Rosetti de astăzi) din spre răsărit, începând din hotarul din spre apus al mănăstirii lui Barnovski-Vodă, din Cizmărie, mergând până în Fânărie, la Mânăstirea Sf. Ion Zlataust, a lui Gheorghe-Vodă Duca. Este Beilicul de mai târziu (str. Ghica-Vodă de azi) care, cu ulița Rusească, vor forma Târgul de Jos. Negustorii din Trapezunt continuă să vie și în prima jumătate

---

[1]) *Ibidem*, vol. XXII, p. 364.

[2]) Arhivele Stat. București, Cond. 228, fol. 14.

[3]) Gh. Ghibănescu, *loc. cit.*, ulița Bărboiului.

[4]) După afirmațiunea lui Gh. Dimachi, pe ulița Sf. Vineri (str. Anast. Panu de azi) o latură era ocupată de *făclieri* și cealaltă de *croitori*; str. Pomir de astăzi, era mahalaua *potcapierilor*. (*Breslele și bisericile din Iași*, în ziarul « Ecoul Moldovei ». Iași, anul IV, Nr. 17 din 3 Noemvrie 1894).

[5]) Rev. « Ion Neculce », vol. II, (1922), p. 333.

a secolului al XVIII-lea. Un izvod de negustorii străini din Iași, adică de acei cari încă nu se sălășluise în chip statornic în Moldova, arată « la Barnovschi un bogasier grec din Trapezunt, și un al doilea », iar, în dosul mânăstirii lui Barnovschi-Vodă, pe ulița Sf. Vineri (str. Anastasie Panu de astăzi), un bacal, un bogasier și mai multe slugi, tot din Trapezunt, după cum, tot din acest oraș, mai era un negustor bogasier, la Sf. Sava, în Podul-Vechiu [1]). Acest izvod, alcătuit sub a doua domnie a lui Constantin Mavrocordat (1741—1743), dovedește că într'adevăr Trapezuntul ne dădea mulți negustori, în puterea unui obiceiu mai vechiu, de sigur, așa încât, în primele timpuri, când Grecii nu apucaseră încă să vie pe la noi, Armenii vor fi fost cei dintâi, cari imigrară definitiv, așezându-se și pe această uliță, deși centrul lor de așezare era în jurul bisericii armenești din Cizmărie. Cu toate acestea, numele de « ulița Trapezenească » nu vine dela coloniștii din Trapezunt, ci dela cuvântul grecesc « *Τράπεζος* », care înseamnă « zaraf », adică « schimbător de bani », după cum rezultă dintr'un zapis din 12 Aprilie 1738, prin care Vel Visternicul Toader Paladi schimbă, cu Mihai Spițerul, un loc de casă, ce se găsea « în târgul de gios pre ulița ce sau chemat mai înainte din zilele bătrâne *ulița schimbătorilor* » [2]). Așezarea acestora pe ulița unde se ridică mânăstirea lui Barnovschi-Vodă, nu este nici ea, cum n'a fost nici a celorlalte meșteșuguri și negustorii, o simplă întâmplare, ci a fost cerută de o nevoie de ordin tot economic, întru cât ulița Trapezenească era în imediata apropiere a Chervăsăriei, acolo unde se plătea adică vama pentru mărfurile aduse la Iași, plată ce trebuia făcută Visteriei « în bani buni de argint », negustorii mai fiind ținuți să aibă și « pentru schimb care sunt bani din Visteria domnească », cum spune hrisovul lui Moisă Movilă din 1631 [3]).

Un alt caz, este acela al tălpălarilor. Dacă unii dintre ei își aveau locuința și dugheana în Ciubotărie, marea lor majoritate, trăiau însă în partea de apus a târgului, spre râpa Pevețoaei, în *mahalaua tălpălarilor*, aproape de biserica ce și astăzi le poartă numele. Din unsprezece tălpălari, proprietari de case, pe care

---

[1]) N. Iorga, *Studii și Documente*, vol. VI, p. 329.
[2]) Rev. « Ion Neculce », vol. V, (1925), p. 149.
[3]) Acad. Rom., Doc. 86, Pachet XXX.

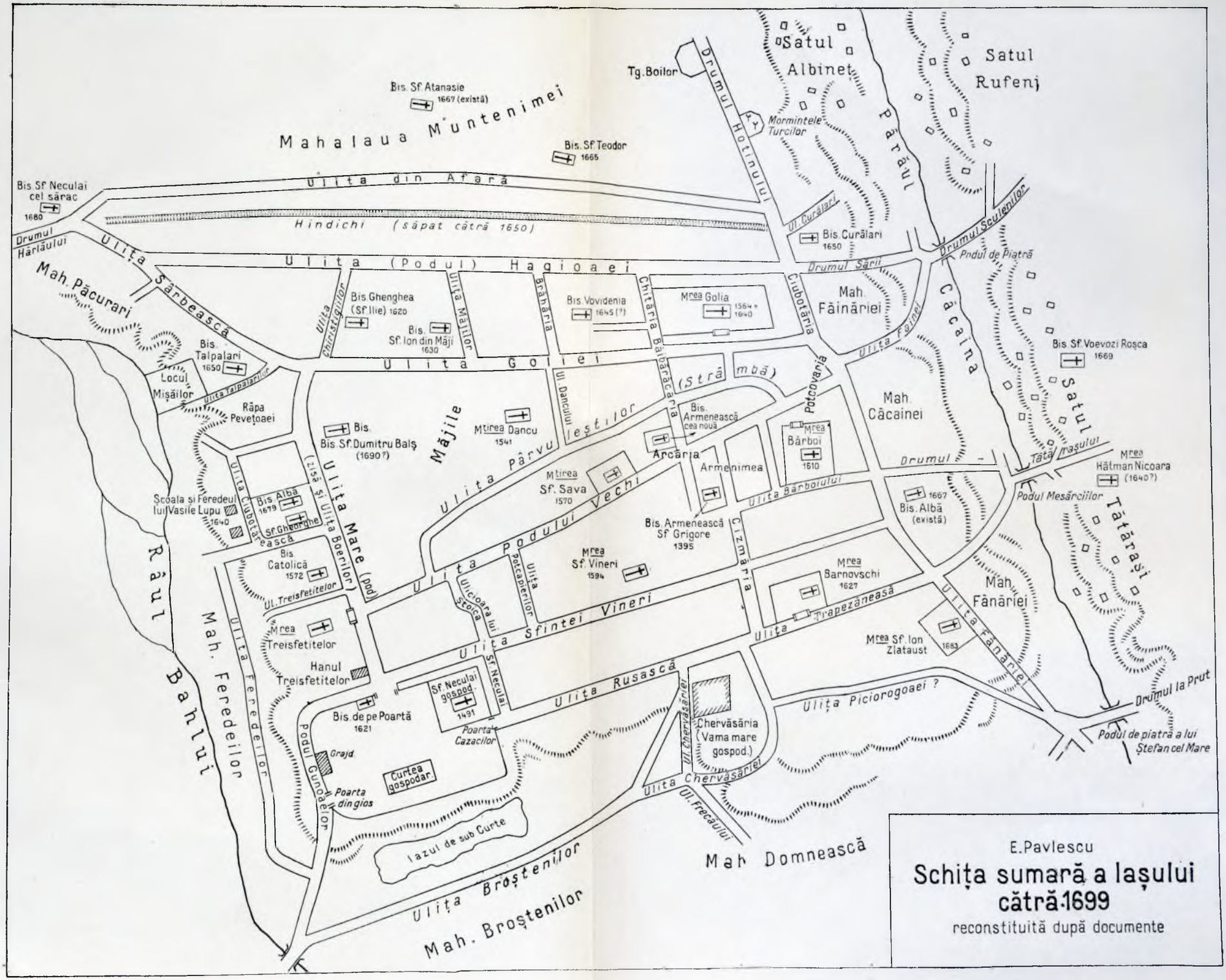

E. Pavlescu

Schița sumară a Iașului către 1699

reconstituită după documente

catagrafia din 1755 îi arată ca existând la Iași, numai doi locuesc aiurea. Cauza care-i hotărîse să se așeze aici, este tot o cauză de ordin economic și anume, budăele cu apă sărată ce se găseau sub deal, pe locul calicilor, și acelea din vechea albie a Bahluiului, budăe care vin în proprietatea breslei printr'o danie, din 20 Iunie 1784, a lui Alexandru Const. Mavrocordat, constituită prin următoarea anafora:

« Ion Alexandru Costantin V[oe]voda : bojăiu : milost[iiu] : g[os]p[o]dar[ă] : z[emli] : moldavscoi : fiindcă acest loc de mai jos arătat sau aflatu că iasti drept domnescu și nedat nimănui până acum, pentru aceea iată dar că milostivindune domniia mea, am datu tot acest loc danie tuturor tălpălarilor din Iaș, ca să le fie de trebuința meșterșugului lor. deci de acum înnainti și în veci să aibă tălpălarii aș ține locul acesta întocma deplin după măsurile ce să arată mai jos. cari loc poruncescu domniia me să se și hotărască și săl aibă pururе briasla tălpălarilor de trebuința meșterșugului lor. iar alții se nu să amestice. întărinduse anaforaua aceasta cu al noastră domniască pecete :

1784 : Iuni : 20 :

(Pecetea gospod cu chinovar roșu).

Preînnălțate doamne

Din porunca mării tale fiind rănduit pentru un loc ce iaste aice în Iaș dispre Bahluiu din gios de cișmeaoa păcurariĭ pentru care locu au dat jalobă mariĭ tale toț tălpălarii de aice din Iaș, cerănd acel loc miluire dela mărie ta ca să le fie pentru hrana lor după meșterșugul lor ce au de dubăsc pieĭ și facu teletine, arătănd prin jaloba lor șaceasta că eĭ păn acum sau hrănit pe un loc al calicilor ce iaste dat cu hrisov dela alți luminați domni ș acum caliciĭ nuĭ lase pe locul lor maĭ mult aș face trebuința meșterșuguluĭ lor ș eĭ au rămas de nau unde să hrăni. Deci după luminată porunca mariĭ tale am fost la stare loculuĭ ș sau aflat loc nedat nimărui păn acum. căcĭ nicĭ iaste de trebuințe nimăruĭ fiind loc cu ponoară ș cu mlaștinĭ ș cu izvoară de apă sărate. iar după meșterșugul lor le iaste de trebuințe. care loc lam și măsurat cu stănjinu domnesc de opt palme ș sau aflat în fundul loculuĭ din sus dispre mează-noapte doao zăcĭ ș patru = stănjinĭ, ș în lungul

loculuĭ dispre Bahluiu dispre apus sau aflat = patru zăcĭ ș șase = stănjinĭ ș fundul loculuĭ din gios din gios *(sic)* dispre amiază zi

Anaforaua lui Alex. Const. Mavrocordat pentru talpalarii din Iași (20 Iunie 1784).

= unsprezăce = stănjinĭ. ș iar lungul loculuĭ pe dela deal despre răsărit șalături cu locul calicilor ș sau aflat = patruzăcĭ ș opt

= stănjenĭ. ș așa sau închiet cu măsura tot locul din giur înpregiur ș înștiințăz pe mărie ta. Iar cea desăvărșit rămăne la mila măriĭ tale.

= 1784 = Iuni = 12 =

Pre plecată slug
mării tale
(ss) ...(?) vor[nic] [1])

Este deci vădit că în Moldova nu autoritățile erau acelea care interveneau în a grupa meșteșugarii și negustorii pe cartiere, ci vadul comercial sau natura locului, care puteau mai bine sluji intereselor lor.

§ 2. — Bresle sociale

Breslele sociale erau alcătuiri, mai mult oficiale, destinate fie să împlinească o nevoie de ordin creștinesc și higienic, cum erau *breslele de ciocli*, fie să împlinească o operă de asistență socială cum erau *breslele de mișăi.*

1. Bresle de ciocli

Aceste alcătuiri ne sunt arătate de documente ca existând în toate centrele mai populate, târguri și orașe, iar rostul lor ni-l descrie în termenii următori Dosothei, Patriarhul Ierusalimului, în întăritura pe care-o dă breslei cioclilor din Iași, la 9 Iulie 1674, când este oaspetele Moldovei lui Ștefan Petriceicu-Vodă:

« Și breasla foarte de treabă [iaste] pentru îngroparea morților, a săracilor și a streinilor a celor ce mor aici în târgu în Iași pre uliță și pre supt garduri, pren gunoae, pre toț îi străngu și îngrijescu, și îngroapă precum se cade, singuri cu măinile sale rădică patul cu oasele, și pre umerele sali îĭ duc la sfănta bisearică, și din mila creștinilor celor îndurători și dintral său prilej cheltuesc de acopere oasele cu pănză, și plătescu preoților deĭ astruc. Gropile cu mănule sale le sapă. Așijderea și trupurile celor periț carele pier aicĭ în târgu în Iași la locul cel de pierzare pentru vina sa cu porunca Domnului: trupurile acestora 2 zile străjuescu și a treia zi îi îngroapă » [2]).

Intru cât cioclii erau considerați ca « niște oameni ce săntŭ Bisericeștĭ » cum spune Mitropolitul Iacov, întemeierea acestor

[1]) Document în proprietatea mea.

[2]) Acad. Rom., Ms. 237, fol. 416.

bresle se făcea din inițiativa slujitorilor Bisericii[1]). Preoții și protopopii înștiințau capul Eparhiei căreia aparțineau, de nevoia ce era pentru ca o asemenea alcătuire să ia ființă în localitatea respectivă, iar mitropolitul sau episcopul intervenea în acest sens la Domnie. In urma cercetărilor de rigoare, făcute prin autoritatea laică, Domnul convingându-se de dreptatea cauzei, dădea cuvenita încuviințare, ca breasla să se alcătuiască prin grija arhiepiscopului propunător, care, cu știrea autorității laice, urma să găsească o persoană de încredere să strângă numărul cuviincios de breslași rămânându-le staroste: « De vreame ce la tărgul Botoșănii păn acmu nau fostŭ ca să aibă ciocli — spune Matei Ghica-Vodă, în hrisovul de întemeierea acestei bresle, din 25 Septemvrie 1755 — fiindcă și orașul acela nu era atăta de întemeet, iar acmu din mila lui Dumnezeu întemeinduse orașul atăta cu orășăni ce sau adunat căt și cu oameni streini ceau năzuit acolo și năzuesc deapururea, și mai vărtos înștiințăndune și dela preacinstitul al nostru duhovnicesc părinte sfinția sa chir Iacov Mitropolitul țării că iaste trebuință a să face breaslă de ciocli și la acel oraș pentru îngroparea streinilor și a celor săraci Domniia mea încă socotim că iaste lucru bun și de trebuință și precum altele toate... (rupt) și leam pus la calea lor ce sau căzut așa și pentru aceasta am așăzat și cu cale găsind, am hotărăt să să facă breaslă de ciocli pe obiceaiul și răndu[iala] ce au și cioclii de Eși, și am dat voe svinției sale părintelui și mitropolitului ca să aleagă pre cine va socoti să fie staroste de ciocli din orășănii cei casnici prin știrea vor nicului de Botoșani ca să i s rădice birul acelui om și starostele să aibă a strănge oameni holteai făr bir în visterie păn la = doaozei = liudi : cu carii să poarte grija slujbei rănduite [la] cioclii și această breaslă a cioclilor »[2]).

Incuviințării domnești, îi urma îndată întăritura arhierească; în cazul nostru, ea fiind dată sub cuprinderea următoare:

« Iacov cu mila lui Dumnezeu arhiepiscop și mitropolit a toată Moldova.

« De vreame cea prea înnălțatul luminatul Domn Nostru: Noi Mateĭ Ghica V[oe]vod: Luminat și îndemnat fiindŭ de dumnezeescul dar bine au voit: de au așăzat și au întărit cu al măriĭ sale domnescă hrisov. Adecă la orașul Botoșănilor ca săs afle deapu-

[1]) Acad. Rom., Ms. 3694, fol. 4 verso.

[2]) *Ibidem*, fol. 2.

rurea = 20 = de cioclĭ deosăbit de starostile lor: însă starostile lor să să aleagă din oroșănii casnicĭ, iară aceĭ = 20 = cioclĭ să fie holteĭ, și atăt ciocliĭ căt și starostile lor să fie scutițĭ de bir, de podvozĭ, de caĭ de olac, de făn domnescŭ, de salahorĭ, și de tot lucrul domnescŭ, și de toate dăjdile și angăriile ce vor fi pre alțĭ lăcuĭtorĭ, eĭ nici cun fel, să nu fie supărați saŭ călcați, fără numaĭ cu tot deadinsul să aĭbă a purta de grija slujbiĭ lor: adecă să îngroape oasele oamenilor celor prăstăviți: atăt a oroșănilor politiĭ aceaia, căt și acelor streinĭ, și săracĭ, și periți, cariĭ păn acum șidea morțĭ cu săptămănile de să înpuțiia neavăndu cine îngropa oasele lor: și ascultarea acestor cioclĭ să fie de mitropolie, și orĭ ce greșală ar face vreunul dintre dănșiĭ, atăt starostile căt și ciocliĭ. Nimeni să nu îndrăznească aĭ giudeca sau aĭ certa sau aĭ globi. nicĭ vornicĭĭ de Botoșănĭ nicĭ alțĭ giudecătorĭ, fără numaĭ căndu să va întămpla să facă vreunul dintre dănșiĭ moarte de omu sau furtușag: atuncea să vor giudeca cu divanul domnescŭ: iară alte pricinĭ ale lor; toate să să giudece de mitropolie și de vechiliĭ mĭtropoliĭ ca niște oamenĭ ce săntŭ Bisericeștĭ, dupe cum săntŭ și alțĭ ciocli de aĭcĭ din eșĭ și dupe aiurea.

« Decĭ văzăndŭ și noĭ această creștinească și bună faptă a prea luminatuluĭ, și prea înălțatuluĭ Domnuluĭ nostru de rănduiala acestor cioclĭ după cum maĭ sus arată; și pentru ca să stea în vecĭ neclătită, și nestrămutată această fericită pomenire: întărim și noĭ cu al nostru arhierescŭ blăstăm, și zicem: orĭ cine macar ce obraz ar fi, și sar ispiti să strice, sau să schimbe aceaste căte săntŭ maĭ sus arătate; Uniĭ ca aceaia să fie blăstămați de domnul dumnezeu, și de a sa preacurată maică născătoare de dumnezeu și pururea fecioara mariia. De slăviții = 12 = Apostolĭ, și de șepte sfinte soboară, și de toțĭ sfințiĭ. fierul pietrile. și toată firea putrezătoare să putrezască și să să răspască iară trupurile acelora să stea întregĭ, să aĭbă parte cu Iuda vănzătoriul de Hs. și cu proclătul ariia în toată viața lor procopsală să nu aibă și ertare să nu afle. și de smereniia noastră pe uniĭ ca aceaia îĭ legăm suptŭ tot blăstămul de maĭ sus arătat. iară cariĭ ar păzi aceastea toate ce săntŭ arătate maĭ sus, să fie ertați și blagosloviți, și întraceastă viață și în ceĭlaltă ce va să fie amin.

Leat = 7264 (75 = 15): Sept: 25: di.

(L. P.) Iacov Mitropolit Moldaviei » [1])

[1]) *Ibidem*, fol. 4—5.

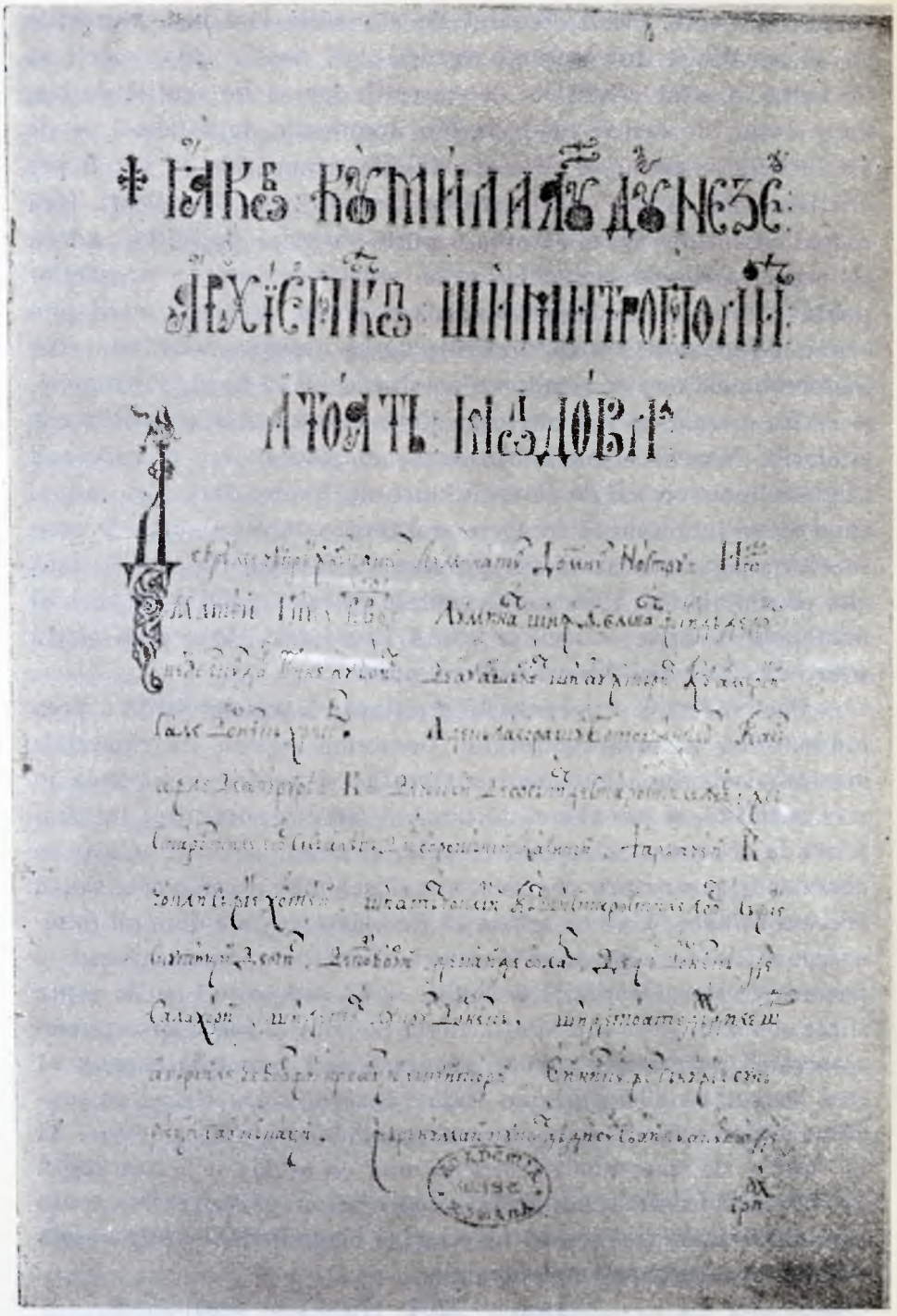

Intăritura Mitropolitului Iacov dată breslei cioclilor din Botoșani la 25 Septemvrie 1755. (Acad. Rom., Ms. 3694, fol. 4).

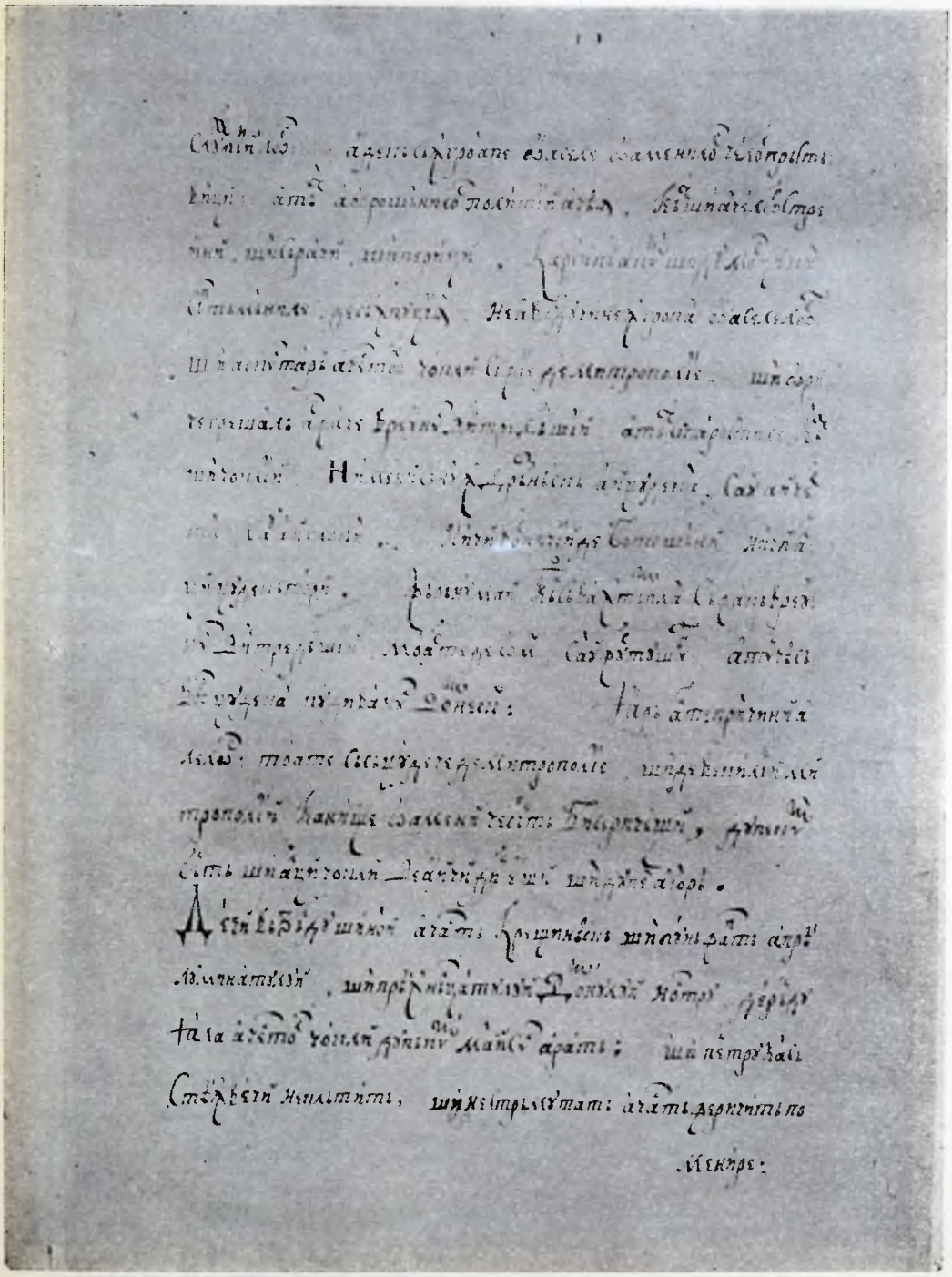

Intăritura Mitropolitului Iacov dată breslei cioclilor din Botoșani la 25 Septemvrie 1755. (Acad. Rom., Ms. 3694, fol. 4 verso).

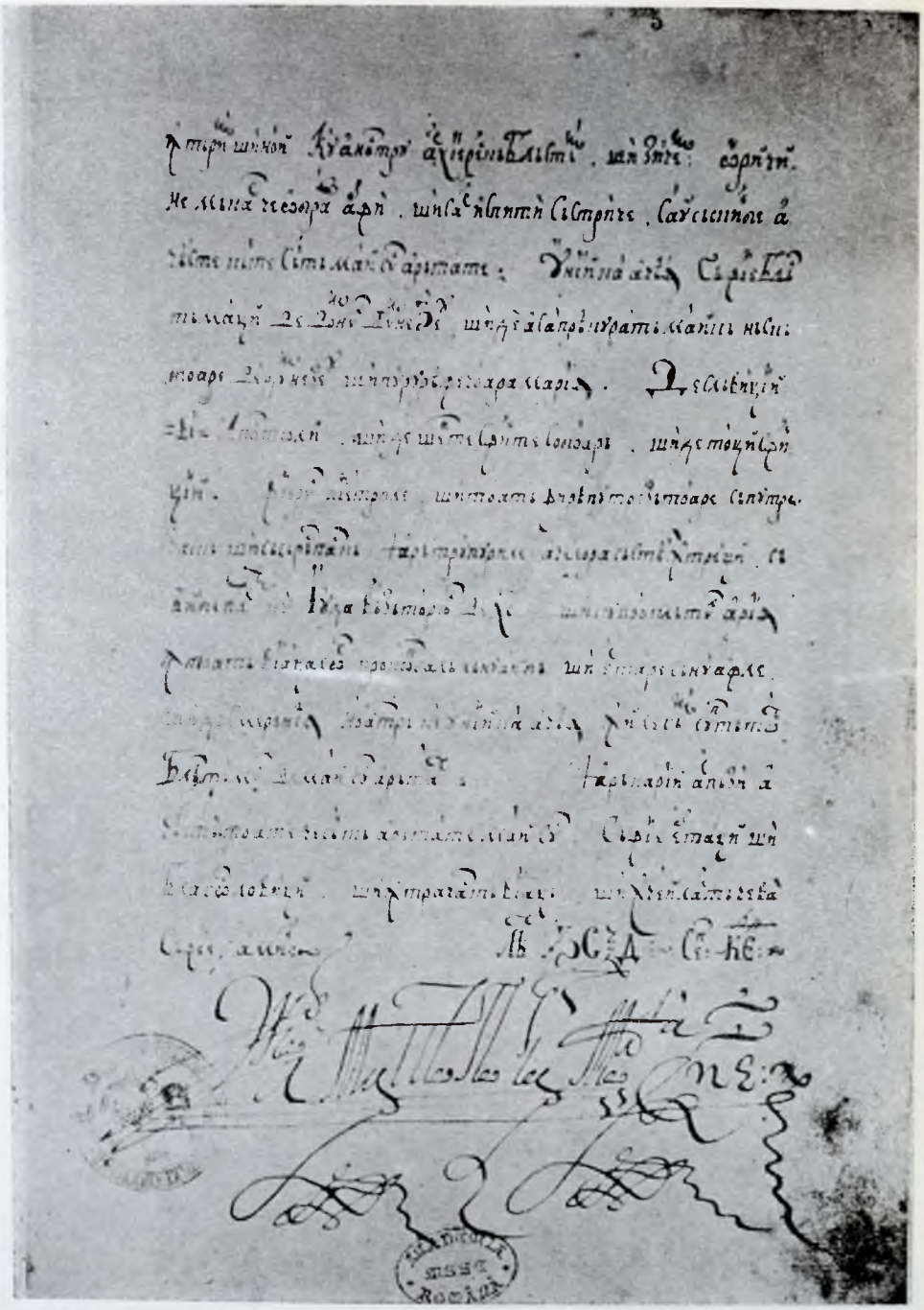

Intăritura Mitropolitului Iacov dată breslei cioclilor din Botoşani la 25 Septemvrie 1755. (Acad. Rom., Ms. 3694, fol. 5).

Este de observat că breslele de ciocli nu erau alcătuiri deschise pentrucă, pe de o parte, afară de staroste, toți ceilalți breslași trebuiau să fie necăsătoriți, holtei, sau « cu capetele » cum li se mai spune în unele documente, iar, pe de altă parte, numărul acelora care puteau fi admiși în breaslă era limitat prin însuși hrisovul de întemeiere dat de Vodă. Astfel, în Breasla cioclilor din Botoșani, acest număr este de douăzeci, cum hotărăște Matei Ghica prin hrisovul amintit mai sus; la Focșani, erau douăzeci și trei, după pomelnicul alcătuit la înnoirea catastihului în 1730 sub Mitropolitul Antonie [1]); la Roman numărul lor se ridică la treizeci, după cum scrie, cu mâna sa, Antioh Cantemir, în hrisovul de scutire de dăjdii, pe care-l dă breslei la 22 Martie 1700 [2]).

La intrarea în breaslă cioclii nu erau ținuți să dea vreo taxă, deoarece, cum spune Mitropolitul Dosofthei, în întăritura pe care o dă breslei cioclilor din Iași la 24 August 1676, « berbenița lor să nu fie nimica pentru căcĭ că nu sănt eĭ ca alte breasle de meșterĭ » [3]).

Se pare însă, că cu toate scutirile de dăjdii, ce le asigurau repetatele hrisoave domnești, meșteșugul cioclilor nu prea era invidiat, așa încât recrutarea breslașilor întâmpina adesea serioase obstacole. In principiu, intrarea în breaslă, bine înțeles, până la limita fixată de hrisov, era liberă; putea intra orice holteiu, dacă starostele îl socotea vrednic: « Cine va veni și să va pleca breasliĭ și nu va fi scris la alte breasle, ca să fie volnici al scrie, fie și ucenic la meșterĭ » zice catastihul breslei cioclilor din Iași [4]). Cu toate acestea, cum, mai ales la cazuri de molime, breasla se strica, așa că « nu avea cu cine astruca oasele morților » cum se jăluia, la 25 Ianuarie 1735, Toader starostele de ciocli dela Roman [5]), breslele economice locale erau obligate să contribue fiecare cu un număr oarecare de meșteri, din breslele lor, care-și asumau rolul de ciocli. Incă dela 1674, Dosothei Patriarhul Ierusalimului și Dosoftei Mitropolitul Sucevei, încuviințau cioclilor din Iași și Focșani să ia dela bresle și dela meșteșugari oamenii ce le era de trebuință spre a face față obligațiilor ce aveau după rânduiala lor, drept care e stipulat în

[1]) Acad. Rom., Ms. 237, fol. 403.
[2]) *Idem*, Ms. 965, fol. 5 verso.
[3]) *Idem*, Ms. 237, fol. 417.
[4]) *Ibidem*.
[5]) Melhisedek, *Cronica Romanului*, vol. II, p. 22.

chipul următor în catastihul cioclilor din Iași: « Aşijderea obiceaiu are starostele de veac a scrie căte patru ciocli dela toate breaslile den meserealele tuturor a tot felul de merşteşug den blănari, den croitori, den ceprăgarĭ den croitori de abale ce să chiamă abăgiiari den săraci ce să zice săidăcari den zlătari den cizmarĭ den soponarĭ den curelarĭ den meserciĭ den olari, den tărsănari den teslari den lăcătuşi den pănzari den pietrari den stoleari den suranari den tălpălari den bărbiiari şi dentralte mesereale din toate deci precum au dat den veac aşa să fie şi de acmu înnainte în veac şi den făcliiari ca şi dentralte de toate »[1]). Mai mult, mitropolitul împuterniceşte pe starostele cioclilor să-şi completeze oamenii luând din bresle şi meşteşuguri, chiar dacă aceştia s'ar opune: « A scrie starostele volnic să fie cum pre meşter aşa şi pre ucenic făr de voiia meşterului »[2]).

Dat fiind că în breslele de ciocli intrau şi oameni de adunătură dar şi meşteşugari, şi staroştii sunt dintre ei. Aşa, la 1674, starostele cioclilor din Iaşi era « Vasile Gealalău »[3]), probabil Tatar de origină, deoarece gealalăii erau un fel de Tatari[4]); la 1762, aceeaşi breaslă avea de vatav pe « Iordachi Croitoru »[5]), iar la 1778, starostele cioclilor din Botoşani era « Vasile Casapul »[6]).

In secolul al XVII-lea, Iaşul, îşi avea o organizare aparte, breasla cioclilor fiind împărţită pe « cete », fiecare condusă de către un staroste al ei, deşi forma un tot sub numele de Breasla pograbacilor: « Catastihŭ breslei pograbacilor, ceata cioclilor a Sfintei mănăstiri Tresfetitele » se spune în întăritura Patriarhului Samuel al Alexandriei, dată acestora la 1715[7]). Fiecare ceată era orânduită la o anumită biserică, cu o rază de activitate anume determinată unde-şi recruta cioclii, lucrând la toate cimitirele, care înconjurau bisericile, dinlăuntrul acestei raze. Astfel, la 1674, erau la Iaşi patru cete, la următoarele patru biserici: Sf. Ion Zlataust, Sfinţiia Sa Precista (?), Sfeti Ioan Crăstitel şi Treisfetitele. Iaşul este împărţit în două, din sus şi din jos de Mânăstirea Golia: « Aşijderea

---

[1]) Acad. Rom., Ms. 237, fol. 417—417 verso.
[2]) *Ibidem*, fol. 417.
[3]) *Ibidem*, fol. 415 verso.
[4]) N. Iorga, *Documentele Bistriţei*, vol. I, p. 14.
[5]) Th. Codrescu, *Uricariul*, vol. X, p. 75.
[6]) Acad. Rom., Ms. 3694, fol. 10.
[7]) *Idem*, Ms. 237, fol. 414.

dela sfănta mănăstire dela Goliia în jos, să aibă treabă şi să fie volnic a scrie ciocli starostele dela Sfinţiia Sa Precista şi starostele dela S[fe]ti Ioan Zlataustu, iar starostile dela S[fe]ti Ioan Crăstitel şi starostile dela Treisfetitele să naibă treabă în jos. Aşijderea dela sfănta mănăstire dela Goliia în sus ca să aibă treabă şi să fie volnici a scrie ciocli starostele dela S[fe]ti Ioan Crăstitil şi starostele dela Treisfetitele, iar starostile dela Sfinţiia Sa Precista şi starostile dela s[fe]ti Ioan Zlatoustu să naibă treabă în sus »[1]. Cetele se reduc însă cu timpul, aşa că la 1715 ele nu mai erau decât două[2] pentru ca în decursul secolului al XVIII-lea să nu se mai pomenească de ele decât cu înţeles de breaslă întreagă: « starostele aşa şi cetaşii lui să fie scutiţi de bir » spune Matei Ghica, la 1755, înfiinţând Breasla cioclilor din Botoşani[3].

Numărul cioclilor în breaslă varia după localităţi şi împrejurări. Aşa, la Iaşi, la 23 Noemvrie 1770, pe vremea ocupaţiei ruseşti, nu erau decât douăzeci de ciocli[4], pentru ca la 3 Martie 1771 numărul lor să se ridice la patruzeci şi doi, întru cât, între timp, ciuma începuse să bântuie cu furie[5].

Slujba cioclilor era extrem de anevoioasă, mai ales în timpul molimei de ciumă, de holeră sau alte năpăşti, care nu rareori încercau altă dată, pământul Moldovei. In aceste împrejurări, ei umblau din casă în casă, izolând pe cei bolnavi, îngropând pe cei morţi şi dând foc lucrurilor de care se servise bolnavul[6]. De sigur că nu puţini dintre ei cădeau victimele datoriei şi de aceea înrolarea, chiar cu forţa, era permisă, spre a completa numărul acelora ce trebuiau să facă această grea operă socială. In caz de molimă ei nu puteau părăsi breasla, însă « când din ciocli nu vor să intre la cei ciumaţi — afirmă Divanul Moldovei la 3 Martie 1771, că era obiceiul — tocmesc cu bani dela dănşii oameni deĭ scot de pe unde sănt morţi şiĭ duc de îngroapă »[7].

In vremuri normale ei însoţeau morţii « cu făcliia şi cu lumini şi singuri [trebuiau] să ridice patul cu oasele şi să le ducă păn la

[1]) *Ibidem*, fol. 417 verso.
[2]) *Ibidem*, fol. 414 verso.
[3]) *Idem*, Ms. 3694, fol. 2.
[4]) *Idem*, Ms. 5370, fol. 13 verso.
[5]) *Ibidem*, fol. 75.
[6]) *Ibidem*, fol. 75 verso.
[7]) *Ibidem*, fol. 75.

sfânta biserică, întru slava lui Dumnezeu și lauda norodului omenescu pravoslavnic și pentru ertarea pacatelor celui pristăvit »[1]). Tot cioclii procedau la desgropările ordonate de rânduelile bisericești, reîngroparea osămintelor și așezarea pietrei [2]).

Aceste obligații le aveau și față de cei bogați și față de sărăcime sălășluitori în târgul sediului breslei, precum și față de străini și nemernici și de acei « oameni care vor fi de perire cu porunca Domnului și le vor tăia capetele »; nu aveau însă nicio obligație față de « cei din afară de oraș » precum nu erau îndatorați să îngroape Țiganii [3]).

Munca lor era, de sigur, răsplătită după puterea celor îndatorați de dânșii, iar, la vreme de năpaste, luau ce vroiau; despre un salar, însă, dela Stat, n'a fost niciodată vorba. Intr'adevăr, printr'o « predlojănie » a generalului Răzovschii, din armata rusă de ocupație, adresată Divanului Moldovei, la 23 Noemvrie 1770, se cerea pentru 20 de ciocli din Iași, câte trei lei pe lună leafă, întru cât ei « să află ză și noapte la încredințata ascultare și nu au de nicăiurĭ nici o agonisită » [4]). Divanul răspunde că slujba cioclilor este răsplătită cu deplina scutire de orice dăjdii și angării, dar « nu li se dă liafă de undeva, nici li sau dat, nici obiceiu au luat » [5]). Cu toate acestea cioclii și staroștii lor erau adesea destul de înlesniți: Lupașco Covrig, starostele cioclilor din Iași, făcându-și testamentul, la 25 August 1773, în fața a trei preoți, arăta ca avere « 500 lei bani gata..., 136 stupi, 5 vaci fătătoare, 4 boi tineri, 1 casă cu pivniță di piatră cu locul ei, 1 moșie anume Tatomireștii la ținutul Vasluiului, stâlpită în patru părți (40 pași din ea erau dați) și 1 dugheană din vale de casa mea cu beciuri de piatră, cu dugheni și hotărît locul ei de a casii meale » [6]). La 1755, cincisprezece ciocli și calfe de ciocli erau proprietari în ulițele cele mai principale ale Iașului de atunci [7]).

---

[1]) *Idem*, Ms. 237, fol. 417.
[2]) *Idem*, Ms. 3257, f. 63.
[3]) *Idem*, Ms. 237 f. 417.
[4]) *Idem*, Ms. 3257, f. 13 verso.
[5]) *Ibidem*, fol. 75.
[6]) Rev. « Ion Neculce », vol. IV, (1924), p. 127.
[7]) Gh. Ghibănescu, *Catagrafia Iașului*, ulițele: Podu Vechi, Hagioaei, Strâmbă și Rusască.

2. Bresle de mișăi

« Iară pravoslavnicilor și iubitorilor de Hristos, carii vor ceti sau vor auzi această scrisoare, — spune Mitropolitul Ambrosie, întărind, la 27 Iulie 1791, catastihul Breslei calicilor [1]) cerșetori din Iași — le aducem aminte cu cuvântul lui Dumnezău și facerile de bine și împărtășirile să nu le uitați, că cu jertve ca acele se îmblânzește Dumnezău; milosârdia cea arătată cătră săraci o socotește Dumnezău ca însuși pentru sine, fiindcă zice: « întru cât ați făcut unuia dintracești mai mici frați ai mei, mie ați făcut » [2]). Iată învățătura adânc pătrunsă în sufletul Moldovenilor de totdeauna! Următori ei, pomenile și praznicele sunt, și, mai cu samă, erau, mijlocul de traiu a o sumă de desmoșteniți ai soartei, pe care natura sau împrejurări vitrige îi scosese din rândul acelora care puteau, prin muncă, să-și agonisească pâinea de toate zilele. Iar, dacă, uneori, unui Moldovean i se atrage atenția că acela care-i cere mila simulează vreun beteșug, cuvântul bătrânilor e totdeauna pe buze: « Nu-l mai giudeca! S'o giudecat el sângur! ».

Strânși în jurul locașurilor de închinăciune, trăind din aceleași mijloace, supuși acelorași vicisitudini ale vieții, în care nădejdea unui bine se îndepărta mereu de ei, plecați aceleiași judecăți și dojeni a Bisericii, nu se putea ca un sentiment de solidaritate să nu ia naștere, mai ales când aveau sub ochii lor exemplul breslelor economice.

O dispoziție cu privire la « săraci », pe care, în mod accidental Ștefan cel Mare o pune într'un uric dat Episcopiei de Roman, la 12 Aprilie 1458, face pe Episcopul Melhisedek să conchidă că « breasla săracilor exista la Roman și depindea de Episcop » dintr'această vreme [3]).

Intr'adevăr, prin uricul de mai sus, Ștefan cel Mare constituind acestei Episcopii o imunitate totală cu privire la satele Leucușanii

---

[1]) In terminologia veche, cuvântul consacrat era acela de « mișăl » sau « sarac ». Sc. Pastia (*Breslele de meseriași*, în ziarul « Ecoul Moldovei », anul IV, Nr. 5) crede că cuvântul « calic » ar deriva dela numele orașului *Halici* din Polonia: «năvălind în Iași feliuriți vagabonzi de prin Halici și de pe aiurea. și ajungând prin numărul lor a covârși pe cei locali, poporul a început a le da la toți numirea de *calici* (Halici) numire ce li se păstrează și acum ».

[2]) Gh. Ghibănescu, *Breasla mișăilor și locul calicilor din Iași*, în Rev. « Ion Neculce », vol. IV, p. 107. Catastihul este la Acad. Rom. Ms. 128.

[3]) *Cronica Romanului*, vol. I, p. 117.

și Dragomireștii a căror proprietate i-o confirma, după ce scoate de sub jurisdicția de drept comun și pe acești săteni ca și pe toți ascultătorii din târg ai Episcopiei și-i supune jurisdicției ei, mai hotărăște: « Asemenea toți săracii să asculte de Mitropolia noastră și alt jude să nu aibă a-i judeca afară de Mitropolitul sau protopopul lui, sau orânduitul lui sau pe târg sau pe sate »[1]). Această traducere a lui Melhisedek nu este însă exactă, deoarece uricul întrebuințează expresia « **или по тръгом или по селом** », adică « atât prin târguri cât și prin sate », deci nu se referă numai la Roman și cele două sate, Leucușanii și Dragomireștii, dăruite acestei de-a doua episcopii a țării, care se mai numea și « Mitropolia Țării de jos », ci la întreaga eparhie. I. Bogdan, relevând această inexactitate, crede totuși că întrebuințarea pluralului la cuvântul « târg », este o greșeală de gramatică a pisarului « căci alte târguri afară de Roman nu vor fi căzut sub jurisdicția episcopului de acolo »[2]).

Adevărul este însă că expresia menționată, își are rostul ei, așa cum se găsește în uric. Dacă ar fi fost vorba de săracii din satele Episcopiei, nici nu era nevoie să se mai specifice din nou, întru cât ei intrau de drept sub jurisdicția acesteia prin însăși instituția imunității, sloboziei sau poslușniciei care-i lega de dânsa; așa încât s'ar fi pomenit numai de târgul Roman, întrebuințându-se singularul « **тръгъ** », făcându-se legătură cu dispoziția care-i precede imediat și în care se vorbește despre îndepărtarea ocârmuirii orășenești (șoltuz, pârgari sau radzi[3]) dela judecata și globirea orășenilor de sub ascultarea Episcopiei. Necontenitele războaie ale lui Ștefan cel Mare mărind numărul betegilor, parte dintre ei, chiar și dintre săteni, se vor fi aciuat pe la târguri, unde, neputând munci, se întrețineau din milostenie, mai ales pe lângă biserici, iar lupta pentru existență nu puține gâlcevi

[1]) « Також ѣси оубоги да слѣχают нашен митрополїн, и иного сѣдца да не имает ихъ сѣдити, развѣ митрополита, или его протопопа, или его бращника, или по тръгом или по селом » (I. Bogdan, *Documentele lui Ștefan cel Mare*, vol. I, p. 11).

[2]) *Loc. cit.*, vol. I, p. 12.

[3]) Pe lângă cunoscuții șoltuzi și pârgari, ca organe de conducerea târgurilor, documentul vorbește și de niște « **рядци тръговскыχ** » pe care I. Bogdan îi socoate că formau marele sfat al târgului, un consiliu comunal de azi, pârgarii fiind numai micul sfat, sau, cum am zice noi astăzi, o delegație permanentă. Neavând un cuvânt mai propriu, pentru a desemna pe membrii marelui sfat, întrebuințez pe acesta de « radzi ».

va fi pricinuit între dânșii, tulburând liniștea locașurilor de închinăciune. Aceasta va fi determinat pe Ștefan cel Mare ca, vorbind de orășenii ascultători de Mitropolie, să facă o rânduială și pentru mișăi pe care să-i dea în jurisdicția Bisericii, ca unii ce erau în seama ei prin milostenia credincioșilor și a slujitorilor ei. In acest caz, el nu se putea referi numai la săracii târgului Roman ci la toți săracii din eparhie, care va fi fost destul de întinsă, și va fi cuprins și alte târguri, la o epocă la care Mitropolia țării nu era la Iași, ci la Suceava, și când Episcopia Hușului nu exista încă, biserica ce-i va servi, mai târziu, de catedrală, fiind zidită de Ștefan cel Mare abia la 1495, iar Episcopia luând ființă peste un secol, la 1592 [1]).

In asemenea condiții nu putea fi vorba despre o breaslă de mișăi la Roman la 1458, ci de o măsură generală pe eparhie, care va fi fost și la Suceava.

Cu atâta mai puțin la Iași, unde scaun episcopal nu era, nu putea să existe o asemenea breaslă, deși Gh. Ghibănescu înclină a crede contrariul, bazându-se pe numărul celor treisprezece staroști afirmați de catastih că ar fi existat înainte de 1667, de când avem prima dovadă sigură de existența ei [2]). In ce privește hrisoavele dela Ștefan cel Mare și Petru Rareș, pe care breasla acestora din urmă pretindea că le are, însuși Ghibănescu dovedește că sunt plăsmuiri. Oricum, tot breasla dela Iași pare a fi mai veche, dar nici într'un caz nu este anterioară breslelor economice.

Dacă breslele de ciocli luau ființă din inițiativa Bisericii, la cele de mișăi intervenea propria lor voință: « Adecă saŭ îndemnat mișei de târgu de Roman, orbii, schiopii, ciungii, de Dumnezău îndemnați și de prea cinstita a lui maică și gândiră în de sine de bună voie șiș făcură șio întăritură cu porunca Domnului care mai sus scriem Ioan Mihai Racoviță Voevoda și cu bună învoirea învățătorului nostru Preosfințitului kyr Lavrentie episcopul de Roman. . .» [3]).

Alcătuitorii acestor bresle erau atât bărbații cât și femeile și, dacă orbii sunt mai numeroși nu era patimă care să nu fie reprezentată: Vasile Streakie starostele *schiop*, Pascal *orbul*, Simion

[1]) Melhisedek, *Cronica Hușului*, p. 11.

[2]) *Loc. cit.*, p. 84.

[3]) Intăritura din 21 Ianuarie 1704 a Episcopului Lavrentie. (Melhisedek, *Cronica Romanului*, vol. I, p. 316).

ciuntul, Gligorie *fulgeratul*, Baba Ioanna, Savin *ologul*, Antinia *surda*, Toader *gură stricată* ot Bivolărie, Gavril *beteag*, Toader *gură puțitea*, Nichita *nevolnicul*, Andrei *stricatu*, Grigore *ce are acea nevoia*, cu alți douăzeci și nouă tovarăși de suferință, formau Breasla mișeilor din Iași, la 1735, când Mitropolitul Antonie le întărește catastihul la 1 Septemvrie a acestui an [1]).

La Iași, ei își aveau un loc al lor, între râpa Pevețoaei și izvoarele sărate din sus, în partea de nord-vest a orașului, spre malul Bahluiului, care, după măsoriștea din 1748, avea o întindere de trei hectare și jumătate. Aici își aveau bordeele lor, în mare majoritate, fără vreo opreliște din partea cuiva, dacă aveau și în altă parte a târgului unde se oploșa. Așa, în catastihul din 1755, sunt trecute la categoria fiscală a nevolnicilor, adică a celor scutiți de orice dajdie, deși își aveau casa lor: Nastasia teslărița saracă, Ștefana butnărița saracă, ambele în mahalaua Broștenilor; Maria bucătărița saracă, în mahalaua Feredeelor; Iacob tăbăcar Giurgiu, pe ulița Mare, etc. [2]). Aceștia nici nu făceau probabil parte din breasla mișeilor, așa încât bătrânețea sau infirmitatea nu implica neapărat intrarea în breaslă, fiecare fiind liber să intre sau nu după chibzuiala sa.

Breslașii mișei se împrăștiau după milostenie în cuprinsul târgului și mai ales la biserici, acestea având pe vremuri și cimitirul parohiei în jurul lor. De sigur că nevoia, dacă nu și viținl, răutatea și lăcomia, omenești și ele, îi împingea adesea la fapte de degradare, care vor fi fost prea intrate în obiceiul unora dintre dânșii pentru ca Biserica să nu le observe și să nu caute să le înlăture. Și, din acest punct de vedere întăritura catastihului din 23 Iulie 1791, dată de Mitropolitul rus Ambrosie, păstorul sufletesc al Moldovei în timpul celei de-a treia ocupații rusești (1788—1792), este un adevărat « cod al breslei », cum o numește Gheorghe Ghibănescu.

Intr'adevăr, după ce pune ca principiu că milostenia este o calitate omenească și o datorie creștină, poruncește săracilor și la toată breasla lor « păstorește și supt amănuțarea blăstămului »:

1. Ca toate milosteniile ce să vor strânge nu întru alt chip să o cheltuiască, ce după scopul dătătorilor, adică pentru hrana sa dar nu la beție sau la alte nelegiuite fapte.

[1]) Acad. Rom., Ms. 128, fol. 19—20.

[2]) Gh. Ghibănescu, *Catastihul Iașilor, la 1755*, ulițele respective.

2. Să ceară cât ar trebui pre o zi sau doao sau mult pe o săptămână, dar să nu să obrăznicească umblând de dimineață până în sară pentru strângerea de pâne sau de bani, căci știe Dumnezău pre frații săi ai hrăni; iar cându ei să vor griji pentru mai multă și mai de prisosit strânsoare, atunci cu aceasta se vor arăta cum că nu nădăjduesc la Dumnezău, care poroncește a nu să griji de mâne ci cum că ei nu sânt frații lui, ci adunători de cele spurcate și iubitori de argintu.

3. Când ar umbla strângând milostenia să să poarte cu toată liniștea, aducându-și aminte cum că ei cer în numele lui Is. Hs. a celui mai smerit și mai liniștit.

4. Luând o dată, al doile să nuși întindă mănule, ca când nar fi luat, căci aceasta iaste furtușag, numai când va vre dătătoriul și de al doilea și, de buna voia sa.

5. Să nu facă nicăeri gălceavă, sfezi, bătăi, mai ales în pridvoarele bisăricilor.

6. Să nu să facă bolnavi nefiindu.

7. Să nuși zădărească rănile sale ca să plece spre milă pre cei ce vor căuta spre dânșii, căci aceasta iaste înșălăciune.

8. Să să ostenească carii vor putea cu lucrul mânulor, căci mare păcat iaste aceluia a ceare milostenie, care poate însuși să să hrănească.

9. Să să poarte cu toată smerenia și liniștirea.

10. Să să siliască ca în locul putredii și pământeștii bogății carea Dumnezău nu leau datu, să să îmbogățască cu cea neputredă, duhovnicească și vecinică comoară a credinței și a faptelor celor bune.

In afară de locurile de case și de ceea ce câștigau breslașii individual, cu cerutul, Breasla mișeilor din Iași, mai avea venitul bezmănului, de câte cinci orți de fiecare casă, pe care străinii de alcătuire și-o ridicase pe locul lor, iar, cu începere dela hrisovul lui Alexandru Const. Mavrocordat, din 1 Martie 1783 și până la Ioan Sandu Sturza, care le dă ultimul hrisov, la 14 Ianuarie 1823, mai avea și câte zece lei pe lună din vama cea mare domnească [1]). Din aceste venituri, se întreținеau de sigur breslașii bolnavi sau cari nu mai puteau ieși în târg după obișnuitul lor câștig, de acopereau cheltuelile de înmormântare și acelea cuvenite pentru

[1]) *Uricariul*, vol. V, pp. 324 și urm.

odihna sufletului celui dispărut. Se pare însă că adesea veniturile prisoseau, deoarece stărostia găsise putința să-și ajute membrii și prin împrumuturi, pe care le obțineau dela administrația breslei, dela *Cantoră*, cum i se zicea atunci [1]). Asemenea ajutorare se va fi făcut și mai înainte, dar acte nu se păstrează decât din a doua jumătate a secolului al XIX-lea: La 4 Ianuarie 1860, Vasile sin Tanasă Cârnu ia 37 lei dela cantoră pentru a lui nevoie; Ghervasă Lohan, rămăsese dator la cantoră, la aceeași dată, cu 21 lei, iar la 26 Noemvrie 1862 mai ia 50 lei la moartea soției sale; la 21 Sept. 1864, Petre Ungureanu ia dela cantora breslei doi galbeni la înmormântarea copilei sale, îndatorindu-se a-i restitui, cu chezășia starostelui, până a treia zi de Crăciun, etc. [2]). După cum se vede, și dintre mișei erau familiari. La 25 Februarie 1823, la biserica Sf. Ilie din Chișinău, avea lor căsătoria dintre «văduvul Ion starostili di calici cu Mariea văduva din orașul Chișinău», cum atestă mitrica acelei biserici [3]).

Stărostia, la breasla mișeilor, nu era o funcție anuală, ca la breslele economice, ci, odată starostele ales de breslași și confirmat de mitropolit, rămânea în fruntea ei atâta vreme cât îl ajutau puterile, sau câtă vreme nu nemulțumea pe breslași cu strâmbătăți. Așa, la 18 Aprilie 1806, bătrânul Tanasă Orbul cere Mitropolitului Veniamin «să fie ertat de slujba stărostiei, aflânduse cu totul slab și în vârsta bătrâneților», după ce fusese paisprezece ani staroste; lui îi urmează «Luca Orbul de un ochiu», pe care breslașii îl scot însă din slujbă, după un an și jumătate, «fiind nestatornic de opt luni de zile, lăsându-i fără nicio povățuire», și îl aleg pe «Aftanasie picior de lemn, carele de mulți ani petrecând între dânșii lau văzut încuviințat întru toate urmările lui». Aftanasie, cu toate că este scos din stărostie pentru «multe strâmbătăți și supărări ce face», totuși, cu sau fără știrea Mitropoliei, el conduce de fapt breasla douăzeci și doi de ani. La 14 Decemvrie 1815, el se găsea în slujbă fără confirmarea Mitropoliei, ceea ce nu se admitea la breslele sociale, și atunci, pentru a se păstra cuviincioasa rânduială, Mitropolitul Veniamin îl întărește în stărostia lui, cu primirea tuturora: «Viind înaintea noastră toată

[1]) «Abonația [pentru Dacia Literară] se face la cantora jurnalului» (*Albina*, Nr. 23, din 21 Martie 1840, p. 29).

[2]) Gh. Ghibănescu, *Breasla mișăilor și locul calicilor din Iași*, loc. cit., p. 94.

[3]) După o notă comunicată de d-l Aurel V. Sava.

breasla cerșetorilor de aicea din orașul Iașii au făcut arătare pentru reînnoirea ce iaste între dânșii, carea cercetăndusă sau văzut că dela o vreme încoace multe prefaceri sau făcut cu schimbarea starostelui fără a se fi întărit după obiceiul vechiu prin cartea Mitropoliei. Deci, spre a să liniști toți acei ce răzvrătesc liniștirea lor sau găsit cu cale a să rândui iarăși pre Aftanasie picior de lemn, carele atât mai înainte vreme au avut slujba stărostiei, cum și acum se află în această slujbă fără așăzare de aice » [1]).

Ca unele ce erau sub directa supraveghere a Bisericii, breslele de mișei, ca și cele de ciocli, au adesea blagoslovenia nu numai a mitropoliților țării Moldovei, dar și a patriarhilor în trecere pe la noi, întărind catastihurile și trecând sub cumplit blestem pe acei cari s'ar fi încercat să le strice alcătuirea, așa cum face, pentru breasla din Roman, la 15 Ianuarie 1715, Chrisant, Patriarhul Ierusalimului: « Acela însă carele s'ar încerca să pună mâna sau să strice aceasta, să fie considerat ca inimic al naturei comune a omului, ca fără compătimire, ca contra lui Dumnezeu, ca renegat al legei politice, fizice și divine. Oricarele ar fi acela și de orice treaptă și condiție, nobil sau funcționar, cleric sau laic, să fie excomunicat de Tatăl, de Fiiul și de Sfântul Duh, și blăstămat și neertat și după moarte nedeslegat și îmflat de idropică ca o tobă; pietrele, lemnul și ferul să putrezască, iară el niciodată; să moștenească lepra lui Geezi și spânzurătoarea Iudei, să se desfacă pământul și să-l înghiță ca pre Dathanŭ și Abironŭ; partea lor să fie cu aceia care au crucifipt pre Domnul și prosperitate să nu vadă; să fie supus excomunicațiunii eterne și să aibă asupraș blăstămul celor 318 purtători de Dumnezău părinți dela Nikea și ai celorlalte Sinoade icumenice » [2]).

§ 3. — **Breslele naționale**

Ospitalieri și îngăduitori cum sunt Moldovenii, hotarele pământului lor au fost totdeauna larg deschise acelora care-i căutau cu cuvânt bun, mai ales dacă le prindeau și nevoile, printr'o negustorie sau meșteșug către care, din firea lor, nu prea erau înclinați. Dacă prin slobozii apăreau sate noui sau se repopulau săliștele

[1]) Gh. Ghibănescu, *loc. cit.*, p. 109.

[2]) Melhisedek, *Cronica Romanului*, vol. I, p. 317.

cu străini, pe cari bogăția pământului și ușurările de dăjdii îi atrăgeau, aceștia, în marea lor majoritate, de aceeași credință cu noi, izolați în marea masă a unei țărănimi, neclintită în vechile ei obiceiuri, sfârșeau curând prin a se contopi în ea, păstrând doar amintirea, după poreclă, a poporului căruia înaintașii lor aparținuse. Nu tot astfel se petreceau lucrurile la târguri și mai ales cu aceia de altă credință ca noi. Mediul orășenesc le dădea putința unui contact de toate zilele; negustoria sau meșteșugul, din care se hrăneau, îi grupa prin interese comune; altarul, pe care aveau totdeauna grije să și-l ridice din primul ceas al venirii lor, le păstra credința, obiceiurile și limba, reamintindu-le mereu că sunt de alt neam și că-și datoresc un sprijin permanent și reciproc spre a se putea menține ca popor și ca indivizi. In asemenea condiții o contopire, cu aceia în mijlocul cărora își propuneau să trăiască, devenea cu atât mai anevoioasă, cu cât sentimentul de solidaritate le era întreținut și mărit prin măsurile de ordin fiscal, pe care șirul voevozilor noștri începură, dela un timp, să le ia. Astfel se alcătuiră, mai întâi de către Armeni și mai apoi, de către Jâdovi, bresle proprii, pe neam sau și pe meșteșug, cu caractere deosebite, dar, în care, totdeauna, naționalitatea lor era la baza alcătuirii. Către sfârșitul secolului al XVIII-lea, exista, în afară de acestea și o breaslă de străini.

1. Breslele de Armeni

Locuitori ai Podoliei încă din secolul al XI-lea, aduși de Cneazul Feodor Izaslav, își formară din Camenița principala lor reședință, metropola Armenilor occidentali, cu hegemonie asupra acelora de aceeași credință și din alte orașe ca Moghilev, Znancia, Iașlowta, Rașcov, Balta, Grigoriopolis, etc., din Polonia rusească. La 1270, Cneazul Leo Danilovici, întemeind Lwowul, aduce și Armeni [1]). Cum dreptul magdeburghez după care se administrau orașele Galiției polone nu era acordat decât locuitorilor de credință catolică, excluzând dela dreptul orășenesc german atât pe

[1]) Gr. Goilav, *Armenii ca întemeetori de orașe în partea de răsărit a Europei*, în «Revista pentru istorie, archeologie și filologie». București, 1909, vol. X, p. 242.

Jâdovi, cât și pe Greco-orientali cât și pe Armeni, fapt care mereu se preciza în privilegiile regale [1]), Armenii își alcătuiră o administrație comunală a lor proprie, independentă de aceea a târgului, cu *șoltuzii* și *pârgarii lor*, precum și tribunale proprii cu magistrați sub conducerea unui *voit*, iar meșteșugarii și negustorii se alcătuiră în bresle cu *staroști* proprii [2]).

In Moldova, Armenii se așează din a doua jumătate a secolului al XIV-lea, păstrându-și Biserica precum și organizarea lor administrativă și profesională. Ei continuă a fi în strânse legături cu coreligionarii lor din Polonia, nu numai pe cale economică, ci și prin însăși organizația lor bisericească, deoarece Biserica armeană din Moldova, încă dela 1384, sub Petru Mușat, depindea de Episcopia armenească din Lwow. O dovadă precisă a acestei dependențe este actul de fundație al bisericii armenești din Camenița, din 27 Martie 1394, în care Arhiepiscopul Ohanes din Lwow se intitulează «al Armenilor din țările Rusiei și ale Moldovei (Valahiei)» [3]). In tot cazul, numărul credincioșilor armeni trebue să fi fost destul de important către sfârșitul secolului al XIV-lea, pentru ca Alexandru cel Bun, să admită înființarea unei Episcopii armenești la Suceava, la 30 Iulie 1401, declarând în hrisov că: «am dat episcopului armenesc Ohanes bisericele armenești și pe popii lor. In întreaga noastră țară va avea putere asupra Armenilor cu dreptul său episcopal. I-am dat scaun la Suceava, în cetatea noastră. Care dintre Armeni îl veți cinsti, va fi ca și cum ați face-o pentru noi, în țara noastră a Moldovei: care nu-l va asculta, noi îl vom pedepsi cu mâna lui» [4]).

Deschiderea drumului moldovenesc de comerț atrage noui grupe de Armeni, întărind astfel vechile colonii sau alcătuind altele noui, de-a-lungul acestui drum. Suceava, Siretiul, Hotinul, Romanul, Iașul, Vasluiul și Cetatea-Albă cuprind înfloritoare colonii armenești, încă din primii ani de domnie ai lui Alexandru

---

[1]) R. F. Kaindl, *loc. cit.*, vol. I, p. 65.

[2]) Gr. Goilav, *loc. cit.*, p. 237.

[3]) P. P. Panaitescu, *Hrisovul lui Alexandru cel Bun pentru Episcopia armeană din Suceava (30 Iulie 1401)*. București, 1937, p. 6.

[4]) *Ibid.*, p. 5. — După F. Macler, Armenii s'ar fi așezat în Moldova din sec. al XI-lea (*Rapport sur une mission scientifique en Roumanie*), în «Revue des Études Armeniennes». Paris, 1930, Tom. X, fas. 1, p. 12.

cel Bun [1]). Ceva mai târziu o importantă colonie se așează și la Botoșani [2]).

In Moldova, Armenii își păstrară sistemul lor de administrare magdeburgheză, după obiceiul Poloniei de unde veneau, cum o mărturisește Diaconul Minas Tokatți, marturul ocular al nesăbuitelor măsuri, din August 1551, luate de Ştefan al VII-lea, fiul lui Petru Rareș — silirea Armenilor de-a trece, prin botez la ortodoxism [3]) — și cum o dovedesc și documentele noastre moldovenești [4]). In cadrul dreptului magdeburghez, ei își aveau, în Moldova, și breslele lor economice, despre care amintește Diaconul Tokatți [5]),

---

[1]) V. Mestugean, *Istoria Armenilor*. București, 1925—1926, vol. II, p. 45. Nu este de înlăturat cu totul ipoteza ca Vasluiul să fi fost întemeiat de Armeni. Intr'adevăr, cuvântul *Vaslui*, după Al. Philippide, este de origină persană, *vala sû* (regiunea înaltă) intrat în limba noastră prin mijlocirea Cumanilor: *valasûiû*, *valsûiû*, și, printr'o metateză românească, *vaslûiû* (*Originа Românilor*. Iași, 1928, vol. II, p. 372). D-l Prof. Titus Hotnog îl socoate de origină cumană, derivându-l din cuvântul *avaz* (murmur, freamăt) cu sufixul *lu*, formând *avazlû*. *avaslû*, în care etimologia populară română, confundând pe *a* inițial cu prepoziția *a* sau cu articolul posesiv dela genetiv, a format *avaslui* sau *avasluiului* cu nominativul *Vaslui*. (*Câteva nume topice românești de origină cumană*. Iași, 1933, p. 9). S. S. Păr. Arsen Varjabetian, parohul bisericii armene din Iași și d-l Arșag Măgârdician, negustor de vază din acelaș oraș, îmi afirmă că au copilărit într'un foarte vechiu oraș din Armenia, așezat pe Euphrat numit *Vaslui*. N'ar fi imposibil de admis ca dintre coloniștii armeni veniți în Moldova, poate și mai înainte de Alexandru cel Bun, să se fi tras unii din acest oraș, al cărui nume îl dădură și nouei lor așezări.

[2]) N. Iorga, *Armenii și Românii*, p. 26.

[3]) Gr. M. Buicliu, *Cânt de jăluire asupra armenilor din țara Vlahilor*, în « Convorbiri Literare », vol. XXIX, (1895), p. 137. A se vedea și Gr. Ureche, *Domnii Țării Moldovei*, în M. Kogălniceanu, « Letopisețe », vol. I, p. 207.

[4]) Intr'un zapis din Decemvrie 1669, vânzătorii unei fălci de vie din Dealul Mândrului, dela Cotnari, sunt « *eu Kirilă șoltuz armenescu de Târgu de Suceava* și cu ficiorul mieu cu Drâghici » (B. P. Hajdău, *Archiva istorică*, vol. I¹, p. 139); la 5 August 1670 « *târgoveții Români și Armeani* de trăg de Botășeni » dau o mărturie lui Gligore Traistă (*Ibidem*, vol. I², p. 21), pe care, o vor reînnoi și feciorului său Neculai, sub domnia lui Dabija Vodă (Arh. Stat. București, Cond. 228, f. 13 verso).

[5]) Apoi dădu poruncă
S'adune pe ai Armenilor preoți
Voit, pârgari și *căpitenii*
Femei și fete la un loc.

« Căpităniile » afirmă Gr. Buicliu, erau staroștii breslelor armenești. (*Loc. cit.*).

organizații proprii, fără ca pentru crearea și existența lor să fi fost nevoie de intervenția vreunei autorități moldovenești; iar când noile persecuții ale lui Gheorghe-Vodă Duca (1669—1672), îi face să treacă munții, ei duc cu dânșii și alcătuirea meșteșugurilor și negoțului în bresle și frății [1]). Noile lor așezări ca Bistrița, Ibașfalău, Gheorghieni și Gherla, devin centre industriale și negustorești de primul ordin, prin secretele industriilor ce numai dânșii cunoșteau și calitățile negustorești excepționale ale poporului armean.

Breslele pe care și le alcătuiră în sprijinul activității lor economice au pecetea celor de stil german, adusă din Galiția-polonă a primei lor așezări și păstrată, de sigur, și în timpul vremelnicei stabiliri în Moldova. După moda polonă, când meșteșugarii uneia și aceleiași industrii, erau prea puțini pentru a forma o breaslă într'un târg sau oraș, ei și-o alcătuiau pe două sau și mai multe asemenea așăzări [2]). Așa procedară și meșterii tăbăcari și pielari armeni din Gheorghieni și Gherla, îndată după întemeierea acestor localități, al căror statut obține, mai târziu, la 24 Mai 1706, și întărirea Impăratului Carol al VI-lea [3]).

Conform acestui statut, breasla *(îngherutiun)* avea în fruntea ei un staroste *(sarosda)* și un vătav *(vatah)* cu rol de vice staroste, ajutând sau înlocuind, în lipsă, pe cel dintâiu. Durata funcțiunii lor era de un an, aleși fiind, cu majoritatea voturilor breslașilor, într'o adunare generală anuală, care se convoca prin sistemul circulării unei tăbliță (art. 1). Starostelui îi revenea toată purtarea de grije a breslei și judecata neînțelegerilor cu privire la meserie (art. 2) și tot el prezida și adunările breslei.

Pentru ca cineva să devină maistru *(varbet)*, trebuia în primul rând să fie Armean, să fi învățat timp de trei ani meseria în calitate de ucenic *(așaghert)* (art. 4), și să depună la intrarea în breaslă

[1]) N. Iorga, *Armenii și Românii*, p. 32.

[2]) Un exemplu ni-l dă breasla cizmarilor din Oswiecimia, Zatora, Ket și Wadowice cărora Regele Sigismund August le întărește, la 1 Ianuarie 1558, unica breaslă în care se alcătuiseră (*Sprawozdanie dyrekcyi C. K. Gymnazyum w. Wadowicach za rok szkolny 1904* = Darea de seamă a liceului din Wadowice pe anul școlar 1904. Wadowce, 1904, p. 7).

[3]) Pr. Gr. V. Covrighian, *Transilvanio Haioț Metrabolisă gam nâgarachir Gherla Haiacaghachi i chir iev i bandherăs* (Metropola Armenilor din Transilvania sau caracterul orașului Gherla în slove și tablouri). Viena, 1896, pp. 35 și urm.

o taxă de doisprezece florini. Fiii de meșter precum și străinii de breaslă cari se căsătoreau cu fiice sau văduve din breaslă, plăteau numai jumătate din această taxă. Intrarea în breaslă atrăgea obligația, pentru cei holtei, să se căsătorească până într'un an dela primirea lor în această alcătuire (art. 4). Statutele nu prevăd un anumit stagiu de calfă *(sadar)*, în privința lor hotărîndu-se numai, pe de o parte, că orice calfă care venea de aiurea nu putea să lucreze decât acolo unde-i arăta starostele (art. 7), iar, pe de altă parte, că « niciun maistru nu are voie, sub niciun cuvânt, să tocmească ucenici sau calfe din Moldova, din Bucovina sau și din alte părți străine, fără de știrea și învoirea conducerii breslei » (art. 10). Aceasta, probabil, în vederea păstrării secretului de fabricație și înlăturării unei viitoare concurențe care să-i facă să piardă piața moldovenească de desfacere și de procurare de materii prime.

Ucenicii erau împărțiți în mod egal. Meșterul care nu avea copii avea dreptul să ție doi ucenici; acela care avea copii, mai putea să tocmească încă un ucenic (art. 6). Dacă un meșter avea mai mulți copii, numai doi dintr'înșii puteau învăța meseria la tatăl lor, iar pe ceilalți trebuia să-i dea la alt meșter să învețe meșteșugul (art. 5). Văduvele de breslași aveau și ele dreptul să aibă ucenici și calfe și să profeseze meseria fostului lor soț, atâta timp cât îi purta numele, bucurându-se de toate drepturile celorlalți membri (art. 14).

Niciun meșter n'avea voie să scoată din aceste două târguri, piei crude sau neisprăvite de tăbăcit, sub pedeapsa confiscării lor (art. 11), și oricare alt negustor nu putea lucra, pentru trebuințe personale, mai mult de șase sau șapte piei (art. 12) — această dispoziție se referă probabil la ciubotari —. Dacă tăbăcarii și pielarii armeni din Gheorghieni și Gherla se duceau cu marfă la vreun iarmaroc, fie din alt oraș sau dintr'un sat oarecare, ei se bucurau de aceleași drepturi ca și localnicii, plătind aceleași taxe ca și ei (art. 13).

In caz de moartea unui breslaș sau a cuiva din familia acestora, breasla trebuia să aibă grija unei înmormântări cuviincioase, starostele dimpreună cu maiștrii, calfele și ucenicii având obligația să însoțească convoiul până la mormânt (art. 15). Când cel plecat dintre vii era sărac, cheltuiala se suporta de către breaslă, după cum tot ea purta de grije și celor bolnavi sau săraci (art. 16).

Dacă alte dispoziții de ordin spiritual nu se găsesc în statutele breslelor armenești, aceasta se datorește faptului că atât meșterii tăbăcari cât și ceilalți negustori constituți în breaslă, aveau, independent de aceste alcătuiri, frății, ale căror statute prevedeau lămurit și amănunțit toate îndatoririle fraților, atât între ei cât și față de credința și biserica lor.

Tăbăcarii sus amintiți își aveau și *frăția lor, cu hramul Nașterea Maicii Domnului*, iar în cele zece articole ale statutului acesteia, din anul 1700 [1]), se prevedea următoarea rânduială:

« Intrucât tot trupul fără cap e mort, spune art. 2, de aceea și această frăție *(ieghpairutiun)* trebue să-și aibă capul ei » ales cu voturi libere, care se numea, ca și la bresle, staroste, având alături de dânsul pe vătav, ca vicar. Alegerea era întărită de către mitropolit, sub a cărui ascultare directă se găseau. Durata stărostiei și vicariatului era de un an, iar celor aleși li se dădea un termen de gândire de o săptămână pentru a chibzui dacă se cred sau nu în stare să îndeplinească sarcina ce li se dăduse. Dacă frații *(ieghpair)* nu puteau cădea de acord asupra persoanei celor ce trebuiau să fie aleși, după curgerea unei săptămâni, atât starostele cât și vătavul erau numiți de către mitropolit, iar frații trebuiau să se supună hotărîrii lui (art. 3). Toți frații, fie că erau meșteri, fie că erau calfe sau ucenici, trebuiau să asculte de staroste sau de vătav și, cu toții împreună, de Biserică și mitropolit; altfel nu numai că erau amendați cu doisprezece galbeni în folosul Mitropoliei, dar « starostele va fi îndepărtat din stărostie, vătavul di vătăvie, meșterul din meșteșug, calfa dela lucru și ucenicul din ucenicie » (art. 1).

Starostele trebuia să fie un exemplu de evlavie și cumințenie. « Pentrucă starostele, spune art. 9, trebue să vegheze asupra fraților ca un tată milostiv asupra copiilor săi și să fie de pildă prin fapte și prin vorbe, în fiecare Duminecă trebue să fie de față la slujba liturghiei și să dea sfat fraților să aibă parte de trupul și de sângele Mântuitorului, prin spovedanie și pocăință ».

Frăția era un întreg în care se contopeau dorințele celor vii și amintirea celor morți, care nu se putea realiza decât cu « rugăciuni pentru sporul fraților, pentru dragoste, pentru unire, pentru dreptate și alte bunătăți » și prin « pomenirea meșterilor morți cu

[1]) Pr. Gr. V. Covrighian, *loc. cit.*, pp. 26 și urm.

rugăminte către Dumnezeu ca să le ierte păcatele ». Totuși, cum « fiecare frate, după religia creștinească, trebue să muncească zi și noapte la meseria lui » și « fiindcă frații, ei singuri, nu pot urmări această datorie sufletească » apoi, ei trebuiau să cotizeze pentru ca în fiecare săptămână, Miercurea, să se facă o slujbă în biserică spre pomenirea și a viilor și a morților (art. 7). In ziua hramului, de Sf. Maria, toți meșterii, cu calfele și ucenicii lor, trebuiau să se ducă neapărat la biserică, să se spovăduiască și să se împărtășească « cu trupul și sângele, aducător de viață al Mântuitorului Isus Hristos », jurându-și să se păzească de orice faptă necuviincioasă (art. 4).

Frăția era îndatorată să contribue la repararea bisericii, la înzestrarea ei cu cele trebuitoare, la înlesnirea personalului bisericesc și la ajutorarea celor în nevoie: « Sunt unii dintre frați, spune art. 5, cari se îngrijesc mai mult de cele trupești, nefolositoare sufletului, de petreceri care nu aduc niciun folos frăției creștinești, făcând cheltueli zadarnice pe mâncare și băutură. Să nu facă așa ci, la zile de sărbătoare, să facă mai bine pomană cu zece, douăzeci de oameni săraci, și să ajute și pe păstorul sufletesc al poporului ».

O ultimă dispoziție — art. 10 — încheie statutul cu îndatoririle fraților în caz de încetarea din viață a unuia dintre ei: « Și fiindcă moartea începe dela Adam și Eva, dacă se întâmplă moarte la vreun meșter din frăție, trebue ca fiecare să-și arate iubirea frățească și, la asemenea întâmplare, toți meșterii și ucenicii, dimpreună cu starostele și cu vătavul, să se ducă la casa defunctului și, cu ruga lor, să ceară iertarea păcatelor și pacea lui veșnică ».

Inafară de aceste frății de meșteșugari și negustori întreaga populație armenească din așezările lor, era împărțită între trei frății, ținându-se seamă numai de sex și vârstă și anume: Frăția Sf. Grigore Luminătorul, pentru bărbați; frăția Sf. Ioachim și Ana, pentru femei; frăția Sfintei Treimi, pentru tineret. Cum rânduiala era aproape identică pentru toate frățiile, rezumăm numai pe aceea cuprinsă în statutul frăției bărbaților, astfel cum este dată la 26 Iulie 1729 [1]).

Pentru ca cineva să fie primit în frăția Sf. Grigore Luminătorul, trebuia să roage pe un frate mai vechiu să-l prezinte conducătorilor frăției, să depună o taxă de intrare după puterea sa și să se

[1]) *Ibidem*, pp. 64 și urm.

oblige a contribui cu o cotizație anuală, tot după a sa putere (art. 3). In ziua în care urma să intre în frăție, candidatul trebuia mai întâi să se spovăduiască și să se împărtășească; după aceea, era adus, de către conducătorii frăției, în fața altarului, unde, îngenunchind dinpreună cu dânșii, trebuia să spuie de cinci ori « Tatăl nostru » și de cinci ori rugăciunea « Mă închin », în cinstea Sf. Grigore Luminătorul, apoi, dimpreună cu preotul, o altă rugăciune ocazională. După aceasta, în fața întregii frății, numele său era trecut în registrul membrilor (art. 4).

Frăția era condusă de șase « *provizori* » *(medzavor)*, primul purtând numele de *director*, echivalent cu acela de staroste. Alegerea se făcea în fiecare an, cu trei zile înaintea hramului, după ascultarea sfintei leturghii și rugăciunea specială rostită de preot către Sf. Grigore, pentru ca, prin mijlocirea lui, Sf. Duh să se coboare între frați. După ce vechii « provizori » dădeau socoteala gestiunii lor, prin vot se alegea noua conducere căreia i se remitea, de către foștii conducători, casa cu fondurile și registrele frăției (art. 6). Totodată se mai alegeau încă doi frați evlavioși cari supravegheau testamentele celor avuți pentru ca la adunarea frăției să se ceară beneficiarilor testamentari să contribue la ajutorarea membrilor săraci sau bolnavi (art. 7).

Directorul și ceilalți cinci provizori, erau însărcinați cu strângerea și păstrarea fondurilor frăției, și întrebuințarea lor după hotărîrea adunării membrilor, precum și cu ținerea registrelor în bună rânduială. Lada era la director, care ținea și cheia dela broască iar cheia lăcăței, care se mai aplica lăzii, era în păstrarea celui de-al doilea dintre provizori. Deschiderea lăzii se făcea în fața fraților cu anumită solemnitate: toți, în picioare și cu capul gol, rosteau rugăciunea « Mă închin » iar, la închiderea lăzii, în aceeași atitudine, spuneau un « Tatăl nostru » și un « Mă închin pentru sufletul fraților și surorilor trecuți în lumea de veci» (art. 9). Banii rezultați din taxe, cotizații, amenzi, donații, se fructificau, dându-se cu împrumut, însă numai fraților, cu dobândă de 6% pe an. Dacă nu se găseau împrumutători printre frați, se puteau acorda împrumuturi și la străini, însă prin mijlocirea unui frate și numai cu amanet de aur, argint și pietre scumpe, pe termen de cel mult un an; dacă la expirarea termenului amanetul nu era scos, prin achitarea datoriei, se vindea, se despăgubea frăția de capete și dobânzi, iar prisosul se restituia debitorului (art. 11).

Astfel alcătuită frăția avea un quadruplu rol:

a) *Păstrarea credinței*, prin strânsa legătură cu biserica unde-și avea altarul și unde se slujeau fie cincizeci de leturghii pe an, în fiecare Joi — alternând una pentru ajutorul celor vii și alta pentru pomenirea celor morți —, fie o sută de leturghii pe an, Miercurea, cu rugăciuni pentru cei vii și Joia pentru cei morți. Spovedania, împărtășania, ascultarea leturghiei de Dumineca și din zilele de sărbătoare, serbarea hramului, participarea la procesiuni, erau îndatoririle absolute ale tuturor fraților.

b) *Ajutorarea bisericii*, prin reparațiuni, îmbrăcarea ei cu lumânări, aducerea de odoare și veșminte, plata personalului slujitor, erau obligatorii. Așa spre exemplu, dacă se oficiau cincizeci de leturghii pe an, preotul paroh primea 25 zloți, dacă numărul lor era de o sută, plata se ridica la 50 de zloți. Pomenirea morților din « Cartea cu tartajul negru » se plătea câte un zlot. Dascălul primea câte 25 de șesdaci de fiecare leturghie, etc.

c) *Cultivarea poporului*, prin învățătura pe care dascălul trebuia s'o dea tuturor copiilor săraci, plătit de frăție cu șase zloți pe an.

d) *Operă de asistență* prin ajutorarea celor săraci și bolnavi: « Când unul dintre frați va fi bolnav și sărac, frații ceilalți îl vor vizita acasă cumpărându-i doctorii pentru însănătoșire. Când starea bolnavului se va înrăutăți, vor ruga pe preot să vie să-l împărtășească ». Săraci, nu erau considerați numai cei din popor ci și cei scăpătați, cari nu puteau întinde mâna sau cere ajutoare: « Celor săraci și văduvelor, cărora le e rușine să ceară de pomană, provizorii le vor da ajutoare, după starea fiecăruia, de Pași și de Crăciun » din contribuțiile benevole ale fraților și din lada frăției.

In caz de moarte a unuia dintre frați, cu toții trebuiau să fie de față la înmormântare, pentru cei săraci cheltuiala fiind în contul frăției. Se recomanda ca tinerii să nu piardă vechiul obiceiu de-a săpa ei singuri groapa celui defunct.

Pentru orice neascultare a cuvântului conducătorilor sau încălcarea rânduelilor stabilite de statute, cei vinovați erau chemați în judecata frăției, dacă contravenția se petrecea înafara îngrăditurii bisericii, sau a protopopului, dacă se petrecea înlăuntrul acestei îngrăditure. Apelul se făcea la episcop.

Pedeapsa era, în mod obișnuit dojana și amenda; dacă un frate era însă îndărătnic și nu se îndrepta, era exclus din frăție.

Frăția tinerilor, cu un statut aproape identic, avea în fruntea ei trei conducători: un *prefect*, un *vițe-prefect* și un *maşalek*. Deși au o notă de originalitate, adaptându-se la obiceiul bisericii armene, totuși este foarte probabil că în această privință au imitat alcătuirile ruso-lithuaniene, întru cât, între 1620 și 1674, aproape toate orașele Galiției polone și ale Lithuaniei își aveau frății tinerești ortodoxe, întemeiate cu binecuvântarea mitropolitului respectiv. In aceste frății intrau numai cei neînsurați, indiferent de sex, având ca scop educarea tineretului în spiritul religiei creștine ortodoxe, evitarea unei rătăciri la o vârstă când acesta se poate mai lesne înșela. Erau alcătuiri pe târguri, și în jurul bisericii, care căutau să desvolte în cei tineri aptitudinele ce li se vor cere mai târziu, în apărarea credinței strămoșești, când le va veni rândul să se adauge sau să înlocuiască pe cei bătrâni [1]). Imitând pe ortodocși, asemenea frății se alcătuesc și în sânul comunităților armenești. Prima pare a se fi întemeiat la Giorgio Sân Micluș, în Ardeal, în curgerea anului 1690, de către episcopul armean Axentie Varzar (Hagi-Koh Varzares Mândrul), de fel din Botoșani [2]), iar la 12 Septemvrie, același an, episcopul Varzar alcătuește și întărește regulamentul frăției tineretului armenesc din coloniile cele mai populate, la acea dată, din Moldova, și anume din orașele Botoșani, Iași și Roman. Ambele regulamente erau întărite de către Catolicosul Alexandru. Cu toate că Gr. Goilav, socotește această alcătuire « breasla » [3]), după cum face și d-l V. Mestugean: « Tinerii armeni negustori sau meșteșugari erau constituiți într'o breaslă numită Brastava » [4]), totuși aici nu este vorba de o breaslă ci de o frăție, cuvântul « brastava », întrebuințat de originalul statutului, nefiind decât slavonescul « bratstvo » sau, la plural, « bratstva », care înseamnă « frăție ». Nicăieri în statut nu se pune condiția ca alcătuitorii să fie negustori sau meșteșugari și nicăieri nu se găsește vreo dispoziție alta decât de ordin pur spiritual. Ceea ce se urmărea prin frățiile tinerești era educația civică și religioasă precum și dorința de-a consolida coloniile prin

[1]) A. A. Papkov, **Братства** (Frățiile), pp. 153 și urm.

[2]) V. Meștugean, *loc. cit.* vol. II, p. 53.

[3]) *Statutele breslei tinerilor botoșăneni, eșeni și romașcani*, în Rev. « Arhiva », organul societății științifice și literare din Iași », vol. VII (1896), p. 634.

[4]) *Loc. cit.*, vol. II, p. 53.

unire și dragoste reciprocă: « Domnul și mântuitorul nostru Isus Hristos, prin a sa a tot puternică stăpânire să întărească inima tinerilor, dându-le putere de a crește și spori în dragoste și supunere între dânșii înălțându-se în ochii tuturora » se roagă Episcopul Axentie Varzar în întăritura Frăției tinerilor botoșăneni, ieșeni și romașcani.

Educației civice i se dădea o deosebită importanță căutând ca niciun tânăr să nu fie « nesupus, gâlcevitor, mincinos sau stăpânit de vreo altă meteahnă »; din contra, « fiecare din parte-și să râvnească ca să fie folositori unul altuia, să se iubească între ei și unul altuia să dea sfaturi bune; toți trebue să fie supuși și gata a îndeplini poruncile vătavului; să nu aștepte ocară și bătaie; a auzi porunca și a îndeplini una să fie ». Oricine contravenea acestor îndatoriri era mai întâi certat în fața tuturor fraților, fără ca cineva din familia celui vinovat să se poată amesteca. Față de cei recalcitranți se recurgea la mijloace educative ceva mai serioase: « Dacă însă cineva va fi peste măsură intrigant și tulburător liniștei, pe unul ca acesta în lanțuh să-l mustre până se va pocăi », recomandă statutul.

Păstrarea credinței strămoșești e pusă de asemenea în prima linie, nu numai prin îndatorirea tinerilor de-a asista la sfânta leturghie Duminecile și sărbătorile, sub pedeapsa globirii, dar « In ziua serbărilor lor religioase, ce se țin odată pe fiecare an la o anumită zi, cu deosebire înaintea Sfintei Invieri, breasla [frăția] întreagă merge, cu toții, la sfânta biserică și acolo, prin pocăință spoveduire către duhovnic, se va împărtăși cu sfânta comunicare a trupului și sângelui Mântuitorului nostru Isus Hristos; și aceasta este adevărata serbare și ispășenie a păcatelor care ni s'a lăsat nouă moștenire de veacuri de către strămunii noștri ».

Pentru unitatea lor sufletească cât și pentru aceea cu restul comunității, tinerii trebuiau să ia parte și la bucuriile și la durerile comunității. Praznicele anuale ale frăției, aceste serbări « trupești, adică prin mâncări și băuturi, care asemenea le este o datină veche », erau îngăduite prin statute, cu contribuția fiecărui tânăr, după puterea sa. La nunta unui frate trebuia să fie față întreaga frăție, în frunte cu vătavul ei, luând parte « la veselia mirilor de dimineață până la întoarcerea dela cununie », fără a fi obligați însă să stea și la masă, aceasta fiind « la voia tânărului de a veni

sau a nu veni la nuntă ». La înmormântări, fie că cel dus din viață era un tânăr din frăție, fie că era un membru mai bătrân al coloniei, frații erau obligați nu numai să asiste la ceremonie, dar și « datori a fi față la săparea groapei ».

In fruntea frăției era ales un vătav cu însărcinarea de-a administra fondurile rezultate din diferitele taxe datorate pentru prilej de logodnă, cununie, înmormântare sau din cotizațiile ce se încasau cu prilejul sărbătorilor: « ocinașile de Paști și Bobotează și dela alte serbări religioase ». Aceste fonduri trebuiau fructificate pe răspunderea personală a vătavului, care dădea socoteală, la sfârșitul fiecărui an, înaintea epitropiei bisericii, a poporului și a frăției: « dacă se va găsi că vătavul este folositor breslei [frăției] să-și primească cinstea meritată pentru buna sa ocârmuire, iar de se va găsi în neregulă și dăunător de asemenea va fi îndatorat a îndeplini pagubele și lipsurile ce ar fi pricinuit și să-și primească defăimarea meritată pentru nedestoinicia lui ».

Mult mai de preț era însă administrarea sufletelor, vătavul fiind obligat « să-și ocârmuiască pe tineri cu dreptate, nu cu dușmănie, ură, zavistie sau interes oarecare, căci pe unii ca aceștia Dzeu îi osândește, ci a-i sfătui cu blândețe și a le câștiga dragostea după firea fiecăruia în parte; căci pe unii ca aceștia îi iubește Domnul și pentru aceasta le dărueste pacea ».

Dacă Armenii rămași în Moldova aveau până și frății tinerești, nu poate fi îndoială că ei au avut, din toată vremea, o organizare de breaslă, adusă cu ei din părțile unde se așezaseră întâi, din Galiția-polonă. Cu toate acestea nici statutele breslelor lor, analizate mai sus, și care nu puteau diferi prea mult de acelea ce avuseseră și care mai foloseau Armenilor rămași în Moldova, nici statutele frățiilor lor, nu par a fi avut vreo influență directă asupra celor moldovenești, întru cât nu se lovesc de loc, nici măcar în partea spirituală, caracteristică catastihurilor noastre. Aceasta înseamnă că Armenii au putut influența pe vechii noștri meșteșugari și negustori ca spirit de asociație însă nu direct prin alcătuirile lor de breaslă.

Asupra breslelor armenești din Moldova, cea mai veche amintire ce am putut găsi, este 1 Martie 1713, când « Ivan armeanul ceau fost staroste » cumpăra casa defunctului Vasile Căldăraru din Iași, a cărei zapis e întărit, după patru luni, și de către Neculai

Vodă Mavrocordat [1]); trei ani mai târziu, la 1 Decemvrie 1716, arhimandritul armean Nerses își trimetea binecuvântarea, dela locurile sfinte, « asupra întregii bresle botoșânene; întâi a tinerilor, după aceea a dubălarilor, alămarilor, cismarilor și a tuturor altora, la mare și la mic » cu rugăminte « să vă dăruiască Dl. Dumnezău în țara voastră propășire, liniște, pace, belșug și îndestularea bunurilor, bucurie, sănătate, întărire și putere, statornicie, nestrămutare, mulțămire sufletească, dragoste, unire și izbândă întru toate », amintind « vătavilor de bresle » cuvântul Domnului, că « cel care va căuta a să înălța, se va smeri, iar cel care se va smeri, se va înălța » [2]).

In decursul secolului al XVIII-lea, înafară de breslele tinerești, care, prin scopul lor educativ, intră în domeniul breslelor sociale, întâlnim încă două feluri de bresle: *obștești*, în care putea intra orice bărbat armean, indiferent dacă era negustor, industriaș, agricultor, liber profesionist sau rentier și *economice*, unde se grupau pe profesii, independent de faptul dacă erau sau nu membri ai marei alcătuiri. Cineva putea însă să nu facă parte din breslele economice, uneltindu-și meseria în mod liber, după cum putea să rămâie și înafara breslei obștești, deoarece aceasta din urmă nu trebue confundată cu comunitatea armenească dintr'o localitate, care grupa în ea tot ce era Armean și afirma aceeași credință. Așa încât un Armean putea face parte numai din breasla obștească sau, în același timp și din aceasta și din una economică, sau din niciuna din ele, chiar dacă era negustor sau meșteșugar. In primele două cazuri își plăteau dăjdiile în comun, cu ruptă în cislă, iar în cazul din urmă, individual, prin rupte la Visterie.

Armenii din Roman, au format o breaslă obștească cu toate că așezămintele, ce le sunt date de către domni, vorbesc de « breasla neguțitorilor armeni » [3]).

Iată, spre exemplu, așezământul pe care li-l face Grigore Alex. Ghica în Octomvrie 1764:

---

[1]) Rev. « Ioan Neculce », vol. II, (1922), pp. 287—288.

[2]) Gr. Goilav, *Statutele breslei tinerilor botoșăneni, eșeni și romașcani*, în Rev. « Arhiva » din Iași, 1896, vol. VII, p. 639.

[3]) Acad. Rom., Doc. Nr. 117, 118, 120, 121, 122 și 123, Pachet. CIX. Așezământul lui Mihai Grig. Suțu, din Octomvrie 1820, în Gh. Ghibănescu, *Breasla Armenilor din Roman*. Iași, 1910, pp. 1 și urm.

« Cu mila lui Dumnăzău Noi Grigorie Alexandru Ghica Voevod Domn Ţării Moldavei.

Facem ştirea cu acestă hrisov a domnieĭ meale tuturor cui să cade a şti. Pentru neguţtorii armeni ce lăcuescu la trăgul Romanuluĭ: carii viind înainte domnieĭ meale niau arătat hrisoave şi de alţi luminaţ domni: pentru aşezarea birului lor, că sănt cu ruptoarea la cămară osăbiţi de altă ţară: Şi cerşind şi dela domniia mea aşezământ ca să ştie cât va fi dare biruluĭ lor întrun anu: Iată am făcut domniia mea milă cu dănşiĭ şi sau aşezat cu hotărări dajde biruluĭ lor pe an cu ruptoarea la cămară întracesta chip, Adecă pe : 22 : liud armeni căsarĭ şi : 12 : holteĭ ce sănt cu lăcuinţa în trăgul Romanuluĭ să de întrun anu : 630 : lei pe : 6 : ciferturi, şi un cifert la vreame mucarerĭuluĭ şi la cifert căte : 90 : leĭ noĭ: şi aşe pe rânduială se vor urma ciferturile tot căte pe : 2: luni un cifert: începăndusă cifertul dintăĭ dela luna lu octombrie şi noembrie: Aşijderea şi pentru deseatina de stupi şi de rămători pe drepte bucatele lor ce vor ave să plătiască de zăci: bucate un leu, Aşijderea să fie apăraţi şi scutiţi şi pentru caĭ de olacu şi podvozi şi pentru branişti adecă pentru fănul ce făce armenii pentru grajdiul g[o]spod: Aşijdere şi pentru şoltuzul trăguluĭ nici la unele ei sau casăle lor să nu fie supăraţĭ numaĭ la cheltuiala trăguluĭ ce să face să de şi eĭ căte: pol : leĭ de casă pe anu, iar altă supărar să nu aibă: Deci după mila şi aşezarea aceasta ce li sau făcut să fie şi eĭ silitori pentru folosul şi sporiul cămării g[o]spod: al chema şi al strănge, armeni streini dintralte părţi de loc oricăţi de mulţi cum şi pre cei ce sau înstreinat dintre dănşii viind şi aşăzânduse la trăgul de mai sus numit toţi vor fi supt mila domnieĭ mele: Şi poftim domniia mea şi pre alţi luminaţ domni ce domnul dumnezău îi va rândui cu domniia aceştii ţări să nu strice buna tocmală şi aşezarea aceasta, ce mai vărtos să o înoiască şi să o întăriască pentru a domniilor sale veacinică pomenire. Aceasta înştiinţăm.

(ss) Grigore Ghica Vd. (L. P.)

vleat : 1764 : oct. [1])

La data dobândirii acestui hrisov s'ar părea că numărul Armenilor din Roman nu era decât douăzeci şi doi capi de familie şi doisprezece necăsătoriţi şi că toţi erau negustori. Fapt este că

[1]) Acad. Rom., Doc. 118. Pachet. CIX.

numărul lor era cu mult mai mare, deoarece parte dintre ei, în genere cei mai avuți, își plăteau dăjdiile la Visterie, fiecare în

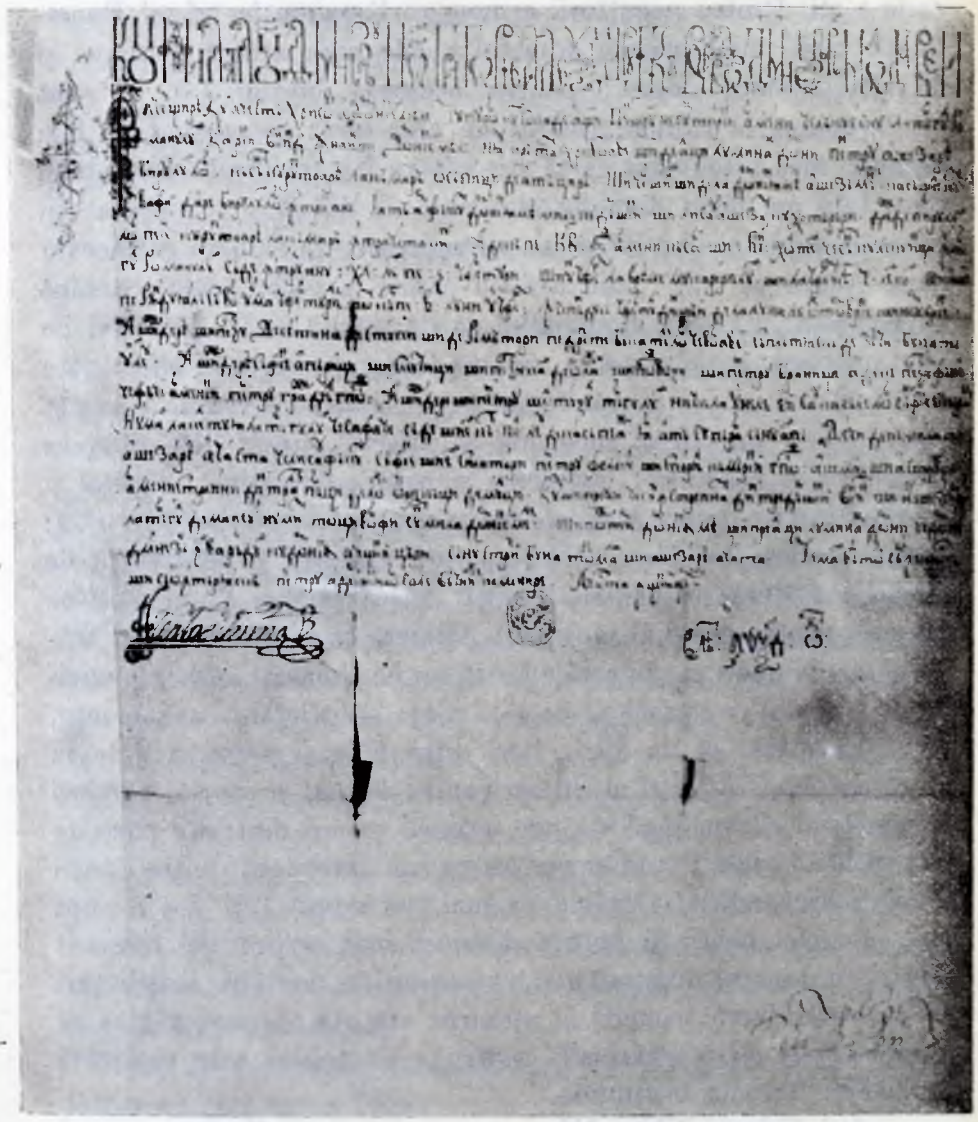

Privilegiul Armenilor din Roman, dat de Gr. Alex. Ghica în Oct. 1764. (Acad. Rom., doc. 118, Pachet. CIX).

parte, cu ruptă personală, cum erau cei patru frați Misir dela Roman, pe cari Alexandru C. Moruz îi trece, la 1803, în breaslă, deși până atunci avuseseră osebit hrisov. Același lucru era și la

Iași, unde, la 1755, catagrafia caselor îi indică proprietari și pe Armenii Apriian, Garabet, Ilie și Agopș, dintre cari numai ultimul e trecut la categoria fiscală a breslașilor armeni, pe când ceilalți îs trecuți cu titlul « arman, ruptaș la Visterie » la categoria fiscală respectivă, cu titlul « strein » [1]). Pe de altă parte, în Breasla Armenilor din Roman nu intrau numai negustori, deoarece hrisovul lui Scarlat Calimah, din 1814, vorbește și despre existența « cibotarilor fără dugheană » pe care-i scutește de dăjdii; hrisovul lui Grig. Ghica hotărește ca desatina de stupi și porci să o plătească în bani « de zăci bucate un leu », așa cum plătiau și Armenii din Iași, Chișinău și alte târguri încă înainte de 1 Iunie 1742, când Constantin Mavrocordat o hotărește, din nou, pentru cei din Chișinău [2]); la 1799, Constantin Alex. Ipsilante dispune că numai până la 2000 stupi și râmători să plătească 4 parale de fiecare bucată, iar încolo să meargă cu țara; hrisovul lui Mihai Suțu, vorbește de « câșle », adică de locul de iernat al vitelor, precum și de moșiile « ce țin cu anul pentru pășunatul bucatelor și pentru fânul ce fac pentru hrana vitelor »; așa încât Armenii din breaslă nu erau numai bogasieri, brașoveni, cavafi, băcani, rachieri, cafengii, ci se ocupau și cu meșteșugurile și cu creșterea vitelor, cu toții cuprinși în aceeași breaslă a « negustorilor armeni ». Erau ruptași la Camara domnească, unde plăteau în cislă, adică, suma de plată, fixată prin învoiala lor cu tezaurul particular al Domnului, se repartiza între alcătuitori, proporțional cu starea fiecăruia, garantând solidar de integrala plată a ruptei convenite: « Armenii să-și ia și ei peceți osăbite — hotărește Const. Mavrocordat la 1741 — și să-s cisluiască între dânșii osăbit iarăși după rânduiala aceasta; însă cii ce sânt pe lângă târguri să s cisluiască între dânșii cu foae domnească de cislă, iar cii ci sănt răsipiț pen sate să-ș plătiască pecetea sa și să nu să cisluiască cu satul » [3]).

Inlăuntrul breslelor obștești, acolo unde anumite ramuri din domeniul economic erau mai înfloritoare și deci și mai bine reprezentate, se alcătuiau și bresle economice, industriale sau negustorești, așa cum găsim la Iași.

---

[1]) Gh. Ghibănescu, *Catastihul Iașilor la 1755*, ulițele Hagioaei, Bărboi și Podu Vechi.

[2]) N. Iorga, *Studii și Documente*, vol. VI, p. 366.

[3]) Ac. Rom., Ms. 237, fol. 58.

Intr'adevăr, într'o mărturie hotarnică a locului cu dughenile vel vistiernicului Aristarh, de pe Podul-Vechiu, pe care vornicii de poartă o fac la 27 Octomvrie 1755, printre megieșii chemați să fie față, sunt și doi staroști de Armeni, cari semnează în limba armenească: « Es eghehețpan Sarkis int hanțibeță » *(Eu starostele Cerkez* cu a mea voință) și « Es eghehețpan Donig int habulse » *(Eu starostele Andronic* cu vrerea mea) [1]). Din acești doi staroști, Cerkez pare să fi fost starostele breslei obștești, întru cât, în cuprinsul actului, vornicii îl trec cel dintâiu, cu titlul complet de « Cerkez starostele de armeni », după el urmând « și popa armenesc Sava », pe când Andronic este trecut, fără titlu de staroste, ci numai « Andronic răzăș, arman »; iar, zece ani mai târziu, la 31 Octomvrie 1765, într'un zapis de vânzare ce-l dă la mâna ispravnicului Iordachi Popa, Andronic declară cu modestie « precum să să știe că am vândut dums. o bucățâ de loc ce am aicea în Eș, în mahalaua Kirvăsăriei », subscriind apoi în armenește: « Eu starostele Andronic din a mea voință am vândut din a mea bucățică o jumătate », valoarea actului fiind numai de patruzeci și cinci de lei [2]). El va fi fost deci starostele vreunei bresle industriale oarecare. In actul său de vânzare subscriu însă, ca marturi, alți doi staroști de Armeni și anume, *Toader*, și « *Neculai mindirigiul staroste* », care scrie cu mâna lui pe armenește: « Es menderegi Negulaios eghehețpan vâgă es vâgă astfat », adică « Eu mindirigiul Neculai staroste martur, mărturisăsc înaintea lui Dumnezău ». Starostele Toader care semnează: « Es Toros eghehețpan vâgă » (Eu Toader staroste martur), este de sigur același « *Toader staroste de Armeni* » care figurează într'o mărturie hotarnică din 8 Octomvrie 1756 și în care semnează « Cante Haciadur staroste de armeni » [3]), iar în catagrafia din 1755, e trecut cu titlul de « blanar arman, ruptaș visterie » ca proprietar pe ulița Podului Vechiu [4]). El trebue să fi fost la 1765 starostele breslei obștești deoarece, Cerkez, care figurează și el ca martur, semnând numai « Es Sarkis vâgă » (Eu Cerkez martur) se retrăsese din stărostie, din cauza bătrânețelor, întru cât, doi ani mai târziu, făcându-se hotarnica acestui loc, cumpărat de Iordachi Popa, rânduiții vornici de poartă mențio-

[1]) Rev. « Ion Neculce », vol. II, (1922), p. 292.
[2]) *Ibidem*, p. 292.
[3]) *Ibidem*, p. 290.
[4]) Gh. Ghibănescu, *Catastihul Iașilor la 1755.*

nează în act că « după poruncă mergându la numitul loc, am chemat și pe Cerkez arman om bătrân mahalagiu » [1]).

La 1768 Aprilie 1, într'un zapis de vânzare pe care « Mardaros sin popei lui Grigorie armenească și a Anuții preoteasii » îl dă la mâna lui Iacov a lui Feriat, semnează și « *Lazor arman starostele de solonari* » [2]).

Prin urmare, dacă admitem că Cerkez și Toader s'au rânduit la stărostia breslei obștești a Armenilor din Iași, încă mai rămân trei staroști: de mindirigii, de solonari, și încă unul a unei alte bresle meșteșugărești, Andronic.

Nu se poate presupune că acești staroști erau în fruntea unor bresle formate și din Moldoveni, deoarece nu numai că breslele sus amintite nu se găsesc figurând în catastihul din 1755, dar avem și o dovadă că aceeași breaslă economică, exista, în același timp, și la Moldoveni și la Armeni: Neculai, vornicul de poartă, hotărnicind un loc de două dugheni a Mânăstirii Ocnei, ce se aflau pe ulița Cizmăriei la Iași, arată în mărturia sa hotarnică, din 9 Iunie 1778, că « dup poroncă am mersu la numitul locu și am strânsu oameni mahalagii anume *Mihălache sin Anton staroste de cizmari*, om bătrân, i *Arotin arman om bătrân staroste de cizmari* » [3]); deci, unul, staroste al breslei cismarilor moldoveni și celălalt starostele cismarilor armeni. Numai târziu, la mijlocul secolului al XIX-lea, găsim și Moldoveni n bresle formate în majoritate din Armeni, cu staroste armean, cum este aceea a mindirigiilor din Iași, unde, într'o jalbă din 15 Mai 1850, adresată lui Alexandru-Vodă Ghica, găsim semnături și armenești și moldovenești: « Anton Garabet, staroste de mindirigii, Vedros Anton, Ștefan Garabet, *Neculai Dănilă*, *Neculai Zurbă* » și alte șase semnături armenești [4]).

In a doua jumătate a secolului al XIX-lea, în epoca de decadență, Armenii își reorganizează breslele economice prin concentrarea lor într o singură alcătuire pe târguri și orașe, cuprinzând în ele toate domeniile lor de activitate economică, fie și agricolă. Dovada reorganizării, pe țară, este faptul că numele breslelor din diferite orașe este același. La 1860, la Botoșani,

[1]) Rev. « Ion Neculce », vol. II, p. 293.
[2]) *Ibidem.*
[3]) Rev. « Ion Neculce », vol. IV, (1924), p. 146—147.
[4]) Arhiva Stat. Iași, Tr. 1772, op. 2020, dos. 7860, fol. 21.

găsim Breasla de posesori, șufări, bogasieri, brașoveni, bacali, crăcimari i cafegii armeni [1]), și exact aceeași titulatură o găsim, la 1863, și la Iași [2]).

2. Breslele de Jâdovi

După unii cercetători, vechimea așezării Jâdovilor în Moldova, trebue scoborîtă până pe timpurile daco-romane, așezare consolidată în mod continuu, în toată curgerea vremii de mai apoi, prin noui valuri care soseau, dintr'o cauză sau alta, din țările vecine; așa încât, în secolul al XVI-lea, exista în Moldova o numeroasă și statornică populație alcătuită «fie din Jâdovi unguri, polonezi, turci imigrați și care se suprapun păturilor de Jâdovi indigeni confundându-se în masă, fie din elemente autohtone a căror vechime în aceste părți se pierde în noaptea timpurilor daco-romane» [3]). Alți cercetători, mai modești, afirmă o așezare numai pe cale de imigrație, din părțile ungurești, alungați de persecuțiile lui Ludovic I, regele Ungariei și al Poloniei (1342—1382), sau în virtutea relațiilor comerciale ce existau între Polonia și Moldova, care nu se stabilesc, după cum se știe, decât de pe vremea domniei lui Alexandru cel Bun [4]).

Adevăr este însă că o așezare a Jâdovilor în Moldova, trebue exclusă și pentru secolul al XV-lea cât și pentru al XVI-lea. Faptul răscumpărării unei nobile poloneze din robia Tatarilor, de către un Jâdov, despre care vorbește o scrisoare a lui Ștefan cel Mare către principele Alexandru Iagelonul sau acela că Petru Șchiopul se silea să restitue banii ce-i împrumutase, într'un chip sau altul, dela bancheri, ca David fiul lui Rebi Avram sau Moise fiul lui Elizer, nu pot constitui o dovadă contrară, fiind un fapt individual și un obiceiu al vremurilor când voevozii noștri, îndatorându-se la Constantinopole spre a plăti Domnia căpătată, erau întovărășiți în țară și de creditorii lor. Documentul lui Petru Șchiopul, din 8 Ianuarie 1579 — ce pare a fi apocrif — nu dovedește cu nimic că se «expulzase numai pe Evreii străini, iar

[1]) *Monitorulu Oficialu a Moldovei*, Nr. 20, din 21 Noemvrie 1860.

[2]) *Idem*, Nr. 20, din 25 Noemvrie 1863.

[3]) J. Berkowitz, *La question des Israëlites en Roumanie*. Paris, 1923, p. 53.

[4]) J. Pineles, *Istoria Evreilor din cele mai vechi timpuri până la declarația Balfour*. Iași, 1928, p. 356.

nu pe *Evreii indigeni* » cum conchide d-l I. P. Brociner [1]); acest document, relatându-ne numai o măsură ce se luase contra *Jâdovilor din Polonia*, cari treceau clandestin hotarul pentru ca în schimbul postavului, ce aduceau cu ei, să scoată vite [2]). Pe aceste dovezi, este cu neputință a ne însuși afirmația « că dela fundarea Moldovei, în secolul al XV-lea, Evreii deja existau în țară, lucrau la ridicarea stării ei economice, prin negoțul însemnat cu importațiunea articolelor de care țara avea trebuință cât și prin exportul articolelor de care țara avea în abundență, făcând operațiuni financiare de mare însemnătate prin aceea că acordau împrumuturi până și Curții lui Vodă » [3]).

Comerțul Moldovei secolului al XV-lea și XVI-lea era în mâinile exclusive ale Nemților, Sașilor, Armenilor și Moldovenilor, primii trei organizați în bresle puternice ce excludeau din mijlocul lor pe Jâdovi, iar faptul că aceluiaș Petru Șchiopul, un Celibi Evreul, îi furniza postavul, pe care urma să-l dăruiască unor pași turci, în 1588, este o excepție, care, adăugată la actele individuale relatate mai sus, nu ne îndreptățesc a crede în « preexistența unor relațiuni regulate, date de un lung șir de ani dinainte », așa încât aceste fapte să fie « considerate ca normale » și să se poată aprecia « cel puțin la două secole evoluțiunea unei atari situațiuni »; după cum nu demonstrează cu nimic « existența unor comunități mari compuse din membrii de diferite trepte sociale până și la cele mai înalte » [4]). Afirmația d-lui Prof. N. Iorga, că până la 1600 nu a putut găsi « mențiunea unui element evreesc așezat în părțile noastre » [5]) nu poate face astfel nicio îndoială.

In prima jumătate a secolului al XVII-lea, probabil cu începutul domniei lui Vasile Lupu, o colonie de Jâdovi turci, adică de rit spaniol, trebue să se fi așezat la Iași, despre dânsa amintind Paul de Alep, și, în a doua jumătate a acestui secol, se va fi mărit, deoarece, după mărturia lui Gh. Ghibănescu « Jidovii căpătase hrisov pentru organizarea hahambașiei și a școlii lor evreești încă

---

[1]) *Chestiunea Israeliților români* — Partea I — *până la 1848*. București, 1910, p. 210.

[2]) B. P. Hajdău, *Arhiva istorică a Românei*, vol. I[1], p. 172.

[3]) I. B. Brociner, *loc. cit.*, p. 111.

[4]) *Ibidem*, pp. 112 și urm.

[5]) *Istoria Evreilor în țările noastre*. București, 1913, p. 8.

din 1666 supt Iliaș Alexandru-Vodă. Deși am avut în mână originalul acestui important ispisoc domnesc, spune Ghibănescu, el stă și azi încuiat în lada de fier a d-lui Albert Daniel din Iași. El vorbește lămurit de începuturile elementului ovreesc din capitala Moldovei și arată pe larg privilegiile ce dă națiunii jidovești organizând pe hahambașa »[1]).

Hahambașa sau bașhahamul, cum i se mai zicea uneori, era sinonim cu titlul de mare rabin, adică șeful spiritual al tuturor Jâdovilor din țară, ales de «toată breasla jidovească» și întărit și de Vodă «nu numai pentru ca să le caute pricinile lor ce au între dânșii — cum spune hrisovul lui Grigore Alex. Ghica din 20 Martie 1777 —, după cum și alți hahami ce au fost mai înainte ci și pentru îndreptarea și păzirea la cele obicinuite orânduele ale legei lor, după vechiul obicei ce au avut». Niciun haham, adică niciun rabin, nu putea fi numit de Jâdovi, fără autorizarea lui. Veniturile sale erau anumite taxe «de cununii și de logodnă, și despărțenii de pe la jidovi», un leu pe an de tot casașul plus «crupca», adică o taxă de 45 de bani de fiecare vită cușăr tăiată de mesărciii jâdovi. Hrisovul mai iartă pe hahambașa de toate dările și angăriile, ceea ce nu era, de altfel, ceva aparte, când încă dela 8 Iunie 1705, Antioh Cantemir acordă privilegii și scutiri preoților și diaconilor dela bisericile armenești din Iași[2]). Dat fiind însă că populația jâdovească era mai redusă decât cea armenească, hahambașa mai avea și o scutire de cuniță pentru zece vite «osebit o cufă cu horilcă ce'și va aduce din țara leșească pe an pentru chiverniseala sa, să nu se supere de vama mare»[3]). Instituția hahambașiei cu atribuțiile și veniturile ei fu desființată prin anaforaua Sfatului Cărmuitor din 4 Septemvrie 1834, înlocuit fiind hahambașa printr'un rabin ales de sfatul obștesc al nației și întărit de domn[4]).

Dacă instituția hahambașiei alcătuia, din punct de vedere religios, o singură comunitate, din punct de vedere administrativ, Jâdovii constituiau, pe târguri, *bresle naționale obștești*, de pe la începutul secolului al XVIII-lea. In fruntea lor se găseau staroști aleși de breslași, câte unul la târgurile mai mici și doi sau trei

[1]) *Catastihul Iașilor din 1755*, p. 12.
[2]) Rev. «Ion Neculce», vol. III, (1923), p. 118.
[3]) J. B. Brociner, *loc. cit.*, p. 164.
[4]) *Manualul Administrativ al Principatului Moldovei*, vol. I., p. 524.

în Capitală: « Adecă noi căpitanii breaslii și împreună cu toată breasla noastră de l[a] mic până la mare — spun Jâdovii din Iași, în legământul lor din 24 Septemvrie 1741 —, am socotit toț cu voința noastră pentru acest obiceaiu nou care sau făcut de să face baș staroste cu arcale de pe la boiari și apoi sau făcut în urmă iarăș staroste al doilea tot cu arcale... Deci noi cu toț neam strănsu la școală și am socotit cu mare blestem și cu afurisănii, și cu mare gloabă ca cum acest obiceaiu să nu mai fie niciodată între noi...». E vorba deci de doi staroști, sau, mai bine zis, un prim staroste, « baș staroste », și un vice-staroste. Acest document e semnat de « Ursul staroste, Minas staroste, Leiba staroste », precum și de Iosăf fiul starostelui Ursul, cu alți cincisprezece breslași [1]). Din cei trei care-și dau titlul de staroste, doi vor fi fost staroștii breslei naționale obștești și unul staroste de ciocli jâdovi. Către sfârșitul secolului al XVIII-lea, numărul Jâdovilor din Iași mărindu-se prin imigrațiunile din Bucovina și Polonia, se pare că numărul staroștilor breslei naționale obștești se ridică la trei, deoarece suspomenitul hrisov din 1777, al lui Grigore Alexandru Ghica, hotăra ca: « Treti staroste [2]) de jidovi ce vor fi să se facă din paște în paște să-și fie după obicei însă prin marafetul d-lui Vel Cămarașu să se facă ». La celelalte târguri nu era decât un singur staroste și un sfat restrâns, de doi sau trei fruntași. Sarcina staroștilor era, cum spune Constantin Mavrocordat, întărind, la 28 Ianuarie 1739, pe Marco al lui Lazăr, ca « staroste de Jidovi » în târgul Bârlad: « pentru poruncile gospod ce sănt pă jidovi... Să fie purtător de grij[ă] la toate nevoile voastre și la cislele voastre și să afle el și cu 2—3 dintre voi, pă care i-ați socoti și toț dup[ă] cum or socoti ei să urmaț » [3]). Staroștii erau aleși numai de către Jâdovii cari trăiau în țară din vechime și cari, spre deosebire de acei noi veniți, care-și păstrau supușenia străină, se numeau, ei în de ei, « pământeni » [4]). Numărul acestora este însă foarte neînsemnat până către sfârșitul secolului al XVIII-lea, și cele optsprezece nume de breslași ce găsim semnate în josul actului încheiat între ei la 20 Septemvrie 1741, și care ar părea poate prea puțin, pentru o populație a cărei începuturi de

[1]) Acad. Rom., Ms. 237, fol. 81 verso.
[2]) Cuvântul « treti » înseamnă, în deobște « al treilea ».
[3]) *Ibidem*, fol. 410 verso.
[4]) J. Pineles, *loc. cit.*, p. 358.

așezare data de un secol, se dovedește ca fiind exact și prin catagrafia din 21 Ianuarie 1755, în care găsim trecuți, nominal, șasezeci și șase de Jidovi, proprietari de casă în tot Iașul, din care numai nouă făceau parte din breaslă, printre cari și Șmil jidov zlătar, din Podul-Vechiu, cu toate că era scutit de dăjdii cu hrisov domnesc. Cum ceilalți cincizeci și nouă nu sunt trecuți la nicio categorie fiscală, înseamnă că erau toți supuși străini, de recentă dată în țară și neprimiți în breasla lor. Aceasta de altfel nu poate surprinde când știm că în anul răpirii Bucovinei, în districtul Siretului, cu oraș cu tot, autoritățile austriace nu află decât cincisprezece familii jâdovești, cu 73 suflete în totul (37 bărbați și 36 femei); iar, la 1782, în toată Bucovina, trăiau șapte sute patrusprezece familii, care, în cei patru ani ce urmară, prin măsurile luate contra celor care se strecurase în provincie în mod fraudulos, se reduc la una sută șaptezeci și cinci [1]).

Dacă breslele naționale obștești se alcătuesc dela începutul secolului al XVIII-lea, urme de *bresle naționale economice*, așa cum aveau și Armenii, nu găsim, în tot decursul acestui veac, la Jâdovii din Moldova: «Se cunosc câteva bresle, toate purtând titlul de *Poale Țedec* (lucrători cinstiți, făcători de bine) la care se adăuga profesia. In Iași *Breasla meșteșugarilor de căciuli și potcapi*, fondată la 1797, de *ciubotari*, la 1809...» [2]). Ceea ce atrage atenția mai este faptul că în catastihul din 1755, din cei șasezeci și șase Jâdovi, proprietari de case în nu Imaiași, trei sunt trecuți cau neltind un meșteșug și anume, doi zlătari și un croitor; restul, în afară de trei hahami și un peaveț, n'au indicația niciunei profesii. Și atunci, care le erau mijloacele de traiu, întru cât negustorie utilă și propriu zisă nu puteau face, monopolul acesteia fiind dat breslei de neguțitori moldoveni, cu hrisoave dela începutul secolului al XVII-lea până la mijlocul celui de al IX-lea?

In anaforaua boierilor din 5 Iulie 1804, pentru noua așezare a birului, se arăta, la pontul al 4-lea, că birul Jâdovilor trebue urcat, deoarece ei «să adună mulțime din toate părțile, care nimică altă nu folosesc, decât numai că pricinuesc în mare scumpete zahareaoa și acei săraci dintre dânșii, însărcinând iarăș pe al lor neam, sau umplut târgurile de jădovi fără a avea vreun folos dela

[1]) S. Reli, *Orașul Siret în vremuri de demult*, pp. 133 și urm.
[2]) J. Pineles, *loc. cit.*, p. 361.

dănșii domniea sau țara »[1]). Această anafora era cu totul îndreptățită, dat fiind că marea majoritate a Jâdovilor, din această vreme, se ocupa mai ales cu împrumuturile de uzură sau cu precupia, și, în special, cu aducerea de peste hotare a horilcei, adică a rachiului, pe care-l desfăceau, direct sau indirect, prin târguri și sate[2]). In cinci luni și jumătate, din anul 1765, se importă, de peste Nistru, prin vama Movilăului, o cantitate de șase mii o sută șase vedre de horilcă, a zece oca vadra, din care circa patru sute erau introduse de Moldoveni, Armeni, Sârbi, Lehi, Unguri, iar restul de cinci mii șapte sute vedre, adică 57.000 oca sau 86.640 litri, importat exclusiv de Jâdovi[3]) și, aceasta, printr'o singură vamă și nu despre Polonia, de unde venea grosul horilcei, peste acel făcut în țară; așa încât cu drept cuvânt se îngrijorase și boierii țării, când prin anaforaua lor din 24 Noemvrie 1782, cer lui Alexandru Const. Mavrocordat să scoată Jâdovii de prin sate și să-i oprească dela crâșmărit, deoarece « această breaslă a Jâdovilor... pe lăcuitorii săteni îi îndatoria cu bani din vânzările băuturilor lor; și unde de pe băuturi rămânea cineva dator căte cu ceva, ei ca niște înșălători îi încărca și îi năpăstuia mai mult îndoit și întreit, din care cei mai mulți din lăcuitori se sărăcia cu totul și alte multe sărăcii și pagube se făcea și se pricinuia și la stăpânii moșiilor cum și la lăcuitorii satelor »[4]). Când, către sfârșitul secolului al XVIII-lea și prima jumătate a secolului al XIX-lea, evenimentele din Polonia și Bucovina, împing în Moldova pe Jâdovii galițieni, aceștia caută a se sălășlui în târgușoare după moda polonă și cum acestea nu erau mai de loc, caută să le alcătuiască, încheind convenții de bezmăn cu diferiții proprietari de moșii, cari se grăbeau să-i primească în vederea noului câștig ce li se oferea. Cum așezarea lor necesita și învoirea domnitorilor, aceștia nu prea voiau totdeauna să-i primească, și, ca o dovadă, avem cazul târgușorului Burdujeni, unde, cu toate că zapisul de tocmeală dintre Jâdovi și Anania Sevastis, egumenul Mânăstirii

[1]) Th. Codrescu, *Uricariul*, vol. I, p. 19.

[2]) Fr. J. Sulzer, *Geschichte des Transalpinischen Daciens, das ist: der Wallachey, Moldau und Bessarabiens*, Wien, 1871—1872, vol. II, p. 149; Verax [Radu Rosetti], *La Roumanie et les Juifs*. București, 1903, pp. 59 și urm.

[3]) Gh. Ghibănescu, *Catastihul vămilor Moldovei* (1765), în Rev. « Ion Neculce », vol. II, pp. 204 și 217 și urm.

[4]) M. Kogălniceanu, *Arhiva Românească*. Iași, 1860—1862, vol. II, p. 179.

Todirenii din jud. Suceava, — mânăstire închinată Sf. Munte de către Istrate-Vodă Dabija, la 1664 — fusese semnat la 25 Iunie 1786, abia după o trecere de șase ani, în care timp nu puțină stăruință vor fi pus, obțin întăritura din 20 Iulie 1792, a lui Alexandru Const. Moruz [1]), care, cu opt zile mai înainte, acordase o astfel de încuviințare și lui Costache Mareș, pentru întemeierea târgușorului Mihăileni, pe moșia sa Vlădenii din ținutul Sucevei [2]). Acelaș lucru se întâmplă cu târgul Telinești din ținutul Orheiului, a cărui întemeiere e refuzată în 1794 de către Mihai-Vodă Suțu și aprobată doi ani mai târziu, la 20 Decemvrie 1796, de către Alexandru Ion Calimah [3]). O situație identică o găsim în întemeierea târgului Moinești (Bacău), unde zapisul de așezare cu Visternicul Alecu Sturza, stăpânul moșiei Moineștii, se încheie la 23 Aprilie 1832, iar hrisovul domnesc se obține, abia la 20 Noemvrie 1844, după ce și moșia trecuse în stăpânirea Hatmanului Alexandru Gheorghie Mavrocordat [4]).

Intemeierea târgului Lespezi, pe moșia Brătenii din ținutul Sucevei se face și cu mai mult sdruncin. Pe temeiul unei cărți gospod, dată Banului Ioan Pătrașcu, proprietarul moșiei, acesta statornicește cu o mulțime de negutători Armeni și Jâdovi, alcătuirea târgului, în vara lui 1825. Boierul Stavarache Bosie, proprietarul moșiei Sireților, vecină cu Brătenii, se opune la întemeierea târgului, care e oprit de cârmuire a se mai alcătui. Se naște un proces, care se judecă mai întâi de vel visternicul, apoi de Divanul veliților boieri, care, fără a mai aștepta mărturiile clucerului Criste și a sătenilor din Borșăști și Băduleni, cari voiau să vie « să jăluiască spre oprire acestui târg » și socotind Divanul că din contra, « Dlui Bosăi pricinuește turburare și neodihnă și zădarnice cheltueli acestor lăcuitori » dă câștig de cauză Banului Pătrașcu. Anaforaua încheiată de Divan, la 18 Iulie 1825, este înaintată domnului, care rânduește pe Postelnicul Ion Prăjăscu

---

[1]) N. Iorga, *Câteva știri despre comerțul nostru în veacul al XVII-lea și al XVIII-lea.* București, 1915, p. 13.

[2]) Dr. E. Schwartzfeld, *Din Istoria Evreilor. — Impopularea, reimpopularea și întemeerea târgurilor și târgușoarelor din Moldova.* București, 1914, p. 101.

[3]) M. Costăchescu, *Satul și târgul Telinești din ținutul Orheiului.* Iași 1930, p. 30.

[4]) Acad. Rom., Ms. 3910, fol. 7 și 23.

să cerceteze la fața locului. O oareșicare învoială pare a fi intervenit între vecinii de moșie, pe care arătând-o postelnicul, Ion Sandu Sturza poruncește « să să întărească slobozirea facerei acelui târgu și prin domnescul nostru hrisov ». E 26 August 1825 [1]).

Intenția domnitorilor, dându-și învoirea la alcătuirea, de către Jădovi, a târgurilor moldovenești, este tare frumos arătată în preambulul hrisovului pe care Ion Sandu Sturza îl dă, la 25 Mai 1823, în vederea întemeierii Podul-Iloaei:

« Pretutindeni, spune el, orașele și târgurile au slujit spre folosul și întemeiare stării noroadelor, acestĭ fiind pururе lăcașurile unde să sălășluesc învățăturile meșteșugurilor și toate celelalte îndeletniciriĭ a iscusânțeĭ, acolo și lucrare negutătoriilor să înființază în tot chipul și cu aceasta dinpreună și sporire bogățăei, apoi acolo și plugariul și păstoriul află prețul cel așteptat al ostenelilor și al sudorilor feției lor, și de acolo să răvarsă toate înlesnirile și folosânțile acele în care să închee fericire noroadelor » [2]).

Aduceau acești noui locuitori ai țării mijloace proprii pentru împlinirea scopului de mai sus? In afară de grija ce pun în dobândirea unui câștig ușor prin monopolizarea rachiului și a tuturor băuturilor de acest fel, asigurat prin mai multe iarmaroace anuale și prin târguri săptămânale, hrisoavele de întemeierea acestor târgușoare nu spun nimic: « Niciunul din târgoveți să nu aibă voie a vinde niciun fel de băutură la mahala ce numai la uliță, fiindcă în mahala este să să vânză băutura mănăstirei », hotărăște zapisul și întăritura pentru întemeierea Burdujenilor, precizând din nou că « Târgoveții să nu fie siliți de mănăstire ca să-i vândă niscaiva băutură, ce numai a lor băutură să-și vânză la uliță » [3]). Dispoziții similare se găsesc în toate hrisoavele de întemeierea acestor târgușoare, fără excepție: In hrisovul Mihăilenilor, după ce, la pontul al 3-lea, se hotărăște că « singuri negutitorii să aibă voia a împărți locul și să-și facă dugheni și crășme la uliță », imediat se mai stipulează că acei ce se vor așeza la mahala « niciun fel de băutură să nu poată vinde » [4]); în hrisovul de întemeierea târgului Telinești (Orhei), după ce-și iau măsuri să-și aibă casele

[1]) Acad. Rom., Doc. 109, 109 *a* și 109 *b*, Pachet. VII. Târgul e azi în Județul Fălticeni.

[2]) Dr. E. Schwartzfeld, *loc. cit.*, p. 103.

[3]) N. Iorga, *loc. cit.*

[4]) E. Schwartzfeld, *loc. cit.*, p. 101.

la uliță, prevăd cu mare grabă că « Pentru băutură, rachiu i vin, ce vom aduce și pune în vănzare să fim îndatoriți de vadra de rachiu măsurăndul vechilul ce va fi rănduit să dăm căte zăci bani iar pe vadra de vin căte patru bani fiindune așa învoiala de așăzare »[1]; în hrisovul din 25 Iulie 1825, pentru întemeierea târgului Podul-Iloaei, din ținutul Cârligătura, pe Totoeștii hatmanului Paladi, la pontul 1-iu se spune: « Toți acei ce vor voi a vinde rachiu în tot cuprinsul ulițelor și a mahalalelor târgului să plătiască patruzăci parale »[2]; în hrisovul Moineștilor, ponturile 2—5 stabilesc pe larg vânzarea spirtului și a vinului[3]; în hrisovul, din 22 Mai 1839, dat de Mihai Gr. Sturza, biv vel logofătului Neculai Cantacuzin, cu privire la așezarea Târgului Podul-Iloaei, și pe partea moșiei sale Scobâlțănii, vecină cu Totoeștii, pontul întâiu al așezării spune: « Toți lăcuitorii acei ce vor voi a vinde rachiu, vin, bere, păcură și dohot, în tot cuprinsul uliților și măhălălilor să plătiască de toată vadra de spirt de 12 ocă, câte un leu și patruzeci și doi de bani...»[4]; la învoiala din 8 Octomvrie 1844 dintre negustorii târgoveți jâdovi, din târgușorul Frumușica (Botoșani) și logofătul Alecu Mavrocordat, întărit de Mihai Gr. Sturza prin hrisovul din 25 Iulie 1845, la pontul al 3-lea se hotărăște că « pentru tot rachiul ce vor vinde ei pe la dughemle lor, vor plăti doi lei vadra de spirt, șasezeci parele vadra șum, un leu vadra vin și cincisprezece parale vadra dohot »[5]; iar, Eufrosina Roset, proprietara moșiei Negrești (Vaslui), învoindu-se la întemeierea târgului cu același nume, semna, la 5 Iulie 1845, contractul care începea, la pontul întâi, cu următoarea învoială: « Fiestecare târgovăț vroind a specularisi rachiu are voie a aduce și a vinde plătind în folosul proprietății căte 32 crietari argint austriecești pe vadra de spirt sau șum fără osebire și alt soiu de spirturi precum: vutca, rom, arac, slibovița și altele... Negustorii ce vor aduce sume de rachiu sau alte spirturi și ar voi să le vândă cu rădicata afară din târg la orândari de pe alte moșii vor plăti numai 12 cr. argint de vadră, neavând voie nimenea a vinde, până

---

[1] M. Costăchescu, *Satul și târgul Telinești*, p. 31.
[2] E. Schwartzfeld, *loc. cit.*, p. 107.
[3] Acad. Rom., Ms. 3910, fol. 19 și urm.
[4] E. Schwartzfeld, *loc. cit.*, p. 110.
[5] *Ibidem*. p. 121.

mai întâi nu va plăti acest erat și va avea țidula vechilului sau a posesorului și nimenea din lăcuitorii mahalalelor nu este volnic a aduce rachiu de aiurea, nici a vinde, păstrându-se acest drept numai proprietății și neguțitorilor târgoveți cu regula hotărîtă »[1]).

Și atunci, dacă acesta este punctul principal al activității economice al Jâdovilor întemeietori de târguri, cum rămâne cu minunatul preambul pe care Ion Sandu Sturza îl înscrie în fruntea hrisovului de întemeierea Târgului Podul-Iloaei?

Dacă în domeniul breslelor naționale economice, alcătuiri nu găsim decât foarte târziu, în schimb aflăm *bresle naționale sociale*, care la Armeni nu există, și anume « *bresle de ciocli jâdovești* », după cum mărturisește un zapis din 17 Iunie 1729, prin care Apostol blănariu, cu femeia sa Maria, vând « dumilorsali *staroștilor de ciocli jidovești*, anume Ursul star și Avram nepotul lui Haim și Borohu ficiorul lui Simon » o casă cu locul ei « la ulița făinii (Str. Cucu de astăzi) pe ulița ce să pogoară la podul de piatră care este între casa lui Neculai bacal di la deal și la vale între casa lui Gheorghiță cojocariul »[2]).

Breslele de ciocli jâdovești se deosebesc însă întru câtva de acelea ale Moldovenilor, prin faptul că scopul acestora nu se mărginea numai la astrucarea oaselor celor morți, dar și la îngrijirea bolnavilor, ajutorarea celor nevoiași și păstrarea vie a amintirii celor trecuți din vieață.

In anul 5554 al erei Jâdovilor, sau 1794 al erei creștine, în așezarea, care, doi ani mai târziu, va lua numele de Târgul Telinești din ținutul Orheiului[3]), se alcătuește o breaslă de ciocli, al cărei

---

[1]) *Ibidem*, p. 117.

[2]) Rev. « Ion Neculce », vol. I, (1921), p. 110.

[3]) Strânsura « de oameni streini dintralte părți de locuri, de piste hotar » se statornicește pe moșia Telineștii « ce iaste a luminatii Domniței Ralu Mavrocordat » în 1794, când prima grijă a Jâdovilor fu de a-și alcătui o breaslă de ciocli și o casă de împrumut și ajutor mutual. Proprietara cere la Domnie să i se acorde dreptul de-a face târg, însă Mihai Vodă Suțu nedându-și învoirea, ea revine cu o nouă cerere, doi ani mai târziu, sub Alexandru Ion Calimah: « făcând acmu luminata domniță iarăș cerire, spune hrisovul acestuia din 20 Decemvrie 1796, că pentru înlesnirea alejverișului lăcuitorilor ce sau adunat și acelor ce să vor mai aduna », îi încuviințează alcătuirea târgului, fixând șase iarmaroace pe an și întărind zapisul din nou încheiat la 25 Octomvrie același an. între proprietară și fondatorii nouei așăzări. (M. Costăchescu, *Satul și târgul Telinești*, p. 30).

catastih, cuprinde următoarele dispoziții, respectate și până astăzi [1]):

« In caz de va fi vreun bolnav în oraș, fie bătrân fie tânăr, hotărăște punctul al 8-lea al statutului pe alfabet [2]), președintele va trimite 2 oameni pentru a-l păzi și dacă unul din ei va dormi, cellalt va fi treaz »; parte din fondurile breslei se distribuiau « săracilor ambulanți » (Statut I, punct 18); amintirea morților se făcea anual începând cu « familia președintelui și apoi pentru restul membrilor în ordinea înscrierii » (Statut II, punct 16). In cazul în care un coreligionar înceta din viață, președintele era obligat să se ducă el însuși la cimitir spre a indica cioclilor locul unde să sape groapa, precum și toate măsurile cerute de religie în asemenea ocazii (St. I, p. 2), putând lua și zăloage dela cei însărcinați cu săpatul (St. I, p. 13), catastihul prevăzând și unele amănunte privitoare la ucenici și breslași cu privire la săparea groapei și mormânt. Așa, spre exemplu, în timp ce se făcea mormântul, niciun cioclu nu avea voie să mănânce sau să bea decât afară de cimitir (St. II, p. 7); nimeni nu avea drept să se adreseze direct mortului « căci ar însemna că-și bate joc de el, căci mortul e ca o piatră care tace » (St. II, p. 7, al. 2); nimeni nu putea pune vreun semn pe mormânt, fără voia președintelui (St. II, p. 8); piatra funerară nu se putea așeza pe mormânt decât după un an și numai cu autorizarea breslei (St. II, p. 10).

In ce privește alcătuitorii, catastihul vorbește de « membri » și « ciocli » ca grupe distincte. E neîndoielnic că prin cei dintâi se înțeleg « breslașii » iar prin ceilalți « ucenicii ».

Ucenicii, puteau fi și tineri necăsătoriți, și intrau în breaslă cu titlul de « cioclu », după ce plăteau o anumită taxă de intrare și dădeau și un ospăț (St. II, p. 14). Ei erau acei cari aveau sarcina de-a săpa mormintele (St. I, p. 2), serveau pe breslași, stând « totdeauna în picioare ca să împlinească orice poruncă » le era dată de breslași și staroste, sau președinte, cum îl denumesc statutele. Ei întâmpinau pe breslașii cari veneau la ședință sau la masa comună urându-le bun sosit, îi ajuta a-și scoate hainele, le turna

---

[1]) Ms. în Arhiva Sinagogei Mari din Tg. Telinești (Orhei). Vezi Anexa Nr. 5.

[2]) Catastihul cuprinde un « Statut pe alfabet » pe care îl însemnăm cu « Statut I» și un « statut pe alfabet invers », pe care-l însemnăm cu « Statut II ». Acesta din urmă e un act complimentar.

apă să se spele, le turna apoi vin în pahare, repetând cu glas tare orice poruncă (St. I, p. 2).

Recrutarea breslașilor se putea face din patru categorii de persoane diferite:

a) Dintre cioclii breslei, adică dintre ucenici, cu condiția ca să-și găsească pe un altul pe care să-l lase ucenic în locul lor (St. I, p. 5);

b) Ciocli străini, adică din alt târg (idem);

c) Oameni de seamă, cari erau scutiți de orice altă formalitate afară de aceea de-a servi la ospăț farfuriile (St. I, p. 20);

d) Dintre « coeni »[1]).

Intrarea în breaslă se făcea cu deplinul asentiment al președintelui și al majorității breslașilor, cu excluderea însă a rudelor celui interesat (St. II, p. 3). Dacă era primit, trebuia să plătească mai întâi o taxă de intrare, care, pentru ucenicii breslei era pe jumătate ca aceea a ucenicilor străini: « Dacă va fi din unii din ciocli un [membru], va da 7 parale întregi și a opta nu întreagă, iar dela un străin 15 parale » (St. II, p. 9), iar pentru celelalte categorii de membri, după starea fiecăruia și chibzuința breslei; apoi se da un ospăț vechilor breslași « de sănătate și ca semn bun »; se spunea rugăciunea « B. A. L. » și o mulțămită cioclilor, mai mult ca simbol decât efectiv, fiind numai de « zece parale »; după care noul breslaș își înscria numele în catastih (St. II, p. 4).

Breslașii erau obligați să trăiască în bună înțelegere între ei, iar « dacă doi din ei vor fi certați, trebue îndată să se împace, să nu fie ca o turmă împrăștiată fără cioban » (St. I, p. 1).

Indatoririle membrilor, după catastih, priveau fie scopul însuși al breslei, fie buna rânduială din lăuntrul ei. După desemnarea președintelui, erau obligați să îngrijească de bolnavi (St. I, p. 8); în caz de încetarea din viață a unui coreligionar din târgul lor, cu toții trebuiau să se ducă să proceadă la spălarea trupului (St. I, p. 9); dacă decedatul era în vârstă de peste zece ani, toți breslașii trebuiau să-și țină prăvăliile închise până după înmormântare (St. II, p. 15), breslașii croitori și alți meseriași fiind

[1]) După explicația traducătorului acestui document, d-l Eli Branover, « Coen » era, în Palestina, un mijlocitor între popor și Dumnezeu. Ei erau acei care aduceau toate jertfele (păsări și animale) pentru ertarea păcatelor. Descendenții acestor slujitori religioși poartă până astăzi numele de « Coen ».

opriți să coasă până după pogorîrea în mormânt a trupului celui dus dintre vii (St. II, p. 18).

Respectarea președintelui și supunerea la poruncile lui, erau nediscutate: « Dacă unul dintre membri va greși cu ceva înaintea președintelui, la orice lucru, fie la spălarea mortului, fie la înmormântare, va fi amendat cu 15 parale, spune Statutul I, punctul 10. Lege care nu se va discuta ».

La ședințe și ospețe, președintele sta în fruntea mesei, apoi urmau bătrânii în ord nea înscrierei în breaslă și, după ei, cei tineri, în aceeași ordine (St. II, p. 2), toate măsurile fiind luate, pentru ca respectul întrunirii și ordinea să domnească: Străinii de breaslă nu erau admiși să participe la adunări (St. I, p. 7); nimeni nu putea veni fără haină sau cu dânsa scoasă « pentru ca cinstirea societății să-i fie mai de preț decât pietrele scumpe » (St. I, p. 12); nimeni nu-și putea scoate pălăria din cap, în timpul ședinței, decât cu învoirea președintelui (St. II, p. 12); nu putea să stea sprijinit de masă în chip necuviincios (St. II, p. 13). Pentru ca discuțiile să prezinte toată seriozitatea necesară și în perfectă cunoștință de cauză, punctul al 11-lea al statutului pe alfabet invers, hotărăște că până la trei ani dela înscriere, niciun breslaș nu are dreptul să ia cuvântul spre a-și da o părere, ci trebue să asculte numai discuțiile « cu mare respect și timid ca un mire imediat după ceremonia religioasă ». Dacă cineva voia să-și spună părerea, trebuia să ceară cuvântul dela președinte și dela breslașii de față, stând în picioare tot timpul cât vorbea, afară de cazuri de bătrânețe sau slăbiciune (St. II, p. 19) și nimeni nu putea atinge vreo chestie care nu privea breasla (St. II, p. 6). Orice abatere era sancționată de amendă.

Breasla își avea un patrimoniu al ei compus din banii rezultați din taxele de intrare, plătite, fie de ucenici, fie de breslași, din contribuții benevole (St. I, p. 15), din donații (St. I, p. 17), din sumele speciale ce se dădeau în ziua iertăciunii (St. I, p. 18), din taxele pentru autorizarea punerii pietrelor funerare (St. II, p. 10) și din diferitele amenzi aplicate și plătite de alcătuitori. De asemenea breasla avea un inventar de unelte trebuitoare pentru săparea și îngrijirea mormintelor, date în paza ucenicilor și păstrate în sinagogă, nimeni neputându-se servi de ele la alt scop decât cu autorizarea președintelui sub pedeapsa de amendă (St. I, p. 11); iar

dacă contravenientul era vreunul dintre chiar aceea cărora le fusese încredințată păstrarea, pedeapsa era bătaia: « și dacă neascultătorul va fi dintre ciocli care se va servi de uneltele cimitirului, pedeapsa lui poate fi de 39 bețe » (St. I, p. 3).

Breasla era condusă de către un președinte [1]). Alegerea se făcea în fiecare an, a treia zi de Paști; dacă trecea această zi și nu se efectua alegerea, președintele în funcțiune rămânea de drept la conducerea breslei încă un an (St. I, p. 19). Președintele nu era ales direct de către breslași, ci, de un număr de membri, aleși ei înșăși; « Cei cari aleg pe președinte vor fi ei înșăși aleși, hotărăște punctul 21 al Statutului pe alfabet invers, și apoi, tot prin vot, vor alege pe unul din ei, iar dacă se întâmplă ca trei din ei să aibă același număr de voturi se vor face trei bilețele și astfel va fi ales unul din ei, care președinte va fi onorat cu toată cinstea. Până la trei ani dela înscriere nimeni nu are voie să-și depună candidatura ».

Președintele își putea alege un ajutor, un vicepreședinte, care să-l înlocuiască în lipsă, căruia trebuia să i se dea « același respect ca și președintelui însuși » (St. II, p. 20); iar la ședințe avea locul de onoare în dreapta președintelui (St. II, p. 2). Nimeni nu-și putea pune candidatura la președinție dacă nu înlocuise cel puțin odată pe președinte (St. II, p. 20):

« Președintele societăţii este baza ei, spune pontul 3 al statutului pe alfabet; pe el îl vor întreba de toate și ce va spune se va îndeplini întocmai și cât de repede ». El avea două voturi iar acei cu o vechime de trei ani de președinție, aveau pentru totdeauna trei voturi (St. I, p. 4); era singurul în drept a face lumânări pentru breslași (St. I, p. 14), nimeni neputând începe înaintea lui rugăciunea morților (St. II, p. 5). Era în schimb îndatorat să se ducă la cimitir, să desemneze locul mormântului, să ia toate măsurile cuvenite în această ocazie (St. I, p. 2) și să înceapă el însuși spălarea trupului celui decedat (St. I, p. 9). La sărbătorile mari trebuia să organizeze un ospăț cu banii breslei, acela din ziua Torei, fiind obligat sub pedeapsa destituirii (St. I, p. 15); trebuia de asemenea să fie de față la îndeplinirea unor anumite obiceiuri religioase (St. I, p. 16), iar în cazul în care un altul era ales

[1]) Am întrebuințat cuvântul « președinte » în loc de « staroste », spre a nu ieși din traducerea din limba ebraică a textului.

staroste în locul său, să predea noului ales întreaga gestiune « însă fără supărare, ci unul altuia cu inimă întreagă » (St. I, p. 17).

Faptul de-a fi membru în această breaslă era considerat ca o mare cinste pentru oricine. Serviciile se prestau gratuit afară de acela al săpatului groapei, când cioclii erau plătiți de familia decedatului (St. I, p. 2), așa încât nu putea fi o mai mare pedeapsă decât aceea a îndepărtării din breaslă cu care se putea sancționa unele abateri (St. I, p. 3). Cele mai adesea numai moartea îi despărțea de breasla lor, și atunci, conform punctului 22 al statutului pe alfabet invers, « toți vor cere ertare dela dânsul, se va pune o pană în mâna mortului pentru a i se șterge iscălitura și îi vor spune că se despart de acum de el și se va face cerc în jurul iscăliturii ».

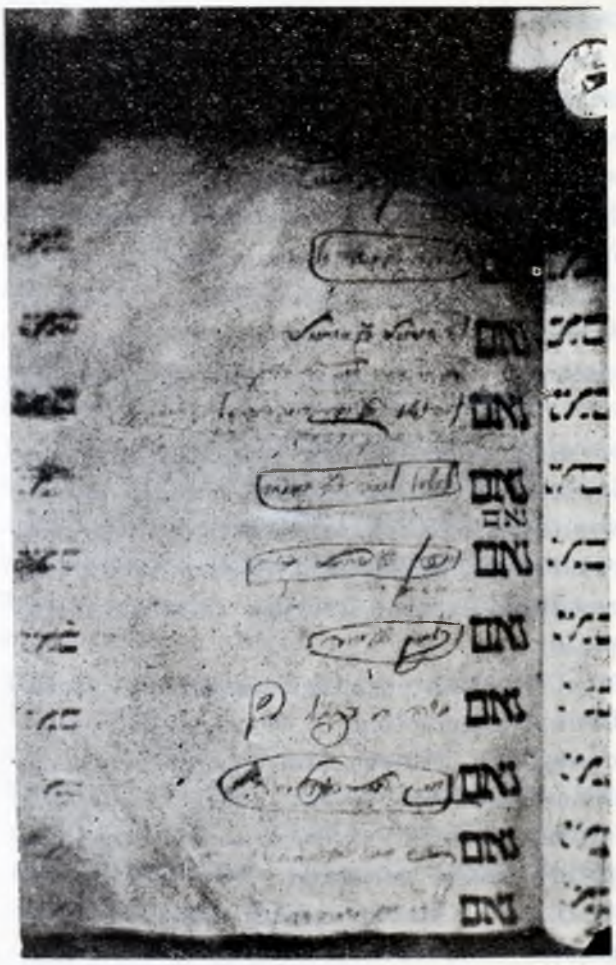

Pomelnicul membrilor din catastihul breslei cioclilor jâdovi din Telinești. (Ms. în Arhiva Sinagogei Mari din Tg. Telinești — Orhei).

Aceste norme înscrise în catastih erau stipulate ca definitive, neputându-se schimba « chiar dacă s'ar înmulți numărul membrilor, spune punctul 1 din statutul pe alfabet invers, și în el se însemna « tot ce s'a întâmplat în răstimp, păcate și nedreptăți, ceva donațiuni să nu fie ascunse, totul să fie cu dreptate » (St. I, p. 7). El

era întărit de Marele rabin din Iași, diferite personalități semnând la rubrica anume rezervată pentru aceasta.

3. Bresle de străini

Erau alcătuite probabil din imigranți așezați în Moldova, alții decât Armeni sau Jidovi, și cari nu putuseră pătrunde în breslele economice moldovenești, deschise și străinilor de credință creștină ortodoxă. Existența lor ne este dovedită, pentru veacul al XVIII-lea, prin izvodul de dugheni al bisericii Sf. Neculai gospod din Iași, unde, la 1 Aprilie 1788, găsim trecut chiriaș al unei dugheni pe un « *Tanasie staroste de streini* », care va reînnoi contractul și în anul următor [1]). Despre starostele de străini vorbește și așezământul lui Grigore Ghica, din Septembrie 1776 [2]).

[1]) Ac. Rom., Ms. 2963, fol. 3 și 3 v.
[2]) P. Râșcanu *Lefile și veniturile boerilor Moldovei* p. 15.

CAPITOLUL IV

INDIVIDUALITATEA BRESLELOR

Din primul moment al apariției lor, breslele s'au născut și au trăit în puterea legii, adică a voinței Domnitorului și obiceiului pământului. Considerate indivualități aparte, capabile de drepturi și datorii întocmai ca și persoanele fizice, ele se aseamănă în totul persoanelor morale sau juridice din dreptul modern, cu singura deosebire că, pe când astăzi membrii colectivității, considerată persoană morală, nu sunt răspunzători, cu propria lor avere, de datoriile contractate de către colectivitate, creditorii având a urmări numai bunurile care alcătuesc patrimoniul colectivității, sub regimul breslelor acest principiu dispare, în fața răspunderii solidare și nelimitate instituită prin plata dăjdiilor cu ruptă. Breslele își aveau totuși un patrimoniu al lor propriu, în care se cuprind uneori și bunuri imobiliare, plăteau dăjdii și angarale, individualizate ca pentru oricare contribuabil, iar o jurisdicție proprie le afirma și mai mult o personalitate, pe care breslașii căutau totdeauna să o evidențieze prin semne și acte simbolice. Ele își aveau o existență a lor proprie, o existență juridică, care nu se confunda cu aceea a persoanelor care o alcătuiau, și conducătorii autorizați activau în numele « breslei », ca persoană fictivă, fără să amintească de numele acelora cari o formau. « Breasla blănarilor », spre exemplu, cere și obține carte de judecată dela Episcopul Antonie, contra protopopului din târgul lor, Bârlad, când la 1795 se ivesc « pricini de neunire și de necredință » între dânșii, ca ctitori ai bisericii Sf. Ilie, care se ridica atunci cu cheltuiala « breslei » [1]).

---

[1]) Pr. I. Antonovici, *Documente bârlădene*, vol. I, p. 127.

§ 1. — Simbolul breslelor

Două semne materiale erau destinate să exteriorizeze individualitatea breslelor: făclia și steagul.

Făclia breslei Talpalarilor din Iași.

1. Făclia

Moștenită dela frății, făclia a existat totdeauna, simbol de viață și mărturie în drumul dreptății, dragostei și credinței.

Făcută din ceară curată, în primele timpuri din aceea pe care noii breslași o aduceau ca bărbânță, făclia era de dimensiuni impunătoare și se păstra în deobște la biserica al cărei hram îl sărbătorea și breasla. Șaisprezece oca de ceară cuprindea făclia breslei blănarilor, abăgearilor, a croitorilor, a bărbiiarilor și cojocarilor din Roman, care se făcea, la 1756, pe vremea stărostiei lui Zota blănariu. Făclia breslei tălpălarilor din Iași, care se mai păstrează și astăzi, la biserica cu același nume, cântărește 42 kg fiind de 1,80 m. înălțime, cu 65 cm. circomferința de bază și 52 cm. la vârf.

La biserica Sf. Ilie din Telinești (jud. Orhei) sunt două făclii ale breslei cojocarilor și croitorilor din acel târg, de dimensiuni ce nu diferă prea mult de aceea a tălpălarilor din Iași.

Făcliile purtau pe ele zugrăveli în uleiu [1]), reprezentând fie sfântul patron al breslei respective, fie diferite scene din Evanghelie și viețile sfinților și, foarte adesea, se însemna pe ele numele breslașilor cărora li se datorau. Pe făclia tălpălarilor din Iași, sunt flori, iar pe mușamaua ce o învelește, Sf. Paraschiva, Sf. Ioan și Botezul Domnului.

Pe una din făcliile din Telinești, este următoarea înștiințare în litere poleite:

« Această făclie sau prefăcut în stărostia lui Onofrei cu toată breasla lui.

« Onofrei Cojocariul, Ștefan Cojocariul, Niță Cojocariul, Gheorghi Croitoriu.

« Ipitrop Ioan Șchiopu, Iordachi Radu, Ioan Brumă, Paraschiv Șărban, Dimitrii Șărban, Ioan Șărban, Vasile Săbieriu, Nistor, Vasile Făclieriu, Toma Croitoru, Daniil, Vasile Ciornei, Nicolai Cojocariu, Onofrei Movileanu, Vasile Cojocariu, Tanase..., Ilie Cojocariu, Dumitru Cojocariu, Vasile Sărbu. 1824 Mai 4 sau

---

[1]) Făcliile zugrăvite erau un obiceiu al timpului:

La Crăciun și la Bobotează, Domnitorul, Doamna și copiii lor, luau parte la slujba bisericească cu lumânări zugrăvite. Astfel, în condica Visteriei Moldovei pe anul 1819, la cheltuelile de Bobotează găsim următorul cont:

Lei	par.	
14	—	doâ lumănări albe pentru G[os]pod[ar] și Măria sa Doamna.
42	—	optu lumănări pentru luminatele beizadele și domniţe.

făcut iar la anul 1868 Iulie 19 zile sau înoit de Costantin Ilie Negură ».

Făcliile breslelor erau de două feluri: unele făcute, ca orice lumânare, spre a putea fi aprinse, cu o feștilă prin mijloc, cum este făclia ciubotarilor din Suceava; altele, alcătuite din păturі concentrice de ceară și pânză de cânepă, cu o frânghie de cânepă drept feștilă, îmbrăcate cu o mușama pictată, se țineau în biserică, fără a se aprinde și se purtau pe umeri la ceremoniile funerare

---

Lei	par.	
16	—	zugrăvitul lor.
4	—	zugrăvitul a două lumănări pentru Gpod și pentru Măria sa Doamna.

(Ac. Rom., Ms . 5380, fol. 26—26 v).

La înmormântările boerilor era o întrecere în lumănări și făclii zugrăvite. Obiceiul cerea ca Domnul și Doamna, dacă participau la prohod, să aibă asemenea făclii; câte o făclie zugrăvită se punea la cele patru colțuri ale raclei, iar o făclie, de dimensiuni mai considerabile, bogat zugrăvită, se punea la mormânt, într'un sfeșnic de piatră, la pomenirea de un an.

La înmormântarea Stolnicului Lupul Anastasie, ce are loc la Iași, la 19 Noemvrie 1751, și la care ia parte și Constantin Vodă Racoviță cu Doamna, acest obiceiu fiind observat cu toată strictețea, la Condica de daturi și luaturi a gospodăriei se trece:

Lei	par.	
3	6	sau dat de zugrăvit 4 făclii de prohod și 2 făclii pentru Vodă și Doamna.

La 7 Noemvrie 1752, făcându-se pomenirea de un an, cheltuelile se încarcă cu:

Lei	par.	
60	—	= 60 ocă ceară ceau făcut lumănări cu = 18 = ocă ce sau pus la făclia cea mare de la mormânt.
7	9	făclieriului de lucru pe 60 ocă ceară cu = 1 = leu 9 par. pe 1 ocă pol cear ceau eșit scădere șiau plinito el.
2	9	de zugrăvit făclia mare bez aurul ce sau dat de la noi.
—	4	pol chetrarilor ceau săpat sfeșnicul în care sau pus făclie ce mare.

(Acad. Rom., Ms. 3258, fol. 120, 129 și 129 verso).

La Mânăstirea Dragomirna se găsește făclia care a ars la căpătâiul Mitropolitului Anastasie Crimea (1631). Legenda spune că ea a fost făcută — din ceară galbenă albită la soare — și zugrăvită de Crimca însuși.

ale breslaşilor, cum e făclia breslei tălpălarilor din Iaşi, păstrată la biserica cu acelaş nume.

Pe făclia ciubotarilor din Suceava, se găseşte următoarea inscripţie: « Aceasta făcliia este a cibotarilor di negru sau făcut prin dumnealui starostele Ili Paiuc » [1]).

Făclia care se aprindea, nu se întrebuinţa decât la hram şi cu ocazia morţii breslaşilor, când, împreună cu alte lumini, stătea la capul celui trecut din vieaţă, iar la înmormântare una din făclii era purtată în fruntea convoiului [2]), de colegii care-l petreceau la groapă, în biserică arzând şi făclia şi alte lumini: « Şi sau făcut candela prin osteneala Zotii blănar staroste, cu care sau cheltuit = 33 = lei = 4 = pot[ronici] în care au încăput = 118 = dramuri de argint lămuritŭ şi s'au dat la sfănta episcopia Romanului să stea şi când se va tămpla a să săvărşi vreunul din brăs laşi volnic să fie starostile a lua candela împreună cu făcliia şi să o ducă la capul mortului să arză pănă se va îngropa şi iarăşi să se ducă la episcopie şi deosăbit sau mai făcut în breasla blanarilor o făclie de = 16 = ocă ceară şi sau dat la biserica de sus mai să numeşte Adormirea Precestei şi să au pus dena[i]ntea lui Sfeti Ilie » [3]).

Depunerea şi păstrarea făcliei la o biserică era o mărturie publică de sarcina pe care şi-o lua breasla nu numai să prăznuiască şi ea hramul acelei biserici, dar să o şi înlesnească cu de toate câte trebuiau slujbei şi întreţinerii ei.

In anul 1815 se naşte un conflict între bisericele Sf. Andrei şi Sf. Theodor din Iaşi, fiecare din ele atribuindu-şi ca închinată ei breasla crâşmarilor în care dovada principală era tocmai deţinerea făcliei, luată dela Sf. Andrei şi dată, din ordinul Mitropoliei la Sf. Theodor.

---

[1]) Făclia se păstrează la biserica Adormirea Maicei Domnului din Suceava; are 1 m. 20 înălţime, pe 10 cm. diametru baza şi 5 cm. diametru la vârf. Aceasta e numai un rest, de oarece se cunoaşte că partea groasă, de jos, a fost tăiată. Făclia nu poartă dată, însă e desigur foarte veche de oarece Ilie Paiuc este străbunul d-lui Gh. Paiuc, cizmar din Suceava de 62 ani, coborîtor dintr'o familie numai de ciubotari.

[2]) Melhisedek, *Cronica Romanului*, vol. II, p. 10; « Iar lumânările Frăţiei să fie în biserică, precum şi la înmormântarea trupurilor celor morţi » hotărăşte catastihul Frăţiei din Lwow. (Vezi Anexa Nr. 1).

[3]) Acad. Rom., Ms. 944, fol. 24 şi Melhisedek, *loc. cit.*

Iată jalba pe care Biserica Sf. Andrei o înaintează Mitropoliei, în ziua de 4 Octomvrie acest an:

Preaosfințite stăpâne,

« După jaloba ce au dat preaosf. preut Grigorii și Diaconul Ștefan dela biserica sf: Theodor, arătând că briasla crăcimarilor ar fi fost închinat înpreună cu făcliia lor la acea sf: biserică pe careĭ cu vicleșug iaș fi tras la sfănt Andreĭ, luândule și făclia prin putere zabetului politicesc, aț poruncit preosf. de sau rădicat făcliia din biserica sf: Andreĭ și sau dus la sfăntu Theodor, căriia porunci și eu cu supunire am rămas următoriu. Milostive stăpâne, eu fiind rânduit de către preosf. epitrop bisericiĭ sf: Andreĭ mam socotit îndatorit întru toate a urma celor bisericești din lăuntru spre podoaba eĭ, iar maĭ vărtos cu neadormire sănt a întocmi și a spori acareturile eĭ către care și acest folos ce poate a eși dela briasla crăcimarilor socotindul întocma ca un acaret după scrisorile ce are biserica, nu lam lăsat trecut cu vedere, ci făcândumi datoria a cerceta maĭ cu amăruntul am aflat o scrisoare din anul 809: în carea sânt iscăliț toată briasla crăcimarilor, i a păscarilor, i mahali, și zarzavagiilor cu îndatorire că vor da la cutiia bisericiĭ aceștiia, pe toată săptămâna căte cinci parale, precum sau și urmat, având fiștecare briaslă cutiia cu pecetea bisericiĭ, carea scrisoare iaste încredințată și de alți neguțtori cinstiț și făcând întrebare breslilor cu ce cuvânt dela 1812: nu urmiază cu cutiile după cuprindere scrisoriĭ lor, am luat răspuns, că de când sar fi făcut Nistor staroste, embodisinduĭ, iau înprăștiet. Deci văzind a lor plecare că vror iarăși a rămânea în așăzarea scrisoriĭ pomenite, am dat jalobă înălțimeĭ sale cu cerire ca să s facă hrisov asupra acestor bresle spre a nu maĭ putea merge cu taxiia lor dela o biserică la alta și rânduit fiind la dum[nea]luĭ vel vist[ernic] KK (cuconul) Iordakĭ Ruset: am fost triimis în cercetarea dumnealui vel agă, unde adunând toată briasla, cu toțiĭ întrun cuvânt au încredințat că scrisoarea pomenită iaste adevărată, și bună va rămânea dacă Nistor starostele va lipsi dintre dănșiĭ dând și al doile scrisoare cu toțiĭ întărind pe ce vechĭ, și așa cunoscând duminea lui aga după dovezile ce au căștigat că Nistor iaste cel maĭ rău învrăjbitoriu între bresle, lau lipsit de a nu mai fi el staroste de acum înainte și încredințând amândoao zapisele, au trimis și răspunsul agieĭ către dum[nea]lui vel vist[ernic]:, și dum[nea]lui

făcând arătarea măriei sale, sau făcut și hrisov ca să rămâia breslele statornice și neclântite din așăzarea iscăliturilor lor, apoĭ făcând cerire breslele ca să li să dea făclia dela Nistor, carele văzindusă lipsit atăt de cătră dum[nea]lui vel agă căt ș prin hrisovul gospod nepomenit, nu numaĭ că sau înprotivit, dar încă cu îndestulă răzvrătire au făcut precum iaste știut preosf[ințitului]: și aceasta văzândusă de cătră dum[nea]lui vel agă, sau f st pus la închisoare ca să plătiască baniĭ bresleĭ ce sau dovedit dați și cheltuiț în facerea făclieĭ, iar nicio pricină alta nau fost. Despoti după tot cuvântul, breslile ave dreptate a să înprăștiia și a să dezuni și maĭ mult decăt întăĭ rămâind biserica sf: Andreĭ păgubași de acest folos care nu cu puțină osteneală leam căștigat dar nam încetat sfătuinduĭ că toate să vor întări ș să vor punĭ în bună cale spre mulțămire lor, și cu acestea să urmiază și pănă acum hotărîrea așăzământuluĭ lor, însă pentru ca să nu fiia sf: Andreĭ în numărul nedrepților răpitori rog milostivirea preaosf[ințitului], ca să le vadă aceste scrisori maĭ sus arătate și dacă nu au nicio putere sau eu nam urmat după rânduială spre folosul bisericiĭ, să mi să porunciască a mă liniști, sau dacă părinții dela sf: Theodor au vreo dovadă înscris precum că au fost închinați acolo macar treĭ crăcime atuncia eu să rămân de rușine, și pre lângă aceasta ceĭ dovadă de au fost făcliia de trei ani la acea biserică căci mi să pare că sângur prot[oereul] nu să va însărcina cu neadevărată mărturisire, și dovedindusă dreptate sf. Andreĭ, mă rog ferbinte să i să rădice titlul răpireĭ căci el iaste înpovorat cu rușinea această fără niciun cuvânt, și va rămânea spre vecinică pomenire preaosf[inției Voastre].

Al preaosf. voastre prea plecată slugă

(ss) Andrei vel Căpit[an].

Mitropolitul Veniamin pune următoarea rezoluție:

«1815: Oct: 4: Prea cuvioase arhimandrite Kir Teodorite și Dum[ne]ta Pah[arnice] Costandine veți cerceta toate scrisorile jă[luitoru]lui și dacă mai înainte va fi fost breasla crăciumarilor înkinată la biserica sfântului Theodor sau macar de când părîtul au întrat în slujba stărostieĭ și maĭ în urmă sau dus la biserica sf. Andreĭ sau poate că maĭ înainte au fost la biserica sf. Andreĭ și părătul au vrut în puterea sa fără știrea stăpânirea ai trage

la sfăntul Theodor, dupre cum veț afla adevărul să ni să facă arătare ca săĭ puĭ la cale fiindcă nu voim a să nedreptăți nici unile din arătatile biserici.

(ss) Veniamin Mitropolit »[1]).

2. Steagul

Steagul, ca simbol al breslei, nu-l găsim amintit pentru Moldova, înainte de secolul al XIX-lea, deși în Polonia, de unde, probabil, a fost adoptat, era nelipsit, încă din veacul al XVI-lea, dela procesiunile religioase și dela înmormântările breslașilor[2]). La noi nu pare să fi fost introdus înainte de Regulamentul Organic, deoarece prima mențiune despre steag o face programul serbărilor înscăunării lui Mihai-Vodă Sturza, ce are loc la 26 August 1834, în alaiul domnesc luând parte și « Corporațiile cu a lor steaguri », urmând armașilor de sub conducerea armașului celui mare[3]). O dovadă că în această epocă breslele moldovenești încep a-și face steaguri, este inscripția pe care breslașii ciubotari ruși, din Iași, o pun pe steagul lor reînnoit la 1852, arătând că « La 1839 sau făcut din nou », iar steagul Breslei casapilor din Iași, poartă data « 26 Octombre 1836 ». Steagurile breslelor din Siret și Suceava, mai vechi, nu existau înainte de răpirea Bucovinei, ci, introduse în urmă, independent de orice obiceiu moldovenesc.

Steagul care se mai păstrează și astăzi, în ultima biserică de lemn care mai trăește la Iași, cunoscută sub numele de « biserica din Rufeni », cu hramul Sf. Arhangheli Mihail și Gavril[4]), este un postav roș, de 1,20 m pe 1,80 m, în două colțuri, bogat brodat în fir de aur, pe care, câte doi serafimi, luna, soarele și patru stele străjuesc, de o parte, icoana marelui Ierarh Neculai, pictată pe o deosebită pânză aplicată în mijloc, iar, de cealaltă parte, icoana

[1]) Arhiva bis. Sf. Andrei din Iași, doc. III.

[2]) Dr. Lucija Charewiczowa, *Lwowskia organizacje zamodowe za czasow polski przedrozbiorew* (Organizarea întreprinderilor liovene până la desmembrarea Poloniei). Lwow, 1929, p. 10.

[3]) Th. Codrescu, *Uricariul*, vol. VIII, p. 187.

[4]) Până în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, Rufenii erau satul din spre Nord-Est al orașului. Pe aici venea drumul de peste Prut, dela Sculeni, care, după ce trecea satul și « Podul de piatră » (azi Podul de fier) de peste pârâul Câcaina, intra în oraș, ridicând dealul pe ulița Făinăriei (azi str. Cucu).

Sf. Arh. Mihail și Gavril, — patronii probabil ai breslei — în jurul căreia scrie: « La 1839 sau făcut din nou și la 1852 sau mi...

Steagul ciubotarilor ruși din Iași. (Biserica Rufeni din Iași).

Breasla cibotarilor ruș ». Pânza e pusă în vârful unei prăjinii de trei metri, terminată cu un glob pământesc de alamă și crucea deasupra.

Un alt steag, de aceeași formă și din același postav roș, însă de dimensiuni mai mici, și mai sărac în ceprăzărie, se găsește la biserica Sf. Dumitru-Misai din mahalaua Tătărașului din Iași. Pictura aplicată la steag reprezintă, pe o față, pe Sf. Dumitru, călare, ucigând dușmanul cu sulița, și inscripția « 26 Octombre 1836 », iar, pe cealaltă față, găsirea Sf. Cruci. După spusele bătrânilor, acest steag aparținea pe vremuri breslei casapilor, al căror patron era Sf. Dumitru, iar biserica de mai sus, dată în purtarea ei de grije.

La Siret, în Bucovina, se găsesc iarăși vechi steaguri de ale breslelor. Acela al breslei cojocarilor din acest târg nu poartă data confecționării sale, însă nu trece dincolo de răpirea Bucovinei. De coloare albăstrie, cu dimensiunile de 2 m. pe 2,50 m., se termină, ca și cele dela Iași, cu două colțuri triunghiulare. In față, e pictată icoana Sf. Ilie, cu carul său, la care sunt înhămați două perechi de cai înaripați; mai jos, apa Iordanului, iar lângă mal, proorocul Ilisei, după cum indică inscripțiile respective: sus, în stânga, « Sf. Prooroc Ilie Presvitereanul », la mijloc « Sf. Prooroc Ilisei » iar jos, în dreapta « Apa Iordanului ». Pe cealaltă parte a pânzei steagului, o altă pictură, reprezintă botezul Sfântului Ioan de către Zaharia. Totul e pus în vârful unei prăjini de 4 m.

La 1923, cojocarii din Siret își fac un steag nou, identic cu cel vechiu, atâta doar că pânza e de data asta de coloare roșie.

Cu toate că breasla e desființată pe baza recentei legi a Camerelor de muncă, datorită căreia arhiva le-a fost ridicată și depusă la Camera de muncă, cojocarii, în marea lor majoritate moldoveni, păstrează și astăzi obiceiul de a scoate steagul la cele patru iarmaroace anuale din Siret: de Ispas, de Stratenie, de Sf. Maria cea Mică și de Sf. Neculai, după cum mai e scos de Sf. Ilie, când se sărbătorește patronul cojocarilor, de Bobotează și la înmormântările meșterilor și ajutoarelor lor [1]).

Despre steagul breslei cojocarilor din Siret amintește și S. S. Prof. Simeon Reli, ca fiind « străvechiu » [2]), scos la ceremonii și însoțind și el pe breslașii lui la mormânt, așa cum lasă, cu limbă de moarte, un bătrân ciubotar din mahalaua Rufenilor, poate ultimul din

[1]) Ambele steaguri sunt în păstrarea d-lui Ioan Nemeș, cojocar, născut la 1875, în Siret, fost președinte al breslei, meșteșugul fiind trecut din îndepărtate vremuri, din tată în fiu.

[2]) *Orașul Siret în vremurile de demult*, p. 147.

breaslă, dar, în jurul lui se adunau breslașii și la zile de sărbătoare. « In vremurile trecute, spune Păr. Reli, în zilele de iarmaroc: mai ales de « iarmarocul cel mare » din ziua Sf. Neculai, toate cartierele Siretiului se puneau în mișcare, întrerupându-și liniștea monotonă la sunetul clopotelor tuturor bisericelor românești ale târgului. In aceste zile, toți breslașii, tineri și bătrâni, cuprinși de însuflețire și de bună voie, se adunau desdimineață la stărostia breslei lor și grupându-se în jurul steagului, porneau spre biserica Mușatei cu orchestra în frunte. Astfel urmau ei unei vechi datini împlinite atâția ani de-a-rândul de părinții și strămoșii lor, de-a începe cu o rugăciune de « Doamne ajută » în biserică, afacerile de negoț în zilele iarmarocului. Sunetul asurzitor al muzicii breslașilor atrăgea îndată și pe sătenii veniți cu grămada la iarmaroc, în haine de sărbătoare... După slujba dumnezeească obișnuită, breslașii se adunau în piață unde se făcea deschiderea solemnă a iarmarocului cu rugăciune din partea preoților și cu sfințirea apei » [1]).

Tot la Siret se mai păstrează steagul breslei măcelarilor, brutarilor, frizerilor, morarilor, cofetarilor, dubălarilor și dogarilor. Este însă făcut abia în 1903, la Viena, din postav albastru, de 2,50 m pe 3 m, iar prăjina de 3 m. In față e aplicată, în pictură de uleiu pe pânză aplicată pe steag, icoana Sf. Francisc, iar în dos, brodate în fir de aur, emblemele meșteșugurilor asociate: un cap de bou (măcelarii), un covrig (brutarii), o farfurie ovală (bărbierii), o bomboană lungă (cofetarii), o piele întinsă (dubălarii) și un butoiu (dogarii) [2]).

Cizmarii, croitorii, curălarii, frânghierii, pălărierii și tapițerii, tot din Siret, aveau și ei steagul lor, de coloare verde, de 1,50 m. pe 1,50 m. având pictat, pe față, icoana Sf. Iosif cu Isus Hristos în brațe și, în dos, pe arhanghelul Gavriil cu sabia în mână ucigând balaurul. Acest steag este făcut la 1891, și e scos, ca și celelalte, la amintitele solemnități și patronul breslei, Sf. Gavril [3]).

Aceste steaguri însă, nu sunt a unor bresle individuale, ci a unor grupe de bresle formate conform diplomelor împărătești din

---

[1]) *Ibidem*, pp. 145 și urm.

[2]) Steagul se păstrează la d-l Leon Krauss, frizer, fost secretar al breslei timp de 45 de ani, D-sa fiind născut în Siret la 1863.

[3]) Steagul e în păstrarea d-lui Iosif Podruski, cizmar din Siret, născut la 1865 în acest oraș și fost președinte al breslei.

1804, în baza cărora se alcătuesc, în Bucovina încă două ocoale de bresle, la Siret și Suceava, în afară de acel dela Cernăuți, care exista dela 1799 [1]).

La Suceava se găsesc cinci steaguri, din care două a breslei ciubotarilor, unul azuriu, din 1865 [2]) și altul roș, din 1885, ambele de formă dreptunghiulară, fără colțuri, cu icoana Vovideniei de o parte și Sf. Grigore de cealaltă [3]); un steag al fierarilor [4]), unul al măcelarilor [5]) și unul al grupului al 5-lea de bresle din Bucovina care-și aveau sediul la Suceava [6]). Toate sunt de sub dominația austriacă.

Ion Brezoianu afirmă că « fiăcare corporațiune își avea sigillul său » [7]). In Bucovina găsim peceți de ale breslelor, introduse însă de noul regim, de după 1775, după moda Apusului. Că acestea nu au existat mai înainte, ne-o dovedesc documentele breslășești, unde nu se găsesc asemenea urme. Că ele au fost introduse ulterior, rezultă din aceea că, cea mai veche pecete din aceste părți, aceea a breslei tălpălarilor și ciubotarilor din Suceava, are inscripție moldovenească, în litere cirilice, din 1780; o altă pecete, cu inscripția la fel, este a breslei olarilor tot din Suceava, din 1803 [8]).

O pecete moldovenească din primele timpuri ale ocupației este aceea a cizmarilor din Suceava: « gelb cziszma: Macher Zuft. Sigel Suczawer » spune inscripția din jurul celor doi îngeri care susțin o coroană domnescă deasupra unui pantof. « Cziszma: macher » e vădit o românească nemțită! Este sigur apoi că ciubotari moldoveni de aici erau împărțiți în două bresle: una de ciubotari galbeni — cărora le aparținea sigiliul — lucrând adică

---

[1]) Diploma pentru alcătuirea ocolului de bresle Siret, datează din 30 Septemvrie 1804 și se găsește la muzeul orașului din Rădăuți. Diploma pentru ocolul Suceava, este din 10 Iunie 1804 și se găsește la d-l Iacob Renner, din Suceava, fost staroste al breslei ciubotarilor din acest oraș.

[2]) Se găsește la d-l Iacob Renner, din Suceava.

[3]) Se află la d-l Const. Paiuc, meșter ciubotar din Suceava.

[4]) Este la Camera de muncă, Suceava.

[5]) La Cooperativa de producție « Ovidenia » a meșterilor ciubotari români din Suceava.

[6]) La Camera de muncă.

[7]) *Vechile instituțiuni alle României*, p. 103.

[8]) Despre ambele aceste două peceți am putut lua cunoștință mulțumită d-lui Prof. Dr. Rudolf Gassauer, care a avut bunăvoința să mi le comunice.

pielea galbenă, de teletin, și o altă breaslă, de ciubotari negri — cărora le aparținea făclia dela biserica Adormirea Maicei Domnului din acelaș oraș —, lucrau pieile mai fine.

O breaslă nemțească trebue să fi existat către aceeași dată, deoarece o pecete spune în limbă curată: « Suczawer schumacher Zunft Sigel: 1804 », având ca emblemă doi lei care țin o cizmă cu pinten și deasupra o coroană [1]). Este de observat că toate aceste peceți sunt pentru ceară.

In Moldova, pontul al 2-lea al făclierilor din Botoșani și al 12-lea al catastihului breslei scripcarilor din Huși vorbesc de « cutie peceluită », la 1794 și 1795.

§ 2. — Patrimoniul breslelor

In patrimoniul breslelor intrau toate drepturile și datoriile acestora, de orice natură ar fi fost ele, patrimoniul unei persoane fizice sau morale nefiind decât « o universalitate juridică, cum îl definește G. Baudry-Lacantinery, a cărui valoare pecuniară este reprezentată prin suma valorilor pozitive și negative a diferitelor elemente ce figurează în ea » [2]). Breslele își aveau o avere a lor, fie că aceasta era reprezentată numai prin bunuri mobile, fie că cuprindea și bunuri imobile, dar, întotdeauna, creanța activă, a monopolului producerii sau desfacerii unor anumite lucruri, nu le lipsea, fiind însăși baza existenței lor. De asemenea, ele aveau și datorii, fie către Domnie, fie către alte autorități constituite, fie către Biserică sau societate. In curgerea vremurilor, echilibrul elementelor active și pasive ale acestui patrimoniu, este supus la o serie de oscilații, care, cu cât ne apropiem de secolul al XIX-lea, cu atâta înclină mai mult la pasiv, fie prin înînmulțirea datoriilor, fie prin știrbirea drepturilor lor.

Lăsând, pentru moment, la o parte monopolul producerii și al desfacerii anumitor bunuri economice, precum și îndatoririle breslelor față de Biserică și operele de asistență ale acestora, despre care vom vorbi în capitolul ce urmează, să cercetăm, deocamdată,

---

[1]) Aceste două peceți mi-au fost date de către d-l Const. Paiuc, maistru cizmar din Suceava.

[2]) *Précis de droit civil.* Paris, 1912, vol. I, p. 64, Nr. 101[6].

valorile materiale din patrimoniul breslelor, precum și obligațiile acestora, altele decât cele de ordin religios și moral.

1. Elemente active

Printre elementele active, cutia breslei este nelipsită, în toate timpurile, iar, uneori, bunurile imobile apar și ele.

a) *Cutia*

Cuvântul « cutie » avea două senzuri: unul de « casetă », « lădiță », și altul de « fond bănesc al breslei »:

« Pentru praznic câți bani să vor strânge, să facă starostele împreună cu briasla o cutie pecetluită și toți banii aceia în cutia aceea să între », hotărește pontul al 2-lea al catastihului din 1794, al făclierilor din Botoșani [1]); « Câț bani să vor strângi piste anu la breaslă osăbit de venitul starostelui, să aibă ai strânge la cutiia cea pecetluită », spune pontul al 12-lea al catastihului din 1795 al breslei meșterilor scripcari din Huși [2]), iar catastihul blănarilor din Botoșani, atât în forma întâiturii, din 1768, a Mitropolitului Gavriil Calimah, cât și în acea, de mai apoi, a Mitropolitului Veniamin, cere ca « să aibă briasla a face cutiia deosăbită » [3]). Numai catastihurile breslelor de ciubotari, atât dela Iași cât și dela Botoșani, nu amintesc, în niciunul din ponturile lor, despre existența cutiei, fără ca aceasta să ne îndreptățească a crede că ea nu exista, întru cât însemnările stărostești din catastihul acesteia din urmă deschid un capitol special: « De când sau pus părale în cutie pentru calfăi pentru ucenicĭ și pentru tovarăș și osă[bit] pentru ci va fi » [4]).

Cutia, cele mai adesea, era o lădiță de lemn de stejar, zugrăvit, ca lăzile de Brașov, în primele timpuri, sau lustruit, mai apoi, de 48 cm. lățime, 65 cm. lungime și 55 cm. înălțime, cu două capace: Primul capac, se încuia cu o cheie, pe deasupra, și acoperea un gol de 20 cm. (unde probabil se ținea catastihul și alte acte de întrebuințare zilnică); al doilea capac format din această primă

---

[1]) N. Iorga, *Istoria industriilor la Români*, p. 206.
[2]) Pr. C. Bobulescu, *Lăutarii noștri*, p. 146.
[3]) N. Iorga, *Breasla blănarilor din Botoșani*, pp. 5 și 13.
[4]) Ms. fol. 31. Anexa Nr. 3.

lădiță, se închidea cu două broaște mari, și acoperea un gol de 32 cm. în adâncime, cu diverse despărțituri, (unde se țineau hrisoavele și banii [1]).

Lăutarii din Huși specificau în catastihul lor, că ea nu se se deschidea decât odată pe an, la ziua praznicului, la « Episcopii fiind starostele de față împreună cu brasla » [2]); o dispoziție analoagă figura și în catastihul din 1768 al breslei blănarilor din Botoșani, cutia urmând a fi deschisă « cu o săptămână mai înaintea praznicului »; dar, cum însăși destinația banilor cutiei silea pe cei în drept să umble la ea și în timpul anului, la reînnoirea catas-

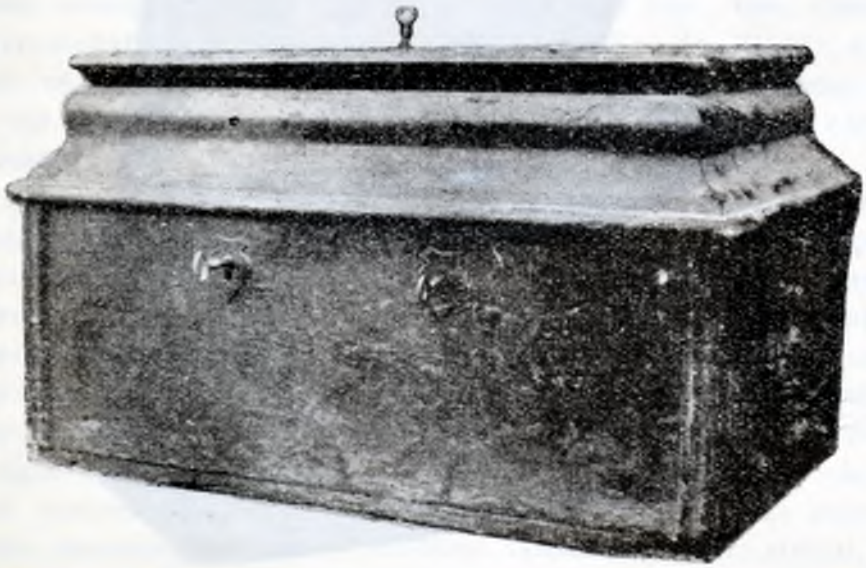

Cutia breslei ciubotarilor din Suceava (Camera de muncă. Suceava)

tihului, în 1818, cu blagoslovenia Mitropolitului Veniamin, pontul al 2-lea nu mai menține această dispoziție. Aceeași cauză face pe Alexandru Const. Mavrocordat să dispună ca la breasla negustitorilor din Iași să se « ție și izvod iscălit de câți bani se vor strânge și câți se vor da » putându-se deci umbla oricând la cutie [3]).

---

[1]) O astfel de cutie, cu zugrăveli, am găsit la d-l Const. Paiuc din Suceava, fostă a ciubotarilor moldoveni. La Camera de muncă Suceava sunt trei cutii, de stejar lustruit, toate de aceeași formă ca precedenta, care au aparținut breslelor de ciubotari, de fierari și de casapi din Suceava.

[2]) *Catastih*, Pont. 12, *loc. cit.*

[3]) Acad. Rom. Doc. 62. Pachet XXX.

Păstrarea și păzirea acestei averi mișcătoare a breslei, era în deobște încredințată starostelui; alteori, cum e cazul negustorilor din Iași, era dată « în sama starostelui și a doi, trei din fruntașii breslii », sau era ales « unul din breslași ca să poarte cutia cu dreptate » cum hotăresc făclierii din Botoșani. Bine înțeles, acei ce aveau a păstra cutia, erau și gestionarii acestei averi, răspunzători în fața sfatului obștesc al breslei.

Fondurile cutiei se formau din cinci categorii de venituri:

Aceiași cutie (deschisă)

1. *Bărbânța* pe care orice meșter, primit în breaslă, trebuia să o depună și din care se deducea, de sigur, cota datorită starostelui ca poclon. La început, bărbânța constând în ceară, aceasta era tot proprietatea breslei, un venit al ei.

2. *Diverse taxe dela meșteri, calfe și ucenici*: Treizeci de bani la suta de lei asupra vânzărilor de marfă pe care negustorii străini le făceau cu ridicata, la Iași [1]); paraua de fiecare leu pe care orice calfă o plătea, din hacul său, la încheierea oricărui contract de

[1]) Privilegiul din Sept. 1783 al lui Alex. Const. Mavrocordat. Acad. Rom. Doc. 62. Pachet XXX.

muncă, în breasla blănarilor din Botoșani; căte douăzeci de parale la suta de lei, asupra valorii mărfurilor cumpărate pe piață, de către breslașii aceleiași bresle de blănari, adică o taxă ad-valorem de 0,50%; havaetul «după puteare lor», către cutia aceleiași bresle, la care erau îndatorați toți meșterii de prin mahalale, dinafară de breaslă, care «numai la zioa tărguluĭ obicinuescŭ de scotŭ căte puțină marfă cu rogojina la uliță»[1]; taxa asupra contractului de ucenicie și a aceluia de muncă cum se hotărîse la breasla ciubotarilor din Botoșani[2]; la tocmeala de tovărășie cu meșterii lăutari din Huși, orice străin trebuia să plătească șase lei la cutia breslei acestora[3]. La breasla negustorilor din Iași, Alex. Const. Mavrocordat, mai hotăra și o «împlineală» de $2^1/_2\%$ «pe bani ce a rămâne să de un neguțitoriu la altul dintr'acei ce se vor giudeca» și a căror pricină fusese căutată de către staroste[4].

3. *Gloabele* aduceau și ele un venit cutiei, deși, după obiceiul pământului, ele se cuveneau acelora care judecau și hotărau pedepsele. Catastihul breslei blănarilor din Botoșani o spune lămurit: «Pentru căți bani se vor strănge din milostenia breslei și dintr'alte gloabe, să aibă breasla a face o cutie osebită, întru carea să adune aceĭ bani...»[5]. Așa încât toate gloabele, adică toate amenzile, care se prevedeau prin catastihuri pentru contravențiile la dispozițiile lor, nu se cuveneau starostelui ci cutiei breslei, chiar dacă ponturile nu specificau: neascultarea și necinstirea starostelui; smomirea ucenicilor; vinderea tăinuită, de către străini, a mărfurilor pe care le producea sau desfăcea și breasla; neascultarea de poruncile domnești comunicate prin staroste; intrarea pe ascuns în tovărășie cu străinii de breaslă; cumpărarea de marfă dela străini, fără știrea starostelui; confecționarea altor produse decât acelea autorizate breslei, sau, vânzarea mărfurilor confecționate de Armeni sau Jâdovi, toate aceste fapte, pe care catastihurile breslelor de ciubotari din Iași și Botoșani le pedepsea cu globirea, în bani sau ceară, se vărsau la cutia breslelor respective, constituind un

---

[1]) *Catastih*, pont. 9, 10 și 14.
[2]) Ms. fol. 31. Anexa Nr. 3.
[3]) *Catastih*, pont. 4.
[4]) *Loc. cit.*
[5]) Pontul 2.

avut al lor [1]). Blănarii din Botoșani prevăd gloabe, de una ocă ceară, pentru acei breslași cari nu ar prăznui «cu căzuta creștinească cuviință» ziua prazniculuí, a Sf. Prooroc Ilie [2]), sau nu ar voi să vie la îngroparea unuia dintre breslași [3]).

Alexandru Const. Mavrocordat, prin privilegiul pe care-l dă negustorilor din Iași, la 1783, prevede și două gloabe cu care să se alimenteze cutia breslei: «oricare se va afla cu cot și cu cumpănă vicleană, să plătiască gloabă cinci lei sau oricât să va găsi cu cale de fruntași, care și dintracea gloabă asămene pe giumătate să fie a starostelui și pe giumătate să să pue la cutie»; iar, mai departe, după ce hotărește să se globească pe negustorul care va zice cuvânt de necinste altui negustor, adaugă: «iar care va rădica mâna mai cu mare pedeapsă, după cum vor găsi cu cale și vor hotărî fruntașii, din care gloabă giumătate să fie a starostelui și giumătate să să pue la cutie» [4]).

4. *Milosteniile* se prevăd prin însuși catastihul breslei blănarilor din Botoșani ca date cutiei: «Pentru căți bani să vorŭ strânge dinŭ milostenie...» începe pontul al 2-lea, și trebue să fi fost în obiceiul breslașilor de a le face, de vreme ce fac obiectul unei dispoziții anume. De sigur că acestea aveau loc cu ocazia prăznuirii hramului, a acoperirii chetuelilor de înmormântarea breslașilor nevoiași și, mai ales, când breasla pornea să facă vreun lucru pentru pomenirea ei și în deosebi cele cu privire la Biserică.

Breasla tălpălarilor din Iași primește ca danie, prin milostivirea lui Alexandru Constantin Mavrocordat, locul de pe malul Bahluiului, care-i era trebuitor uneltirii meșteșugului ei [5]). Tot acest voevod este cel dintâiu a milui breasla mișeilor din Iași, prin hrisovul său din 1 Martie 1783, cu câte zece lei pe lună din vama cea mare domnească, miluire care se va reînnoi sub toate domniile până la Ioan Sandu Sturza, la 14 Ianuarie 1823 [6]).

---

[1]) *Catastihurile breslelor ciubotarilor din Iași și Botoșani*, pont. 1, 3, 10, 12—16; *al făclierilor din Botoșani*, pont. 4 și 5; *al lăutarilor din Huși*, pont. 2, 3, 5, 7; *al blănarilor din Botoșani*, pont. 3, 5, 8 și 11.

[2]) Pontul 1.

[3]) Pontul 4.

[4]) *Loc. cit.*

[5]) Vezi *supra*, p. 279.

[6]) Th. Codrescu, *Uricariul*, vol. V, pp. 324 și urm.

Tot printre miluiri trebue să punem și scutirile de dăjdii de care se bucura întreaga breaslă, cum erau acelea date cioclilor din Roman de către Antioh Cantemir și alți voevozi.

Iată hrisovul lui Antioh-Vodă:

« Ion Antioh Constantin Voevod B[o]ji[iu] M[i]l[o]stei[u] g[o]sp[o]dară zemli Moldavscoi.

« Scriem domniia mia la boiarĭ și la toț slujĭtoriĭ cariĭ veț înbla cu toate slujbele domnieĭ meale la trăg la roman. dămuvă știre dacă veț vedia cartia domnieĭ meale. Iar voi toți ca să aveți a lăsa în pace, pre vătavul, și cu toți ciocliĭ de trăgu de roman, de dajde, de zloți, de leĭ, și de taleri și de galbenĭ și de podvozi și de braniște de făn, și de toate dările și angheriile căte vor fi pre alții acol în trăgu în roman, de toate să fie în pace. Că domniia mia mam milostivit și iam ertat pre dănșiĭ de toate căte maĭ sus scriem. Precum au fostu și la alți domni main[ai]nte de noĭ. Numaĭ să fie de grija oaselor a le astruca iar de alte de toate să hie în pace. Așijdere și după a noastrâ viiață și domnie pre cine Dumnezău va aleage domnu a fi întraceastâ țarâ în moldova tocmirea noastră ceam tocmit acestoră nevoĭtori ciocli. cariĭ străng trupurile acelor morți, și acelor ca să aibâ a întări și ei cum și noĭ. Iarâ cariĭ sar ispiti a strica Tocmiria și așezaria aceasta, să hie asupra aceluia precum blastămâ întracest catastih. ce toț cas aĭbâ a tocmi și a întări ca să fie pomeniț și aceia domni, cum și noi. iar ce slujĭtoriu să va ispiti întru ceva aĭ învălui peste cartia domnieĭ meale, acela de mare certare va fi de la domniia mia și de lalți domni ce vor hi în ourma noastrâ. Amin.

U Ias lt. 7208 (= 1700) Mart 22.

însă numaĭ până la treĭzăci de oameni să aibă a face iar nu mai mulți.

(ss) Ion Antioh Constantin Vvd. »[1])

b) *Bunuri imobiliare*

Problema dacă breslele puteau sau nu fi proprietare de bunuri imobile, trebue neapărat soluționată afirmativ, întru cât, dacă primul document, care ne vorbește despre o astfel de proprietate

[1]) Acad. Rom., Ms. 965, fol. 5 verso. Adăugirea este scrisă de însăși mâna Domnitorului.

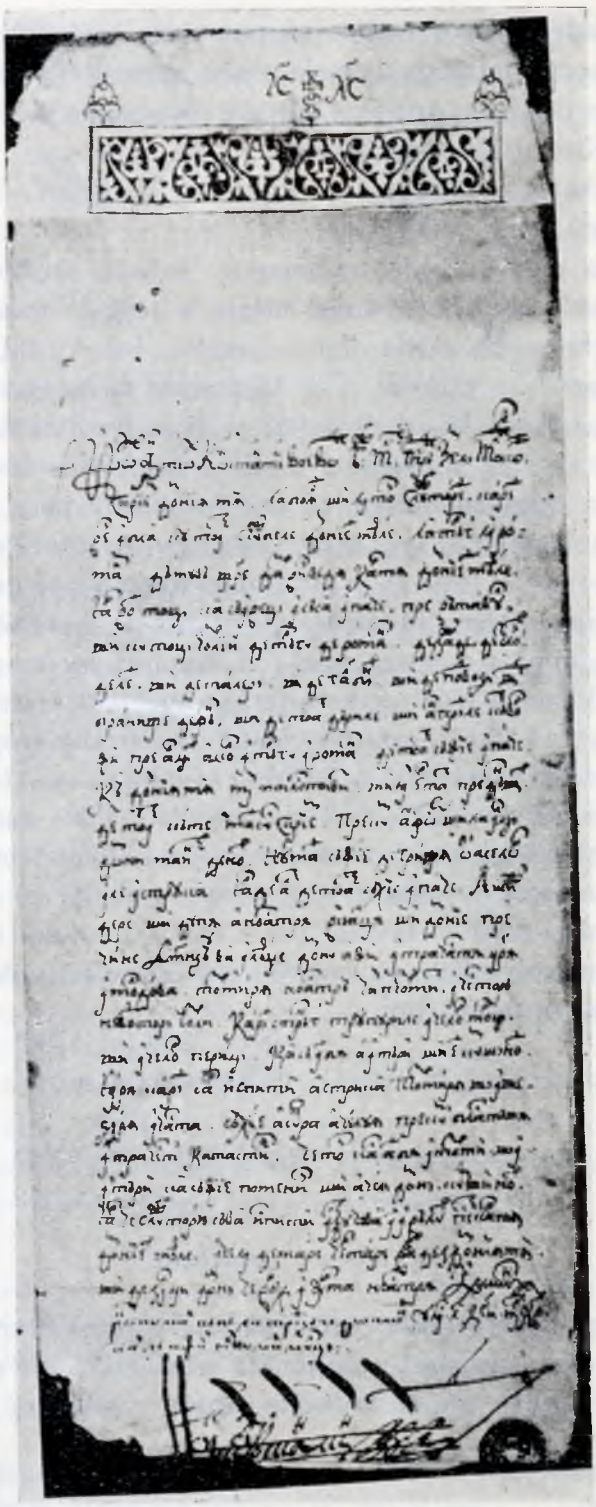

Hrisovul lui Antioh Cantemir pentru cioclii din Roman. (Acad. Rom., Ms. 965, fol. 5 verso).

a breslelor poate da loc la discuții, altele, de mai târziu, sunt neîndoielnice.

Intr'adevăr, primul document, despre care vorbim, este zapisul prin care Vasilie, starostele de butnari din Mărâței, dimpreună cu breslașii lui, vând, la 7 Mai 1665, niște delnițe de pământ Mânăstirii Bisericanilor [1]). C. Ed. Wachmann socoate că aceste delnițe, adică aceste fânațuri, locuri de coasă, reprezentau o proprietate familiară, stăpânită în indiviziune [2]), ceea ce este neverosimil, dat fiind că însuși actul arată că stăpânitorii nu aveau origină comună. Este neîndoielnic că ne găsim în fața unei proprietăți aparținând butnarilor, adică breslașilor, fie că le venise pe cale de cumpărare, fie, mai probabil, pe calea vreunei danii domnești.

Cum că breslele aveau capacitatea de-a stăpâni și bunuri imobiliare, avem dovada mișeilor și a tălpălarilor din Iași. Cei dintâi cu un loc, în deplină proprietate, de peste 3½ ha., în marginea din spre Nord-Vest a orașului, iar, alături de dânșii, era proprietară și breasla tălpălarilor, pe altă bucată de pământ de 8175 m. p. [3]). Dacă autenticitatea actelor de proprietate a celor dintâi este contestată, fapt este însă că în tot decursul secolului al XVIII-lea și până în a doua jumătate a secolului următor, breasla stăpânește efectiv acest teren, pe care breslașii își fac casă, iar străinii așezați pe locul breslei, plătesc acesteia bezmăn, cu care se alimentează cutia breslei. Această stăpânire e recunoscută și de către Domnie, care orânduește cercetări la fața locului, cu măsurători și stâlpuiri, ori de câte ori mișeii se jeluiau de încălcarea locului lor [4]). Pentru locul tălpălarilor avem însă actul de dobândirea proprietății, din 20 Iunie 1784 [5]), mărturisind dania lui

---

[1]) B. P. Hajdău, *Arhiva Istorică a României*, vol. I[1], p. 79.

[2]) *Despre corporațiuni*, p. 84.

[3]) Atragem atenția că planul locului mișeilor, așa cum e dat de Gh. Ghibănescu, în Revista « Ion Neculce », vol. IV, (1924), p. 87 și 90, este greșit: latura dinspre Miazăzi e trecută ca fiind de Răsărit; cea dela Apus, ca Miazăzi; în loc de Miazănoapte, Apus și în locul Răsăritului s'a trecut Nord. Heleșteul și apa Bahluiului erau spre Apus de locul mișeilor și nu la Sud, cum arată în plan, deoarece retrăgându-se apa Bahluiului, talpalarii devin vecinii lor « pe de la deal despre răsărit șalătură cu locul calicilor » pe o lungime de 48 stânjeni.

[4]) Gh. Ghibănescu, *Breasla mișăilor și locul calicilor din Iași*, în Rev. « Ion Neculce », vol. IV, pp. 81 și urm.

[5]) Vezi pag. 279.

Alex. Const. Mavrocordat. Așa încât, existența proprietății imobiliare în patrimoniul breslelor, nu poate fi contestată.

2. Elemente pasive

La pasivul patrimonial al breslelor, erau două mari condeie: dăjdiile și anume angării.

a *Dăjdiile*

Până la Regulamentul Organic, ruptele formau regimul fiscal al tuturor breslelor, cu excepția celor sociale, care, înafară de rare excepții, erau scutite de dăjdii.

Prin « ruptă » se înțelegea un contract care intervenea între breslași și Visterie sau Cămara domnească, prin care se stipula quantumul sumei ce urmau să plătească anual către fisc și modalitățile acestei plăți. Suma pe care se obligau breslașii să o răspundă pare că se stabilea în trei chipuri: Se fixa prin contract, o cotă fixă și egală cu care trebuia să contribue fiecare breslaș, cotă mai mare pentru căsași adică pentru cei familiari, socotiți mai cuprinși, și, mai mică, pentru holtei, adică pentru cei neînsurați, cari în deobște erau mai tineri și mai nevoiași; alteori această cotă, stabilită prin însăși rupta care se iscălea de breslași, nu era egală pentru toți, cu distincția de căsaș și holtei, ci se fixa pentru fiecare în parte după starea sa materială; și, în fine, un al treilea sistem, era acela al cislei, prin care, contractul nu arăta decât suma globală pe care breslașii erau ținuți să o răspundă, urmând ca ei în de ei să stabilească partea de contribuție a fiecăruia, proporțional cu starea pe care o aveau. In toate cazurile, răspunderea solidară și nelimitată a tuturor breslașilor față de Visterie, era de rigoare.

Intr'adevăr, sub a doua domnie a lui Grigore Matei Ghica, cismarii din Iași încheie cu Visteria următoarea ruptă:

« Io Grigore Ghica Voevod. Bj. Ml. gosp. zem. Mold.

« Facem știre cu această carte a domniei meale pentru cizmarii din Iaș iat că sau tocmit cu ruptă la visterie pe 13 liud căsari și pe 3 holtei ca să dea pe an căte 6 ug. de omul căsar și de holtei căte 3 ug. care fac pentru tot 87 ug și acești bani săi dea pe

3 civerturi începăndusă civertul lor cel întăi de la luna lui Maiu, vor da ug 29, și la septembrie vor da 29 ug și la ghenar vor da 29 ug și pă acești bani vor da și răsura căte 3 par. de ug iar cu alt cu nimic să nu fie supărat nici cu civerturi nici cu hărtii nici cu cun fel de angarii ci despre toate să fie apărați și scutiți și pentru ca să fie cunoscut de cătră țeară li sau dat pecete roșie pe fețele lor, pentru aceia d[omnia voa]stră boiari și voi slujitori care veți umbla or cu ce fel de slujbe a domniei meale, aici la Iaș toț să urmați după cum poroncește domniia mea căci cine sar ispiti a le face lor cât de puțin val peste cartea domniei meale unii ca aceia vor fi de mare certare dela domnia mea.

7249 (= 1741) [1])

Prin urmare, rupta cismarilor din Iași, la această dată, se încheie pe optzeci și șapte galbeni ungurești. Pe fiecare căsaș îl călca șase galbeni pe an, iar pe cei holtei, numai câte trei.

Rupta pe care o acordă Constantin Cantemir negustorilor din Iași, la 4 Mai 1686, prevede tot o sumă globală « soma care săntŭ ei tocmiți cu domnia mea » dar aceasta nu mai este egală pentru toți, ca în cazul de mai sus, ci îi așează « la o cale cum precăt iau fost prilejul lor și leam făcut și cărți pre tocmala lor izvod ce este la măna starostelui de neguțători cu pecetea domniei mele ». Se hotărîse deci pentru fiecare negustor în parte « banii acia cine precum este așăzatu », pe care starostele trebuia să-i adune după lista care i se încredințase, cuprinzătoare de numele și de suma cu care fiecare urma să contribue la acoperirea totalului ruptei convenite [2]).

In hrisovul de așezarea dăjdiilor acelorași negustori, pe care Alexandru Const. Mavrocordat li-l dă în Septemvrie 1783, se prevede că « toți neguțitorii ce dau dajde și săntŭ în izvodul Visteriei cu pecete Gospod, cum și alții care să vor mai pune, avănd răvașele dsale vel Vist[ernicului] care va fi după vremi spre încredințare că este dajdea lor cu neguțitorii, socotindusă

[1]) Acad. Rom., Ms. 237, fil. 445, verso.

Faptul că li se acordă « peceți roșii pe fețele lor » pare o excepție, deoarece acestea se eliberau, în deobște, slujbașilor Curței și instituțiilor de Stat, care-și plătiau dajdia cu ruptă individuală, și nu în cislă. (Gh. Ghibănescu, *Catastihul Iașilor din 1755*, p. 8).

[2]) Th. Codrescu, *Uricariul*, vol. II, p. 35.

unul cu altul un leu șasezeci și șapte de bani: banii Visteriei, și căte patrusprezece parale de leu obicinuita răsură după cisla ceși vor face ei în de ei pe starea și putința fieștecăruia; după care cislă să de izvod la Visterie iscălit de starostele și de cățiva fruntași ai neguțitorilor; arătând pe fieștecare anume cu porecla lui și la ce loc se află șăzători, și după acel izvod vor da într'un an unsprezece dăjdii, adecă: șasă dăjdii căte căte *(sic)* pe una pol lună o dajdie și trei dăjdii la vremea agiutorinței de iarnă și și două dăjdii la agiutoriul cheltuelelor Visteriei ce să ea vara iar mai mult de dăjdiile arătate să nu se supere»[1]). Faptul că aici se fixează unsprezece dăjdii a câte un leu și șasezeci și șapte de bani dajdea, ceea ce revine — dacă socotim leul a 120 de bani, cât valora în această epocă —, la șaptesprezece lei și șaptesprezece bani pe an, de fiecare breslaș, este numai un chip de-a se ști q antumul sumei pe care breasla trebuia să o plătească anual, și nu că fiecare breslaș urma să verse la stărostie câte 17 lei 17 bani pe an, în unsprezece rate egale. Această cotă era socotită «unul cu altul», însă contribuția negustorilor din breaslă varia dela om la om, după averea ce aveau, cota contributivă fiind proporțională cu această avere ce se stabilea în sfatul obștesc al breslei când se cisluiau ei în de ei.

După Gh. Ghibănescu, între sistemul de ruptă fixă pe cap de breslaș și acela al cislei exista o profundă deosebire, deoarece, dacă rupta era, spre exemplu, de 175 galbeni, și breasla se compunea din 35 de persoane, în cazul întâi se «știa că fiecare avea a plăti 5 galbeni pe an, fie că în cursul anului dispărea sau nu vreunul dintre ei. Dacă ar fi plătit birul în cislă trebuia ei să garanteze la fiecare șfert cei 26 galbeni, fie că erau sau nu erau 35 la număr»[2]). Deci, după această teorie nu orice ruptă atrăgea implicit și răspunderea solidară și nelimitată a tuturor breslașilor, ci numai aceea în care se stipula fixarea cotei individuale prin cislă. Părere cu totul greșită, deoarece, în caz contrar, care mai era necesitatea încheierii acestor rupte colective când Visteria cunoștea și ruptele individuale? Fapt este, că oricare ar fi fost forma ruptei, suma globală statornicită între breaslă și Visterie sau Cămară trebuia plătită de semnatarii cari figurau în izvod, iar, în caz de insolvabilitate sau de dispariția unuia dintre ei,

[1]) Acad. Rom., Doc. 62. Pachet XXX.

[2]) *Breasla Armenilor din Roman*, Iași, 1910, p. 10.

ceilalți tovarăși acopereau cota acestuia, fără a putea să introducă un alt nume pe listă, după cum nici nu-și puteau scădea cotele prin introducerea de noui membri în breaslă: «iară de vor mai veni și alți negutitori, spune sus menționatul hrisov al lui Constantin Cantemir, să nui tragă agiutoriu la dănșii ce afară din soma care sântŭ ei tocmiți cu domniia mea, să aibă a da și aceea precum se va așeza eĭ să se adaogă soma iară nu se scază» [1]). Tocmirea ruptelor colective erau tocmai o garanție că întreaga sumă prevăzută în învoială, va intra în casă, ceea ce, de altfel, o spune însuși Ghibănescu, vorbind de birul breslei Armenilor din Roman: «Plata birului însă, pentru mai multă siguranță nu se făcea pe individ ci și pe grupă, pe comunitate, pe *breaslă*, pe *rufet*, când individul nu prezenta fiscului destulă suprafață socială nici garanție legală» [2]).

Suma cu care se încheia prima ruptă, nu rămânea aceeași sub toate Domniile, ci, trebuind reînnoită odată cu înscăunarea fiecărui nou domn, și cum tot venitul țării era al lui, avea toată libertatea să scadă sau să ridice suma globală a ruptelor breslelor, și, în consecință, cotele individuale și sistemul însuși de socotirea lor. Așa, spre exemplu, de unde Alexandru Const. Mavrocordat, stabilise sistemul cislei cu o cotă medie de 17 lei și 17 bani, trei ani mai târziu, în Noemvrie 1786, Alexandru Ioan Mavrocordat, nu numai că desființează cisla, înlocuind-o cu cotă fixă și egală, dar încă o și scade simțitor: «am hotărăt ca darea birului lor să fie la Vistieria Gospod, dănd căte cinsprăzăci lei pe anu de tot numele, de două ori întrun anu, adecă giumătate la Sfeti Gheorghie și giumătate la Sfeti Dimitrie, dănd pe această sumă și căte cinci parale, de tot leul răsură și cu mai mult să nus supere, nici să să însărcineze» [3]).

Inlăuntrul breslei, membrii ei erau liberi să scutească pe acei cari, din diferite motive nu puteau răspunde cota aferentă: «Costantin Gulii fiind om bătrăn sa socotit de cătră briasla ciobotarilor noștri moldoveni ca de astăz estĭ ertat di toate dările și havalelile cil calcă în breaslă. [1]828 Săpt. 30» [4]). Uneori, astfel

[1]) Th. Codrescu, *Uricar*, vol. II, p. 35.

[2]) *Loc. cit.*, p. 8.

[3]) Acad. Rom., Doc. 61, Pachet XXX.

[4]) *Catastihul breslei ciubotarilor din Botoșani*, Insemnări stărostești, Ms. fol. 21.

de scutiri se făceau de către Vodă însuși. Așa, la 6 Iunie 1727, Grigore Ghica scutește pe « Ioniță curelar gospod care lucrează la cămara gospod » de banii ruptei și de toate angăriile, « nimărui nimic să nu dea măcar or ce greu ar fi pe țeară sau pe breasla curelarilor », ordonând ca « tu văt[af] de curelari și voi curelari la nimic cu voi să nul amestecați » [1]). Tot Grigore-Vodă Ghica, la 23 August 1740, scutește pe Ivan Brașovanul « de toate dările și angăriile or căte ar fi pe alții el și dughiana lui să nu fie supărat. Așijdere, să aibă pace și despre neguțtori el și dugheana lui, la schimburi să nul supere și nici să schimbe galbeni nici zloți nici orți nici lei nici altfel de bani niciun fel întru toate și de toate să aibă bună pace ca să poată odihni nesupărat fiind om strein » [3]).

Breslele economice, până la așezământul lui Alex. Ion Mavrocordat, în 1786, erau toate cu rupte la Visterie, iar cele naționale obștești la Cămara domnească. Acest domnitor ia dela Visterie breasla neguțătorilor din Iași și o trece la Camară, dispoziție care se păstrează și de către domnii cari urmează, între care și Alex. Constantin Moruz, care reînnoește așezământul la 30 Februarie 1803 [2]).

Breslele sociale, principial, erau scutite de dăjdii. Totuși, îl vedem pe Const. Mavrocordat, la 25 Ianuarie 1735, punând la bir și pe cei treizeci de ciocli dela Roman: Ii scutește « de civerturi și de toate dările și angăriile, și de zloți și de galbeni, de podvezi, de cai de olac, de branițe, de fân, de secerea gospod, de salahori, de ghiață, de gunoi, de clăci gospod, de schimburi și de lucru de coasă și de tot lucrul domnesc », însă adaugă imediat: « numai atâta vor da și ei, la vremea hărtiilor, de om câte un galbăn » [4]).

Cu Regulamentul Organic dăjdiile breslelor iau o altă formă.

Incă din 1831, tipografia Mitropoliei Moldovei tipărea o înștiințare prin care, sub semnătura Hatmanului Alex. Ghica și a Vel Visternicului Mihai Sturza, se aduceau la cunoștința populației « ponturile de frunte ale Regulamentului organicesc » în conformitate cu « privileghiile foarte însămnătoare » acordate prin-

[1]) Acad. Rom., Ms. 237, fol. 410.

[2]) *Ibidem*, fol. 424.

[3]) Acad. Rom., Doc. 53, Pachet XXX. Vezi și P. Râșcanu, *Lefile și veniturile boerilor Moldovei*, p. 14.

[4]) Melhisedek, *Cronica Romanului*, vol. II, p. 22.

cipatelor prin tratatul de Adrianopol și legiuite în Obștească Adunare, prin jurnalul încheiat la 31 Martie 1831. Printre acestea, la pontul al 6-lea, lit. g, se arăta că: « Tot neguțitoriul sau meșter, lăcuitoriu unui oraș sau târg, mădulariu a vreunei corporații, adică bresle, va plăti pe an Visteriei o dare pentru cartea numită patentă și se va scuti de toată altă dare supt nume de bir, fumărit, ocărit, cotărit, a. p. — asămine sunt oborâte toate dările ce se ua la întrarea în oraș asupra lucrurilor de hrană și acelor neapărate pentru veșuire; fiește-care neguțitoriu sau meșter având această patentă a ocărmuireĭ, va fi volnic de a pune în lucrare a sa industrie, sau meșteșug fără nici o îngreuire sau împedecare »[1]).

La 1 Ianuarie 1832, intrând în vigoare Regulamentul Organic, art. 79, al Cap. III, secția III, partea I, împărțind populația țării în birnici fără patente și cu patente, art. XI și XXIV ale Anexei P din acelaș capitol, trecând pe negustori și meșteri printre aceștia din urmă, alcătuiți în câte trei trepte fiecare.

« Neguțitoriĭ, spune art. XI, nu plătesc niciun felĭ de capitație pe capul lor, ce o dare pe tot anul potrivită pe întinderea negoțuluĭ supt nume de Patentă, precum și zăciuiala dăriĭ fieștecăruia la casa Eforieĭ. Spre aceasta eĭ vor fi înpărțițĭ în trиĭ trepte.

a) Neguțitoriĭ cariĭ neguțitoresc cu diridicata și cu amărunta aice în țară și afară din țară, care vor plăti câte două sute patruzăcĭ leĭ pe an.

b) Neguțitoriĭ cariĭ neguțitoresc cu diridicata și cu amărunta numaĭ înlăuntrul țării, vor plăti câte una sută douâzăci leĭ pe an.

c) Neguțitoriĭ cariĭ neguțitoresc numaĭ cu amărunta în dughene aice în țară prin toate târgurile țării de obște, vor plăti câte șasăzăcĭ leĭ pe an ».

In ce privește « meșterii de tot feliul », art. XXIV hotărește: « Meșteriĭ nu vor fi supuși a plăti capitație, ce vor fi în treapta patentarilor, plătind fieștecare întrun an după următoarea treptăluire:

a) Aceĭ ce țin fabricĭ marĭ, vor plăti pe an pentru Patentă una sută douzăcĭ leĭ.

b) Aceĭ ce țin fabricĭ micĭ, vor plăti câte optzăcĭ leĭ pe an, iară pentru aceĭ ce din nou vor deschide fabricele să vor da dreptățĭ după Capul al V a Reglementuluĭ.

---

[1]) Th. Codrescu, *Uricariul*, vol. XXI, p. 418.

c) Ceĭ ce ţin dughene şi lucrează meşteşug vor plăti câte cinzăcĭ leĭ pe an ».

Oricine era primit într'o breaslă economică trebuia să se înscrie în controalele Visteriei, care-i elibera patenta treptei respective, prin mijlocirea starostelui breslei [1]).

Dacă Regulamentul Organic stabileşte aceste categorii fiscale care, în breslele negustoreşti, puteau cuprinde pe toţi breslaşii, iar în cele meşteşugăreşti, pe toţi din treapta a treia şi prea puţini din a doua, sistemul ruptelor nu este înlăturat, deoarece art. XXVIII al aceleiaşi Anexe menţine principiul răspunderii solidare şi nelimitate a breslaşilor faţă de fisc: « Pentru ca să lipsască

---

[1]) Patentele erau formulare imprimate care se completau cu numele, profesia şi sediul celui ce-o obţinea:

Cu mila lui Dumnezeu
noi
Mihail Grig. Sturza V. V.
Domnu Ţării Moldovii

—

PATENTĂ

pentru fabricanţii ce au muşterii de treapta a tria.

Alecsandru săn Nechifor din Tărgu Piatra ţănutul Neamţuluĭ, Fiind cunoscut de meşter lucrătorĭŭ din corporaţia croit[orilor] al acestui tărg, şi cuveninduse a se socoti între Patentari de treapta a tria a acesteĭ corporaţiĭ şi de a dobăndi toate dreptăţile ce sânt legĭuite pentru asemenea meşteri, are slobodă voe a'şi unelti meşteşugul peste toată întinderea Ţărĭĭ, plătind la Visteria Ţărĭĭ hotărâta somă de Patentă de triapta a tria, cinci zecĭ leĭ pe an, asemine şi câte opt parale la leŭ pe an pentru ţinerea slujitorilor, şi osăbit cincĭ leĭ zăciuială pe darea sa, va mai da pe tot anul la Casa Eforieĭ Oraşuluĭ.

Drept aceia spre a fi cunoscut şi ocrotit de toate dregătoriile Ţărĭĭ, ca unul ce este aşăzat la această orânduială a corporaţiei sale i s'au dat la mână această Patentă încredinţată cu pecetea Domnieĭ Noastre şi protocolită de Dlui Vel Vist[ernicul].

(*L. P. gospod*)

Vel vist procit
Şef Secţiei
ss. Arion.

No. 381

Iaşiĭ 1846 luna Ghenar în 1 zile (Acad. Rom., Ms. 1157, f. 83).

Sub domnia lui Grigore Alex. Ghica, se păstrează acelaş formular de patentă, cu deosăbire că dajdia se urcă la 60 lei pe an, iar răsura de 8 pa-

prilejul de prifacere cu morții și fugiții, și pentru a rămâne Visteria siguripsită în dările dela patentarĭ cu calfele lor în curgirea vremiĭ dela o catagrafie până la alta, să rămâe în socoteala breslelor sporiul ce ar urma între Patentarĭ și calfe, ca din acela să să îndeplinească lipsurile morților și a fugiților...». Prin urmare, cum catagrafia se făcea din șapte în șapte ani, însemna că breasla era obligată «pentru a rămâne Visteria siguripsită» să garanteze, tot timpul, plata sumei corespunzătoare numărului de breslași, care se găseau în ea la data catagrafiei, fixată pe baza treptelor fiscale stabilite de articolele sus menționate. Dacă între timp intrau în breaslă noui membri, surplusul de încasări rămânea breslei; dacă

---

rale se precizează că este «pentru țănerea jandarmilor». (Acad. Rom. Ms. 1157, f. 109).

In vremea Căimăcăniei formula este prescurtată:

Kaimakania
Prințipatului Moldaviei

PATENTĂ

Pentru fabricanții de treapta a III-a dintre țiganii desrobiți

Mihalachi Bucătariu din satul Lăleuții țănutul Tutoviĭ Ocolul Tutoviĭ fiind cunoscut de meșter sau clasificat la clasa a tria și va plăti la Visteria Statului soma de șasăzăci leĭ pe an și deosăbit zăciuiala legiuită la casa comunală, având voe în puterea Patenței de față a unelti meșteșugul peste toată întinderea țăriĭ și a se ocroti de toate dregătoriile Țăriĭ potrivit așezământuluĭ pentru asemine.

(*L. p. Cămăcăniei*) ss). Ind.

șef secției
ss). Ind.

No. 127

Anul 1856 luna Aug. în 19 zile. (Acad. Rom., Ms. 1157, f. 117).

După Unire patentele se eliberează în numele Consiliului de Miniștri, de către Ministerul de Finanțe, fără nicio indicație de suma ce urmează a se plăti de patentar.

Principatele Unite
Clasa III-a
Ministeriul Finanselor
Moldovei

Domnul Alicsander Nechifor din târgul Piatra districtul Neamțu fiind comersant de a treia clasă are toată voia și libertatea a negutitori numai

numărul lor scădea, breasla trebuia să acopere diferența, din prisosurile surplusului de încasări din anii trecuți. Dar dacă numărul breslașilor, odată fixat la catagrafie, nu mai înregistra decât ieșiri din breaslă, care se accentuau pe măsură ce trecea vremea, fără a înregistra un singur breslaș în plus pentru cei dintru început, care era situația vechilor breslași? Evident că erau ținuți să acopere lipsa și tocmai aceasta punea în evidență Breasla blănarilor din Huși, prin jalba pe care o adresa Eforiei târgului, la 22 Decemvrie 1843, plângându-se de concurența străinilor: « Având noi această misăriĭ a blănăriĭ ci după toată greutățile vremilor noi plătim birul Visteriĭ atăt morțiĭ și fugițiĭ din breaslă și acum la vremi când așteptăm să putem fi și noi înlesniți de a face ceva alișverișĭ spre a întimpina nevoile noastri atunci vin streiniĭ cu marfă și cu toati acestĭ că isnaful nostru după vechiul așăzământ le cumpărăm marfă cu toptanul însă ei au îndrăznială înprotiva vechiului așăzământ și vând și cu amăruntul marfă și închizăndune alișverișul dughenilor noastre când așteptăm și noi ceva alișveriș ci noi rămănem a purta havaeturile târgului...» [1]). Deci sistemul fiscal aplicat breslelor de către Regulamentul Organic, este acel al ruptelor pe cote fixe și neegale, cu singura deosebire că nu sunt decât trei categorii de breslași, care au la bază nu reala stare materială a fiecărui breslaș ci una presupusă după întinderea comerțului sau meșteșugului.

Regulamentul Organic păstrează neschimbate ruptele Jâdovilor, « fiindcă — spune art. LIII, Anexa P — aplicația aŭ desco-

---

cu amăruntul în locul unde locuește, dobândind cu aceasta toate drepturile ce sănt legiuite pentru asămenea comersanți.

Drept aceia spre a fi cunoscutŭ de autoritățile competente, i s'au dat această patentă încredințată cu Sigiliul Consiliului Miniștrilor și adeverită de Ministeriul financelor.

Ministru ss). Ind.
(*L. P. Cons. de Min.*)

șeful secției
No. 26 ss). Ind.

Anul 1860 Iașiĭ Aug. 7. (Ac. Rom., Ms. 1157, f. 124).

Această patentă este a aceluiaș Alecsandru săn Nechifor, de mai sus devenit acum « Alicsander » și negustor cu amănuntul.

[1]) Arhiva Stat. Iași, Tr. 1772, opis 2020, dos. 2950, fol. 2.

perit ce desăvârșit neînlesnire a înpliniriĭ dărilor dela Evreĭ în alt chip, decât cu așăzarea tacsieĭ după urmarea de maĭ înainte, și pe de altă parte însuș națiia Evreiască din Eșĭ aŭ priĭmit aceasta, ca un sângur înlesnitorĭ chip ce și eĭ aŭ cunoscut că poate fi spre plata dărilor pusă asupra lor ». Prin anaforaua Divanului, pentru fixarea bugetului pe exercițiul 1853, la § 6 al veniturilor, se prevedea suma de 1.159.128 piaștri « dela 16.099 jidovi de prin toate târgurile câte 72 lei pe an » [1]).

b) *Angăriile*

Prin ruptele pe care le încheiau cu Visteria sau Cămara domnească, breslașii se asigurau că, în afară de cota-parte care-i călca, știută de mai înainte, și în care se cuprindea echivalentul birului, adică a dării personale pe cap, plus răsura, sau, cum am zice noi astăzi, zecimile, puse în vederea plății lefurilor diferiților slujbași, de toate celelalte dăjdii ce erau pe țară, principial, dânșii erau scutiți. Hrisoavele domnești prevedeau de altfel totdeauna ca « să hie în pace de altele toate, nime la casa neguțitoriului să nu meargă, nici unŭ zlotașŭ, nici căruțele, nici cară cu boi de la casă lor a lua de podvoade, nici conac la casele lor să nu ducă, nici soliĭ, așijderea și pentru cai de olac, siiman sau altu slujitorŭ să nui mai meargă la casa lor, numai când ar da boiarii atunci vor da și neguțitorii pe prilej încă cu socoteală ; iară alțiĭ toți să să feriască de casele neguțitorilor precum scriu cărțile domniei mele cele iscălite și să hie în pace de desătină de stupi și de gorștină de mascuri și de gorștină de oi, să dea din zece oi una ». Așa hotăra Constantin Cantemir la 1686 [2]). La 15 August 1756, Constantin Mihail Cehan Racoviță iartă neguțitoriĭ și de dajdea de doi potronici ce se lua cu titlul de « vadra domnească » în viile dela Cotnari, pentrucă « nu numai că trag în giugul cel greu al dăjdiilor Visteriei, ce și câte poronci împărătești sânt cu dânșii să rădică și să înplinescu » [3]).

Ultima așezare a negustorilor din Iași, pe care le-o rânduește Alexandru Ioan Mavrocordat la 1786 și care va ține până la Re-

[1]) *Gazeta de Moldavia*, Nr. 43, din 1 Iunie 1853.
[2]) Th. Codrescu, *loc. cit.*, vol. II, p. 35.
[3]) *Ibidem*, p. 30.

gulamentul Organic, prevede, la fel, că pentru «cai de mezil, zahirea, salahori și altea havaleli ca aceastea, ce vor fi pe alți lăcuitori birnici ai țării, aceaștia să nu să supere»; de asemenea «oaspeți pre la casăle lor să nu să rănduiască, nici așternuturi sau arămuri să nu li se ea la sosiri de musafiri, asămine și la schimbare domniilor să nu fie supărați cu cereri de rădvane». Negustorii plătesc însă și gorștina de mascuri și cea de oi, pe care așezământul nu le mai trece între scutiri, iar în ce privește desetina de stupi și vădrăritul, nu se mai scutesc decât trei sute de stupi și șase sute de vedre de vin pentru întreaga breaslă, urmând, de sigur, ca în limitele acestora să și-o împărțească între ei: «La vreame slujbilor, desătina i vădrăritul să aibă a scuti toț neguțitorii aceaștii bresle trei sute stupi de desătină și șasă sute vedri vin de vădrărit, pe care luând răvaș de la d-lui vel vist[ernicul] să le ție în samă slujbașii dela sine, nesupărănduse pe această sumă de bucate a plăti niciun banu, fără numai pe vinul ce vor avea mai mult, vor plăti după cum plătesc vădrărit toț alții, iar pi stupii ce vor ave piste căt iaste hotărăre să scutească, pe aciia vor plăti desătină căte 4 parale vechi de stupŭ și căte 4 parale de cruce răsură»[1]).

Cu toate aceste scutiri, mai rămâneau încă destule angării pe care să le acopere negustorii și meșteșugarii: *Braniștea de vară*, adică furnizarea fânului trebuitor grajdurilor gospod, se strângea la Iași de către boierul Grigorașcu Costache, pe baza cărții lui Grigore Matei Ghica-Vodă, din 20 Mai 1741, «pe obiceiŭ, dup[ă] la crășme și dup[ă] la breasle»[2]); la 20 Octomvrie, acelaș an, Vel cupariul Iordache, strângea «*slujba boorului*» dela toate crâșmele, fie și din iarmaroace, «căte 44 bani și 2 oc[ă] dreapte de băutură»[3]). Tot la 1741, Ghenarie 1, același domnitor poruncea cămănarilor să ia *camănă* «dela mesericii ce tae vite să ia câte 3 p[o]t[ronici] de vacă și o ocă de carne, de oae și de capră să ia căte 5 bani și de miel să ia căte 2 bani... de blănar și de cojocar să ia căte 2 ug[hi] și 6 pt. răsura pe an»[4]). Jăluind breasla blănarilor și cojocarilor din Iași, cum și cele din alte târguri că «a le lua camănă căte 4 lei de om pe an» e nedrept și convingându-se

[1]) Acad. Rom., 61, Doc. Pachet XXX.
[2]) Acad. Rom., Ms. 237, fol. 408 verso.
[3]) *Ibidem*, fol. 406 verso.
[4]) *Ibidem*, fol. 70 verso.

Grigore Ghica că « cu năpaste și cu o pricină prea făr de cale supărați, că nicidecum nu se asamănă nici să cuvine a avea vreo cale slujba Camănă cu blănărie, de vreme ce Camăna din început sau obșnuit asupra băuturi și a mesărnicii și la aceia sau așăzat orânduiala ei », revoacă ordinul, prin hrisovul din 25 Iulie 1741, dat la mâna breslei, scutindu-i de această dajde [1]). In 1741, Grigore Ghica mai reorganizează și *mortasipia* care se strângea la Iași, hotărînd o taxă, în bani și natură, asupra tuturor alimentelor ce intrau în târg sau în piață, printre care: horilca, perjele, oloiul, și alte articole de băcănie precum și câte « un ban de toată precupeața ce vinde în tărgu și de tot neguțtoriul ce scoate negoț la tarabă de toată săptămâna căte un ban » [2]). In așezământul pentru lefile boierilor, din 1776, al lui Grigore Alex. Ghica, vel cămărașul încasa *darea cotăritului*, dator fiind « să facă coturi cu boure domnești, haleapuri și arșinuri: și dând la fiștecare dugheană câte două coturi, un halep și un arșin, să ia de toată dughiana câte 30 bani: preveghind de a pururе ca să vânză negustorii marfa lor cu coturile ce se vor da cu boure domnești »; această dajdie nu era însă datorită în fiecare an ci numai când se căftănea vel cămărașul [3]). Acelaș așezământ hotărînd instalarea a douăzeci și una de *fânare pe diferite uliți a Iașului*, întreținerea lor e dată în grija negustorilor: « Fiștecare dughengiu când ia veni rândul să de opt parale de fănar fănaragiului, însă 2 parale pentru lumânări și 6 parale pentru plata ostenelei lui »; de asemenea « fiștecare dughengiu *să măturі podul* de două ori pe săptămână de tină și de gunoiŭ cât va cuprinde dughiana sa » [4]). Tot în grija tuturor negustorilor trebue să fi fost și măsurile cerute pentru *stingerea eventualelor incendii*, despre care Poliția Chișinăului mai aducea aminte, în Martie 1813, Breslei pescarilor din acel oraș: « când să va întămpla primejdii di focă toț să sariț spre stăngere cu instrumenturile arătate, cănge, scări, topoară ș cofe, cari instrumentur dator este fiștecare se le aibă gata de apurure cum ș polobocă cu apă plin nilipsit dinainte casiĭ căci care nu va fi următor la o așa întămplarĭ sau să va arăta nesupus starosteluĭ la

---

[1]) Sig. Prager, *Blănăria în trecutul țărilor românești*. București, 1906, p. 45.
[2]) Acad. Rom., Ms. 237, fol. 405 verso.
[3]) P. Rășcanu, *Lefile și veniturile boerilor Moldovei*, p. 14.
[4]) *Ibidem*, pp. 16 și 31.

cele poroncetoare uneĭ ca aceia să vor pedepsi cu bătaĭ spre pilda ș altora »[1]).

Mult mai grele erau însă alte trei angarale în fața cărora se plecau cu greu negustorii și anume: contribuția cu oameni de oaste, împrumuturile domnești și impozitele extraordinare.

Oameni de oaste, breslele erau nu rareori obligate să dea Domniei. Sub Dabija-Vodă, a 1665, butnarii din Mărățăi, se vedeau siliți să vândă din bunurile breslei spre a fcce față poruncii domnești: « și aceale dealnițe leam vândut când au trimis Dabijea Vod. pre dumnealui pre Costantin Bantăș și pre Costantin Arapul să facem oameni de oaste, deci noi neavând ce face să rădicăm acea nevoe, noi neam vorovit cu toțiĭ și am vândut aceale dealnițe Besericanilor »[2]).

Obligația breslelor de-a da oameni de oaste este un obiceiu polon. Dispoziții statutare în acest sens nu găsim nici în Polonia, însă avem suficiente alte dovezi. Astfel, la 15 Iulie 1524, consulii Cracoviei ordonau caretașilor să restitue armele, proprietatea rotarilor și anume: « două platoșă, două coifuri, două săbii, și două sulițe »[3]); la 12 Octomvrie 1541, fierarii, lăcătușii, căldărarii și vărarii din Cracovia, alcătuind o singură breaslă, cereau consulilor să li să admită a pune în statute o clauză prin care să prevadă ca din banii cutiei să nu se dea împrumuturi fără autorizarea breslei ci « mai bine să se cumpere cu dânșii arme pentru breaslă »[4]); țesătorii de pânză din Cracovia, la 3 Noemvrie 1563, cereau introducerea în statut a aceleiași obligații de-a cumpăra armătură, întrebuințând pentru aceasta banii care s'ar fi cheltuit cu ospețele, care nu mai aveau loc [5]).

Pe negustori, îi găsim luând personal parte la războiu, dinpreună cu oamenii lor, încă dela 1653, cu ocazia luptelor dintre Gheorghe Ștefan și Vasile Lupul. Acesta din urmă fugea din Iași

---

[1]) Arhiva Stat. Chișinău, Dos. 153, Primărie; fol. 15. Vezi Anexa Nr. 7.

[2]) B. P. Hajdău, *Arhiva Istorică a României*, vol. I[1], p. 79.

[3]) Domini decreuerunt ac mandauerut quod Stanislaus Zolandek et Iacobus Wyelkj seniores currificum debent restituere armaturam, quam contubernio ratificum tenentur, videlicet duas loricas, duas galeas, duos gladios, duas lanceas alias *osczepi*... » (*Prawa*, vol. I[1], p. 430, Nr. 335).

[4]) « ... sed satius ex hijs, arma pro contubernio comparentur » (*Ibidem*, p. 504, Nr. 423.

[5]) *Prawa*, vol. I[2], p. 655, Nr. 541, § 5.

în Sâmbăta Paștilor, strângea oaste cu plată și, ajutat de ginerele său Timuș Chmelnitschi, venea asupra Iașului, unde Gheorghe Ştefan pusese mâna pe domnie. « Beiul — spune Paul de Alep — eși acum din Iași cu toată oastea, Mercuri după Duminica albă și toți negutitorii greci, vrute sau nevrute, fură mânați și ei la resbellŭ ». Gheorghe Ștefan e învins de Cazaci și fuge. Vasile Lupu e învins la rândul său de Matei Basarab și, retrăgându-se spre Iași, începe a strânge noui trupe « din oraș și înprejurimi » ieșind la luptă contra lui Gheorghe Ştefan care se apropia de capitală. « In fine, beiul (adică Vasile Lupu) eși din Iași, Marți în cinci alle lui Tamouz, era cu ellŭ toți negutitorii și Grecii, cei mai mulți din simpatiă pentru ellŭ. Ei și Cazacii formau împreună unŭ corpŭ cam de 4000 de oameni... Floarea armatei lui Vasilie — continuă Paul de Alep — eraŭ negutitorii Greci cu slugile lorŭ (with their followers) așezați la aripa dreaptă sub comanda hatmanului, fratele lui Vasilie și a fiiloru sei ». Vasile Lupu este însă învins și fuge [1]).

Tot negustorii îl ajută și pe Mihai-Vodă Racoviță, în 1716, când fu asediat de catanele Căpitanului Ferenț în Mânăstirea Cetățuei de lângă Iași: « Eșit'aŭ Mihaiŭ-Vodă din Cetățuie, și împreunându-se cu Tătarii, au repezitŭ în Târgŭ să vie mai de sârgŭ slujitorii seimenĭ, și vânătorii și negustorii, și alții toți; și îndată încălecândŭ toți, au mersŭ » [2]).

Imprumuturile domnești, erau însă distrugătoare pentru negustori, împrumuturi care se obișnuiau și din vechi timpuri și adesea repetate, bineînțeles fără a mai fi restituite vreodată. Negustorii mai ales, se vedeau nevoiți să fugă din țară. Moise Movilă, spre a-i încuraja să revie din pribegie, le acordă, în 1631, un hrisov, prin care hotărăște ca ei « să nu aibă să dea împrumut nici odată în vecii vecilor ci să aibă să fie pentru schimb care sunt bani din Visteria domnească să facă ban buni de argint ci să nu dea pentru împrumut » [3]). Constantin Mavrocordat, în cele trei domnii ale lui, pare să fi recurs de mai multe ori la împru-

---

[1]) *Călătoria prin Moldova și Țara-Românească a Patriarhului Macarie al Antiohiei*, în « Arhiva istorică a României », vol. 1², pp. 76 și 81.

[2]) Nicolai Muste, *Letopisețul Țerii Moldovei*, în M. Kogălniceanu, « Letopisețe », vol. III, p. 61.

[3]) Acad. Rom., Doc. 86, Pachet. XXX.

muturi forțate dela breslele negustorești [1]). Cât de dezastroase erau și pentru negustori și pentru economia țării, ne-o spune, un fost martor ocular, în măsură să cunoască în deaproape lucrurile, Ignatz Ștefan Raicevich: « Negustorii mai cu stare, sunt adesea siliți să-și dea banii lor Principilor. Dacă în acest timp intervine o schimbare de Domnie și noul Domn, cum este rațional, pune mâna pe venituri, negustorii își pierd capitalurile lor în mod definitiv. Aceasta s'a întâmplat cu sumi atât de mari, și de atâtea ori, încât toți s'au văzut faliți și au pricinuit daune imense lesne crezătorilor negustori din Lipsca care-și dau marfa pe credit » [2]).

In sfârșit, *impozitele extraordinare*, completau opera de dezolare a negustorilor, întru cât erau impuși cu sume mari, ori de câte ori o contribuție excepțională se cerea din partea țării, în acoperirea unor cheltueli. Așa, în urma ocupației turcești, din 1821—1822, vedem pe Ion Sandu Sturza că poruncește dregătorilor ținutului Bacău, în toamna anului 1823, ca cei 4300 lei « analoghia hotărîtă pentru isnaful neguțitorilor » de acolo, să se facă cu cea mai dreaptă cumpănire asupra lor [3]). Același lucru se repetă și în urma ocupației rusești din 1828—1834, când două treimi din cei 61.900 lei, ce reprezentau chiria a patrusprezece case care adăpostise pe cei 1200 bolnavi oșteni împărătești, se poruncește a fi plătită de tagma negustorească din orașul Iași, sub cuvânt că « neguțitorii sau folosit cu un simțitoriu câștigu din alișverișurile urmate în această epohă » [4]).

Unele bresle își aveau alipite angarale și de altă natură decât acelea în bani sau servicii către târg, destinate doar a împlini mai mult nevoile personale ale lui Vodă și ale unor mari dregători, deși suntem în ajunul Regulamentului Organic. Astfel Breasla mahalilor din Iași, era obligată, prin hrisovul din 13 Mai 1827 al lui Ion Sandu Sturza, ca pe lângă plata birului lor «cât îi va ajunge» să mai plătească Agiei un havaet « pe tot anul câte zăci lei de numi, cu vărătul vaselor în pivniță și cercuitul lor la curtea domnească, la casa dumisale vel visternic: și vel agă: fără nicio plată » [5]).

---

[1]) I. Minea, *Reforma lui Const. Mavrocordat*, p. 105.

[2]) *Osservazioni storiche naturali e politiche intorno la Valachia e Moldavia*. Napoli, 1788, p. 136.

[3]) Acad. Rom., Doc. 171, Pachet. CC.

[4]) Revista « Buciumul român ». Iași, 1875, Anul I, p. 161.

[5]) Arhiva bis. Sf. Andrei din Iași, doc. XI.

Regulamentul Organic desfiinţează toate usumaturile, cum se mai numeau veniturile personale ale domnului, printre care erau şi goştina, desetina şi vădrăritul « ca unele ce nu sânt priimitoare de o regulă asămănată cu aceea a birului direct » (art. 65), desfiinţând de asemenea şi toate dările « care supt feliurite numiri şi în deosăbite vremi au fost pururе asupritoare pentru dajnici » (art. 66). Cu toate acestea, la 1846 Februarie în 5, Breasla mindirigiilor din Iaşi continua să se jeluiască Sfatului Cărmuitor de « plata birului, ţinerea pastoiului şi alte havalele » [1]).

§ 3. — **Jurisdicţia**

Prin derogare dela dreptul comun, breslaşii nu erau justiţiabili de instanţele obişnuite vechiului nostru drept. Vornicii, pârcălabii, cămăraşii, sau boierii de starea a doua, cari obişnuit judecau pricinile mici, nu aveau a se amesteca în vieaţa breslaşilor, cu neînţelegerile dintre dânşii, privind meşteşugul sau negoţul lor, cu incidentele ce se puteau naşte din lupta pentru dobândirea de muşterii, cu nerespectarea ponturilor catastihurilor sau obiceiurilor tradiţionale ale breslelor: « Aşijderea pârcălabii sau alţii întru giudeţele mireneşti, carii sar amesteca întru giudeţile starostelui ca să strice obiceiurile breaslei şi aceia încă să fie legaţi suptu tot blăstămul care scrie mai sus », spune Episcopul Atanasie, întărind, la 28 Decemvrie 1724, catastihul Breslei blănarilor, croitorilor, bărbiiarilor, abăgearilor şi cojocarilor din Roman [2]). Breslaşii, de asemenea, sub sancţiunea blestemului din catastih, nu se puteau adresa aiurea, să-şi afle dreptatea, decât numai la breaslă: « Când vor avea vreunii din meşteri pricină unul cu altul, să nu margă la alte giudecăţ, fără numai starostele împreună cu breasla săi giudece şi neodihninduse, spune pontul al 10-lea al catastihului Breslei lăutarilor din Huşi, să vie la episcopie împreună cu starostele » [3]). Se stabilesc deci două grade de jurisdicţie: a breslei şi a Episcopiei, în toate pricinele pe care meşterii le vor avea « unul cu altul », ceea ce înseamnă că în conflictele care depăşeau limitele unui simplu incident, privind

[1]) Arhiva Stat. Iaşi, Tr. 1772, op. 2020, dos. 7860, fil. 6.
[2]) Acad. Rom., Ms. 944, fol. 9.
[3]) Pr. C. Bobulescu, *Lăutarii noştri*, p. 146.

persoana sau uneltirea meșteșugului și negoțului lor, precum și conflictele cu terții, erau de competința instanțelor obișnuite, așa cum se precizează în pontul al 6-lea al catastihului breslei făclierilor din Botoșani: « Oricarile din breslași va greși în pricinile breslii, să nu aibă a merge pe la alte giudecăți, ce săl giudece starostele cu ciialalți breslași și săl certe după vina lui. Iar de va avè vină mai mare și nul va putea așeza starostele cu ciialalți breslași, să aibă a merge la Sfănta Mitropolie ori la protopopul de Botoșani ca săi judece precum au fost din vac, însă numai la pricini de ale breslilor, iar, fiind deosăbite pricini, atunci să aibă a merge la dumnealor dregătorii politicești »[1]). In primele timpuri, după obiceiul frăților, conflictele cu terții erau tot de competența jurisdicției speciale a breslelor, după cum mărturisește catastihul breslelor unite din Roman: « Așijderea și frații cându să vor sfădi cu vreun om ce nu iaste de briaslă, sau măcar frații ei înde ei să nu aibă a mearge la giudeț, fără de știrea starostelui iar de vor merge făr de știrea starostelui pre aceia frați săi cearte starostele și săi globască pre obiciaiu ».

Dispoziții instituind această jurisdicție excepțională, se găsesc în toate catastihurile breslelor de tot soiul, fie economice, fie sociale sau naționale, și dacă în unele din ele, cum este acela al breslei blănarilor din Botoșani, nu o găsim, aceasta nu înseamnă că se conduceau după alte regule. Așa încât, înainte de Regulamentul Organic, breslele își aveau o jurisdicție a lor proprie, în care, prima treaptă era breasla însăși, iar cea de a doua, Biserica sau autoritățile mirene.

1. Prima instanță

Dacă, principial, starostele era împărțitorul de dreptate, după ponturile catastihului și obiceiul breslei, cu toate acestea complectul de judecată nu era același la toate breslele, după cum, în aceeași breaslă, nu era același pentru toate pricinile; pedepsele variau și ele dela o breaslă la alta, fie și pentru una și aceeași culpă; neschimbată pentru toate nu era decât procedura. Urmează așa dar să cercetăm în parte: complectul de judecată și competința sa, procedura și hotărîrile.

[1]) Acad. Rom., Ms. 215, fol. 2.

a) *Complect de judecată și competență*

Variind dela breaslă la breaslă și dela caz la caz, complectul de judecată se forma fie numai din staroste, fie dintr'un număr de breslași sau adunarea întregii bresle, sub președinția sa.

1° *Starostele singur*

Cazurile în care starostele judeca și pedepsea singur par a fi fost mai rare și numai în pricini de mai mică importanță. Incheierea cont actelor de ucenicie și întovărășirea a doi meșteri, care se făceau fără știrea și consimțământul starostelui, catastihul breslelor unite din Roman le dădea în cercetarea acestuia: « Așijderea *a primi ucenic fără voia starostelui*, să nu fie volnic niciunul din frați, iar de va priimi ucenic fără voia starostelui săl globască starostele pe acela meșter... Așijderea *a se însoți meșter cu meșter la niscareva Negoț făr de voia starostelui*, volnic să nu fie niciunul din frați: iară de se vor însoți fără de știrea starostelui: săi globască pe amândoi, pre acei doi frați însoțiți ».

Cercetările referitoare la *smomirea ucenicilor și a calfelor*, erau, mai peste tot, un atribut al stărostiei, care hotăra și aplica pedeapsa: « Orice meșter va smomi și va lua ucenic dela alt meșter să aibă starostele a-l globi cu zăce lei și pe ucenic să-l bată cu 50 toiege » hotărăsc făclierii din Botoșani prin pontul al 4-lea al catastihului. O dispoziție analoagă se cuprinde și în pontul al 5-lea al catastihului, din 1768, al blănarilor din Botoșani, mărindu-se doar pedeapsa [1]), iar ciubotarii din Iași și Botoșani, spun la fel: « Pre ucenic cel va smomi alt meșter, și va fugi dela stăpânul său, să aibă starostele a globi pe meșterul acela ce va smomi pe ucenic, și ucenicul să se certe, iar acel meșter ce l-ar fi smomit, să dea gloabă trei lei » (pontul 3) [2]).

Atunci când starostele trimetea după un breslaș și acesta *nu răspundea la chemare* era cercetat și pedepsit de staroste: « Când va trimite starostele orĭ la carele ca să vie la îngroparea vreunuia dinŭ breslașĭ saŭ la altă trebuință, și nu va veni, să aibă a-lŭ globi » decide pontul al 4-lea al catastihului din 1768 al blă-

[1]) Acad. Rom., Ms. 4166, fol. 3.
[2]) Th. Codrescu, *Uricariu*, vol. XIV, p. 2 și Ms. Anexa Nr. 3, fol. 1.

narilor din Botoșani. Numai excepțional găsim pe staroste hotărînd singur într'un caz, pe care toate catastihurile îl consideră de extremă gravitate — necinstirea și neascultarea starostelui — și în care, același catastih de mai sus, la pontul al 3-lea, decide: « Starostile ce va fi, toți să-lŭ cinstească și să-ĭ dea ascultare, iarŭ carele va necinsti pe starostile și nu va asculta de dânsulŭ, să-lŭ cearte și să-lŭ globească cu 6 zloți, după obiceaiulŭ vechiŭ ».

La breslele sociale atât de ciocli, cât și de mișăi, judecata în primă instanță aparținea starostelui singur, cu toate că textul catastihurilor pare că-i dă în jurisdicția exclusivă a Bisericii. Intr'adevăr, pentru cioclii din Focșani se prevede că « nimene din judecățile mireneșt[i], din boiarĭ, din staroșt[i], să n'aibă voe, nici treabă a globi sau a certa pă starostele au pă ciocliĭ, numai [Mitropolitul], iar altul nimeni, ori pentru ce vină » dar, cum mai jos se pedepsește cu o sută de toiage pe « carele den ciocli va mearge la alt giudeț și nu va merge la staroste »[1]), înseamnă că tot starostele era acela care judeca pricinile cioclilor săi.

Situația identică era și pentru mișăi, a căror catastih în acest punct, este copia fidelă a catastihurilor de ciocli: « Nime din giudecătorii lumești, din boiari — se hotărește pentru mișăii din Roman —, să naibă voe a giudeca sau a globi sau a certa pre starostea, nice pre mișei, fără numaĭ singurŭ preaosfințitŭ părintele dela Sfânta episcopie din Roman », adăogându-se ca și pentru ciocli: « Carele din mișei va merge la alt giudeț și nu va merge la starostele, o sută de toiage »[2]).

2° *Starostele cu fruntașii*

A doua formă a complectului de judecată, ce întâlnim în documentele breslelor, este aceea a unui număr restrâns de breslași, prezidați de staroste. Documentele ne vorbesc însă de « povățuitori » și de « fruntași ».

In forma sa din 10 Februarie 1818, catastihul breslei blănarilor din Botoșani, nu pomenește nicăieri de staroste, ci numai de « povățuitorii breslei », ca elemente statornice, care nu puteau fi decât starostele și epitropii: « Povățuitoriĭ bresleĭ ce vor fi, spune pontul al 3-lea, toți să-ĭ cinstească, dându-le căzuta ascultare,

[1]) Acad. Rom., Ms. 237, fol. 417 verso.
[2]) *Idem.*, Ms. 965, fol. 31.

iarŭ carele dinŭ breslaș arŭ cuteza cu înpotrivire a nu să supune ascultăriĭ povățuitorilorŭ, să fie globitŭ cu cincĭ ocă de ciară ». Acești povățuitori apar la toate ponturile unde era vorba de judecată și de certare: « Care se vor pune tovarășĭ fără știrea povățuitorilorŭ bresleĭ, să să globască cu patru ocă ceară » (pontul 11), etc.

Breasla neguțitorilor din Iași are « fruntași » cari judecă împreună cu starostele: « Toate pricinile de judecăți ce vor ave neguțitorii să aibă a le căuta starostele dinpreună și cu fruntașii din neguțitori fără nicio patimă sau interes »; așa hotăra hrisovul din 1783 al lui Alexandru Constantin Mavrocordat, iar dacă, după trei ani, omonimul său, Alexandru Ion Mavrocordat, adaugă la urma hrisovului, ce-l dă aceloraș negustori, că « Toatea pricinile și alte treabuințea ce vor ave, să să cautea de cătră dumnealui Vel Visternicul și după dreaptate hotărăndusă să se pue la cale, iar dumnealui vel agă sau alți zapcii să nu aibă ai supăra »[1]), se referea fie la dăjdiile de care vorbea mai sus fie la cea de-a doua instanță la care puteau recurge împricinații nemulțumiți cu judecata starostelui și a fruntașilor; deoarece, este imposibil ca vel vistiernicul să se fi ocupat personal cu sutele de mici conflicte privind persoana breslașilor în neînțelegerile dintre dânșii, așa încât interpretarea pe care-o dă V. A. Ureche acestui text, că « nu se mai judecă comercianții de bătrânii lojei, ci sunt justițiabili de vel vistiernicul » nu poate fi exactă[2]).

Termenul « fruntaș » nu este însă neapărat sinonim cu acela de epitrop, cum arătam și în altă parte[3]). Fruntaș era orice breslaș mai cuminte și mai cu stare, cu experiența vieții și a negustoriei. Se forma din doi, trei asemenea colegi, un consiliu ad-hoc, în vederea soluționării unei pricini administrative sau judecătorești ivită înlăuntrul breslei. Ei formau așa zisa « longe », expresie foarte rar întrebuințată în Moldova: « și toate pricinele ce vor fi întri dănșeĭ și le facă longe după obiceĭ cu cătva fruntaș » spuneau instrucțiile starostelui de pescari din Chișinău, din Martie 1813[4]). Fruntașii cari intrau în complectul de judecată nu erau deci aceiași ci se schim-

---

[1]) Acad. Rom., Doc. 61, Pachet XXX.
[2]) *Istoria Românilor*, vol. VII, p. 286.
[3]) Partea II, Cap. II, § 2, Nr. 1, lit. b.
[4]) Arhiva Stat. Chișinău, Primărie, dos. 153, fol. 15. Vezi Anexa Nr. 7.

bau dela o pricină la alta. Chipul în care erau desemnați nu ne este cunoscut. Erau ei indicați de staroste, de breaslă sau după normele arbitrilor de astăzi? In judecata lor veneau însă orice pricini care, în primă instanță, catastihurile unora din bresle cereau să fie soluționate de ei.

3° *Starostele cu breasla*

Constituirea tuturor breslașilor ca for de judecată, sub președenția starostelui, nu intervenea decât în cazuri în care fapta ce urma să se judece prezenta un interes general, fie că cinstea breslei era în joc, fie că însăși existența ei putea fi sdruncinată.

In primele timpuri de ființare a breslelor, atunci când păstrarea credinței și operele de asistență erau încă pe primul plan, cinstirea praznicului era o riguroasă datorie pentru oricare breslaș. Purtarea necuviincioasă în această împrejurare era socotită ca interesând întreaga breaslă, și deci toți meșterii trebuiau să-și spună cuvântul: «Că *carele din frați va grăi cuvinte deșearte la masă, sau va face nebunii, sau sfadă*, Acela frate să fie certat cu mare certare și foarte globit: adoa zi după praznic săl globască starostele cu toți frații» spune catastihul breslei blănarilor, croitorilor, bărbiiarilor, abăgearilor și cojocarilor din Roman. De altfel, și pontul 7 al glavei a 44-a a Pravilei lui Vasile Lupu, spune că «mai mare sudalmă să chiamă când va sudui neștine pre altul în vreun loc ca acela de cinste, unde vor fi mulți oameni strânși, cumu'i în mijlocul trăguluĭ sau la vreo nedee sau în curtea domnească sau la vr'un praznic».

Neascultarea, insulta sau amenințarea starostelui erau socotite ca fiind adresate întregii bresle. Repetarea unor astfel de acte putea duce la desorganizarea alcătuirii, deci se impunea o înfrânare solemnă și exemplară. Pe de altă parte starostele era considerat ca purtător de porunci domnești și ca judecător alor lui, iar Pravila lui Vasile Lupu hotăra: «Cela ce suduiaște pre omul cel domnesc face mare sudalmă» (glava 44, pont. 13); iar în fruntea Pravilelor împărătești, la glava 1, pont. 2, Vasile Lupu spune: «cela ce va sudui sau va face vreo nevoie oamenilor celor domnești face greșala cum are sudui pre domnul său»; iar, la pontul 3: «Cela ce nu să va pleca sub învățătura giudețului, face greșală cum are fi suduit pre domnie». Așa se explică pentru ce

în toate catastihurile judecarea lor aparținea marelui complect al breslei: « Iară care frate nu va veghea voe starostelui, cei va întoarce cuvintele, sau îl va sudui, pre acela frate foarte [săl] cearte starostele cu toți frații » hotărește catastihul de mai sus; și, mai departe: « Pre staroste, să-l aibă cu toții la cinste și să-i dea ascultare la toate orânduelile breslii; iar carele să va arăta împrotivitor și îl va necinsti sau îl va sudui sau va rădica mănă asupra lui unul ca acela să s[ă] globască și să s[ă] certe între toat[ă] adunarea breslii după fapta sa ca și alții, să s[ă] părăsască ». La breslele ciubotarilor din Iași și Botoșani, în fruntea catastihurilor, pontul 1, prevede globirea pentru o asemenea faptă de către « starostele cu ceilalți meșteri ».

Recurgerea la altă judecată decât la aceea a breslei, era considerată de asemenea ca un atentat la existența ei, interesând întreaga suflare și, în consecință, toți trebuiau să cerceteze o astfel de încercare și să o pedepsească. Dispoziții de această natură se găsesc în toate catastihurile: « Carele din meșteri va fi greșit, spun ponturile a 11-lea din catastihurile ciubotarilor din Iași și Botoșani, adecă va fi de judecată, să nu aibă a merge pe la alte județe, ce să'ĭ judece starostele cu breslașii ».

Dacă un breslaș *luând mită* lucra contra intereselor alcătuirii, judecata aparținea tot întregei bresle. Meșterul lăutar străin de localitate, putea să cânte la Huși, conform aliniatului întâiu din pontul 5 al catastihului lăutarilor de aici, însă numai la zile de târg, dând și doi potronici, iar « a dooazi să lipsască de acolo ». Dacă însă rămânea și cânta pe ascuns, era pedepsit cu amendă și bătaie și « meșterul ce l-ar găsi și luându-i ceva nu l-ar duci la starosti, să s[ă] globască de starostele înpreună cu breasla ».

In sfârșit, *apărarea dreptului de monopol* al producerii și desfacerii mărfurilor breslei fiind pe primul plan al intereselor economice ale acesteia și, pentru contravenienți, catastihurile prevăzând confiscarea mărfurilor, faptul putea da loc la serioase conflicte cu cei străini de breaslă, dacă o umbră de abuz ar fi intervenit. Aceasta face ca în asemenea împrejurări, cercetările de judecată să se facă de către întreaga breaslă. Aducerea de ciubote de aiurea se putea face de către oricare negustor din afară, dacă, înainte de 17 Noemvrie 1821, plătea la stărostie o taxă de doi bani de perechea de ciubote (pontul 7), sau, după această dată, conform pontului al 21-lea din noul catastih întărit de Ion

Sandu Sturza, de șase bani de pereche [1]). In caz de vânzare pe ascuns, volnic era « starostele cu meșterii să le ia toate să fie a breslei ». O hotărîre asemănătoare este și în pontul al 5-lea din catastihul breslei făclierilor din Botoșani: « Așijderea să nu fie volnic nimenea, ori din pământeni, ori din străini, a face lumănări și a le vinde, fără știrea starostelui și a breslii, ori furiș, ori fățăș, pe la mahalale, iar care va face un lucru ca acesta să le la ceara și săul și să-i și globască ».

b) *Procedură*

Sesizarea instanței judecătorești se făcea, de sigur, printr'o jalbă, mai ales verbală, care se adresa starostelui. Acesta chibzuia gravitatea faptului și, sau îl reținea, spre a-l judeca singur, sau îl trimetea în judecata unuia din cele două complecte, ținând seamă de poruncile catastihului și de cercetarea sumară a faptului reclamat sau de care starostele însuși se sesiza.

Judecata se făcea la sediul, la loița breslei, iar procedura de fixarea termenului și de citarea celui vinovat vor fi fost și mai expeditive ca în judecățile boierilor sau autorităților mai mici ale timpului. Această procedură o găsim scrisă în catastihul breslei blănarilor, croitorilor, bărbiiarilor, abăgearilor și cojocarilor din Roman: « Cându va trimite starostele pe frați la fratele cel greșit săl aducă, datori sintu frații cei trimiși, să margă săl aducă: și de nu va vrea să vie, Binișor, săl aducă și fără de voia lui, cum nu va pofti ». In cazul în care familia celui vinovat s'ar fi opus la ridicarea lui, împotrivitorii erau pedepsiți cu bătaie și amendă: « și femeaia lui sau ficiorii lui sau rudele lui, să nu aibă voe a sări pe porunca starostelui să scoață pe acel vinovatŭ. Iară cine va sări, să ia certare și gloabă » spune același catastih. Această procedare trebue să fi fost dealtmintrelea în obiceiul timpului, deoarece o dispoziție identică găsim și în catastihul din 12 Septemvrie 1690, al frăției tinerilor armeni: « Iar dacă părinții sau prietenii s'ar amesteca și ar lua partea tânărului fiu sau frate...., unul ca acesta să fie judecat și pedepsit atât duhovnicește cât și trupește de arhiereu » [2]).

[1]) Th. Codrescu, *loc. cit.*, vol. XIV, p. 14.

[2]) Gr. Goilav, *Statutele breslei tinerilor botoșăneni, eșeni și romașcani*, în « Arhiva » din Iași, vol. VII, p. 634.

Catastihul breslelor reunite din Roman permitea starostelui să ia și alte măsuri procedurale: « Așijderea și zăloage a lua are voe starostele: a trimete pe fiecare frate și acela a cui ia zălogul să nu aibă a nu da a popri zălogul ». Această dispoziție nu este decât acea *pignoris capio* din procedura dreptului roman *(legis actiones)*, mijloc de constrângere întrebuințat de magistrați pentru a se face ascultat, fiecare în sfera atribuțiilor sale, prin luarea de obiecte dela acel care nu i se supunea și distrugerea lor în cazul unei rezistențe prelungite [1]).

La breasla negustorilor din Iași, mai numeroasă ca celelalte, înmulțindu-se, cu vremea, pricinile de judecată, la 1783, Alexandru Const. Mavrocordat acordă starostelui « patru oameni străini, care iarăși să fie scutiți de toate dările ca săi fie de trimis a chema pe neguțitorii care vor avea pricini ei în de ei ».

Toate probele se consumau imediat, fără amânări, eventualii marturi fiind aduși cu aceeași invitare sumară ca și vinovatul însuși, pentrucă e puțin probabil ca hotărîrea să nu se fi dat în chiar prima zi de judecată, când știut este că însuși Divanul domnesc nu proceda altfel [2]).

Când judecata breslei era în primă și ultimă instanță, hotărîrea devenea imediat executorie, prin îngrijirea starostelui: « aducând starostele și la supunere pe cei nesupuși și să facă și hotărire judecății » spune hrisovul negustorilor din Iași din 1783. Dacă pricina nu se putea soluționa mulțumitor în prima instanță, hotărîrea din apel, era adusă la împlinire tot de către staroste. In cazul în care starostele întâmpina dificultăți, în executarea unei hotărîri, putea cere concursul vătavului de aprozi, și într'un caz și în altul oareșicare taxe urmând a se plăti, dacă era vorba de judecata unei pricini bănești. La breasla negustorilor din Iași, hrisovul de mai sus prevede 5% asupra sumei de plată, când « doi vor ave pricină de giudecată și se va căuta pricina lor de staroste » și 10% dacă « se vor împlini prin marafetul văt[avului] de Aprozi ».

---

[1]) P. Girard, *Manuel élémentaire de droit romain*. Paris, 1906, p. 977; D-l Prof. D. R. Ioanițescu crede că zălogirea însemna aici pedeapsa confiscărei averei în totul sau în parte a celui condamnat. (*Renașterea meseriilor*, pp. 92-93).

[2]) Dim. Cantemir, *Descriptio Moldaviae*, vol. II, p. 111.

c) *Hotărâri*

Judecățile breslei soluționau atât pricinile de ordin comercial, născute din raporturile de această natură dintre breslași, pricini curat bănești, cât și pe acelea de ordin penal, rezultate din conflictele personale dintre acei cari, pe diferite trepte meșteșugărești, populau breasla sau din nerespectarea opreliștilor prevăzute în catastih.

In materie comercială se aplica, de sigur, obiceiul pământului, cu o tendință cât mai accentuată către arbitrajul starostelui, deoarece Pravila lui Vasile Lupu, care se aplică cu începere din 1646, este o legiuire penală, iar Condica lui Andronache Donici, cu putere de lege între 1814 și 1817, legiuire civilă, nu are nicio dispoziție referitoare la bresle. Prima vorbire despre « obștimi », în care se cuprindeau și breslele [1]), se găsește în Codul Calimah, care le consideră ca « persoană moralicească » (§ 40).

In materie penală se împrumută principiul general al Pravilei lui Vasile Lupu, de a lăsa sancționarea pricinelor, socotite mai mici, la aprecierea judecătorului, iar, pentru cele mai importante, judecătorul avea să aplice prevederile ponturilor catastihului [2]).

Din punctul de vedere al pedepselor, cu toate că nu fiecare breaslă sancționează la fel aceieaș culpă, totuși, principial, se observă o gradare, care, începând cu globirea lăsată la aprecierea judecătorului, ajunge la marea certare și gloabă cu confiscarea anumitor bunuri și chiar la excluderea din breaslă. Această scară corespunde, în linii generale, cu mai mica sau mai marea gravitate a infracțiunilor, pedepsite fie numai cu globirea, fie cu certarea, fie cu amândouă, fie cu confiscarea simplă sau combinată cu celelalte două de mai sus, excluderea fiind o măsură cu totul excepțională.

---

[1]) D. Alexander [Al. Degré], *Corporațiunile. Codul Calimah* (§ 38), în Rev. « Dreptul », anul XXV, 1896, Nr. 24, p. 21.

[2]) In materie de furt și omor breslașii rămâneau supuși dreptului comun. O carte din 1 April 1729, a lui Athanasie al II-lea, Episcop de Roman, amintește că un cioclu, ucigând un Arman, fugise de frica judecății. Breasla fiind solidar răspunzătoare pentru faptele membrilor săi, ceilalți ciocli fură apucați de judecători pentru fapta colegului lor. Aceștia înspăimântați, fug și ei care încotro, breasla spărgându-se astfel de fapt. (Melhisedek, *Cronica Romanului*, vol. II, p. 20).

1° *Globirea*

Globirea sau amendarea era pedeapsa cea mai des aplicată, deoarece din cele douăzeci și două de culpe înfrânate de catastihuri, unsprezece erau reprimate prin gloabe, lăsate la aprecierea judecătorilor, sau fixate de mai înainte.

Globirea lăsată la aprecierea judecătorilor sancționa abaterile considerate de mai mică importanță, sau atunci când culpabilii erau străini de breaslă.

In catastihul blănarilor din Botoșani, întărit de Mitropolitul Gavril Calimah la 13 Mai 1768, toți breslașii erau datori « a merge la casa starostelui ca *să slujască în zioa praznicului* iar carele nu va merge să să globească după obiceiu » (pont. 1); de asemenea, « *cănd̆ va trimite starostele orĭ la carele* ca să vie la îngroparea vreunuia din̆ breslașĭ saŭ la altă trebuință, *și nu va veni*, să aibă a-lŭ globi » (pont 4). La breasla negustorilor din Iași se pedepsea tot cu o amendă nedeterminată insultele și bătaia dintre breslași: « Un neguțitoriu ce va zice *cuvânt de necinste* asupra altui neguțitoriu să se globască, hotărăște hrisovul lor din 1783, iar *cari va rădica mănа* mai cu mare pediapsă după cum vor găsi cu cale și vor hotărî fruntașii ». Ponturile 12 și 13 din catastihurile ciubotarilor din Iași și Botoșani cer « să se globiască » atât *negustorii cari intrau la tovărășie în taină cu ciubotarul*, cât și *Armenii și Jidovii* cari « vor face îndrăzneală *să vândă cu taină* » aceleași produse ca și breasla.

La pronunțarea pedepsei, judecătorii apreciau împrejurările în care se comisese fapta și, într'o oarecare măsură, nu se putea să nu țină seamă și de normele ce conduceau judecata în dreptul comun al vremii, pentrucă, cum spune pontul al 9-lea a glavei a 44-a din Pravila lui Vasile Lupu: « Maĭ mare iaste sudalma, căndŭ suduiaște neștine pre altul înaintea a oamenĭ mulțĭ decăt căndŭ l-are sudui să fie numaĭ eĭ săngurĭ ». Așa încât în toate cazurile în care catastihul lăsa la aprecierea judecătorilor din breaslă fixarea pedepsei, aceștia vor fi avut în vedere Pravila, care la pontul 1 al glavei citată mai sus, punea principiul general că « toată sudalma să giudecă în doó chipurĭ, sau mare sau mică despre aceste lucrurĭ ce stau prenpregiur, ce să zice pentru vina dentru carea s'au scornit și sau făcut sudalmă spre obrazul celuĭ suduit, ce feal va fi, mare au mică, sau și locul în care s'au făcut

sudalma, sau în ce vreame și alte ca acestea, dece dentracestea lucruri să ia isvod, de să cunoaște carea'i sudalma mare și mică, iară giudețul poate după voia lui să cearte pre cela ce suduiaște ».

Globirea fixată prin catastih sancționează abateri ceva mai serioase.

Nemergerea la biserică spre prăznuirea hramului se globea de către pontul 1-iu al catastihului blănarilor din Botoșani, întărit de către Mitropolitul Veniamin la 10 Februarie 1818, cu una oca ceară; *tocmirea calfelor fără știrea starostelui*, atrăgea o gloabă de 3 ocă ceară (pontul al 9-lea); *meșterul breslaș care se întovărășea în taină* cu un negustor străin de breaslă, se amenda cu 4 ocă ceară (pontul al 11-lea), fapt pentru care ciubotarii din Iași și Botoșani cereau « să dea 5 ocă ceară la praznic » (pont. 12). *Smomirea unui ucenic sau calfe* era totdeauna înfrânată prin amendă: « acel meșter ce l-ar fi smomit să dea gloabă trei lei », hotărăsc ciubotarii de mai sus, în pontul al treilea al catastihurilor lor, o gloabă identică fiind prevăzută, și în catastihul lăutarilor din Huși (pont. 7); făclierii din Botoșani pedepseau aceeași faptă cu 10 lei (pont. 4), iar blănarii din același oraș, în primul lor catastih prevăd 12 zloți, iar în cel de al doilea 6 ocă ceară (pont. 5). *Faptul de a lovi cu pumnul în masă în fața starostelui*, era considerat ca o mare sudalmă de către cioclii din Iași și Focșani și pedepsit cu o gloabă de un taler [1]). *Vânzarea cu măsuri falșe* era și mai tare reprimată: « și oricare să va afla cu cot și cu cumpănă vicleană, să plătească gloabă cinci lei, sau oricât să va găsi cu cale de fruntași » hotărăște hrisovul din 1783 al breslei negustorilor din Iași.

2⁰ *Certarea*

Expresia « certare » sau « să să certe » din catastihurile breslelor, nu are sensul pe care, în mod obișnuit, i-l dă Pravila lui Vasile Lupu, adică acela de « pedeapsă » sau « a pedepsi », în genere: « Cade-să să știm cum doă cetări să dau furului. Dece o certare iaste în bucatele luĭ ce să zice să întoarcă înapoĭ tot ce va fi furat; altă certare iaste asupra trupuluĭ său, pentru greșală și răutate ce va fi făcut » zice pontul al 99-lea dela pricina a 12-a a

---

[1]) Acad. Rom., Ms. 237, fol. 399 și 418.

Pravilelor împărăteștĭ pentru furtișagurĭ. In catastihuri, sensul certării este totdeauna acela de « bătaie ».

Simpla certare, lăsată la aprecierea judecătorului este mai rară și n'o găsim decât în catastihurile breslelor ciubotarilor, atât din Iași cât și din Botoșani sancționând pe ucenicul care se lăsa să fie smomit de către alt meșter: « Pre ucenic cel va smomi alt meșter și va fugi dela stăpânul său, să aibă starostele a globi pe meșterul acela ce va smomi pe ucenic și ucenicul să se certe...» (pont. 3). In deobște, când e vorba numai despre certare, ea e fixată prin catastih la un număr de toiege. Cum însă uneori găsim specificat că acestea se dădeau « la pământ » sau « bețe la tălpi », înseamnă că ori de câte ori asemenea specificări lipsesc certarea cu toiagul se aplica vinovatului « în picioare ».

Simpla certare, pronunțată contra jupânilor breslelor economice este de rară excepție [1]), fiind însă aplicată la culpele ucenicilor. Astfel se hătărăsc câte 50 de toiege ucenicilor făclieri și blănari din Botoșani (ponturile 4 și 5 din catastihurile respective), la aceasta din urmă, prin catastihul din 1768, hotărându-se, pentru aceeaș faptă, 100 toiege. Ea este însă o pedeapsă mai curentă la breslele sociale. *Mergerea la alt giudeț* decât la acela al starostelui, atât la cioclii din Iași și Focșani, cât și la mișeii din Roman, se pedepsea cu câte 100 de toiege. « Carele din cei *tineri nu va veghea voe celor mai bătrâni* cincizeci de toiage la pământ », hotărăsc de asemenea catastihurile acestor bresle. Bătaia la pământ fiind mai rușinoasă ca cea din picioare, stipularea ei însemna o pedeapsă mai grea.

3° *Certarea și globirea*

Pentru cazurile grave, certarea și globirea, combinate sub diferite forme, constitue pedeapsa curentă.

Cu certare și globire, **ambele lăsate la aprecierea judecăţii,** se pedepseau totdeauna *neascultarea poruncilor domnești*: « Când va veni poroncă domniască la starostele, și va mergi starostele la casa vreunuĭ ciubotar să aibă a asculta de poronca domniască și de starostile, iar care nu va asculta de poronca domniască și de starostele să se certi și să s globască », spun ponturile 10 din ca-

[1]) Bătaia aplicată pescarilor din Chișinău care nu săriau să stângă un incendiu (Arh. Stat. Chișinău, Dos. 153, Primărie, fol. 15. Vezi Anexa Nr. 7).

tastihurile ciubotarilor din Iași și Botoșani; iar, pontul al 3-lea din catastihul lăutarilor din Huși hotărăște de asemenea că atunci « Când, va veni la staroste vreo poroncă stăpânească pentru vreo slujbă de obști și starostele le va arăta poronca, datori să fie cu toții a asculta și a să supune la driapta rânduială, ce le va face starostele; iar carele să va arăta nesupus, să să certe, să s[e] globască, după obiceiu și după vina lui ». *Producerea altor bunuri decât a acelora destinate breslei* se pedepseau iarăși și cu certare și cu globire după aprecierea judecătorului: « Cizmarii săș păzască cizmăriia, cum și ciubotarii ciubotăriia, să nu aibă voe a lucra teletinĭ sau iminiĭ sau opincĭ nici să vândă după cum au fost din vacu, iar de vor îndrăzni vreuniĭ să să certi și să s globască ». Lăutarii din Huși pedepseau și pe acel « ce va necinsti sau îl va sudui sau va rădica mână » asupra starostelui, cu certarea și globirea « între toată adunarea breslei » (pontul 2).

Cu gloabă fixă sau certare la apreciere, pedepseau aceiași lăutari pe meșterul străin de breasla lor care cânta în târg, la Huși, pe ascuns și « nu-ș va da obiceiul starostelui »; pentru acesta, pontul al 5-lea hotăra « să să globască cu 2 lei sau să s[e] certe cu bătae ».

Gloabă fixă și certare la apreciere găsim la ciubotari, în două cazuri: *vânzarea produselor breslei pe ascuns la negustori străini* și *vânzarea de către breslași a produselor jâdovești și armenești*; și într'un caz și în altul, ponturile 14 și 15 ale catastihurilor respective prevăd că « acela meșter să fie de certare și să dea și cinci ocă ceară la praznic ».

In fine, o ultimă combinație, este aceea în care **și gloaba și certarea sunt fixate prin catastih,** și o găsim numai la breslele sociale, unde, în deobște, pedepsele sunt mai grele ca la cele economice: « *Cine va sări din mișăi la starostele* gloabă trei taleri și o sută de toiage » spune catastihul breslei mișeilor din Roman, iar acelea ale cioclilor, scad gloaba la doi taleri însă cer ca cele o sută de toiage să fie date culpabilului « la pământ », adică cea mai rușinoasă dintre certări. Dacă un cioclu sărea însă la vătav, pedeapsa era mai ușoară, ca pentru aceeași faptă îndreptată contra starostelui, gloaba fiind de « un ug » și certarea « 50 de toiage ». *Un cioclu sau un mișel care dădea palmă altuia din breasla sa,* era pedepsit cu o gloabă de 15 potronici sau 15 costande plus certarea de câte « 50 de toiage ».

In mod excepțional la breasla blănarilor din Botoșani, găsim, la un moment dat, această grea pedeapsă a gloabei și a certării cu quantumul de amendă și de lovituri stabilit de mai înainte. Intr'adevăr, pentru necinstirea și neascultarea starostelui, catastihul din 1768, prevedea ca pe cel vinovat « să-lŭ cearte și s-ălŭ globească cu 6 zloți, după obiceaiulŭ vechiŭ » (pont. 3). Către 1772, pentru nesupunerea și neascultarea breslașilor, starostele Andrei Șlicariul demisionând, și breasla rămânând « ca o turmă fără de păstorŭ », breslașii îl roagă să vie înapoi, hotărînd, prin scrisoarea pe care i-o dau la mână, la 25 Iulie 1772, că acela « care dintre noĭ nu s'o supune poroncilorŭ starosteluĭ și a breslieĭ, să aibă a da 5 ocă de ceară breslieĭ, și 10 leĭ globă judecătoruluĭ de Botășanĭ, și 50 de bețe în tălpĭ » [1]). Această pedeapsă, excepțional de aspră, nu se menține și la reînnoirea catastihului din 10 Februarie 1818, pontul al 3-lea al acestui nou catastih prevăzând, în acest caz, ca cel vinovat « să fie globitŭ cu cinci ocă de ciară ».

La pontul al 7-lea al catastihurilor ciubotarilor și din Iași și din Botoșani se prevede că meșterul care va *cumpăra ciubote pe ascuns dela străinii* ce ar veni să le vândă în localitate « să fie de mare certare și gloabă, precum au fost obiceiul din vechi ». Prin « mare certare » trebue să se înțeleagă bătaia « la pământ », indiferent de numărul de toiage, aici rușinea contând mai mult decât durerea pricinuită de lovituri; prin « mare gloabă » se înțelege maximum de amendă.

4° *Excluderea*

In chip excepțional pedeapsa excluderii din breaslă este prevăzută în catastihurile de ciocli: « Iar carele din ciocli nu va asculta de starostele și va vrea să strice breasla — hotăresc cioclii din Iași sub întăritura din 1676 a Mitropolitului Dosoftei — acela cioclu să fie trecleat și proclet și afurisit și din breaslă să fie lepădat ca o oaie răioasă din turmă » [2]).

---

[1]) Acad. Rom., Ms. 4166, fol. 5 verso.

[2]) *Idem.*, Ms. 237, fol. 418. Catastihul breslei mișăilor din Roman, ca unul ce este o copie exactă a aceluia al cioclilor din același târg, cuprinde și el o dispoziție similară. (Acad. Rom., Ms. 965, fol. 32).

5° *Confiscarea*

Confiscarea era, în deobște, o măsură care se lua împotriva celor din afară de breaslă, ori de câte ori, prin diferite mijloace, căutau să eludeze drepturile de monopol ale breslei și numai excepțional o găsim aplicată și la unii breslași; uneori era simplă, alteori, însoțită, într'o formă sau alta, și de pedepsele de mai sus.

Numai confiscarea o găsim pronunțată de catastihurile ciubotarilor din Iași și Botoșani, în cazul în care un străin ar fi adus ciubote de aiurea și ar fi încercat să le vândă, pe ascuns, în localitatea respectivă (pontul al 7-lea).

Confiscare şi gloabă la aprecierea judecătorului se pronunța în breasla făclierilor din Botoșani, contra oricăruia « din pământeni ori din străini » care ar fi făcut și vândut, fățiș sau pe ascuns, lumânări de ceară sau de seu, în mahalalele orașului (pontul al 5-lea).

Confiscare şi anumită gloabă se pronunța contra tuturor străinilor care ar fi încercat să scoată din târgul unde funcționa o breaslă, materia primă trebuitoare uneltirii meseriei acesteia: « Străinii să nu fiia volnicĭ a scoate pelcele ce săntŭ de meșteșugulŭ aceștiĭ bresle, spune pontul al 8-lea al catastihului breslei blănarilor din Botoșani, asupra cărora să fie puternicĭ cu cartea Prea-Innălțatuluĭ Domnŭ ca să ia toate pelcelele dela dânșii după vechea așăzarea și obiceĭ și încă să dè și gloabă treizăci lei » Aceeași confiscare cu gloabă de 24 zloți, o prevedea și catastihul din 1673 al blănarilor și cojocarilor din Suceava [1]).

In mod excepțional găsim susceptibil de confiscare și un bun al breslașilor, anume, întregul preț al muncii aceluia care se tocmise fără știrea starostelui. Este cazul lăutarilor din Huși: « Oricare din meșterii, ce sănt supt ascultarea starostelui, cum și cei străini, să nu fie volnici, fără știrea starostelui, a să tocmi nici la o treabă, căt de mică; iar carii vor face una ca aciasta, să să ia hacul lor... și să s[e] certe uni ca aciia » (pont. 11).

6° *Herâia*

In catastihul breslei ciubotarilor din Iași, însușit și de către colegii lor din Botoșani, la pontul al 6-lea, găsim următoarea

[1]) Acad. Rom., Ms. 670, fol. 3 verso.

dispoziție: « Năimitul moldovan de se va băga la arman să aibă a da herăia un ort ciubotarilor ».

Cuvântul « herâe » sau « ferâe » nu are încă un sens bine hotărît în terminologia noastră juridică, textele documentelor care amintesc această instituție, fiind diferit interpretate de către istoricii și juriștii noștri.

Dimitrie Cantemir numește « herâie » amenda, care se plătea, fără putință de iertare, de către împricinatul care nu s'ar fi înfățișat Divanului domnesc, la sorocul ce i se hotărîse pentru judecată [1]). Cu toate acestea herâia și obișnuita amendă sau gloabă nu erau unul și același lucru, după cum rezultă limpede din hrisovul dela 16 Ianuarie 1628, prin care Miron-Vodă Barnovschi dădea în jurisdicția egumenilor pe toți oamenii mânăstirești: « eară de nu le va plăcea giudețul cum îi va giudeca egumenul cu soborul, să meargă să iea sorocu dela pârcălabi să-i sorocească să-i giudece pârcălabii și să ia numai ferâia iară gloaba să fie călugărească » [2]). Ori, este cunoscut principiul vechii noastre proceduri judecătorești, după care, judecătorul care pronunța hotărîrea încasa și gloaba respectivă, ca o recompensă a ostenelilor sale; așa încât dacă Barnovschi dispune ca gloaba, pronunțată de pârcălabi, să rămâie tot în folosul călugărilor, este o excepție dictată de dorința de a nu micșora veniturile acestora, însă și judecătorii trebuiau să-și vadă munca răsplătită și atunci le cedează lor herâia, tot o sumă de bani, care, obișnuit, se încasa de Visterie. Caracterul de taxă specială de judecată, percepută de instanțele de apel, dat herâei, de către hrisovul de mai sus este susținut de marea majoritate a oamenilor noștri de știință, fără a fi totuși de acord asupra altor elemente, al căror tot să ducă la o definiție unică a acestei instituții.

In marea lor majoritate, autorii noștri moderni afirmă că herâia era o sumă de bani, pe care partea câștigătoare într'un proces, soluționat de Divanul domnesc, o depunea la Visterie, spre a se asigura că hotărîrea va rămâne definitivă. In acest sens se pronunță A. D. Xenopol, Gh. Ghibănescu, I. Tanoviceanu și d-l Prof. Șt. Berechet.

---

[1]) « Sin autem alteruter dicta die non comparuerit, *cheria* i. e. mulctam pecuniariam solvere debet ». *Descriptio Moldaviae*, vol. I, p. 106.

[2]) B. P. Hajdău, *Arhiva istorică a României*, vol. I[1], p. 176.

După Gh. Ghibănescu, herâia sau ferâia, era taxa plătită Visteriei de către partea care câștiga un proces, menită să complecteze procedura în materie imobiliară, asigurând pe câștigător că procesul este definitiv câștigat [1]).

A. D. Xenopol, socotind-o ca « un mijloc de a îngreuia dacă nu a împiedeca reînceperea judecăților », o definește ca fiind suma de bani, pe care domnul o hotăra să se depuie la Visteria domnească, de către partea câștigătoare într'un proces, și a cărei depunere avea de efect împiedecarea reînceperii judecății. Cu toate acestea el observă că nu toate documentele se referă la partea câștigătoare, ci, un document mai vechiu, din 1461, « arată că dacă partea ce a pierdut ar vra să se scoale cu nouă pornire de judecată asupra celei câștigătoare, să fie îndatorată a răspunde cele 60 de ruble, bani de legătură », în timp ce documentele mai noui « au aerul de-a exclude, prin depunerea feriei de către câștigătorul în judecată, cu totul putința reînnoirii procesului »; așa încât ajunge la concluzia că: « La început, pe timpul lui Ștefan [cel Mare], hăierăia de mai târziu era orânduită de domn ca o pedeapsă pentru acel ce ar vra să ridice din nou judecata. Mai târziu ea fu schimbată în o depunere în Visterie din partea celui ce câștigase procesul, prin care depunere el se garanta contra reînceperii unei judecăți odată desăvârșită » [2]).

I. Tanoviceanu este cel dintâiu a preciza că instituția destinată să asigure irevocabilitatea hotărîrilor, nu a fost una și aceeași în tot decursul veacului al XV-lea până la al XVII-lea, ci două instituții perfect distincte « zavezcu » și « ferăia ». *Zavezcu* sau *zavesca* era o taxă eventuală, dar obligatorie pentru partea care, pierzând un proces, în materie imobiliară n'ar fi voit să respecte autoritatea lucrului judecat și ar fi redeschis procesul sub o nouă domnie. *Ferăia* sau *herăia* era o taxă actuală, efectivă dar facultativă, prin care partea câștigătoare într'un asemenea proces voia să-și asigure mai bine puterea lucrului judecat [3]).

Tot ca taxă specială de procedură consideră herâia și Dim. Stoicescu, cu singura deosebire că el o atribue ca fiind totdeauna

---

[1]) *Ferâea*, în « Arhiva științifică și literară din Iași », 1909, vol. XX, p. 69.

[2]) *Istoria Românilor*, vol. VII, p. 106.

[3]) *Zavezcu și ferăie*, în Rev. « Dreptul », anul XLV, București, 1916, Nr. 11, pp. 81 și urm.

plătită de către partea câştigătoare « pentru ca judecata sau transacţia asupra proprietăţii imobilului să capete întăritura domnească, pentru ca prin aceasta să se stabilească stăpânirea părţii câştigătoare, prin intermediul domniei » [1]).

După o notă pe care a avut bunăvoinţă să mi-o comunice, d-l Prof. Ştefan Berechet, face şi d-sa distincţie între zavească şi herâie, *zaveasca* fiind, după d-sa « o taxă bănească sau în natură, impusă de domn ambelor părţi, condiţională şi proporţională cu valoarea obiectului în discuţie, plătitoare de partea care nu va respecta hotărîrea divanului sau va călca o convenţie synalagmatică sau unilaterală »; iar *herâia* « o taxă bănească ce şi-o pune câştigătorul în Visteria domnească, în proporţie cu valoarea obiectului în litigiu, pentru confirmarea hotărîrii divanului. Partea care va redeschide procesul, fie prin apel, sub aceeaşi domnie sau sub alta următoare, fie printr'o nouă acţiune de revendicare, va plăti gloabă în boi la poarta curţii domneşti » [2]).

Intr'un document de pe la 1650, « birăul de Dorna cu nemesnicul şi toţ giuraţii » se plângea către « birău de cetate Bistriţei şi la tot svatul Măriilor Voastre », că vameşul Ion Bălan le făcuse o « trăsură », luându-le o bărbânţă de urdă, aşa că le venise « calul făr bucate ». La urma cărţii ce scriau, după ce cu toţii se închinase « de sănătate Măriilor Voastre », dornenii adaugă: «După aceste, după toate aceste svădzi şi bătăi ce-am avut, au venit Ion Bălan la noi în Dorna şi ne-mă înpăcat la casa vătămanului şi de nainte giuraţilor şi denaintea tot satul ş'amă dat şi heria vr'o patru cinci herăi de mied » [3]). D-l Prof. N. Iorga, comentând, în altă parte, acest document, spune următoarele: « Se vede deci înţelesul primitiv al herâii sau ferâii: e un vas ca « bărbânţa ». Şi cum « a-şi da berbânţa » a ajuns a însemna a-şi face plata la intrarea într'o breaslă de meşteşugari, astfel a « pune herâie »

[1]) *Despre ferie*, ibidem, Nr. 8, p. 59.

[2]) Este de remarcat totuşi o carte de judecată din 20 Octomvrie 1604, dată de către pârcălabul târgului Cotnari, într'un proces de moştenire, în care, deşi cercetarea se face în primă instanţă, câştigătorul îşi pune sie-şi herâie: « Iar Urâta s'a îndreptat înaintea noastră şi şi-a pus sieşi fierâie ca să nu aibă Cozi a se mai judeca cu Urâta pentru această pricină niciodată în veci » (*Intregiri*, Buletinul Institutului de Istoria dreptului vechi românesc. Iaşi, 1938, pp. 193—195).

[3]) N. Iorga, *Documente româneşti din arhivele Bistriţei*, vol. I, p. 98.

a însemnat cu vremea a făgădui amendă dacă se calcă o învoială »[1]). I. Tanoviceanu crede însă că în acest document, cuvântul herâie « pare că are însemnarea de adălmaș, fiindcă după împăcare se spune că: am dat și heria, vr'o patru, cinci herâi de mied »[2]).

Citatul text din catastihul breslei ciubotarilor din Iași și Botoșani nu are însă niciunul din sensurile de mai sus. Nu-l poate avea pe acela al d-lui Prof. Iorga, pentrucă aici nu este vorba de o făgăduință a cuiva, ci de o penalizare executorie, dictată de un altul, de catastih: «să aibă a da heräia»; iar sensul de « adălmaș » se exclude dela sine. Nu poate fi vorba de o taxă specială de judecată, pentrucă aici suntem în materie penală și în primă instanță, și apoi, chiar dacă i s'ar da sensul de zavescă, cine s'ar fi putut gândi să apeleze hotărîrea breslei, când calificarea faptei nu era de natură infamantă și suma de plată numai un ort? Sensul juridic de herâie nu i se poate da, pentrucă breslașul impus la plată nu câștiga decât o condamnare a cărei autoritate de lucru judecat nu dorea nimeni să o definitiveze. Cuvântul herâie, din catastihurile ciubotarilor nu poate avea nici sensul dat de Cantemir căci, pe de o parte, nu era vorba de-o citare în judecată, iar pe de alta, quantumul fixat ca penalitate, în caz că cineva nu se ducea la judecată, era într'adevăr menit să împiedece o astfel de încercare: « douăzeci și cinci de galbeni dacă e țăran, o sută dacă e nobil și șase sute dacă e boier »[3]); pe când, pontul din catatih hotărește că acest quantum va fi, odată pentru totdeauna, « un ort », adică numai zece parale sau treizeci bani vechi; aceasta reprezenta, după prețurile de cumpărătură cu deamănuntul din 1776,— zece ani după stipularea acestei clauze —, valoarea a cinci ocă de carne de vacă, a cinci ocă pește proaspăt, a trei și jumătate ocă brânză sau a cinci ocă linte[4]), sumă deci pe care un meșter sau o calfă, chiar mai nevoiașă, o putea plăti fără o prea mare sforțare. Cu atât mai puțin catastihurile ciubotarilor nu prevedeau o « amendă », cum interpretează această dispoziție A. D. Xenopol[5])

---

[1]) Hurmuzachi-N. Iorga. *Documente*, vol. XV², p. 1179, notă.

[2]) *Loc. cit.*, p. 87.

[3]) *Loc. cit.*

[4]) Acad. Rom., Ms. 4502, fol. 1.

[5]) *O carte de judecată din 1684*, în Rev. « Arhiva științifică și literară din Iași », 1889, vol. I, Nr. 5, p. 633.

și I. Tanoviceanu [1]), sau acela de « despăgubire » dat de d-l Prof. N. Iorga [2]).

Caracterul represiv al pontului al 6-lea, al acestor catastihuri, cu cele zece parale, contravaloarea ortului pomenit, trebue cu atât mai mult înlăturat cu cât simpla smomire a unei calfe sau ucenic, dela un alt meșter din breaslă, se pedepsea de douăsprezece ori mai greu (3 lei = 120 parale), iar vânzarea de ciubote pe ascuns, unui negustor străin, deși întâmplătoare, se pedepsea cu cinci ocă ceară, ceea ce însemna circa două sute parale, deci de douăzeci de ori mai mult, dacă socotim oca de ceară pe prețul de un piastru [3]), adică patruzeci de parale, cât valora pe vremea aceea și ceara și piastrul. Ori, cu mult mai gravă era culpa de-a mări concurența străină printr'o muncă continuă a tocmitului la un ciubotar sau cavaf armean, decât contravențiile menționate mai sus. Apoi, dacă ar fi fost vorba de o pedeapsă reală, s'ar fi întrebuințat expresia curentă tuturor încălcărilor la dispozițiile ponturilor din catastih, aceea de « gloabă » și nu aceea de « herăie » care avea altă semnificație. Așa încât sensul acestui cuvânt, pare să fi fost mai mult simbolic, înțelegându-se prin condamnarea la plata ortului, preavizul excluderii din breaslă a aceluia care continua să lucreze la Armeni sau, dacă va mai fi repetat vreodată un semeneaa gest. Un meșter sau o calfă care se tocmea să lucreze, în mod constant, la dușmanii breslei, însemna că se socotea el însuși înafară de breaslă, făcând cauză comună cu aceștia contra interesului obștesc, periclitând existența alcătuirii însăși, așa încât era logic să fie exclus din breaslă.

2. Instanțele de apel

Cu excepția pricinilor de mai mică importanță, soluționate în primă și ultimă instanță de către breaslă, toate hotărîrile acesteia

[1]) *Loc. cit.*, p. 87.

[2]) *Negoțul și meșteșugurile în trecutul românesc*, p. 178.

[3]) I. C. Filitti, *Lettres et extraits concernant les relations des principautés roumaines, avec la France (1728—1810)*. București, 1915, p. 19.

Intr'un zapis din 13 Iunie 1749, cu privire la stângerea unei judecăți în fața Mitropolitului Nechifor, cu privire la neplata unui bezmăn, se arată că bezmănarul se obligase să dee « chirie locului pe tot anul = 5 = ocă de ceară și trecând la mijloc șapte ani în care s'au făcut = 35 = lei câte un leu oca de ceară și nedându eu nici un ban chirie locului mam apucat cu giudecata » (Arhivele Stat. Buc., Cond. Nr. 219, fol. 76).

erau susceptibile de apel. Nemulțumitul, se adresa, după timp și după alcătuire, fie Bisericii, fie Visteriei, fie Cămărei domnești, fie autorităților locale, urmându-se principiul general al dreptului comun în această materie, de-a se repune în discuție fondul pricinii în fața unui nou judecător cât mai imparțial și cât mai la îndemâna împricinaților.

a) *Biserica*

Este mai mult decât probabil că în primele timpuri de existență a breslelor, sub recenta influență a frăților din care proveneau, Biserica era aceea care așeza toate pricinile, de-a căror primă rezolvare breslașii vor fi fost nemulțumiți, fie că cercetarea din nou se făcea de către capii bisericești, fie de împuterniciții lor: « să aibă pe dânșii aĭ giudeca, acela căruia ei nu vor fi cu dreptate după lege, pe cine Dumnezeu va alege să fie Mitropolit să-i globească sau dichiu din Sf. Mitropolie »[1]). Cu timpul însă o distincție pare să fi intervenit între pricinele de ordin spiritual, care rămân a se căuta și pe viitor de către Biserică și acele, de ordin pur comercial, care trec la autoritățile laice. Așa cel puțin rezultă din Așezământul pentru lefile boierilor, alcătuit de către Grigore Alexandru Ghica, în Septemvrie 1776, care vorbind despre judecățile hatmanului și vel agăi, specifică « pricini de datorii », pe când vorbind de judecata Divanului, întrebuințează formula generală de « toate pricinile de giudecată »[2]).

La breslele sociale, ca unele ce prin caracterul lor specific, dețineau de Biserică, cei competenți a judeca apelurile breslașilor, au fost, totdeauna, șefii administrativi și spirituali ai Eparhiei în care sălășluia breasla respectivă.

1° *Mitropolitul sau Episcopul*

Apelurile breslașilor dela sediul scaunelor episcopale se judecau de șefii acestora: « Carele din meșteri va fi greșit adecă va fi de judecată, să nu aibă a merge pe la alte județe, ce să'i judece sta-

---

[1]) Acad. Rom., Ms. 673, fol. 6.

[2]) P. Râșcanu, *Lefile și veniturile boerilor Moldovei*, p. 33.

rostele cu breslașii, iar de va avea vină grea să vie aicea la sfânta Mitropolie » spune pontul al 11-lea al catastihului ciubotarilor din Iași. Iar, lăutarilor din Huși, pontul al 10-lea al catastihului lor, hotărîndu-le judecata, în primă instanță, a starostelui împreună cu breasla, le dădea și drept de apel la Episcopie: « și neodihnindusă să vie la episcopie ».

La judecarea apelului se pare însă că breasla figura și ea ca parte în proces, reprezentată prin starostele ei, care susținea punctul său de vedere, mai ales când va fi fost vorba de încălcarea prescripțiilor catastihului sau obiceiurilor breslei, deoarece, același pont al catastihului de mai sus cerea ca apelantul să se prezinte la Episcopie: « înpreună cu starostele ».

2° *Dichiul sau protopopul*

Mitropolitul și episcopii, dintr'o cauză sau alta, fiind adesea obligați ca să lipsească dela reședința lor, sau preocupați de alte sarcini mai grele, pentru ca să nu se stingherească cursul judecăților, pe bază de catastih sau pe bază de cărți domnești, puteau fi înlocuiți prin subalternii lor administrativi. La breasla cojocarilor din Suceava, apelul putea fi căutat de către mitropolit « sau dichiu din sf. Mitropolie », spune catastihul [1]); la breasla făclierilor din Botoșani, conform hotărîrii catastihului, oricare breslaș cu vină « mai mare » și care nu se « putea așăza » de către breaslă, urma « a merge la sfănta Mitropolie or la protopopul de Botoșani ca săi judece, cum au fost din vac ».

Atunci când catastihurile nu acordau acest drept de judecată, altora decât capilor bisericești înșăși, aceștia se îngrijeau să capete deslegare domnească pentru a delega pe protopopii lor, cum este Episcopul Inochentie al Hușului, care, rugând pe Ioan Teodor Calimah, obține cartea acestuia din 6 Aprilie 1760, prin care hotărește ca toate pricinile « afară de moarte de om și de furtișag » să fie judecate de Episcopi și de protopopii « ce ce vor ave pre la eparhie sfințiilor sale ». Printre aceste pricini, intra și acele ce priveau pe « bresli de pin tărguri » [2]).

---

[1]) Acad. Rom., *loc. cit.*

[2]) Arh. Stat. București, cond. Nr. 180, fol. 152.

b) *Vel visternicul*

In competința vel vistiernicului cădea cercetarea apelurilor făcute de către alcătuitorii breslei neguțitorilor din Iași: « Giudecățile și pricinile ce vor ave negutitorii și nu se vor putea așăza de starostele și fruntașii lor, să aibă să le caute dumnealui vel visternicul, ce va fi pe vremi, după vechiul obiceiu »; așa hotărește hrisovul lui Alexandru Const. Mavrocordat din 1783 și, după dânsul, toți domnitorii până la Regulamentul Organic [1]).

c) *Vel cămărașul*

După o regulă comună regimului anariot, apelurile breslașilor se judecau de către capul autorității căreia o breaslă era închinată, adică dregătorul, căruia breasla trebuia să-i slujească anumite venituri. Ori, cum breslele naționale erau toate închinate Cămarii domnești, așezământul lui Grigore Alexandru Ghica din 1776, dă și judecarea apelurilor alcătuitorilor acestora, în competința vel cămărașului: « Pricini de datorii ce vor ave trei bresle din orașul Iașului care sânt date și rânduite la vel cămăraș, adică negutitorii străini, Armenii și Jâdovii, căutându-și și giudecățile acestor trei bresle de către vel cămăraș după hotărîrea ce se va face cu dreptate și împlinind banii să ia vel Cămărașul și zeciuiala după rânduiala ce se arată mai sus », adică « la zece bani = un ban » [2]).

Textul precizează « pricini de datorii », deoarece tot ce se atingea de obiceiurile breslelor acestora și de nerespectarea catastihurilor, în legătură cu altarul lor, se judecau numai de către Arhiereul armenesc sau împuterniciții lui, pentru breslele armenești, și de către Hahambașa pentru breasla Jâdovilor.

d) *Autoritățile locale*

Printre autoritățile locale, aceia cărora catastihurile sau rânduielile domnești le dă puterea să judece în apel pricinile breslășești, erau dregătorii, cari, în dreptul comun, alcătuiau prima treaptă

[1]) Acad. Rom., Doc. 62, Pachet XXX.
[2]) P. Râșcanu, *loc. cit.*, p. 33.

de jurisdicție și anume, vornicii sau pârcălabii pentru provincie și vel aga pentru capitală.

1° *Vornicii*

In catastihul breslei ciubotarilor din Botoșani, prin pontul al 11-lea, apelurile se dau în jurisdicția vornicului: « Carele din meșteri va fi greșit adică va fi de [giu]decată să nu aibă a mergi pe la alte giudecăți ce [săi giudece] starostile cu breslașii, iar de va avea vină [grea să vină la] d[umnea]lui vornic de botoșeni să [giudece] ». Aici este vorba de vornicii orașului ca unii ce erau mandatarii Doamnei, administratori și judecători ai târgoveților, veniturile orașului Botoșani aparținând ei. Este însă foarte probabil că acest caz nu este singura excepție și că și alte bresle, mai ales în târgurile de provincie, vor fi apelat și la judecătorul firesc al ținutului, care era vornicul de ținut, iar, din prima domnie a lui Constantin Mavrocordat (1733—1735) la isprăvniciile înființate de acesta [1]).

2° *Vel aga*

In competința vel agăi era judecarea apelurilor tuturor breslelor industriale din Iași, însă cu distincția pe care o făceam la început între pricini de ordin spiritual și bănesc. Zeciuiala care se lua la împlinirea datoriilor judecate de Agie, se socotea, conform așezământului din 1776, ca făcând parte din veniturile vel agăi.

e) *Divanul domnesc*

Principiul general fiind că « nimeni nu poate fi împiedecat să se adreseze divanului domnesc » [2]), înseamnă că un breslaș nemulțumit cu hotărîrea instanței de apel, putea înainta jalbă Divanului domnesc. Dacă această instanță evoca din nou fondul, judecând (și în fapt și în drept, cum susține d-l D. Negulescu [3]), sau era numai

[1]) Enaki Kogălniceanu, *Leatopisețul țerei Moldovei*, în M. Kogălniceanu, « Letopisețe », vol. III, pp. 198 și 203.

[2]) « a principis tribunali arceri nemo potest » (D. Cantemir, *Descriptio Moldaviae*, vol. I, p. 105).

[3]) *Instituții procedurale*. București, 1911, vol. I, p. 48.

o instanță de trimitere, analoagă Curții noastre de Casație, cum susține N. Blaramberg [1]), pe baza mărturisirii lui Dim. Cantemir [2]), este o problemă a cărei discuție nu e locul a se face aici. Dreptul breslașilor de-a recurge la judecata Divanului, este de altfel arătat și prin așezământul lui Grigore Alex. Ghica din 1776, care, după ce institue pe vel agă judecător în apel, al pricinilor alcătuitorilor breslelor industriale din Iași, spune: « Iar când vreo parte nu se va mulțămi cu giudecata Hatmanului și a lui vel agă și vor eși la Divan și de se va schimba hotărîrea giudecății Dlor sale, după dreptatea ce se va cădea, atunci după hotărîrea veliților Boeri ai Divanului, împlinind banii vătaful și ciaușul de Aprozi să iea și zeciuiala acești doi zapcii » [3]).

Atunci când breslele trebuiau să se prezinte în fața judecății ca persoane juridice, urmau și ele aceeași cale și aceeași procedură ca oricare împricinat de drept comun. Astfel, breasla negustorilor din Iași, o vedem judecându-se cu vel cămărașul, care le cerea să plătească « țărănește » câte doi bani de vadra de vin; ori, cum ea dovedește cu marturi jurați că obiceiul lor din vechi fusese ca « să plătească cu rupta pre tot anul câte 15 ughi de pivniță și pre alții îi lăsa și mai jos căte zăce și căte 8 ughi, de pivniță, iar carii nu vre să de cu rupta pe an, aciea plăte căte doi bani de vadră », Mihai Racoviță le dă și carte domnească în acest sens la 20 Noemvrie 1721, reînnoită la 25 August 1760 și de către Ion Calimah [4]). Tot prin judecata Divanului se despărțise, la Iași, și breasla blănarilor de aceea a cojocarilor sub prima domnie a lui Grigore Alexandru Ghica (1764—1767), de care vorbește anaforaua boierilor din 28 Martie 1805 [5]).

3. Judecarea staroștilor

Pentru greșelile cu care starostele se făcea vinovat față de breaslă, în exercițiul funcției sale, competinte a judeca au fost

[1]) *Essai comparé sur les institutions et les lois de la Roumanie depuis les temps les plus reculés jusqu'à nos jours.* Bucarest, 1885, p. 579.

[2]) « Ibi autem cum apparuerit, de facti specie non disceptatur ulterius, sed saltem id inquiritur fueritne causa uti in testimonialibus vornici literis, quas victrici parti dare solet, proposita est, juste et secundum leges provinciae decisa » (*loc. cit.*, vol. I, p. 104).

[3]) P. Râșcanu, *ibidem.*

[4]) Th. Codrescu, *Uricariul*, vol. II, p. 32.

[5]) Idem, *idem*, vol. IV, p. 141.

totdeauna instanțele de apel din dreptul de excepție al breslașilor: « Așijderea de va greși întru ceva starostele fraților, să nu aibă voie frații al certa. Ei singuri, sau al globi, nici să aibă voe aș întreba la giudețul mirenescu, ce numai la sfinția sa Părintele Episcopul și Sfinția sa Părintele îl va certa șil va globi după cum îi va fi vina. Iară del vor trage frații pre staroste la giudeț, mirenescă fără de știrea sfinției sale părintelui, Părintele să cearte pre frații pentru vina aceasta ». Așa hotărește catastihul breslei blănarilor, croitorilor, bărbiiarilor, abăgearilor și cojocarilor din Roman, reînnoit la 1724.

Aceeași normă se păstrează pentru toate breslele economice până la Regulamentul Organic chiar atunci când în catastihuri nu se prevede nimic. Așa, în întăritura pe care Mitropolitul Ambrozie o dă breslei ciubotarilor din Botoșani, la 22 Octomvrie 1789, găsim următoarele rânduri: « Săl aveț la cinste și la dragoste [pe starostele] dănduĭ căzuta ascultarĭ ca unuĭ maĭ marĭ al vostru, căcĭ arĭ puterĭ împreună cu breasla a vă certa după greșală, iar când nici întron chip nu vă veț mulțemi de dănsul atunci pe numitul staroste leț arăta la d.lor vornicii și negreșit veț afla dreptate voastră »[1]); ori, după pontul al 11-lea din catastih, vornicii de Botoșani erau judecătorii în apel ai breslașilor. La 1815, epitropul bisericii Sf. Andrei din Iași reclamând un drept al acesteia dela breasla mahalilor, arăta Mitropoliei că pe învrăjbitorul Nistor vel aga nu numai că « lau lipsit a nu mai fi el staroste de acum înainte », dar « sau fost pus la închisoare ca să plătiască baniĭ bresleĭ ce sau dovedit dați și cheltuiț în facerea făclieĭ » pe care acesta o luase la dânsul și nu vroia să o restitue [2]).

Din cuprinsul acestei jalbe, se vede că vel aga judeca în primă și ultima instanță, așa încât este leit principiul art. 493 din procedura noastră penală de astăzi, care hotărește că atunci « când un ofițer de poliție judiciară, un judecător polițienesc sau un judecător de tribunal comercial ori județean, un membru al ministerului public de pe lângă vreuna din aceste autorități va fi prevenit ca făptuitor, în exe cițiul funcțiunilor sale, de un delict care trage după sine o pedeapsă corecțională, ministerul public de pe lângă Curtea de apel îl va cita înaintea acestei curți, care va pronunța fără apel ».

---

[1]) *Catastih*, Intărituri, Ms. fol. 4.

[2]) Arhiva bis. Sf. Andrei, doc. III.

* * *

Prin aplicarea Regulamentului Organic breasla își păstrează jurisdicția sa în tot ce privește respectarea dispozițiilor catastihului, iar Biserica continuă să judece, ca și mai înainte încălcările referitoare la domeniul ei. Nu se inovează decât în materia judecării pricinilor curat bănești care se iau și dela breaslă și dela instanțele de apel spre a se da în competința tribunalelor de comerț înființate la Iași, Botoșani, Focșani și Galați, care judecă în primă și ultimă instanță « toate pricinele de comerț care nu vor trece piste somă seaŭ valoră de una mie cincĭ sute leĭ, iar Tribunalul comersieĭ din Galați, până la somă de douăzăcĭ miĭ leĭ » (cap. VIII, art. 338). Pentru toate celelalte pricini, în care quantumul în litigiu depășea aceste sume, judecata se făcea cu drept de apel la Divanurile de Apel « și de acolo la Divanul Domnesc, iar giudecățile făcute în Tribunalul de Comerțŭ din Galați, vor ave Apelație drept la Divanul Domnesc » (art. 340).

Inainte de Regulament, judecătorii, fie din breaslă, fie din apel, aplicau dispozițiile catastihului, obiceiul breslei, obiceiul pământului și pravilele; art. 341, din noua așezare, prevede că pentru pricinele care se vor cerceta de către Tribunalul de comerț « precum și desăvârșita hotărîre, vor fi întocmai după regulele așezate pentru pricinile politicești ».

CAPITOLUL IV

CARACTERUL BRESLELOR

In vieața noastră orășenească de odinioară, în care, locuitorii mărginași, izolați în gospodăriile lor, duceau un traiu mai mult rural, și unde funcționărimea, dispersată și nestatornică, se strecura cu greu printre intrigile schimbării domniilor, breslele singure apar ca elemente stabile, cu alcătuitori ce formau un întreg conștient de menirea lor, capabili să acționeze ca un singur om, pentru păstrarea vechilor obiceiuri sau privilegii și apărarea interesului colectiv. Sprijinitoare hotărîte și statornice a Bisericii, își aplecau urechea la nevoile celor necăjiți, tinzând în același timp, nu numai să asigure piața cu cele trebuitoare unei vieți economice înlesnite, dar și cu întemeierea unei industrii și a unui negoț curat moldovenesc. Clădite pe o bază profund religioasă și morală, breslele moldovenești își păstrează acest caracter în toată durata vieții lor, cu toate vicisitudinile vremurilor, servindu-și țara ori de câte ori socoteau că le este datoria și fiind, în chip statornic, regulatorul producției industriale, a întregii circulații a bunurilor și, în parte, și a repartiției acestora. Așa încât breslele moldovenești trebuesc cercetate din punct de vedere religios, moral, economic și național, potrivit celor patru caractere ce-au avut în deobște.

§ 1. — Caracter religios

Păstrat dela frății, caracterul religios se manifestă prin luarea de apărător al breslei, al unui sfânt sau act din vieața acestora, al căror hram îl sărbătoreau, cât și prin întărirea credinței, ridicând biserici sau ajutând pe cele existente și păzind cu strictețe duminicile și sărbătorile bisericești.

1. Hramul breslelor

Nu există o singură breaslă, economică sau socială, care să nu-și fi avut patronul ei, apărător, îndrumător și rugător către Atotputernicul pentru temeinica ființare și izbândă a breslei, după cum nu există niciuna, care să nu fi sărbătorit, cu cât mai mare cinste, cuvenitul hram anual. Dacă, din punctul de vedere al dispozițiilor economice, catastihurile sunt adesea tare sărace, în această materie ele nu lipsesc niciodată, atât în preambul cât și în ponturile lor.

Breslașii își alegeau, de buna lor voie, pe acela către care se rugau să le sprijine alcătuirea: « au cerșut să le facem catastiv și să le întărim... și praznecul ce însuș ei au ales a prăznui, adică la zioa sfântului marelui mucenic Dimitrie », spune Mitropolitul Iacov, în preambulul catastihului breslei făclierilor din Botoșani, la 16 Martie 1794; « și însuși ei au cerșut, ... să le întărim obiceiurile cum și praznicul, ce ș'au ales ei sănguri, să-l prăznuiască, adecă sfinții apostoli Petru și Pavel », afirmă Mitropolitul Veniamin, întărind, ca episcop de Huși, la 17 Februarie 1795, catastihul breslei lăutarilor din acest oraș.

Obișnuit, unul și același meșteșug sau negoț își avea același patron în toată țara. Astfel Sf. Ilie era patronul blănarilor din Botoșani: « le-amŭ așăzatŭ osebită breaslă, întărind atâta săvârșirea praznicului ce-au alesŭ înșișŭ a-lŭ prăznui, a Sf[ă]ntului slăvituluĭ și răvnitoriuluĭ Prorocŭ Ilie Thezviteanulŭ, la luna luĭ Iulie în 20 de zile, câtŭ și alte așăzărĭ », spune Mitropolitul Gavriil Calimah, în preambulul catastihului breslei acestora. Tot Sf. Ilie era patronul breslei blănarilor din Bârlad [1]), din Iași [2]), și din Suceava [3]). Sf. Neculai, era patronul negustorilor, cum afirmă icoana zugrăvită în dosul privilegiului dat breslei neguțitorilor din Iași, de către Constantin Cantemir, la 4 Mai 1686. S'ar părea totuși că sunt și excepții. Astfel dacă ciubotarii din Botoșani, copiind, pe la 1767, catastihul confraților lor din Iași, își însușesc și hramul acestora, « Înălțarea Domnului și mântuitoriuluĭ nostru

---

[1]) Pr. I. Antonovici, *Documente bârlădene*, vol. I, p. 127.

[2]) Sc. Pastia, *Breslele de meseriași*, în ziarul « Ecoul Moldovei », Iași, 1894, anul IV, Nr. 5.

[3]) Acad. Rom., Ms. 670.

Is. Hs. », — după cum se vede în întăritura Mitropolitului Gavriil Calimah —, la 23 Noemvrie 1832, Mitropolitul Veniamin Costachi, reîntărindu-le catastihul, pare a arăta că patronii acestei bresle erau Sfinții Voevozi Mihail și Gavril: « carii sau din staroști ce vor fi sau din breslași vor pricinui împotriva acestei așăzări și împotriva prazniculuĭ sfinților voevozi la care de bună voe sănt închinați spre al săvărși. . să aibă neblagoslovenia lui Dumnezău »[1]).

Sărbătorirea hramului se făcea « din anŭ înŭ anŭ necontenitŭ, cu căzuta creștinească cuviință » cum spune pontul întâi din catastihul dela 1818, al breslei blănarilor din Botoșani. Toți breslașii erau obligați, sub pedeapsa globirii, să meargă la biserica unde breasla era închinată, și care în deobște avea același hram și ea, ducând, untdelemn, tămâie și lumânări, cumpărate din banii cutiei: « cu căț bani, să vor afla [în cutie] să cumperi făclii, untdelemn, tămăe, să să ducă la biserica hramului lor », recomandă pontul al 12-lea al catastihului breslei lăutarilor din Huși; iar pontul al 2-lea al catastihului, din 1768, al blănarilor din Botoșani hotăra că cutia « cu o săptămănă maĭ înnaintea prazniculuĭ deschizănd-o, câțĭ banĭ să vorŭ afla, să-ĭ dea la trebuința biseariciĭ, unde va fi hramulŭ luĭ Sfeti Ilie, adică la făcliĭ, la tămăe, la untdelemn și la alte trebuințe și podoabe bisericești ». Este evident că breslașii se întreceau în a aduce prinoase de recunoștință patronului lor și din propriile lor căștiguri, mai ales când anul fusese mai cu mană pentru negustoria lor, după cum aceleași daruri le vor fi adus și la vremuri mai grele implorându-i îndurarea.

După slujba bisericească, urma totdeauna creștineasca masă, unde se recomanda cuviință și armonie: « să petriacă sufletească — cum spune catastihul breslelor unite din Roman — precum iubește D[u]mn[e]zău cu voroave înțelepțești și cu cântărĭ Dumnezeești, nu cu giocuri și cu haburi, nici cun fialiu de cântece lumești: ci Dumnezăești nici cu cuvinte deșearte sau cu minciuni, sau sfadă să să facă ». La această masă, se întrebuințau și din banii cutiei, dar la unele bresle, în al căror catastih nu se vorbește de cutie, breslașii erau obligați să contribue: « și să dea la praznic toți frații câte un ortu bătut și căte o litră ceară și căte patru colaci » cere catastihul de mai sus; « Iar la praznic să dea tot cioclul căte un ortu să fie de treaba prazniculuĭ », hătăresc catastihu-

[1]) Manus. fol. 5. Anexa Nr. 3.

rile lor din Iași și Focșani [1]), precum și acela al mișeilor din Roman, în întăritura din 21 Ianuarie 1707, a Episcopului Pachomie; praznicul acestora din urmă fiind în ziua de Sfânta Paraschiva [2]).

2. Ajutorarea bisericii

Prin alegerea unui sfânt sau a unui eveniment bisericesc ca patron, breasla se închina de bunăvoie bisericii cu hramul respectiv; se obliga adică nu numai să-și sărbătorească acolo ziua patronului, dar să-i poarte de grijă, în tot decursul anului, cu toate cele trebuincioase slujbei dumnezeești, și întreținerea sfântului locaș, semnul închinării fiind depunerea făcliei și păstrarea ei la numita biserică [3]). Toate acestea se făceau din banii cutiei, înafară de hărăzirile personale ale breslașilor și a celorlalți din breaslă.

Zota, starostele breslelor unite din Roman, cheltuia pe la 1756, 33 lei și 4 potronici cu o candelă în care intrase 118 dramuri de argint lămurit, pe care o depunea la biserica episcopală a Romanului ca atunci «când să va tămpla asă săvărși vreunul din breaslă, volnici să fie starostele a lua candela împreună cu făclia și să o ducă la capul mortului să arză până să va îngropa și iarăși să ducă la Episcopie» [4]); «U leŭ cu onŭ mănecariŭ a preutuluĭ Eni. 6 leĭ, 20 p. la cadelniți, 21 părale pi găitanŭ la nălacriță, dăo bucățiĭ», notează starostele Manole, în catastihul breslei blănarilor din Bo-

---

[1]) Acad. Rom., Ms. 237.

[2]) Melhisedek, *Cronica Romanului*, vol. I, p. 322.

[3]) Gh. Dimache, fost consilier la Curtea de Apel din Iași, în unul din articolele sale publicat sub titlul «*Breslele și bisericile din Iași*», în ziarul «Ecoul Moldovei», (Iași, 1894, anul IV, Nr. 12), afirmă că alegerea bisericei nu era totdeauna lipsită și de un interes al celor ce alcătuiau breasla. La biserica 40 de sfinți din Iași se închinaseră de bună voe lipscanii «deși aveau centrul comerțului lor foarte depărtat — Str. de jos — dar pentru că această biserică se afla în partea locului unde domicilia boerimea ce era clientela lor... au căzut de acord ca să-și așeze breasla la biserica 40 de sfinți, din suburbia boerească, cu intenția ca mergând ei acolo la rugăciune să fie văzuți de clientela lor că și dânșii sunt buni creștini și prin urmare să aibă încredere că nu-i înșală la cot și că materialele din fabricele nemțești sunt tot atât de trainice ca și acelea ce le aduceau mai înainte din Turcia și pe care ajungeau să le poarte până la a treia generație».

[4]) Acad. Rom., Ms. 944, fol. 24.

toșani, la 11 August 1795, pe lângă cei « 10 leĭ, cu țădulă, 8 părale » pe care-i cheltuise « pentru hotărire sfă[n]tuluĭ Ilei, locu ță[n]tiremu de toate părțile »[1], adică împrejmuirea bisericii cu cimitirul ce-i sta împrejur. La 8 Mai 1793, Breasla blănarilor din Iași contribue cu 20 lei pe o listă de subscripție în vederea reparării bisericii Sf. Ștefan[2]. Icoanele îmbrăcate cu argint sau și cu aur erau daruri și mai obișnuite: « S'au împodobit cu aur și argint această sfântă icoană a Maicei Domnului cu bogata cheltuială și strălucitele jertfe celor două bresle (rufeturi) lăudate din Galați a bogasierilor și a abagiilor și a altor creștini », spune o inscripție din 1817, aflată pe o icoană din biserica Precista din acest oraș[3]; iar, pe o altă icoană din biserica Sf. Vineri, tot din Galați: « Această icoană [s'a făcut] cu cheltuiala breslei pitarilor și altor cheltuitori. 1814 »[4]. În însemnările staroștilor din catastihul breslei ciubotarilor din Iași, se notează: « Anul 1828 August 1. Inceputul stărostieĭ luĭ Vasile Popa staroste și cu mila luĭ D-zeŭ o icoană de argint ce se numește Pogorîrea Duhuluĭ Sfânt, s'au săvârșit în stărostia luĭ Vasile Popa »[5]. La biserica Sf. Vasile din mahalaua Tătărași din Iași, pe o icoană a Maicii Domnului se spune: «Această sfântă icoană s'au isprăvit cu cheltuiala dum[isale] Neculai, calfa de pietrari, 1839 Mart 20 ».

La biserica Sf. Ilie din Chișinău, următorul pomelnic amintește de un prapor dăruit bisericii de către breasla cojocarilor din acest oraș: « Acestŭ pomelnic este a breslii cojocarilor carie sau sărguitŭ de au făcut steagul ci sau jărtfit bisericie sf: pro[oro]c Iliĭ spre a lor vecinica pomenire: Dimitrie, Thoma, Vasile, Pavel, Nicolaĭ, Vasile, Theodor, Ioanŭ, Costantin, Filip, Antonie, Gheorghie, Ioanŭ, Ștefan, Vasile, Ioan, Gheorghe, Apostol, Ioan, Hariton, Sava, Ștefan. Jale Radu, și toată bresla făcătorilor de bine care acest steag sau săvârșit prin stăruința țahmistur Ioan Condre. 1836 Maiu 26 ».

Foarte adesea breslele constituiau bisericii unde erau închinate, un venit anual, prin cotizațiile strânse de breslași la cutia bisericii. Astfel, prin hrisovul său din 28 Iulie 1794, Mihail Constantin Suciu

---

[1]) *Idem*, Ms. 4166, fol. 7.
[2]) *Idem*, Ms. 2963, fol. 22 verso.
[3]) N. Iorga, *Studii și Documente*, vol. XV, p. 341.
[4]) *Ibidem*, p. 343.
[5]) Th. Codrescu, *Uricariul*, vol. XIV, p. 23.

Vodă, întărind daniile făcute bisericii din Herța, zidită de către Vel pitarul Ilie Holban, întărește totodată și venitul « pe tot an

Pomelnicul cojocarilor din Chișinău
(Bis. Sf. Ilie din Chișinău)

câte 20 lei » făcut bisericii de către breasla ciubotarilor din acel târg cu « scrisoarea lui Neculai starostele de ciubotari cu toată breasla ciubotarilor din Herța, prin care afierosesc venitul ce

iastea a breslilor, legat prin cartea acealor de mai înainte ispravnici de Herța din leat 1794 Febr. 29, adeverită fiind scrisoare de dumnealor ispravnici ai domnii meli la leat 1794 Iuni 27 cum mai pe largu arată acelea scrisori de sus arătate care sau văzut de domniia mea »[1]).

La biserica Sf. Andrei din Iași, găsim mai multe scrisori de miluire date de bresle: « Adică noĭ isnaful mahalilor de aice din eș, ci sântem închinați la sf[în]ta bisărică ce să prăznește hramul sf[în]tuluĭ apostol Andreĭ cel întâĭ chemat, dăm această scrisoari de bună voe noastră, nesiliț nici asupriț de nimene, la mâinile proistoșilor, și slujitorilor acestuĭ sfânt lăcaș, cu îndatoriri, adică să avem a da treĭ sute leĭ, pe tot anu, și în toată viiața noastră, fiiĭ și clironomiĭ noștriĭ și acest agiutor acelui sfânt lăcaș, nimene să nu fie volnic al străca, nici a rușuĭ în veci, iar cari să va ispiti din noĭ, sau din fiiĭ noștriĭ, sau din nepoț, și strănepoțiĭ noștriĭ, ce maĭ vârtos să se întărească, ca să fie pentru pomenire sufletelor celor din vechi adormiț, fiind că așa sau urmat din vechiu, și de părinții noștri. Și pentru maĭ adivărată credință cariĭ știm carte ne iscălim însuș cu mâinile noastre, iar care nu știm, ne punem numile și degitile.

1826: maĭ: 30:

Eu Vasile Mahalu sin lui Ion mahalu adeverezu.
× Eu Gheorghi Botezatul mahal, adiverez.
× Eu manoli mahalu sin lui Trohin, mahalu adiverezu.
× Eu Ioniță Lungu măhal adiverez la aceasta și am pus degetul.
× Eu Gheorghe măhalu adiverez la aceasta și am pus degetul.
× Eu Ștefan măhalu am pus numele și degetul.
× Eu Procope mahalul am pus degetul și numele.
× Eu Neculai mahalu am pus degetul.
× Eu Nastasă mahalu am pus degetul.
× Eu Dumitru mahalu am pus degetul.
× Eu Vasali mahalu am pus degetul.

Dela d[u]h[o]vnicească dicasterie a sfintei mitropolii Moldavieĭ.

Fiindcă Gheorghe Botezatul, Manole Mahalul și Vasilie sin Ioan, ce să află iscăliți maĭ sus întru această scrisoare, prin viu cuvânt au adeverit în această dicasterie, cum că această scrisoare

[1]) Gh. Ghibănescu, *Surete și Izvoade*, vol. XII, pp. 69—70.

sau făcut cu știrea și cu bună priimirea a toată breasla Mahalilor ca să dea câte treĭ sute lei pe tot anul besăriciĭ din Iași cu hramul sfăntul apostol Andreiu. Drept aceia ca să să urmeză întocma dea pururea îndatorirea aceștiĭ scrisori. Saŭ încredințat și de cătră dicasterie cu punerea pecediĭ și cu iscăliturile asesorilor.

1826 = Iunie = 16 =

(L. P. Mitropoliei)
(ss) Costantin Iconom, Neculai Iconom, Antonie Iconom »[1]).

La aceeași biserică a Sf. Andrei breasla mahalilor și a crâșmarilor, dimpreună cu breasla pescarilor, se obligase, încă din 1809, « ca să s ajutorez sfănta bisărică, di acum înainte și în vecĭ, la cutie să de fiiște care crăcimar în care să va vinde vin căte cinci parale pi săptămănă și la vreme hramului sfântului Andreĭ, noĭ breasla păscarilor să fim îndatoriți a da peștele trebuincios toți aceĭ care vom ave aleșveriș de pește » [2]). După aplicarea Regulamentului Organic, breasla mahalilor și a crâșmarilor deosebindu-se în bresle proprii, dau fiecare în parte câte o scrisoare de miluire, tot bisericii Sf. Andrei, și o a treia scrisoare e dată de către breasla precupeților, pescarii fiind trecuți la o altă biserică. La 17 August 1832, breasla mahalilor, își reînnoește obligația de-a plăti cei trei sute lei pe an pe care se legase a-i da așa cum se prevede și în hrisovul de întărire al acestei danii semnat de Ion Sandu Sturza la 13 Mai 1827 [3]). Prin scrisoarea din 13 Iunie 1833, breasla crâșmarilor se obligă a da « precum am mai dat maĭ înainte din vechime, adică căte șaizăci și patru parale la cutie de fiește care nume și câte zăci parale de nume ostenitoruluĭ ce va umbla cu cutiia, căti de doo ori pe an avem a da, de sfănt Gheorghie un rănd și de sfănt Dimitrie al doile rănd » [4]). La 10 Iulie 1833, breasla precupeților se îndatorește și ea « ca de fieștecare nume să dăm la cutiia bisăricii căte doo parale pe toată sămbăta și această potină miluire să să strângă la numita bisărică [a Sf. Andrei] de doo ori pe an, o strângere în cutie de sfăntul Dimitrie și al doile la sfăntul Gheorghie și ne îndatorim a da în cutie căte cincizăci

---

[1]) Arhiva bis. Sf. Andrei din Iași, doc. X.
[2]) *Idem*, Doc. I. Vezi Anexa Nr. 6.
[3]) *Idem*, doc. XV și XI.
[4]) *Idem*, Doc. XVI.

și patru parale de nume și zăci parale ostenitoruluĭ ci va umbla cu cutiia la o strângere »[1]).

Obiceiul fiind, cum spune hrisovul lui Ion Sandu Sturza, amintit mai sus, ca toate breslele să îmbrățișeze câte o biserică, Mitropolia avea grija ca niciuna din ele să nu rămâie fără închinarea unei bresle, care să-i poarte de grijă, repartizându-le la nevoie, ea însăși, cum procedează Mitropolitul Veniamin cu breasla pescarilor din Iași, pe care o ia dela biserica Sf. Andrei și o dă bisericii Sf. Vasile: «cât pentru briasla pescarilor dela însuși preaosfințitul Mitropolit [Veniamin] sau luat încredințare — spune anaforaua, din 10 Martie 1826, a vel agăi către Domn — că prin a preosfinției sale voință sau luat [dela biserica sf. Andrei] și sau dat la biserica sfântului Vasăli din Tătăraș »[2]). Așa încât, dacă breslașii erau liberi să-și aleagă ei singuri hramul pe care voiau să-l sărbătorească, păstrându-l în toată vremea, biserica la care erau închinați, putea diferi de aceea a patronului lor. Breasla pescarilor își luase de patron pe Sf. Andrei, ca unul ce fusese și el pescar și, în consecință, se închinase de bunăvoie bisericii cu același hram; cum biserica Sf. Vasile din Tătărași nu-și avea o breaslă închinată, iar la Sf. Andrei erau patru — mahali, crâșmari, precupeți și pescari — Mitropolia o ia pe aceasta din urmă, de sigur cu învoirea breslei, și o dă la Sf. Vasile. Dealtfel și la închinarea de bunăvoie a unei bresle la o biserică, dacă obișnuit era dictată de patronul comun pe care-l sărbătoreau, sunt cazuri când găsim și excepții. Așa, breslele unite din Roman aveau de patroni pe Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril, făclia însă și-o păstrau la biserica Adormirii Maicii Domnului; ciubotarii din Iași, prăznuiau Înălțarea Domnului și se închinase bisericii Curălari, din mahalaua lor negustorească, deși aceasta avea ca hram Pogorîrea Sfântului Duh.

Mitropolia mai purta de grijă nu numai ca fiecare biserică să-și aibă breasla ei, dar și ca această breaslă să dea suficiente venituri bisericii unde se găsea închinată, intervenind la breaslă, dacă era nepăsătoare la nevoile bisericești sau și la autorități, când breasla avea bunăvoință dar era strâmtorată. Așa, la 30 Mai 1814, când ciubotarii din Iași se duc la Mitropolitul Veniamin să le înnoiască și catastihul cel vechiu și obiceiurile, acesta le cere

[1]) *Idem*, Doc. XVII. Vezi Anexa Nr. 8.
[2]) *Idem*, Doc. VIII.

să se așeze prin catastih veniturile ce urmau să se dea bisericii Curălari unde erau închinați, și breasla acceptă:

a) Să transforme acea « pol ocă ceară » pe care oricine se așeza cu dugheană la uliță era dator s'o dea, odată pe an, la praznic, sub numele de căvăfie, în câte trei lei pe an « după prețul de curge al cereĭ » din care doi la cutiia bisericii și unul la aceea a breslei;

b) Calfele ce vor ieși pe hac, să dea câte 24 parale la cutia bisericii;

c) Ciubotarii din mahala cari voiau să treacă la uliță, erau datori, după pontul al 12-lea din catastih, să dea una ocă ceară la praznic; acum se hotărește ca aceasta să se puie la cutia bisericii « fără nicio rășluire », fie în natură, fie, probabil, și în bani, socotită cu 3 lei jumătate de ocă, cum se stabilea prețul cerei la pontul al 8-lea, modificat;

d) Jumătatea de ocă de ceară pe care o dădeau la praznic negustorii străini cari veneau să cumpere marfă, este cedată în întregime bisericii;

e) Se modifică și pontul al 5-lea al catastihului, în sensul că din cei cinci lei datorați breslei de către meșterii ce vor veni de aiurea să deschidă dugheni la Iași sau să lucreze la mahala, cât și de către calfele « ce vor eși de capul lor », jumătate, adică doi lei douăzeci parale, se vor da biserici. « Și deosebit de acestea, termină noua redactare a catastihului, acum din nou așezate venituri numiteĭ biserici, de către toată breasla ciubotarilor, sau mai sporit cu primirea lor, peste patru ocă lumănări ceară, să deie încă doue ocă, și s'au făcut șese ocă, ca să deie bisericeĭ la zioa praznicului »[1]).

Breasla mahalilor din Iași, se obligase să dea cei trei sute de lei, bisericii Sf. Andrei, încă de pe la 1796: « Iar dela o vreme băntuindusă ace breaslă, cum se constată la 1826, cu jăliri și învăluire și nedrepte cereri de către unii și alții peste ceia ce să cuvine cu drept cuvânt »[2]), mahalii fiind strâmtorați și ne mai putând împlini obligația ce-și luaseră față de biserică, Mitropolitul se vede silit să intervie personal la Manolache Bogdan, vel aga din 1826, cu următoarea scrisoare:

« Părintească blagoslovenie trimitem dum[i]tale arh]on] agă.

Din alăturata carte a isnafurilor mahalilor, crăcimarilor i pescarilor întărită și de către cinstitul divan, veĭ înțelege dum-

[1]) Th. Codrescu, *Uricariul*, vol. XIV, pp. 8—9.
[2]) Arh. bis. Sf. Andrei Iași, doc. VIII.

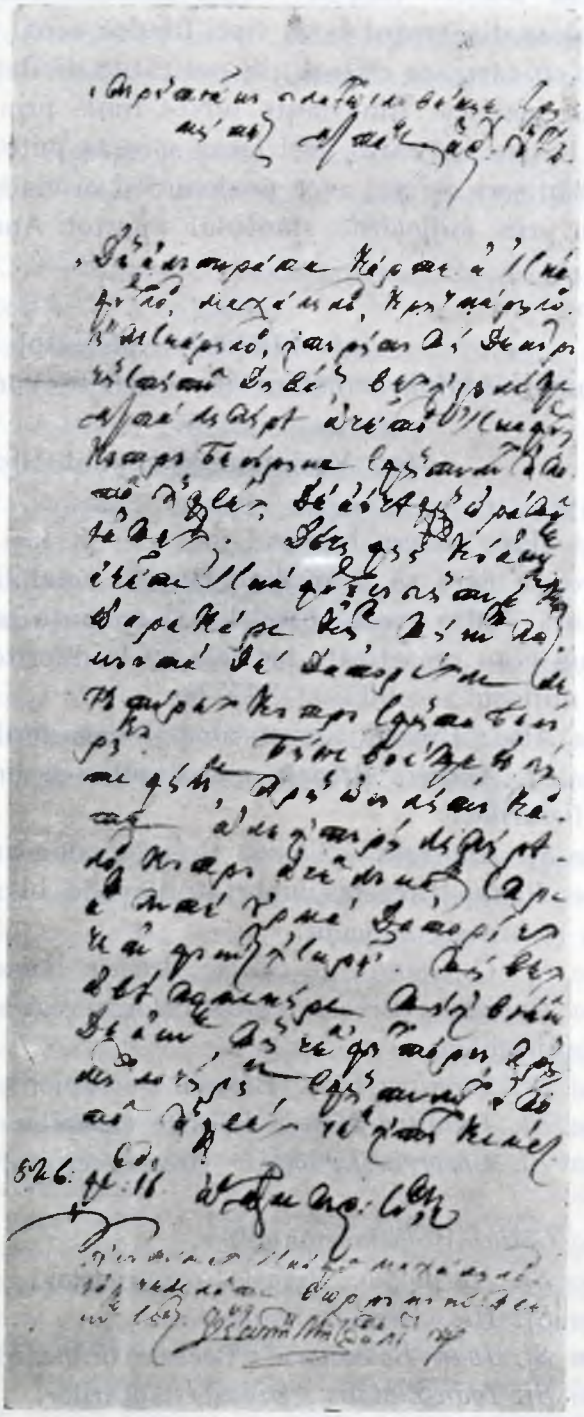

Scrisoarea din 16 Decembrie a Mitropolitului Veniamin către vel agă. (Arhiva Bis. Sf. Andrei Iași, Doc. VII).

[ne]ta lipirea acestor isnafurĭ cătră Bisărica sfântuluĭ apostol Andreĭ di aicea din orașul Iașiĭ. Deci fiindcă acum aceste isnafuri se băntuesc cu oarecare chip și nuș pot căuta de datoriile legăturiĭ cătră sfânta bisărică. Binevoește iubite fiiule prin osăbită carte a le întări lipirea lor cătră acel lăcaș spre aș pute urma datorieĭ ce au făcut în scris. și veĭ avea pomenire și în viacul de acum și în cel fiitoriu prin mijlocirile sfântuluĭ apostol Andreĭ cel întăĭ chemat.

826: fevr: 16.

al dum[itale] păr[inte] suflet[esc]

însă numai isnaful mahalilor iar celelalte vor rămăne precum sânt.

(ss) Veniamin Mitropolit M[oldove]ĭ »[1]).

In acest chip, nu era biserică, mai ales la Iași, care să nu-și fi avut breasla care să o sprijine bănește, stabilindu-se și mai mult legătura dintre vieața breslelor și credința noastră.

Iată cum erau repartizate breslele pe la diferitele biserici din Iași, către mijlocul secolului al XIX-lea:

Biserica Albă: Breasla argintarilor și bogasierilor.

Biserica Sf. Andrei: Breasla chiristigiilor și breasla căldărarilor și a fierarilor.

Biserica Sf. Atanasie și Chiril: Breasla saidacarilor.

Biserica Banu: Breasla importatorilor de blănuri rusești și din Lipsca și breasla calicilor.

Biserica Sf. Constantin și Elena: Breasla boiangiilor.

Biserica Curălari: Breasla ciubotarilor, breasla curălarilor și breasla mindirigiilor.

Biserica Sf. Dumitru-Balș: Breasla potcapierilor.

Biserica Sf. Dumitru-Misai: Breasla casapilor.

Biserica Sf. Gheorghe-Lozonski: Breasla croitorilor și breasla iștlicarilor.

Biserica Golia: Breasla suiulgiilor.

Biserica Sf. Haralamb: Breasla armurierilor.

Biserica Sf. Ilie: Breasla blănarilor.

Biserica Sf. Ioan Botezătorul: Breasla brânzarilor.

Biserica Sf. Ioan-Zlataust: Breasla lăutarilor.

[1]) *Idem*, doc. VII. Ultimele rânduri sunt scrise de însuși Mitropolitul Veniamin, care și semnează.

Biserica Sf. Lazăr: Breasla cismarilor.

Biserica Sf. Neculai cel Sărac: Breasla lăcătuşilor şi caretaşilor.

Biserica Sf. Neculai-Ciurchi: Breasla zarzavagiilor şi grădinarilor.

Biserica Sf. Neculai-Domnesc: Breasla făclierilor.

Biserica Sf. Neculai-Iarmaroc: Breasla cărămidarilor şi pietrarilor.

Biserica Sf. Pantelimon: Breasla pitarilor, breasla plăcintarilor şi breasla doctorilor şi a spiţerilor.

Biserica Sf. Paraschiva (Mitocul Maicilor): breasla bărbierilor.

Biserica Sf. Paraschiva (Păcurari): breasla calicilor.

Biserica 40 de sfinţi: breasla lipscanilor.

Biserica Sf. Sava: Breasla bogasierilor.

Biserica Sf. Spiridon: breasla negustorilor mărunţi şi a braşovenilor.

Biserica Sf. Ştefan: Breasla bacalilor.

Biserica Tălpălari: Breasla tălpălarilor.

Biserica Sf. Teodor: Breasla cojocarilor şi a căciularilor.

Biserica Toma Cozma: Breasla olarilor.

Biserica Sf. Vasile-Tataraşi: Breasla pescarilor.

Biserica Sf. Vineri: Breasla rachierilor şi crâşmarilor şi breasla pescarilor.

Biserica Sf. Voevozi-Roşca: Breasla călăraşilor agiei.

Biserica Sf. Voevozi-Rufeni: Breasla dubălarilor, breasla ciubotarilor ruşi şi Breasla teslarilor şi butnarilor.

Biserica Vovidenia: Breasla abagerilor.

Biserica Vulpe: Breasla brăharilor şi acadelarilor.

Biserica Ziua Crucii: Breasla dubălarilor şi breasla soponarilor[1]).

---

[1]) Acest tablou se găseşte în N. A. Bogdan, « *Din trecutul comerţului românesc* » (p. 177 şi urm.), fără ordinea alfabetică în care s'a aranjat de noi De fapt d-sa s'a servit de lista întocmită de Preotul Alex. Gavrilescu fostul paroh al bisericei Buna-Vestire şi Preotul Pompilian, fost paroh al bisericei Sf. Paraschiva (Mitocul Maicilor) ambele din Iaşi, şi publicate de Sc. Pastia în ziarul « Ecoul Moldovei ». Iaşi, 1894, an. IV, Nr. 5, în articolul « *Breslele de meseriaşi* », precum şi de indicaţiile lui Gh. Dimache, date într'o serie de articole sub titlul « *Breslele şi bisericile din Iaşi* », publicate în acelaşi ziar, anul IV, Nr. 8—22. Documentele contrazic însă uneori tabloul de mai sus. Aşa, spre exemplu, arhiva Bisericei Sf. Andrei vorbeşte numai de breslele mahalilor, a crâşmarilor, a pescarilor, a zarzavagiilor, ca fiind închinate ei şi nu aminteşte nimic despre vreo breaslă de chiristigii, sau de căldărari şi fierari.

Strânsa legătură dintre bresle și biserică mai rezultă și din faptul că foarte adesea, epitropii bisericii erau însăși breslașii alcătuirii ce i se închinase. Așa, spre exemplu, prin hrisovul său din 1 Ianuarie 1757, Const. Mihai Racoviță-Vodă pune biserica Sf. Spiridon din Iași, sub epitropia breslei negustorilor: «Și acest lucru bun [biserica Sf. Spiridon] și de mare folos acestei patrii sau socotit și sau hotărât ca să fie în Epitropia breslei negustorilor din Iași și cel orânduit ce sa socoti spre aceasta să poarte de grije pentru toate veniturile și cheltuelile cu frica lui D-zeu» [1]); într'un zapis din 14 Aprilie 1801, epitropii bisericii Curălari din Iași, care dădeau cu bezmăn o parte din locul acestei biserici biv vel logofătului Scarlat Manu, erau în majoritate ciubotarii care-și aveau hramul la acea biserică, și anume: Costandin Sircheh călăraș de Țarigrad, Costandin Vișan, staroste de ciubotari, Grigoraș Mânzul ciubotar, și Toader Rale ciubotar, toți semnând prin punere de deget [2]). Pe la 1825, epitropii bisericii Sf. Ilie din Botoșani, erau breslașii blănari, cum ei înșiși o spun în zapisul de bezmăn ce-l dau la mâna lui Manolachi Nicșoiu blănar: «afându-ne noĭ astăzĭ epitropĭ asupra bresliĭ blănarilor, a cojocarilor i a sfinteĭ bisăricĭ»; iar locul dat cu bezmăn fusese cumpărat pentru biserică tot de către breaslă, cu banii cutiei [3]).

In sfârșit, pentru a vedea cum administrau breslașii averile bisericilor unde erau epitropi, este deajuns a ceti cartea pe care Mitropolitul Veniamin o dă lui Gheorghe Paiu, starostele blănarilor din Botoșani:

«Cu mila luĭ Dumnezeŭ smeritulŭ Veniamin Mitropolitŭ Moldavieĭ.

Facem știre prinŭ această arhieriască carte că după ceale de maĭ înnaintea așăzărĭ ce s'aŭ văzutŭ dinŭ partea isnafuluĭ blănarilorŭ și a cojocarilorŭ dinŭ tărgulŭ Botoșanilorŭ la mâna dumisali Gheorghii Paiulŭ, totŭ de acolò, a căruia drepte și bune urmărĭ cunoscându-le eĭ însușĭ a fi pentru folosulŭ lorŭ, s'aŭ încredințatŭ suptŭ povățuirea și ocărmuirea dumisale; carele și cu fapta, după priimirea însărcinăriĭ aceĭ îndatoririĭ a lorŭ, făcându-să desăvârșitŭ și nu numaĭ lorŭ cunoscutŭ și cu driaptă priință, dar și însușĭ

---

[1]) N. A. Bogdan, *Orașul Iași*. Iași, 1914, pp. 434 și urm.

[2]) Revista «Ion Neculce», vol. VI, p. 143.

[3]) N. Iorga, *Breasla blănarilor din Botoșani*, p. 25.

dumnealorŭ dregătoriĭ Vornicĭ încredințându-lŭ, s'aŭ îndatoritŭ și de cătră noĭ cu epitropiia biserichĭ Sfântuluĭ Prorocŭ Ilie, unde totŭ acestŭ isnafŭ iaste supusŭ, după vechile testamenturĭ, ca să o sporiască întru toate cele de trebuință podoabe, atătŭ înŭ lăuntru, cătŭ și afară. Pe carea sfințitŭ lăcașŭ l-aŭ adusŭ în cea maĭ bună stare, făcându-ĭ acumŭ și capitalŭ de doao miĭ cincĭ sute șasăzecĭ leĭ, cumŭ și unŭ acaret de șasă sute leĭ. și, pre lângă aceasta maĭ însărcinându-să și cu epitropiia bisericiĭ Sfântuluĭ Spiridonŭ, totŭ de acolò, de aseminea sporiŭ și folosŭ cunoscându-să, lăudămŭ și blagoslovimŭ înpreună toată fameliia dumisali, rugândŭ pre celŭ a toate țiitoriulŭ ca și de acumŭ până înŭ sfârșitŭ să-lŭ întăriască cu osărdiia a spori în urmărĭ sufletești ca acestea. Pentru carea, spre încredințarea de răvna și osârdiia ce aŭ arătatŭ acestŭ iubitorŭ de fapta bună pravoslavnicŭ, i s'aŭ datŭ dela noĭ această mărturisitoare carte întărită și cu a noastră iscălitură.

1818, Fevr. 12.

(ss) Veniamin Mitropolitŭ Moldavieĭ »[1]).

De prin a doua decadă a secolului al XIX-lea, slăbind puterea breslelor, ajutorul pe care obișnuiau să-l dea Bisericii, la care se închinaseră, slăbește și el. Veniturile acesteia se reduc numai la bezmănul și chiriile caselor ce avea, vânzarea lumânărilor, cutia și milosteniile enoriașilor, din care trebuia să se facă față nu numai la plata personalului, dar și la cheltuelile slujbelor. Breslele nu mai sunt pomenite în izvoadele ținute de administrația bisericilor[2]). Aceasta explică intervenția Mitropolitului în adăugirea de noui ponturi la catastihurile breslelor, cum se petrece cu ciubotarii din Iași, în repartiția breslelor pe la bisericile ce nu aveau putere să se mențină cu proprile lor venituri, precum și diferitele alte intervenții pe la autoritățile laice ale epitropilor bisericești.

---

[1]) *Ibidem*, p. 24.

[2]) A se vedea condica bisericei Sf. Neculai din Bacău, din Eparhia Romanului, înființată la 26 Septemvrie 1827, conform ordinului circular dat de Episcopul Meletie la suirea sa în scaun. (Ac. Rom., Ms. 3064). A se vedea de asemenea condica bisericei Sf. Atanasie și Chiril din Iași, ținută în minunată rânduială, cu începere dela 1 Ianuarie 1838, de cătră epitropul ei, stolnicul, mai apoi banul, Toader Burada. (Ac. Rom., Ms. 3309).

3. Ctitoriile breslelor

Până astăzi, multe din bisericile noastre, poartă numele breslelor care le fusese închinate, fără ca aceasta să însemne că însăși biserica fusese ridicată de dânsele. Așa, spre exemplu, biserica Tălpălarilor din Iași, deși așezată în mahalaua acestora și deși breasla era închinată ei, totuși ctitorul nu este breasla tălpălarilor, ci Visternicul Iordachi Cantacuzino [1]). Cu toate acestea nu puține sunt bisericile care au de ctitori breslele, suprema ambiție și cinste pe care și-o putea dori o breaslă.

Biserica Curălari, din Iași, este ridicată de breasla cu același nume, la întretăierea drumului Hotinului cu acela al « sării », din jos de mormintele Turcilor, înainte de 1675 [2]). Biserica Vulpe, din Iași, pare a se datori breslei braharilor, care-o zidește înainte de 1781, în mahalaua Muntenimii pe drumul Hotinului [3]).

In Bârlad, vechea biserică a Sf. Ilie fusese ctitoria breslei blănarilor de acolo, care, la 8 Decemvrie 1795, dobândise dela Episcopia Romanului o carte de judecată, prin care se înlătura dintre ctitori pe protopopul Ioan Chiril, rămânând ctitoria numai asupra breslei; biserica fiind de lemn și amenințând cu căderea, către 1859, e refăcută din zid de către poporani [4]). Tot la Bârlad, breasla negustorilor abăgeri rezidește de iznoavă biserica Sf. Gheorghe, după o învoială făcută la 26 Martie 1810 cu vechii ctitori. In toamna lui 1817 biserica trebue să fi fost pe terminate, deoarece, la 16 Octomvrie, Visteria scria Isprăvniciei de Tutova că se acordă șase oameni străini de peste hotar, scutiți de bir, « ca să fie ciocli la biserica Sf. Gheorghe ce se zidește din nou la târgul Bârladului » [5]).

La Botoșani, vechea biserică a Sf. Ilie, fusese tot ctitoria breslei blănarilor, după cum este și cea nouă a cărei zidire începe în primăvara lui 1837, spre a fi gata în vara lui 1841 [6]).

---

[1]) Gh. Ghibănescu, *Din trecutul bisericii române (Bisericile din Iași)*. Iași, 1902, Nr. 22.

[2]) *Ibidem*, Nr. 55.

[3]) *Ibidem*, Nr. 43. Unii cred că a fost zidită de breasla blănarilor (Pr. N. Hodoroabă, *Monografia parohiei Sf. Atanasie și Chiril cu biserica « Vulpe » din Iași*. Iași, 1934, p. 108).

[4]) Pr. I. Antonovici, *Documente bârlădene*, vol. I, pp. 127, 134, 139, 173, 184.

[5]) *Ibidem*, pp. 192—193.

[6]) N. Iorga, *loc. cit.*, pp. 28 și urm.

Aceste cinci locașuri de rugăciune nu vor fi fost singurele ridicate de credincioșii breslași, însă, făcute din lemn, după obiceiul vremurilor, și cu o cheltuială care nu se putea compara cu acelea ale domnilor și marilor boieri, vor fi fost înghițite de năpăștile ce-au trecut peste capul Moldovei sau de curgerea vremii însăși, pierzându-li-se și urma și amintirea.

4. Repaosul duminical

Catastihurile breslelor industriale nu amintesc nimic despre respectarea duminicilor și sărbătorilor bisericești, ceea ce de altfel nici nu era nevoie, față de caracterul profund religios al acestor alcătuiri, cât și față de credința puternică în cele dumnezeești. Dar, în curgerea vremurilor, stricându-se bunele obiceiuri, prin slăbirea credinței, domnitorii se văd chemați a lua măsurile cuvenite. La 1741, Constantin Neculai Mavrocordat nu mai permite zile de târg Duminica: « Ori la ce oraș va fi târgul Duminica sau hotărît săl mute la altă zi, având datorie oamenii Duminica a păzi biserica »[1]), iar Alexandru Constantin Mavrocordat, înscrie respectarea rapaosului duminical în privilegiul dat negustorilor din Iași la 1783, hotărînd ca: « Duminicele și la cele 12 praznice împărătești să nu fie volnici a deschide dughenile și a vinde orice fel de marfă, fără numai lucru ce va fi de mâncare nefiind opriți, să aibă voe a vinde ». La 1825, în urma rugămintii Mitropolitului Veniamin, Ion Sandu Sturza dă poruncă ispravnicilor să vegheze la respectarea zilelor prăznuitoare și a Duminicilor, mitropolitul însuși publicând o pastorală, veștejind obiceiul ce se înrădăcinase că până și « necărturarii nu se îndestulează cu zilele cele slobode ași lucra meșterșugurile și ași căuta alejverișurile », muncind și în « zălele cele prăznuitoare, adecă: în Dumnezeeștile praznice, în cele ale Născătoarei de Dumnezeu și în însuși zioa Dominicei ». După o minunată expunere a datoriilor creștinești din zilele de sărbătoare, sfătuește și părintește îi îndatorează pe toți, în deobște, să prăznuiască « duhovnicește » ziua Duminicei și celelalte dumnezeești sfinte praznice[2]).

---

[1]) Th. Codrescu, *Uricariul*, vol. II, p. 404.

[2]) *Pastorală pentru serbarea Duminicilor* Acad. Rom., Cărți vechi, Nr. 1258.

§ 2. — Caracter moral

O morală socială și o morală economică au fost directivele de toată vremea a breslelor moldovenești, fie că acestea se datorau tradiției creștine fie că erau pornite dintr'un sentiment de solidaritate socială, fie că și una și alta se găseau la baza pornirilor morale de care breslele dădeau dovada.

1. Morală socială

Nu există aproape catastih, în care principii de morală socială să nu se găsească, privind atât raporturile dintre breslași cât și pe acelea dela dânșii la cei străini de breaslă.

In raporturile dintre ei, ajutorarea breslașilor bătrâni, bolnavi sau scăpătați, precum și participarea la înmormântarea celor trecuți din viață, era de strictă datorie. Breslașii ciubotari din Botoșani își luau asupra lor plata dăjdiilor ce-l călcau pe Constantin Guliĭ « fiind om bătrân »[1]); parte din banii strânși la cutia breslei lăutarilor din Huși erau întrebuințai la « faceri de bini și alte lucruri creștinești » (pont. 12); banii cutiei breslei blănarilor din Botoșani serveau și pentru podoaba bisericii, dar « și pentru îngroparea a vreunuia dinŭ breslașĭ ce va fi scăpătatŭ »[2]). O însemnare, din 1818, scrisă de starostele Ioan Isanu în catastihul breslei ciubotarilor din Botoșani, spune: « 5 lei au mers la moartea lui Manoli Bărlădeanu luând bani pe bărbânță dela Manolachi nipotu lui Pricop Talpalariu »[3]). In privilegiul din 1783 al negustorilor din Iași, scopul banilor ce se strângeau la cutie era « să aibă a să agĭuta pe cei cuprinși de nevoe și de sărăcie, dăndulisă pe cât se va găsi cu cale de staroste și de fruntași însă prin știrea breslĭĭ »[4]).

Săracii, străini de breaslă, au fost, din toată vremea, obiectul de ajutorare al breslelor, atât direct, cu bani, cât și, mai ales, prin praznicele anuale. Catastihul breslei lăutarilor din Huși, prevede ca partea din banii cutiei să « să înpartă la săraci » (pont. 12); catastihul făclierilor din Botoșani, hotărăște, de asemenea, ca

[1]) *Catastih*, Insemnări stărostești, Ms. fol. 21.
[2]) *Catastihul din 1818*, pontul 2.
[3]) *Catastih*, Insemnări stărostești, Ms. fol. 18.
[4]) Acad. Rom. Doc. 62, Pachet XXX.

banii cutiei să fie împărțiți în două, din care o parte să se dea la biserică « iar o parte să-i dea pe la săraci » (pont. 3); breslele unite din Roman, dela primele rânduri, declară că « sau înnvoitu toți frații: Blănarii, Croitorii, Bărbiiarii, Abăgearii și Cojocarii: Breasla de târgu de roman — ca să facă praznic la zioa sfinților voevozilor cerești: Mihail și Gavriil: ce iaste hramul înu târgu în Roman, să ospeteze săracii și mișeii și streinii, și săi adape — să zică Bogă da prosti, să fie priimit pentru sufletili Morților, Părinților, A Moșilor, a strămoșilor, și a răposaților frați și fii: și fiice, și nepoți =și a strănepoți » [1]).

Opreliștea, prevăzută în pontul al 6-lea al catastihurilor ciubotarilor din Iași și Botoșani, ca Moldovenii să nu se tocmească a sluji la Armeni avea, de sigur și o bază economică, — ca singurul concurent puternic de atunci, al acestor bresle, să nu se întărească —, dar era dictată și de un puternic motiv moral: slugărirea de către Moldoveni a acelora de altă credință decât dânșii, fapt care se considera ca o « jăgnire la relighia domnitoare », cum va spune mai târziu conducătorul poliției ieșene, într'un raport către Departamentul treburilor din Lăuntru [2]). Acelaș motiv îl invoca Vel logofătul Balș, făcând cunoscut Departamentului din Lăuntru că nu se poate ca o calfă moldovenească să se tocmească la Jâdovi: « fiindcă până la agiungerea lui în poziție de a ține însuși dugheană, trebue a fi povățuit de breaslă în cugetări moralicești și în urmarea datoriilor legii » [3]).

2. Morală economică

In sistemul capitalist, în care se cuprind breslele, individualismul, cu toate calitățile și defectele lui, se manifesta, cu siguranță, din plin. Tendința firească a omului de a-și satisface cât mai bine cu putință propriile sale nevoi și în chip cât mai constant, complectată de principiul, iarăși firesc, al legii naturale a minimului de efort, vor fi îndemnat și pe breslași către unele mijloace menite să le mărească veniturile, în dauna însă, fie a cobreslașilor lor, fie a consumatorilor în genere. Ori, tocmai aceasta căuta să evite

[1]) *Catastih*, Acad. Rom., Ms. 944.
[2]) Arh. Stat. Iași, Tr. 1772, op. 2020, dos. 12253, fol. 15.
[3]) *Ibidem*, dos. 2948, fol. 1.

organizările în breaslă, atât prin dispozițiile înscrise în catastihuri cât și prin tradițiile lor. Ele nu urmăreau să stabilească o perfectă egalitate între breslași, calitățile personale ale fiecăruia fiind libere să se manifeste în întregul lor, însă nu înțelegeau ca condițiile de producție să difere, printr'o repartiție nedreaptă a factorilor ei, datorită unor manopere necinstite, deși de uzanță în vieața economică. Nu admiteau nici dobândirea, pe căi lăturalnice, a unei clientele, care, în mod normal, s'ar fi repartizat în alt chip. In sfârșit, aceeași morală economică punea la adăpost și pe consumator de procedeele acelora cari ar fi căutat să speculeze satisfacerea unor nevoi, într'un regim de monopol legal, cum era acela al breslelor.

O distribuție cuviincioasă a factorilor de producție era cerută, spre exemplu, de catastihul blănarilor din Botoșani, atât în ce privește capitalul, cât și în ceea ce privește munca, stipulându-se prin pontul al 10-lea că: « orĭcare dinŭ breslașĭ va merge la vreunŭ felĭ de marfă, și la tocmală ce va face de va nemeri asupra luĭ și altŭ meșterŭ, și va ave și elŭ trebuință de acelŭ felŭ de marfă, și-ĭ va cere parte, datoriŭ să fiia a-ĭ da, saŭ, și după tocmală de va nemeri, încă fiindŭ marfa la vânzătoriulŭ, cerândŭ, să ĭ dea parte »; iar, pontul al 9-lea oprea tocmirea de calfe fără știrea breslei. Se împiedeca deci astfel acapararea materiei prime și a mânei de lucru de către un număr restrâns de breslași în dauna celorlalți, punând pe fiecare în măsură să-și uneltească meșteșugul, după puterea lui. Cu atât mai imoral era socotit faptul smomirii, între breslași, a calfelor și ucenicilor.

Concurența breslașilor, sub orice formă s'ar fi manifestat, fie între ei, fie din afară, era împiedecată pentru același principiu de morală economică: « Neguțitorii streini, spune pontul al 14-lea al catastihurilor de ciubotari din Iași și Botoșani, ce vor vrea să cumpere ciubote, la care meșter vor merge, acela meșter să margă să arăte starostelui și starostele să orănduiască la toțĭ căte puțintele să vândă, iar nu numaĭ unul »; cumpărarea de marfă gata dela străini și pe ascuns, era oprită pentru breslași (pont. 7), după cum oprită era și vânzarea de către străinii de breaslă a aceleiași mărfi în târgul de reședință al breslei (pont. 13). Aceasta nu însemna însă că se tindea către un exclusivism egoist și, prin urmare, condamnat de morală; străinii de breaslă nu erau împiedecați a veni și a-și desface produsele sau a-și unelti meșteșugul alături de breslașii interesați în același domeniu de activitate, însă într'o

măsură care să nu dăuneze alcătuirea. Așa, spre exemplu, ciubotele « de aiurea » se puteau vinde de oricine la Iași și Botoșani [1]), fie și de către străini, cu condiția să se plătească la stărostie o taxă de doi bani de pereche (pont. 7); un lăutar străin putea să vie la Huși, să cânte, însă « numai la zioa târgului », dând starostelui doi potronici « și a doo zi, să lipsască de acolo » (pont. 5).

Tot în vederea înlăturării concurenții ilicite, erau oprite întovărășirile în taină, fie a breslașilor, ei în de ei [2]), fie acelea dintre breslași și negustori străini [3]).

In ce privește bunurile date în consumație, două principii, de absolută morală economică, erau totdeauna puse înainte: măsură cinstită și marfă curată. « Starostele să aibă voe a cerca toate dughenele ca să vânză cu cotul și cu cumpăna dreaptă », spune privilegiul din 1783 al negustorilor din Iași. Același motiv va fi determinat, în parte, pe Ion Sandu Sturza, ca în Februarie 1826 să interzică « lucrarea pânei pentru creștini de către Jâdovi și să lipsască jâdovii din isnaful acesta », luând Visteria chezășia pitarilor creștini prin care se îndatorau « că după ciașinulŭ ce se va face din vreme în vreme vor scoate pâine și jămpă de vânzare la norodŭ, albă, coaptă bine, dreaptă la dramuri, fără a fi lipsă cătŭ de puținŭ, și că în toată vremea va fi cu îndestulare pâine în târgŭ ca să nu pătimească norodulŭ » [4]). Breslașii nu cunoșteau falșificările produselor lor, înlăturate fiind și de tradiția și de învățătura religiei creștine, așa încât, către 1826, Jâdovii, în concurența ce făceau breslașilor, amestecând seu în ceara lumânărilor, Mitropolia intervine la Domnie spre a se stavili o asemenea procedare, drept care Ion Sandu Sturza, trimetea, la 13 Februarie, acest an, o carte către vel aga Manolachi Bogdan, prin care-i făcea cunoscut « ca de astăzi înainte lucrarea și vânzarea lumânărilor de ceară galbănă să fie slobod numai pământenilor creștini iar nu și jădovilor sau altor de alte legi, aici în orașul Eșii, pentru ca prin aceasta să se rădice o pricină aducătoare de mărșăvire » [5]).

---

[1]) In tabla vămei Tecuci, pe Martie 1825, la ziua de 12, se trece: « Gligori Cizmariu ridică din dugheana sa 300 părechi cibote. Merge la Eș » (Acad. Rom., Ms. 4338, fol. 51 verso).

[2]) *Catastihul blănarilor*, pont. 11.

[3]) *Catastihurile ciubotarilor din Iași și Botoșani*, pont. 12.

[4]) Th. Codrescu, *Uricariul*, vol. V, p. 169.

[5]) *Ibidem*, p. 32.

Evident, că în amândouă dispozițiile, de mai sus, ale lui Ion Sandu Sturza, era și latura de morală socială, neîngăduindu-se ca lucrurile de mâncare și, mai ales acele trebuitoare rânduelilor bisericești, să fie produse de către acei de altă credință decât acea ortodoxă.

§ 3. — Caracter economic

Caracterul economic al breslelor trebue doar amintit, el rezultând din însuși scopul pe care și-l propuneau aceste alcătuiri de a produce și distribui bunuri economice. Ceea ce trebue însă pus în evidență e numai regimul de monopol specific care se creează odată cu apariția lor, prin monopol înțelegându-se instituția prin care o singură persoană sau un singur grup de persoane au putința de-a produce sau de-a distribui, cu exclusivitate, anumite bunuri materiale sau imateriale. Regimul de monopol al breslelor este însă un regim specific, deoarece, deși legal, el nu este însă absolut. In sânul grupului, concurența nu era cu totul exclusă, breslașii putându-și dobândi materiile prime și mâna de lucru după sistemul libertății economice, vânzarea produselor făcându-se, cele mai adesea, tot după același sistem, întru cât, monopolul nefiind decât local, consumatorul avea toată libertatea să-și procure bunurile respective în afară de raza de acțiune a breslei, dela producători sau distribuitori liberi. Așa încât regimul monopolului breslelor îmbrăca mai curând forma unei simple limitări de concurență decât de monopol propriu zis; limitare față de terții în stare să satisfacă aceleași nevoi ale consumatorilor, limitare și față de însăși breslașii împinși de dorința unor mai simțitoare câștiguri bănești.

1. Producția

Dat fiindcă sistemul fabricelor era încă necunoscut, procesul producției era reprezentat prin meșteșugari cu atelier sau și cu dugheană, lucrând, fie pentru marea clientelă, fie prin industria la domiciliu: Insemnările stărostești ale catastihului ciubotarilor din Iași, fac distincție între meșterii cu dugheană și fără dugheană [1]); o convenție, din 8 Mai 1797, dintre bogasierii armeni din Boto-

[1]) Th. Codrescu, *Uricariul*, vol. XIV, pp. 23 și urm.

șani și breasla blănarilor din același târg, arată că negustorii armeni își îndestulau dughenile prin industria la domiciliu a Moldovenilor: «fiindu că și noi, afirmau bogasierii, ținemu pe la dughenile noastre spre alijveri șu oareșcare gujulii dinu blănării, cumu și strai gata blănite, adecă maloteli, cațaveici, care le lucrămu tot la breasla blănarilorŭ... și cunoscăndu și însuși briasla blănarilorŭ, și mai alesu ceĭ maĭ săraci, că, dacă vom fi noĭ propiți, le iaste păgubire lorŭ, pentru că noĭ straile acele le lucrămu totu la dănșii...» [1]).

Cum capitalul nu putea să joace un rol prea important, limitat la câteva unelte, cu o materie primă adusă de client sau procurată de meșter, adesea din aconturile clientelei, cum se procedează și astăzi de meșterii patroni din domeniul confecțiilor, și al antreprizelor de lucrări, aceea ce conta în primul rând, era abilitatea meșterului, calitățile sale personale și relațiile pe care știa să și le facă în societate; și atunci, înlăuntrul acestui monopol legal, asigurat breslei prin privilegiul catastihului sau și prin hrisoave domnești speciale, apăreau quasi-monopoluri de fapt, datorită tocmai calităților excepționale ale unora dintre breslași, cari, vrând nevrând, desemnau o concurență celorlalți breslași mai puțin dotați, însă o concurență cinstită, care nu putea fi limitată de catastihuri. Ceeace se putea face în această materie era numai limitarea puterii de producție a breslașilor, cu o tendință de egalare, prin limitarea numărului de calfe și ucenici. Catastihurile nu vorbesc de o astfel de limitare; totuși, faptul că nimeni nu putea tocmi calfă sau ucenic fără știrea starostelui și, mai ales, pedepsirea acelor meșteri cari ar fi ținut calfe pe ascuns, nu puteau fi puse decât în acest scop. Nu putem ști dacă numărul de calfe și de ucenici era acordat în chip egal tuturor meșterilor sau dacă stărostia avea în vedere starea lor. Cum catastihurile însă nu stipulează nicăiri primul sistem, e foarte probabil că meșterii își puteau tocmi calfe după putere, fără însă ca unul să aibă prea multe și altul de loc. Puterea de producție a unui breslaș nu putea fi apoi limitată și pentru faptul că orele de muncă nu erau reglementate. Se lucra cât se putea, după comenzile pe care fiecare le dobândea dela clientela mai mare sau mai mică ce-și făcuse.

Din punctul de vedere al producției, breslașii își aveau deci libertatea de acțiune, în marginile unei corectitudini economice și

[1]) N. Iorga, *Breasla blănarilor din Botoșani*, p. 11.

asupra calității mărfii și asupra mijloacelor întrebuințate în cantitativa lor confecționare.

Ca corp constituit, în domeniul producției, două preocupări se manifestă pretutindeni: asigurarea materiilor prime și, în sensul larg al cuvântului, diviziunea muncii.

In catastihul breslei blănarilor din Botoșani, pontul al 8-lea hotărește ca « streinii să nu fiia volnicĭ a scoate pelcele ce săntŭ de meșteșugulŭ aceștiĭ bresle », conform cărții domnești, care le autoriza confiscarea în caz de călcarea acestei rândueli. In 1808, breslele de blănari groși și de cojocari din Iași se plângeau stăpânirii rusești de ocupație, că ocârmuirea nu voia să le respecte vechile lor privilegii, asigurate prin hrisoave domnești, « ca să taie și ei miei dela Paște și până la Sfeti Gheorghi, și carne să o vândă lăcuitorilor cu preț mai eftin decât casapii, iar pielcelile să le rămână lor ca să le lucreze blane și cojoace spre înlesniri alijverișului lor și a celor ce ave trebuința a le cumpăra ». Divanul domnesc, către care fusese îndreptată jalba, raporta la 29 Martie același an, sfetnicu lui de taină Sergiu Kușdicov, că ocârmuirea fiind silită să aleagă între satisfacerea unui interes personal al breslașilor, cu respectarea privilegiilor lor, și interesul obștesc al îndestulării norodului cu carne, prin darea căsăpiilor la « podracici », care cereau exclusivitatea tăierii, alege pe aceasta din urmă: « și stăpânire protimisind mai mult îndestulare obști, de cât folosul cel particulariu cel ave aceste doao din tăerea mieilor, prin contracturile ce sau legat cu podracicii ce au luat asupra lor căsăpiile orașului, au făcut oprire de a nu fi volnici să taie miei dela Paște până la Sfeti Gheorghe nesocotindusă voia ce ave mai înainte, privileghiu nestrămutat » [1]).

Principiul diviziunii muncii, îl găsim în catastihurile ciubotarilor din Iași și Botoșani: « Cizmarii să'șĭ păziască cizmăria, cum și ciubotariĭ ciubotăria, să nu aibă voe a lucra teletin sau iminiĭ, sau opincĭ, nici să vândă, după cum au fost din veac », spun ponturile al 16-lea; și, dacă pontul al 9-lea al catastihului celor dintâi permitea ciubotarilor a lucra și tălpălăria, aceasta era aplicarea vechei autorizări domnești și a obiceiului ce aveau să-și pregătească singuri pieile ce prelucrau, dovadă că la Botoșani, această autorizare, este ștearsă din catastih, deși fusese trecută prin copierea aidoma a catastihului dela Iași [2]). Acest principiu îl găsim

[1]) Arhiva Stat. Chișinău, Pachet. 3, Dosar 8, fol. 3.

[2]) Ms. fol. 1. Vezi Anexa Nr. 3.

și mai bine redat în nartul lui Alexandru Constantin Moruz, din 24 Decemvrie 1792, care, fixând prețurile maximale la diferite produse, arată în același timp și articolele pe care diferitele bresle le confecționau. Așa, ciubotarii groși lucrau ciubotele de teletin, iar cismarii pe acele de săftian roș și negru, condurii, cu sau fără terlici precum și papucii cu mestii; băibărăcarii lucrau antiree de tot felul, iar abagerii șalvari, sumane, mantale, cămăși și izmene; blănarii groși făceau căciuli și blăni de oaie, iar cojocarii numai cojoace [1]), în timp ce blănarii subțiri lucrau blănurile fine de tot felul din țară și de peste hotare.

2. Circulație

« Din legiuirile și așăzările oblăduitorilor și ocărmuitorilor de noroade a celor ce au silit și au voit să întărească și să împodobească cu fericite și temeinice rănduieli starea țărilor să poată înțălege că totdeauna rănduiala ce s'au căzut să aibă cei ce neguțitoresc sau socotit a fi unul din cele mai trebuincioasă așăzămănturi spre împodobirea și îndestularea unui norod; nefiind nicio îndoială la mijloc că negoțul nu numai că aduce lesnire la cele trebuincioase a vieței omenești, ce mai vărtos înmulțăște și adauge belșug și îndestulare la toate ». Aceasta a fost părerea nu numai a lui Alexandru Const. Mavrocordat, exprimată în preambulul privilegiului pe care-l dă breslei negustorilor din Iași la 1783, dar și a tuturor înaintașilor și urmașilor săi, cum dovedesc hrisoavele lor mereu repetate, și diferitele măsuri cu privire la negoț.

Circulația bunurilor prin mijlocirea breslelor, urma evoluția generală a activității economice, a Moldovei diferitelor timpuri, fără diferență posibilă de sistemul acelora ce interveneau în acest proces negrupați în asemenea alcătuiri. Produsele breslelor industriale se distribuiau prin contactul direct dintre meșter și consumator, și numai excepțional și sporadic prin intermediul breslașilor negustori, cum erau cavafii, negustorii de blănărie, abagerie, etc. Așa încât fiecare breslaș industrial era și negustor în același timp, fără a putea însă vinde și alte bunuri decât acelea din propria sa producție. Contactul direct cu consumatorul avea de efect minunata cunoaștere a pieței și îndestularea imediată și

[1]) Th. Codrescu, *Uricariul*, vol. IV, p. 129.

complectă a nevoilor prin echilibrul legii cererii și a ofertei. Bunurile trebuitoare consumației, străine de activitatea breslelor industriale locale, erau de domeniul breslelor negustorești, care se aprovizionau adesea direct dela producător, pe măsura intensității nevoilor consumatorilor, evitându-se astfel, în chip normal, crizele economice de o formă sau de alta. Ba, mai mult, găsim exemple când aprovizionarea breslașilor dela producător, nu se putea face decât după presupusa și directa îndestulare a consumatorului: «Toț lăturașii ce vor aduce pește di vănzarĭ, spun instrucțiile breslei pascarilor din Chișinău, au voĭ să vănză cu oca la norod numaĭ păr la optă ceasur din zi iar după optă ceasur slobod este să vândă numaĭ bresla care țin dughene»[1]).

Sistemul vânzării, era, în mod curent, acela al dughenilor stabile, din târgul breslei respective. Cu toate acestea, sistemul însoțitorilor, în vigoare, mai ales, în secolul al XVII-lea, nu putea rămâne străin breslelor, atât industriale cât și negustorești. Voevozii timpului, a ând obiceiul de-așĭ cerceta singuri țara, călătorind în rădvanele lor domnești, cu toată curtea și cu dregători și cu oșteni, cari uneori, cum ne spune Bandini, pentru vremea lui Vasile Lupu, se ridica la impunătoarea cifră de 12.000 de oameni, toată această suflare avea nevoie de subsistențe de tot soiul, pe care fiecare și le procura pe cont propriu, după obiceiul vremurilor de atunci. Meșteșugari și negustori însoțeau pe domnitor: «Ca la o mie de negustori se țin după alaiu, căci atâția sunt de nevoie ca să-i hrănească p> toți», spune Bandini care vizita Moldova pe la 1650[2]). Iarmaroacele fiind în mare cinste, cu neutralitatea lor teritorială, oricine putând desface orice fel de marfă, breslașii erau, de sigur, în fruntea negoțului, cu mărfuri anume pregătite pentru clienții acestor însemnate piețe de desfacere. Sistemul în sfârșit, al vânzătorilor ambulanți, al desăgarilor, cum se spunea pe atunci, va fi fost mai puțin în uzul breslașilor, fără a fi cu totul exclus pentru acei mai nevoiași dintre ei. Alexandru Const. Mavrocordat, dispune, într'adevăr, pentru toți «desăgarii ce umblă cu marfă de vând prin sate, fiindcă aduc și împedecare la alejverișul negutitorilor și pricinuesc și păgubire vămei Gospod, făcând tot feliul de meșterșuguri de ascund marfa de vamă, să fie

[1]) Arhiva Statului Chișinău, Dos. Primăriei Nr. 153, fol. 15; Vezi Anexa Nr. 7.

[2]) N. Iorga, *Istoria Românilor prin călători*, vol. I, p. 328.

opriți de a nu mai umbla cu marfă să vânză pin sate, ce așăzăndusă pin tărguri să aibă voe a negutitori, iar dela iarmaroace să nu fie opriți, ce să aibă voe a duce și a vinde marfa lor », cu toate acestea e îndoielnic dacă acest obiceiu al timpului a putut fi definitiv și complect înlăturat prin această măsură din 1783.

O întrebare care ne-am putea-o pune este aceea a fixării prețurilor diferitelor bunuri distribuite consumatorilor prin exclusiva activitate a breslelor.

Intr'un regim de libertate economică fixarea prețurilor este dictată fie de legea cererii și ofertei, fie de costul de producție; regimul de monopol al breslelor, cu toate atenuările cuvenite formei sale colective, tindea totuși către un maximum de beneficiu și prin urmare și un preț maximum. Cu toate acestea, două corective interveneau în această materie: unul natural și un altul coercitiv. Natural era acela al dorinței breslașilor de-a obține nu cel mai mare preț ci cel mai mare beneficiu; pentrucă, în caz contrar, fie că consumatorii se abțineau de-a consuma, fie că se îndestulau din vecinătățile unde bunurile de care aveau nevoie nu erau monopolizate de bresle. Și atunci, acest maximum de beneficiu nu se putea obține decât printr'un optimum de preț, care se fixa, conștient sau inconștient, așa încât înmulțindu-se numărul unităților vândute cu prețul pe unitate să se obțină un maximum de câștig. Această firească procedare, pare însă a fi fost depășită uneori, pentrucă, din vreme în vreme, cel puțin din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea stăpânirea se vede silită să intervie spre a înfrâna urcarea prețurilor, prin narturi. Iată unul dintre cele mai importante stabilit la 24 Decemvrie 1792, sub domnia lui Alex. Const. Moruz, trimes spre aplicare lui Sandu Sturza, pe atunci vel agă:

Nartul oraşului Iaşii după cum s'aŭ hotărît să se vânză.

Fientul băcăliei.

Lei	par. [1]	
1	» 14	Oca untdelemn, cu oca; ear cu paraua 55 parale, și bacalii să'l cumpere căte 51 parale cu totuluĭ tot dela ceĭ ce'l aduc aicĭ.
	16	oca orez.

[1] Leul avea 40 de parale.

Lei	par.	
1	»	oca sopon bun.
	24	oca strafide roșii rozane în cutie.
	17	oca strafide negre.
	20	oca de strafide roșii beclerge.
	30	oca curmali misir.
1	» 7	oca migdale sabăt cu coajă.
1	» 17	oca migdale fără coajă.
	25	oca fede galbănă.
	23	oca fede albă.
	19	oca masline negre.
	12	oca zamă de alămăe.
	6	oca oțăt de vin.
	4	oca oțăt de med.
	10	oca roșcove sacăt.
	8	oca roșcove proaste.
4	» 30	oca kiperiŭ.
3	» 30	oca Emin cafe.
2	» 10	oca cabac cafe.
1	» 8	oca halva Edrine.
	30	oca halva de Ţarigrad.
	25	oca de smokine în cutie.
	15	oca de smokine Sorțe.
	4	un tigan de smokine nesmime.
2	» 20	oca cracatiță bună.
1	»	oca cracatiță Melidon.
1	» 5	oca lakerdă.
6	»	una mie sardele.
	30	oca de zahar canar.

Ciubotariĭ groşi.

2	» 30	Ciubotele de teletin mâna întâia.
2	» 20	Ciubotele de teletin mâna a doua.
2	» 10	Ciubotele de teletin mâna a treia.

Cu ce preț să vândă casapii pieile de tălpălariĭ.

Lei	par.	
10	»	Pelea de boŭ.
8	»	Pelea de vacă.

Mumgiĭ

Lei	par.	
	22	oca lumănări de său.
2 »	20	oca lumănări de ceară.
	13	oca de fer muskicesc Sibirŭ.
	20	oca oloiŭ de cănepă.
	15	oca frănghie de cănepă bună.
	19	oca sopon prost de țară.
	8	oca de dohot curat.
	5	oca de păcură cu casrăcŭ.
	8	oca tiutiun de țară.
1 »		Potcovitul la un cal de 4 picioare cu potcoavele turcești, eară ungurești 35 parale.
	6	Potcovitul a o păreche ciubote.
	10	oca de tot felul de pește de țară atăt de helești căt și de bălți.
	5	oca de perjă.
	2	oca de fasole.
	3	oca de linte.
	2	oca de bob.
	14	oca de ceapă.
	15	oca de răvac.
	8	oca miere subțire.
	22	oca unt sleit.
	6	oca brănză de oi proaspătă.
	10	oca brănză de oi bună.
	12	oca cașcaval.

Cismarii.

Lei	par.	
4 »	20	Ciubotele roșii de săftiean frunte.
4 »		Ciubotele roșii săftiean de mijloc.
3 »	20	Ciubotele roșii mai proaste.
4 »	10	Ciubotele negre de săftiean frunte.
3 »	30	Ciubotele negre de săftiean de mijloc.
3 »	10	Ciubotele negre de săftiean mai prost.
2 »	10	Conduri cu cordele frunte și cu terlici.

Lei	par.	
1 »	35	Conduri cu terlici fără cordele.
	30	Conduri proști.
2 »	20	Ciubotele galbene femeiești de frunte.
2 »	10	Ciubotele galbene femeiești de mijloc.
1 »	35	Ciubotele galbene femeiești mai proaste.
2 »	10	Papuci cu mestii bărbătești.
2 »		Papuci cu mestii bărbătești al doilea mănă.

Băibărăcarii

Lei	par.	
7 »		Un antereŭ dintr'o alăge cu matasă cu cheltuelile iarăși de matasă.
6 »		Un antereŭ mare dintr'o alăge mare fără matasă, ear cheltuelile de matasă.
5 »	10	Un antereŭ mare de alăge manițĭ cu cheltuelile de ață.
1 »	35	Un antereŭ femeesc de alăge manițe au adaus de astariŭ.
2 »	15	Un antereŭ femeiesc de alăge cu matasă tij cu adaos de astar.
2 »	5	Un antereŭ femeiescŭ de alăge supțire cu adaos de astariŭ.

Blănariĭ grosi.

Lei	par.	
6 »		Blana albă de oae.
8 »		Blana neagră de oae.
	30	Cușma albă cu fundul de pele.
1 »	30	Cușma țurcănească neagră.
1 »	10	Cușma neagră cu fundul de postav.
1 »	5	Cușma albă țurcănească.

Cojocariĭ.

Lei	par.	
15 »		Un cojoc negru de miel din zăce pei.
12 »		Un cojoc negru de opt piei.

Lei	par.	
9	»	Un cojoc de mel negru din șese pei.
12	»	20 Un cojoc de mel alb din zăce pei.
10	»	Un cojoc de mel alb de opt pei.
7	»	20 Un cojoc de mel alb din șesă pei.
5	»	Un cojoc de mel alb din patru pei.
9	»	Un cojoc de cărlan din șepte pei.
7	»	26 Un cojoc de cărlan din șesă pei.
5	»	4 Un cojoc de cărlan din patru pei.
6	»	20 Un cojoc mare de oae din cinci pei.
5	»	8 Un cojoc de oae din patru pei.
6	»	Un cojoc de mel negru din patru pei.

Fientul abăgerilor

Lei	par.	
6	»	10 Șalvarii de postav din trei coți postav.
4	»	20 Șalvarii de postav din doi pol coți.
4	»	Șalvarii de postav din doi coți.
3	»	30 Șalvarii de sucman din cinci coți sucman.
5	»	20 Un sucman mare din opt coți sucman.
1	»	10 Cămeșă din patru pol coți pănză de...
1	»	5 Cămeșă din patru pol coți pănză căte opt parale cotul.
		20 Ismene de trei coți pănză căte opt par. cotul.
8	»	O manta de aba radovici, lungul doi coți și un grif, largul în poale șese coți doi rupi.
10	»	20 O manta de aba cevrică, lungul doi coți și un grifu, largul în poale șese coți trei rupi.

(ss) Ștefan Sturza Logof., Nicolai Roset vel Logof., C. Paladi vel vorn., Const. Balș vel vorn., Sandul Sturza vel agă, N. Roset vel vorn. »[1]).

Narturile se fixau de către o comisiune alcătuită, fie din boieri de Divan, cari supuneau domnului, prin anafora, rezultatul cercetărilor dimpreună cu propunerile ce făceau, anafora, ce trebuia întărită de domn, cum e cazul de față; fie de o comisiune mai restrânsă, numită de vel visternicul, în care luau parte și ne-

[1]) Th. Codrescu, *Uricariul*, vol. IV, pp. 129 și urm.

gustorii sub președinția vel agăi [1]). Acela care aplica narturile, era totdeauna vel aga pentru capitală, iar pentru provincie vornicii sau ispravnicii.

3. Repartiție

Vorbind despre calfe, arătam că, principial, acestea erau plătite cu salar pe timp cu variații dela breaslă la breaslă și dela om la om [2]).

In ce privește profitul, este a se face distincție între breslele industriale și cele negustorești. In cele dintâi, profitul era limitat nu atâta de cerere, cât de puterea de producție a breslașului și de costul factorilor de producție, ceea ce face ca la aceste bresle să întâlnim foarte rar dovezi de o stare materială care să egaleze pe aceea a breslașilor negustori, cari nu numai că puteau satisface un număr nelimitat de nevoi, prin mărirea cantității de marfă, dar și diferența dintre prețul de cost și acela de vânzare, putea fi cu mult mai mare, dat fiind obiceiul timpului de a se înlătura, pe cât cu putință, intermediarii. Aceasta făcea ca clasa negustorească să fie mult mai avută decât cea meșteșugărească, și nu rareori întâlnim zapise și hrisoave în care proprietarii de moșii sunt negustorii.

Rolul breslelor în repartiția bunurilor, nu pare să fi fost o excepție la viața economică a timpurilor, calitățile individuale ale breslașilor și împrejurările aducând salarii și beneficii mai mici sau mai mari, de o mai lungă sau o mai scurtă durată. Influența pe care organizările în breaslă o puteau avea în această materie, era în a stabili o medie de salarii și prețuri, care permițând lucrătorilor să ducă o viață modestă, dar sigură, avea tendința constantă de-a asigura breslașilor un optimum de beneficiu.

§ 4. Caracter național

Caracterul național al breslelor se desprinde neted, pe de o parte, din munca fără preget de-a întemeia și protegui meșteșugurile și negoțul moldovenesc, iar, pe de altă parte, din afirmarea lor ori de câte ori un act de excepțională importanță națională

[1]) Acad. Rom., doc. 173, pachet. CXXXI.

[2]) Vezi *supra*, p. 190.

se producea. Şi, dacă în primele timpuri catastihurile meşteşugăreşti nu par a se interesa de străinii de neam, care puteau deveni o piedecă la întemeierea breslelor şi, mai ales, la păstrarea caracterului lor naţional, se datoreşte faptului că aceştia erau departe de-a constitui o primejdie; de îndată însă ce, pe căi drepte sau piezişe, activitatea lor începe a se simţi, breslaşii intervin fie prin obţinerea dela domnie a unor măsuri proteguitoare şi de excepţie, fie prin introducerea în însăşi catastihurile lor a unor dispoziţii identice.

Jăluindu-se lui Grigore Matei Ghica, negustorii din Iaşi obţin, la 1 Ianuarie 1731, un hrisov, prin care, recunoscându-se cum că acei « care vin aice dintr'alte părţi de loc cu marfă de tot feliul » aduc o strâmbătate de « sau stricat breasla neguţitorilor celor de loc », hotăreşte « anume ce agiutoriu să aibă neguţitorii de loc dela cei străini, întâi cei ce vând băcălii să aibă a da căte un leu pe lună, iar carii vor vinde de altŭ feliŭ de negoţi supţire, aceia să de căte doi leĭ pe lună, iară care n'ar înţălege şi n'ar da banii pe nartul ce li s'au datu şi sau aşăzatŭ, pe unii ca aceea să aibă ai duce la Dlui vel Vist[ernicul] să plinească dela dănşii şi să le vie de hac » [1]). Această dare specială era foarte grea, dacă ne reamintim că quantumul ei reprezenta valoarea dublului chiriei pe care, la 1741, va fi uzul a se plăti pentru dughenile mânăstireşti din Iaşi, printre care se numărau şi acelea ale Mânăstirii Goliei [2]), chirii care şi peste jumătate de veac se vor păstra, sau nu vor trece, principial, peste treizeci lei, cum arată izvodul dughenilor Sf. Neculai Gospod din Iaşi, încheiat la 1792—1793 [3]). Faptul că darea era către breaslă, înseamnă că era menită nu numai să înlăture pe străini, dar să şi întărească alcătuirea naţională.

Vânzarea mărfurilor aduse de către negustorii străini, era supusă unei triple restricţii: se făcea înlăuntrul unui termen ce se acorda, probabil de breaslă; se vindea numai cu diridicata, sau cu toptanul, cum i se mai zicea; se plătea o taxă ad-valorem către breaslă. Toate acestea, înafară de vamă domnească: « Neguţitorii străini, hotăreşte hrisovul, din 1783, al lui Alexandru Constantin Mavrocordat, care nu vor fi cu lăcuinţa aice în ţară şi vor aduce

---

[1]) Th. Codrescu, *Uricariul*, vol. II, p. 29.
[2]) Acad. Rom., Ms. 237, fol. 99 verso.
[3]) *Idem*, Ms. 2963, fol. 29.

marfă, să le pue soroc pe cât se va socoti a fi cu cale și până la acel soroc să aibă a'și vinde marfa lor cu rădicata, iar să nu aibă voe a vinde marfa lor cu cotul sau cu cumpăna, ce să o vândă cu rădicata, afară de lucru ce este de mâncare, care acele lucruri de ale mâncărei să le vânză cum or pute. Câți negutitori străini vor aduce marfă și or vindea cu rădicata or pe bani gata sau pe datorie, toți aciea să de la una sută lei, jumătate leu, din care treizăci bani să fie a starostelui și treizăci bani să se pue la cutie »[1]).

Excepțiile dela regulele de mai sus, constituiau un abuz, obișnuit mai ales pe vremurile tulburi de ocupație străină. Așa, în timpul ocupației rusești din 1770, Divanul Moldovei răspundea unei intervenții a generalului comandant Vadorschi, care cerea să nu se ia vamă « de la marghitanți și dela alți negutători a Rosiei », că pentru « marghitanții negutțorii Rosăi ce aduc bucate pentru armiie prea puternicei Inperatriții » s'au dat poroncile cuvenite; însă, pe lângă ei, sunt și alți negustori « care nu sânt a polcurilor șaduc marfă de vând pentru agonisita lor... să pus înpreună ca să nu plătiască vama zicând că sânt marchitanți la polcuri, cum și aice în orașul Iașuluĭ sint câțva negutțori care au deșchis câteva dughene și vând pentru dobânda lor și nu vor ca să plătiască vama »[2]).

Vânzarea cu toptanul era, de altfel, un mijloc de protecție a unui negoț sau negutitor, cunoscut Moldovei încă din secolul al XV-lea, de pe vremea când funcționau la noi breslele nemțești și va dura și după aplicarea Regulamentului Organic, căci prin art. XIV, anexa P, cap. III al acestui așezământ, sudiții străini sunt principial obligați la un negoț cu « diridicata numai ». Din păcate, același articol le admite și negustoria cu de-a-măruntul, sub rezerva obținerii unei patente dela autoritățile în drept, ceea ce va duce, nu prea târziu, prin abuz sau nepricepere, la consecințe nedorite.

Uneori breslașii aveau dreptul cumpărării exclusive a mărfurilor aduse spre vânzare de către străini, după cum afirmă anaforaua din 28 Martie 1805, pentru despărțirea breslelor de cojocari și de blănari din Iași că a fost așezat prin hrisoave mai vechi: « cojoacele acele ce vin de pe afară ca să le vânză aice [la

[1]) Acad. Rom. Doc. 62. Pachet XXX.

[2]) Raportul Divanului din 19 Decemvrie 1770. (Acad. Rom., Ms. 5370, fol. 34).

Iași] cu rădicata și acele să aibă a le cumpăra tot cojocarii după cum se vor pute învoi, iar când acele cojoace nu se vor cumpăra și nu se vor pute învoi pentru preț să fie volnici însăși aceia a le vinde la uliță »[1]).

Contra Armenilor și Jâdovilor găsim uneori dispoziții speciale, menite a-i înlătura cu totul de pe piață. Așa, pontul al 15-lea al catastihului ciubotarilor din Iași și Botoșani oprește cu desăvârșire cumpărarea de către breslași a mărfurilor provenite dela Armeni și Jâdovi, iar Breasla blănarilor din Botoșani, prin pontul al 13-lea al catastihului din 1818, nu permite așezarea blănarilor armeni în acest târg.

Măsuri mai vădite de păstrarea caracterului național al breslelor sunt acelea prin care, nu numai că se oprea, cu desăvârșire, intrarea în breaslă a oricărui străin de credința noastră, dar nici învățătura meșteșugului nu le putea fi dată: « Nicĭ unul dinŭ breslașĭ să nu fiia volnicŭ a priimi ucenicŭ la învățătura meșteșuguluĭ dinŭ limbĭ streine, adică dinŭ Armenĭ saŭ dinŭ Jidovĭ, pentru ca nu după vremi să să întăriască această briaslă prinŭ mâinile lor, și ca să nu rămâie aceste bune așăzărĭ ce săntŭ făcute spre folosulŭ și podoaba bisericeĭ, spre răsăpire », spune pontul al 12-lea al catastihului blănarilor din Botoșani.

Din punctul de vedere al afirmării lor cu ocazia marilor evenimente naționale, dovezile nu ne lipsesc. La ceremonia mucarelului, adică la sărbătorirea îmbrăcării domnului cu caftanul adus dela Țarigrad, ceremonie care se repeta cu fiecare înnoire de domnie, « partea negustitorească de creștini și toate alte rufeturi ce sunt în sama Agăi de le rânduește », luau parte la alaiul ocazional, din vremuri vechi[2]) și se repetă până către noi, deoarece în programul înscăunării lui Mihai Grigore Sturza, dela 26 August 1834, « Corporațiile cu a lor steaguri » figurează în alaiu[3]). In 1822, Mitropolitul Veniamin retrăgându-se la Colincăuți (Basarabia), breslele din Iași rugând pe Ion Sandu Sturza să le răcorească setea lor și a tot norodul cu aducerea adevăratului duhovnicesc păstor ce era Veniamin, domnitorul îi trimite jalba reînnoind aceeași rugăminte[4]).

---

[1]) Th. Codrescu, *loc. cit.*, vol. IV, p. 141.

[2]) Gheorgaki, *Condica ce are întru sine obiceiuri vechi și noui a preînălțaților domni*, în M. Kogălniceanu, « Letopisețe », vol. III, p. 303.

[3]) Th. Codrescu, *Uricariul*, vol. VIII, p. 187.

[4]) C. Erbiceanu, *Istoria Mitropoliei Moldovei și Sucevei*, p. 53 și urm.

Cu ocazia Unirii principatelor, breslele nu au lipsit să și spună cuvântul, lucrând pentru Unire, cu toate presiunile la care unele dintre ele erau supuse spre a se rosti în contra ei [1]).

După aplicarea Regulamentului Organic, o luptă grea începe cu străinii cari năvălesc în țară, nerespectând nici legi, nici obiceiuri și nealegând mijloacele spre a distruge organizarea breslelor ce le stătea în cale. Se vor împotrivi breslașii, punând mereu înainte hrisoave domnești și obiceiuri binecuvântate de mitropoliți, punând înainte Regulamentul însuși, toate menite a păstra caracterul național al alcătuirilor lor. Vitregia vremurilor și, mai ales, a oamenilor, destramă din ce în ce aceste creștinești alcătuiri, în dauna și a credinței strămoșești și a economiei naționale, pentru ca la urmă, un incident și o formalitate, să pună capăt strădaniei de peste două veacuri a înaintașilor noștri spre întemeierea și păstrarea în mâni românești a unei industrii și a unui negoț menite a ne asigura și libertate și bogăție.

[1]) Th. Codrescu, *Uricariul*, vol. XIII, p. 190.

PARTEA III

DESFIINŢAREA BRESLELOR

CAPITOLUL I

EVOLUȚIA ECONOMICO-SOCIALĂ A MOLDOVEI DE DUPĂ 1700

Dacă urmărește cineva vieața breslelor moldovenești, nu se poate ca atenția să nu-i fie atrasă de două fenomene sociale, pline de consecințe pentru aceste alcătuiri: accentuarea din ce în ce a economicului în dauna spiritualului și declinul breslelor, cu începere din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, prin influența consecințelor politicii externe a Turciei suzerane.

Până la domniile fanariote, în breslele moldovenești predomină caracterul lor primordial, acela de frăție, în care partea spirituală era baza, iar cea economică abia dacă e amintită prin câteva dispoziții elementare; dela această epocă și până la Regulamentul Organic un oareșcare echilibru între economic și spiritual prinde a se tocmi, pentru ca, după aplicarea acestei legiuiri, materialismul să preocupe pretutindeni, partea spirituală slăbind mereu, cu treziri din vreme în vreme, sub mâna unui ierarh sau staroste mai vrednic, ca pâlpâirile unui rest de făclie care se stânge.

Domniile fanariote influențează vieața breslelor nu numai prin măsurile de excepție pe care le dictează, dar și prin introducerea de noui obiceiuri în vieața de toate zilele ale târgurilor, în care vor contribui, mai în urmă, și tratatele Porții și ocupațiile străine, prin crearea și înmulțirea sudiților sau complecta revoluționare a modei; așa încât, atunci când pana primilor noștri economiști, discipoli ai doctrinei lui Adam Smith, denunță breslele ca fiind contrare progresului economic, ea nu face alt decât să expuie o teorie cu privire la o instituție, care, în realitate, nu mai exista decât în drept.

Revoluția modei, sudeția și pământenia celor străini de neam, precum și liberalismul economic sunt principalele cauze directe

care au contribuit la slăbirea, agonia și desființarea breslelor moldovenești.

§ 1. — Revoluția modei

Până la pacea dela Carlovitz, din 26 Ianuarie 1699, Grecii nu avură o desăvârșită preponderanță în mersul treburilor Moldovei, nici ca număr, nici ca funcție; dela această dată însă, ei acaparează din ce în ce și negoț și situații așa încât, pe la 1770—1780 ei răsturnase, cum observă V. A. Ureche, aproape tot ce lăsase în picioare secolul al XVII-lea [1]). Moldova se sustrage dela cultura și moda polonă spre a adopta pe acelea ale Fanarului. Și cum supușii turci, locuitori ai Constantinopolului, însă de altă religie decât cea mahomedană, nu aveau voie să arate acolo un semn de lux aparent, principii fanarioți, cu însoțitorii lor în Moldova, și, mai cu seamă, partea femeiască, se dedau la un lux neînchipuit, întrecând, cum mărturisește Raicevich, chiar și pe acela al atotputernicilor Constantinopolului. Ceea ce fu însă mai puțin de dorit pentru Moldova, este faptul că localnicii nu se lăsară mai pre jos, ei imitând și punându-se la întrecere cu Grecii [2]). « Constantinopolul dădea tonul la Iași, după cum Parisul îl dă provinciei — scrie Principele de Ligne, la 1 Decemvrie 1788, contelui de Ségur, ministrul Franței la Petersburg—, ba încă modele ajung la Iași și mai curând; dacă galbenul era la Constantinopole coloarea favorită a sultanelor, el devine la Iași pentru femei; ciubucele lungi de lemn de cireș înlocuise acolo pe acelea de lemn de iasomie, nici boierii nu mai aveau altele » [3]).

Această revoluție a modei din care negustorii greci, numai în curs de câțiva ani, puteau pleca încărcați cu un câștig de patruzeci, cincizeci de pungi de bani, — ceea ce de altfel era și natural, când vindeau cu « doi galbeni cotul de stofă a cărei lână o vând [Moldo-

---

[1]) *Opere complete*, Seria B, Tom. I, p. 360.

[2]) « Essendo proibito ai Sudditi non Musulmani in Turchia ogni lusso apparente, i Greci Principi e padroni della Valachia e Moldavia trovandosi in libertà si sono abbandonati al più stravagante et dispendioso lusso che imaginare si possu, il quale oltrepassa quello de'stessi Grandi Turchi in Costantinopoli: sopra tutto le Donne si caricano di pelli soprafine, stoffe d'India ricami e galloni Europei. Questo lusso naturalmente è stato imitato, e spesso oltrapassato dai Nazionali ». (Ign. Stef. Raicevich, *Osservazioni storiche naturali e politiche intorno la Valachia e Moldavia*, p. 133).

[3]) Hurmuzachi-Odobescu, *Documente*, vol. III[1], p. 77.

venii] cu cinci parale ocaua »[1]), și când hainele și podoabele unei femei costau uneori până la opt mii de florini[2]) —, ducea însă la complectă ruină materială și morală atât boierimea cât și clasa orășenească ce căuta să o imite.

Conducătorii Moldovei, intrând la grijă pentru viitorul țării, căutară ca prin pilde de cumpătare și măsuri de rigoare să stavilească cât mai din vreme răul ce se întindea.

Sub domnia lui Constantin Moruzi (1777—1782), boierii propun, prin anafora, o lege somptuară; însă domnitorul crezu de cuviință deocamdată, să nu o întărească, dând însă un admirabil exemplu prin înlăturarea în totul a cheltuelilor de prisos dela curtea sa și chiar acelea pe care averea și situația sa le-ar fi impus în alte vremuri la nunta fiicelor sale: «Și făcândusă într'acea dată și domnească nuntă, spune Mitropolitul Gavriil Calimah, s'au săvărșitŭ mai cu multă strălucire și podoabă de cătŭ s'ar fi făcutŭ acea deșartă cheltuială în carea mulți ar fi căzutŭ. Pentrucă după urmarea ce se deprinseasă, fiește-carele socotindŭ că-și face datoria sa, s'ar fi îndemnatŭ, din iubire cinstii, a să împodobi cu de multŭ prețŭ și scumpe haine, și pe urmă s'ar fi tânguitŭ pentru plată și s'ar fi mâhnitŭ cu cererea banilorŭ de către neguțători. Iară înnălțimea sa în locul aceștiia obicinuință și de mare jale ticăloșie, au grijitŭ a îndrepta această di mare stricăciune răutate numai cu cea luminată pildă a prea luminatei curții măriei sale, carea de-o-dată lepădândŭ toate hainele ceale de mari prețuri și de prisositŭ în deșearte izvodituri, au împodobitŭ mireasile cu cea strălucită întru măsură podoabă și nemândră cu iconomie și făr' de mare cheltuială, însă nu doară cumva urîtă și neîmpărtășită de cuvioasa iscusenie. Aceasta au fost cea singură izbăvire a patimei cei de obște nefiindŭ trebuință de poruncă nici de silă... Și toți împreună cu a lorŭ voință și cugetŭ urmândŭ această luminată pildă au făcutŭ pre la casele sale această ne mândră și leasne înbrăcăminte, a căriia cu curgerea vremiĭ s'au arătat rodulŭ și harulŭ nu numai spre iconomie, ce și spre nedefăimată și vreadnică de laudă înfrumusețare »[3]).

---

[1]) Le Comte d'Hauterive, *Memoire sur l'état de la Moldavie en 1787*. București, 1902, p. 132.

[2]) Fr. J. Sulzer, *Geschichte des transalpinischen Daciens, das ist: der Walachey, Moldau und Bessarabiens*, vol. II, p. 379.

[3]) D. Z. Furnică, *Din istoria comerțului la Români*, p. 50.

Urmarea bunului exemplu nu pare să fi dăinuit multă vreme, întru cât, Mitropolitul Gavriil, profitând de vizita, în Moldova, a lui Avramie, Patriarhul Ierusalimului, edictează o lege somptuară, sub forma unei cărți de blestem, contra celor, de orice stare, cari ar păcătui prin lux [1]). Această bisericească prohibire pare a nu fi avut efect însă, după cum reiese din mărturia Contelui de Hauterive care, la 1787, socotea pe Moldoveni la începutul luxului căruia se dedau « cu o aprindere copilărească » și îndemna să se ia măsuri legislative spre a-l opri [2]).

Moda orientală ținu aproape un secol, fără o completă exclusivitate, întru cât ocupația rusească din 1788 introdusese și moda apuseană. Prințul Potemkin, întovărășit de o numeroasă și strălucitoare curte din care elegantele doamne din suita Impărătesei Ecaterina nu lipseau, prin recepțiile sale, cu mese alese și baluri strălucitoare, la care boierimea noastră era totdeauna chemată [3]), contribue mult ca moda apuseană a Rușilor să fie adoptată, în parte, și de către ai noștri și, mai ales, de către femei. Bărbații rezistară tentației, păstrându-și încă portul și obiceiurile și după eliberarea țării de armatele rusești, dar nu pentru prea îndelungă vreme, deoarece, cel puțin cei tineri, se convertiră curând. O nouă ocupație rusească, de mai lungă durată, a patra în ordinea cronologică (1806—1812), transformă radical și port și interiorul caselor și obiceiuri, cu o înfrigurată repeziciune: « In 1806, spune generalul rus Langeron, mai găsirăm încă multe dintre aceste doamne în costum oriental, casele lor fără mobile și bărbații foarte geloși. Dar revoluția ce se făcu atunci la Iași, apoi la București și în provincie, fu pe cât de rapidă pe atât de complectă: După un an toate doamnele moldovence și muntence adoptară costumul european. Din toate părțile sosiră în ambele capitale negustori de mode, croitorese, croitori, și magaziile din Viena și Paris se desfăcură de toate vechiturile, care părură foarte noui la Iași și care se plătiră foarte scump. Se văzu de asemenea curând, în toate casele, mobile cam vechi aduse dela Viena cu mari cheltueli... Casele se populară cu servitori străini, bucătari franțuji și, în saloane, nu se mai vorbi decât franțuzește... Petru I nu schimbă mai iute

[1]) *Ibidem*, p. 55 și urm.

[2]) *Loc. cit.*, p. 144.

[3]) *Memoriile Generalului Langeron*, în Hurmuzachi, « Documente ». Supl. I, vol. III, pp. 79 și 92 și urm.

fața imperiului său decât schimbă sosirea noastră pe aceea a Moldovei »[1]).

Preocuparea armatei de ocupație, mai bine zis a ofițerilor ruși, de-a introduce civilizația apuseană merge până acolo, încât îl vedem pe octogenarul prinț Alexandru Alexandrovici Prozorowski, comandantul suprem al armatei, intervenind, prin soția sa, prințesa Ana Mihailovna, la maestrul curții din Petersburg, spre a trimite la Iași pe dansatorul curții Procopie Ivanov, în dorința cum spune Radu Rosetti « să învețe pe boieri dansurile europene în locul horei și a chindiei care îi păreau probabil prea primitive »[2]).

Noul val de civilizație aduce însă cumplită risipă în averea Moldovenilor, așa încât, față cu oneroasele datorii pe care cucoanele și cuconașii noștri le contractau la cămătari, spre a-și satisface neînfrânatele dorinți de lux, la 22 Septemvrie 1809, Divanul se văzu nevoit să publice o lege prin care se dispunea că nimeni să nu mai îndrăznească să împrumute pe vreun boier nevârstnic sau pe vreo cucoană[3]).

Altă ocupație rusă, din 1828, pentru o nouă perioadă de șase ani, complectă și mai mult opera începută cu douăzeci și doi de ani mai înainte, fără să mai punem contactul direct al tinerimii noastre doritoare de învățătură, cu Apusul.

Aceste treceri dela moda polonă la cea orientală și apoi la cea apuseană, nu puteau să rămână fără efect asupra meșteșugarilor și negoțului moldovenesc. Dacă prima revoluție a modei pune un timp mai îndelungat spre a se desăvârși, lăsând meșteșugarilor și negustorilor noștri, alcătuiți în bresle, putința de-a se pune în curent cu gustul consumatorilor și a deprinde și noile meșteșuguri ce-i putea mulțumi, într'o epocă în care năvala străinilor de altă credință nu era de temut, a doua revoluție, prin repeziciunea cu care se îndeplinește și în împrejurări politice cu totul specifice, dă o grea lovitură breslașilor moldoveni, punându-i în neputință să facă față situației. Așa încât, rezultatul nu putea fi altul decât acela pe care d-l Prof. A. C. Cuza, îl zugrăvește în chipul următor: « Cu civilizația nouă s'a născut trebuințe nouă pe care industriașul român nu mai era în stare de a le satisface, tehnica

[1]) Hurmuzachi-Odobescu, *Documente*, vol. III[1], p. 79.

[2]) *Arhiva senatorilor din Chișinău și Ocupația rusească dela 1806—1812*. București, 1909, vol. III, p. 93.

[3]) Radu Rosetti, *loc. cit.*, vol. III, p. 32.

și meșteșugurile trebue mai întâi să fie învățate. Croitorul deprins să croiască antiree și giubele nu putea dintr'o zi într'alta să învețe a croi *strae nemțești* după cum le cerea moda. Pantofarul nu putea să mai intre în voia cucoanelor și a boierilor veniți de pe la Paris. Săidăcarul de odinioară nu lucra îndestul de elegant pentru echipajele luxoase ale clienților săi civilizați. Plapomarii și mindirigiii, de altă dată, nu erau în stare de a se preface în tapițeri pentru a confecționa draperiile și canapelele cerute de gustul timpului. Și chiar negustorul care până atunci adusese marfă de Țarigrad, nu putea să intre deodată în legături comerciale cu Apusul. Și fiindcă Românii nu mai erau în stare de a corespunde acestor necesități din nou și în pripă create ale consumatorilor, se înțelege că golurile economice rămase pe urma lor a trebuit să fie îndeplinite de streini și cu atât mai ușor cu cât nu li se cerea nicio garanție de capacitate și nu se punea nicio piedecă năvălirii lor, pe când nimeni nu lua măsuri de ocrotire și de râdicare a comerțului și a industriei românești destinată să piară...»[1]).

Meșteșugarii noștri căutară să se specializeze și ei, însă aceasta duce la destrămarea breslelor, breslașii deslipindu-se de unica și puternica breaslă bătrână, spre a alcătui noui bresle, pe specialități, dar mai slabe. Acesta este cazul, spre exemplu, al breslei ciubotarilor din Iași, care, înainte de Regulamentul Organic era una singură, iar, după Regulament, se rup din ea așa zișii «ciubotari ruș» spre a-și alcătui o breaslă aparte, iar pe vremea Unirii Principatelor, găsim și breasla «ciubotarilor nemțești».

§ 2. — Sudiți și pământeni

Supuși străini au existat în Moldova din toate timpurile însă, în majoritate, nestatorniciți și, comparativ, prea puțini la număr pentru a fi considerați ca prezentând un pericol economic și social. Dela tratatul dela Passarowitz, din 21 Iulie 1718, lucrurile încep a se schimba. Art. XIII, din acest tratat stabilește dreptul Austriei de-a negoța în mod liber cu Moldova, iar art. V al tratatului de comerț ce se semna, șase zile mai târziu, în aceeași localitate, institue un regim consular pentru toți supușii austriaci, cu consuli, viceconsuli, agenți, interpreți și tot aparatul necesar unei cât mai

[1]) *Meseriașul român*. Iași, 1893, pp. 7 și urm.

bune proteguiri a celor interesați [1]). Rușii, după războiul cu Turcii, încheiat prin pacea dela Kuciuk-Kainargi, obțin, prin art. XI al tratatului semnat la 10 Iulie 1774, drepturi mult mai largi decât Austriacii, Poarta permițându-le să-și stabilească consuli și vicecorsuli « în toate locurile unde curtea Rusiei va socoti de cuviință » [2]), Sultanul trimițând domnului Moldovei, Grigore Alex. Ghica, și un hatișerif special prin care o serie de măsuri se iau în vederea unei cât mai perfecte aplicări a spiritului acestui tratat [3]).

Cerințele nouei mode și bogăția țării atrag foarte curând un mare număr de supuși ai acestor țări și a altora ce aveau tratate de comerț cu Poarta, mai ales negustori și meseriași, cari câștigau atât de mult și atât de ușor încât « cădeau în desfrâu din prea bună stare » [4]), fără totuși ca acești străini să reprezinte mai mult decât o mediocritate în profesia lor [5]).

Cum situația acestor sudiți, față cu autoritățile țării, era, din toate punctele de vedere, mai bună decât a străinilor așa ziși pământeni, aceștia, și, mai ales Jâdovii, cumpărau cu bani protecția străină, ba încă și unii dintre Moldoveni procedară la fel. Dacă acești sudiți ar fi fost respectuoși față de legile și instituțiile țării, situația negustorilor și meșteșugarilor noștri, sdruncinată pentru un timp, s'ar fi echilibrat de îndată ce și ei ar fi putut răspunde cerințelor vremii; însă, partea urîtă și, din punct de vedere economic, dezastruoasă, era concurența cu totul neleală ce aceștia făceau Moldovenilor, prin exceptarea lor dela dreptul comun și, mai cu seamă, prin abuzul și a supușilor și a consulilor, cari, de drept, nu trebuiau să ocrotească decât pe acei originari din țările pe care le reprezentau, iar nu și pe străinii fără protecție, pentru ca toți Jâdovii să devie sudiți sau « Unterthan » [6]). Sub domnia lui Ion Sandu Sturza (1822—1828) sudeția înfățișa o atât de revoltătoare nedreptate,

---

[1]) D. A. Sturza și C. Colescu-Vartic, *Acte și documente relative la istoria renașterei României*. București, 1900, vol. I, pp. 37 și 43.

[2]) *Ibidem*, p. 130.

[3]) Th. Codrescu, *Uricariul*, vol. VI, p. 433.

[4]) N. Iorga, în Hurmuzachi, *Documente*, vol. X, Prefață, p. XXX.

[5]) «Il n'y a d'autres artisans étrangers que ceux que la désertion ou leur peu de talent a chassés dans ce pays » (J. L. Carra, *Histoire de la Moldavie et de la Valachie*. Neuchatel, 1781, p. 168).

[6]) N. Iorga, *Documente privitoare la familia Callimachi*, vol. I, p. 139.

încât însuși domnitorul se văzu obligat să protesteze: « Această libertate nedreaptă, scria dânsul, și marea lor voie [a sudiților] a ispitit pe mulți localnici moldoveni spre a se face sudiți, cari, ocrotiți fără drept de consulate, trăesc după placul lor. Tot așa cu stăruință se ocrotesc și toți sudiții cu prăvălii și meșterii făcând pagubă meșterilor localnici. Își fac câștigurile dela toată țara vânzând cum voesc fără să ajute câtuși de puțin, care, ea, cheltuește bani cu poduri, cu ape și cu grija zaharelelor și cu alte lucruri de obște, la care numai meșterii raiele își dau partea lor... în isnafuri sudiții sunt nesupuși către staroștii locului, trăind ca oameni liberi și în voie în țara Impăratului, dând, după placul lor ce vor, culegând câștigurile din țară cum poftesc, numai și numai pentrucă sunt sudiți și sunt apărați întru toate, la orice prilej de consulate. Care lucru dacă se va mai trece cu vederea câtva timp de sigur că țara Moldovei va ajunge să fie locuită numai de sudiți ruși și austriaci. Pe lângă aceasta ei, sudiții negustori, venind în țara noastră înșeală pe locuitori, apoi dau falimente frauduloase și mănâncă drepturile raielelor, și, când au ei să iea ceva dela vreun nenorocit de raia, caută ce li se cuvine cu strâmtorare mare... Pe când vecinii, dacă din nenorocire s'ar întâmpla să vie în țara lor vreun nenorocit de raia și n'ar vrea să să facă sudit, nu numai că nu-l lasă să exercite meșteșugul său, ori să vânză un lucru *para la man* (în detaliu), dar nu lasă nici pe băcan, nici pe hamal să facă vreun lucru pentru a-și scoate pânea de toate zilele. Iar ei, sudiții, venind în țara noastră fac zapt toate și, ca în țara lor, fac după plac ce voesc, și după cum voesc și trăesc liberi și în voie întru toate apărați de consulate, ca nimeni alții » [1]).

Cu trecerea vremii, și mai ales după Regulamentul Organic, lupta pentru îngenunchierea breslelor moldovenești și acapararea pieței de către străini, fie sudiți, fie pământeni, devine din ce în ce mai aprigă, Jâdovii, în special, necruțând nimic spre a izbuti, cu toate repetatele jalbe ale vechilor bresle moldovenești, de care abundă dellele Departamentului din Lăuntru, către care se îndreptau toate cercetările în acest domeniu. La 9 Noemvrie 1846, breasla blănarilor din Iași, amintea Sfatului Cărmuitor că concurența nedreaptă a Armenilor și a Jâdovilor « veniți de aiurea,

[1]) N. Iorga, *Plângerea lui Ioan Sandu Sturza Vodă impotriva sudiților străini în Moldova*. București, 1912, p. 5.

străini » i-a făcut și altă dată să alerge « cu lacrimi și îngenunchi plecați » la izvorul milostivirii cinstitului Sfat, « ca unul ce pururе ăș are ochiul milostivirei cătră înprospătarea pravilelor din vremi în vremi și a lor statornicire pentru binele obștesc »; se plângea că deși isnaful le era îngrădit cu acte gospod, prin care se hotăra că nimeni nu era în drept să le unelteasсă meseria fără știrea și învoirea lor, totuși « mulți din relighiile streine adică jidovi și armeni... aduc feliuri de mărfuri blănărești de pe aiurea și le și lucrează fără deosebire de noi precum vroesc cu mărunțișurile și derădicata și noi sărmanii di noi, acei carii săntem localnici în breasla noastră și subjugați cu feliuri de dări și grele cheltueli nu avem ce lucra și prin urmare putem rămăne și peritori de foame din pricina unei asăminea nelegiuiri înpotriva bunei orăndueli statornicite prin țitatele mai sus luminate hrisoave care acum sănt veacuri de oameni că asămine cutezare au fost cu totul oprite ». Și cum breslașii se temeau ca nu cumva aceste încălcări a dreptu-rilor lor « din vremi în vremi să să facă firii obiceiu și din obiceiu pravilă », rugau preacinstitul Sfat să cate la a lor obijduire și să-i așază cu milostivire și după dreapta oblăduire [1]). Cercetările poli-ției, a mai marelui staroste și a altor negustori, constată într'adevăr că trei sudiți, dintre care unul austriecesc și doi elinești, țineau dughene, « însă la a isnafului agiutoriu sănt nesupuși pe sumețăi de sudeți »; că băibărăcarii armeni, cumpărând de prin alte târ-guri blănuri lucrate le vând nesfiit; că o seamă de Jâdovi lipscani și cușmari aduc blănuri din Lipsca și de aiurea însă nu le vând lor ci le smomesc lucrătorii și calfele și lucrând cu aceștia blănurile, le vând în urmă în văzul tuturor; că și din botoșăneni, fălticeneni, telali creștini și jâdovi « aducând blănării lucrate cu feliuri de amestecături i boituri le vând mai eftin (pentrucă nu este cunoscută tuturora falsa lor lucrare) din a căror urmare jăluitorii nuși pot desface pe a lor marfă, încăt din aceste toate să văd în pericol de o gre îngenuncheri, hazneaua păgubașă de dările lor și numițăi peritorĭ de foamĭ » [2]). Poliția punând în vedere tuturor calfelor contraveniente că sunt oprite a lucra la Jâdovi, toți dau declarație de supunere, cu excepția unui oarecare Iane Mateiu, de loc din Huși, pentru care patronul său, Bendet Acselrad, jâdov, supus

[1]) Arhiva Statului Iași, Tr. 1772, op. 2020, Dos. 12253, fol. 2.
[2]) *Ibidem*, fol. 4.

austriac, intervine prin agentul consular la Departamentul din Lăuntru, protestând de « jignirea ce i să face de cătră braslă și starostele blănarilor », agenția poftind a se poronci poliției « de a se face îndestulare la cererea sus numitului » supus al său [1]). Calfa răsvrătită reclamă cazul și direct Sfatului Ocărmuitor, arătând că a fost ținut arestat la Poliție numai cu scopul de a i se « oboră meșteșugul și creditul » [2]).

Suntem la 8 Octomvrie 1850 și poliția continua să facă cunoscut superiorilor ei că Jâdovii nu înțeleg să respecte poruncile date « precum di dovadă și eri starostele de blănari moldoveni au adus la poliție pe un jădov Aron Calmirg ce sau declarat de supus austriecescŭ cu blană lucrată ce lau găsăt umblănd pe uliți cu ia spre a o vinde, și căruia la întrebarea ce i s'au făcut, cu altă nu au putut a să desvinovăță decăt că el nu ar fi știut despre o asămine oprire » [3]). Cu o lună mai înainte, la 9 Septemvrie, mai marele staroste raporta poliției că niște Jâdovi aducând « o somă de cojoace noâ dela Bărladŭ ca să le vândă în capitalie », ceea ce pricinuia pagubă cojocarilor moldoveni și era în contra « reglementului și așăzămăntului breslei », i-au dat 70 de lei ca să-i lase slobozi a unelti meseria ; el cere poliției « stavilărisărea acelor cojoace » și aducerea la cunoștința publică cum că numiții nu sunt slobozi a vinde cojoace nouă ci numai vechi, cârpite, « iar banii, acei 70 lei dați iscălitului de numiții ca drept rușfert, continuă mai marele staroste, iată să triimăt cinst[itei] poliții spre a se da la cutia breslei cojocarilor care au suferit multe păgubiri dela numiții și alțăi di asămine cu luarea calfilor moldoveni pe ascuns la lucrul lor, cari să fii întru agiutorință breslii la plata birului pentru cii morți și fugiți » [4]).

Concurență nelegală și neloială, marfă falșificată și ieftină, smomire de calfe și lucrători, îndemn la răzvrătire față de staroste și breaslă, rea credință, mită, nesupunerea la legile țării și la ordinele autorităților, iată mijloacele prin care sudiți și pământeni, pripășiți în hotarele Moldovei, înțelegeau să lupte contra breslalașilor noștri ! « Au tras la dănșii și pe toți flăcăii creștini ce noi

---

[1]) *Ibidem*, fol. 16 și 17.
[2]) *Ibidem*, fol. 29.
[3]) *Ibidem*, fol. 69.
[4]) *Ibidem*, fol. 64.

sărmanii ăi avem în lucrul îndatorindui cu somi de bani care în vieața lor nu să pot plăti de jădovi, macar căt de mult să le lucreză », se jăluia obștea cismarilor dughengii neguțitori creștini din orașul Iași, în August 1850 [1]); nu voiau să respecte drepturile breslașilor moldoveni și poruncile poliției, « arătăndusă di supuș streini », raportase autoritățile ieșene în Octomvrie 1844, în conflictul dintre breslașii boiangii creștini din Iași și Jădovii cari unelteau fără drept aceeași meserie! [2]).

Căt de piezișe erau căile pe care Jădovii intrau uneori în bresle, și căt de neserioase erau argumentele domnilor care îngăduiau asemenea fapte se poate vedea din autorizarea dată de Scarlat-Vodă Calimah, unor Jădovi tălpălari de-a intra în breasla respectivă a Moldovenilor:

« Ion Scarlat Alecsandru Calimah Vvd. cu mila lui Dumnezău domnul Țării Moldaviei.

După jaloba ce au dat Domnii mele briasla talpalarilor de aice din orașiul Eșii asupra a șăpti jăd[o]vi anume Iosăpu săn Dudlă, Moscu săn Iosăpu, Aizic Tălpălar, Favăr Tălpălar, Leiba Tălpălar, Moscu Tălpălar și Zeilic Tălpălar, care jalobă rănduindusă la cinstitul și credinciosul boiarul domnii mele Dlui Alecu Canta vel agâ, ca să cerceteze pricina ce urmează între talpalari și numiți jădovi, niam adeverit că numiți jădovi au arătat prin vrednice dovezi că iai să află în briasla aceasta de somă de ani avănd dați în breaslă și bani după zapis ce au arătat osăbit de un izvod de datorii ce iarăș numiți jădovi au arătat că au pe la unii și alții din briaslă care bani ai lor sănt dați în briaslă numai spre folosul breslei, iar nu spre păgubire, după cum și însuș briasla nau putut tăgădui, pentru care hotărăm și poruncim domnia mea ca numiți jădovi să aibă toată slobozănia a lucra meșteșugul tălpălării, fără oprire de cătră briaslă după cum și pără acum sau urmat aducănd folos breslei iar nu păgubire și mai vărtos că iai au fost de mai înainte alcătuiți și învoiți cu briasla după cum sau dovedit prin învoiala ce au dato la măna breslei tălpălarilor. Dovedindusă dar fără cuviință cererea jăluitorilor ca pe acești jădovi săi depărteze din breasla lor poroncim și Dlui vel agă ca jădovii aceștiia fiind așăzați în breaslă după rănduiala ponturilor și catastihul acestei

---

[1]) *Ibidem*, dos. 19277, fol. 2.
[2]) *Ibidem*, .dos. 5055, fol. 25.

breasle să plătiască și iai la toate durerile ei avaeturile breslei după rânduiala și obiceiul ce din în vechime are breasla aceasta. Iar alți Jădovi afară de numiți mai sus să nu fie volnici a întra în breaslă lucrând meșteșugul tălpălăriei fără a să învoi cu breasla și cu starosteli ci numai pe acești de mai sus arătați săi cunoască și breasla ca niște drepți breslași ai lor ca unii ce să află de somă de ani în [brea]sla aceasta. Aceasta poroncim.

1817 Avgust 6.

(L. P. gospod) [1]).

Cu asemenea procedee și cu îndărătnica și organizata lor persistență, străinii lovesc mereu în bietele noastre bresle, la care, adăugându-se măsuri nesăbuite, sentimentalism deplasat sau interesele personale ale celor ce tocmai trebuiau să le apere, ceea ce poate fi de mirare este doar faptul că au rezistat prea multă vreme.

In timp ce un Barotti sau un Isidore Duronsoy făceau să apară cele dintâi reclame în ziarele capitalei Moldovei [2]), Departamentul trebilor din Lăuntru înregistra următoarea jalbă:

« Onoratului depart[ament] al trebilor din lăuntru

Ieconom Teodor slujitor și epitrop bisericii sf[â]n[tului] proroc Ilie și neguțător Anania Popovici din târg Botoșani.

Eisnaful blănarilor din orașul Botoșănii fiind îndatoriț și închinați bisăriciĭ sf. proroc Ilie, acestu sfântu lăcaș lipsit cu totul de alt venit numai în putere driturilor ci lau însușit domniĭ de

---

[1]) Acad. Rom., Doc. 179, Pachet. CLXIII.

[2]) Aviz.

Subscrisul cu onor. înștiințează că la magazie sa se află acum de curând sosite de la Viena și de la Paris, materiĭ fine de primăvară de postavuri și jilete. Fără a o lăuda, astă marfă se recomandă de sine, nu numaĭ prin a eĭ frumusețe, gustul modern ci și prin trăinicie, ca una ce este eșită din cele mai bune fabrici. Inalta noblesă și publicul respectabil, va putea totodată pune a se lucra tot feliul de îmbrăcăminte, după jurnalul cel mai nuoŭ.

Adresa Ateliei sale în Ulița Rosiană.

Barotti

Negoțiant-Straiŭ-Făcător.

(*Gazeta de Moldavia*, Nr. 29 din 15 Aprilie 1854).

maĭ înainte pre sfinții mitropoliți șau păstrat dritul așĭ întâmpina cele neapărate trebuitoare dela ajutorul pomenitului eisnaf, căci zădindusă din nou nu au încetat a să îngriji totodată și pentru țăneri sf. lăcaș cu toate cele trebuincioasă spre neîncetare sfinteĭ slujbe, acum însă preoții slujitorĭ cu mâhneciune privim că sfânta bisărică din zi în zi au ajuns a fi în cea mai mare mizeritate din înprejurări că acestu iisnaf fiind călcat în drepturile lor de către jidovi prin apucare meșteșugul nu săntu în putință așĭ îndeplini dările cu care săntu îndatoriți cătră acestu sfăntu lăcaș. Și prin așa urmare cu putință fiind a să nimici breasla, fără îndoială că atunce și bisărica va înceta a mai fi lucrătoare, și preoțăĭ slujitorĭ vor deveni întru o stare foarte săracă pentrucă să îngădui pe jidovi a întreprinde acestu meșteșug în contra așăzămănturilor și a previlegiilor hărăzite bisăricii.

Pentru a nu căde dar din această cauză săngurul venit ce bisărica ăl are dela eisnaful blănarilor creștini, jos iscăliții epitropi a bisăriciĭ vinu a ruga pe onoratul departamentu să binevoiască în puterea documentilor ci ari bisărica a pune stavilă jidovilor dela întreprinderi meșteșuguluĭ blănării ca prin urmare brasla fiindu ocrotită, și sfăntul lăcaș să nu să păgubască de venitul ce produc creștiniĭ breslașĭ blănarĭ.

(ss) Teodor Iconom
(ss) Ananei Popoviciu

1853 Iunie în 21 [1]).

§ 3. — **Liberalism economic**

« Una din creațiunile cele mai interesante ale obiceiului pământului, spune A. D. Xenopol, era fără îndoială organizarea breslelor, în Muntenia stărostii, care au existat în țările române până la Convenția din 1858. Desființându-se prin ea toate scutirile și monopolurile de clasă s'a pus cuțitul la rădăcina breslelor, dând cea de pe urmă lovitură acestei instituțiuni ce fusese slăbită încă de mai înainte. Desființarea breslelor a ruinat cu totul pe industriașii indigeni în favoarea celor străini » [2]). Cu alte cuvinte,

[1]) Arh. Stat. Iași, Tr. 1772, op. 2020, dos. 2948, fol. 20.

[2]) *Istoria Românilor*, vol. VII, p. 129. Aceeași teorie o îmbrățișează și d-l prof. V. I. Radu, într'o comunicare făcută, în Septemvrie 1897, Congre-

Xenopol afirmă că Convenția dela Paris este actul de desființare al breslelor moldovenești.

Este adevărat că în urma propunerii comisiunii Principatelor, prin protocolul Nr. XIII din 30 Iulie 1858, marile Puteri aprobă « desființarea scutirilor și monopolurilor de care se bucură încă unele clase; egalitate înaintea impositii și 'naintea legei »[1]), care, în Convenția semnată la 19 August 1858, să facă obiectul aliniatului V, al art. 46, hotărîndu-se defintiv că « Toate privilegiurile, scutirile sau monopolurile, de care se bucură încă unele clase vor fi desființate[2]). Și totuși, nici această convenție și nici vreun act de guvernămînt din această vreme nu contribue la desființarea breslelor. Aceasta se efectuează, cu timpul, pe nesimțite, doctrina liberalismului economic din Apus contribuind mult, după cum reiese din însăși propunerea comisiunii noastre la Convenția dela Paris ce mai sus am amintit.

Ideile liberale ale marei revoluții franceze, le găsim manifestate în Moldova încă dela 1804, când boierimea mică, se răzvrătește contra vechei stări de lucruri prin cunoscuta « scrisoare anonimă, desbătută în Divanul lui Alexandru Moruzi și care a pricinuit anaforaua acestui Divan din 25 Martie, în care se spune lămurit că acea răzvrătitoare scrisoare este opera unor oameni fără recunoștință, cari în loc să fie mulțumiți că au fost suiți în cinul boieresc, ei « fac pomenire arătătoare de un cuget a nesupunerei franțozești »[3]). Tot acestor novatori sau « cărvunari », cum li se mai zicea în batjocură, se datorește și Constituția Moldovei din 1822, care nu este decât o și mai puternică manifestare a liberalismului, în luptă, de astă dată, cu tendința conservatoare a marei boierimi. Acest proiect de Constituție, prevăzând, la art. 13, că « Lucrarea pământului, în tot chipul, meșteșugurile, deschiderea de fabrici de orice trebuință, precum și alcătuitura de iscusinți cele nevinovate și tot felul de negustorie să fie neoprită

---

sului de legislația muncii din Bruxelles. (Biron [François Robin], *Un point d'histoire contemporaine*, în Rev. « Courrier de Roumanie », anul I, Nr. 2, din 16 Noemvrie 1898).

[1]) *Convenția încheiată la Paris la 19 August 1858.* Ediția C. A. Rosetti, (1859), p. 421.

[2]) *Ibidem*, p. 103.

[3]) Th. Codrescu, *Uricariul*, vol. III, p. 57 și A. D. Xenopol, *Istoria partidelor politice în România.* București, 1910, vol. I, p. 95.

în pământul Moldovei...»[1]), afirma credința în doctrina liberală pură ce pătrundea tot mai adânc în economia apuseană.

D-l Dim. V. Barnoschi, vede în această dispoziție o influență numai a precursorilor școalei liberale, physiocrații: «Cetind acest articol, spune d-sa, gândul se duce la fisiocrați și la Turgot. Pământul este singura bogăție, deci libertate absolută pentru agricultură și industriile derivate. Meseriile, arta sunt libere... dar în limitele posibile la noi, adică fără suprimarea în totul a metriselor și jurandelor noastre»[2]). Este drept că regimului protecționist al mercantiliștilor, urmează acela al granițelor deschise al physiocraților, autori ai celebrei maxime «laisser faire, laisser passer»; totuși nu aceștia din urmă au putut influența dispoziția art. 13, din proiectul de Constituție dela 1822, dat fiind că școala physiocrată ia sfârșit către 1778[3]), ea nu se ocupa de comerț și industrie pe care le considera sterile, iar dacă prin legea din 2 Martie 1791, Constituanta Revoluției franceze desființează regimul corporațiilor, iar la 14 Iunie același an, prin legea Le Chapelier se iau măsuri ca ele să nu se mai poată reface sub nicio formă[4]), physiocrații nu le erau mai favorabili. Abatele Baudeau, încă dela 1768 se pronunțase contra lor, iar Turgot încearcă să le desființeze prin edictul din 6 Februarie 1776[5]). Așa încât idealismul revoluționar al celor dintâi novatori moldoveni, va fi fost mai curând în spiritul apusean al timpului, deci pentru desființarea breslelor.

Cu toate acestea viitorii conducători ai destinelor neamului nostru, în epoca de construirea Statului român, și în special Ion Brătianu și C. A. Rosetti, deși crescuți la școala liberalismului francez, ei nu vor lua atitudine contra breslelor. Mai mult, C. A. Rosetti trecând peste prejudecățile de rang social, deschide, în

---

[1]) *Proiectul de Constituție din 1822*, în A. D. Xenopol, «*Istoria partidelor politice în România*», vol. I. Anexe, p. 575.

[2]) *Originele democrației române. «Carvunarii». Constituția Moldovei dela 1822.* Iași, 1922, p. 151.

[3]) Ch. Gide et Ch. Rist, *Histoire des doctrines économiques depuis les physiocrates jusqu'à nos jours.* Paris, 1926, p. 3.

[4]) Edm. Fucile, *Le mouvement syndical et la réalisation de l'État corporatif en Italie.* Paris, 1929, p. 24.

[5]) Ch. Gide et Ch. Rist, *loc. cit.*, p. 30, nota 2; Ioseph Rambaud, *Histoire des doctrines économiques.* Paris, 1909, p. 226.

Noemvrie 1846, tipografie proprie la București[1]), se înscrie în breaslă și devine mai marele staroste al negustorilor, dela cari va avea un desăvârșit concurs în acțiunea sa politică[2]). Această atitudine își avea însă explicarea, pe de o parte că conducătorii liberalismului nostru sunt adepții ideilor dela 1848, activând chiar în rândurile revoluționarilor francezi, în curent cu doctrinele asociaționiste ale lui Philippe Buchez și prieteni ai lui Louis Blanc. Venind în țară ei sunt însuflețiți de un liberalism național, și, dacă breslele erau o notă de arhaism, de natură să placă mai mult conservatorilor, ele erau totuși instituții naționale, menite să mențină și să desvolte o mică industrie și un negoț românesc, și, din acest punct de vedere, ele nu contraziceau programul acelora cu idei mai înaintate.

Fără a desființa instituția breslelor, guvernele care se perindă la cârma țării, sub influența liberalismului ce însuflețea marea majoritate a clasei conducătoare, aduc două legi, care slăbesc mult breslele, în vechea lor formă: Legea patentelor din 27 Martie 1863 și Legea Camerelor de comerț, din 2 Octomvrie 1864. Legea patentelor, aduce o fundamentală schimbare în regimul breslelor, nemai servindu-se de starosti la distribuția și încasarea patentelor, și schimbând și vechea ordine a Regulamentului Organic. Negustorii și meșteșugarii se împart în opt clase, după domeniul de activitate, și fiecare clasă în cinci categorii, după numărul sufletelor din localitatea de reședință a meșteșugarului sau negustorului respectiv[3]). Breslele se pot considera, de fapt, desființate încă dela 15 Mai 1860, data circulării Ministerului de Finanțe, unde, interpretând dispozițiile legii votate în aceeași zi, prin care « darea personală de 36 lei, cursul Visteriei, se va întinde asupra tuturor claselor, fără osebire »[4]), hotăra că și « darea patentelor să se întindă asupra tuturor claselor care ecsercitează comerciu sau industrie în țară, fără osebire de naționalitate, condiție sau protecție »[5]), dispoziție asupra căreia se va accentua din nou, prin jurnalul Consiliului de miniștri din 22 Iunie 1867[6]).

---

[1]) A. Ștefănescu-Galați, *C. A. Rosetti*, (*1816—1885*), în volumul comemorativ închinat lui C. A. Rosetti. București, 1916, p. 3.

[2]) G. G. Assan, *Rosetti și comerțul românesc*, ibidem, p. 365.

[3]) *Monitorul Oficial* Nr. 62 din 27 Martie 1863.

[4]) *Monitorulu Oficialu a Moldovei*, Nr. 183 din 20 Mai 1860.

[5]) *Idem*, Nr. 265 din 3 Septemvrie 1860.

[6]) *Monitorul Oficial*, No. 151 din 7 Iulie 1867.

Camerele de comerț, înființate prin legea din 2 Octomvrie 1864, deși vor funcționa unsprezece ani alături de bresle, care, legal, continuă să existe, vor fi totuși instituțiile care vor înlocui mai târziu breslele și un argument pentru o măsură de guvern.

Economiștii timpului, mai toți discipoli ai școalei liberale, nu găsesc un singur cuvânt în apărarea bătrânelor noastre alcătuiri. Din contra le consideră anacronice, pledând, direct sau indirect pentru înlăturarea lor.

Prințul Neculai Suțu e un discipol al lui J. B. Say, convins de binefacerile legii debușeelor enunțată de acesta și considerând o națiune cu atât mai civilizată cu cât « industria continuă să se elibereze de piedecele care o supără » [1]); ori, evident, liberalismul economic nu se acomoda nici cu monopolul breslelor nici cu atotputernicia patronilor breslași.

Inlocuirea tuturor privilegiilor prin libertate:

« Libertatea de a dispune de munca sa.

« Libertatea de a dispune de industria sa.

« Libertatea de a dispune de proprietatea sa.

« In ce privește adevăratul progres, puținul ce s'a realizat nu trebue atribuit înțelepciunii instituțiilor noastre sociale. Munca nereglementată și comerțul, oricât ar fi de jenate și îmbelșugate în piedeci, au avut pentru noi efecte apreciabile. Ce ar fi când libertatea le-ar da toate puterile ce le sunt astăzi distruse; când interesul personal, făcându-ne pe toți îndemânatici, ne-ar stimula activitatea... ; când vom trăi oare o viață liberă, o viață reală? ». Iată ceea ce cugetau toți aceia pentru cari Economia Politică și Politica Economică nu erau un secret [2]).

Ion Strat considera breslele ca absurde și ridicole [3]), iar Ion Ghica, îndemnând la crearea unei burghezii române, evidențiază însă defectele breslelor și găsește că corporațiunile trebue să dispară ca fiind o instituție prejudiciabilă atât pentru consumatori cât și pentru crearea, prin selecție naturală, a unei clase de buni

---

[1]) *Aperçu sur les causes de la gêne et de la stagnation du commerce, et sur les besoins industriels de la Moldavie.* Iassy, 1838, p. 30.

[2]) P. A. M., *Progrès et liberté. Commerce-Finances-Agriculture dans les Principautés-Unies.* Galatz, 1861, p. 144.

[3]) *Tractat complectu de Economia Politica sau simplă espunere a modului cum se formèsa, se distribue și se consuma bogațiile.* București, 1870, p. 11.

meșteșugari. Și « când sciința condamnă uă instituțiune, conchide dânsul, ea, deși mai poate dăinui câtva timp, dar este lovită de moarte și céderea eĭ este numaĭ uă cestiune de timp »[1]). Avea perfectă dreptate! Atmosfera pe care liberalismul economic o crea în jurul breslelor le fu foarte dăunătoare, pregătindu-le sfârșitul.

Chiar autori mai binevoitori, ca Em. Protopopescu-Pake, declară că « vechile noastre corporațiuni industriale și comerciale trebuesc desbrăcate de tot ce nu mai este conform cu epoca modernă, ele trebuesc transformate în adevărate represintanțe directe ale intereselor particulare ale fiecărei ramuri de industrie sau comerciu ce reprezintă, ele trebuesc să formeze un fel de Camere consultative de arți și maeștrii, un mijloc de-a centraliza, de-a aduna ideile utile spre a le face să parvie la picioarele tribunei legislative »[2]).

Un singur glas este contra excesului de liberalism economic: P. S. Aurelian.

« Uă preoccupațiune care merge desvoltându-se din ce în ce maĭ multŭ, scria el la 15 Februarie 1873, agitéză poporulŭ românŭ de câțĭ-va annĭ și cu osebire de verĭ-uă trei annĭ încóce: acésta este ruinarea maĭ complectă a născêndeĭ nóstre industriĭ. Omeniĭ ceĭ maĭ străinĭ de cunuoscințele economice; lipsițĭ chiarŭ de aceea ce se numesce obicinuitŭ învĕțătura elementară, parŭ attâtŭ de îngrijațĭ de acéstă retrogradare economică a Românieĭ, că nu se sfiescŭ a-țĭ ḑice cu tótă simplitatea: țérra nóstră este amerințată de peire, căci, ḑicŭ ieĭ, lucru nepomenitŭ pênĕ acumŭ la românĭ, meseriașiĭ îșĭ părăsescu meseria lorŭ și caută a trăi cu alte miḑlóce; cismarĭ, croitorĭ, tabacĭ, postăvarĭ, boiangiĭ, etc., se ducŭ să sape, să lucreze la drumurile de ferŭ, se facŭ servitorĭ pe la curțĭ... meseriile practicate de către românĭ, croitoria, cismăria, blănăria, tăbăcăria, și câte altele, disparŭ pe fiecare ḑi; târgurile române care erau pline de croitori românĭ suntŭ astăḑĭ aprovisionate numaĭ cu haine de la Viena; fabricațiunea pânzeturilorŭ de casă cu războiulŭ tradiționalŭ în tóte satele Românieĭ, a peritŭ și a fostŭ înlocuitŭ cu pânza numită *americă*; industria mătăseĭ, care se părea a fi născută în România, attâtŭ era de respândită, a dispărutŭ maĭ cu totulŭ, că din causa

---

[1]) *Convorbiri economice*. București, 1879, vol. I, p. 312.

[2]) *Legislațiune industrială*. în ziarul « Românul ». București, 16 Martie 1873.

tutulorŭ acestora poporulŭ românŭ attâtŭ de renumitŭ prin frumusețea portuluĭ sĕŭ, portŭ de bărbațĭ și de femeĭ, a ajunsŭ în multe localităț să nu'lŭ maĭ cunnoscĭ attâtŭ lŭ-a schimonositŭ albăstrelele, stămburile urîcióse, răritura de pânză de americă și acelle basmale de capŭ attâtŭ de ridicole comparate cu frumósele nóstre marame; că în fine industria română, națiunală, potrivită cu gustulŭ și trebuințele nóstre, piere pe ḍi ce trece, astŭ-felŭ că peste câți-va annĭ nicĭ nu se va mai găsi urme de dênsa... ómeni carĭ nicĭ uădată în viața lorŭ n'aŭ cugetatŭ la industrie... s'aŭ pusŭ și ieĭ pe gânḍurĭ și te întrébă cu tótă seriositatea: unde vom ajunge și ce este de făcutŭ? »[1]).

P. S. Aurelian, nu preconizează nici el revenirea la vechile bresle, recomandând și susținând, cu argumente de neînlăturat, că țara noastră nu poate adopta regimul liberului schimb, cerut de doctrina liberală, ci acela al protecționismului, practicat de toate țările, în epoca de întemeiere a industriei lor. « Să ne ținem dară de calea bătută, spune el în altă parte, dacă vroim să nu ne rătĕcim; să căutăm a ne desvolta producțiunea națională întrebuințând procedările încercate de națiunile înaintate, acomodând legislațiunea nóstră economică cu împrejurările în care se află țéra nóstră. Spre acest sfîrșit trebue ca, înainte de tóte, țéra să fie înzestrată cu un *Tarif general*, întocmit pe base protectóre producțiuneĭ naționale »[2]).

Economiștii noștri, adepți ai școalei liberale, nu văḍ decât belșugul teoretic și exagerat al noului regim de libertate economică. Breslele, prin organizarea și privilegiile lor erau o piedecă noului regim, atât de dorit, și, atunci, printr'un consimțământ tacit, teoreticiani și guvernanți, lăsau ca autoritatea breslelor să fie măcinată de timp și neputință, considerate ca ne mai corespunzând aspirațiunilor de civilizație ale țării.

---

[1]) *Industria română și libertatea comerciului de importațiune*, în « Revista sciințifică ». București, Anul IV, Nr. 1 din 15 Februarie 1873, p. 8.

[2]) *Politica nóstră comercială față cu convențiunile de comerciŭ*. București, 1885, p. 82.

CAPITOLUL II

BRESLE ŞI ADMINISTRAŢIE

Dacă revoluţia modei, străinii şi liberalismul economic sunt cauze indirecte care au contribuit la desagregarea regimului breslelor din Moldova, o serie de alte împrejurări, de ordin administrativ, apar, concomitent sau ulterior acestora, spre a înlesni sau pecetlui în chip definitiv desfiinţarea breslelor moldoveneşti; administrare de breaslă, administrare de instituţii menite ordinei şi binelui obştesc, administrarea însăşi a ţării, în care orizonturi prea strâmte, scăpări din vedere sau slăbiciuni omeneşti, contribuesc la înlăturarea unor alcătuiri menite a ne da libertate şi bogăţie naţională.

Spiritul novator al unora dintre staroşti, unele greşeli ale Regulamentului Organic, vitregia unor dregători, unele legi administrative şi evenimentele dela 18 Martie 1873, cu imediata lor consecinţă, sunt cauzele directe ale desfiinţării breslelor dela noi.

§ 1. — Staroşti retrograzi şi novatori

Marea majoritate a staroştilor ţinea cu sfinţenie obiceiurile şi prescripţiile catastihurilor, care, de altfel, erau susceptibile de modificări şi puneri la punct, atunci când nu mai corespundeau cerinţelor vremii. Cu toate acestea apar uneori şi staroşti cari înlătură şi obiceiu şi catastih, în detrimentul alcătuirii, cu convingerea poate că-i fac un serviciu. Un Tudurachi Muste, ales staroste al breslei ciubotarilor din Botoşani, la 27 Iulie 1814, în faţa respectabilei sume de doisprezece lei şi jumătate ce se oferea ca bărbânţă breslei înclină a accepta intrarea unui străin, Armean sau, poate, şi Jâdov; va fi de sigur împiedecat de

epitropi sau de breaslă, căci nu apucă a scrie în catastih nici numele solicitatorului când e silit să șteargă însemnarea ce începuse a trece: « 12 : 20 adică doisprece și jumătati au dat bărbânța cu havant cu tot la starostele Tudurachi Muste » [1]). N'a mai putut continua! Urmașul său însă, Neculai, tot din familia Muste, care ia stărostia la 20 Decemvrie 1815, se mulțumește deocamdată să inoveze prin ridicarea bărbânței dela cinci, la șapte lei și jumătate sau nouă lei și jumătate [2]), pentru ca opt ani mai târziu, când e ales din nou staroste, să se războiască cu toată breasla, izbutind, în cele din urmă, a face să fie primiți Vartires Armanul Sucevanul și Dinea lui Bogos Arăman din Botoșani [3]). Asemenea staroști nu vor fi fost prea scrupuloși nici în respectarea celorlalte prescripții, unde nu era nevoie de aprobarea breslei spre a le aduce la îndeplinire, dar a căror respectare era menită să înlăture primejdia cotropirii pieței cu mărfuri sau meșteșugari străini.

Staroștii avea datoria să supravegheze producția breslașilor și să ia măsuri în cazul în care consumatorii ar fi fost nemulțumiți. Ori, cu schimbarea modei, cel mai talentat cismar în a face conduri cu cordele și cu terlici, ciubote de săftiean sau papuci cu mestii, era incapabil să scoată din atelierul lui o pereche de pantofi sau ghete de lac pentru recepția vreunui general rus din repetatele armate de ocupație. Cel mai retrograd staroste nu putea să se opună la această nouă producție, pe care masa consumatorilor o cerea, dar era incapabil să învețe pe meșteri sau pe calfe și ucenici noul meșteșug, dat fiind că străinii, cari cunoșteau noua meserie, nu primeau la învățătură pe niciunul dintr'ai noștri: « Isnaful croitorilor creștini [din Iași], spune anaforaua Sfatului Cârmuitor din 31 Mai 1838, care după schimbarea portului în forma evropienească, meșteșugul lui fiind scăzut cu totul, aŭ vroit a se deprinde în meșteșugul lucrului strailor evropiene, dar jidoviĭ nicĭ iĭ îngădue, nicĭ iĭ priimesc în lucrul lor » [4]).

D-l Prof. V. N. Madgearu, dă drept cauze ale desființării breslelor, caracterul lor rutinar, subjugarea lor de către domni, prin certurile dintre ele și industria la domiciliu. Caracter rutinar,

---

[1]) *Catastih*, Ms. fol. 15 verso. Anexa Nr. 3.
[2]) *Ibidem*, fol. 16.
[3]) *Ibidem*, fol. 19—20.
[4]) *Manualul Administrativ al Principatului Moldovei*, vol. II, p. 41.

deoarece, după d-sa, « în toate hrisoavele se poruncea să se lucreze după obiceiu și se prescria forma și materialul obiectelor în mod precis. Niciun product al unui meseriaș nu trebuia să se deosebească de cel al altuia ceea ce însemna o osificare în datina veche și avea să fie fatal, odată ce avea să se producă o schimbare în trebuințele populației »[1]; subjugarea de către domni, cari se folosiră de certurile dintre ele întru mărginirea competenței, care « după ce mai înainte învoiseră întemeierea de bresle naționale închise Evreilor și Armenilor, începură a învoi străinii și în deosebi Evreii în Moldova a intra în bresle »; industria la domiciliu « care își află explicarea în mărirea pieței de desfacere din târgurile și orașele noastre, a cărora populațiune se înmulțise în acea vreme, și care se introducea mai ales prin Evrei în Moldova, nu mai corespundea cu ființa breslei »[2].

Dacă în Apus, aceste trei cauze vor fi determinat slăbirea și desființarea corporațiilor, la noi, în Moldova cel puțin, ele nu par să fi avut o influență hotărîtoare. Caracterul rutinar va fi existat, nu prin prescrierile hrisoavelor, care nu se găsesc nicăiri, cât prin conservatorismul consumatorilor. Breslașii s'au putut adapta noilor cerințe, la trecerea dela moda polonă la cea orientală, pe baza unei evoluții lente și a unei bunevoințe a coreligionarilor greci, cari aduceau noile meserii cerute de luxoșii și cheltuitorii lor compatrioți din Moldova; ei nu au putut proceda la fel când fața țării se schimbă într'un an și noii deținători ai meșteșugurilor urmăreau monopolizarea acestora numai în mâinile lor. Domnii n'au urmărit niciodată subjugarea breslelor, și nici nu au avut a profita de neînțelegerile ivite între ele, privitoare la competență, pentru simplul motiv că ei n'au renunțat niciodată la dreptul regalian, pe baza căruia autorizau înființarea și ființarea breslelor. Cât despre intrarea în bresle a Jâdovilor, ea nu putea fi autorizată de către domni pe cale de ordonanță întru cât ele continuau să se conducă după vechi hrisoave domnești de întemeiere și de reînnoirea privilegiilor, chiar și după Regulamentul Organic. Dacă în breasla blănarilor din Botoșani găsim doi Jâdovi, aceasta e o excepție voită de breaslă și nu impusă de domnie, cum se va proceda mai târziu, în epoca de decadență. Este drept că Regula-

[1] *Bresle vechi și bresle nouă*, p. 9.
[2] *Idem*, p. 10.

mentul Organic lasă slobodă intrarea în bresle și a Jâdovilor și a Armenilor, însă numai după ce erau «cercetați de breaslă și în cunoștința meșteșugului și a bunelor purtări», cum interpretează Sfatul Cârmuitor, la 20 Octomvrie 1843, textele respective din Regulament [1]). Industria 'a domiciliu, nu este ceva cu totul nou și deci în măsură a contribui la desființarea breslelor; breslașii blănari moldoveni din Botoșani lucrau, spre exemplu, pentru bogasierii armeni din același oraș, făcând chiar obiectul convenției dintre ambele bresle, cu întăritura Vorniciei din 16 Mai 1797 [2]).

Ceea ce a mai putut însă efectiv contribui la slăbirea breslelor sunt luptele pentru stărostie, în care diferite concesii trebuiau să se facă spre a se dobândi simpatia și voturile breslașilor. Așa, de pildă, în lupta pentru stărostia breslei ciubotarilor din Botoșani, Ion Groza, ambițios și energic, reușește a se menține în capul ei șase ani la rând, deși familiile Colăcel, Muste și Ojog erau cele mai puternice. Ales la 22 Noemvrie 1803, abia după trei ani dela primirea sa în breaslă, în anul următor, pare a se fi reales fără prea multe dificultăți. In vedea alegerilor din 1805, îl aflăm însă primind șase membri noui, într'o singură zi, 21 Noemvrie adică în chiar preziua alegerii; reușind din nou la stărostie, rămâne până în 1809, luna Mai, când e scos, înainte de termen, de către Ion Ojog, care-i ia locul. Alegerea are loc la 20 Mai. Opt solicitatori la gradul de meșter, depusese și bărbânța în mâinile starostelui Ion Groza. Cum însă cinci dintre ei, dintre cari doi din familia Muste și unul dintr'aceia a lui Colăcel, par a-i fi fost protivnici, nu-i trece la catastih, înscriind numai pe ceilalți trei, străini. Cu toată strategia lui, Ion Groza cade la alegeri, alegându-se Ion Ojog, care, de îndată, la 21 Mai, îi înscrie pe cei cinci a căror familii de sigur că-l susținuse la stărostie [3]). Este evident că acordarea rangului de meșter pe baze electorale, nu prea era un mijloc de selecție a elementelor, nici ca abilitate meșteșugărească, nici chiar ca moral, așa încât alegerile erau o portiță, prin care se strecurau și dintre cei nechemați, în completa daună a armoniei și prestigiului breslei, ducând la slăbirea alcătuirii și la neputința ei de-a lupta contra dușmanilor comuni.

---

[1]) Arh. Stat. Iași, Tr. 1772, op. 2020, dos. 2948, fol. 1.

[2]) N. Iorga, *Breasla blănarilor din Botoșani*, p. 11.

[3]) *Catastih*, Insemnări stărostești, Ms. fol. 11 v.—13. Anexa Nr. 3.

§ 2. — Regulamentul Organic

Regulamentul Organic menține sistemul breslelor, lărgindu-l și imprimându-i și mai mult un caracter național.

Conform secției a IV-a, cap. III, o catagrafie urma să se facă din șapte în șapte ani (șeptanie), comisia respectivă urmând a înscrie în foi speciale, după o anume cercetare a drepturilor lor, pe priveligiații de toate categoriile, deci și pe breslași și pe toți Jâdovii aflători în țară (art. 89). Străinii cari, pentru negoț sau pentru orice meșteșug ar veni să se așeze ulterior în țară, nu puteau unelti profesia lor, decât prin înscrierea în corporații (bresle) pe baza patentei obținute dela staroștii respectivi (art. 99, lit. g), anexa P, din același capitol, arătând drepturile și datoriile negustorilor și meșteșugarilor. Cum Jâdovii, în special, dau dosul la catagrafie, fie că erau sudiți, fie cu intenția fraudei, numărul celor cari se înscriu în foile comisiei este foarte mic. Așa încât dreptul lor de-a unelti meseriile este înlăturat prin însăși neaflarea lor în țară în momentul catagrafierei sau a nerăspunderii la chemarea comisiei. Privilegiile obținute de breslele moldovenești prin hrisoavele gospod ce aveau, sunt astfel consfințite. Așa se pronunță Sfatul cârmuitor.

Intr'adevăr, blănarii din Botoșani, adresându-se domnitorului Mihai Sturza [1]), la 2 Octomvrie 1843, i se jăluiau arătându-i cum că « Breasla blănarilor din orașul Botoșanii pre statornicită așăzămănturi atăt prin hrisoave dela foștii mai înainte luminați domni cum și dela preosfințiții mitropoliți hotăritoare ca nici decum să să amestice în ea națiĭ străine, precum armeni și jădovi care urmare sau și păzit ca o sfântă legiuire, aceste așăzămănturi sânt sfințite cu deosăbită înbunătățire și de chiar organicul reglement și anume țitarisim la cap. al 3-le a finansului litera P, art. XXI, XXII, XXV, XXIX și XXXI aciastă briaslă însă să vede cu totul depărtată dela ocrotire și folosul ceĭ hărăzăscu, aceste sfinte așăzămănturi, căci dela o vreme încoace națiia evreiască aceea ce mai cu sumeție să amestică fără îndrituire în toate, sau nărăvit a întra și în acest meșteșugu fără a fi părtași îndatoririlor uneĭ bresle și atăta șau întins răul interes și viclianul scopos încât

[1]) D-l Prof. N. Iorga găsind în arhiva bisericei Sf. Ilie din Botoșani, o ciornă, fără dată, a acestei jălbi, o socoate a fi fost îndreptată către Grigore Alex. Ghica, după 1849 (*Breasla blănarilor din Botoșani*, p. 32—33).

astăz noi hristianeĭ am rămas cu desăvărșire înpilați întru o sămțitoare obijduire pentru ca prin feliurite uneltirĭ, după ce să specularisăsc cu aceste măsurĭ apoĭ ne smomescu calfile lucrătoare, eĭ înnpiedică alișverișul și prin urmare să aduce jăgnire și chiar dumnezăesculuĭ lăcaș la care să prăznuește hramul sfântuluĭ prooroc Ilie și unde aciastă breaslă este închinată în vreme ce aciastă biserică fiind de lemn și cu totul învechită săliți ne am găsit a o strica și cu ajutoriul milostivuluĭ d[umne]zău cu stăruința bresleĭ și ajiutoriul unora din miluitorĭ a o zidi de piatră din nou, ear apoĭ pentru ținere sa neavând nicio avere să țină numaĭ de această briaslă. Așa dar fiindcă prin asămine urmărĭ abuză înpotriva drepturilor hărăzite noă de pomenitele așăzământurĭ, am venit în ce maĭ de pe urmă înpilare încăt aceĭ maĭ scăpătați au și ajiuns a fi cerșitorĭ în vreme ce datoriile noastre cătră cărmuire le împlinim fără vre o smintială. Cu sufletiască durere supunem la înțălepciunea înălțimeĭ voastre întrestare în care săntem aruncați și ne rugăm cu îngenunchere ca să vă milostiviți a nu ne lăsa de bajocura celor răĭ credincioși și cu îndurare să bine voiți a poronci periorisire unor asămenea dela această speculație ce o întrebuințează împotriva drepturilor zisă pentru ca prin urmare aceluĭ rămâind întărite și cu înalta voastră bunăvoință să vă rămâie în vecĭ nemuritoare pomenire» [1]).

Această jalbă, purtând douăzeci și trei de iscălituri blănărești este îndreptată de către Domnitorul Mihai Sturza Sfatului Ocârmuitor, care, rezolvând problema care i se punea, încunoștiințează Departamentul trebilor din Lăuntru, spre urmare:

SECRETARIATUL DE STAT
a
PRINȚIPATULUI MOLDOVEI
Secția II-a
No. 2998
în 20 lunei Octombrie anul 1843. Iași

Cătră departamentul din lăuntru.

Breasla blănarilor din orașul Botoșani prin jaloba către Prea înălțatul Domn sau tânguit despre smintitelele ce li sar pricinui în

[1]) Arh. Stat. Iași, Tr. 1772, op. 2020, dos. 2948, fol. 2.

speculație meșteșugului lor prin uneltire aceluĭ meșteșug de cătră jădoviĭ și alte națiĭ înprotiva drituluĭ ce li sar fi dat prin domnești hrisoave păstrate de breaslă precum să lămurește în pomenita jalobă alăturată în copie.

Această jalobă cu înaltă rezoluție recomenduită fiind Sfatuluĭ cârmuitoriŭ ca având în videre hrisovul bresleĭ precum și legiuirile reglementuluĭ va pune la cale ca breasla să să bucure de driturile hărăzite ei, sau cercetat la Eforia orășănească de aice, mai întâiŭ dacă dreptățile corporațiilor dela punerea în lucrare a reglementuluĭ urmează a fi întemeiată pe rostirile din reglement sau pe hrisoavele bresleĭ. Şi dar acum după lămurirea luată și tratația ce au urmat, sau făcut închiere potrivit cărie cu cinste să face cunoscut că așa precum la articurile 79 § B, 89, 99 § G, precum și anecsa cu litera P, § XXI, XXII, XXV, XXVI, XXIX, XXX și XXXI, din capul al 3-lea a reglementului sânt hotărite datoriile și însușirile acelor ce alcătuescŭ parte vre uneĭ bresle sau corporațiĭ, apoi pe aceste temeiurĭ Departamentul din lăuntru să sioboadă cuvenitele poronci, și fiindcă hrisoavele bresleĭ date de mai înainte pot sluji de regule numai încât priivește datoriile și îndatoririle mădulărilor ei fără să aibă întindere de oprire acelor ce ar voi a întra în breaslă cu știință de meșteșug care este slobodă după reglement, apoi orĭ căți la facerea catagrafiei au fost înscrișĭ la breasla blănarilor de Botoșanĭ să fie cunoscuți de asămene fie arman, fie jădovŭ și să fie datori a purta sarcinele Bresleĭ, iară aceĭ ce nu ar fi înscrișĭ urmează a fi cercetați de breaslă și în cunoștința meșteșugului și a bunelor purtări a fi priimiți și nicidecum să nu să îngăduiască uneltire totdeodată a doă mesăriĭ cu care să face jignire breslelor și este și înpotriva pravaliĭ *(sic)*. Calfă nu să poate cunoaște decât acela ce va fi atestuit de breaslă despre știința meșteșugului, și fiindcă până la agiungere lui în poziție de a ține însuși dugheană, trebue a fi povățuit de breaslă în cugetări moralicești și în urmarea datoriilor legei, apoi asămine calfă creștine vor fi oprite a lucra la jidovi.

Secretariul Statului și cavaleriŭ
(ss) Logof. Balș

Șeful secției
(ss) Comis Polizu »[1]).

[1]) *Ibidem*, fol. 4.

Se pun deci trei principii, care în chip permanent vor dirigui breslele în tot timpul aplicării Regulamentului Organic:

a) Catastihurile și hrisoavele anterioare acestei așezări, rămân în vigoare;

b) Nimeni nu poate unelti o meserie fără învoirea breslei;

c) Calfele creștine nu pot lucra la Jâdovi.

Toate jalbele, tuturor breslelor moldovenești, privitoare la încălcările drepturilor lor, se vor sprijini, în viitor, pe această hotărîre, cu Nr. 2998 din 20 Octomvrie 1843, a Sfatului cârmuitor și toată lupta străinilor, de acum înainte, va fi să se schimbe această interpretare a Regulamentului Organic.

Cu toate acestea o scăpare din vedere a legiuitorului, deși condus de cele mai bune intenții față de bresle, a fost deajuns pentru ca opera sa să se năruie. E vorba de art. XIV și XXVIII din Anexa P, cap. III, al Regulamentului.

După ce prin primul aliniat al art. XIV se prevede că sudiții își vor face negoțul «cu diridicata numai», alineatul al doilea hotărește: «Cu toate aceste, necuviindusă a să depărta sudiții streinĭ de a ave dreptate și a neguțitori și cu măruntu, câțĭ dintrânșiĭ vor dori a să folosâ de această dreptate, vor fi îndatoriți aș lua Patentă cu plată dela Stăpânirea pământuluĭ pe starea negoțuluĭ ce vor voi a face, și numaĭ cu așa Patentă vor fi slobozi aș face negoțul cu măruntul în cuprinsul țării». Dat fiind că art. XXVIII lăsa în folosul breslelor toate sumele ce rezultau dela noii patentari, în tot timpul unei șepteanii care trecea dela un recensământ la altul, spre a compensa lipsurile pricinuite cislei prin breslașii morți sau fugiți între timp, aceasta era un îndemn, cum observă V. A. Ureche, atât «pentru breaslă cât mai ales pentru nepricepuții starosti de-a înscrie în breaslă câți mai mulți neguțitori și meseriași spre a lua patentele; cu asemenea mijloc s'a deschis largă intrarea în bresle a străinilor și mai ales a Evreilor și s'a dobândit fatalmente la rezultatul final: nimicirea breslelor române în mai puțin de cincizeci ani»[1]).

Adevăr este că n'a trebuit decât douăzeci de ani dela aplicarea Regulamentului Organic, pentru ca toate dosarele de plângeri contra Jâdovilor să se închidă rând pe rând, și aceasta, nu

---

[1]) *Din istoria breslelor*, în «Convorbiri Literare», București, 1888, vol. XXII, p. 797.

atâta prin pătrunderea lor în breslele moldovenești, cât prin alcătuirea de bresle economice naționale, concurând în toate chipurile pe acelea pe care le găsiră în ființă la sosirea lor de peste hotare.

Cușmăria a fost de toată vremea un atribut al breslei blănarilor; ori, la 1823, Ion Sandu Sturza autorizează înființarea « breslei cușmarilor jidovi din orașul Eșii » și-i miluește cu hrisov anume, călcând astfel vechile hrisoave ale Moldovenilor.

Odată alcătuiți în breaslă proprie, aveau un motiv mai mult să încerce, cu neostenită stăruință, încălcarea drepturilor breslei blănarilor, în timp ce își apărau privilegiul, în contra chiar a coreligionarilor, cu aceleași argumente de care se serveau și Moldovenii.

Intr'adevăr, la 3 Septemvrie 1847, un număr de optsprezece Jâdovi, cari se intitulau blănari, se adresau Sfatului Cârmuitor cu o jalbă, a cărei termeni nu difereau prea mult de aceia cu care Moldovenii se plângeau în contra lor:

« Hrana și îndeletnicirea noastră aice în capitalie, spuneau dânșii, fiindcă suntem blănari cu numire (blanarii evreești), vedem acum că după stăruința blănarilor moldoveni de către poliție sau publicarisăt ca noi să nu mai însușim mesăria noastră, deci nu numai că o asemine fiind obijduire sau o sărăcie pentru un întreg număr de suflete ce ne aflăm, ce vom rămăne după asămine peritori de foame și că noi săntem cercetați de către comisia foastă orănduită avem bileturi (erlici), dar apoi care prin așăzământul reglemental slobod fiind aice fiștecare ași agonisi hrana sa prin mesăria ce o are, de care aceasta este mai credincioasă căștigare a hraneĭ decăt ori ce ebiect *(sic)* de neguțitorie, mai ales această oprire va aduce jignire chiar norodului că să va scumpi lucratul și blănarii, căci blănarii moldoveni ca unii ce să găsăsc întrun mic număr vor face hasla între *(sic)*.

« Pentru care rugăm pe înaltul Sfat să binevoiască a să milostivi asupra sărăcieĭ noastre și chiar asupra jignireĭ ce să poate pricinui norodului, precum videm că nicio breaslă de meșteri evreĭ nu sunt asupriți precum noi și pentru osăbite cheltuelĭ noi deși plătim dările noastre prin tacsie ne supunem a da fiștecare după starea sa analoghion la acele cheltuelĭ care rugăm ca să să hotărască de către ocărmuire pentru a nu fi lăsați în voința bresle care negreșit va căuta a ne face feliurĭ de învăluirĭ șă înpilărĭ,

iară când pentru cunoștința meșteșugului, noi putem dovedi prin chiar meșterii la care am lucrat »[1]).

Cum Sfatul Cârmuitor hotărîse, din 1843, că acei cari se găseau în bresle la data catagrafiei rânduită de Regulament au dreptul să-și unelteasc meseria și să fie primiți în bresle, el rămâne la vechiul său punct de vedere, ordonând Departamentului trebilor din Lăuntru, la 1 Octomvrie 1847, « să binevoiască a pune la cale a să lăsa jăluitorilor slobodă uneltirea meșteșugului lor după prințipiile pravilicești, mai ales că ei să îndatoresc a plăti și dările ce prin hrisoave sănt legiuite corporației, a căreî cătime să să analoghisască asupra fiecăruia după darea și mesăriea sa, cu un chip potrivit »[2]).

Aducându-se la cunoștința breslei blănarilor moldoveni hotărîrea Sfatului, ei arată că cele susținute de Jâdovi sunt neadevărate și că « nici noi isnaf nu înpotrivim meșteșug cil știu eî a lucra adică cușmărie, șăpcărie și croitorie bărbătiască, di cât blănărie cari ei nu știu, nici o cunoscu », rugându-se să se porunceasc poliției « ca numaî pi aciî ci să vor dovedi că știu fondosul meșteșuguluî blănării după aprobațiî ci li vom faci și dacă să vor dovedi că știu îi vom da și căzut atestat ca să fie slobod lucra în orice vreme fără al mai pute înpedeca cineva căcî tot aceștia sau înfățoșat mai înainte la cinstita poliție cu asămine cerire și descoperindusă că nu cunosc acest meșteșug nici că li sau încuviințat »[3]).

Departamentul din Lăuntru, cu deslegarea Sfatului Cârmuitor, dă ordin să se aplice decizia cu Nr. 2998 din 1843, și în consecință numiții Jâdovi să fie opriți de-a mai unelti meșteșugul blănăriei. Cum aceștia nu se supun poruncilor, noui jalbe intervin, mai marele staroste cercetează, raportul său cu Nr. 221 din 17 August 1850 se înaintează autorităților superioare[4]), noui ordine de intrare în legalitate, însă nimic nu folosește, căci ei lucrau înainte[5]).

In timp ce breasla cușmarilor jâdovi din Iași, submina în acest chip pe colegii lor moldoveni, ea înțelegea să ia toate măsurile pentru ca drepturile sale să fie apărate. La 16 Aprilie 1851, ea se jăluește Departamentului din Lăuntru că, împotriva hrisovului pe

[1]) Arhiva Stat. Iași, Tr. 1772, op. 2020, dos. 12253, fol. 31.
[2]) *Ibidem*, fol. 32.
[3]) *Ibidem*, fol. 38.
[4]) *Ibidem*, fol. 58.
[5]) *Ibidem*, fol. 69.

care-l au, « mai în toate zilele se ivesc evreĭ și alțiĭ însurați și holteĭ, fără a fi trecuțĭ în catastihul bresleĭ și fără a fi atestuițĭ de breaslă, își deschid dughenĭ și uneltesc mesăria aceasta; care măsură fiindu-ne foarte obijduitoare și vătămătoare păn și la zilnica noastră hrană...», roagă Departamentul « să binevoiască a poronci locului competent de a stavilarisă pe toți aceĭ ce împotriva țitatuluĭ așăzămănt ar unelti această mesărie « pentru de a pute rămăne breasla în nesupărare și nelipsită de mijlocul vieței sale » [1]).

La 23 August 1849, « breasla croitorilor nației evreiești din orașul Bacău », arătând domnitorului că « croitori străini di pi la alti orașă au în obiceiu de odată vin pe la zile de tărg cu straile de vănzari, unde firește că la zăua di tărg este frai a vinde și a specularisă iar nu aș deschide dugheni așăzați burlăcești cu strigăte de vănzare », se ruga să se poruncească o punere la cale « fiindcă ne găsăm săraci putem zăci peritori de foame de când niau îngrămădit croitorii cei străini cu gloata de strai de vănzare obștește » [2]). Ea revine cu plângerea, la 13 Iunie 1851, mai vârtos contra fostului staroste « de strae femeești » și a « trii croitori venetici anume: Iosip, Haim și Avram botoșenenĭ » pe cari, i-ar fi primit înlăuntrul ei « diar fi fost ei oameni cinstiți » și că mai întâi « trebuia să fie cercetați pentru destoinicia lor » [3]).

Procedare identică a breslei alămarilor din Iași. La 15 Octomvrie 1847, o jalbă iscălită de zece breslași jâdovi, arăta Departamentului din Lăuntru că « sau ivit niște borlaci venetici răsfrănați și se apucă di lucriază meșteșugul aducând jignire gospodarilor urmare fără să aibă învoire breslei, mai vărtos să găsăște unul Iancu alămariu cari mai multe ori era în pedeapsă di urâtile sale fapti... unul care nici cum nu poate fii săferit între noĭ », cerând « înferarea unui asămine rău și răsfrănat și pentru ceilalțĭ să regularisască de a nu ave voia să lucreze fără învoire breslașilor potrivit instrucțiilor ce să urmează și prin alte bresli » [4]).

---

[1]) *Ibidem*, fol. 97.
[2]) *Idem*, dos. 17098, fol. 1.
[3]) *Idem*, dos. 12253, fol. 103.
[4]) *Idem*, dos. 12265, fol. 1.

§ 3. — Vitregia dregătorilor

Toate încercările străinilor ar fi fost zădărnicite, dacă cei chemați a conduce destinele țării sau a aplica legile ei și-ar fi făcut în totul datoria. In marea lor majoritate au apărat și bresle și breslași. Era deajuns însă, ca din vreme în vreme, să apară câte un dregător cu vederi mai liberale în administrație sau mai doritor de a se înlesni cu orice preț, pentru ca tot ce apăraseră și clădiseră înaintașii lui să se sdruncine. Ulterior se va pune mereu înainte drepturile câștigate, spre a nu se ajunge la ceea ce se temeau breslașii blănari din Iași: «a se face firii obiceiu și din obiceiu pravilă».

Avem o amintire despre Mihalache Sturza, pe care ne-o transmite C. A. Kuch, fost consul al Prusiei în Moldova, asupra chipului în care acest domnitor își plăti datoriile ce avea la bancherii străini, printre care și Michel Daniel din Iași. In Moldova se găseau pe timpul domniei lui, un mare număr de Jâdovi, fugiți de peste hotare spre a nu face armata, săraci în marea lor majoritate. Sturza numește o comisiune cu ordin să cerceteze starea fiecăruia și cine nu va avea un minimum de 50.000 piaștri să fie expulzat. Cum în această situație se găseau șapte optimi din numărul lor, ei se duc la bancherul ieșean, îi propun să ia asupra lor creanțele domnului cu dobânzi cu tot, numai ca el să găsească mijlocul de-a se revoca ordinul de expluzare. Înțelegându-se cu marele postelnic Petraki Asaki, care la rându-i era înțeles cu domnul, Michel Daniel obține o audiență la Mihalache Sturza:

« După ce, mai moldovenește, mai evreește, firitisi pe Domnitor, în numele său și al Evreilor, de venirea sa pe tronul țării, și imploră mila pentru cei ce l-au trimes, Domnitorul îl întrebă ce anume ar vrea să obție pentru evreimea sa. Ca răspuns, Michel Daniel căzu în genunchi și atinse fruntea de podea, îmbrățișă picioarele Domnitorului și cu îndemânare lasă să alunece sub tron, creanțele ce le ținea în buzunarul dinăuntru al hainei.

« Postelnicul Petraki Asaki, care sta la spatele tronului trase cu agerime, documentele căzute și după ce se convinse că sunt autentice, făcu un semn Domnitorului, că într'adevăr sunt în mânele sale creanțele originale ale datoriilor sale ».

Ordinul fu revocat [1]).

---

[1]) *Moldauisch Walachische Zustände in den Jahren 1828 bis 1843.* Leipzig. L. Michelsen, 1844, pp. 32—43, citat de Sc. Callimachi și S. Cris-Cristian,

Tot lui M. Gr. Sturza-Vodă, se datorește și acea de-a vestei hotărîre, din 31 Mai 1838, atingătoare la plata zeciuielii pentru cheltuelile breslelor jâdovești.

Departamentul Finanțelor refera Sfatului Cârmuitor cum că primește necontenit jalbe din partea breslelor și raporturi dela mai marele staroste « cu arătarea asupririlor ce sufără de la sudiți și jidovi pentru că aceștia întinzânduse cu uneltirea meseriilor și al neguțitoriilor în toate breslele au cuprins cea mai mare parte a folosurilor lor, încât după slobozănia ce au întru aceasta, fără să fie îndatoriți a plini datoriile prescrise de Așăzământ către dănsele, au început a li face și înprotivire la chear drepturile lor, propuind spre pildă pe isnaful croitorilor creștini, care după schimbarea portului în forma evropienească, meșteșugul lui fiind scăzut cu totul, au vroit a se deprinde în meșteșugul lucrărei strailor evropiene, dar jâdovii nicî îi îngădue, nicî îi priimesc în lucrul lor, precum și alte asemine, adăugând Visteria că dacă acest abuz de ră deprindere se va lăsa în această slobozenie, negreșit că breslile care poartă toate greutățile și dela care hazneoa se folosește cu dările mai mult decât dela sudiți și jidovi trebue să vie îndesăvărșită cădere ». Sfatul Cârmuitor întocmește o anafora dându-și cu părerea că Jâdovii nu se pot apăra în ce privește participarea la cheltuelile breslelor « ce să fie supuși la plată deopotrivă cu breslele ». Mihai Sturza rezolvă această anafora în sensul că întru cât Jâdovii adună dela ai lor bani « pentru ținere de spital și pentru acei nevoeși dintre eî, nu pot fi îndatoriți a mai plăti și deosăbită zăciuală în trebuința breslelor care nu sănt de neamul lor » [1]), dând căștig de cauză Jâdovilor, în contra dispoziției precise a pontului al XXII-lea, alin. 2, cap. III, Anexa P, care hotăra că: « Osăbit să să cunoască de legiuire statornică, că aceî ce nu vor fi părtași tuturor dărilor și îndatoririlor a vre uniî bresle, nu pot unelti alejverișul seaŭ meseria nicî a uniî bresle, pentrucă nu este cu dreptate aș însuși cineva folosurile uniî bresle seaŭ starea neguțitorească, fără a fi părtaș și îndatoririlor ei ».

«...fiul lui Grigoraș Sturdza și al Mărioarei Callimachi, Mihai, ajuns Domn al Regulamentului Organic, un om de o energie

---

« *Călători și scriitori străini despre Evreii din Principatele românești* ». Iași, 1935, pp. 80 și urm.

[1]) *Manualul Administrativ*, vol. II, p. 41.

extraordinară, lucrând prin orice mijloace pentru începerea unei ere noui, din care înțelegea să profite și personal. Croi o șosea dela Mihăileni, târgul lui, la Focșani, care întrecea cu mult via Carolina; deschise prea larg și prea fără alegere, porțile oricărei imigrații; favorisă din răsputeri întemeierea de târguri cu Evrei pe moșiile boerești și creă Galații».

Așa îl zugrăvește d-l Prof. N. Iorga [1]).

In 22 Decemvrie 1843, breasla blănarilor din Huși, adresează Eforiei acestui târg o jalbă, prin care arătau că vin străinii cu marfă și deși ei se oferă să o cumpere cu toptanul, după vechiul obiceiu și după drepturile ce aveau, aceștia nu înțeleg să se supuie privilegiilor și vând cu de-a-măruntul [2]). Eforia cerând deslegare dela Departamentul trebilor din Lăuntru, acesta îi comunică să nu se permită decât vânzarea cu toptanul conform legii și privilegiilor breslei.

Cel interesat «un jidov, anume Altăr, venit în târgul Huși dela botoșani», reclamând Visteriei, Vel visternicul Ghica, intervine la Departamentul din Lăuntru, la 19 Ianuarie 1844, comunicându-i că «cu toate că o așa dispoziție ar pute fi în parte folositoare breslilor pentrucă cu acest chip șar înlesni ele spiculație precum liar povățui singurul lor interes. Dar visteria luând aminte întâi că jidovii fără osăbire sudiți de raele fiind regularisiți în deopotrivă dare și purtând drituri de patentari nu pot fi opriți până acum după cuprindere așăzământului lucrătoriu aș face negoțul lor în tot cuprinsul țării din picioare și cu amănunta dacă ei mai vârtos prin târguri ar înplini acele legiuite îndatoriri cătră bresle, fără de care numai ele sunt în dreptate ai opri. Al 2-le că făcândusă oprire spiculanților aș vinde mărfurile lor ori unde ar voi și or pute în cuprinsul țării, sar da prin aceasta o lovire însuș mișcării comerțului pre care o cârmuire după legiuitele reglementale țintește ce mai energică îngrijari fiindcă pre acesta să produce mai cu osăbire înbelșugare țării. Iar în parte prin opriri, unii spiculanți uniți cu breslele șar pute închipui niște folosuri neertati și înpovorîtoare însuș publicului, și al 3-le însfârșit fiindcă dreptul comerțial și dispozițiile atingătoare de acest ram și de

---

[1]) *Istoria comerțului românesc* (Epoca mai nouă). București, 1925, vol. II, p. 147.

[2]) Arhiva Stat. Iași, Tr. 1772, op. 2020, dos. 2950, fol. 2.

chipul regularisirii dărilor și a înplinirilor atârnă cu totul de o cârmuitoare finanțială. Apoi Visteria poftește pe Departament să binevoiască pe de o parte a poronci de iznoavă pomenitei isprăvnicii sau eforii, ca ele să să povățuiască de deslegările ce ar da Visteriei în pricina aceasta, iar pe de alta când sar ivi asămine înprejurări sau reclamații către dânsul să să înțăleagă mai întâi cu dânsa spre a să face unite lucrări potrivit cu prințipiile așăzământului »[1]).

Departamentul trebilor din Lăuntru, în fața unei asemenea adrese, prin care drepturile breslelor rămâneau la bunul plac al Vistieriei, răspunde, la 1 Februarie 1844, că el n'a înțeles « a trage la sine un atribut atârnat de competența Visteriei » dar că primind jalba isnafului blănarilor, comunicată de Eforia târgului Huși, « pentru asuprire păgubitoare ce li face veniții acolo jidovi din Botoșeni spre vănzare de blănării și având în privire pe o parte așăzământul care nu îngădue pe acei meșteri streini de a unelti mesăriia unei bresle făr învoiria aceștia », iar pe de altă parte hotărârea însăși a Sfatului Cârmuitor din 20 Octomvrie 1843 sub Nr. 2998, a dat deslegarea cuvenită « care de așăzământ să îndrituești a sprijăni dreptățile breslei »[2]).

In timpul celei de a șasea și ultimă ocupație rusească, starostele breslei blănarilor din Botoșani, cu epitropul, breslașii și preotul bisericii Sf. Ilie, înaintează următoarea jalbă:

« Ekselență !

« Ne cunoaștem foarte norociți, că ocazia ne aŭ adus ane vide earaș bântuiț în diriturile breslii blănărieĭ din botoșenĭ, de cătră Dregătorul acelui ținut, tot în Ministeriea Ekselenției Voastre, cari ca bun părinte a nației și ca cel mai înalt funcționar a țăriĭ, încă dela anul 1843 octombre 21, cu Nr. 21520, aț binevoit a poronci isprăvniciei de botoșeni ocrotirea driturilor breslei blănarilor din botoșeni fără cea mai mică abatire.

Nu vă îndurați dar Ekselență și acum și binevoiți a poronci repetiția poroncii țitate, pe cari în legalizată copie vă înfățoșem, Dumisale Dregătoriului de acum, cari pentru un mic folos poate,

---

[1]) *Ibidem*, fol. 1.
[2]) *Ibidem*, fol. 5.

vroește așĭ trage o vecinică hulă, sălindusă a să face întăiul fondator a stricăriĭ privilegiurilor noastre și a subjugării creștinilor moldoveni la lăcomia a trei jidovi șapcari.

1853 Iunie 22.

(ss) Teodor Iconom, Șerban Popovici staroste, Gheorghe G. Schipor, Ioan Gheorghiu, Ananei Popovici = epitrop breslii, Costachi Călin, Gheorghe Sărghievici, Grigori Călin, Ioan Polonic, Vasăle Călinescu, Panaite Eșan, Ștefanache Grigorău, Vasăli Gănescu, Costachi Neculau, Harălamb Civrilovici, Gheorghe Sălenciu, Dumitru Simion și încă o semnătură indescifrabilă »[1]).

In ce privește slujbașii mai mărunți, chemați a aplica, pe teren, legea și poroncile, este lesne de înțeles dacă procedau sau nu după dreptate. Intr'o jalbă din 29 August 1844, către Sfatul Ocărmuitor, breasla boiangiilor din Iași spunea:

« Această briaslă după căti nenumărați jălbi și poronci către ad[ministra]ție a Visteriĭ aŭ adus ei în predmetul străinilor jidovi și alte națiĭ vinite de piste hotar, ce uneltesc această mesărie, cari și ad[ministra]ția în urmare poroncilor au scris prin comisari, să cercetezi și aflând, i descoperindu-i că uneltesc tot cu acel material și meșteșug să i să pue numaĭ decăt a da agiutori după așăzămăntul statornicit.

« In zădar că comisariĭ până acum naŭ adus întru înplinire poroncile ad[ministra]țiĭ lăsănduĭ pe eĭ așĭ unelti alor meșteșug tăgăduinduș însuș eĭ raporturile și descoperirile făcute alăturăndule la dellă, poroncile ad[ministra]țiĭ urmate după asăminia a Visterieĭ, vra să zică întru nimic să nu să ție în samă poroncile și numaĭ ca mască breslii di formă au raportuit »[2]). După ce alătură jalbei o lungă listă de numere de poronci neexecutate, breslașii termină desnădăjduiți: «...și în sfârșit toate în zădar căte până acum sau făcut nimic sau stavilarisit sau a să îndatori nici pe unul din ei. Știm că della sau înjghebat mare și noi pătimim obejduire, aceasta din molatata comisarilor »[3]).

Marea luptă a breslelor moldovenești cu elementele străine cotropitoare, se dă sub domnia lui Mihalachi Sturza și anume în ultimii șase ani, dela 1843 la 1849. Jălbi, mai puține însă, se găsesc și în primii doi ani de domnie a lui Grigore Ghica. Acei

[1]) *Ibidem*, dos. 2948, fol. 21.
[2]) *Ibidem*, dos. 5055, fol. 2.
[3]) *Ibidem*, fol. 3.

cari se obișnuesc mai greu cu gândul că trebue să capituleze sunt blănarii din Botoșani, cari în Februarie 1854 mai țineau încă piept dușmanilor lor. Adresa Secretariatului de Stat a Moldovei, secția II-a, cu Nr. 642 din 25 Februarie acest an, este cea de pe urmă ce se mai vede la della lor, breasla continuând totuși să trăiască, strecurându-se cu anevoie printre greutățile ce i se puneau în cale, fără să-și asocieze vreun alt meșteșug [1]).

In anul 1863, problema apărării breslelor este adusă în discuție cu ocazia funcționării Comisiunii Consultative dela Iași.

Capitala Moldovei, renunțând la vechiul său titlu, făcuse un sacrificiu, cu consecințe care nu întârziară să se simtă. Mihail Kogălniceanu, ca prim-ministru, propune lui Vodă Cuza alcătuirea unei Comisiuni Consultative, în care să intre șefii tuturor marilor instituții administrative, judiciare, bisericești, culturale și economice din Iași, sub președinția mitropolitului, în scop de «a proiecta și a arăta Guvernului înbunătățirile de care se simte nevoe în acel oraș pentru a'i putea reda parte din splendoarea ce a avut înaintea faptului Unirei» [2]). Printre cei treizeci și opt de membri se numărau și mai marele staroste Mantu Hristodulo și șase starosti aleși cu majoritatea voturilor de adunarea tuturor staroștilor de corporațiuni din oraș. Cu decretul Nr. 1025 din 22 Octomvrie 1863 domnitorul aprobând propunerea primului său ministru, ședințele se deschid la 3 Noemvrie, sub președinția Locot. Mitropolit Calinic Miclescu. Formându-se din sânul comisiunei, o subcomisiune de șapte persoane și anume: Meleghe, președintele Curții apelative; D. Cuciureanu, membru al Epitropiei Centrale a Ospitalelor; Gh. Mârzescu și V. Alexandrescu (Ureche),

---

[1]) In listele electorale pentru Eforia orășănească a Iașului, încheiate conform art. IV, anexa H, din Reg. Org., pe anul 1861, sunt înscriși staroștii următoarelor bresle: de talpalari; de solonari; de lipoveni; de croitori; de bacali și rachieri; de casapi și pescari; *de blanari*; de cojocari; de boiangii, mindirigii și bărbieri; de brânzari, de posesori, șufări, bogasieri, brașoveni, bacali, crăciumari i cafegii armeni; de formagii; de ciubotari, cizmari moldoveni și armeni i nemți sudiți; de cărămidari, teslari și precupeți de vite; de făclieri; de abageri, pălărieri, chetrari, desrobiți patentari și acei ferari; de ferari și lăutari (*Monitorul Oficialu a Moldovei*, Nr. 20 din 25 Noemvrie 1863).

[2]) Arhiv. Stat. București, Minister. Interne. Administrative, Dos. 772, pachet 52, fol. 4 și 11.

membri ai Consiliului de instrucție publică; Filipescu și I. E. Ianov, președinții tribunalelor civile, secția I și III; I. Panaitescu, membru în Consiliul municipal; la cap. II, din raportul lor, sub titlul « Imbunătățiri comerciale », propune printre altele:

« *Punctul 3.* Stavilirea evreilor dela comerțul mic de piață și de stradă, mâncări, băuturi, etc., conform celor stipulate chiar în Regulamentul Organic. Această chestiune este de viață sau de moarte pentru comerțul ce a mai rămas neînstrăinat în mâinile românilor.

« *Punctul 4.* Respectarea pre cât mai mult a vechelor așăzăminte ale corporațiunilor industriale » [1]).

Discuția acestor două puncte ocupă întreaga ședință a V-a, din 11 Noemvrie, D. Cuciureanu și mai ales I. E. Ianov și Colonelul Duca, șeful Legiunii de jandarmi, cerând înlăturarea acestor desiderate semnând următorul amendament:

Propunere.

« Ca amendament la chestia în desbatere, propunem modificația următoare:

« 1. Respectarea drepturilor corporațiilor dobândite în prezent fără jignirea liberei concurențe.

(ss) Cuciureanu, Col. Duca, Brănișteanu (V.) » [2]).

Amendamentul este însă respins de plenul Comisiunii, combătut mai ales de V. Alexandrescu (Ureche) ca raportor, aprobându-se « după lungi și interesante desbateri », cum va spune mai târziu V. A. Ureche însuși [3]), punctul de vedere al subcomisiunii, care era și al tuturor reprezentanților breslelor.

« Comisiunea este departe de a voi să susțină în Patrie și în special în Iași, vechile și azi neposibile instituțiuni ale Evului de mijloc; dar în cazul excepțional în care se află acest oraș inundat, debordat de Evrei, supuși străini și fără nicio legătură cu țeara, ea nu vede salvarea măcar a ruinelor rămase din vechiul comerț

---

[1]) *Ibidem*, fol. 75 verso.

[2]) Arhiva Stat. Buc., *loc. cit.*, fol. 83.

[3]) *Din istoria breslelor*, în Rev. « Convorbiri Literare » vol. XXII, p. 785.

român, decât în grabnica luare în considerațiune a așăzămintelor și imunităților corporațiunilor, dobândite dela înțelepciunea și prevederea a mulți din glorioșii Domni ai țerei »[1]).

Aceste desiderate fură votate în unanimitate cu mare entusiasm și încredere în viitor[2]), acceptate de Guvern și înaintate cu decretul domnesc, din 23 Decemvrie 1863, în desbaterea Adunării Legislative[3]), însă vremurile își urmară, prin forța împrejurărilor și nechibzuința oamenilor, cursul lor protivnic vechilor moldovenești alcătuiri. Nicio măsură nu se ia în sensul celor de mai sus și breslele noastre lunecă mereu pe povârnișul ce le ducea spre totala desființare, existența lor depinzând uneori de interese cu totul de alt ordin decât acelea ale economiei naționale, așa cum se petrece, spre exemplu, la Iași, trei ani mai târziu, sub primariatul lui Dimitrie Gusti .

Intr'adevăr, la începutul lui Noemvrie 1866, cetățenii Iașului iau cunoștință de următorul anunț, lipit pe zidurile târgului:

Primarele Municipiului Iassii

« Consiliulu Comunale în siedința din 29 a curentei din motivul unei propuneri înscrisu ce i s'a făcut de D. Consilieru Iorgu Iorga a luat deciziunea următoare:

Toți Domnii *staroști* a deosebitelor corporaciuni, precum și *D. Prim Staroste* ca cei ce nu funcționa în virtutea unei legi *sunt desfienți*aț*i* conform chiar cu legea comunală ezistinta.

---

[1]) Arh. Stat. București, *loc. cit.*, fol. 78—82.

[2]) Următoarea telegramă fu expediată guvernului:

D-luĭ Ministru Președinte

București.

« Cu onore vă communicŭ știința că Commisiune consultativă astădi și aŭ finit în totul lucrările salle. Finirea acestorŭ lucrări a fost foarte veselă și plină de bucurie, însotzită de unănima acclamare « Trăiască Principele Romăniei Alexandru Ioan I ». « Trăiască actualul Președinte allŭ Consiliului de Miniștri Mihail Kogălniceanu ».

Locot. Mitropolit

Kalinic Miclescu.

(Arhiva Stat. Buc., Președința Consiliului. Dos. 3/1863. Partea V).

[3]) *Ibidem*, fol. 221.

Subsemnatul grăbește a aduce la cunostința tuturor domnilor cetățieni această deciziune, că de astăzi înainte acelea *funcțiuni sunt și remâne desființiate.*

Primarele Municipiului Iassii
(ss) D. Gusti

1866 Octomvrie 29.
No. 6786 [1])

O astfel de hotărîre fu menită să surprindă într'un chip foarte puțin agreabil pe breslași, mai ales prin șubreda motivare pe care se întemeia Consiliul comunal. Staroștii și primul staroste nu funcționau în virtutea unei legi? Dar cum rămânea Regulamentul Organic, ale cărui dispoziții, întru cât nu contraveneau noilor legi în vigoare, încă nu fuseseră formal abrogate? Iar, în ce privește afirmația că legea comunală din 1 Aprilie 1864, desființase regimul breslelor, aceasta nu rezultă din niciunul din articolele acestei legi. Că breslele depindeau de administrația comunală și de organe mai superioare, aceasta se stabilise încă prin Regulamentul Organic, iar legea comunală nu vorbește nimic de bresle, punând doar principiul general că « Comuna îngrijește singură interesele sale și se administrează de sine în marginea legilor » (art. 2) [2]).

---

[1]) Arhivele Statului București, M-ter Agriculturii, Comerțului, Domenii și Lucrări Publice. R.E.A.Z., dos. 2260, pachet. 47.

In această epocă existau la Iași, următoarele treizeci de bresle:

a) Negutători.

Breasla bacalilor, staroste Vasile Dimitriu; *breasla droșcarilor*, cu Pavel Lupașcu; *a brașovenilor* (Costache Neculau); *rachierilor* (Neculai Enciu); *păscarilor* (Panaite Voinea); *chiristigiilor* (Teodor Ioan); *crășmarilor* (Alecu Dumitriu); *lipovenilor* (Feodor Timofiev).

b) Meșteșugari.

Breasla soponarilor, staroste Vasile Chiriac; *breasla chetrarilor și grădinarilor*, cu Dimitrie Feodoru; *cărămidarilor* (Teodor Radu); *mahalilor* (Toader Vasiliu); *talpalarilor* (Alecu Grigoriu); *lăutarilor* (Iordachi Găluscă); *cizmarilor* (Iancu Vasiliu); *argintarilor* (Ioan Andrei); *blănarilor* (Dimitrie Sprinceană); *mindirigiilor* (Anton Garabet); *abagierilor* (Gheorghe Negrea); *bărbierilor* (Neculai Domnescu); *săidăcarilor* (Stan săn Petrea); *herarilor* (Ioan Munteanu); *croitorilor moldoveni* (Petrea Sărbu); *cojocarilor* (Gheorghe Ioan); *ciubotarilor moldoveni* (Vasile Paraschiv); *ciubotarilor nemțești* (Dimitrie Sârbu); *ciubotarilor ruși* (Costachi Stroici); *casapilor* (Enachi Aftanasiu); *teslarilor* (Ioan Grigoriu); *olarilor* (Grigore Ioan). (*Monitorulu Oficială a Moldovei*, Nr. 13 din 17 Octomvrie 1860).

[2]) *Monitor Oficial*, Nr. 75, din 1 Aprilie 1864.

Breslașii se pun în mișcare iar primul staroste telegrafia Ministrului Agriculturii, Comerțului, Industriei și Lucrărilor Publice, aducându-i la cunoștință măsura primarului și întrebându-l « dacă aceasta e legal » întru cât « comersanții [și] industriașii murmură asupra măsurii luate ». Titularul departamentului, surprins și el de această măsură, telegrafia la rândul său primarului: « Am luat știință că ați desființat staroștii de corporațiuni. Comunicați îndată pentru ce ați făcut aceasta »[1]). Surpriza sa era cu atât mai mare cu cât câteva luni mai înainte, birjarii din Iași, înaintând ministrului o jalbă, prin care cereau să li se dea voie să-și aleagă un staroste, acesta trimetea primarului respectiv copia cererii cu ordinul « ca în casu când numiții petiționari se vor afla în număr prescris de lege spre a putea forma o corporație osebită, atunci D-stră să procedați la alegerea starostelui și să-l recomandați îndată Ministerului spre aprobare »[2]).

Primarul Iașilor încearcă o justificare, afirmând că măsura a fost luată deoarece:

a) Primul staroste și staroștii breslelor funcționează « cu dela sine putere »;

b) Că, dacă « singurulŭ folosŭ ce aduceaŭ în trecutŭ era că stringea dările fiscale », acum rolul lor încetase întru cât atât Statul cât și comuna își aveau agenții lor;

c) Că « Primŭ staroste își arogase nisce drepturi pe care nu le ave chiar nici în regulamentulu legei vechi, pe cândŭ ave dreptulŭ a funcciona, în cîtŭ elŭ devenisse judecătorŭ, polițiaiŭ și totŭ ce voiea, da hotârîrî în deferite materiĭ și cerea esecutarea lorŭ »;

d) Că « legea comunală nu prevede dreptulŭ că acesti starosti, se funccioneze alâturea cu ea »;

e) Că « Art. 104 din Constituțiuni nu permite funccionarea de comisiunĭ și Trebunale extra-ordinare sub nici unu felŭ de cuvintŭ, precum și că nicio jurisdictiune nu se póte înființia de cîtŭ în puterea unei legi specieale ».

Pentru aceste motive și pentru acela că staroștii nu funcționează « în puterea unei anume legi », primarul afirmă că Consiliul comunal « nu că ea desființiatu pe aceĭ staroști, darŭ nu ea mai

---

[1]) Telegrama Nr. 6220 din 7 Noemvrie 1866. Arhivele Stat. Buc., *loc. cit.*

[2]) Adresa Ministerului Nr. 2554 din 6 Mai 1866. Arhivele Stat. București, *Ibidem.*

recunoscută întru cîtă nu era o lege care seĭ recunoască și astu felă au credută și crede că au fostă în tótă legalitatea cîndă au decisă a se aduce la cunoștința publică astă nerecunóscere, cu atîta mai multu cu cîtă Consiliulă comunalu care representa comuna întreagă era îndatoritu chiearu a nu tolera funccionarea acestoră staroști, întru cîtă membriĭ consiliuluĭ comunală înainte de a se asceda la locurile loră au juratu credință comunei și padirei legeĭ » [1]).

In întâmpinarea pe care Primul staroste, clucerul Ion Colin, o adresa Ministerului la 19 Noemvrie 1866, arăta că « Staroștii și Primul staroste cu dela sine putere nici cum nu funcționa și mai ales aducea folos comunei, dovadă la acestie că fiind sănătoasă teoria emisă de Primărie, atunci ce ar căuta atâtea și atâtea mijlociri emanate de ea însăși cătră primul staroste în diferite chestiuni precum: pentru crearea prețurilor corente, pentru esperți, pentru evaluarea domeniilor Statului, etc. etc. Dacă se 'npută primului staroste că'și arogase mai multe drepturi acésta nu'și poate avea locul ei legal căci elă nu emitea nicio hotărîre în alte chestii decât în acelea ce i se recomanda de Primărie ecspre, și care nu erau de altă Natură decătă ca aceste: adecă a limpezi mici danispede între Calfe, meșteri și ucenici; mici chestii de cărpelĭ și alte multe de aceste naturĭ și încă și mai multe recomendate de Primărie și de alte autorități Administrative ».

Primul staroste arăta mai departe, că unul din motivele primarului este și acela că legea comunală nu prevede « aceste posturi » de staroste și prim-staroste și atunci se întreabă: « Oare însă legea comunală este votată și esecutată numai de acum? Oare D. Primariu tocmai în ajunul alegerilor comunale s'au informat de legea comunală mai ales când au avut în consiliu pe un membru nou care din chestii și invidii personale au căutat aşi creea o armă formală, ca să dicu așa, cu care se lovească în inamicii sei comunali? Cum, în stagiune întâi a comunei, legea comunală au fost înăduşită?! și tocmai acum ecserseată? Dovadă că D. Primariu se contradice este placarda sa ce au fost afiptă pe stradele orașului prin cea mai mare stăruință a D-lui membru citat, anume Iorgu Iorga, care cu trăsura umbla pe strade spre alor înprăsciare,

---

[1]) Raportul cu Nr. 7247 din 15 Noemvrie 1866. Arhivele Stat. București. *Ibidem.*

căci dacă nu au desființat staroștii ce însemnédă cele imprimate în ea? »[1]).

Interese de ordin electoral, contribue astfel la înlăturarea unui întreg sistem economic, deoarece, desființând funcția de staroste se desființa organizarea însăși.

Cât sunt de iluzorii argumentele primarului în răspunsul dat Ministerului, este suficient să spunem că dreptul staroștilor de-a distribui și încasa patentele, prevăzut de Regulamentul Organic, încetează, odată cu instituirea Casieriilor districtuale, ca autorități autonome, când, pe baza legii veniturilor indirecte ale Statului, din 6 Iulie 1860, în căderea nouei instituții trecea « Incasarea a orice dare după ecstracturile, rolările și lămuririle » directe dela Ministerul de Finanțe[2]). Totuși breslele continuă să existe dinpreună cu staroștii lor. Mai mult, prin jurnalul Consiliului de Miniștri, din 29 Martie 1863, desființându-se Vornicia de oraș, atribuțiile acesteia, cu privire la stărostiile corporațiilor, trecând la Prefecturile de Poliție[3]), se atestă în mod oficial existența lor, ceea ce și mai lămurit o spune Ministrul de Finanțe, într'un referat adresat Consiliului de Miniștri trei luni mai târziu, prin care recomandă ca breslele să fie trecute la Ministerul de Comerț:

« Subscrisul avêndŭ în vedere câ prin Jurnalul încheiatŭ de Onor. Consiliŭ la 29 Martiŭ trecutŭ, relativŭ la împărțirea atribuțiilorŭ desființatei Vornicii a Capitalei, nu s'a determinat la care à nume Autoritate sâ trécă operațiunea alegerii espușilorŭ staroști;

« Avêndŭ in vedere câ mai 'nnainte, pre când nu esista un Ministeriŭ de Comerciŭ, stărostiile se administra de către Ministeriul Financelorŭ, mai multŭ pentru considerațiunea câ atunci staroștii erau însărcinați cu constatarea veniturilorŭ dela Patentabilĭ și cu perceperea tacselorŭ, operațiĭ cari, dela anul 1860 încŭa s'aŭ rĕdicatŭ d'asupra lorŭ și s'aŭ pusŭ în sarcina Aginților Fiscali denumiți ad-hoc;

« Considerând în fine că atribuțiunile ce au rămassŭ acumŭ asupra staroștilorŭ, sunt de natură curatu commercială și industrială și astufeliŭ ele suntu mai dà-dreptul privitóre la atri-

[1]) Arhivele Stat. Buc. *Ibidem.*

[2]) *Monitorulu Oficialu a Moldovei*, Nr. 240 din 1 August 1860. Circulara Ministerului de Finanțe Nr. 6847.

[3]) Arhiva Stat. București, Președinția Consiliului, dos. 3/1863, Partea I.

buțiunile Ministerului Lucrărilorŭ publice, Commerciului și Agriculturii decât acelea ce se dirigează de către sub scrisul.

« Subsemnatul, pentru aceste considerante opinéză ca pe fiitoriŭ alegerea staroștilorŭ în genere sĕ se dé în sarcina Municipalităților locale unde se facŭ și alegerile deputaților de Mahalale, iarŭ confirmarea și administrarea lorŭ să se îndeplinească prin Ministeriul Lucrărilor Publice, al Commerciului și al Agriculturei »[1]).

Consiliul de Miniștri, prin jurnalul său din 4 Iunie 1863, admițând punctul de vedere al Ministerului de Finanțe, consfinția existența legală a stărostiilor cu atribuțiuni « de natură curatu commercială și industrială ».

Cu toată telegrama plină de mirare a ministrului, acesta nu deszice măsura Primăriei de Iași, dar nici nu o aprobă, pentrucă aceasta ar fi însemnat a se lua o măsură pe întreaga țară și ceea ce făcuse D. Gusti la Iași era nelegal și atunci Ministerul evită a se pronunța, nesoluționând în niciun chip întâmpinarea primului staroste, iar pe raportul primarului mulțumindu-se să pună următoarea rezoluție: « La dosar. Rămâne a se reveni asupra questii după o noă cerere ». Rezoluție curioasă, după cum curioasă era situația Ministerului care nu reacționa contra unui subaltern care desființa o instituție, în timp ce în alte județe nu numai că confirma alegerea de staroști, dar autoriza și întărea alcătuirea de noui bresle. Așa, spre exemplu, la Ploești, după ce, la 11 Aprilie 1866, Ministerul confirmase pe starostele corporației de zidari și dulgheri; la 11 August, pe acela al corporației de cavafi, pantofari, cizmari și tabaci; iar la 10 Septemvrie pe starostele de droșcari, el continuă a patrona reorganizarea corporațiilor ploeștene ulterior evenimentului dela Iași. La 30 Decemvrie 1866, Ministerul confirmă pe Ivan Cânciu « de staroste alŭ noueĭ corporațiunĭ de Brutari, Franzelari, Simigii și Făinari constituiți acum în această Urbă Ploeștii »; la 19 Ianuarie 1867, se reconstitue stărostia « noeĭ corporațiunĭ de grădinari și precupeți »; la 13 Februarie, se reconstitue corporațiia de croitori, șepcari și plăpomari; la 4 Aprilie, corporația lăutarilor; la 25 Octomvrie, corporația lipscanilor, bogasierilor, brașovenilor și marchitanilor; la 6 Mai 1868, corporația lumânărarilor și săpunarilor; la 26 Iulie, corporația pescarilor,

[1]) *Ibidem*. Partea III.

iar la 26 August aceea a măcelarilor »[1]). Așa încât fără text de lege, ci prin abuz de putere, pentru interese de ordin politic, breslele dela Iași se văd desființate, după cum tot ilegal va proceda șapte ani mai târziu, Consiliul de Miniștri, când va înlătura întregul sistem de bresle din întreaga țară.

§ 4. — 18 Martie și 27 Iunie 1873

Dacă de fapt, breslele moldovenești dispar una câte una, pe nesimțite, la mijlocul secolului al XIX-lea, în drept, sistemul breslelor mai dăinuește până la 1873, când, un incident, cunoscut în deobște sub numele de « Revolta bivolarilor din Giurgiu », va aduce legala lor desființare.

Intr'adevăr, *Monitorul Oficial*, din 21 Martie 1873, insera următorul comunicat al guvernului de sub președinția lui Lascar Catargiu:

« In urma unei numiri de către Camera de Comerciŭ a unuĭ staroste de cărăușĭ de grâne la schela Giurgiu (numiți *bivolari)*, acești din urmă adunându-se în numerŭ considerabile Duminica trecută, pre piazză aŭ întrebuințatŭ violință dând loviri asupra agenților judiciarĭ și polițienescĭ, cari intervenisseră pentru appărarea unuĭ membru allŭ Consiliuluĭ communale în contra maltratârilor ce acesta sufferea dela răsvrătitorĭ. Cu tŏte mesurile conciliatŏre ce s'aŭ luatŭ tulburătoriĭ n'aŭ încetatŭ de a împinge agresiunea până la proporțiunile uneĭ rebelliunĭ armată.

« A doua zi, Luni, aceste mișcărĭ continuând, tulburătoriĭ au mers la Poliție în numerŭ considerabile au ruptŭ gueritele și ușile arrestuluĭ, voind să delivreze pre uniĭ cari aŭ fostŭ arrestațĭ duminică sĕra. Procurorele atuncĭ, după maĭ multe somațiunĭ, a fostŭ silitŭ a cere intervenirea armateĭ, care, sossind la momentŭ, a reușitŭ, fŏră intrebuințarea armelor, a arresta pre maĭ mulțĭ din capĭ.

« Astădĭ, Marțĭ, tulburătoriĭ, intrunindu-se in numĕrŭ ca de 400, cu arme și ciomege, aŭ declaratŭ că voĭescŭ, cu orĭ-ce preciŭ, a delivra pre arrestațĭ. Procurorele generale, impreună cu Prefectul, făcêndu-le maĭ multe îndemnărĭ d'a se imprăscia și neisbutind,

[1]) Arhivele Statului București, M-ter de Agricultură, R.E.A.Z., dos. 2266/1866, pachet. 47.

a chiămatŭ forțĭ armată. Dînșiĭ, atuncĭ, aŭ inceputŭ attacurĭ violinte resistând la somațiunile legalĭ ce li s'aŭ făcutŭ și au trasŭ focurĭ assupra trupeĭ. Trupa a respunsŭ prin focurĭ și, numaĭ după acésta, turburătoriĭ s'aŭ risipitŭ.

« Justiția informéză ; s'aŭ făcutŭ maĭ multe arrestârĭ și avemŭ a regreta unŭ soldatŭ de roșiorĭ mortŭ și verĭ-uă câțĭ-va rănițĭ, printre cari dd-niĭ majorŭ Carp și căpitanŭ Ralet. Dintre turburătorĭ, unul a căḑutŭ mortŭ și maĭ mulțĭ răniți.

« Tulburătoriĭ împrăștiațĭ, liniștea s'a restabilit ».

Cauzele acestui incident, după cum relata un « abonat » ziarului *Trompetta Carpaților* din București și chiar raportul lui N. A. Niculescu, director general în Ministerul de Agricultură, Comerț și Lucrări Publice, par a fi fost altele, iar proporțiile mai serioase decât acele menționate în comunicatul oficial.

« Bivolarii, de când funcționează portul, câștigă pe zi cu transportul 24—30 de lei, spune raportul susmenționat după o cercetare la fața locului. De trei ani recolta rea împiedecă exportul și scad câștigurile, fiind în mare lipsă acești bivolari.

« Fiscul și comuna i-a executat pentru impozite sechestrând la necesitate, haine, velințe, căldări și altele și a le vinde cu darabana pe piața Giurgiului »[2]).

Corespondentul anonim al *Trompettei Carpaților*, arată însă că starea de spirit era încordată nu numai din cauza executării lor, fără milă, de către fisc, dar și pentru aceea că un nou regulament le fusese impus de către Camera de Comerț după care trebuiau să plătească acesteia o taxă nouă de un ban de chila de grâne ce transportau, cum și de numirea de către primar, care era și președintele Camerei de Comerț din localitate, a unui « staroste și membri » dintre oamenii săi, peste capul breslașilor, cu ordin să execute încasarea noei taxe[3]). Aceste două fapte se constată de altfel și oficial din procesul-verbal din 14 Ianuarie 1873, prin care primarul « numește de staroste al acestei corporațiuni pe D. Ghiță Maihaiŭ și de membri pe D-lor Preda Gheorghe și Vișan Niță, care se obligă a se conforma dupe instrucțiunile ce li se vor da de către D. Președinte al Camerei de omerț »[1]), și din tele-

[1]) Arhiva Stat. București, M-ter Agricultură, R.E.A.Z., dos. 75/1873, pachet 57, fol. 80—81 și 102.

[2]) Ziarul *Trompetta Carpaților*, București, 7 Aprilie 1873.

[3]) Arhiv. Stat. Buc., *loc. cit.*, fol. 9.

grama Ministerului ordonând prefectului să suspende provizoriu taxa « de un ban de kilă pentru transportul la Dunăre » [1]).

Spiritele trebue să fi fost agitate și din motivul scoaterii în licitație, de către Minister, a camionajului mărfurilor din gara Giurgiu, pe timp de trei ani [2]), iar o cauză imediată, va fi fost, cum spune corespondentul ziarului suscitat, și anunțul din 18 Martie, al starostelui nou numit, cum că « niciun bivolar nu mai putea eși de a doua zi să transporte producte, dacă nu va avea saci și mușamale cu care să-și acopere carele », saci și mușamale cu care se spunea că un membru al Camerei de Comerț se aprovizionase din timp.

Revolta se potolește, după ce soldații trag: « In timp de cinci minute cât aŭ duratŭ focurile armateĭ, termină naratorul expunerea ce face ziaruluĭ, aŭ făcutŭ să sboŕe maĭ la cinci sute gloanțe și treĭ-ḑiecĭ bivolarĭ, rănițiĭ cu morțiĭ, pre locŭ, cari maĭ în urmă aŭ muritŭ cu toțiĭ ».

Acest dureros incident trecu, pentru marele public ca un fapt divers, nicio altă organizație de breaslă nu reacționă, iar dintre oamenii de știință sau conducătorii opiniei publice, numai A. Papiu-Ilarian se găsește să ia apărarea breslei bivolarilor, printr'un articol de ziar, pentru care faptă, guvernul îi intentă un proces de presă [3]).

Lascar Catargiu, în calitatea sa de prim-ministru, și ministru de Interne, pare că intenționa să desființeze imediat breslele, deoarece prin adresa cu Nr. 4535 din 21 Martie 1873, cerând ministrului de Agricultură, Comerț și Lucrări Publice, să anuleze taxa de doi bani la chila de grâne transportate de bivolarii din Giurgiu, încheie: « Tot odată, vă rog, ca în chestiunea stărostiilor să supuneți referatŭ Consiliului de Miniștri, spre a se delibera dacă după o nouă organisațiune ar mai putea să esiste alegere de staroste » [4]).

Neculai Kretzulescu, ca ministru de resort, nu împărtășește însă vederile șefului guvernului, și, în dorința de-a cunoaște exacta stare de lucruri, la 4 Aprilie 1873, expediază tuturor prefecților următoarea circulară:

---

[1]) Telegrama Nr. 2895 din 19 Martie. *Ibidem*, fol. 71.

[2]) *Monitor Oficial*, Nr. 62, din 18 Martie 1873.

[3]) *Către cetățeniĭ bivolari și toți giurgiuveniĭ*, în ziarul « Românul » din București, din 25 Martie 1873.

[4]) Arh. Stat. Buc., *loc. cit.*, fol. 191.

« Domnule Prefectŭ,

« Prin Regulamentŭ Organicŭ, de aicĭ, la art. 84 și de peste Milcovŭ la art. 89 și 104, s'a prevedutŭ ca asupra tuturor corporațiunilor de negutătorĭ și meșcerĭ și asupra altor trepte cu meseri câte se vorŭ afla prin orașe și tĕrgurĭ sĕ se așede staroști.

« Aceste dispositiunĭ Regulamentare neabrogate încă ele se menține și pĕnă acum și ast-fel acele stârostiĭ funcționează încă în multe județe, unele dupe regulamente întocmite de Camera de Comercĭŭ și altele dupe usul dobănditŭ din vechime, și pe aceste base se percepŭ de către staroștĭ și óre-care tacse dela corporanĭ în folosul Cutiĭ Stărostii; și fiindcă Ministerul doresce a șci dacă și în acellŭ județŭ sunt înființați staroști asupra tutulor corporațiunilor de negutători și meseriași din orașul de reședință și din tĕrgurile din Județŭ, și dacă stărostiile percepŭ niscaiva tacse dela corporanĭ și care anume; vă invitŭ D-le Prefectŭ a vă informa despre aceasta dela Camera de Comerciu și dela Primărie și în cellŭ maĭ scurtŭ termenŭ posibilŭ îmĭ veți comunica un tablou esactŭ de stărostiile care funcționează în acellŭ județŭ și tacsele ce percepŭ staroști dela corporani pentru susținerea stărostiei și ajutorul corporației și după ce dispositiunĭ se percepŭ iar perceperea acelor tacse va înceta imediat.

Ministru, (ss) N. Kretzulescu »[1]).

Rezultatul anchetei fu următorul:

Moldova

Județul	*Bacău.*	Nu esistă staroști de corporațiuni.
»	*Bolgrad.*	Nu este nicio corporație.
»	*Botoșani.*	Nu essistă staroste asupra corporațiilor de negutători.
»	*Cahul.*	Nu sunt și nici funccionează stărostii.
»	*Covurlui.*	*Există numai stărostia de bărbieri*, 1869.
»	*Dorohoi.*	Nu esistă în acest județ.
»	*Fălciu.*	Nu funcționează în acest județ.
»	*Fălticenii.*	Nu esistă staroști de corporațiuni.

[1]) *Ibidem*, fol. 89.

Județul *Iași.* Nu se află nicio stărostie [1]).
» *Ismail.* Nu este înființată nicio stărostie.
» *Piatra.* Nu sunt stărostii.
» *Putna.* Nu funcționează nicio stărostie.
» *Roman.* Nu există.
» *Tecuci.* Nu funccionează nicio stărostie.
» *Tutova.* Stărostii nu funcționează.
» *Vaslui.* Nu sunt organizate corporații sau stărostii.

Țara-Românească

» *Argeș.* Nu esistă nicio stărostie de corporație.
» *Brăila* (în orașul Brăila):
Bărbieri și frizeri, 1868
Brutari și simigii, 1869
Birjari, 1873
Cizmari și pantofari, 1868
Cojocari și blănari, 1869
Cărămidari, 1870
Dragomani (cumpărători de producte din Obor)
Dulgheri, zidari, tâmplari, strungari, petrari, sobari, 1870
Dogari, 1873
Ferari, 1872
Lăutari, 1872
Măcelari, 1869
Pescari, 1870
Rotari, 1870
» *Buzău* (în orașul Buzău):
Măcelari, pescari, precupeți, 1872
Lăutari, 1872
Bijutieri, fierari, tinichigii, 1872
» *Dâmbovița.* Nu se află nicio stărostie asupra corporațiilor.
Județul *Dolj* (în orașul Craiova):
Corporație de cizmari
» » *cojocari*

[1]) Informație tendențioasă, întru cât, în fapt, existau multe bresle (Vezi pag. 473) ce în drept nu fuseseră desființate.

Corporaţie de măcelari
» » *grădinari*
» » *tabaci*

Judeţul *Gorj*. Nu sunt înfiinţate stărostii asupra corporaţiilor.

» *Ialomiţa*. *Stărostia de dulgheri şi zidari*, 1871
» » *croitori*, 1871

» *Mehedinţi* (la Tn. Severin):
Stărostia de birjari
» » *zidari*
» » *măcelari*
» » *brutari*
» » *lumânărari de său*
» » *spiţerilor*.

» *Muscel*. Nu se află veri uă stărostie de corporaţii.

» *Olt*. Nu există stărostii de meseriaşi.

» *Râmnic*. Nu sunt înfiinţate asemenea stărostii.

» *Romanaţi*. Nu există nicio corporaţiune.

» *Teleorman* (la Tn. Măgurele):
Birjarii din vechi (la Roşiorii de Vede)
Corporaţia cavafilor, cojocarilor şi dulgherilor

» *Vâlcea* (la Râmnicul Vâlcea):
Stărostia de meseriaşi
» » *comersanţi*

» *Vlaşca* (la Giurgiu):
Corporaţia de dogari şi rotari, înfiinţată la 1865 după obiceiul usat din vechime. Nicio dare nu este cu vreo impunere decât după obiceiul vechi corporanii serbează praznicul « Inălţarea Crucii » la care contribue de bună voie spre întâmpinarea chel tuelilor pentru colivă, serviciul divin, şi săvârşirea praznicului n ziua acelei sărbători.
Corporaţia bogasierilor, 1861, praznic « Sf. Gheorghe », idem.
Corporaţia cojocarilor, 1869, praznic « Sf. Ilie », idem.
Corporaţia precupeţilor, 1867, praznic « Izvorul Tămăduirii », idem.

Corporația de cavafi și cismari, 1861, praznic « Sf. Spiridon », idem.

Corporația ciurarilor, 1869, praznic « Sf. Arhangheli », idem.

Corporația birjarilor, 1869, praznic « Sf. Theodor », idem [1]).

Pentru județul *Prahova*, nu avem răspunsul, însă cunoaștem din altă parte [2]), că între 1866 și 1868, existau, la Ploești, unsprezece corporații în funcțiune. Pentru Ilfov lipsește de asemenea răspunsul.

Din statistica de mai sus se vede prin urmare că la data incidentelor dela Giurgiu, în Moldova nu mai exista decât o breaslă, iar în Țara-Românească, circa cincizeci. Totuși N. Kretzulescu nu pare să fi fost pentru completa înlăturare a sistemului breslelor, deoarece, dacă prin circulara sa Nr. 4918 din 11 Mai 1873, răspunzând Prefecturilor, unde mai existau bresle, atrage atenția că Ministerul « nu le poate recunoaște » deoarece ele fiind înființate pe baza dispozițiilor din Regulamentul Organic, aceste dispoziții nu mai concordă cu noua legislație a țării, iar corporațiile nu sunt prevăzute nici în legea comunală și nici în aceea a Camerelor de Comerț [3]), totuși, câteva zile mai târziu, la 18 Mai, răspundea Primarului comunei Brăila, care-i cerea o confirmare de staroste, că Ministerul nu mai confirmă pe staroști, adăugând că « ar fi bine ca și acea Primărie să nu se mai amestece în aceasta și să lase liberi pe corporani a se administra fiecare corporație în parte care vor găsi avantaje pentru interesele lor » [4]). Cu alte cuvinte, revenirea la vechea autonomie a breslelor de altă dată, fără vreun amestec al autorităților. Cum că nu împărtășea vederile Guvernului, rezultă și din faptul că referatul de desființarea breslelor, deși trebuia să emane dela Ministerul Agriculturii, Comerțului și Lucrărilor Publice, al cărui titular era Kretzulescu, Consiliul de Miniștri, pentru a lua hotărîrea de desființare, este sesizat de

---

[1]) Arhivele Stat. Buc., M-ter Agricultură, R.E.A.Z., dos. 75/1873, pachet 57, fol. 119—141, 168—193, 210. 213—214, 227.

[2]) *Idem*, dos. 2266/1866, pachet 47.

[3]) *Idem*, dos. 75/1873, pachet. 57, fol. 195.

[4]) *Ibidem*, fol. 240.

Ministerul de Interne, iar celebra încheiere nu poartă semnătura lui Kretzulescu.

Iată acest document:

Jurnal

In ședința de astăzi 27 Iuniu 1873.

Consilliul Miniștrilor luând în deliberare refferatul D-lui Ministru de Interne cu Nr. 9473 relativ la diferite stărostii de corporațiuni ce funcționează astâzi în Terră.

Avênd în vedere că aceste stărostii percepu taxe în folosul lor sub diferite motive.

Considerând că după legile în vigóre asseminea taxe nu sunt permisse a se impune contribuabililor.

Considerând că după legile în vigóre stărostiele sunt desființate și ramplasate prin instituirea Camerilor de Comercŭ.

Consilliul, pentru aceste motive și în unire cu opiniunea D-lui Ministru de interne, exprimată prin citatul referatu, încuviințéză a se desființa toate stărostiile essistente încâ în țérră precum și regullamentele ce sunt făcute pentru administrarea lor, poprindu-se a nu se mai percepe, în viitor niciun banŭ dela messeriași și industriași remânênd a se înființa Camere de Comerciu în toate districtele conform legei din anul 1864 pentru instituirea lor.

Dispositiunile acestui Jurnal se vor adduce la îndeplinire de Dl. Ministru de Interne, cu reserva sancțiunei ulterioare a M. Sale Domnitorului, conform înaltului decret Nr. 1205.

(ss) L. Catargi, B. Boerescu, Ch. Tell, Florescu [Gl] [1]).

Șubrezenia acestui act rezultă, din însuși motivarea lui, pentrucă, după cum observă F. Robin [2]), dacă breslele fusese desființate prin legea Camerelor de Comerț, de ce Consiliul le mai desființează încă odată prin Jurnalul său? Apoi, cum rămâne cu afirmarea Ministrului de Agricultură, că dispozițiile Regulamentului Organic, în ce privește breslele, nefiind abrogate, aceste instituții erau legale?

Adevăr este că Convenția dela Paris, din 7 August 1858, ca lege fundamentală a țărilor române, până la 1 Iulie 1866, când

[1]) *Ibidem*, fol. 268.

[2]) *Actul de desființare al breslelor*, în Rev. «Convorbiri Literare», vol. XXXVII (1903), p. 535.

fu promulgată Constituția, și nici aceasta din urmă, nu abrogă Regulamentul Organic, care continuă a se aplica în toate domeniile, atât timp cât o lege specială nu înlătura dispozițiile lui. Inființând darea patentei pentru «comercianții străini ce vinŭ provisoriŭ în țéră cu mărfuri ca să le desfacă cu ridicata sau cu amănuntulŭ ca ambulanți», Ministrul de Finanțe dela 1862 își baza măsura pe dispozițiile art. 67, 90 și 91 din Regulamentul Organic, pe care-l considera ca fiind «legea organică» [1]). Cum o lege anumită nu vine pentru a da o nouă orânduire breslelor, și nici vreuna care să le înlăture, dispozițiile regulamentare continuă a se aplica. Prin faptul că în comisiunea centrală pentru cercetarea cererilor de scăderi de impozite, fie personale, fie patente, mai marele staroste figurează alături de prefect, Ministerul de Finanțe recunoaște implicit și existența breslelor [2]). Instituind patente pentru negustorii străini ambulanți, în Martie 1862, același Minister, în aplicarea efectivă a măsurii ce lua, își punea nădejdea mai ales în bresle: «sperâmŭ ânsĕ, spune dânsul, că potrivitŭ cu midloacele de întindere ce va priimi serviciul de constatare și cu o mai multă bunăvoință și din partea D-lorŭ staroști, vor ajunge la un minimum cu totulŭ neînsemnatŭ, căci D-nii staroști mai bine decâtu ori-care alții fiindŭ în posițiune de a cunoasce afacerile întreprinzătorilorŭ de comerciŭ și relațiunile lorŭ cu D-nii neguțitori, suntu în dreptu a denuncia pe cei ce aru petrece în societate, esercitândŭ comerciulŭ sau industrie fără a lua parte la sarcinele Statului, de o potrivă cu purtătorii de patente» [3]); iar, Consiliul de Miniștri, desființând vornicia Capitalei, prin jurnalul său din 29 Martie 1863, după propunerea Ministerului din Lăuntru, trece la Prefectura de Poliție toate atribuțiile ce vornicia avea privitor la stărostiile de corporații [4]).

Prin înființarea Camerelor de Comerț nu s'a avut nici o clipă în vedere înlăturarea breslelor, ci, din contra, o colaborare mai strânsă și mai efectivă a acestora cu Guvernul, în vederea progresului economic al țării.

---

[1]) Circulara cu Nr. 3738 din 7 Martie 1862. *Monitorul Oficial a Moldovei*, Nr. 54 din 9 Martie acelaș an.

[2]) *Monitorul Oficial a Moldovei*, Nr. 48 din 30 Noemvrie 1860.

[3]) Circulara Nr. 3738 din 7 Martie 1862, sus amintită.

[4]) Arh. Stat. Buc., Președ. Cons. de Min., dos. 3/1863, partea I.

Intr'adevăr, inițiativa alcătuirii acestor instituții se datorește exclusiv breslelor bucureștene.

La 10 Iulie 1859, Alexandru-Vodă Cuza, primește o jalbă, semnată de mai marele staroste din București, toți staroștii de corporații și un mare număr de negustori și meșteșugari, în care se spunea următoarele:

Măria Ta!

« In toată lumea civilizată, comeciulŭ s'a considerat ca unul din principalele arterii de bogăție a unuĭ Statŭ. Lucrărĭ și regulĭ speciale, stipulate pentru comerciŭ aŭ dat în alte state cele mai pipăite dovezi de progresulŭ ce poate face comerciulŭ cînd este bine organizatŭ, protejatŭ și încuragiatŭ de guvernŭ.

« Comerciulŭ acestorŭ țărĭ a fostŭ pănă acum puținŭ consideratŭ și sprijinitŭ; pedicĭ de tot felulŭ, neasiguranță materială și morală, drepturile nelimitate ale streinilorŭ și altele. Toate acestea a contribuitŭ la deplorabila situație în care s'aŭ redus comerciulŭ nostrŭ.

« Nu sîntem la îndoială că dorința guvernuluĭ Inălțimei Voastre a fostŭ și este a vindeca vulnele ce a pătruns acestŭ corpŭ și a-lŭ ridica la demnitatea de care să bucură și în alte state, și că se va priimi cu plăcere orĭ ce concursŭ și notițiĭ necesariĭ s'arŭ putea da din partea comersanților, pentru că eĭ înșiĭ cunoscŭ mai bine decît orĭ care altulŭ interesele și necesitățile de reformă și organizări ce le lipsescŭ.

« Ca să putem însă conlucra în această îmbunătățire și organizare simțită și reclamată de toți, trebuința cere a se întocmi o comisie compusă și aleasă din sînnul nostru de un număr douăsprezece persoane, care să fie permanentă și recunoscută de Guvernŭ și a căria misie va fi ca să culeagă dela toate stărostiile comersante și industriale toate acele notițiĭ și informațiĭ necesariĭ, ca treptatŭ să le supue la cunoștința înnaltului Guvernŭ spre a le lua în vedere la noile proecte de legĭ ce se vorŭ face, a le introduce și a le susține la timpŭ spre a se sancționa de putere legiuitoare. Inființarea acesteĭ comisiĭ pe lîngă foloasele ce va aduce corpului din care este compusă, va fi și Guvernuluĭ de o mare înlesnire în științele de totŭ felulŭ ce i ar putea da în această materie.

Pentru aceea venim cu totŭ respectulŭ a ruga pe Innălțimea Voastră a da luminata-Vă aprobare pentru înființarea zisei Co-

misii, care este de neapărată trebuință a se face cît mai fără întărziere.

Ai Măriĭ-Tale
plecați
(ss) Primul staroste Hr. Polichroniade
(urmează semnăturile staroștilor și
altor breslași) [1]).

Domnitorul îndreaptă jalba către Ministerul de Justiție cu următoarea rezoluție, întărită cu marea pecete domnească:

« Ministeru Iustițieĭ de îndată va proceda spre înființarea cerșutei commissi precum și a sa regulare ».

La 10 August, Ministerul de Justiție raportează Domnului că înființarea Comisiunii cerută de negustori și staroștii de corporații, este și în vederile sale, însă din lipsa unul Minister de Comerț, aducerea la îndeplinire a rezoluției domnești cade în sarcina Ministerului de Finanțe. Pe acest raport apare pentru prima dată denumirea de « Cameră de Comerț » și anume în rezoluția lui Vodă Cuza :

« Se recomandă punere de îndată în lucrare de către ministeru de finanțe a înființărei unei Camere de Comerț cu atribuțiile cerute de către corpul neguțătoresc.

(ss) Alecsandru Ioan » [2]).

Este probabil că ministrul de Finanțe sugerat de raportul colegului dela Justiție, intenționa, ca în locul comisiunii cerute de negustorime, să propună înființarea unui Minister de Comerț, deoarece la 16 August 1859, o nouă jalbă a staroștilor și breslașilor înștiințează de aceasta pe Vodă, cerând a nu se înlocui comisia propusă de ei întru cât se va întârzia punerea în aplicare a gândului lor.

Domnitorul hotărește:

« La consiliul administrativ spre deliberare și grabnică punere în lucrare cerere ce ne să pare a fi de folos.

(ss) Alecsandru Ioan » [3]).

---

[1]) Arhiv. Stat. București, M-ter Agricultură, R.E.A.Z., dos. 1595/1859, pachet. 27, fol. 9.

[2]) *Ibidem*, fol. 8.

[3]) *Ibidem*, fol. 10.

La 28 Octomvrie 1859, Ministerul de Finanțe supune Consiliului de miniștri proiectul de lege al Camerelor de comerț [1]), care sub președinția lui Ion Ghica, îl aprobă, în ședința sa din 4 Noemvrie, opinând că « de se va aproba și de Vodă, să se supue Camerei elective în sesia viitoare » [2]). Pe raportul ministrului de Finanțe, cu care se înainta proiectul de lege, un singur cuvânt e scris și subscris de Vodă Cuza: « favorabil » [3]).

Este de observat însă că, cu toate ideile înaintate ale lui Ion Ghica și convingerea lui în inutilitatea sistemului vechiu al breslelor, cu toate că proiectul de lege, este inspirat de Ordonanța, din 16 Iunie 1832, a regelui Louis Philippe, pentru înființarea Camerelor de comerț în Franța, a cărei copie ministrul de Finanțe o înaintează Consiliului [4]), deși, în expunerea de motive a legii, Guvernul afirmă că « a găsit bine a întocmi Camere comerciale după modelul acelora ce se află în statele cele mai înflorite ale Europei » [5]), totuși nicăieri, nici în expunerea de motive, nici în lege, nu se găsește vreo amintire despre desființarea breslelor. Articolul 41 hotărește numai că « Stărostia cea mare din București înființată pe temeiul art. 162 din Regulamentul Organic se desființează pentru totdeauna », ceea ce era și logic, pentrucă funcțiunile acestuia puteau fi îndeplinite, tot atât de bine, de către noua instituție.

Intre timp, prin procesul-verbal din 11 Octomvrie 1859, încheiat de marele vornic al Capitalei și de către primul staroste, se face alegerea celor doisprezece membri « pentru comitetul commerciale » în persoana următorilor staroști: Ghiță Coengiopolu, starostele lipscanilor; Petru Rădulescu, starostele cojocarilor subțiri; Iordache Şerbănescu, starostele argintarilor; Enache Pancu, starostele de mărchitani; Ion Costantin, staroste de șelari; Ion Sotir, staroste de brașoveni; Dimitriu Lucovici, staroste de cireșari; Ch. Neagu Oprescu, staroste de cavafi; Nicolae Ioanovici, staroste de pantofari; Dobre Nicolau, staroste de dulgheri; George Dimitriu, staroste de șalvaragii și Christea Nicola, staroste de

---

[1]) *Ibidem*, fol. 27.
[2]) *Ibidem*, fol. 43.
[3]) *Ibidem*, fol. 44.
[4]) *Ibidem*, fol. 22.
[5]) *Ibidem*, fol. 49.

brutari [1]). Alegerea e confirmată și de Ministerul de Finanțe care, comunicând hotărîrea sa Vorniciei Capitalei, o ruga să aducă la cunoștință celor aleși « că îndeletnicirea d-lor este provisorie și că Guvernul s'a îngrijit a pregăti cuvenitul proect de lege pentru instituirea unei Camere de Comerț în asemănare cu Camerele de asemenea natură din statele europenești » [2]); provizorat care fu de lungă durată deoarece nu pare că proiectul ar fi fost depus în desbaterea Parlamentului, de cât în 1864 când cu oareșicare modificări fu întrupat în «Legea pentru înființarea Camerelor de Comerț», promulgată la 2 Octomvrie acest an. Ori, nici această lege, nici în cuprinsul ei, nici în dispozițiile transitorii, nu prevede nimic relativ la bresle, staroști sau mai marele staroste.

Și atunci, dacă inițiativa se datorește breslelor; dacă acestea, prin instituția ce propuneau, înțelegeau să colaboreze cu guvernele; dacă nici proiectul din 1859 și nici legea din 1864 nu amintesc cu nimic despre sistemul existent al breslelor, acest fapt nu se poate interpreta că aceste Camere de comerț au « ramplasat » breslele, ci că, legal, ele au continuat să existe alăturea de dânsele, colaborând cu ele, așa cum a fost primul gând al breslașilor inițiatori. Prin urmare, N. Kretzulescu era pe drumul drept când înclina către păstrarea sistemului breslelor și nu Consiliul de miniștri, care atât de nedibaciu își motivează jurnalul său.

Cu toate că dreptatea era de partea breslașilor, niciun glas nu se ridică spre a protesta contra măsurii guvernului; nu atâta din Moldova, unde de fapt breslele dispăruse una câte una, după ce se sbătuse ani de-a-rândul între invazia străină și autoritățile neînțelegătoare sau interesate, dar nici din Țara-Românească nu se aude vreo protestare, cu toate că în ultimii zece ani o reorganizare a acestora începuse să se afirme. Numărul redus de bresle, cu un și mai redus număr de breslași, desbinările dintre aceștia din urmă pe motive de ordin politic, marele număr de străini, înstăriți și atotputernici în fața oamenilor zilei, vorbind în numele progresului și civilizației, indiferența marii mase consumatoare, vor fi fost motive suficiente de convingere că o reacțiune nu putea folosi. Au plecat breslașii noștri capul și istoria lor s'a închis. Încetarea din viață a lui Alexandru Ioan I Cuza, la Heidelberg,

---

[1]) *Ibidem*, fol. 25.
[2]) *Ibidem*, fol. 26.

la 2 Mai 1873; aducerea în țară a rămășițelor lui pământești, la 27 Mai și înhumarea lor, două zile mai târziu, la Ruginoasa; încetarea din vieață, la Paris, la 25 Mai, a fostului domnitor George Bibescu; încetarea din vieață, în lunie, a Mitropolitului Andrei Șaguna, fură evenimente ce aruncară un întins și simțit doliu asupra întregii țări, acoperind cu totul amintirea incidentului dela Giurgiu și literele unui jurnal al Consiliului de Miniștri, aruncat în rafturile unei arhive.

A fost hărăzit se vede, ca odată cu trecerea în lumea amintirilor a acestor mari figuri ale neamului nostru, să le însoțească și rămășițele sforțării de veacuri a acelor credincioși și neobosiți strămoși, cari au încercat să ne transmită un negoț și o industrie românească.

ANEXE

ANEXA Nr. 1

REGULAMENTUL DIN 1 IANUARIE 1586 AL FRĂȚIEI ADORMIRII MAICII DOMNULUI DIN LWOW[1])

Ioakim, prin mila lui Dumnezeu Patriarh al Marii Antiohii și Ciliciei, Iberiei, Siriei și a tot Răsăritul.

Prin blagoslovenia Domnului Dumnezeu Tatăl și prin harul Domnului nostru Isus Hristos și puterea Sf. Duh, prin rânduiala lui Hristos și prin poruncile apostolice, prin tradiția sfinților de Dumnezeu purtători Părinți, după Evanghelia lui Hristos și prin învățătura apostolică; se predă bisericii lui Hristos toate cele poruncite în lege ca să le păzească pentru popoarele cele de Hristos imitatoare și ortodoxe, ca, trăind vrednici de chemare și o vieață fără de prihană, să se învrednicească a asculta dela Hristos glasul cel bun, cu înfricoșată judecată.

Smerenia noastră, din harul și darul celui prea sfânt și de vieață făcător, dat de către Hristos mântuitorul, sfinților săi ucenici și apostoli, pentru ca noi smeritul cu duhul, Ioakim, din mila lui Dumnezeu Patriarh al Antiohiei, după rânduiala lui Hristos și a tuturor sfinților, urmând economiei și, prin tradiția cea dela apostoli și sf. Părinți, fiind rânduiți să priivim la biserica lui Hristos cea universală, apostolică și egumenică a ortodoxiei, și ajungând eu în pământul rusesc, la Ștefan cel păzitor de Dumnezeu și iubit de Hristos Rege al Poloniei și Mare Duce al Litva-

---

[1]) Acest text, redat în idiomul ruso-lithuaniano-polon al timpului și în limba greacă, se găsește în *Diplomata Statutaria a Patriarchis Orientalibus confraternitati stauropigianae Leopoliensi a. 1586—1592 data*, redat de Dr. Isidorus Szaraniewicz, Leopoli, 1895, vol. II, pp. 3 și urm. Traducerea, făcută după textul grec, o datoresc bunăvoinței S. S. Părintelui Cicerone Iordăchescu, profesor la Facultatea de Teologie a Universității din Iași.

niei, Prusiei și celorlalte, am venit în orașul Lwow, Episcopia Galiției, Liovului, Cameniței-Podolsc, în episcopatul lui Ghedeon Balaban, în anul dela întruparea lui Isus Hristos, 1586 Ianuarie 1.

In vremea aceea au venit la noi și la judecata cea spirituală cetățenii Liovului, toți deodată, ctitori ai bisericii Adormirii prea curatei Maice a Domnului, din Lwow, voind să întemeieze frăția uniți prin dragostea cea sufletească, urmând poruncilor legii lui Dumnezeu, bine plăcută lui Dumnezeu în Treime și prea Sf. Maicii Domnului nostru Isus Hristos, în cinste și slavă sfinților bineplăcuți lui.

Din această cauză noi smeritul prin harul Sf. Duh, după rânduiala Domnului nostru Isus Hristos, prin voința sfintelor Scripturi celor inspirate, rânduim cu păstorească economie și binecuvântăm pe cei ce se vor sili, în astfel de frății sufletești, să trăiască după Evanghelie, potrivit canoanelor și învățăturilor apostolilor și a sfinților părinți și am dat această carte pentru aducere aminte tuturor cetățenilor ortodocși creștini ai acestui loc, de apururea, ca toți ce trăesc în acest pământ cu biserici ortodoxe să o facă, în credință și în dragoste, după legea bisericii celei ecumenice a lui Hristos și după tradiția părinților, judecată dreaptă și milostenie spre folosul fraților celor lipsiți și pre cei buni să-i fericească, iar dela adevăr neabătându-se, după lege să trăiască și să fie crescuți iar pe cei ce nu se pocăesc să-i depărteze dela biserică precum se scrie în lege; ci prin alegere vei mustra pe fratele tău și nu vei da pe el vina, căci însuși Hristos, în Evanghelie a spus: « Dacă îți greșește fratele tău, îl judecă pre el numai între tine și el și, dacă ascultă, ai câștigat pe fratele tău, iar dacă nu ascultă, ia cu tine încă pe unul sau doi pentrucă prin gura a două sau trei mărturii stă tot cuvântul; iar, dacă nu ascultă nici de ei, spune-l bisericii, care înseamnă unirea poporului, frăției bisericii, căci voi sunteți biserica lui Dumnezeu cea vie; iar, dacă nu ascultă de biserică să-ți fie ca un păgân și vameș », adică un necredincios și cu totul vinovat, căci n'a crezut pe fiul lui Dumnezeu, și nu va vedea viața ci mânia lui Dumnezeu va rămâne asupra lui. Apostolul Pavel poruncește însă ca pe unul ca acesta să-l dai lui Satan. Scoate-ți pe cel rău din mijlocul vostru ca pe un fruct stricat; înlăturați pe tot fratele care nu merge după rânduială. Când înlăturați pe cel rău, celui bun i se deschide cerul pentru

dragostea lui Dumnezeu. Din cauza aceasta însuși Hristos a spus: « Eu și Tatăl meu vom veni și vom rămâne într'înșii ».

Și despre milostenia bisericii, precum se scrie în sfintele canoane apostolice (canon 58), averea bisericii este averea celor săraci, protecția celor orfani, a celor bătrâni, slabi și căzuți în boală; hrana celor săraci și a tuturor copiilor; îndestularea celor străini, a celor orfani și nevoiași; ajutorarea văduvelor; zestrea fecioarelor; răscumpărarea celor nedreptățiți; ajutorarea celor în încercări,în închisori și temniți; îndreptarea celor în suferință; întoarcerea celor prinși; acoperământul celor ce mor în sărăcie; mângâierea celor ce stau în biserică și în retragerile mănăstirești; scăparea și adăpostul celor vii; amintirea celor morți. Din această cauză și de aceea poporul a dat avutul lui în grija bisericii.

Obiceiul ne îndeamnă ca să păzim această mult plăcută lui Dumnezeu frăție, după rânduiala care mai jos urmează.

Adunându-se frații la ziua hotărită, în casa frățească, cu dragoste și cuviință unul pe altul silindu-se să cinstească, arătând cele frățești în fața lui Dumnezeu și a oamenilor și cel ce nu se va gândi la aceștia va fi un tăgăduitor de credință și mai rău ca un necredincios.

Și au a se întâlni frații când li se trimete semnul, la patru săptămâni și când va fi nevoie și se va întâmpla, și fiecare frate va fi dator să dea jumătate de gros la adunarea frățească, la patru săptămâni, și, dacă cineva dorește să intre de asemenea în această frăție, fie cetățean sau străin sau rudă, fie din orice loc și vrâstă, chiar și oricine dintre străini, e dator să dea la intrare șase groși. Și, oricare frate are o casă mai mare în această frăție, acela trebue să depună, la vreme, în lada frățească, șase groși. In fiecare an frații își aleg lor patru conducători, încredințându-le toate bunurile frăției bisericii. Lada va fi în paza celui mai bătrân dintre conducători, iar cheile la cel mai tânăr dintre dânșii, iar socoteala o vor face frații cei mai mari în fața celorlalți, dând la vreme socoteala lor. Iar dacă cineva vrea să fie mai mare, să fie tuturor slugă, după Evanghelia lui Hristos. Și pe care frate doresc frații să-l alegă staroste, iar acesta nu voește, fără o cauză serioasă, să fie îndatorat a da trei măsuri de ceară. Și frații mai mari să păzească cu râvnă cele ce li s'au încredințat, căci blestemat este cel ce face lucrările Domnului cu nepăsare, iar pedeapsa comună a tuturora va fi închi-

soarea în clopotniță. Și când un frate necinstește prin cuvinte pre un alt frate în adunarea frăției, acela să se dojenească și, dacă continuă, să-l globească cu o piatră de ceară. Dacă cineva va spune cuvinte deșarte, de crâșmă, să fie globit cu un fund de ceară, pentru ca niciun cuvânt să nu iasă din gura lui care să fie neplăcut și o corupție pentru suflet și pentru trup. Adunându-se frații la timpurile cuvenite și neavând de lucru, să cetească cărțile sfinte și unul cu altul să se sfătuiască cu ascultare. Dacă un frate știe pe un alt frate că este în vină, să nu-l ascundă, ci să-l arăte în fața frăției pentru ca să fie dojenit; și cine va ascunde vina celui vinovat, acela se va pedepsi după cum vor socoti frații. Iar dacă vreunul dintre frații conducători se află în vină, pentru aceeași abatere ca și frații mici, fratele mai mare se va pedepsi de două și de trei ori mai greu, pentrucă este vrednic de cinstea pedepsei. Iar dacă un frate a fost pedepsit cu închisoare sau altfel, și se va pocăi, soarele să nu apună în mânia lui.

Acel frate care nu se va desvinovăți să aducă doi frați drept garanție la a doua adunare și să fie judecat de frații mari ca și cei mici; și, precum cei adunați sunt mai mici, și cei mari să hotărească la fel; și când un frate are vreo vină și nu recunoaște, să-și îndrepte vina, să plece să-și aducă doi frați în ajutorul lui. Iar toate lucrurile frăției să nu iasă pe ușile ei. Și cel ce va fi dovedit de doi marturi ca fiind vinovat, acela să fie pedepsit cu închisoare și o măsură de ceară, iar cel ce va înfrunta judecata frăției și nu se va pocăi până în patru săptămâni, acela să fie socotit ca necredincios, vinovat și exclus din biserică, după Evanghelia lui Hristos. Iar preotul să-l arăte în biserică, în fața tuturor și să-l excludă din biserică. Unul ca acela, după afurisenie, să fie socotit cu cei afurisiți. Excomunicați pe tot fratele căzut fără rânduială, spre a se rușina și nu-l socoti ca dușman ci îndemnați-l ca pe un frate. Iar dacă vreun frate este corupt, sau lacom, sau idolatru, sau hrăpăreț, să nu stați cu unul ca acesta. Toate cele ce nu-mi plac mie, lepădați-le dela voi spune Domnul. Și dacă din voia lui Dumnezeu se întâmplă unui frate vreo nenorocire sau vreo slăbire și nu are unde să trăiască, pe acela să-l ajute frații cu banii frăției și să-l îngrijească la boală. Și oricărui frate ce este în nevoie și primejdie dați-i bani fără a lua dobândă, iar pe cel pe care îl ajutați, nu țineți seamă de starea lui și nici de acei ce voesc a fi mai bogați că unii ca aceia sufăr a sărăcie mai prisoselnică cu voia lui Dum-

nezeu. Și orice frate creștin se va sfârși din această vieață, pe acela să-l îngroape frăția acelei biserici din orașul în care a fost iar lumânările frăției să fie în biserică, precum și la înmormântarea trupurilor celor morți. Iar când se va trimete semnul frăției pentru adunarea de patru săptămâni sau la o trebuință de înmormântare și un frate nu vrea să meargă din cauza ostenelii, să o spună fratelui mai mare, și, dacă n'a mers din neglijență, să fie pedepsit cu un fund ceară. La fel, fiecare frate să scrie în pomelnic numele tatălui, a mamei și a tuturor rudelor sale încetate din vieață, iar preotul acestei biserici a Adormirii prea curatei Maicii Domnului, va avea pomelnicul acestei frății ca să-l pomenească la timpul cuvenit și la patruzeci de zile după tipicul bisericii. Și în fiecare an să fie două leturghii pentru toată frăția, pentru sănătate și pomenire și pentru cei săraci.

De aceea și noi Ioakim cu mila lui Dumnezeu Patriarh al marei Antiohii, trimes de Sinodul Patriarhilor, rânduim prin puterea lui Dumnezeu să se păzească aceste rânduieli în veac și prin puterea acestei frății să convingă pre cei potrivnici, în numele lui Hristos și să păzească toată rânduiala bisericii. Iar pe care frate îl exclud din biserică, prin preotul respectiv, pe acesta, primul părinte și episcop să nu-l binecuvânteze până ce nu se va pocăi în fața frăției. Și pe orișicare în acest oraș și în biserică l-au știut și auzit, precum și în alte frății, că trăește împotriva legii, sau lumește sau sufletește, pe presviter, sau preot, sau diacon sau alt cleric, pe aceștia să-i convingă prin cuvinte și prin scripturi ca să se pocăiască; iar dacă se află potrivnici adevărului din lege, să-i spună episcopului; iar episcopul, dacă se opune și el legii adevărului și nu conduce biserica după lege și canoanele sfinților apostoli și sfinților părinți, făcând nedreptate celor drepți, întărind răutatea celor nelegiuiți, un astfel de episcop se va socoti ca dușman al adevărului.

Dacă vreun frate a fost acuzat în fața episcopului de către frăție, nu poate fi judecat de către acesta până ce toată frăția nu va fi față și frații, împreună cu episcopul, să cerceteze vina acuzării și să judece după canoanele sfinților părinți.

Dacă în alte locuri se va ști sau auzi de preoți în neorânduială sau și din frați și din mireni și pe aceia trebue să-i îndemne creștinește prin scris și să-i apere. Iar dacă se află unii potrivnici și cari nu se supun episcopului, să-i arăte pre unii ca aceștia.

Şi dacă încă se află într'un loc oarecare vreo frăție și frații nu au mers după legea acestei frății a bisericii, pe care noi mai înainte am avut-o la Leopole, să nu se opună nimeni, nici să înșele pe vechea frăție care nu e destul de bine cunoscută de unii episcopi, rânduim ca toți să se supună frăției din Lwow. Şi încă, toate cetățile ce au asemenea frății legale, trebue să recunoască la locul ei și să trăiască după vieața preoților ca și a laicilor și să nu ascundă toate amoliile ci s'o mărturisească bisericii.

Iar dacă un preot se află beat în crâșmă să fie dovedit cu doi marturi creștini și arătat episcopului. Şi dacă preotul este mag sau descântător sau întrebuințează magie în biserică sau la țară, sau el s'a dus la aceștia sau a trimes pe cineva, sau a căsătorit o fată răpită, sau e bigam, sau e precurvar, pentru aceasta, doi, trei marturi și să-l declare episcopului cu el să facă judecata după legea sfinților părinți. Şi, dacă într'un loc sau la țară este un descântător sau descântătoare, vase ale diavolului, pe aceștia dovedindu-i să-i declare frăției și episcopului spre a-i scoate din biserică. Şi pre acei cari rătăcindu-se de către diavol, se duc la magi sau descântători, sau iau mită, nu numai că fac acest lucru dar și acei cari vor vrea să o facă sunt vrednici de moarte. Să știți deci că cei nedrepți nu vor moșteni împărăția cerurilor, căci tot cel ce numește numele Domnului trebue să stea departe de nedreptate fiindcă însuși Domnul nostru Isus Hristos va spune la înfricoșata judecată: Duceți-vă dela mine cei ce faceți nedreptate căci niciodată nu v'am știut pre voi.

Rânduesc la toată vrâsta bărbaților creștini ca adunându-vă la preot sau la frăție să cetiți sfintele Scripturi, legea veche și cea nouă, după predania sfinților părinți și adunându-vă la agapă, nu în beție, ca în crâșmă ci ca într'o adunare frățească, nu în beție, ci în slava lui Dumnezeu, vorbind în pslami și imnuri și în cântări duhovnicești și cântând psalmi și imnuri în inimile voastre Domnului.

Toate aceste scrise, așa cum cere legea, episcopul nu se va opune acestei rânduieli dată de noi în chip spiritual acestei biserici de apururea, nici nu se va opune cineva dintre acei ce au stăpânirea lumească după obiceiul acel dinafară, ci legii acesteia spirituale scrise, să se supuie toți fără cârtire.

Cel ce s'ar împotrivi ei, să-l deslege pe el de legea spirituală sau arhiepiscopul sau protopresviterul, sau preotul sau diaconul

sau orice alt cleric al bisericii, fie dintre cei conducători, fie dintre cei lumești, asupra unuia ca acestuia să nu fie binecuvântarea noastră ci blestemul tuturor celor patru patriarhi ecumenici și blestemul sfinților de Dumnezeu purtători părinți ai sinoadelor ecumenice, și binecredincioșii lui Dumnezeu și harul Duhului Sfânt să fie asupra tuturor celor ce cred în poruncile lui și asupra celor ce fac voia lui și binecuvântarea părinților dela cele șapte sinoade ecumenice și binecuvântarea celor patru patriarhi și binecuvântarea lui Ioakim, Patriarh al Marii Antiohii în Hristos Domnul nostru căruia i se cuvine slavă în veci. Amin ».

ANEXA Nr. 2

POMELNICELE DIN CATASTIHUL BRESLEI BLĂNARILOR ŞI COJOCARILOR DIN SUCEAVA REINNOIT LA 1 IANUARIE 1673 [1])

Aici Domnii Moldovei
(зде господарѣ молдавскои)

(fol. 7)
Bogdan Voevoda
Ştefan Voevoda starago 6965
Bogdan Voevoda сѣкнаг
Petră Voevoda
Alexandru Voevoda
Bogdan Voevoda sin ego
Tomşa Voevoda
Petru Voevoda
Iancul Voevoda
Aron Voevoda
Răzvan Voevoda
Eremia Voevoda
Simeon Voevoda brat ego
Constantin Voevoda săn Eremie Voevoda
Alexandru Voevoda brat ego
Bogdan Voevoda tij brat ego
Mihail sin ego
Petru brat ego
Gavril brat ego
Ştefan Tomşa Voevoda
Radul Voevoda
Gaspar Voevoda
(fol. 7 v.)
Alexandru Voevoda
Moisei Voevoda
Miron Barnovski Voevoda
Vasilie Voevoda
Gheorghe Ştefan Voevoda
Ghica Voevoda
Gligoraşco sin Ghica Voevoda
Dabijia Voevoda
Duca Voevoda
Iliaş Voevoda
Ştefan Petru Voevoda sin Petriceico [2])
Cantemir Voevoda

---

[1]) Academia Română, Ms. 670, fol. 7 şi urm.

[2]) Aici se termină pomelnicul domnilor scris la 1673. Domnii care urmează sunt adăugaţi la 1715 de Ioan Dichiul.

Costandin sin Duca Voevod
Antioh sin Cantemir Voevod
Mihail Racoviță Voevod
Neculai Alexandru Voevod
Dumitru sin Cantemir Voevoda

(fol. 8) *(fol. 8 verso)*

Aici boerii mari și mici
(зде болѣръ велици и малысе)

Arboure hatman
Avraam tij
Mihail tij
Dan tij
Sturzia tij
Vasilie Bălțatul
Eremia tij
Vartic tij
Iurașco sn. ego
Ionașco brat ego
Lupul tij brat ego
Nicula hatman
Gheorghii tij
Radul sn. ego
Semeon săn ego
Balica hatman
Isacŭ săn eg.
Andreiu tij
Orăș tij
Beldiman tij
Nicoriță tij
Costin tij
Gavriil
Ursu vel dvornic
Mărzea tij
[...]ndi
[.....] vel logofăt
[.....] tij
Gheorghie tij
Tăutul tij
Stroici vel logofăt
Bărlădeanu tij
Vasilie hatman brat Ștefan Vv.
Golăe tij
Dumitrașco tij
Toader Moghilă vel postelnic
Dragan
Toader
Pătrașco
Gavril războianul tij
Toader
Boul vistiarnic
Măteiaș logofăt
Ureache vel dvornic
Crstea tij
Grigorcea tij
Bilăi tij
Dragan Tăutul logofet
[Mo]țoc vel logofet
[Barno]vschi vel postelnic
[Chiri]ța tij
[....]adria visternic
[Dimi]trie postelnic
[Barnov]schie părcălab Hotin
Nicoar Prăjăscul vel [...]
[Dumi]trașco tij

(fol. 9 nescris)

(fol. 9 verso)

Aici se trec Mitropoliții
(зде написашес митрополити)

Gheorghie Mitropolit Moghila
Theodosie Mitropolit
Anastasie Mitropolit
Gheorghie Mitropolit
Theofan Mitropolit
Nicanor Mitropolit *ot Agapie*
Mâcarie Mitropolit
Theofan Mitropolit *ot Slatina*
Varlaam Mitropolit *ot Secul*
Ghedeon Mitropolit *ot Secul*
Sava Mitropolit *ot Secul*
Dosofteiu Mitropolit *ot Pobrata*
Ghedeon Mitropolit ot Agapie [1])
Sava Mitropolit ot Putna
Misail Mitropolit ot Săcul [2])
(fol. 10) nescris.

(fol. 10 verso)

Aici se trec Episcopii
(зде епископи написашес)

Theofan Episcopă
Macarie Episcopă
Eftimie Episcopă
Isaiia Episcopă
Ghedeon Episcopă
Agafton Episcopă
Mardant Episcopă
Amfilofie Episcopă
Efrim Episcopă
Ioan Episcopă
Mitrofan Episcopă
Pavel Episcopă
Efrim Episcopă
Anastasie Episcopă
Evloghie Episcopă [3])
Pahomie Episcopă ot Neamțu
Calistru Episcopă ot Putna
Sava Episcopă ot Păngărați
Ivrestu Episcopă ot Săcul [4])

Aici egumenii eromonahi
(зде егѹмени и ерѹмоноχї)

Gherman ot Putna
Pahomie tij
Calistrat tij
Silioan tij

[1]) Pomelnicul acesta al mitropoliților se termina cu Dosoftei. Tot ce este subliniat e scris de mâna Mitropolitului Ghedeon, care se trece singur în pomelnic.

[2]) Aceste două nume sunt adăugate în pomelnic, la 1715, de către Ion Dichiul.

[3]) Cu Evloghie se termină pomelnicul episcopilor din 1673; ultimii patru sunt adăugați de Ion Dichiul în 1715.

[4]) Pomelnicele de până aici se găsesc în Ms. 673 al Academiei Române

Efrem tij	Evloghie
Theofan ot Putna	Silivan ot Solca
Ioachim dechiu ot Mitropolie	Gligorie ot Răşca
Macsin tij	Nicolae [ot] Zlataust (?)
Macarie tij	Ghedeon
[R]afail ot Homoru	Mitrofan ot Dra[go]mirna
[R]afail ot Pandacratie	Ghedeon ot Solca
[K]iril ot Săcul	Veniamin
[T]arasie ot Voroneţ	Tudosie
[..].....(?) tij	Pavăl ot Sucevița
[V]alerie dichiu ot Mitropolie	Melentie
[D]aniil ot Pandocratră	Todosie ot Dragomirna
[?]phos tij	Avramie
[Gr]igorie tij	Veniamin
[Io]an tij	Tofan ot Solca
[Theo]dosie tij	Sava clisiarh ot Putna [2])
[Ser]afim [....] [1])	
.....	
Neofit ot Putna	Ioan dichiu ot Suceava de
Nicodim	postrig ot Moldavița vleat 7224
Istratie	(=1715) Dechemvrie 5 deni, în
Filoteiu ot Moldouviț	zilele Măriei Sale lui Neculai-
Afanasie	Vodă, fiind preosfințitul Kir
Grigorie ot St. Ilie	Ghedeon Mitropolit țării Mol-
Serafim ot tam	dovei.

(fol. 5)

Aici se scriu popii din tărg [3])
(зде написашс попы от тръг)

Pop Dragan	Pop Simion
Pop Onciul	Pop Isac
Pop Feteon	Pop Grecia

[1]) Acad. Rom., Ms. 670, fol. 4 verso.

[2]) Această foaie de pomelnic, începând cu «Neofit ot Putna» dimpreună cu însămnarea dichiului Ioan, formează fol. 11 și 11 verso al Ms. 673 dela Acad. Rom.

[3]) De aici încolo foile sunt din Ms. 670 al Acad. Rom.

Pop Nicolae Hrișcă
Pop Giurgea
Pop Măteiaș
Pop Hilip
Pop Domșia
Pop Ghiril
Pop Procpie
Pop Luca
Pop Ion
Pop Măteiu
Pop Gheorghie
Pop Nicoară
Pop Grigorie
Pop Nichifor
Pop Grama
Pop Drăguș
(fol. 5 verso)
Pop Glonțul
Pop Toader ot Petca [1])
Pop Vasilie Potlog
Pop Manoil
Pop Andreiu
Pop Tănasie
Pop Ignat Vlașco
Pop Gheorghie ot Mitropolie
Pop Simion
Pop Lupul
Pop Gavril
Pop Dumitru
Pop Unțescul
Pop Gheorghie Star[ago]
Pop Toader
Pop Grigorie
Pop Spiridon
Pop Gligorie Pădur
Pop Ion ot Mitropolie
Pop Daniil
Pop Gheorghie Câțul
Pop Procopie ot Ețcan
Pop Gavril ot ....[2])

(fol. 6) nescris.

(fol 6 verso)

Aici se scriu diaconii
(зде написеашес левипси)

Diacon Alexa
Diacon Pătrașco
Diacon Filip
Diacon Vasilie Star[ago]
Diacon Ștefan
Diacon Costantin
Diacon Focșia
Diacon Vasilie
Diacon Grigorie Potlog
Diacon Mihail rășcovan
Diacon Gheorghie
Diacon Simion
Diacon Ionașco mă chiș
Diacon Luca
Diacon Ion star[ago]
Diacon Lupul [3])

---

[1]) Preot Toader dela biserica Sf. Vineri (Sf. Paraschiva).
[2]) Foaia, care probabil mai urma, s'a pierdut.
[3]) Restul probabil al pomelnicului e lipsă.

[Aici se scriu frații]

. . . . . .
Gheorghiță Iulăș blănar
Nacoul blănar tij
Lupul tij blănar sin Stan
Dumitrașco Hoge blănar
Eremia cojocar
Vlasie blănar
Dănilă blănar
Toderașco blănar biv șoltuz
Marco blănar
Ilie sn pop blănar
Vasilie sn Magher blănar
Vasilie sn Toader pușcar
Ilie sn Lazor blănar
Ursul ot Podgorii cojocar
Ştefan ot Put[na] cojocar
Iane sn Dima blănar
Nicolae cojocar ot Podgorie
Pascal sin Ştefan blănar [1])

(fol. 7)

Aici s'a scris ulița lui Crimca
(зде ѹаица крымкова написасѧ)

Ioan Crimca
Grigoriia sin ego
Ionașco sin Grigoria
Gheorghe Acostinieace
Iorga zet Turciul
Gheuca grec
Kira brat ego
Manea zet Onciul
Ionașco zlătar
Vasilie tij
Toader brat ego
Erimiia
Miho zet Gheorghie
Costantin șoltuz
Nica Colivanul
Ionașco sn Dumitru
Nica catitul
Chirița craveț
Toader Bolsun
(fol. 7 v.) nescris.

(fol. 8)

Aici s'a scris Podgoria
(зде написасѧ пѡдгорїѧ)

Ştefan Chițescul
Onciul vătăman
Drăgoman Tereșco
Onciul Petrecă
Andreiuca crăcimar
Radul aprod
Sofronie pușcar
Drăgăn măgiar

[1]) Pomelnicul blănarilor și cojocarilor are lipsă cam 1/5 din capul său, formând fol. 16 din Ms. 670, Acad. Rom., unde vădit s'a pus greșit când s'au legat foile râsâpite.

Istratie craveţ
Alexa aprod
Iacob (?) cărcimar
Focşea cărcimar
Grigorie posotâ
Lupul craveţ
Grigorie caţcon
Lazor cărcimar
Vasinco cărcimar
Ştefan măgiar
(fol. 8 verso)
Ieanco craveţ
Vasilie craveţ
Stan zet Chiţa
Buzdugan zlătar
Cristea
Ionaşco Untul
Dumitru star[ago]
Ionaşco Poprişor
Ştefan sin Pulenco
Vasilie frăiar
Ionaşco zet Văsilco
Anton vătah ot puşcar
Ilie sin Avraam
Bejan
Costantin Bebeg
Todercia ţârcovnic
Pantea suronar
Gheorghie Domşescul
Iacâm craveţ
Ilie craveţ
Grigorie Moşoiul
Gheorghie olarŭ

(fol. 9)

Aici s'a scris uliţa lui Mane
(зде ѹлица манева написасѧ)

Dumitru botnar
Nicula zet Moica
Ionaşco Beldea
Samoil cizmar
Eremia cizmar
Duca uşiiar
Ionaşco cmediţ
Pascal şoltuz
Drăguţul
Petria Ventilă
Stafie Grec
Lazor săn ego
Grigorie Dulvalmu (?)
Vasilie botezat
Grigorie caldarar
(fol. 9 verso) nescris.

(fol. 10)

Aici s'a scris uliţa Fruntea
(зде ѹлица фрѹнтѧ написасѧ)

Miha hagi
Stavăr cupeţ
Bulaiu dvornic
Enachii barbă lată
Ioane săn Tănasie
Coste zet Iordachii

Măron sin Cuciucŭ
Vasilie cupeț
Costantin vătah ot pușcar
Gheorghiță sin Zota
Ionașco sin Lupul cupeț
Năstasie dvornicŭ
Gheorghiță sin Necșul
Chiriac brat Mitropolit Dosoftei
Vasilie tij brat
Dobromir
Gheorghie abăgiul
Stahi Morozan
Ilie Cosoru (?)
Gheorghie B!er vătah ot pușcar
Ilie brat ego
(fol. 10 verso)
Costantin Turcul
Costantin craveț
Mihai zet Untul
Dumitrașco sin Botezat
Toder zet Botezat
Iorga sn Sima cupeț
Crăciun cizmar
Vasilie frăiar
Dumitru Domșescul
Fote bărbiiar
Ioniță tij
Petria aprod
Stan sărariul
Gligorii abăgiar
Gheorghie pușcar
Istratie craveț
Sofronie pușcar
Ionașco căldărar
Bursuc pietrarul
Enachii Șmaga
Toder bacal
I...sian (?) zet Vătah
Lupul sn ...(?)
(fol. 11) nescris.

(fol. 11 verso)

Aici se scrie ulița Sf. Vineri
(зде написашес блица петка)

Martin crăcimar
Suhuraski
Paul hoștinar
Ilea pușcar
Misail slug. logofet
Șerărița
Măteiu
Ghiurcâi
Gheorghie Leaspede
Martin pușcar
Pădure pușcar
Vicol bărbiiar
Căzacul
Chirilă robul
Ionașco brăhar
Mihail bărbiiar
Gheorghie zet Chiril
Chifa croitor
Radco slubar (?)
Pădurar sârarŭ
Foti zet ego
Miha chilomangul

(fol. 12)

Aici se scrie ulița Mitropoliei
(зде написашес ѹлица митрополиѣ)

Andronic țârcovnic
Vasilie star[ago]
Pănteleiŭ zlătar
Ionașco zet ego
Andreiu pisar
Semeon Grama
Grigorie pietrar
Onciul (?)
Dumitru
Dragan
Gheorghie Panait
Dobre crăcimar
Florea tălpălar
Toader scăuiar
Ionașco Penișor
Căzacul zet Mitropolit
Ștefan plăstar
(fol. 12 v.) nescris.

(fol. 13)

Aici ulița sf. Neculai
(зде ѹлица сфтыи николае)

Petrea Chirițoe
Moisea zugraf
Grigorie Cărăscul
Eremie Iulăș
Gangur zlătar
Nistor
Lupul ciubotar
Iane cupeț
Dumitrașco sin ego
Dima chichicear
Stan chichicear
Ionaș Gorcescul
Gheorghie bărbăiar
Gavril Lungul
Dumitru sin Drăgan
Ștefanco crășmar
Lazor cizmar
Anton ciobotar
Iacob zlătar
Grigorie Anton
(fol. 13 v.) nescris.

(fol. 14)

[Aici s'a scris ulița ....] [1])

Toader Mădăucă
Balan ciobotar
Eremia Țarâ
Tamaș soronar
Gheorghie Bolea
Cristea
Toader
Andreiu sorona[r

[1]) E continuarea unei uliți unde foaia principală s'a pierdut.

Siliona Basotâ
Toma surăna[r]
Toader săn Andreicu
Grigorie Medei
Ursea cizmar
Toader curălar
Ion curălar
Vasilie Gândac
Bilașco podcovar
Rusul cizmar
Bilăi cizmar
Miron ciobotar
[I]onașco pușcaș
(fol. 14 v.) nescris.

(fol. 15)

Aici se scrie ulița lui Ponea
(ЗД НАПИСАШЕС ЅАНЦА ПОНЕКА)

Sima herar
Ioan Drăgușescul
Gheorghie Tăbăică
Dumitru sin ego
Enachi ot Șarhorod
Iordachi catitul
Pavăl sin Jorjă
Căzacul
Toader Bosinz
Bolea șoltuz
Crâstea vameș ot Suceav
Lazăr tij
Gheorghie tij
Roman căldărar
Grigorie
Petrașco
[Șt]efan zlătar

(fol. 15 b)
Dumitru
Ionașco
Paul cizmar
Vinea Grec
Gligorașco zlătar
Drăgan zugrav
Trandafir cupeț
Enachi Șoltuz
Stoica surănar
Stan cupeț
Gheorghii
Gavril
Măteiu
Aplas cupeț
Lupul cupeț
Vicol cupeț
Timoftei
Gheorghie potcovar

(fol. 17)

[Aici s'a scris ulița ....] [1])

Lupul Pahulcea
Mavrodin
Eftimie podcovar
Căzacul tislar

[1]) E continuarea unei ulițe, al cărei nume și cap de pomelnic s'a pierdut.

One şoltuzul
Roman Zubrul
Focşia
Vasilie puşcar
Gheorghie abager
Vasilie Frămsiaţe
(fol. 17 v.) nescris.

(fol. 18)

Aici uliţa sf. Theodor
(зде ѹлица стыи ѳеѡдрь)

Sofronie zugraf
Onciul Costineasei
Vasilie Cloşcuţă
Chirilă şoltuzul
Nicolae brat Stafie
Stan comis
Toader (?)
Iacob craveţ
Drăgan ciubotar
Măhălache craveţ
Costin puşcar
Toader craveţ
Ştefan zet Turcul
Ursul cărciumar
Toader
Ionaşco
Ivaşcu olar
Gherghina cizmar
Ştefanco sin ego [1])

[1]) Aici se isprăveşte pomelnicul.

ANEXA Nr. 3

CATASTIHUL BRESLEI CIUBOTARILOR DIN BOTOŞANI (1764—1767)[1]

(fol. 1)

Gavriil cu mila lui Dumnezău Arhiepiscopu și mitropolit Moldaviei.

In zălile prea înălțatului și de Hs. Iubitoriuluĭ Domnului nostru Grigorie Alexandru Ghica Vvoda: cu mila lui Dumnezău Domnu țăriĭ Moldavieĭ, viind toț ciubotariĭ din târgul Botășeniĭ au jeluit Măriiĭ sale lui Vodă cerând ca și lor să li să întăriască obiceiul bresliĭ ciubotarilor din orașul Eșluĭ și fiind orănduiți la dumnealuĭ Costandin Caragea vel agă, prin cercetare ce au făcut și fiindu că și la târgul botoșeniĭ să află meșteriĭ ciubotariĭ cariĭ și aceștie cerșind ca asemene să li să înnoiască prin catastih obiceiul cel vechiu, Apucănduse și eĭ ca să prăznuiască făcând hram la zioa înnălțăriĭ Domnuluĭ și mântuitoriuluĭ nostru Is: Hs: sau socotit cum că cerirea lor este cu cale, li sau făcut și lor catastih ca să fie păzătă și a lor briaslă cum și alte bresle, întărind obiceiurile ce liau priĭmit cu toțiĭ care să vor însămna în catastihul acesta.

1. Pe starostele ce va fi toț săl cinstiască și să asculte iar cine va necinsti pe starostile și nu va asculta de dănsul, să aibă al globi starostile cu ciialalți meșteriĭ.

2. Care ucenicu va avea a să băga la meșteriĭ să aibă a veni la starostile cu stăpânul său, și să să tocmască [i]naintea staro-

[1]) Manuscript în Arhiva Mitropoliei Moldovei și Sucevei, Iași.

steluĭ, și a meștriilor și după ce va tocmi ucenicul, să de merul un ort starostel[ui] și tuturor meșterilor.

3. Pe ucenicu cel va smomi alt meșter și va fugi [de la] stăpănul său să aibă starostele a globi pe mește[rul] acela ce va smomi pe ucenicu și ucenicul să s certe iar acel meșter ce lar fi smomit să de gloabă [trei lei] [1]).

4. Ucenicul ce să va tocmi trei anĭ la stăpănul său [după] ce va înplini aceĭ treĭ anĭ, să maĭ slujască o giumătate de an și săĭ dea uceniculuĭ, treĭ = leĭ [simbria lui].

(fol. 1 verso)

5. Care meșter strein va veni de aiure, și va vre să s așeză în botoșenĭ cu briasla ciubotarilor, sau și din ucenici care va vre sa iasă meșteru deosăbi, să aibă a mergi la starostile și la breslaș ca săș ia voe dănduș bărbănța = cinci leĭ cu poclon cu tot, iar carele va fi ficior de meșteru știut de ciialalți, acela să de bărbănța doi leĭ și giumătate cu poclon cu tot.

6. Năimitul moldovan, de să va băga la arman să aibă a da herăe un ort ciubotarilor.

7. Cine va aduce ciubote de aiure de peste hotar ca să vândă la târgul Boteșeniĭ, să aibă a mergi la starostele și săș de poclonul doi ban de părechea de ciubote și așe să fie volnicu a vinde iar de va vinde pe ascuns, ciubotele acele să fie volnicu starostile cu meșterii să le ia toate să fie a breslii, și care meșter va cumpara pe ascuns să fie de mare certare și gloabă precum au fost obiceiul din vechiu, Așișdire și meșteriĭ cariĭ vor veni de pintralte târguriĭ să cumpere marfă ciubote, să de poclon pol ocă ceară la praznic.

8. Pentru că vaș cariĭ cumpără ciubote și vându să de pol ocă ceară la praznicu din an în anu după obiceiul vechiu.

9. Ciubotariĭ să fie volnici a lucra și tălpălărie după carte gospod precum liau fost obiceiul din vechiu [2]).

10. Când va veni poroncă domniască la starostele și va mergi starostele la casa vreunuĭ ciubotar să aibă a asculta de poronca domniască și de starostile, iar care nu va asculta de poronca domniască și de starostele să să certi și să s globască.

---

[1]) Complectările sunt făcute după catastihul ciubotarilor din Iași, cu care este identic.

[2]) Acest pont este șters cu aceeași cerneală.

11. Carele din meșterĭ va fi greșit adică va fi de [giu]decată să nu aibă a mergi pe la alte giudecăți ce [săi giudece] starostile cu breslașiĭ, iar de va avea vină [grea să vină la] Dlui Vornic de botoșeni să [giudece (?)].

(fol. 2)

12. Ciubotariul care va vre să s facă cavafc, să de una ocă ceară la praznic, iar carile din ciubotarĭ să va face pin taină tovarăș cu alt neguțitoriu, și dovedinduse, acela ciubotar să de cinci ocă ceară la praznicu și neguțitoriul ce întră la tovărășie cu ciubotariul iaraș să s globască.

13. Cavacul să nu aibă voe să umble pe la casă arvonind marfă făr de știre starosteluĭ și a breslașilor, iar armeniĭ și jădoviĭ, cariĭ vor vre să cumpere ciubote, să fie volnicĭ a cumpăra cât de multe însă voe să nu aibă a le vinde aice alăturea cu ciubotariĭ, ce să le ducă la alte târgurĭ să le vândă, cum și alți neguțătorĭ aseminea să urmeză, iar de vor face vre uniĭ îndrăznială să vândă cu taină, uniĭ ca aciia să să globască, și nici de cum să nu li să de voe să vândă făr de cât numaĭ briasla ciubotarilor să vândă ciubote.

14. Neguțitoriĭ streinĭ ce vor vre să cumpere ciubote, la care meșter vor merge, acela meșter să miargă să arate starosteluĭ, și starostile să oranduiască la toți câte puțintele să vândă, iar nu numai unul, iar de va face vre un meșteșug ca să vândă numai el și să nu arate starosteluĭ și celoralalți breslașĭ [acela] meșter să fie de certare, și să de și [cinci ocă] ceară la praznicu.

15. Nici un meșter să nu aibă voe să vândă ciubote a jidovuluĭ sau armanuluĭ, iar care să va afla făcând vicleșug, să să certe unul ca acela și să [de] cinci ocă ceară la praznicu.

16. Cizmarii săș păzască cizmăriia, cum și ciubotariĭ ciu botăriia, să nu aibă voe a lucra teletinĭ sau iminiĭ sau opincĭ nici să vândă după [cum au] fost *(fol. 2 verso)* din vacu, iar de vor îndrăzni vre uniĭ să să certi și să s globască, iar ciubotariĭ să fie volnicĭ a cumpăra pieĭ păzând a sa rânduială.

Acesti bune obiceaiurĭ ce sau așezat maĭ sus în catastihul acesta, precum au legat și au întărit alți preosvințiți mitropoliți ce au fost inaintea noastră, și noĭ întărim și legăm, nimine din staroștĭ ce vor fi, sau dintralți breslaș, să nu străce așezare aceasta și

obiceiurile lor nicĭ odată în vecĭ, ce maĭ vărtos să întăriască fieștecariule pentru a sa vecinică pomenire, iar cariĭ sau din starosti ce vor fi, sau dintralțiĭ vor pricinui înpotriva aceștiĭ așezărĭ și înpotriva prazniculuĭ spre al săvărși, uniĭ ca aciia să fie blăstămațĭ de domnul dumnezău, și de preacurata a sa maică, de slăviții = 12 = apostolĭ și de = 318 = svinți părinți de la Nekeia, săĭ lovască bubele luĭ Ghiezi și cutremurul luĭ Cain, ostenelile și sudorile lor să fie spre pierzare, în toată viiața lor procopsală să nu vadă, iar carii să vor sili sprea întărirea și paza a aceștiĭ așezărĭ și milostivul dumnezău săĭ erti și săĭ isbăvască de tot răul și în ceriu să aibă cu dreptiĭ odihnă. Amin.

(Fără dată și fără semnătură)

(fol. 3 verso)

Ambrosie cu mila lui Dumnezeu ..... mitropolit .....[1]) *și exarh eparhiilor mitropoliei Moldaviei.*

Fiindcă au venit la noi toată breasla ciubotarilor din tărgul botoșaniĭ, cerând ca să li să întărească acest catastih cel au tras copie aseamenea de pe catastihul cel veachiu a ciubotarilor din tărgul iașiĭ. Deci fiindcă în zilele mariĭ înpărăteasii noastre Ecateriniĭ Alexievniĭ doamniĭ și stăpăniĭ pămăntuluĭ acestuia în anul = 1789 = am eșit cu puteare Devanului la trebuința exersieĭ a eparhiilor mitropolieĭ îndatorit fiind a pune la buna rănduială ceale ce pot sluji spre a pricinui folos vieții și sufletului. Iată dar că socotindusă cu cale cearirea lor fiindcă și breasla aceasta de mila lui Dumnezeu sau înmulțit și sau întimiiat, căt au venit la numărul de șesăzeci și mai binĭ. De nu vor păzi întocma catastihul după cum scrie carĭ iaste din vechiu hotărăt și carĭ acum singurĭ cu marĭ mulțemire cu toțiĭ lau priimit. Iată înpreună cu cealelalte

---

[1]) Cuvânt indescifrabil din cauza unei pete de apă. Ambrozie este mitropolitul rus care păstorește în Moldova «între 1788 și 1792», adus de ocupația rusească din acest timp. (Const. Erbiceanu, *Istoria Mitropoliei Moldovei și Sucevei*, p. LIX). Titlul din întăritura pusă pe catastihul calicilor din Iași este următorul: **Смиреныйй Амбросій Архіепископъ Екатеринославскій и Херсониса Таврическаго и Молдовлахійскія Ексархій Мѣстоблѣстителю.** (Acad. Rom., Ms. 128, fol. 22 verso). Documentul de față dovedește că Ambrosie începe păstoria sa în Moldova în anul 1789 și nu la 1788 cum afirmă C. Erbiceanu.

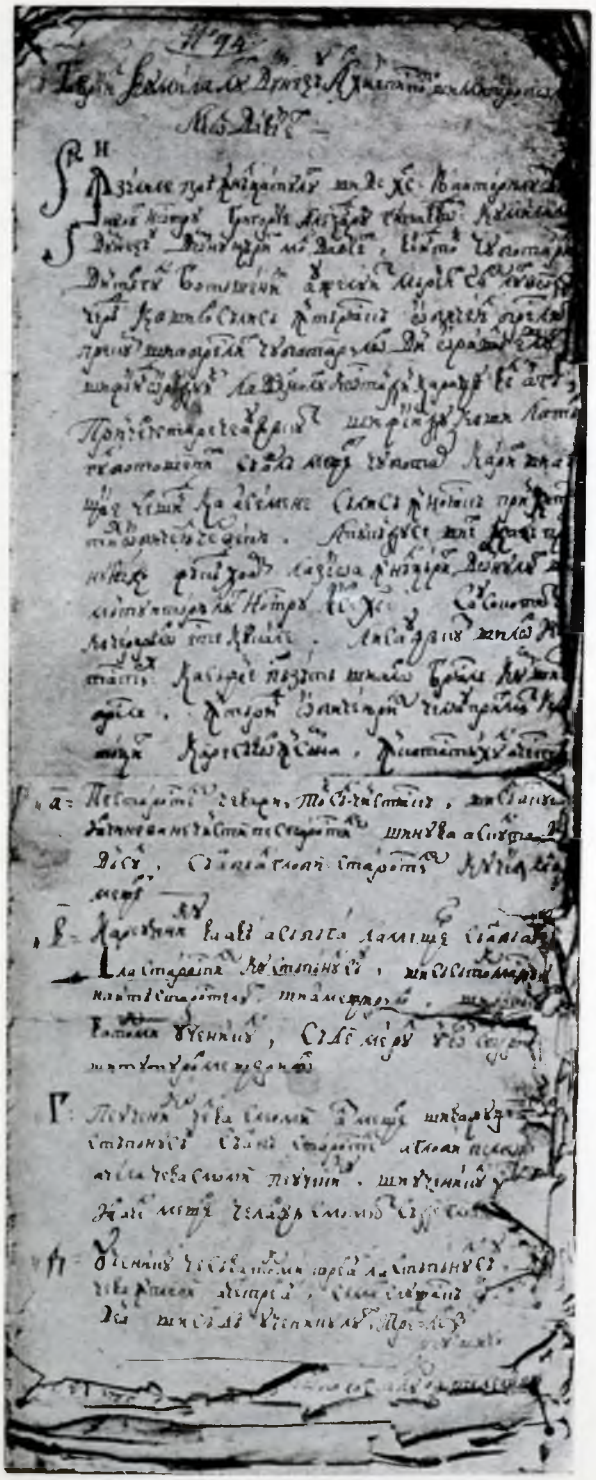

Întăritura Mitrop. Gavriil Calimach (Ms. fol. 1).

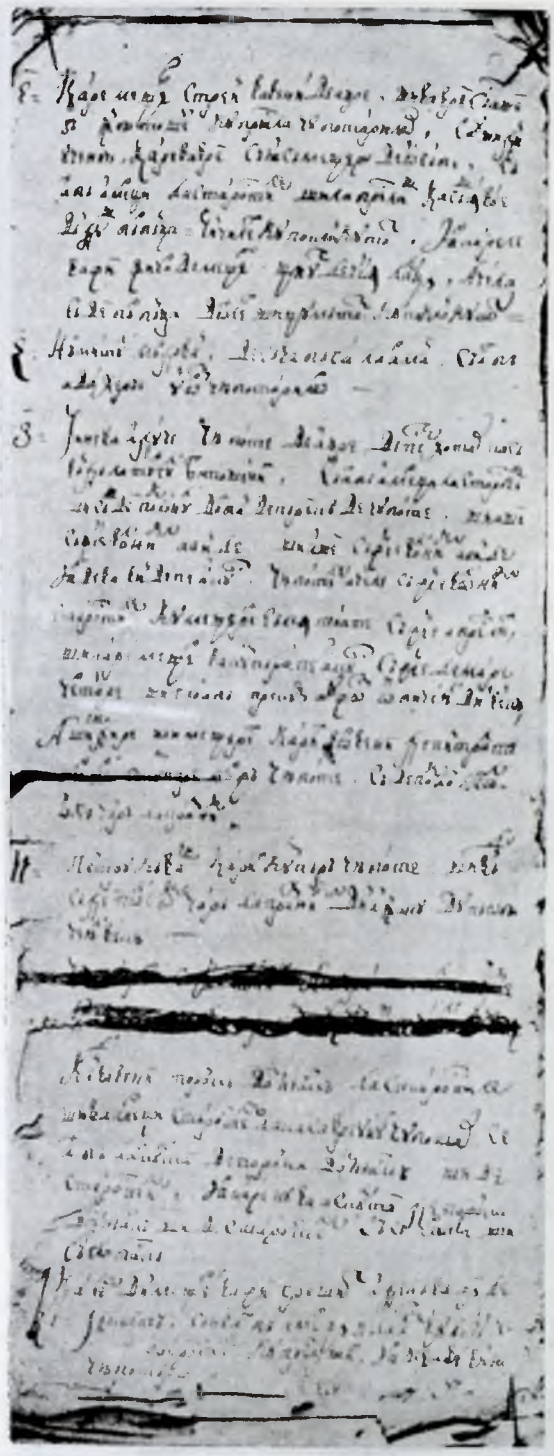

Intăritura Mitrop. Gavriil Calimach
(Ms. fol. 1 verso).

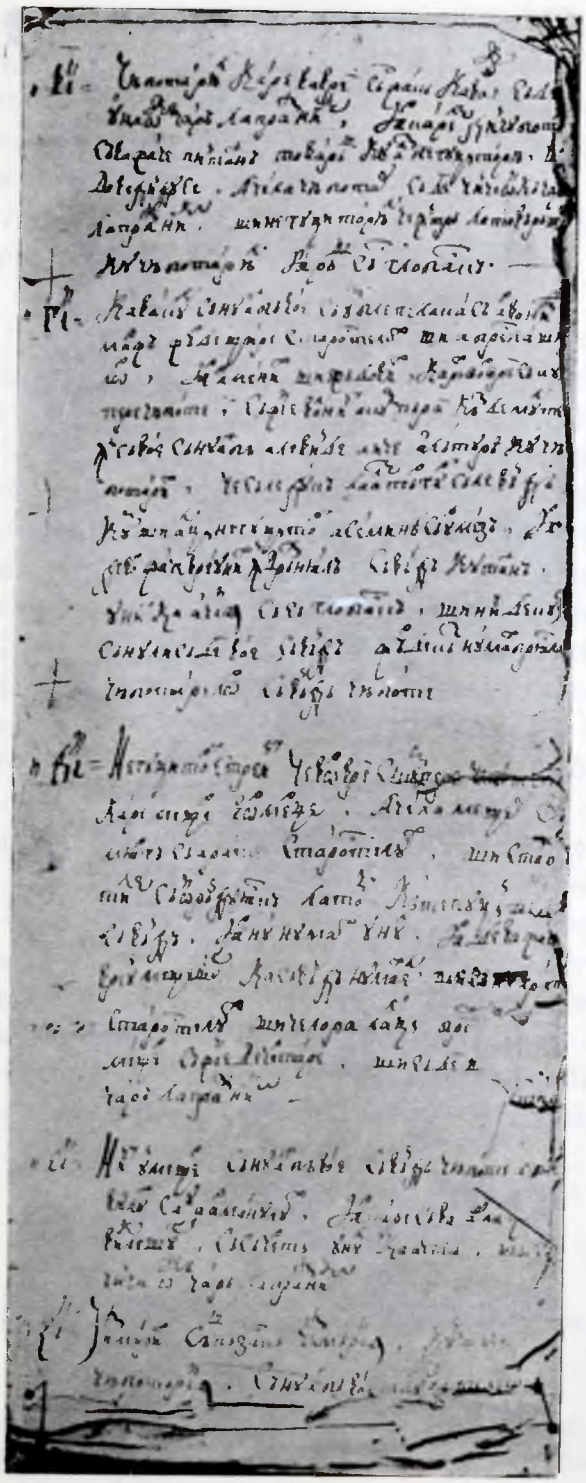

Intăritura Mitrop. Gavriil Calimach
(Ms. fol. 2).

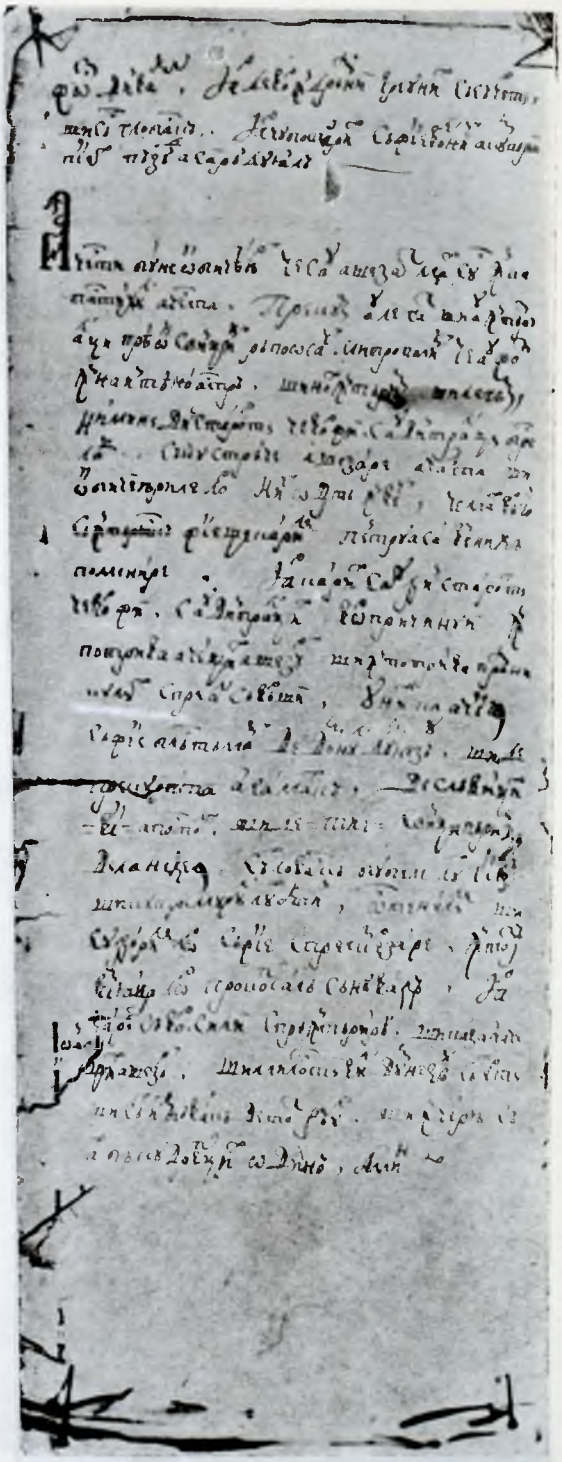

Intăritura Mitrop. Gavriil Calimach
(Ms. fol. 2 verso).

blăstămurĭ ce pomenesc maĭ sus a altor răposați arhiereĭ, zicem și noĭ, acel orĭ carĭ a fi răsvrătitor și stricător numitiĭ bresle și ponturilor hotărăte, se fie blăstămat de domnul dumnezeu și de preacurata a sa maică de slăviții = 12 = sfinți apostolĭ aĭ lui Hs: mântuitoriului nostru și de = 318 = sfinți părinți de la soborul Nicheiĭ, în viiața lor procopsală să nu vaze, ostenealele și sudorile lor să fie spre pierzare, fierul pietrile să putrezască și să să răsipască *(fol. 4)* iar trupurile lor să stea întregi și după moarte nedezlegate seĭ cuprinze bubele luĭ Giezĭ cutremurul luĭ Cain se aibă parte cu Iuda și cu procletul Arie cumplita osândire să nu iasă din casa lui și să fie sărmea fiilor lor, cum și de către smereniia noastră să fie blăstămațĭ. Iar careĭ vor urma dreptățiĭ urmând la toate după cum poruncești catastihul să fie ertați și blagosloviți. Amin. Drept aceaia binĭ iaste pentru cinste și interesul iar maĭ ales folosul sufletuluĭ vostru să urmați întocma catastihurilor breslilor voastre adecă ciubotarii săș păzască ciubotăriia cizmarii cizmăriia tălpălariĭ tălpălăriia, i proci, ca să nu să înpărtășască pomenitelor de sus blăstămurĭ și voaĭ ciubotarilor vi să dă a înțelegi pe numitul starostile vostru carĭ cu a voastră de obște priimire laț ales, și de noĭ, cum și de d-lor vornicii boiarĭ sau făcut staroste breslii voastre prin cărțile ce i sau dat la mănă, săl aveț la cinste și la dragoste dănduĭ căzuta ascultarĭ ca unuĭ maĭ marĭ al vostru, căci arĭ puterĭ înpreună cu breasla a vă certa după greșală, iar când nici întron chip nu vă veț mulțemi de dănsul atunci pe numitul staroste leț arăta la d-lor vornicii și negrești veț afla dreptate voastră. Și pe cei după vremĭ preaosfințiț arhiereĭ și cinstiț întru blagorodie boiarĭ poftesc să întăriți acest catastih fieștecarĭ cu chipul ce sar cădea, pentru ca să aveaț vecinică pomenire de la Hs. Dumnezeul pe carĭ îl rog deapururea să fie mila sa cu tot creștinul făcătoriu de bine, amin. 1789: Octomv. 22.

(ss) Ambrozie Mitropolit și exarh

(fol. 5)

Cu mila lui Dumnezeu smeritul Veniamin arhiepiscop mitropolit Moldaviei.

Aceste bune obiceiuri ce sau așăzat prin acest catastih de raposații prea sfințiții Mitropoliți ce au fost înaintea noastră ca un lucru bun și de suflet folositoriu și noi îl întărim ca nimene din

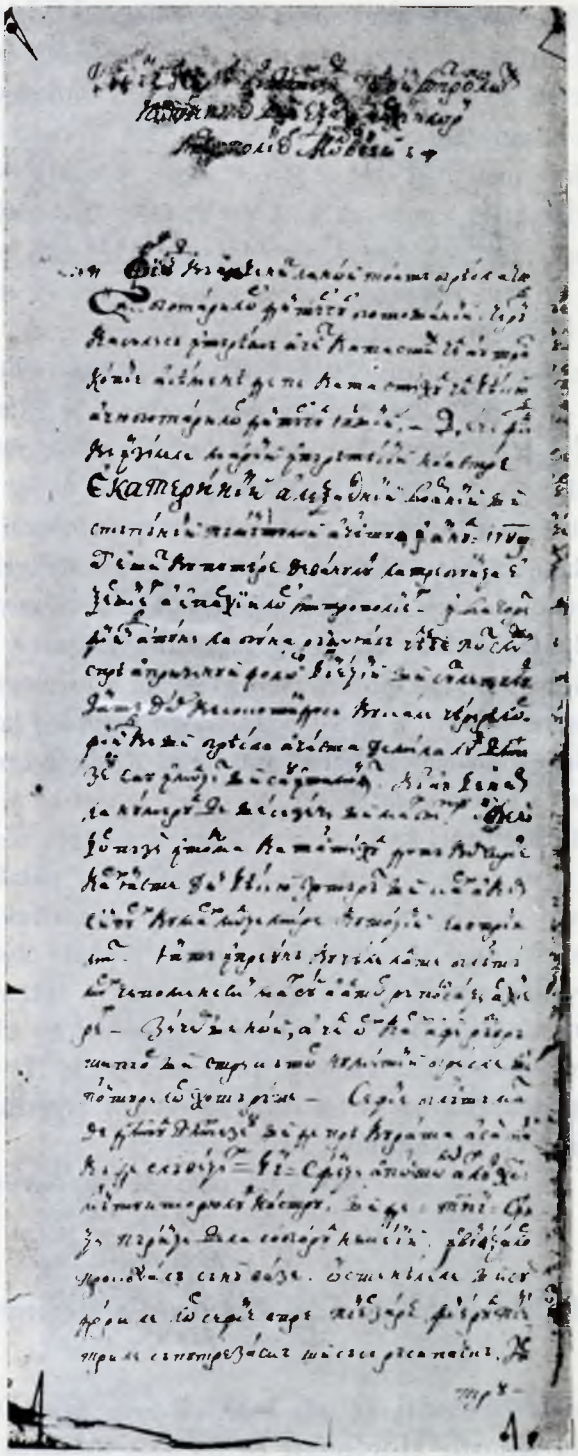

Intăritura Mitrop. Ambrosie (fol. 3 verso).

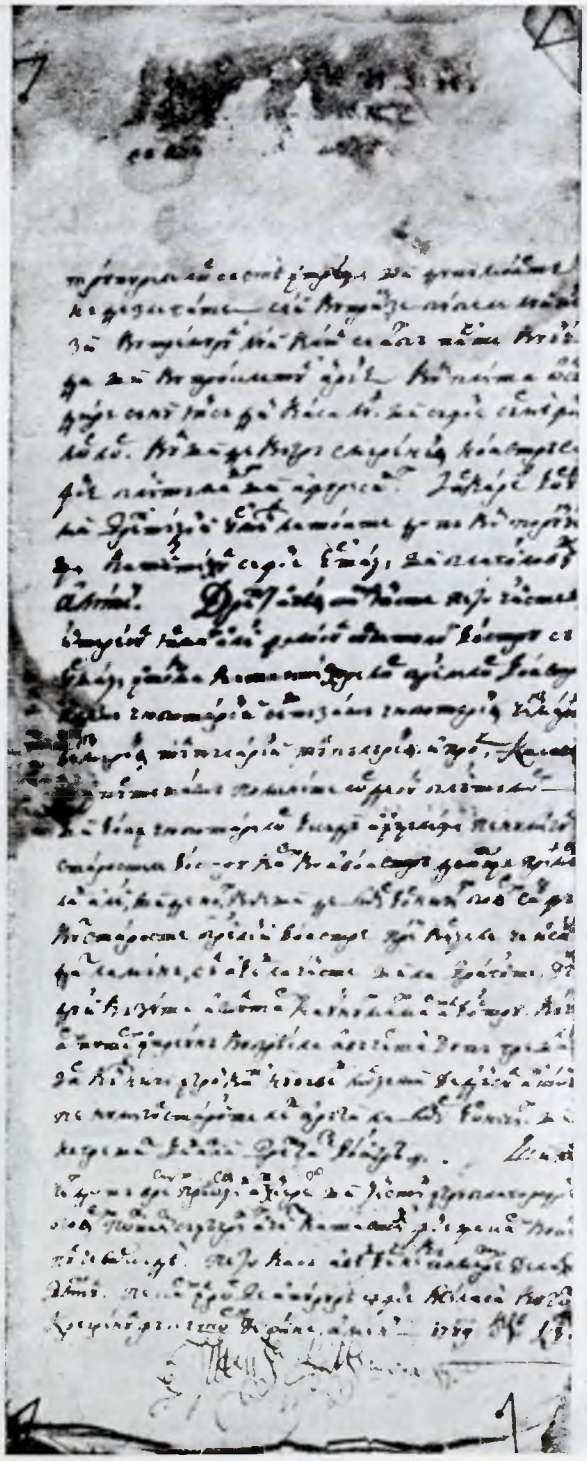

Intăritura Mitrop. Ambrozie (fol. 4).

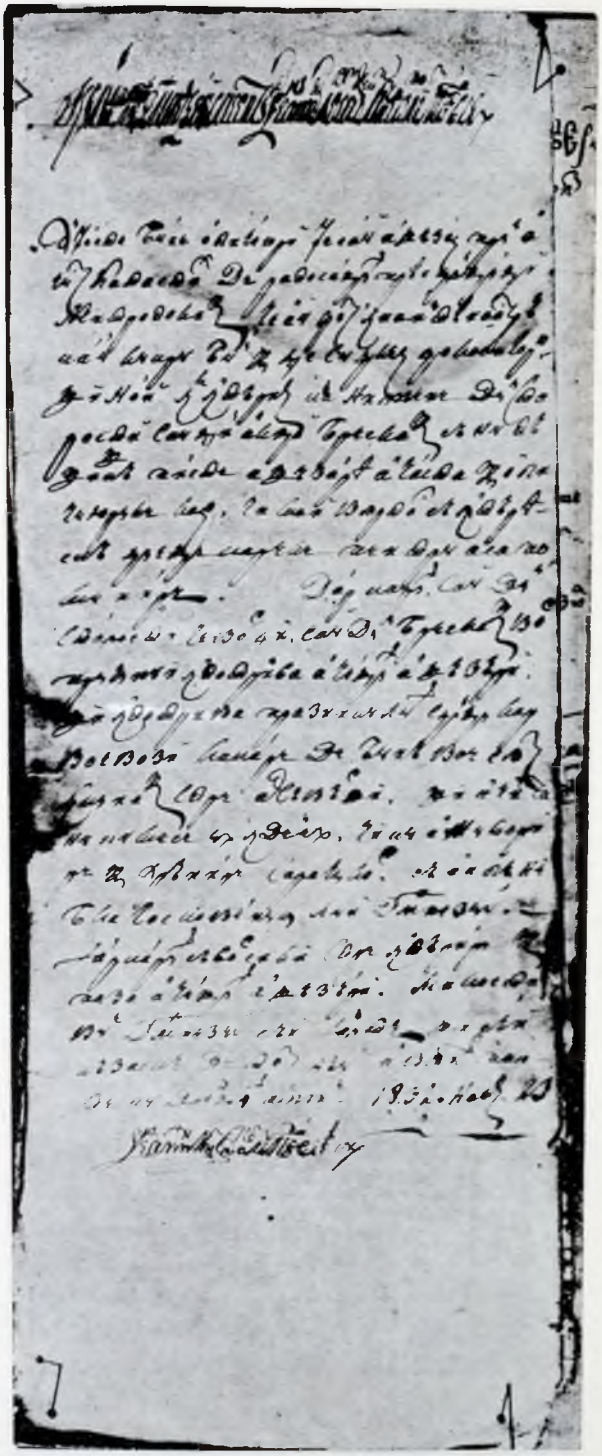

Intăritura Mitrop. Veniamin (fol. 5).

staroști sau și alți breslași să nu pășască piste așăzarea aceasta și obiceiurile lor, ci mai vârtos să întărească fiește carele pentru a sa pomenire. Dar carii sau din starosti ce vor fi, sau din breslași vor pricinui înpotriva aceștei așăzări și înpotriva prazniculuĭ sfinților voevozĭ la care de bună voe sănt închinaț spre al săvărși aceasta nu cu mese eĭ în de eĭ, ci cu ajutorire și hrănire săracilor, să aibă neblagosloveniia lui Dumnezeu. Iar carii să vor sili spre întărire și paza aceștiĭ așăzări, milostivul Dumnezeu săĭ iarte și săi păzască de tot răul având parte cu drepțiĭ. Amin. — 1832 Noemv. 23.

(ss) Veniamin Mitropolit Moldaviei.

(fol. 6)

Aicea să pomenescu Domnii

Ioan: Dragoș Vod:
Ioan: Sas Vvod:
Ioan: Bogdan Vvod
Ioan: Lațcu Vvod:
Ioan: Petr Vvod: Mușatin i sin ego
Ioan: Roman Vvod i sin ego
Ioan: Alexandru Vvoda ceau adus pe sfeti Ioan Novi în Suceavă în sfănta mitropolie și au făcut multe sfinte mănăstirĭ și biserică în țară i sin ego.
Ioan Ilieș Vvod: i brat ego s
Ioan Ștefan Vvod
Ioan Bogdan Vvod: i sin ego
Ioan Ștefan Vvod: cel bun și puternicu
Ioan Bogdan Vvod: i sin ego
Ioan Ștefan Vvod: lăcustă
Ioan Petru Vvod: rareș i sin ego
Ioan Ilieș Vvod
Ioan Ștefan Vvod: cel tănăr
Ioan Alexandru Vvod: lăpușnianul ce au făcut mănăstire Slatina
Ioan Pătru Vvod: ce au făcut Galata
Ioan Ștefan Vvod sin pătru Vvoda
Ioan Aron Vvoda

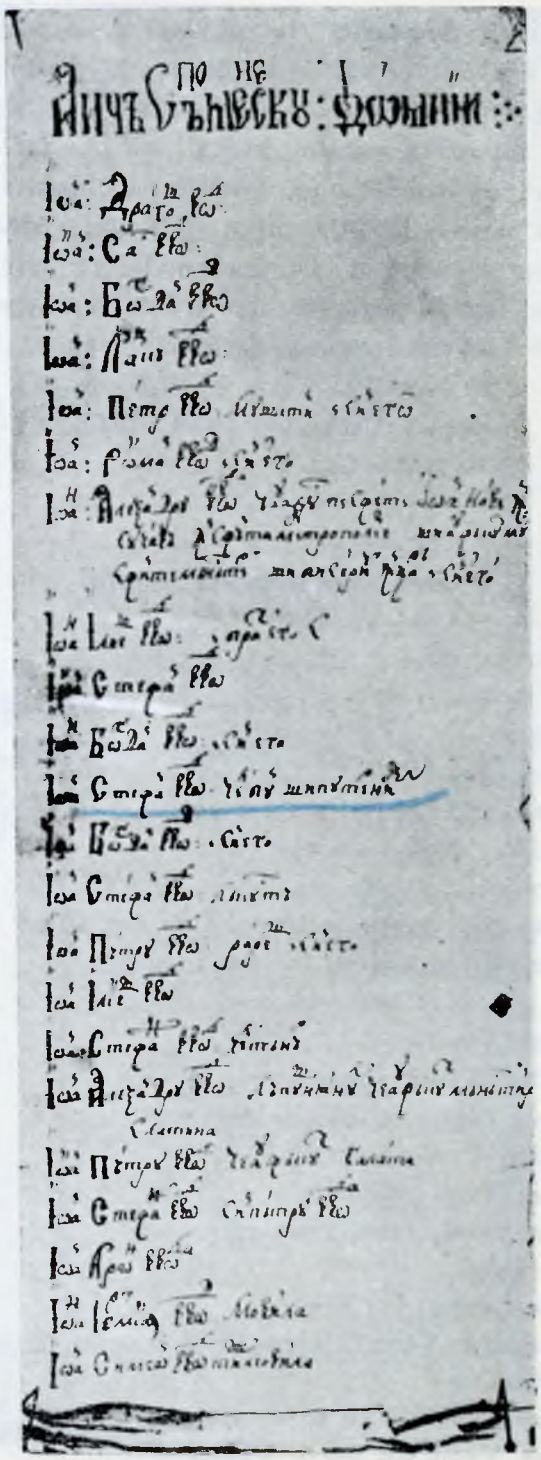

Pomelnicul Domnilor (fol. 6).

Ioan Ierĭmĭia Vvod Movila
Ioan Simeon Vvod tij movila

(fila 6 verso)

Ioan Tomşă Ştefan Vvod: ce au făcut biserica de pe poartă din Eş în curtea domniască.
Ioan Radul Vvod
Ioan Alexandru Vvod
Ioan Miron Barnovschi Vvoda
Ioan Moisăĭ Vvod
Ioan Vasilie Vvod: ce au făcut triĭsfetitile şi Golăe.
Ioan Gheorghie Ştefan Vod
Ioan Ştefan Ghica Vvod.
Ioan Ştefan sin Ioan Vasilie Vvod.
Ioan Eustratie Dabija Vvod.
Ioan Duca Vvod:
Ioan Ilieş Alexandru Vvod.
Ioan Ştefan Petreceicu Vvod.
Ioan Dumitraşcu Vvod.
Ioan Antonie Roset Vvod: ce au înnoit pe sfeti Nicolai în Eş cu zidiu.
Ioan Costandin Vvod: ce au făcut mănăstire Miera la Milcov unde să prăznueşte hramul sfăntuluĭ Nicolaĭ [1])
Ioan Costandin sin Duca Vvod
Ioan Costandin Basarabu Vvod: Domnul ţării româneşti
Ioan Antioh Costandin Vvoda
Ioan Mihaĭ Racoviţă Vvod
Ioan Nicolaĭ Alexandru Vvod
Ioan Cantemir Vvod:
Ioan Şărban Vvoda
Ioan Grigorie Ghica Vvod.

---

[1]) Ca şi în catastihul ciubotarilor din Iaşi, Constantin Mavrocordat e trecut ca ctitor al acestei Mănăstiri. Zidirea începuse încă din 1706, din a doua domnie a lui Antioh Cantemir, terminându-se, la 1735, în timpul domniei lui Constantin Mavrocordat, de către Arhimandritul Mitrofan Calerghi. (Gh. Balş, *Bisericile şi Mânăstirile moldoveneşti din veacul al XVII şi XVIII-lea* p. 215).

(fol. 7)

Ioan Costandin Vvod Mavrocordat
Ioan Ioan Vvod brat ego
Ioan Mateĭ Voevod Ghica sin Grigorie Vvod.
Ioan Scarlat Vvod Ghica brat ego.
Ioan Ioan Theodor Vvod.
Ioan Grigorie Alexandru Ghica Vvod.

(fol. 7 verso)

Aice se pomine cu Arhierei

» Theoctistu Mitropolit
» Calistrat Mitropolit
» Theofan Mitropolit
» Grigorie Mitropolit
» Anastasie Mitropolit
» Theofan Mitropolit
» Macarie Mitropolit
» Nicanor Mitropolit
» Mitrofan Mitropolit
» Gheorghie Moghila Mitropolit
» Theodosie Mitropolit
» Anastasie Crimcovici Mitropolit
» Athanasie Mitropolit
» Varlaam Mitropolit
» Ghedeon Mitropolit
» Savva Mitropolit
» Dosotheĭ Mitropolit
» Theodosie Mitropolit
» Savva Mitropolit
» Ghedeoan Mitropolit
» Gheorghie Mitropolit
» Ghedeoan Mitropolit
» Nechifor Mitropolit
» Iaacov Mitropolit

(fol. 8 verso)

Aice să pomescu (sic) **Episcopii** [1])

» Anastasie Episcopu Romanschii
» Iorestu Episcop Rădăuțuluĭ
» Ioan Episcopu Romanuluĭ
» Gherasim Episcop Rădăuțuluĭ
» Sofronie Episcop Hușuluĭ
» Misail Episcop Romanuluĭ
» Lavrentie Episcop Rădăuțuluĭ
» Mitrofan Episcop Hușuluĭ
» Varlaam Episcopu Hușuluĭ
» Calistru Episcop Hușuluĭ

(fol. 10)

Aice să pomenescu toți meșterii breslaș ciubotarii ce au silit și înnoit făcând de iznoavă catastihul acesta [2])

» Tanasiĭ Curcan staroste
» Toader Ojog (șters)
» Andronic Muste — Neculai Muste [3])
» Vasili Leca — Grigoriĭ Muste
» Iiniță Muste — Pasaul
» Ion Ojog — Costandin Corne
» Vasili Ciochină — Moisa cibotar
» Tanasiĭ Ojog
» Grigori Hărtopan
» Gheorghiĭ Ojog
» Nițâ Ojog
» Ion Groza
» Gheorghiĭ Muste
» Tudurachiĭ Muste
» Nițâ Muste

Toader Ojog, i sau dat stărostie despre starostele Tanasiĭ: la Ghenarĭ: 1, 1790: în zioa de sfetĭ Vasiliĭ.

Gheorghi sin Popa Niculaĭ
Vasili Ţopa

[1]) Toate titlurile precum și literile majuscule dela aceste trei pomelnice sunt scrise cu chinovar roș.
[2]) Scris cu chinovar roș.
[3]) Insemnările din dreapta sunt făcute ulterior.

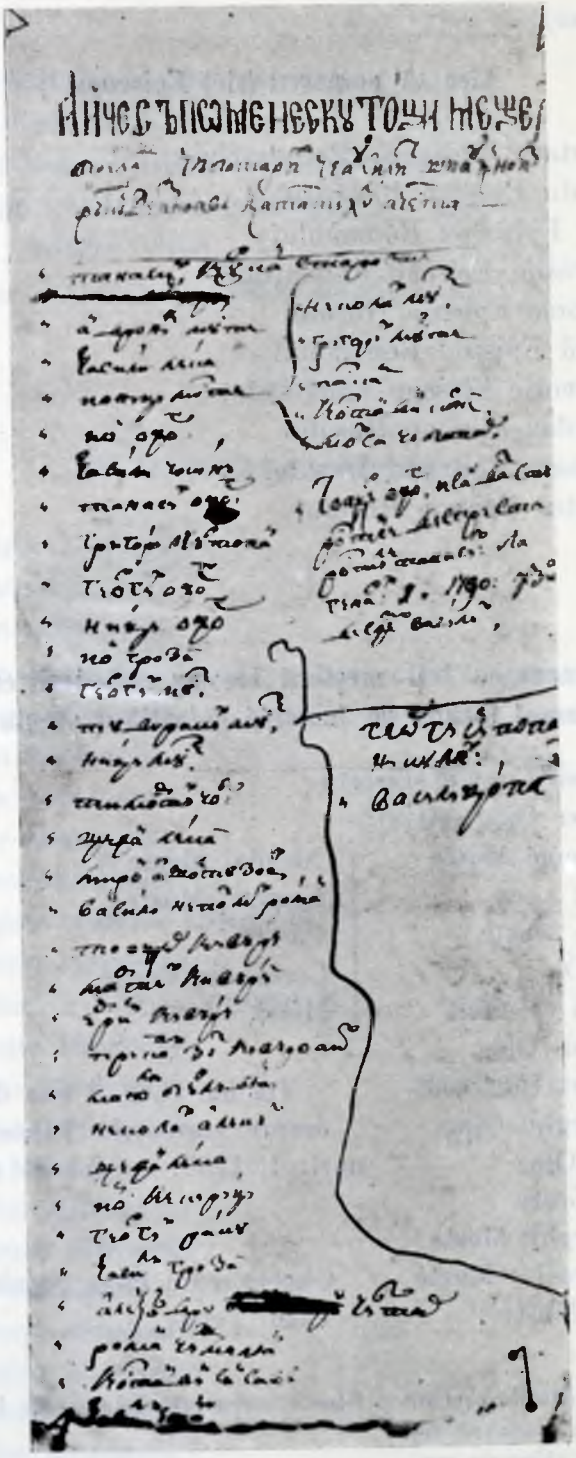

Pomelnicul meșterilor (fol. 10).

» Timoftiĭ Ciob
» Ştefan Leca
» Miron a Şoltuzoaĭ
» Vasili nepot luĭ Roman
» Toader Chivără
» Mafteĭ Chivără
» Efrim Chivără
» Pricopi zăt Chivăroaiĭ
» Manolĭ Bărlădian
» Necolaĭ a Lecăĭ
» Ştefan Leca
» Ion Chechiriță
» Gheorghiĭ Racu
» Vasilĭ Groza
» Alexandru Hergheliţa cibotar [1])
» Roman Cişmelian
» Costandin sin Sava
» Vasilĭ Eşanu

(fol. 10 verso)

» Grigoriĭ sin Andriĭ Botezatu
» Timoftiĭ Chişinonian
» Efrin arădoaiĭ
» Vasile nepot Rădoaiĭ
» Lupu Chişinonian
» Necolaĭ Helbeta
» Vasili Grecu
» Ilie Grecu
» Ion sin Ghineĭ
» Iordachiĭ Ciobotar
» Ion Chişinonian
» Gheorghiĭ Ţopa
» Axinte Rusul
» Dumitrachiĭ nepot luĭ Gheorghĭ Lupaşcu
» Andriĭ Hodoroabă
» Simion nepot Săhăĭdacariuluĭ
» Toader Muste ot cişme

[1]) Cuvântul « Hergheliţa » e şters.

» Ion a Breziĭ
» Dumitru Topciu
» Ion zăt luĭ Colocel
» Ion Rusu
» Sava Brănzăl
» Costantin Vataman
» Iordachiĭ Scripet
» Gheorghiĭ Colocel
» Alexa ot Movilău în casa lui Simion
» Ivan ciubotar ot casa Stancăĭ
» Ion Eșanu
» Ursachi sin Teșu
» Vasilĭ amăriĭ
» Toader brat Nechifor
» Andriĭ cumnat Tăzlăoanuluĭ
» Iosip Rusul
» Niță Colocel
» Nica Radu
» Ioniță Eșanu
» Vasiliĭ ot pop Gheorghiĭ.

(fol. 11)

» Ioan Groza cibot. ot casa popiĭ Rabiĭ 1800
» Gheorghe Necoră au dat bărbănța: 5: leĭ: 1800: Nov. 18.
» Vasăle săn Moscă au dat bărbănța 5: leĭ: 800: 18 [Noemvrie].
» Vasăle săn Hriste Botezatul au dat bărbănța 5: leĭ. 800 Noemv. 30.
» Tudurachi săn Angheliniĭ ot Murărești au dat bărbănța: 5: leĭ: 1801: Oct. 6
» Niț Ciuleĭ au dat bărbănța 5: leĭ: 1801: Oct. 6
» Toader săn Mitre Cojocarul au dat bărbănța: 5: leĭ: 1801: Octv: 6. z.
» Vasăli săn Pricop Condurariu au plătit bărbănța: 2: pol leĭ. 1801: Noemv: 20
» Nedelcu săn Pricop au dat 2: pol leĭ bărbănța fiind ficior de meșteri. 1801: Noev: 30
» Vasăli a Calistroaiĭ au dat bărbănța lui 5 leĭ cu poclon cu tot. 1801. Dec. 15.

5: leĭ au dat Ștefan săn Ignat cu poclon cu tot.

5: leĭ au dat bărbănța Tudos a Mitriĭ cu poclon cu tot = 1801 Decv: 15

5: leĭ au dat bărbănța Ion a Stănoaĭ cu poclon cu tot = 1801 *(sic)*: Ghenar: 2

Penteleĭ a Costăchioaĭ au dat bărbănța cu poclon cu tot: 1802 Iuli 2

Sava Colăcel au dat bărbănța 1802: Iuli 26

Gligori săn Moisa au dat bărbănța cu poclon cu tot 1802: Septv. 21

Costandin nepot Țăriĭ Moldovii *(sic)* au plătit bărbănța plloconu *(sic)* cu tot = 1802 = Septv = 22 =

5: leĭ adică cinci leĭ au dat Tănas brat Erimiia Bărgheeriul bărbănța cu poclonu cu tot 1803: Avgst 23

5: leĭ adică cinci leĭ au dat Ioniță Gorja bărbănța cu poclonă cu tot. 1803 avgst. 23

2: pol leĭ au dat Sava zăt Curălariu bărbănța fiind ficior de meșter 1803: Avgst. 15

(fol. 11 verso)

Leĭ par. 1803: Noevrii = 22 =

2: 20: au dat Vasilĭ Ojog cu ploconu cu tot fiind ficior de meșter vechĭ am luat cu starostile Ionu Groza și a toată bresla.

5: au dat bărbănța Ioan zăt Iooan *(sic)* Hărtopan = 1804 Noev. 9

5 = leĭ au dat Vasile Necoară bărbănța cu poclon cu tot = 1804: Noev. = 21 = în măna starostiluĭ Ionu Groza.

5: leĭ au dat Vasăli săn Dascalul Mihalachi ot Păpăuț cu poclon cu tot. 1805: octv: 26

5: leĭ au dat Vasăli Căldărușă bărbănța cu poclon cu tot 1805: octv: 26 la starostile Ion Groza.

5: leĭ au dat Irimia săn Toader Corne 1803 *(sic)*: Avgst 20.

5: leĭ au dat Hulup zăt Necoară bărbănța la starostile Ion Groza 1803 *(sic)* = Maĭ 12 cu poclon cu tot.

5: leĭ au dat bărbănța cu poclon cu tot la starostile Ion, Enacachi săn Miron Covaș 1805: Noevr. 21.

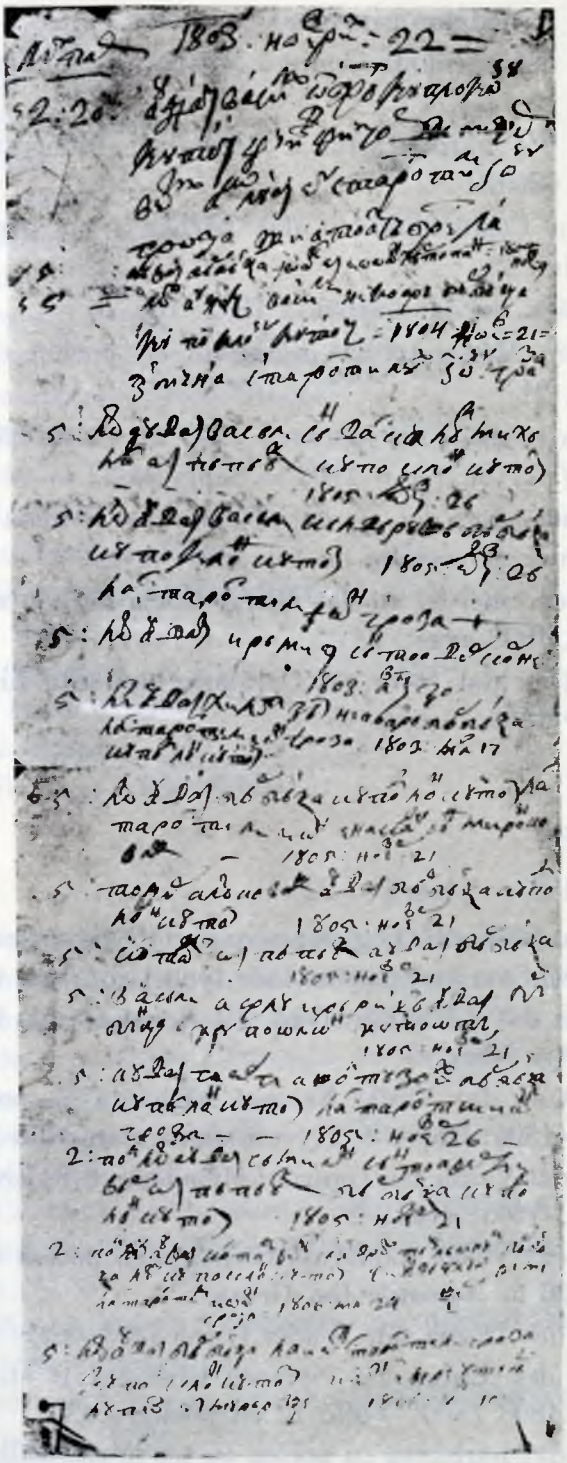

Insemnări stărostești (fol. 11 verso).

Lei

5: Toder a luĭ Covaș au dat bărbănța cu poclon cu tot. 1805: Noevr. 21.

5: Costachi ot Popăuț au dat bărbănța. 1805 : Noevr. 21.

5: Vasăli a Fluirăriței au dat bărbănța cu poclon cu tootă. 1805: Noevr. 21.

5: au dat Gheorghe a Șoltuzoaĭ bărbănța cu poclon cu tot la starostile Ion Groza. 1805: Noevr. 26.

2: pol leĭ au dat Sămion săn Toader Chivăr ot Păpăuț bărbănța cu plocon cu tot. 1805: Noevr. 21.

2: pol leĭ au dat Costandin săn Andriĭ Tăzlă onul bărbănța luĭ cu poclon cu tot fiindu fecior de meșter la starostele Ioan Groza. 1806: Mai 24.

5: leĭ au dat bărbănța la Ion starostele Groza cu poclon cu tot Ion a Preutesăi Lupoaĭ ot Murărești = 1806: Iuni 10.

(fol. 12)

Să s știĭ de cându au întrat staroștĭ: Grigori Hărtopan la briasla cibotarilor anumĭ să s știĭ cari șau dat bărbănța — 96: Iunĭ 1.

» Ioniță Sucevanu
» Ștefan sin Cojocariul
» Panainte sin Curălar
» Pricochi sin Vasili
» Gheorghi Covași
» Grigori Covași
» Ștefan a Brănzăloaĭ
» Maftei Cibotar ot Păpăuț
» Simion Bogatul
» Ion sin Popa Neculaĭ
» Chirica Eșanu
» Ion brat Pricopi
» Lupul sin Bucătar
» Coste sin Ciuchiĭ Gheorghenii (?)
» Grigori sin Aramă (?)
» Vasili a Calistroaĭ

Leĭ par.
2: 20 Grigori sinu Toader Ciobotarul ot Lipcanĭ.
5: leĭ am luat dela Lupul sin Cojocariul.
99: Sept: 9.
Gheorghe Mitre au dat bărbănța luĭ 1802: Iule 13.
5: au dat bărbănța Neculaĭ a Mustiĭ cu poclon cu tot la starostele Ioan Groza. 1806: Iuliĭ: 5.
2: pol leĭ au dat Ștefană săn Ion Ojogă cu poclon cu tot: 806: Iuliĭ: 29.
2: pol leĭ au dat Ioan săn Ioan Ojogă cu poclon cu tot. 1805 *(sic)*: Avgts. 15.
5: au dat Iliĭ Botezatul cu poclon cu tot la starostele Ion Groza. 806: Avgst 5.
5: au dat Gligoraș a Nastasăiĭ cu poclon cu tot: 1806: Septv: 14.
5: leĭ au dat bărbănța cu poclon cu tot la starostele Ioan Groza Gherasămă. 1806: Noemv. 15.
5: au dat Iordachi a Aniță Iordivăroae cu poclon cu tot bărbănța.

(fol. 12 verso)

Leĭ par. ce s'au luat bărbănța în stărostia starostilui Ion Groza. 1807: Sept. 22.
2: 20: adică doi leĭ pol sau luat dela Gavrila săn Moisă Colăcelă.
2: 20: tij sau luat dela Ioniț brat mai sus numitului cu poclonă cu tot la amăndoĭ. 1807: Sept. 22.
5: adică cinci leĭ au dat Ioan Vidră cu poclon cu tot: 1807: Sept: 22.
5: adică cinci leĭ au dat bărbănța Gavril a Lucăĭ Sucevanulă în măna starostelui Ioan Groza fiind ficior de meșter. 1809: mai 20.
10: adică zăci leĭ au dat Ioan cumnat lui Ioan Bichir bărbănța în măna starostelui Ioan Groza. 1809: mai 20.
7: adică șapte leĭ au dat Gheorghi a luĭ Ursachi Viș (?) bărbănța în măna staroșteluĭ Ioan Groza. 1809: mai: 20.
5: Ion sin Androni Muste au dat bărbănța la Ion Groza starostile. 1809: Mai 21.
5: Gheorghe sin Andronic Muste au dat bărbănța tij Ion starostele. 809: Maĭ: 21.

Leĭ	par.	
8:		au dat bărbănța Vasili sin Iordachi Băzgan la starostele Ion Groza. 809: Mai 21.
7:	20:	au dat bărbănța Leonte sin Ghiorghi Gheorghiț la starostele Ion Groza. 1809: Mai 21.
2:	20:	au dat Ion sin Sava Colăcel bărbănța la starosti lui Ion Groza. 1809: Mai 21.
4:		au dat bărbănța: Neculai sin Vasili Mării la Ion Groza.

(fol. 13)

Să s știe ce sau luat bărbănța de când au intrat staroste Ioniț săn Ion Ojog. 1809: Mai 20.

Leĭ	par.	
2:	20:	au dat Neculai Ojog bărbănța cu poclon cu tot la măna starostelui Ion Ojog fiind fecior de meșter. 1809: Iuli 7.
2:	20:	au dat Neculai săn Tanas Curcan bărbănța în mâna starostelui Ion Ojog cu poclon cu tot fiindu fecior de meșter. 1809: Iuli 7.
2:	20:	Ion Timofte ot Murărești au dat bărbănța cu poclon cu tot la starostele Ion Ojog. 1809: Iuli 7.
5:		au dat Vasali săn Toader Corne cu poclon cu tot nefiindu fecior de meșter. 1809: Iuli 7.

Izvodă să s știe căt bărbănță sau luat în stărostiĭ luĭ Ștefan Leca din căndă au întrat staroste.

Leĭ	par.	
5:		adică cinci lei am luat bărbănța dela Costandin Bohan cu poclon cu tot. 1809: Decvr. 5. bani au luat Ștefan Leca starostele.
5:		adică cincĭ leĭ au dat bărbănța Pavel Șălariul starostelui Ștefan Leca. 1810.
5:		adică cinci leĭ au dat bărbănța Ignat la starostile Ștefan Leca. 1810: Iuni 8.
5:		adică cinci leĭ au dat bărbănța Sămion a Rachiriții la starostele Ștefan Leca. 1810. Iuni 8.

(fol. 13 verso)

Lei

10: cu bărbănța cu poclon cu tot au dat Andronic Berar. 1810: Săptv. 27.

10: adică zăcĭ leĭ au plătit bărbănța Vasili Gologan: la starostele Ștefan Leca. 810:

6: au dată bărbăța *(sic)* Vasăli ficior lui Nichifor la starostele Ion Ojog. 1810. Noevr. 2.

4: Eu Ghiorghi a Crețuluĭ din Cișme au dat Bărbănță patru leĭ la tarostele *(sic)* Ioan Ojog și cu toată Brasla. 1810. Noev. 10.

4: au dat bărbănță Gavril la starostile Ion Ojog. 1810. Decv. 20.

5: au dat bărbăța *(sic)* Toader sin Mărginianu cu pocolon *(sic)* cu tot la starostele Niță Muste. 1811 Dec. 3.

5: au dat bărbânța *(sic)* Costandin Bâzgan cu poclon cu tot la starostele Ioniță sin Muste.

2: au dat Vasili Prepelit ot Cișme bărbănța la starostele Niță sin Grigori Muste.

(fol. 14)

(ss) Starostele Niță săn Grigore Muste.

La velet: 1812 = Fevruariĭ 29.

Au plătit bărbănța obicinuită după ponturile catastihuluĭ breslii Sava feciorul lui Ion Mititelul la Dumnealuĭ starostile Ioniță sin Gligori Muste cu: 2: leĭ: 20 păr. fiind ficior de meșteru însă cu poclon cu tot fiindu și epitropiĭ breslii față.

Leĭ par.

5: adică cinci leĭ au dat Vasile Pești̯răci bărbănța cu poclon cu tot nefiind fecior de meșter.

5: adică cinci leĭ au dat Dumitru Moscu bărbănța nefiind fecior de meșter.

Lei 5 Theodur Salahorul (?) dat bărbănța la starostile Niță Harbuz cu poclon cu tot.

2: 20: au plătit Ion săn Leca bărbănța fiind fecior de meșter la starostele Niță Muste.

5: au dat Anastas Telalu bărbănța cu poclon cu tot la starostele Niță Muste. 1812: Iuni 10.

(fol. 14 verso)

Lei par.

4: au plătit Niță săn Dimitraș bărbănța cu poclon cu tot la starostile Niță Muste. 812. Iule 28.

2: 20: au plătit Ionică săn Pricopi Condurar bărbănța cu poclon cu tot fiind ficior de meșter la starostele Niță Muste. 1812: Sept. 14.

5: au dat bărbănța Gligori Herțaru cu poclon cu tot la starostele Niță Muste. 1812: Octomvre: 26.

5: adică cinci leĭ au dat bărbănța Ghiorghi sin Vasile Ojog în vremea starostiluĭ Ghiorghi Miron. 828 *(sic)* = Oct = 26.

7: adică șepti leĭ au dat bărbănța Tudurachi săn Ghiorghi Mârza în vreme luĭ starostiluĭ Ghiorghi Miron. 828 *(sic)*: Novr. 14.

5: adică cincĭ leĭ au plătit bărbănța Vasile sin Neculaĭ Ojog în vreme starostiluĭ Ghiorghiĭ Miron. 1829 *(sic)* = Ghenar = 20 =

9: adică nou leĭ au dat Petre nepot lui Vătav Andr[eĭ] bărbănța în vreme stărostiĭ luĭ Ștefan Ojog în let 1830 *(sic)* = Mart = 23.

(fol. 15)

Să să știe de când au întrat staroste Gheorghie Covași: la let = 1813 = Ghenari = 8 și căți bani au luat bărbănța și poclonu.

Leĭ par.

5: au dat Iordan a Aniții hinul lui Lupul Ciubotar cu poclon cu tot.

5: Ioniță Huțanu au plătit bărbănța în vreme lui Gheorghi Covași cu poclon cu tot.

5: Nicolaĭ săn Mihăilă ciubotar au plătit bărbănța în vreme lui Gheorghi starostile....

5: adică cinci leĭ au dat bărbănța Costandin Balan ginirile lui Gheorghe Colocel 1814: Mai 25 la starostele Gheorghie Covaș.

5: adică cinci leĭ au dat bărbănța Toader ot Ștefănești la Gheorghi starosti Gheorghi Covași cu poclon cu tot.

In vreme starosteluĭ Tudurachi Muste 1814: Iuli 27.

Leĭ par.

1: 20: au dat bărbănța cu poclon cu totu Dumitru sin Gheorghi... (?) la starostele Duturachi *(sic)* Muste.

(fol. 15 verso)

In vreme starosteluĭ Tudurachi Muste.

Leĭ păr.

2: 20: au dat bărbănța Grigori nepotu Vițuluĭ bărbăn *(sic)* cu poclon cu totu la starostele Tudurachi Muste. 1814: Săptembre: 20.

12: 20: adică doisprece și jumătati au dat bărbănța cu havant cu tot la starostele Tudurachi Muste [1]).

5: 20: adică cinci leĭ *(sic)* au dat Dimitru sin Iftine Harabagiu la starostele Tudurachi Muste bărbănța.

5: leĭ au data Gheorghiĭ Panparău bărbănța cu poclon cu totu la starostile Tudurachi Muste = 1815 = Iuliĭ: 11.

8: adică opt leĭ au dat Lazăr săn Saviĭ Moscu bărbănța cu poclon cu tot la starosrele Tudurachi Muste. 1815: Săpt. 29.

(fol. 16)

2: leĭ 20: par: au dat Ion sin Costandin Eșan cu poclon cu tot fiindu ficior de meșter la starostile Tudurachi Muste. 1815: Sept. 16.

5: leĭ: —: par: au dat Grigori gor... (?) bărbănța la starostele Tudurachi Muste. 1815: Săptv. 23.

In vreme lui Neculai Muste staroste. 1815: Dechemv. 20.

Leĭ par.

7: 20: au dat Tanase săn Ștefan Lacala (?) starostili Neculai Muste bărbănța cu poclon cu tot.

5: au dat bărbănța cu poclon cu tot la starostele Neculaĭ Muste. 1816: Ghenari 20 Ioniță Varaghii.

---

[1]) Șters în întregime cu aceeași cerneală.

Lei par.

2: 20: au dat Necula sin Ioniță Socoteală au dat bărbănța la starostile Neculaĭ Muste: 1816 Ghenariĭ: 20.

7: 20: au dat Vasile Colăcel bărbănța cu poclon cu tot la starostele Neculai Muste: 1816: Mart. 6.

9: 20: au dat Tănasă a Iftimăi nefiind fecior de meșter au dat bărbănța la starostele Neculai Muste. 1816: Mart 6.

(ss) Neculai Muste staroste

(fol. 16 verso)

Leĭ păr.

5: au dat Nechifor bărbanța la starostele Neculai Muste: 1816: Mai 14.

2: 20: Ghiorghi Ojog au dat bărbănța la starostele Neculai Muste. 1816: Mai 14.

In vreme dumisale Starostilui Saveĭ Volog....(?) să să știe de bărbănța ce am luat 1816: Iuli: 23.

Leĭ păr.

6: 10: Vasilii Budacă (?) au dat bărbănța cu poclon cu tot.

Ioan săn Vieri au plătit părpănța *(sic)* = 10 leĭ cu poclon cu tot în vreme starosteluĭ Costantin Băziciu (?) 1825 *(sic)* Noemvr. 5.

Leĭ

10: Ion ficiorul luĭ Gheorghi Onofraș.....(?) au dat bărbănța în vreme starostiluĭ Ghiorghi Miron. 1826 *(sic)* Noemvr. 16.

(fol. 17)

Ioan dela Costandin Ciuleĭ ce este ficior străin au plătit bărbănța 5 leĭ în vreme starosteluĭ Saviĭ Volog. 1816: Octv. 2.

Ioan a Dăniloaiĭ au plătit bărbănța 5 leĭ cu poclon cu tot în vreme starostiluĭ Saviĭ Volog. 1816: Decv. 28.

Ioan săn Tănasă Ciubotar au plătit bărbănța 2: 20: de paralĭ cu poclon cu tot fiind ficior de meșter în vreme starosteluĭ Saviĭ Volog, 1817, Ghenar 4.

Toader săn Ion Șer[bău](?) ot Șerbăuț au dat bărbănța la starostile Sava cu poclon cu tot fiind dă fat și toat[ă] brasla Tănas Curcan i Maftei...(?) 5: leĭ cu poclon cu tot. 1817: Febr. 21.

Costandin săn Sămion zăt Buzat au plătit bărbănța 5 leĭ cu poclon cu tot în vreme starosteluĭ Sava Volog. 1817 Martie 16.

Flore frate luĭ Vasăli săn Ioan Enachi au dat bărbănța în vreme starostelui Sava Volog 5: leĭ cu poclon cu tot: 1817 April 11.

Mihălachi săn Pavel Muntenul au plătit bărbănța 2: pol: lei cu poclon cu tot fiindu ficior di meșter în stărostiia giupănului Sava Volog: 1817: April 15.

(fol. 17 verso)

Ștefan săn Olărașu au plătit bărbănța 5 leĭ cu poclon cu tot nefiind ficior de mester *(sic)* în vreme starostiluĭ Sava Volog staroste. 1817: Octomvre 26.

Nicolai sân *(sic)* Mariia Harabagiță au plătit b[ărbănța] la starostele Sava Voloc *(sic)* 5. cu plocon cu tot.

Să să știe când am întrat staroste Ioan Ișanu 1818 Inuar *(sic)* 3 și câți bani au luat a bărbănți.

Lupu ficiorul Trociului au plătit 2: 20: părale, bani a bărbânțiĭ fiind ficior de meșter întrând în braslă în anul anu 1818 Inu. 16.

Eu Ioan Răiășcanu am plătit bărbânța 2:20: fiind ficior de meștir cu poclon cu tot starosteluĭ.

(ss) Ioan Ișanu

(ss) .... Martie 31: 1818.

Eu Niță cumnatu lui Chiabur am plătit bărbănța cu poclon cu tot: 5: leĭ în vremea starostilui Ioan Ișanu luna lui Iuni 18: 1818 fiind și jupânu Ioan Ojog.

(fol. 18)

Eu Manolachi nipotu lui Pricopi am plătit bărbânța în vreme starostelui Ioan Ișanu 5 lei cu plocon cu tot August 16: 1818 înaintea toateĭ bresleĭ.

(ss) Theodor Voroncan

5 lei au mers la moartea lui Manoli Bărlădeanu luând bani pe bărbânță dela Manolachi nipotu lui Pricopi Tălpălaru.

1818 Oct. 27
Starostile Ionu Ojog

Leĭ	par.	
5:	20:	au dat Dumitrașcu Burlicu bărbânța cu a starostilui cu tot.
5:		au dat Ghiorghi Morariu bărbânța cu a starostiluĭ cu tot. 1818. Dechev. 20.
5:		au dat Petre sănu Vasăli.....(?) bărbânța cu a starostiluĭ cu tot. 181 Dechv. 20.
5:		au dat Necu sănu Bărlădenu bărbânța cu a starostiluĭ cu tot. 1819 Mai 1.
5:		au dat Sava Precupinu au plătitu bărbânța. 1819 Mai 1.
5:		Vasili N....cu (?) au dat bărbânța cu a starustuluĭ *(sic)* cu tot. 1819...(?) 22.
5:		Petric Rămășcan au pălătit *(sic)* bărbânța cu a starostului cu tot. 1819 Iuliĭ 20.

(fol. 18 verso)

1820 April 25

Leĭ	par.	
5:		au plătit bărbânța Vasilie sin Iani Petrariul în vreme starostilui Ioan Eșanu.
2:	20:	au dat Ghiorghi sin Ion Groza au dat brăbânța *(sic)* la starostele Ion Eșanul. 1820 Mai 10.
5:		adică cinci leĭ au dat Gligori ficiorul lui Nicolaĭ Sărăcuț la Dlui starostele Ioan Eșan. 1820: Iuli 28 bărbânța cu plocon cu tot.
5:		le[i] au dată Custache *(sic)* ficioru lui Ion a Strătoi ot Suceavă cu polcunu *(sic)* tot. 1820 Săp. 14.
5:		au plătit Iordache săn lui Neculai.....(?) bărbânța cu poclon în vreme starosteluĭ Ioan Eșanu. 1820 Octvre 18.

(fol. 19)

Lei par.

2: 20: au dat Dimitrachi Drăgoi brebenţe *(sic)* la starostele Sava Voloc = August: 24.

1823 = Mai = 23

In vreme me cănd a fost staroste eu Neculai Muste.

Leĭ

12: au dat bărbănţa Vartires Armanul Sucevanul la starostele Neculai Muste însă avănd calfe sau meştirĭ sau tovarăşĭ să trag toate cheltuielile ce ajungi pe meşterii asămene să trag şi eu iară neavănd calfe sau meştiri să nu dau niciun ban decât acești banĭ maĭ mult iară avănd să trag.

(ss) armenească [1])

1823 Maĭ 27

Leĭ

2.20 au plătit Vasile sin Ionică au dat brănbănţa *(sic)* la la starosste *(sic)* Neculai Musste *(sic)* fiind ficior de meşter.

(fol. 19 verso)

1823: Iuliĭ.1 =

Să să ştiă de cănd au întrat cavaf Varteres Arman în breasla cibotarilor moldoveni şi ari a urma pe tot anul cu o (?) ocă ciară la Maica Donuluĭ *(sic)*, iară neurmănd pe tot anul să nu abă *(sic)* voia a vinde iară urmănd să vănză *şi au dat o ocă ceară în velet de sus* [2]) în vreme starostelui Neculai Muste.

1823 = Iuliĭ. 1 =

Asămineĭ să să ştiĭ iarăşĭ di cănd au întrat cavaf Dinea lui Bogos Arăman din Botoşani şi au dat ona ocă ceară în velet di sus arătat la starostele Neculaĭ Musste iară carele din meşterĭ vor pricinuiĭ săĭ întoarcă cheltuiala negustoruluĭ înapoi.

(ss) armenească [3])

---

[1]) Toată însemnarea e ştearsă cu aceeaşi cerneală afară de dată, cuvintele « staroste eu Neculai Muste » şi semnătura armenească.

[2]) Partea subliniată de noi e adăugată ulterior.

[3]) Toată această însemnare e ştearsă.

(fol. 20)

Leĭ păr.

16: = adică șeisprezăci leĭ au dat bărbănța dumnealui Bogos Arăman din Botoșaĭniĭ bărbănța cu poclon cu tot a starostiluĭ și mulțămita bresilașilor ce au fost = 1823: 11: Iuli. Neculai Musste starosste *(sic)* în vreme dumisaliĭ au dat brănbănța *(sic)*.

Ștefan Ojog ipitrop fați.

Sava Bronzălă ipitrop fați.

Ion Curcan fați.

Ion a Stănoĭ fați.

7: adică șapti leĭ au plătit Vasili sin Gavril Casapu bărbănța cu poclon cu tot la starostele Gheorghi Miron Șoltuz. 823: Dechemvr. 1.

5: adică cinci leĭ au plătit Tudorachi Năstas Nagu bărbăța *(sic)* cu poclon cu tot la starostele Neculai Muste. 823 Dec.

18: adică optspreci leĭ au dat Ioniță săn Vasili Soponariu Arman bărbănța cu poclon cu tot la starostele Gheorghe sin Miron Șoltuz. 1824 Ghenar 14.

8: adică opt leĭ au dat Costantin săn Ion ginerile lui Istrati bărbănța cu poclon cu tot la starostile Gheorghe Miron Șoltuz. 824 = fevrar = 8.

10: adică zeci leĭ bani au dat Gheorghe a Lupuluĭ... ot Ionișteni bărbănța cu poclon cu tot la staroste Gheorghe Miron Șoltuz = 824 fevrar 11.

(fol. 20 verso)

8: adică opt leĭ au dat bărbănța cu poclon cu tot Gheorghe săn Ion Răzlog la starostele Gheorghe Miron Șoltuz. 824. Noemv. 23.

10: adică zăci leĭ au dat bărbănța cu poclon cu tot Iordachi Părcescu la staroste Gheorghe Miron Șoltuz. 825: Ghenar 24.

5: adecă cinci leĭ au plătit bărbănța cu poclon cu tot Andriĭ săn Vasile Vătav la starostele Băzgan. 825. Iuliĭ 25.

8: adecă opt leĭ au dat bărbănța cu poclon cu tot Ion ficior lui Preutu Vasile di la Sfăntul Arhanghel la starostele Gheorghe Miron Șoltuz. 825. Ghenar 24.

Lei par.

8: adecă opt lei au dat bărbănța cu poclon cu tot Ilik Sandru Aslanu la starostele Costantin Băzgan. 825: av[gust] 23.

10: adecă zăci leĭ au dat bărbănța Ion săn Ștefan Morariu la starostile Gheorghe Miron. 826 Iunie 22.

10: adică zăci leĭ au dat bărbănța Kiriac Latură la starostele Gheorghe Miron. 826 Avgust 5.

8: adică opt leĭ au dat bărbănța Neculaĭ săn Ion Răzlog la starostele Gheorghe Miron. 826 Noemvre 11.

(fol. 21)

Lei

10: adică zăci leĭ au dat bărbănța Dumitrache săn Ioan ....(?) la starostele Gheorghi Miron. 827. Ghenar 8.

Costantin Gulĭĭ fiind om bătrăn sa socotit di cătră briasla ciobotarilor noștri moldoveni ca de astăz estĭ ertat di toate dările și havalelile cil calcă în breaslă. 828. Săptv. 30.

5: adică cinciĭ leĭ au dat bărbănța Gheorghiĭ săn Ștefan a Cojocăriițiĭ la vreme starosteluĭ Ghiorghiĭ Miĭron. 1829 = Ghenar = 24.

5: au dat Gheorghi fecioru luĭ Curca adică a luĭ Ioan Testirial breslei cibotarĭ *(sic)* la starostile Gheorghi Șoltuzu: 1829 mart 1.

10: au dat Vasăli.....(?) bresleĭ cibotarilor la veleat: 1829 Mart 1 la starostile Gheorghi Șoltuzul.

5: au dat bărbănța Gheorghiĭ sin Gavrilă Colăcel în vreme starosteluĭ Gheorghi Miron la anul 1829 = Mai = 6 =

(fol. 21 verso)

Leĭ par.

7: — au plătit bărbănța Iĭon ficior luĭ Pricopi în vreme starrostiluĭ Ghiorghi Miĭron = 829 = octvr. 5.

5: adică cin *(sic)* leĭ a dat bărbănța Neculai sin Ștefan Ojog în vreme starrosteluĭ Ghiorghi Miĭron = 829 = Nemv. 10.

5: leĭ adică cinci leĭ au dat bărbănța Toader sin Vasile Calĭstru în vreme starosteluĭ Ștefan Ojog în leat 1830 = April = 25.

Leĭ par.

6: 30 au dat bărbănța Simion zăt Ion Timofti în vreme starrosteluĭ Ștefan = 1830 = April = 26.

5: adecă cinci leĭ au daat bărbănța Sava sin Ghiorghi Langa în vreme starrosteluĭ Ștefan Ojog în leat = 830 = Iuuni = întăĭ =

15: adică cinsprezăci leĭ au dat bărbănța Costachi sin Ion Bicius în vreme starostelui Ștefan Ojog. = 830 = Avgust = 24.

(fol. 22)

1820 Dechemvrie 25

Să să știĭ de când a intrat staroste Neculai Muste. De ori vra să deĭ brăbănța să să șteĭ.

Lei părali

10 = au dat bărbănța cu poclon cu tot la starostele Neculai Musste ginerele Ungureți din Ghighiești (?) Ion Niță (?)

8: au dat bărbănța la starosstele Neculai Musste cu poclon cu tot Ion sin Gheorghiță.

5: adică cinci lei au dat bărbănța Dumitrachi Isstrate Vătăjelul la starostele Neculai Musste deosăbit de havaetul starostelui. 1821 = Mart 21.

10: au dat Manolachi nepotul lui Iordachi zăt Dochițiĭ au dat bărbănța la starosstele Neculai Musste cu poclon cu tot = 1821 = Mart = 25.

(fol. 22 verso)

Lei par.

5 — au plătit bărbănța Andriĭ ficioru l Toder di la Cișme fiind ficior di meșter în vreme starostelluĭ Costantin Băzgan. 825. Noem. 12.

10: au dat bărbănța Ion ficior lui Sămion Buzatu în vreme starostilui Gheorghe Miron. 826. Apr. 4.

7: adică șapti lei au dat bărbănța Sofroniĭ Pagu în vreme starostelui Gheorghe Miron. 826 = Mai 8.

5: adică cinci lei au dat bărbăța Ursu săn Gavril Sucevanu fiind ficior di meșter în vreme starostilui Gheorghe Miron. 826. Mai 16.

Lei par.
7: adică șapti lei au dat bărbănța Ion săn Vasale a Saftei în vreme starostelui Costantin Panparău. 827 = avgust 21.
10: adică zăci lei au dat bărbănța Vasăle săn Pavel Gheorghiță în vreme starostelui Costantin Panparău. 828 = Ghenar: 12.
10: adică zăci leĭ au dat bărbănța Dumitru săn Ignatencu în vreme starostelui Gheorghe Miron. 828 = Mart. 28.
10: adică zăci leĭ au dat bărbănța Dumitru săn Mariĭ Vădana în vreme starostiluĭ Gheorghe Miron. 828 April 1.

(fol. 23)

1821 August 3. .....(?) I vor de bărbănța să să știe.....(?) au dat la starostele Sava Voloc să să știe că au lepădat Dumitru ginerile Săvoĭ bărbănța la starostele cu doi leĭ ce au luat Eșanul înainte.
10: adică zăci leĭ au dat Onofreĭ generele Tatarălui iarăși bărbănța numitului starosti de mai sus lui jupănu Sava Voloc cu poclon cu tot.
12: au dat dumnealui Dimitru ficiorului său Gavril Sucevanu bărbănța la Sava Voloc staroste de ciobotari. 1821: Săpt. 6.
2: 20 au dat ficiorului starostele Tudurachi Muste Gheorghe

în vreme starostelui Sava Volocu. 1821 Sept. 8.

Lei par.
2: 20 au dat Dumitrache.....(?) bărbănța la starostele Sava Volog. 1821. Sept. 11.
5: Vasile solonar au dat bărbănța la starostele Sava Voloc.
5: au dat Gherghi *(sic)* Beșteti bărbănța la starostele Sava Voloc. 1820 Ghenar 18.
5: lei au dat Toader Covașă la bărbănța la starostele Sava Voloc. 1822 Dec. 10.

(fol. 23 verso)

Lei par.
5: lei au plătit Todur Cioclu bărbănța cu poclonu cu tot la starostele Sava Voloc. 1822. Fevr. 13.
5: adică cinci leĭ au dat bărbănța jupănul Ioniț Armanu nepot lui Iordan cu poclon cu tot în stărostia Sava Voloc. 822. Mart. 22.

(fol. 24)

830 = anul: Maĭ: 29: Sau priimit în braslă pe Vartires Sănbiteĭ Armanu plătinduș la cutie prazniculuĭ nostru doi galbini olandeĭ *(sic)* bărbănța sa care de astăzĭ și înainte are săș facă aleșverișul său în această braslă a cibotăriĭ întocmai ca oricare breslași fiind priimit în vreme stărostii Dsale Ștefan înpreună cu toată brasla.

10: adică zăci leĭ au dat bărbănța Andriĭ sin Ioniță Iordachi în vreme starostilui Ștefan Ojog în anul = 830 Nov = 15.

5: adică cinci leĭ au dat bărbănța Ioniț sin Ghiorghi Langa în vreme starostelui Ștefan Ojog = 830: Nov. 24.

5: lei au dat Pavăl săn Ștefan Ojogu în vreme lui Ioniță Colăcel staroste.

5: lei au dat Gheorghi săt Neculai Ojogu în vreme lui Ioniță Colăcel staroste: 1832: Mai: 29.

8: au dat Costantin.....(?) au dat la Vasili Ojogu în vreme lui Ioniți Colăcel = 1832 Mai 29.

5: leĭ au dat Ionică săn Colăcel în vreme lui starostilui Ioniță Colăcel. 1832 = Mai 29.

5: lei au dat bărbănța în vreme lui starostele Niță Colăcel Neculai săn Ion Timofte: 1832: Oct. 9.

5: lei au dat bărbănța în vreme lui starostele Niță Colăcel Ghiorghi sin Vasile Zodieru. 1832 Octovre 16.

(fol. 24 verso)

Leĭ

10: adică zăci leĭ au dat bărbănță Manoli...(?) Sămion Ștușto în vremea când era staroste Dlui Niță Colăcel. 833 Iuni 11.

12: au dat berbănța Ivan Săntrea (?) ot Tulburenĭ în vremea starostilui Dimitrie Moscu. 1833. Sept. 24.

10: au dat bărbănța Chirilă ot Cucoreni în vremea starostilui Dimitrie Moscu fiindcă au dat bărbănța și la Târgul Frumos. 1833 Săpt. 24.

6: adică șasă lei au dat dumnealui Ion săn Panait Ojogu bărĭbănța fiind ficioru de meșteri în vreme starostelui Dumitru Moscu. 1833: Noem. 5.

5: adică cinci lei au dat bărbănța dumnealui Vasile săn Gavril Hotincelu fiind ficior de meșteru în vreme starostilui Ioniță Colăcel. 1834 Iuli 3.

Lei

5: adică cinci leĭ au dat Dlui Dimitrachi săn Gheorghe Andronachi banii bărbănții fiind ficioru di meștiru din vreme starostilui Ioniță Colăcelă: 834. Avgust 12.

8: adică optu leĭ au dat Dlui Vasili săn Iordan....(?) bani bărbănței în vreme starostilui Niță Colăcel nefiind ficior di meșter. 834. Sept. 28.

(fol. 25)

10: adică zăci leĭ Vasili Nohan au dat bărbănța în vreme starostilui Niți Colăcel: 1834 Noem. 3.

10: adică zăci lei au dat Ion săn Ioniță Iordachi bărbănța în vreme firei starostele D-lui Niță Colăcel. 1835 oct. 31.

5: adică cinci leĭ au dat Neculaĭ săn Ioan Moscul bărbănța în vremea fireĭ starostele Dlui Niță Colăcel. 1835. Oct. 31.

5: adică cinci lei bărbuța *(sic)* au plătit Tudurachi săn Ioan....(?) fiind ficior de meșter în vreme starostilui Iordachi Păzescu (?). 1839 Ghenari 9.

(fol. 31) [1])

1823 = Iulii = 15.

Lei par. De când sau pus părale în cutie pentru calfăĭ pentru ucenicĭ și pentru tovarăș și osă[bit] pentru ci va fi.

Leĭ par.

24 au dat Costandin Guloi pentru o calfă.

34 sau pus căte o păra căte doo a în căte căt au dat Ioan.

20 dela ucenichii lui Dumitru săn Gărgăunul.

15 au dat Ion săn Iacov calfa ce sau tocmit la Vaslie Băzgan.

34 au dat calfa lui Manolachi nepotul lui.....(?)

5: au dat calfa dela Ion a Stănoĭ.

5: a dat Bogos și am pus în cutie banii bărbănții.

20: au dat calfa dela Dumitrachi Muste.

Au dat bărbănța Ion Botezatu în vreme lu[i] jopănu Niță Colăcel.

---

[1]) Dela folio 25 verso nu se mai găsește nicio însemnare până la folio 31, după care urmează alte trei file nescrise și se termină catastihul.

ANEXA Nr. 4

PRIVILEGIUL BRESLEI NEGUȚĂTORILOR DIN IAȘI, DAT DE ALEXANDRU CONSTANTIN MAVROCORDAT (1783) [1])

Cu mila lui Dumnezeu Noi Alexandru Costandin Vo[e]v[o]d Domn Ţeri[i] Moldovei.

Din legiuirile și așăzările oblăduitorilor și ocărmuitorilor de noroade * Acelor ce au silit și au voit să întăriască și să înpodobască cu fericite și temeinicĭ rănduelĭ *, stare țărălorĭ să poatea înțălegi că totdiauna rănduiala ce sau căzut să aibă cei ce neguțtoresc sau socotit a fi unul din cel mai trebuincioasă așăzămănturi * Spre înpodobire și îndestulare unui norod nefiindu nici o îndoială la mijloc că negoțul nu numaĭ că aducĭ lesnire la celĭ trebuincioasă a vieții ominești ce maĭ vărtos înmulțăști și adaogi bi[l]șug și îndestulare la toatea * Asămine dar și domnie me poftind a ne arăta următori oblăduitorilor acelora ce au voit să păzască și să înpodobască stare țăriĭ aceștiia * cu rănduelile ce sau cunoscut a fi spre folosul tuturor de obștie * După ce din mila luĭ dumnezău neau miluit cu stepena domniĭ aceștiĭ țări niam aflat fără preget cu toată vărtute silința și purtare de grijĭ spre înplinire dorințiĭ aceștiia. și numai căte am aflat a fi de folos am întărit * Ce încă și multe bunătăț cuviincioasă am adaos după cum prin faptă sau arătat * Deci osăbit de altele luatam aminte și pentru briasla neguțtorilor din Eș * cărora nu numai celĭ ce li sau cuprinsu prin

---

[1]) Acad. Rom. Doc. 62, Pachet XXX. Hrisovul e scris pe pergament, cu chenariu, litere majuscule și stemă în admirabile culori.

hrisoavilĭ vechĭ ce au de la alți lumĭnaț domni leam întărit * ce încă am și maĭ adaos celĭ ce sau găsit a fi cu cale. spre așăzare și a loru întemieri. Și iată printracest domnesc al nostru hrisov * hotărăm * Toți negușătoriĭ ce dau dajde și săntu în izvodu visteriĭ cu pecete g[os]pod:. cum și alțiĭ cariĭ să vor maĭ pune având răvașăle dum[nealui] vel vist[ernicului] care va fi după vremi spre încredințare că este dajde lor cu negușĭtoriĭ socotindusă unul cu altul căte: unul leu șasă zăcĭ și șapti bani: banĭ visteriĭ: și căte patrusprezacĭ parale de leu obicinuĭta răsură după cisla ceș vor facĭ eĭ în de eĭ pe stare și putința fiĭștecărue * după carĭ cislă să de izvod la visterie iscălit de starostele și de cățva fruntaș aĭ negoțitoriloru arătăndune pe fiĭșticari anumĭ cu porecla luĭ și la ce loc să află șăzătorĭ și după acel izvod vor da întru un anu = unsprezăcĭ = dăjdi * Adică șasă dăjdi căte pe una pol lună o dăjde și triĭ dăjdi la vremi agiutorinții de iarnă și doa în dăjdi la agiutoriul cheltuelilor visteriĭ ce să è vara * iar mai mult de dăjdile arătate să nu să supire * Ficiorii de negușitori neînsurați cariĭ nu voru avè dughenile loru și vor fi șăzători în casă cu părinții lor să nu să supere cu dajde iar viind la vărstă și căsătorindusă sau având dughenele lor ori altu alejveriș osăbit de parinții lor atunce să să așăză cu dajde la briasla negușitorilor sporindusă și suma banilor căte un leu șasă zăci șapti bani de nume * Calfile ce slujăsc pe la dughenile negușitorilor cariĭ vor fi holtei * să nu să supere cu birul de cătră nimine = iar însurăndusă = sau eșindu osăbiț cu dughenile lor atunci să să pue la bir la rănduiala ce li să va cadè * pe tot anul odată să aibă purtare de grijĭ dum[nealui] vel vist[ernicul] să facă cercetari izvoduluĭ de numele tuturor negușătorilor și căte nume vor fi să să adaogă sau să să scoată prin știre domniĭ melè să vor pune sau să vor scoate * socotindusă de nume * căte = un leu = 67 = bani * La strănsul banilor nimine să nu să amestice fără numai ceaușul lor * De[a]sămina să plătiasc de zăcĭ bucate unul leu vechiu și căte zăcĭ banĭ vechi de crucĭ răsura * Briasla aceasta a negușitorilor să aibă și staroste prin cercetarĭ și alegerĭ dum: vel vist: care staroste să fie scutit de toate dările și să aibă și patru = oameni streinĭ cariĭ iarăși să fie scutiți de toate dările ca săi fie de trimis a cheme pe negușitori care vor ave pricini ei în de ei * și deosăbit să aibă starostile a scuti la vremi desătinĭ = una sută = stupi și la vădrărit: una sută: vedri vin și la goștină: una sută oi și doi liuzi

scutelnicĭ cariĭ să fie în izvod scutelnicilor cu pecete g[os]pod * Toate pricinile de giudecăț ce vor avè neguțitoriĭ să aibă a le căutà starostele dinpreună cu fruntașĭ din neguțitorĭ fără nici o patimă sau enteres aducănd starostele și la supunĭre pe cei nesupuș și să facă și hotărărĭ giudecățiĭ * giudecățile și pricinile ce vor ave neguțitoriĭ și nu să vor putè așăzà de starostile și fruntașĭ lor să aibă să le cate și să le hotărască dum. vel vist. ce a fi după vremi după vechiul obiceiu * Doi care vor avè pricină de giudecată și să va căuta pricina lor de starostile să de înplinială la una sută leĭ = cinci = leĭ pe banĭ ce a rămănè să de un neguțitoriu la altul dintraceĭ ce să vor giudecà, din care doĭ pol leĭ să fie vinitu starostilui, iar doĭ pol leĭ să să pue là cutiia * iar de să vor înplini prin marafetul văt[avului] de aprozi să dè înplinială acei neguțitorĭ zăci = la sută, din care noaâ parți să fie a vătavuluĭ și o parte a stărosteluĭ * Ori ce porunci g[os]pod ar fi asupra breslĭi prin staroste să să înplinească iar zapciĭ să nu umbli printre dănșiĭ * Neguțitoriĭ streini cariĭ nu vor fi cu lăcuința aice în țară și vor aducĭ marfă să le pue soroc pe căt să va socoti a fi cu cale și părà la acel soroc să aĭbă vinde marfa lor cu rădicata * iar să nu aibă voe a vinde marfa lor cu cotul sau cu cumpăna ce să o vândă cu rădicata afară de lucru ce este de măncare * care acel lucru de ale măncăreĭ să le vândă cum or putè * Starostele să aibă voe a cerca toate dughenile ca să vănză cu cot și cu cumpănă driaptă, și orĭ care se va afla cu cot și cumpănă vicleană să plătiască gloabă cinci lei * sau orĭ cât să va găsi cu cale de fruntaș * care și dintrace gloabă asămine să fie a starostelui și pe giumătate să să pue la cutie * un neguțitoriu de va zice cuvănt de necinste asupra altuĭ neguțitor să să globasc[ă], iar carĭ va rădica măna mai cu mari pediapsă după cum vor găsi cu cale și vor hotără fruntașĭ * din care gloabă giumătate să fie a starosteluĭ și giumătatĭ să să pue la cutie. să aibă a să agiuta pe ceĭ cuprinșĭ de nevoe și de sărăcie dăndulis pe căt să va găsi cu cale de staroste și fruntaș însă prin știre breslĭi *. Și cutie să fie în sama starosteluĭ șa doi trĭi din fruntașĭ breslĭi, cariĭ să ție și izvod iscălit de căț bani să vor strănge și căț să vor dà * Fără știre starostelui și fruntașilor nimine să nu fie volnic a deșchide dughiană ca să neguțitoriască cu marfă subțire care vănd neguțitoriĭ dughengiĭ nici din pământeni nici din armenĭ nici din jidovĭ * Abăgeriĭ băĭbărăcariĭ rachieriĭ

băcaliĭ și alte esnafuri * să nu fie volnicĭ a vinde pin dughenile lor marfă subțire care vându neguțitoriĭ dughengiĭ * ce numai marfă care este de trebuința lor să ție și să vândă pin dughenile lor *. Desăgarii ce umblă cu marfă de vând prin sate fiindcă aduc și împiedecare la aleșverișu neguțitorilor și pricinuesc și păgubire vămiĭ g[os]pod: făcător feliu de meșterșuguri de ascund marfa de vamă * să fie opriț de a nu mai umbla cu marfă să vânză pin sate ci așăzăndusă pin tărguri să aibă voia a neguțitorĭ * iar pe la iarmaroace să nu fie opriț * ci să aibă voe a duce și a vinde marfa lor * Duminicele și la = 12 = praznice înpărățeștĭ să nu fie volnici a deșchide dughenile și a vinde orĭ ce feliu de marfă * fă[ră] numaĭ lucru ce va fi de măncare nefiind oprit să aibă voe a vinde * De să va întămpla vreo dată a să rândui căĭ de menzil și zaherè briasla neguțitorilor să nu fie supărată nici cu menzăl nici cu zaherè nici cu alte angăriĭ * Oaspiț pin casile neguțitorilor să nu găzduiască nici așternuturĭ sau arămurĭ să nu li să ià pentru musafiri * 20 banĭ ce să luà în vreme trecută de la neguțitorĭ de tot pogonul de vie ce avè la odobești numindusă pentru vadra domniască fiindu ace dare mai dainte rădicată să nu să supere nicĭ să de nimăruĭ nimică supt acel nume dare * Deci dăm porunci domnești tuturor ca să să urmeză și nestrămutat de cătră toț să să păzască toate celĭ ce să cuprind în hrisovu acesta * și poftim domnie mè și pe alțĭ luminați domni careĭ din mila lui dumnezău să vor rândui în urma noastră cu domnie la această pravoslavnică țară să nu stricè această azăzare ce maĭ vărtos să întăriască pentru a domniilor sale vecinică pomenire * spre aceasta este credința a însumĭ domniĭ melè Io Alexandru Constandin V[oe]voda: și credința a preiubit fiiul domniĭ mele Constandin V[oe]voda și credința o cinstiți și credincioși boeriĭ divanuluĭ domniĭ melè dumnalor: * Dimitrie Sturza vel logof[ăt] de țara de gios * Gheorghĭ Sturza vel logo[făt] de țara de sus * Ștefan Sturza vel vor[nic] * Gheorgachi Ghica vel vor[nic] * Athanasiĭ Ramadan vel vor[nic] * Costachi Roset hat[man] * Iancul Caragè vel vor[nic] * Alexiĭ Mișoilu vel post[elnic] * Mateiu Can[ta]cozinò vel vist[ernic] * Alexandru Hangeri vel agă * Constant[in] Grecianu vel spat[ar] * Manoilachi Conachi vel ban * Vasile Roset vel comis * Grigoraș Sturza vel căminar * Mihalachi Costachi vel pah[arnic] * Dumitrachi Sturza vel sărdar * Antohiĭ Jora vel stol[nic] * și credința a tururor

boerilor domnieĭ melĕ mari și micĭ * Scrisusau hrisovul acesta la scaunul domniĭ melĭ în oraș Iaș întru cea dintăĭ domnie a noastră la Moldavie la al doile anu * de Iordachi Lozănschiĭ ot vist[eric]. Let. 1783 * Sept[embrie]

Io Alexandru Costandin V.v.d.
(semnătura domnului)
L. s.

Mat. Cant. vel. vist. procitoh
Sau trecut în condica visteriei
Iord. [Lozănschi]

ANEXA Nr. 5

CATASTIHUL BRESLEI CIOCLILOR JÂDOVI DIN TELINEŞTI ORHEI (1794) [1])

Condica acesta
sfântă şi curată
ca puterea cerului
pur: aparţine
Breslei Cioclilor
din oraşul Telineşti

Care s'au asociat pentru mare binefacere ca şi împrumutătorii fără dobândă [2]) şi în el sunt legi şi îndreptări bune [aranjate] după alfabet şi după ordinea alfabetului invers aranjante şi soarta şi drepturile [în lumea cealaltă], celor ce le cunosc este bună: şi pentru ca să-mi fie de dovadă că am scris condica [aceasta] sfântă am gravat numele meu ca aducere aminte generaţiilor viitoare eu scriitorul David fiul decedatului rabin Ihil Mihel amintire veşnică.

In cinstea creatorului meu şi în cinstea societăţei [a bresleii] din oraşul sus pomenit, Dumnezău să-i ferească de orice boală şi necazuri.

---

[1]) Manuscript în Arhiva Sinagogei mari din Tg. Telineşti (jud. Orhei), cercetat prin bunăvoinţa d-lui Rabin Zukerman. Traducerea din limba ebraică o datoresc d-lui Eli Branover, student al Facultăţii de ştiinţe agricole a Universităţii din Iaşi, care a extras din acest manuscript părţile mai însemnate.

[2]) Când Jâdovii descălecau în ţara noastră formând aşezări, unde numărul lor era suficient, îşi alcătuiau totdeauna o breaslă de ciocli şi foarte adesea şi o societate de ajutor reciproc « împrumutătorii fără dobândă », unde cei nevoiaşi şi noi veniţi, găseau ajutoare şi fonduri. O asemenea societate se înfiinţase şi la Telineşti odată cu întemeerea târgului, al cărei catastih vom publica în altă parte.

Prima pagină din catastihul breslei cioclilor Jâdovi
din Telinești — Orhei.

In curgerea anilor
5554 [= 1794]

Laudă mare aceluia care se ocupă cu binefaceri fără răsplată

Cu noroc și la mulți ani

Scris

In sfânta scriptură să mergeți după Domnul Dumnezăul vostru. Și au zis înțălepții noștri dacă poate un om să meargă după duhul sfânt este doar scris că Domnul Dumnezeul tău este un foc care arde totul, dar ca să mergi după normele sale. Pe cât el este de milostiv, pe atâta fii și tu de milostiv, cât este el de cruțător, fii și tu în aceeași măsură. Cât este de îngrijitor de cei fără haine, căci e scris după cum a îmbrăcat Dumnezeu pe Adam și Eva cu cămăși de piele, îmbracă și tu pe cei goi. După cum Dumnezeu se îngrijește de bolnavi, căci e scris că Dumnezeu s'a arătat în oraș la Mamrei, îngrijește-te și tu de cei bolnavi. Dumnezeu consolează pe cei îndoliați, cum e scris că după moartea lui Abraam, Dumnezeu a binecuvântat pe fiul său Issac, consolează și tu pe cei îndoliați. Dumnezeu îngroapă pe cei morți, după cum e scris că i-a îngropat într'o vale, îngroapă și tu pe cei morți. Cine ne e mai mare ca Iacob, care s'a ocupat numai de Iosif. Cine ne e mai mare ca Iosif, de care s'a ocupat Moisei, fiindcă e scris că Moisei a luat cu el osemintele lui Iosif. Cine ne e mai mare ca Moisei, care nu s'a ocupat de îngroparea sa, dar Dumnezeu însuși [s'a ocupat de el] după cum e scris că l-a îngropat în vale.

Au spus înțelepții noștri că începutul științei e binefacere, după cum e scris că Dumnezeu a făcut lui Adam și Evei cămăși de piele de i-a îmbrăcat, și sfârșitul e binefacere fără răsplată, după cum e scris că l-a îngropat și am găsit că cel mai mare din înțelepții noștri s'a ocupat cu această binefacere.

Pentru a merge [după] normele lui Dumnezeu un înțelept zice: Am fost cioclu și asta e binefacere fără răsplată. După cum e scris că exemplu am luat dela animale și păsările cerului care ne-au deșteptat. Când a ucis Cain pe Abel, fratele său, nu știa ce să facă cu corpul neînsuflețit, până ce Dumnezeu a făcut ca între două păsări una să fie omorită după care i-a făcut o groapă și a îngropat-o.

Egiptenii nu meritau să fie înmormântați, dar fiindcă au dat cinste lui Iacob, așa au zis înțelepții noștri: acela care va jeli va fi și el jelit, acela care va îngropa pe altul va fi și el îngropat, care va conduce pe un mort va fi și el condus.

Aceasta este răsplata sa pe lumea aceasta și pe lumea cealaltă.

STATUTUL DUPĂ ALFABET

Să fie ca semn și ca pază scris cu peniță de fier și plumb amintire pentru urmași, conducere dreaptă a societății [= breslei].

Aici avem principiile de conducere după alfabet pe de o parte și apoi după alfabetul invers, cu explicații, și acestea sunt:

1. Membrii societății trebue să fie buni unul față de altul și pentru acest lucru trebue ca locuința lor să nu fie frequentată de oameni nedoriți. Și dacă doi din ei vor fi certați, trebue îndată să se împace, să nu fie ca o turmă împrăștiată fără cioban, dar totdeauna să fie o uniune strânsă.

2. In ziua în care se va întâmpla o nenorocire, va merge la cimitir însuși președintele [= starostele] societății și va arăta ciocliloг care sunt locurile, ca să fie gata pentru mort, și să facă cel puțin un semn înainte de-a începe săpatul, poruncind să se pregătească toate cele necesare și se va încălzi apa. Plata se va primi dela cei cu mortul.

3. Președintele societății este baza societății; pe el îl vor întreba de toate și ce va spune se va îndeplini întocmai și cât de repede. Și cine nu-l va asculta pe el sau pe majoritatea membrilor, merită îndepărtarea [din societate], iar dacă vor voi îl vor amenda fără să fie iertat și după aceea va cere iertare și îndurare dela președinte. Și dacă neascultătorul va fi dintre ciocli care se va servi de uneltele cimitirului, pedeapsa lui poate fi de 39 bețe.

4. Președintele are 2 voturi. Intâi se va asculta părerea lui. Dacă va fi președinte 3 ani de-a-rândul va avea pentru totdeauna 2 voturi.

5. Cine vrea să intre ca membru drept și cinstit va aștepta până la una din cele trei sărbători și dacă nu va avea opunere din partea societății. Dacă va fi din ciocli, va căuta pe un altul în locul său și după aceea va fi primit ca membru; va mai da pentru societate o anumită sumă și un ospăț și dacă va fi un străin [adică din alt oraș] va da după cum va hotărî președintele și majoritatea

membrilor, după dorința lor și ospățul, dacă va fi cerut, se va grăbi să-l facă; va trebui să fie cât de expeditiv.

6. Să nu se primească doi membri în aceeași zi, ca să nu fie invidie între ei, însă, ca ciocli pot să fie primiți membri chiar și zece în aceeași zi.

7. Un străin care nu face parte dintre membrii societății nu va intra în lagărul lor, chiar să-i ajute, cu atât mai mult în timpul serviciului, decât numai cu consimțământul lor și se va supune ordinelor lor.

8. In caz de va fi vreun bolnav în oraș, fie bătrân fie tânăr, președintele va trimite 2 oameni pentru a-l păzi și dacă unul din ei va dormi, celălalt va fi treaz și dacă unul din cei puși în serviciu va fi neîndemnânatic, va tocmi pe un altul în locul său. Nimeni nu poate să se împotrivească președintelui.

9. Spălarea mortului o va începe președintele și apoi restul membrilor și dacă unul dintre membri nu se va duce la spălat, fără niciun motiv, va da o anumită sumă, fără a i se ierta faptul.

10. Dacă unul dintre membri va greși cu ceva înaintea președintelui, la orice lucru, fie la spălarea mortului fie la înmormântare, va fi amendat cu 15 parale. Lege care nu se va discuta.

11. Uneltele de înmormântare vor fi bine păzite de ciocli în sinagogă și nu într'o casă particulară și acela care se va servi de dânsele, afară de predestinarea lor, va plăti 10 parale. Dacă se vor uza, atunci președintele le va repara din banii societății. Numai președintele are dreptul de a le împrumuta, însă va lua ca garanție prețul de cost.

12. Dacă unul din membri nu-și va pune haina când va veni în societate, va plăti pentru aceasta 10 parale, și va primi observație, pentru ca cinstirea societății să-i fie mai de preț decât pietrele scumpe.

13. Se va lua zălog înainte de a merge la săpat; zălogul se va preda președintelui și nu se va putea scoate mai înainte de 30 zile dela ziua înmormântării. Se va scoate după voința președintelui și a societății dar până la 12 luni nu are voie să-l vândă; după acest timp președintele va anunța că nu garantează de pierdere sau furt și el nu-l va plăti în aceste cazuri.

14. Președintele va face lumânări pentru toți membrii.

15. Președintele va face un ospăț la fiecare din cele trei sărbători și dacă nu va voi președintele nici societatea să facă ospățul

din banii societății, casa fiind prea mică, va da fiecare din buzunarul său numai să nu se schimbe obiceiul. Iar dacă președintele nu va fi de acord și vrea să răstoarne obiceiul, mai ales în ziua Torei, în acest caz poate fi destituit.

16. Președintele nu are voie să lipsească la anumite ocazii la îndeplinirea unor obiceiuri religioase.

17. Acest catastih sfânt, în el se va însemna tot ce s'a întâmplat în răstimp, păcate și nedreptăți, ceva donațiuni să nu fie ascunse, totul să fie cu dreptate și totdeauna se va preda dela un președinte la cel nou, însă fără supărare, ci unul altuia cu inimă întreagă și așa se va obișnui pentru totdeauna.

18. Banii strânși în ajunul zilei de iertăciune și toate cele necesare pentru morți și restul, va fi păstrat de către președinte, care are voie de-a da săracilor ambulanți sau să dispuie de ei în chipul cum va crede mai bine.

19. Alegeri se vor face în fiecare an în a treia zi de Pasti și dacă nu se va face în această zi, atunci președintele rămâne același până la anul viitor în aceeași zi.

20. După voința societății, poate fi primit un om de seamă fără alte formalități, afară de aceea de a servi la ospăț farfuriile.

21. Cioclii vor sta totdeauna în picioare ca să împlinească orice poruncă care li se va da de către mai marii lor și nu vor sta jos pe bănci și vor primi pe membrii societății la venirea lor, și vor spune cu glas tare « bine-ați venit », le vor scoate hainele și vor turna apă ca să se spele, vor turna vin în pahare și după ce se va termina masa vor mânca și ei. Tot ce li se va porunci vor striga cu glas tare. Dacă va fi un secret vor șopti la urechi, vor strânge voturile și tot ce li se va spune să le fie pe limbă.

S'au terminat punctele după alfabet. Toate sunt o laudă pentru creatorul lumii.

NORME DREPTE INTOCMITE DUPĂ ALFABETUL INVERS, EXPLICATIVE.

1. Tăria acestei condici nu se va schimba chiar dacă s'ar înmulți numărul membrilor, fie și de două ori, până ce se vor duce cu cântec la Sion.

2. La masa sfântă la care se vor ține ședințele, se vor așeza în așa fel ca să fie bătrânii în frunte și apoi tinerii în ordinea înscrierilor, unul în dreapta președintelui, care e ajutorul său, în fața acestuia al doilea în grad. Și dacă unul pentru onoare va voi să stea într'un loc mai de frunte, un om care nu e din societate, din cauza modestiei lui este în mâna și în voința președintelui și nu poate cel înscris după el să-l șteargă și e mai frumos să tacă decât să vorbească.

3. Dacă societatea hotărește să primească pe cineva între membrii ei, nu se va lua în seamă votul rudelor ci numai al celor străini de el.

4. Inainte de-a se înscrie cineva în condică între membrii societății, va da de băut de sănătate și ca semn bun, iar zicerea va fi « B.A.L. » și cicolilor 10 parale.

5. Rugaciunea morților nimeni n'o va începe înaintea președintelui și dacă va voi să se ierte cineva cu mortul, are voie.

6. Nimeni nu are voie să deschidă gura pentru a vorbi înaintea președintelui lucruri care nu privesc societatea și va fi amendat cu 10 parale și totul cu frică curată de Dumnezeu.

7. In timpul când se face mormântul, niciun cicolu nu are voie să mănânce, nici să bea decât înafară de cimitir, iar dacă cineva va voi să cinstească mortul nu va vorbi direct mortului căci ar însemna că-și bate joc de el, căci mortul e ca o piatră care tace și în acest caz trebue să se îndepărteze patru măsuri dela mort și mormânt.

8. Nimeni nu va face niciun semn pe mormânt, din lemn sau pietre, fie morminte mici sau mari, dacă președintele și majoritatea membrilor n'au dat voie și o amendă după voia lor [va fi aplicată pentru] cine va trece peste acestea, și va fi judecat.

9. Dacă va fi din unii din ciocli un [membru] va da 7 parale întregi și a opta nu întreagă, iar dela un străin 15 parale.

10. Piatra funerară nu se va pune până la sfârșitul anului. Dela un membru se va lua 2 taleri și un ospăț și dela un străin după starea sa materială, iar ospățul după demnitatea lui.

11. Niciun membru nu-și va exprima părerea până la trei ani dela înscrierea sa în societate. Va sta numai cu mare respect și timid ca un mire imediat după ceremonia religioasă.

12. Nu se va lua pălăria din cap în timpul ședinței, și amenda pentru aceasta va fi de 10 parale, dar dacă îi va fi prea cald cuiva,

poate să o scoată, cu învoirea președintelui, căci e scris că Israel e încoronat.

13. Nu se va spijini nimeni pe masă în timpul ședinței și se va purta cu mare respect și sfințenie, chiar în timpul când mănâncă și bea, totul [urmând] după ordinea înscrierilor. Toți să fie binecuvântați.

14. E bine ca omul să-și ia grija în tinerețe, luându-și anumită însărcinare; acel ce vrea să fie cioclu va da o sumă hotărîtă și un ospăț după obiceiu, și până ce se căsătorește va căpăta mai multe drepturi decât acei cari s'au înscris de curând.

15. Niciunul din membri nu-și va deschide prăvălia până după înmormântare, dacă mortul va avea mai mult de 10 ani. Contravenientul va fi amendat cu 15 parale.

16. Amintirea morților se va face întâiu pentru familia președintelui și apoi pentru restul membrilor în ordinea înscrierilor.

17. Şi dacă va voi să intre un « coen » ca membru, se va face cum vor crede de cuviință, și el se va considera ca un membru cu toate drepturile și își va plăti taxa.

18. Croitorii și alți meseriași dintre membri nu vor coase până după înmormântare; în caz contrar au amendă de 10 parale.

19. Dacă cineva vrea să-și exprime părerea, va cere cuvântul dela președinte și dela toți membrii și când va vorbi va sta în picioare, înafară de cazuri de bătrânețe sau slăbiciune.

20. E în dreptul președintelui de a împuternici pe unul din membri în lipsa sa și aceluia i se va da acelaș respect ca și președintelui însuși, iar cioclii îl vor servi cu tot respectul și nimeni nu poate fi ales ca președinte, dacă n'a înlocuit cel puțin odată pe președinte.

21. Cei cari aleg pe președinte, vor fi întâiu ei însăși aleși și apoi, tot prin vot, vor alege pe unul din ei, iar dacă se întâmplă ca trei din ei să aibă același număr de voturi, se vor face trei bilețele și astfel va fi ales unul din ei, care președinte va fi onorat cu toată cinstea. Până la trei ani dela înscriere nimeni nu are voie să-și depună candidatura.

22. Dacă moare unul dintre ciocli sau membri, toți vor cere iertare dela dânsul, se va pune o pană în mâna mortului pentru a i se șterge iscălitura și îi vor spune că se despart de acum de el și se va face cerc în jurul iscăliturii.

Ordinea punctelor după alfabetul invers e terminată.

TESTAMENTUL RABINULUI IEHUDA PIOSUL (HASID)

N'are voie un străin [de altă credință] să vadă mortul în mormânt. Când se acoperă mortul nu se va descoperi. Dacă moare cumva în cele nouă zile trebue de făcut ca mortul să nu-și strângă degetele. Când se scoate mortul nu va ieși vreun om înainte. După ce au acoperit mortul nu-l vor lăsa acolo unde a stat, ci îl vor muta în fața ușii. Dacă este cimitir în oraș nu-l vor duce în alt oraș fiind o mare ocară pentru mort. Cei cari s'au dușmănit în vieață nu se vor înmormânta unul lângă altul. Unul care s'a pocăit se va îngropa lângă un evlavios.

INVĂȚĂMINTE PENTRU OM INTOCMITE DUPĂ ALFABET

Inainte de a ți se stinge lumânarea să-ți pregătești drumul.

Ai știut parcă ceea ce n'ai auzit, că pământ ești și pământ vei fi.

Copiii pe cari i-ai iubit te vor uita, numai la sfârșit de an te vor pomeni.

Ți se vor așterne puține paie din toată munca ce ai depus cât ai trăit.

Vei fi hrana viermilor cari nu-ți vor lăsa decât oasele.

Rudele și toți cari te-au iubit se vor întoarce la casa ta iar tu vei rămâne singur acolo.

Fă bine pe lumea aceasta pentru ca să ai zile mai lungi și să fii fericit pe lumea cealaltă.

(Urmează:

a) Rubrica specială pentru Marele Rabin din Iași și provincia lui, cu semnăturile acestora.

b) Rubrica în onoarea tuturor membrilor fiecare cu iscălitura sa după gradul său).

ANEXA Nr. 6

SCRISOAREA DE MILUIRE A BRESLELOR DE MAHALI, CĂRCIUMARI ŞI PASCARI DIN IAŞI CĂTRE BISERICA SF. ANDREI DIN ACELAŞ ORAŞ (1808)

Adică noĭ maĭ gioșii iscăliți din preună și cu starostele bresleĭ a mahalilor i a crăcimarilor, cum și starostile di păscari cu breasla noastră, di aice din Eși, adiverim cu scrisoare noastră aceasta la sfănta bisirecă unde să cinstește și să prăznuește hramul sfăntuluĭ și întru tot lăudatul apostol Andreĭ cel întăi chemat ceĭ ziditu aĭce în orașul Eșiĭ. cum și la măna dum[ni]lor sale epitropilor aceștiĭ bisăricĭ să să știia că din a noastră răvnă ci avem socotitu neam dat, văzindul lipsit de cele trebuincioas neavandu alte venituri, moșiĭ, dughene sau viĭ, de unde să s poată a să înntănpina, atăt cele din lăuntru în bisărică cum și pe afară a să face. Asămine și pentru ostinitorii sfăntuluĭ lăcaș, preoți și pipsalți *(sic)*. Pentru care dintru a noastră bună voĭ am priimit ca să s ajuturez sfănta bisărică, di acum înainte și în vecĭ, la cutie să de fiiște care crăcimar în care să va vinde vin căte cinci parale pi săptămănă, și la vreme hramuluĭ sfăntuluĭ Andreĭ, noĭ breasla păscarilor să fim îndatoriți a da peștele trebuincios toți aceĭ care vom ave aleșveriș de pește a face care această milă și ajutor al da, lam priimit noĭ toți de bună voĭ la sfănta bisărică, ca să ne rămăe spre veșnică pomenire și pururе să s urmeze de acum înainte despre fiiștecare de a nu s înprotivi în toată vreme după cum maĭ sus să arată. Şi pentru întemeiare aceștiĭ scrisori am rugat și pre precinstit divan di au întărito, ca să aibă în toată vreme putere sa

---

[1]) Arhiva Bisericei Sf. Andrei din Iași, doc. No. I.

și noĭ încă care am știut carte am iscălit, iar care nam știut niam pus degetile.

1809.

Vasilie Meraru
Neculai Kilspru
× Eu Gavril Bucătăraș, adiverez i pro Vasilios Hrizu adiveri.
× Mihale sin delibașa
(semnătură grecească)
× Bogdan Sărbu
Anastase Neculce

× Eu Ștefan mahal
Grigore Pănzar mahal
Gheorghe ot (?) Tănasă Borșu
Anton ot (?) Tănasă Borșu
Vasile Chișionian mahal
Lupașcă fustaș mahal

Roșu mahal
Eu Necula
Eu Ilii săn Anastasă păscar
Eu Vasăle săn Chiriac păscar
Savu păscar
Ștefan odobaș de lipcani
Stoian săn Iordachi Gălățanu
Argom lipovanul
Gavril Bucătarul
Eu Dumitrachi Popovici păscar

Fiindcă această scrisoare ce au dato breslile mai sus arătate fiind și prin știre noastră stăpânilor crăcimilor sau adeverit ș cu a noastre iscălituri ca să fie urmată. 1809.

Ștefan sluger
H. Lupu...(?)
(Indescifrabil).
Ienache Vasile

De la divanul cnejiei Moldaviei:

Viind și de față la divan înnaintea noastră starostii breslilor acestora și arătând că această priimire de a lor bună voință au

făcuto cu numita biserică, sau rugat și însuși eĭ denpreună și cu epitropiĭ ca să s adeveriască și de cătră divan scrisoarea lor aceasta.

Drept aceia pentru ca să s urmeze cu nestrămutare și să s păzască întocma, iată că după însuș al lor priimire sau încredințat și de cătră noi.

1810. Ghenari 15.

De la agie:

Viind de față înainte agiei staroștii breslelor a păscarilor și a crășmarilor înpreună căte cu vro cățva fruntaș și priimindusă de a lor bună voe a urma celor cuprinse prin zapisul acesta, și a da la biserică precum se leagă; pentru aceia sau încredințat și de cătră agie.

1815 April 6.

De la D[u]h[ovni]cească Decasterie:

Văzindusă zapisul acesta ce au dat cu primire lor înainte cinstitei agiĭ dupre cum să ș vede încredințat și cerând ca să fie statornic sau încredințat și de cătră această D[u]h[ovni]cească Decasterie.

1815 Oct. 18.

Nicolai Iconom Grigore Iconom

ANEXA Nr. 7

INTĂRITURA STAROSTELUI DE PĂSCARI AGOPII TETIAL DE CĂTRĂ POLIȚIA TG. CHIȘINĂU

Dela poliţieĭ Kişĭnăuluĭ.

Fiind trebuinţă a si facĭ aĭce în tărgu Chişinăuluĭ precum este şi la alti tărgur starosti di păscar sau socotit di vrednică atăt di cătră poleţiĭ cum ş di cătră bresla păscarilor ş sau făcut staroste pe Agapiĭ Tetial căruia îndistuli povăţuiri i sau dat în ce kip să urmez ş cum să să porti pentru toată bresla păscarilor şi toate pricinele ce vor fi întri dănşeĭ si le facă longe după obice cu căţva fruntaş iar nimulţămindusă vreo parte să arăte poliţiĭ ş vor fi puş la cale după dreptati. Nimine din bresla păscarilor nu este slobod a cumpăra peşte di la lăturaş făr ştere starostiluĭ sau a vindi în păscăriĭ pănă nu va arăta preţul. Starostele prin tacsa cei să va face di la poleţeĭ după vremĭ. Toţ lăturaşiĭ ce vor aduce peşte di vănzarĭ au voĭ să vănză cu oca la norod numai păr la optă ceasur din zi iar după optă *(fol. 15 verso)* ceasur slobod este să văndă numaĭ bresla care ţin dughene. Dughenă noâ nare voĭ nemenĭ să dişchidă făr ştirĭ starosteluĭ de toate chipurele ce aducă supărarĭ ş păgubiri bresleĭ săs ferescă făcănd şi cuteĭ după obeceĭ străngănd den sănbătă în sămbătă căte o păra di osăbit din alte havaetur ce să urmezi ş la alte tărgurĭ la bresla aceasta cerănd bresla ca să li să facă ş un ceuş care să feĭ di slujbă la trebuinţilĭ ce vor ave a bresleĭ după alor cererĭ sau rănduit ceuş pe Iani Sudet. Dici ţă ceuş căt ş voaâ tuturor păscarilor vi să poronceşte ca să aveţ cunoscut ş maĭ marĭ între voĭ pe numitul staroste dinduĭ toată ascultare ş supunere la or ce va arăta din poronca poleţeĭ. maĭ ales cănd să va întămpla primejdiĭ di focă

---

[1]) Arhiva Stat. Chişinău, Primărie, dos. Nr. 153, fol. 15.

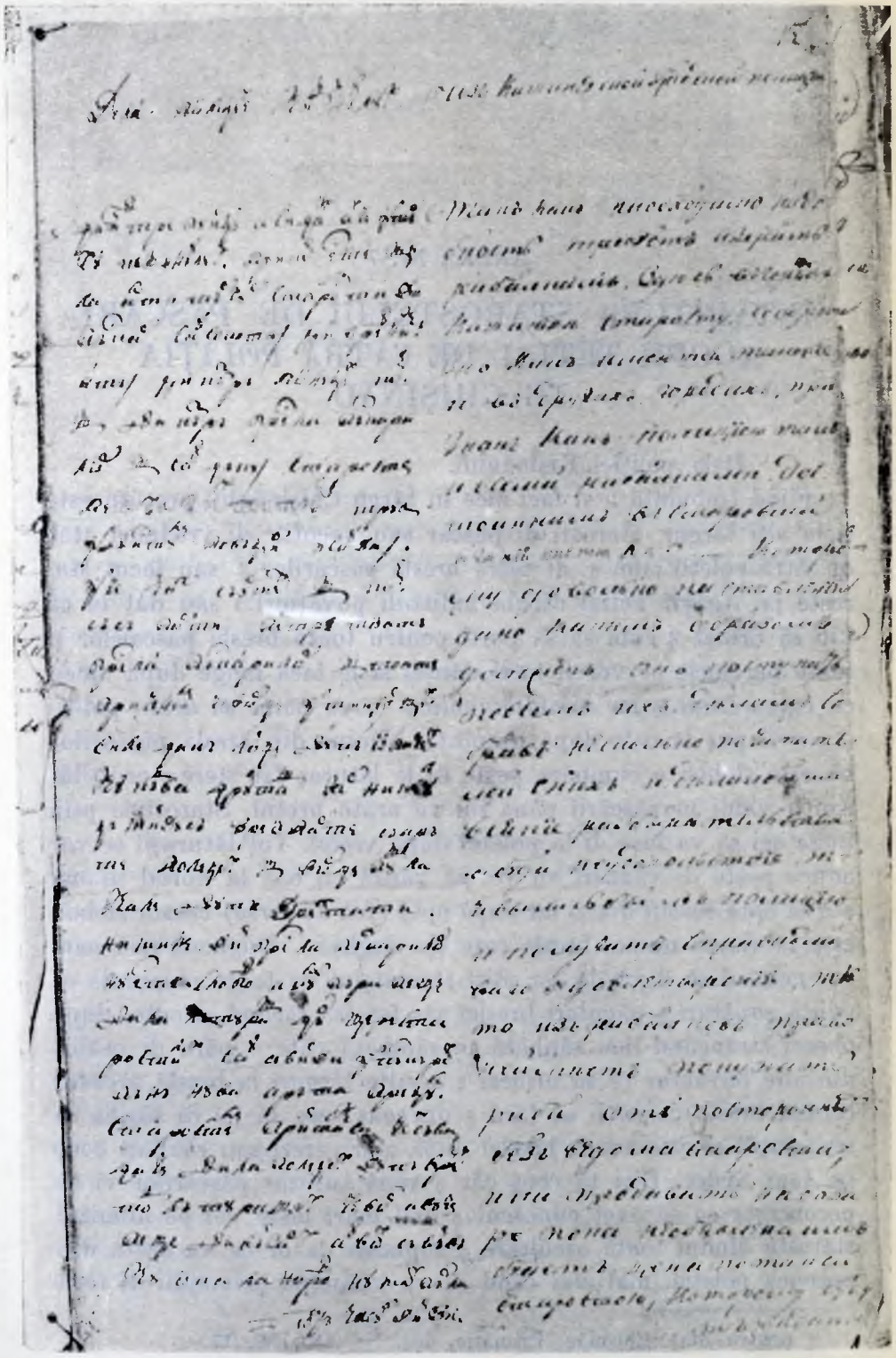

Intăritura starostelui de pescari din Chișinău de către Poliția târgului (fol. 15).

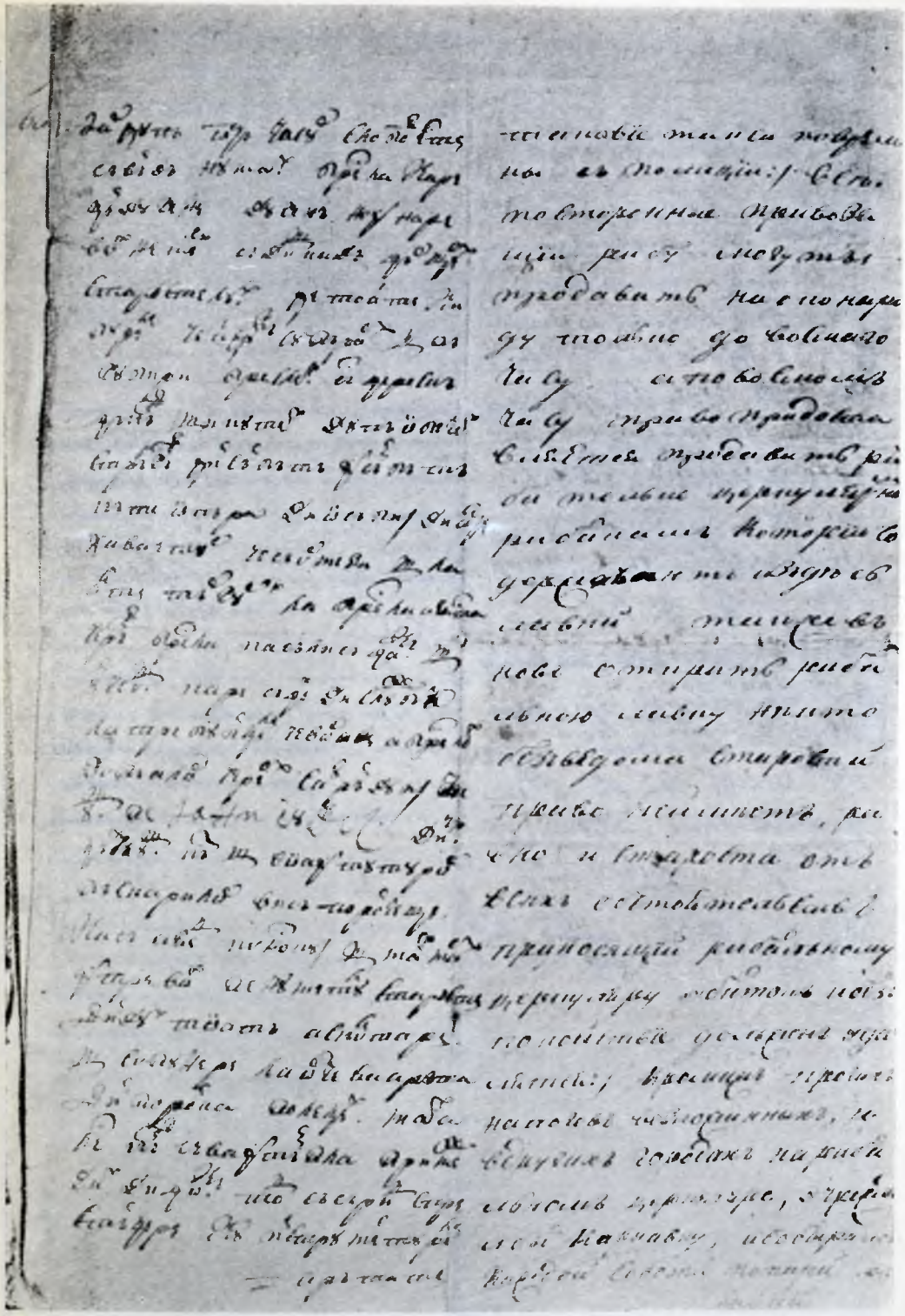

Intăritura starostelui de pescari din Chișinău de către Poliția târgului (fol. 15 verso).

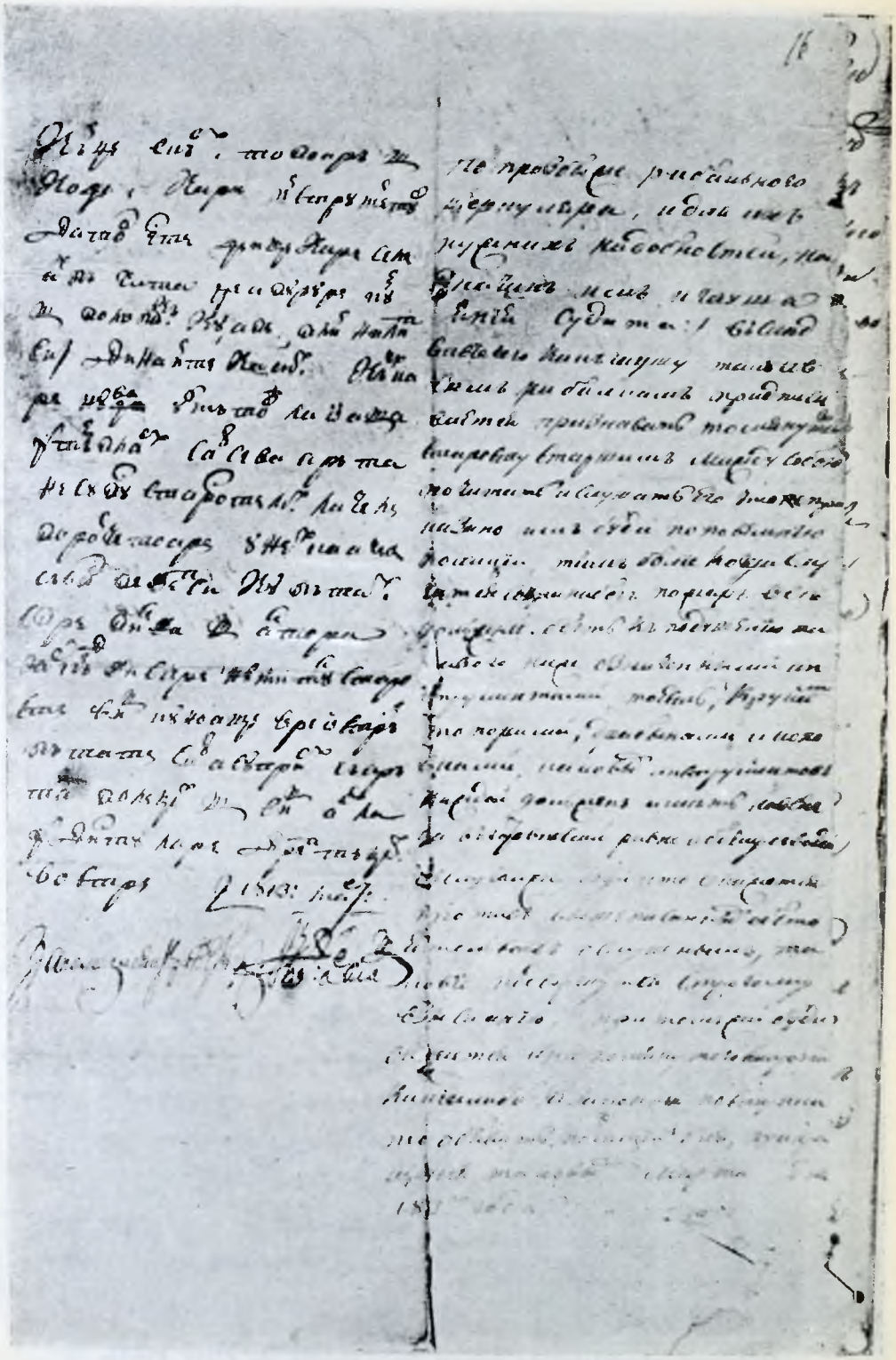

Intăritura starostelui de pescari din Chișinău de către Poliția târgului (fol. 16).

toț să sariț spre stăngere cu instrumenturile arătate, cănge scărĭ, topoară ș cofe, *(fol. 16)* cari instrumentur dator este feiștecare se le aibă gata de a pururе cum ș polobocă cu apă plin nilipsit dinainte casiĭ. căcĭ care nu va fi următor la o așa întămplarĭ sau să va arăta nesupus starosteluĭ la cele poroncetoare uneĭ ca aceia să vor pedepsi cu bătaĭ. spre pilda ș altora iar cănd dispre numitul staroste viț cunaoște vreo strănbătate sau asupririĭ să arătaț poleței ș viț afla îndistulare dreptății vostre. g. 1813: mart.

(ss) rusește. (ss) Iordan Armaș

ANEXA Nr. 8

SCRISOARE DE MILUIRE A BRESLEI PRECUPEȚILOR CĂTRĂ BISERICA SF. ANDREI DIN IAȘI (1833)

Adică noi isnaful breslei a pricupeților dinpreună cu starostele nostru, dăm această scrisoare de miluire la bisărica sfântul apostol Andrii di aice din Iaș, că prin buna voința și priimirea noastră, ne îndatorim ca de fiește care nume să dăm la cutiia bisăricii căte doo parale pe toată sămbăta, și această poțină miluire să să strângă la numita bisărică de doo ori pe an, o strângere în cutie de sfântul Dimitrie și al doile de sfântul Gheorghie, și ne îndatorim a da în cutie căte cincizăci și patru parale de nume, și zăci parale ostenetoruluĭ ci va umbla cu cutiia la o strângere, și al doile asămine să să urmeze și pentru că bisărica ca să nu să păgubască de puțina miluire ne îndatorim de a da ostenitoruluĭ și această miluire să fim supuși toți aceia care să vor hrăni cu această pricupie, și fiindcă noi din vechimi am urmat cu această miluire la numita bisărică și de acum voim înainte a urma în veci, și spre nestrămutarea aceștii miluiri am rugat și pre cinstita orășănească agie de au întărit această scrisoare de miluire ca în toată vreme să aibă puterea sa și de priimirea voinții noastre care am știut carte însuș am iscălit, și care nam știut carte am pus numele și degetele.

1833 Iulie 10.

× Mihaĭ Dima am pus degetul pe sămnul cruci.
× Stoian Sărbu am pus degetul pe sămnul cruci.
(ss Neculai Trifan.
(ss) Costandin staroste.
Inpreună cu toată breasla precupeților.
Și eu am scris cu zăsa și priimire a tuturor isnaful precupeților
(ss) Indescifrabil.

[1]) Arhiva Bisericei Sf. Andrei din Iași, doc. Nr. XVII.

Orășăneasca adgie.

Față în presudstviia adgieĭ viind iscăliții prin aceasta și adiverind acele cuprinse după cerere ce au făcut sau încredințat de către adgie.

1833 oct. 30.

(L. P.) (ss) Indescifrabil.

No. 5469.

INDEX ŞI SLOVAR

INDEX ŞI SLOVAR [1])

A

Aba = dimie, postav de lână groasă, de obiceiu albă 259; — cevrică 427; — pentru ţărani, 269;— Radovici = din fabrica lui - 427.

abager = fabricant, negustor sau croitor de abale 71, 255, 259, 266; — articole ce lucrau 421; — cupeţ 269; — nart 427.

abagerie = dugheană cu abale 128, 259.

acareturi = avere nemişcătoare, imobile 338, 411.

A Creţului (Gheorghe) din Cişme 204.

acmu = acum.

A. Cristoai (Pascal) butnar 71.

Acselrad (Benedet) 443.

adalmaş = băutura dată de un cumpărător în cinstea dobândirii unui bun 99, 388.

Adam (Vasile) neguţitoriu 134.

Adămoae (Zmaranda) 128.

adetiu = venit 231.

adeverinţă, de lucru 189.

Adgie, vezi « Agie ».

Adjud 29.

Adormirea Maicei Domnului, biserica –, Roman 337;— biserica –, Lwów 53, 54–55, 80; — biserica –, Suceava 345; — frăţiia –, Lwów, 48, 49, 54, 55, 56, 59, 63, 64, 80; — patronul Breslei lăutarilor din Botoşani 177.

Adrian, Impărat roman 12.

Adrianopole (Tratatul de-) 359.

Adunarea ad-hoc 224.

afierosi (a) = a destina, a hărăzi 402.

Aftanasia, sora Ioanei Abageriţa 128.

Aftanasie (picior de lemn), staroste 296.

Aftanasiu (Enache) staroste, 474.

Agă = rang de boierie 143; vel- = prefectul de Poliţie al capitalei 150, 151, 176, 248, 338, 427; — arestează un staroste 222, 335; — judecă 393; — prezidează comisiunea narturilor 428; — rânduește staroştii 215.

Agafton, Mitropolitul 80.

[1]) Pentru Slovar am controlat următoarele lucrări: Acad. Rom. *Dicţionarul limbii române*, Bucureşti; I. A. Candrea şi Gh. Adamescu, *Dicţionar enciclopedic ilustrat*, Bucureşti, f. d.; B. P. Hajdău, *Etymologicum magnum Romaniae*, Bucureşti, 1886; A. T. Laurian şi I. C. Massim, *Dicţionarulu limbei romane*, 2 vol. Bucureşti, 1873; Idem, *Glosariu*, Bucureşti, 1876; L. Şăineanu, *Influenţa orientală asupra limbei şi cultur i române*, 3 vol., Bucureşti, 1907; H. Tiktin, *Dicţionar Român-German*, 3 vol., Bucureşti, 1903.

Cuvintele precedate de steluţă (*) nu se găsesc în lucrările sus citate, ori au alt sens sau ortografie.

Numerele în cursiv indică pagina unde se defineşte sau se tratează, în special, asupra noţiunii respective.

Agaki (Ion sin) 206.
agapă (de primirea în breaslă) 200, 201.
Agie = Prefectura Poliţiei Capitalei 222, 228; — venitul 248.
agiutorinţa (de iarnă) = dajdie 169.
agonisi (a) = a economisi cu trudnică muncă 92.
agonisită = câştig, economie 290, 430.
Agopş, armanul 313.
Aiud (oraş din Ardeal) 37.
Aizic (Tălpălar) 445.
**ajungere în poziţie* = a fi în stare 192.
ajutorarea, — breslaşilor 414; — bisericei 107, 400.
Alâ, potcovariul 103, 104.
alăgea = stofă de matasă vărgată 267; — maniţ 426.
alai domnesc = paradă, cortegiu domnesc 340, 422, 431.
Albaş, staroste 89.
**albăstrele* = ţesături de târg 453.
albie (de râu), devenită loc domnesc 279.
alejveriş = negustorie, dever.
Alexa, neguţătoriul 94.
Alexandra, — fata vornicului Grigore Ureche 95; — Zugrăviţa 128.
Alexăndrel, vodă 39.
Alexandru, — Catolicos armean 307; — săn Nechifor 425; — staroste de neguţitori din Iaşi 217; — (Vodă), cel Bun 26, 28, 31, 32, 33, 36, 38, 39, 167, 198, 243, 299, 316; — (Vodă) Coconul 92, 94; — (Vodă) Cornea 74; — (Vodă) Ilieş 91.
Alixandru, dela Antohi 135.
Ălpu (Toter) staroste de ciocli 246.
Altăr (Jâdov) blănar 468.
Ambrosie, Mitropolitul 125, 149, 153, 154, 156, 157, 196, 205, 251, 291, 294, 395.
americă = pânză de târg de calitate inferioară şi neghilită 269, 452.
Ana, — domniţa 169; — (Mihailovna) prinţesa 439.
anafora = raport prezentat Domnului 149, 174, 394; — boierilor 151, 320, 321; — cupri s 151; — Divanului 150, 152, 188, 322, 363; — întărire 151, 271, 279; — Sfatului cârmuitor 318, 456; — vel agăi 151, 405.
analoghie (după —) = cât se cuvine, în proporţie 234.
analoghimos = proporţional 233.
analoghion = cotă parte 463.
analoghisâ (a) = a proporţiona, a repartiza în mod proporţional 234, 464.
Anastasia, soţia lui Lupaşcu Covrig, staroste de ciocli 246.
Anastasie, — (al III-lea) Episcop de Roman 96, 97; — Mitropolitul 170; — (Panu) stradă, Iaşi, 277; — săn Toader 177.
anathema = afurisenie 155.
Andrei, — (blanariu) epitrop 236; — făclieriu 276; — hatman 75; — (Ioan) staroste 474; — (Şlicariu) staroste de blănari 212, 222, 246, 252, 253, 383; — stricatu 294; — (Truncheş) crav 83; — vel căpitan 339.
Andreiaş, birău de Bistriţa 106.
Andronache, bărbier domnesc 272.
Andronic (staro tele) arman 314.
angarale, vezi « angării ».
angării = dări în bani sau în natură peste bir 168; — ale breslelor *363*; — desfiinţare 359; — scutiri 120, 283, 311, 318, 358.
Angelescu (I. N.) 16, 247.
Anglia 43, 90.
Aniţa, — fămeia lui Ştefan Zugravul 128; — Ierodiaconului Ioniţă 128, 129.
Antinia, surda 294.
antireu = haină lungă, purtată pe vremuri de boieri, care se îmbrăca de-adreptul peste cămeşă, apoi se încingea cu brâu sau cu taclit, iar, pe deasupra lui se îmbrăca giubeaua. Antireul se mai poartă astăzi, de cătră preoţi, — de alăge 267; — materie pentru - 269.

antiunioniști = partizanii menținerii statului quo în lupta pentru unirea Principatelor (1856–1859) 242.
Anton, cămăraș de Ocne 29.
Antonie, — iconom 404; — Episcop de Roman 160, 333; — Mitropolit 133, 161, 287, 294.
Antonov (Grigore) 227.
Anuța (preuteasa) armeanca 315.
Apaffy (Mihai) principe 16.
apari, — boerești 248; — domnești 248; — mânăstirești 248.
apel, vezi « judecată ».
Apostol, — blanariu 325; — Petru 191.
Apostu, care au învățat la vătavu Ursaki 246.
Apriian, armanul 313.
aprozi 120; — de Curte 120; — de târg 120.
aprozie (breaslă) 120.
apucat (ne-am) = ne-am hotărît, ne-am legat, am promis 253.
arac = băutură spirtoasă preparată din orez fermentat, amestecat cu zahar și nuci de coco 324.
Arakâl (armanul) arcariu 277.
arămuri (a da –), angărie 364.
Arapul (Costantin) 369.
Arbore, (Luca) 41; — hatman 74.
**arcale* = protecții, stăruinți 319.
arcari = făuritori de arce 111. Vezi și « sahaidacari ».
Arcărie (mahala), Iași 276.
Ardeal 29, 37, 105, 113, 114, 201.
argat = slugă 187; — poslușnic 22.
Arghere, starostele 92, 94, 217.
argintari, vezi « zlătari ».
arhistratig = arhanghel 62.
Ariia 156.
Aristarh, — vel visternic 314.
Ariton (Garabet) staroste de mindirigii 315.
armășei = slujbași însărcinați cu prinderea răufăcătorilor 120.
Armeni 349; — alămari 310; — așăzarea lor în Moldova 119, 278, 299; — băibărăcari 276, 443; — bogasieri 418; bresle de – *298–315*, 454; — cavafi 211; — concurență 412; — dăjdii 311; — din Ardeal 301; — din Botoșani 300; — din Chișinău 313; — din Iași 313; — din Lithuania 58; — din Polonia 56, 58, 298; — din Roman 310, 311; — din Suceava 68; — din Trapezunt 277; — fac legătura cu Polonia 58; — importă horilcă 321; — întemeiază Vasluiul 299; — judecata lor 66, 392; lucru la – 415; — măsuri contra lor 431; — metropolă 298; — negustori vechi 36, 42, 91, 317; — meșteșugari 95, 115; — poloneji 37, 43; — primejdioși breslelor moldovenești 111, 115; — răsbesc în breslele moldovenilor 139, 140, 141, 142, 180, 237, 253, 457; — starosti rânduiți de vel cămărașul 215; statutul Breslei tă băcarilor—din Gheorghieni și Gherla 301–302; — târgoveți 66.
Armenia 300.
Aron (Vodă) 52, 75, 76, 77, 79; — Mânăstirea — 127, 128, 275.
Arotin (armanul) staroste de cizmari 315.
Arsenie, — egumen la M-tirea Bârnova 216; — Exarh Patriarhial 50; — (neguțitorul) socrul fratelui lui Gheorghe Vodă Duca 134.
arșin = măsură rusască de lungime, egală cu a treia parte dintr'un stânjăn, adică 0,711 m. 365.
**artele* = asociații economice rusăști, cu caracter cooperativ 13.
Asaki (Petrache) mare postelnic 466.
Ashley (W. I.) 41.
asprul = cea mai mică monedă de argint turcească, valorând în sec. XVII-lea a șasa parte dintr'un potronic de argint 65, 67, 190, 197.
așăza (a) = a pune la cale, a soluționa definitiv 370.
așăzare = alcătuire 115; = sediu 131.
astariu = pânză groasă pentru căptușală la haine 426.

astaragiu = croitor care căptuşăşte cu ast r 254.
aşternuturi (a da –) = angărie 364.
astruca (a) = a înmormânta 281, 287, 325, 351.
atelier 86, 206, 207.
Athanasie, — Episcop de Roman 62; — (al II-lea) Episcop de Roman 62, 63, 96, 97, 125, 149, 153, 157, 158, 369, 378.
aule = sate fortificate bulgăreşti 14.
Aurelian (P. S.) 452, 453.
Austria 440, 441.
avaet, vezi « havaet ».
Avraam, hatman 74.
Avram, — croitor 465; — (nepot lui Haim) staroste de ciocli 325.
Avramie, Patriarhul Ierusalimului 438.

B

Bacalbaşa = staroste de bacali 152, 209, 210.
bacali 147; — armeni 313; — cupeţ 269; — neguţitori 153, 271.
băcălie, — neguţitorie 147, 152; — nart 423.
băcani, vezi « bacali ».
Bacău, — oraş 28, 88; — ţânut 368.
Bădală, vezi « Budală ».
Băduleni (sat) 322.
Băgul, — (Andrei) staroste de ciubotari 213, 270, 273; familia 136.
Bahlui (râu) 273, 279, 280, 294, 350.
Baia (oraş) 28.
băibărăcari = meşteri şi negustori de baibarace 125, 240, *259*, 267; — la un loc cu croitorii 125, 259; — lucrează antiree 422; — nart 426; — opriţi a lucra oghialuri 240.
Băibărăcărie, — (mahala), Iaşi 276; — meşteşug 146, 259; — (uliţă) Iaşi 276.
**băibarace* = scurteici umplute cu lână sau bumbac, cu cusături dese, servind şi ca haină de răsboi 259, 267.
bal 131.
Balan (Ion) vameş 387.
Bălaş (Vasile) 223.
Balica, — familia 52; — hatman 75; — portar de Suceava 75; — Isac, 75; — Isaia 53.
Baloşeani (sat) 97.
Baloşeşti (sat) 119.
Balş, — (Constantin) logofăt 293; — hatman 190; — vel logofăt 151, 415; — vel vornic 427; — (Neculai) biv vel logof. 183.
Balta (oraş) 298.
Baltica (mare) 27.
Banca Veneţiei 92.
bancheri, jâdovi 316.
Bandinus (Marcus) 20, 21, 422.
bani, — buni de argint 92, 278, 367; — creştineşti 65; — de legătură, Vezi « herâie »; — gata 102, 290; — noi 133; povere de — 92.
banii, — cutiei 201, 415, 469; — praznicului 65; — vedrii 138, *201*; — Visteriei 356.
Bantaş (Constantin) 366.
bântui (a) = a sdruncina, a supăra 408.
Banu (biserică) Iaşi 408.
bărbânţă *197*; — Armenilor 141, 142; — cioclilor 287; — de brânză 198; — de grâu 197; — de icre 197, 198; — de lapte 198; — de miere 197; — de rânză 198; — de urdă 198, 387; — de vin 197; — depusă la staroste 289; — deschisul dughenei 113, 195, 206; — evoluţie 200, 201; — feciorilor de meşteri 61, 65, 67, 125, 202; — fond pentru breaslă 348; — în Ardeal 201; — în catastihuri germano-polone 109; — în natură 199, 200, 203; — nume 198, 387; — origină 201; — plată 110, 138, 140, 172, 201, 203, 237, 456; — putinele de brânză 198; — ţehurilor 108, 110; — tocmeala pe - 200, 252; — senz fiscal 198.
bărbieri 114, *263*, 272; — subchirurgi 263; — teleaci 21.
barbiers-chirurgiens 263.

Bărboi, — ,biserică Iaşi 104; — mănăstire 102, 104; — uliţă 270.
Barbu — cobzariu 234; — staroste de lăutari 218.
Barcei, (neamul) 97.
Barisov (Climai) 227.
bariz (pl. barizuri) = ţăsătură rară de lână 269.
Bârlad 28, 29, 133, 221, 266, 270, 333, 444.
Bârlădeanu, — Manole 135, 414; — vel logof. 76.
Bârlădeni (sat) 217.
Barnoschi, (D. V.) 449.
Bârnova, M-tirea 53.
Barnovschi, — (Dumitru) vel postelnic 78; — familiia 52; locul lui - 223; — Mânăstirea 277, 278, 280; — Miron (Vodă) 15, 53, 54, 84, 105, 119, 385; — portar de Suceava 74; — testamentul lui Miron Vodă 15, 54.
Barotti, negoţiant, straiŭfăcător 446.
Laşa = staroste *210*.
Basarabia 89, 133.
**başcaliu* = breslaş cu dugheană 193.
baş-haham, vezi « haham-başa »
basma = pânză de bumbac, imprimată, fabricată mai ales în India 269; — de cap 452.
baş-staroste = primul staroste 319.
batae, vezi « toiag ».
**butucari* = cărători de lemne 21.
Baudeau, abatele 449.
Baudry-Lacantenerie (G) 345.
Băzgan, — (Vasile) 190; — Vasile sin Iordache 204.
beci = pivniţă mică nepietruită 134.
Beilic (mahala) Iaşi 277.
beiŭ = principe domnitor 367.
beizadea = copil de sex masculin al unui principe domnitor 335.
Bejan, vornic de poartă 223.
Beldiman, logofăt 76, 77.
berari, din Cracovia 109.
berbeniţă, vezi « bărbânţă ».
bere 109, 993.
Berechet (Profesor) Ştefan 385, 387.
Bereşteani (sat) 21.
beţe (la tălpi), vezi « toiag ».
bez = în afară de, plus 177.
bezmăn = sumă de bani plătibilă proprietarului unui teren, pentru a avea dreptul de-a clădi pe el o casă şi a se folosi de dânsa 128, 249, 275, 295, 353.
bezmetic = fără ţintă, năuc 177.
Bibescu (George) Vodă 492.
Bichir (Ioan) cumnat lui Ioan 204.
Bilăi, vel vornic 78.
Bilaşcu, potcovar 262.
bileturi = afişe 240.
bir = impozit personal, capitaţie 195; — calfelor cu dugheană 195.
birău = primar în Ardeal 106, 387.
Biserică,— ajutorare 107; — armenească 299;— catolică 49; cedarea dreptului regalian cătră - 162; — confirmă staroştii 212; — întăreşte catastihurile 115, 151; — întăritura patriarhilor 160, 221; — intervine pentru breslaşi 159; — jurisdicţia ei 115, *372*, 390; — modifică catastihurile 406; — moldovenească şi propaganda catolică *51*; — ortodoxă şi persecuţiile ei în Polonia *49*; — rânduieşte mişăii 204; — răsăriteană grecească 81; — şi alcătuirea breslelor 143, 145, 149; — şi breslele sociale *281-296*; — şi poruncile domnilor 166, 167.
biserica, — Adormirea Maicei Domnului din Lwów 53, 54, 55, 80; — din Roman 336; — din Suceava 345; — Albă, din Iaşi 408; — armenească din Iaşi 276, 278, 318; — Banu din Iaşi 408; — Bărboi din Iaşi 103; — — Buna Vestire, Iaşi 412; — ctitoriile breslelor *412*; — Curălari, din Iaşi 158, 195, 218, 252, 275, 406 412; — de lemn 340, 412; — din Herţa a vel pitarului Ilie Holban 402; — Episcopiei Huşului 136; — Ghenghii, Iaşi 102; — lista bisericilor din Iaşi 718; — Muşatei din Siret 343; —

Pogorîrea Sf. Duh din Iaşi, vezi « Curălari »; — Precistei din Galaţi 401; — purtare de grijă, 342, *400*; — Rufeni, din Iaşi 340; — Sf. Andrei din Iaşi 253, 268, 337, 338, 339, 395, 403, 404, 405; — Sf. Atanasie şi Chiril, din Iaşi, 408, 411; — Sf. Constantin şi Elena, din Iaşi 408; — Sf. Dumitru (Balş) din Iaşi 408; — Sf. Dumitru (Misai) din Iaşi 342, 409; — Sf. Gheorghe din Bârlad 412; — din Botoşani 231; — (Lozonschi) din Iaşi 408; — Sf. Haralambie din Iaşi 403; — Sf. Ilie, din Bârlad 333, 412; — din Botoşani 249, 252, 263, 291, 411; — din Chişinău 296, 401; — din Iaşi 102, 408; — din Telineşti (Orhei) 335; — Sf. Ioan (Botezătorul) din Iaşi 53, 408; — (din Măji), Iaşi, vezi « Sf. Ioan Botezătorul »; — (Zlataust) din Iaşi 408; — Sf. Lazăr, din Iaşi 409; — Sf. Neculai din Bacău 128, 411; — (cel sărac); — din Iaşi 409; — (Ciurchi), din Iaşi 409; — (Gospod), din Iaşi 128, 258, 409, 429; — (Iarmaroc), din Iaşi 409; — Sf. Pantelimon, din Iaşi 409; — Sf. Paraschiva, din Suceava 71; — (Mitocul Maicelor) din Iaşi 409; — (Păcurari) din Iaşi 409; — 40 de sfinţi, Iaşi 400, 409; — Sf. Sava, din Iaşi 409; — Sf. Spiridon, din Iaşi 275, 409, 410; Sf. Ştefan din Iaşi 401, 409; — Sf. Teodor, din Iaşi 146, 337, 409; — Sf. Vasile (Tataraşi) din Iaşi 401, 405, 409; — Sf. Vineri, din Galaţi 401; — din Iaşi 409; — din Suceava, vezi « Sf. Paraschiva, din Suceava »; — Sf. Voevozi (Roşca) din Iaşi 409; — (Rufeni) din Iaşi 409; — Tălpălari, din Iaşi 275, 409, 412; — Toma Cozma, din Iaşi 409; — Uspenia, din Botoşani 232; — Vulpe, din Iaşi 409, 412; — Ziua Crucii, din Iaşi 409.

Bisericani, M-tire 20, 353, 366.

Bistriţa, — Ardealului 28, 37; — cetate 106, 387; — mânăstire 197; — târg 301.

Bistriţeni = locuitori din Bistriţa 105, 106.

**bivolari* = cărăuşi în portul Giurgiu 477.

Bizanţ 13.

blanari 101, 122, 215, 275; — armeni 139; — cartier 275; — cupeţ 269; — din Botoşani 124, 139, 158, 192, 194, 212, 236, 237, 251, 252, 459, 470; — din Cohalm 111; — din Sibiu 113; — din Suceava 69; — evreeşti 294; — groşi 420; — li se iartă camăna 365; — moldoveni 295; — nart 426; — şi cojocari din Iaşi; — subţiri 101, 421.

blănărie 124, 258, 451; — fină 269; — de Lipsca 192.

Blanc (Louis) 450.

Blanqui-aîn[é] (M.), 23.

Blaramberg (N.), 394.

blăstăm, — arhieresc 251, 283, 297; — în catastih 61, *155*.

**bobou* = postav gros şi niţos 39, 40.

Bocicov (Grigore) 227.

boerenaşi = boeri din treptele de mai de jos 244.

Boerescu (Vasile) ministru 486.

boeri, — de Divan 150, 171, 222, 426; — de starea a doua 369; — dregători 216; — lefile lor 214; — mari şi mici 65; — negustori 30, 134; — staroşti confirmaţi de - 215; — veliţi 68, 79, 338, 394.

bogasieri = negustori de ţesuturi de bumbac 408; — armeni 313, 418; — greci 278.

Bogdan, — (Ioan), 85, 292; — (Manolache) spătar, 224; — (N. A.), 210; — vel agă 406.

Boghiţa (Mitoşelului) 102.

Bogos (Dinea lui) 141, 456.

Boguş (boer) 243.

boiangii 268, 445.

**Boltă* = loc la Cohalm, unde erau aşezate toate dughenile ciubotarilor 112.

Boltă C. 152, 154, 214, 369

Borohu (ficior lui Simon), staroste de ciocli 325.
Borşăşti (sat) 322.
Bortă (Gheorghi) 177.
Bosfor 92.
Bosie, (Stavarache) 322.
Botero 37.
Botezatul, — Costachi sin - 138; — Dumitru 188; — (Gheorghe) mahal 403; Ştefan sin Constantin - 203.
Botna (sat) 197.
Botoşani 89, 122, 206, 232, 234, 270, 282, 315; — Armeni 300; — ispravnicia 469; — Jâdovi 300; — oraş al Doamnei 393; — ţinut 232; — Tribunal de Comerţ 396.
Boul, visternicul 77.
bour = marca ţării aplicată pe măsuri sau pe semne de hotar; — domnesc 177, 365; slujba boorului 364.
brahari = bragagii 135, 268, 275.
Brăhărie (uliţa) Iaşi 275.
Brăila 485.
**branişte* = angărie, furnizarea fânului pentru grajdurile domneşti; — de fân, 351, 358; — de vară 364; — gospod 198, 283, 311.
Brănişteanu (V.) 472.
brânză; bărbânţă de - 198; — de oi 198; — putină de - 198.
Brânză, talpalariu 270.
Brânzarul; — familia 136; — Simion 136; — Toader sin Simion 203.
Braşov 35; — Şcheiu 16.
braşovan = negustor de marfă de Braşov *239*, 271; — armeni 313.
Braşovanul (I an) 358.
braşoveni = locuitori din Braşov 32, 34, 35, 36, 37, 38, 39.
brat = frate 18, 20, 260; — brat ego = fratele lui.
bratcină 45, 47, 59, 64.
Brăteni (moşie) 322.
Brătianu, — (Ion C.) 449; — (stradă) Iaşi 274, 276.
bratstvo = frăţie 14, 15, 18, 44, 45, 47, 59, 63, 64, 65.
Breasla, — *abagerilor* din Iaşi 409, 474; — abagerilor, pălărierilor, chetrarilor desrobiţi patentari şi acei ferari din Iaşi 471; — abagiilor din Galaţi 401; — *alămarilor* armeni din Botoşani 310; — alămarilor jâdovi din Iaşi 465; — *aproziei* 120; — *argintarilor* din Iaşi 474; — argintarilor şi bogasierilor din Iaşi 408; — *Armenilor* din Roman 313, 357; — *armurierilor* din Cracovia 110; — armurierilor din Iaşi 408; — *bacalilor* din Botoşani 153; — din Iaşi 152, 210, 409, 477; — din Suceava 153; — bacalilor şi rachierilor din Iaşi 471; — *bărbierilor* din Iaşi 218, 409, 474; — *berarilor* din Cracovia 109; — *blanarilor* din Bârlad 334, 398, 412; — din Botoşani 113, 124, 135, 149, 155, 180, 186, 192, 193, 218, 225, 237, 246, 249, 253, 349, 370, 383, 414, 419, 459, 460, 462, 469; — din Cohalm 108, 110, 111; — din Huşi 362, 468; — din Iaşi 97, 101, 111, 150, 401, 408, 471, 474; — din Sibiu 202; — blanarilor, croitorilor, bărbiiarilor, abăgearilor şi cojocarilor din Roman *59*, 63, 96, 125, 135, 153, 154, 158, 186, 259, 335; — blanarilor groşi din Iaşi 235; — blanarilor şi cojocarilor din Iaşi 151, 271; — din Suceava 102, 146, 190, 391; — *bogasierilor* din Galaţi 401; — din Iaşi 409; — *boiangiilor, mindirigiilor şi bărbierilor din Botoşani* 126; — *braharilor* din Iaşi 412; — braharilor şi acadelarilor din Iaşi 409; — *braşovenilor* din Iaşi 271, 416, 474; — *brutarilor, franzelarilor, simigiilor şi făinarilor din Ploeşti* 478; — *butnarilor* din Iaşi 102; — din Mărâţâi (Neamţ) 248, 366; — *calaraşilor agiei* din Iaşi 478; — *caldararilor şi fierarilor*, din Iaşi 408; — *cărămidarilor*, din Iaşi 474; — şi pietrarilor din Iaşi 409; — şi teslarilor şi precupeţilor, din Iaşi 471; — *casapilor* din Iaşi 340, 342, 416, 474;

— şi pascarilor, din Iaşi 471; — *cavafilor* armeni din Iaşi 211; — cavafilor, pantofarilor, cizmarilor şi tabacilor din Ploeşti 478; — *cerşitorilor şi calicilor* din Iaşi, vezi « mişăilor »; — *chetrarilor şi grădinarilor* din Iaşi 474; — *chiragiilor* din Iaşi 248; — *chiristigiilor* din Iaşi 408, 474; — *cioclilor* din Botoşani 282, 287, 289; — din Focşani 159, 160, 287; — din Iaşi 102, 145, 155, 159, 160, 161, 218, 281, 288; — de Jâdovi din Telineşti (Orhei) 325; — din Roman 247, 287, 351; — *ciubotarilor* din Botoşani 125, 135, 137, 150, 185, 199, 203, 205, 251, 253, 270, 349, 395, 455; — din Herţa 402; — din Iaşi 104, 105, 109, 153, 185, 195, 205, 218, 246, 251, 474; — din Reps (Cohalm) 202; — din Suceava 344; — ciubotarilor, cizmarilor moldoveni şi armeni, i nemţi sudiţi, din Iaşi 471; — jâdovi din Iaşi 153; — nemţăşti din Iaşi 474; — ruşi din Iaşi 341, 409, 474; — şi talpalarilor din Iaşi 153; — *cizmarilor* armeni din Botoşani 310; — armeni din Iaşi 146; — cizmarilor, croitorilor, curălarilor, frânghierilor, pălărierilor şi tapiţerilor, din Siret 343; — cizmarilor din Iaşi 408, 474; — din Oswiecina, Zatora, Ket şi Wadowice (Polonia) 301; — şi solonarilor, din Iaşi 161, 269; — *cojocarilor* din Iaşi 444, 471, 474; — din Siret 342; — şi căciularilor din Iaşi 409; — şi croitorilor din Telineşti (Orhei) 335; — *crâşmarilor*, din Iaşi 338, 404, 474; — crâşmarilor, pascarilor şi mahalilor din Iaşi 338; — *croitorilor* creştini din Iaşi 408, 456, 467, 471, 474; — din Bucureşti 254; — naţiei evreeşti din Bârlad 465; — şi şăpcarilor şi plăpomarilor din Ploeşti 478; — *curălarilor* din Cracovia 108; — din Iaşi 102, 358, 408; — *cuşmarilor* jâdovi din Iaşi 463; — *cuţitarilor* din Ardeal 201; — *doctorilor şi spiţerilor* din Iaşi 268, 409; — *droşcarilor* din Ploeşti 478; — din Iaşi 474; — şi brişcarilor scapeţi din Iaşi 227; — *dubalarilor* din Iaşi 55, 268; — armeni din Botoşani 310; — *făclierilor* din Botoşani 125, 126, 225, 384, 391; — din Iaşi 409, 471; — *ferarilor* din Iaşi 104, 474; — din Suceava 344; — ferarilor, lăcătuşilor, caldararilor şi vararilor din Cracovia 114, 366; — şi lăcătuşilor din Cluj 202; — şi lăutarilor din Iaşi 471; — şi potcovarilor din Iaşi 133; — *formagiilor* din Iaşi 471; — *grădinarilor şi precupeţilor* din Ploeşti 478; — *împletitorilor de colţuni* din Sibiu 108, 114; — *işlicarilor* din Iaşi 408; — *lăcătuşilor şi caretaşilor* din Iaşi 268, 408; — *lăutarilor* din Botoşani 176, 178, 229, 232; — din Chişinău 130; — din Huşi 133, 154, 180, 225, 414; — din Iaşi 408, 474; — din Ploeşti 478; — *lipovenilor* din Iaşi 471, 474; — *lipscanilor* din Iaşi 409; — lipscanilor, bogasierilor, braşovenilor şi mărchitanilor, din Ploeşti 478; — *lumânărarilor şi soponarilor* din Ploeşti 478; — *măcelarilor* din Ploeşti 479; — din Suceava 344; — măcelarilor, brutarilor, fierarilor, morarilor, cofetarilor, dubalarilor şi dogarilor din Siret 343; — *mahalilor* din Iaşi 368, 395, 403, 404, 405, 474; — şi crâşmarilor din Iaşi 180, 217, 219, 222, 253, 404; — *mesăriilor* din Iaşi 97, 101; — *meşteşugarilor jâdovi de căciuli şi potcapi* din Iaşi 320; — *mindirigiilor* din Iaşi 239, 369, 408, 474; — *mişăilor* din Iaşi 84, 85, 166, 294, 295, 297, 353; — din Roman 293, 297; — *neguţitorilor* din Bârlad 89; — din Iaşi 94, 95, 129, 187, 192, 195, 222, 250, 347, 349, 350, 373, 377, 379, 380, 392, 394, 421; — abageri din Bârlad 227, 412; — armeni din Roman 310; — *olarilor* din Iaşi 409, 474; — din Suceava 344; — *pârgarilor* din Iaşi 119; —

pascarilor din Chişinău 114, 238, 249, 365, 368; — din Iaşi 404, 409, 474; — din Ploeşti 478; — *pitarilor* din Galaţi 401; — din Iaşi 409; — *plăcintarilor* din Iaşi 409; — *posesorilor, şufărilor, bogasierilor, braşovenilor, bacalilor, crâşmarilor i cofegiilor armeni* din Botoşani 126, 316; — din Iaşi 471; — *postavarilor şi caldararilor* din Sibiu 202; — *potcapierilor* din Iaşi 268, 408; — *potcovarilor* din Iaşi 103; — *precupeţilor* din Iaşi 121, 146, 404; — *rachierilor* din Iaşi 474; — şi crâşmarilor din Iaşi 409; — *rotarilor* din Cohalm 109; — *saidacarilor* din Iaşi 408, 474; — *scriitorilor* din Iaşi 267; — *solonarilor* din Iaşi 471; — *soponarilor* din Iaşi 474; — *suilgiilor* din Iaşi 268, 408; — *tabacarilor şi pielarilor armeni* din Gheorghieni şi Gherla 303; — *tabacarilor români* din Făgăraş 110; — *talpalarilor* din Iaşi 136, 279, 335, 337, 350, 409, 445, 471, 474; — talpalarilor şi ciubotarilor din Suceava 344; — *telalilor* din Iaşi 267; — *ţesetorilor de pânză* din Cracovia 366; — *teslarilor* din Iaşi 474; — şi butnarilor din Iaşi 409; — *tufecciilor* din Iaşi 268; — *uşăreilor* 120; — *zarzavagiilor* din Iaşi 157, 408; — *zidarilor şi dulgherilor* din Ploeşti 478; — *zugravilor* din Suceava 85.

bresle = administraţie aleasă *208*; — numită *213*; — afirmare naţională 431; — apariţia lor 88, 89; — apusene 31; — autorizare de înfiinţare 144; — blănărească 124; cap breslei= conducător, staroste 60; — caracter economic *418*; — moral *414*; — naţional *428*; — religios *397*; — caracteristica lor 59, 115; — categorie fiscală 119; — ctitorii 412; — de Armeni *298*; — de Armeni poloneji 37, 41; — de bacali 236, 271; — de bărbieri *263*, 265; — de blanari 97; — de blanari şi cojocari 81, 102; — de cărămidari 267; — de cavafi 210; — de ceprăzari 266; — de chiristigii 271; — de ciocli 102, 103, 126, 134, 186, 213, *281*; — de ciocli jâdoveşti *153*; — de ciubotari 126, 210; — de ciubotari, cizmari şi solonari 126; — de cizmari 126, 210; — de cojocari 109; — de crâşmari 271; — de croitori 259; — de curălari 102; — de făclieri 262; — de fierari în Ardeal 92; de fierari-potcovari 103; — de Jâdovi *316*; — de lăutari 130, 186, 217; — de meserii 97; — de meseriaşi constructori 105; — de mişăi 85, 169, 281, *291*; — de negustori 88, 95, 237; — de negustori la Bârlad 89; — de Nemţi 37, 41; — de pascari 271; — de pietrari 267; — de pitari 267; — de plăcintari 267, 268; — de potcovari 262; — de rachieri sau vutcari 271; — de scripcari 133; — de şlicari 830; — de solonari 269; — de stil german 301; — de străini *331*; — de sumănari 266; — de talpalari 267; — de teslari 267; — de tip apusan 31; — de tip oriental 18; — de vărniceari 267, 268; — de zidari 267; — de zlătari 267; — de zugravi 87; — declin 435; — definiţie *119*; — deschise 126; — desfiinţare *435*, 448; — despărţire 114, 151, 153, 272, 394, 430; — din Ardeal 108; — din Constantinopole 94; — din Galiţia-polonă 108; — din oameni proşti 120; — din Ţara-Românească 153; — două aşăzări 144; — economice 68, *257*, 293; — erarhie administrativă *208*; — erarhie profesională *179*; — făclii *334*; — femei în — 127; — fiscale 88; — germano-polone 31; — închinate bisericii 195, 232, 337, 339, 403, 405; — închinate Cămării domneşti 214, 392; — închise 126; — individualitate 333; — industriale 96, 106, *257*, 268; — influenţă apusană *106*; — în mediu rural 20; — intrarea străinilor 140, 141; — intrare

cu poronca Domnului 205, 445; — izvodul din 1766 al breslelor din Iaşi 214; — izvodul din 1873 al breslelor şi corporaţiunilor din ţară 482–485; — jurisdicţie 369; — legătura cu Biserica 115. Vezi şi « Biserica ». — libertate de alcătuire 122; — meşteşugăreşti *95;* — mixte 114, 126, 150; — moldoveneşti (caracteristică) 115; — morală economică 415; — morală socială 414; — naţionale *297;* — naţionale economice 310; — naţionale obşteşti 310, 318; — naţionale sociale 153; — negustoreşti *89, 268;* — ocoale de – 344; — organizare interioară, (administrativă) 115, *208;* (profesională) *119;* — numărul meşterilor în – 124; — origina cuvântului « breaslă » 11; — origina în fraţii 59; — patriarhale româneşti 18; — patrimoniu *345;* — polone 109, 114; — primire de meşteri străini 110; — proprietate imobiliară 279; — săsăşti 30; — scutiri de bir şi angării 145; — s[illegible]nesc din fraţii 59, 64, 81; — senzuri diverse ale cuvântului 119–120; — simple 126; — sociale 68, 145, *281;* — specializare 440; — steag 340; — sub Regulamentul Organic 123.

Breasla meseriilor unite din Roman. Vezi « Breasla blanarilor, croitorilor, bărbiiarilor, abăgearilor şi cojocarilor din Roman ».

Brezoianu (Ioan) 225, 344.

brişcari, — scapeţi 227; — moldoveni 228.

broboade = ţeseturi cu care se leagă femeile la cap 269.

Brociner (J. B.) 317.

Bronzălă (Stefan) ipitrop 141.

Broşteni (mahala), Iaşi 294.

Bruderschaft 17, 18.

Brumă (Ioan) 335.

Bruti (Bartolomeu) 51, 52, 77.

bucate = alimente, producte agricole 119, 265, 430; — feluri de mâncare 183.

Bucecea 215, 216.

Bucher (Karl) 22.

Buchez (Philippe) 450.

Buciumaş, vătav de pitari 244.

Bucovina 319, 320, 321, 340, 342.

Bucur (Vasile), vornic de poartă 146.

Bucureşti 127, 438.

budăe = fântâni, — cu apă sarată 279.

Budală, — Gheorghe 131; — staroste de lăutari 131, 217.

Buicliu (Grigore) 300.

Buiuc, — (Gheorghe) 177; — (Vasile) staroste de lăutari 177, 230, 231.

Bulgari 12, 13, 87.

Bunghiu (Gheorghe) butnar 260.

bunuri, — imobile 165; — în consumaţie 232.

Burada (Teodor), — ban 411; — primar al Iaşului 302; — stolnic 411.

Burdujeni 321, 323.

bute = poloboc mare, de peste o sută de vedre 121.

Butici (Toader) 191.

butnari, — din Iaşi 247, 248; — din Mărăţăi 20, 102; — meşteşug 260; — săteni 121, 260; — vătăjâie 247.

butucari = cărători de lemne 265.

C

Câcaina (pârâu) 274.

Caciaun (Pană), fost staroste 95.

căciulă 101, 258, 421; — cu roată 210; — de cazacliu = de hârşie neagră, cu fund de postav alb 210; — de samur 266.

cacum = blană de hermină 269.

cadelniţă 400.

Caffa (oraş) 27.

cafengiu = negustor care ţine o cafenea 280; — armean 313.

căftănie = semnul acordării boeriei prin îmbrăcarea candidatului cu caftan de cătră Vodă; — vel cămăraşului 365.

Cai, — de branişte = angărie pentru căratul fânului domnesc 264; — de

menzil = angărie pentru cai de poştă 264;— împărăteşti = angărie pentru trăsurile trimeştilor Turci 264.
Căimăcănia Prinţipatului Moldovei 360.
Calai (Costandin) calfă cizmar 187, 194.
**calcă* (dările ce-l — în breaslă) = dările aferente din breaslă 254.
caldarari, — din Sibiu 114.
căldărărie (meşteşug) 182.
Caldararu (Vasile) 309.
calfe 186; — asociaţi 193; — cu dugheană 192; — cu hac 192, 406; — dăjdii 194, 226; — dovedirea calităţei 188; — la Jâdovi 191, 462; — lucru 189; — număr 187; — povăţuire 192; — salar 189; — scutire de bir 193; — situaţie 186; — solicită a deveni maistru 113; — ţehuri săsăşti 111; — termen de slujbă 113, 114; — tocmeală 187, 380. Vezi şi « lucrători ».
calici. Vezi « mişăi ».
Calimah, — Alexandru Vodă 153, 322, 325; — Grigore Ion-Vodă 148; — Ioan Theodor-Vodă 391, 394; — Scarlat-Vodă 313, 445.
Călin,— Costachi 470; — Grigore 470.
Călinescu (Vasile) 470.
Calinic (Miclescu) Mitropolit 471.
Callimachi (Mărioara) 467.
Calmirg (Aron) 444.
Calna (sat) 244.
calpac = căciulă cilindrică, înaltă şi dreaptă, din p lcea neagră de berbec, blănită pe margini 210, 267.
calpacciu = blanar specialist în calpace 258, 267. Vezi şi « Kalpakciu ».
camănă = dajdie, — cine o datora 364, 365; — *de ceară = măsură de greutate din vechea Rusie, unde purta numele de « cameni voscu », cântărind 36 « funturi » a 410 grame, 65, 198; — mare şi mică 275.
cămănari = slujbaşi care strângeau, dajdea camenei 364.
Camară = Administraţia veniturilor speciale ale domnului (vămi, ocne, dijme) 99, 170; — domnească 214 354, 358; — gospod 311.
cămăraşul (vel) = administratorul cămănei gospod. — căftănie 365; — confirmă staroştii 215, 318; — judecător *392;* — se judecă cu negustorii din Iaşi 394.
Camaşnicov (E.) 227.
Cameră, — de Comerţ 451, *487–491*.
Cameniţa 33, 298, 299.
cămeşi 266, 421.
Câmpu-Lung (Moldova) 198.
Cânciu (Ioan) staroste 478.
candelă 337, 400.
Cândeşti (sat) 95.
Canta (Alecu), vel agă 445.
Cantacuzino, — Dumitraşcu Vodă 22, 102, 168, 167, 170; — (Ioan) biv vel ban 182; — (Iordachi) visternic 412;— (Neculai) biv vel logofăt 324.
cântări (de bal) 232.
Cantemir,— Antioh Vodă 168, 169, 247, 287, 351; — Constantin Vodă 95, 96, 104, 152, 167, 250, 355, 357, 363 398; — Dimitrie Vodă 19, 168, 169, 224, 247, 385, 394.
cantoră 296.
căpăta (a) = a dobândi, a obţine 92.
capiso (capitium), *197*.
Capitalie = oraşul Iaşi 444.
căpitan de baltag = comandantul unui steag de soldaţi, a căror armă era baltagul 120.
capitaţie = bir, imposit personal 196.
Caragea (Costandin) vel agă 150.
cărămidari 105, 106, 267, 268.
Carari (Costantin) 191.
cărăuşi (vătăjăie de –) 102.
Caraviev (Carp) 227.
caretaşi 115; — din Cracovia 366.
Cârligătura (ţânut) 104, 324.
Carlowitz (pacea dela –) 436.
Cârnu (Vasile sin Tanasă) 296.
Carol — (al IV-lea) Impărat al Austriei 301; — stradă, Iaşi 274.
Carp, maior 303.

Cârste — arman, 104; — (Ghenovici), vel Vornic 77; — şoltuzul 221; — staroste de neguţători din Iaşi 95, 217; — vameş mare şi frate lui Gheorghe Vodă Duca 134, 217.
Cărstina, clucereasa 102.
carte, — arhierească 410; — de bacalbaşa 214; — de blăstăm 438; — de cercetare 64; — de hotărnicie 103; — de întăritura catastihului 156; — de judecată 127, 243, 333, 412; — de meşter 139; — de stărostie 131, 215, 216, 334; — de strâns dăjdiile 364; — domnească 248, 420; — gospod 112, 159, 161, 212, 247, 322.
Cartea — Agiei 194; — Prefectului 13.
cartiere, — de breslaşi 271; — strămutare 272.
cărvunari 448.
căruceri 228.
Casa Eforiei = Casierie comunală 177, 178.
Caşălevici (Lazor) staroste de brişcari 227, 228.
Caşalov. Vezi « Caşălevici ».
Casandra, domniţa 169.
casap 135.
căsari. Vezi « om căsaş ».
casierie, districtuală 178.
Casimir (al IV-lea) Regele Ungariei 40.
câşlă = adăpost pentru ernatecul vitelor, 313.
căştiŭ = rată de plata unei arenzi 233.
catagrafie = statistică, — caselor din 1755 din Iaşi 134, 146, 187, 269, 270, 294, 314, 320; — comisie pentru - 243, 459; — populaţiei 290, 315, 361.
catane = soldaţi austriaci 367.
Catargiu (Lascar) 479, 481.
catastev. Vezi « Catastih ».
catastih 147, *153*; — alcătuire 149; — blăstăm arhieresc 155; — copie 153; — de cislă 88, 243; — de frăţie 48; — de stil german 109; — întăritură 151, *154*, 161; — polon 109; — pomelnice *162*; — preambul 154; — proect 149; — reînoire 155, 158; — senzul cuvântului 153; — statutul breslei 154.
Catastihul breslei, — *blanarilor din Botoşani* 106, 113, 123, 125, 138, 148, 153, 181, 189, 195, 346, 347, 349, 371, 372, 379, 380, 384, 399, 400, 416, 420, 431; — *blanarilor* din Cohalm 108, 109, 111, 113; — *blanarilor* din Cracovia 113; — *blanarilor, croitorilor, bărbiiarilor, abăgearilor şi cojocarilor* din Roman *59–62*, 106, 128, 129, 147, 157, 160, 163, 168, 170, 172, 180, 187, 196, 199, 203, 212, 221, 226, 250, 252, 369, 370, 371, 374, 376, 377, 395, 399, 415; — din Sibiu 111, 113; — *blanarilor şi cojocarilor* din Suceava *65*, 68, 83, 160, 162, 167, 168, 172, 384; — *cioclilor* din Focşani 133; — *cioclilor* din Iaşi 103, 287, 291; — *cioclilor* din Roman 169; — *cioclilor jâdovi* din Telineşti *325–331*. Vezi şi anexa Nr. 5; — *ciubotarilor* din Botoşani 125, 126, 129, 139, 154, 157, 158, 168, 170, 172, 181, 186, 189, 201, 252, 346, 349, 371, 375, 379, 380, 382, 384, 388, 393, 415, 416. Vezi şi anexa Nr. 3; — *ciubotarilor* din Cohalm 108; — *ciubotarilor* din Iaşi 107, 108, 109, 110, 111, 112, 126, 129, 139, 147, 153, 157, 162, 163, 168, 170, 172, 181, 185, 201, 203, 346, 349, 371, 375, 379, 380, 382, 383, 384, 388, 391, 401, 415, 416; — *ciubotarilor saşi* din Ardeal 112; — *cizmarilor şi solonarilor* din Iaşi 162, 269; — *de cislă al lui Petru Vodă, Schiopul* 88; — *făclierilor* din Botoşani 148, 157, 166, 168, 169, 185, 212, 345, 346, 370, 371, 378, 380, 398, 414; — *împletitorilor de colţuni* din Sibiu 110, 114, 202; — *lăcătuşilor şi potcovarilor* din Cluj, 112; — *lĭutar lor* din Huşi 130, 133, 147, 181, 200, 213, 218, 345, 346, 369, 380, 382, 398, 399, 414; — *mişăilor* din Iaşi 85, 167, 171; — *mişăilor*

din Roman 161, 169, 170, 383; — *tabacarilor* români din Fagaraș 110; — *tabacarilor și pielarilor armeni* din Gheorghieni și Gherla *301–302*.
cațaveică, haină purtată atât de bărbați cât și de femei, lungă până deasupra genunchilor, blănită pe dinăuntru afară de mâneci, care nu-s decât astărite; guler, din același postav, scurt și drept ca la antiree, se închee într'o sponcă; nu are buzunare ci numai două tăeturi în lung 346, 419.
Caterina, doamna 101.
Catrina, — fata Ionicăi abageriței, nepot Aftă ăsii 128, 129; — fimeia lui Chiriac calfă de pietrari 194; — lui Vasile ceaușul de negutitori 249.
catolicism, — în Moldova *50*; — în Polonia *44*.
cavaf = negustor de încălțăminte 140, 206, 210; — armeni 313, 389.
cavafbașa = staroste de cavafi 209, 211.
**căvăfie* = taxă specială plătită bisericei patroane, de cătră dughengii ciubotari 406.
Cavaleri Teutoni 40.
Cavaliev (Archiulai) 227.
Cazaci 50, 223, 367; — zaporojăni 50.
cazaclii = la început, negustori ruși care făceau comerț de vin și rachiu cu Moldova; mai apoi, negustori moldoveni de blănuri scumpe de Rusia 209.
ceară, — albă 263; — bărbânță de — 108, 200, 203; camene de —, 65, 198; — făclie *334*; — galbănă 262; — gloabă 109, 113, 185, 187, 253, 373, 380; — la praznic 60, 140; pietre de —. Vezi « camene ».
ceasornic (cel mare din clopotnița M-tirii Treisfetitelor) 264.
ceauș 236, 246, *248*; — de aprozi, 394; — de negutitori 152.
cecha, vezi « țeh ».
Celibi, evreul 317.
centner = măsură de greutate în Austria, — de ceară 109, 111.
ceprăgari, vezi « ceprăzari ».
ceprăzari 266, 268.
cercuri de alun și carpăn 260.
Cerkez, staroste de Armeni 314, 315.
Cernăuți 87, 344.
**cerșut* (au) = au solicitat 124, 148, 251, 252.
certa (a) = a bate, a pedepsi 184, 185, 254, 371, 374.
certare = batae 60, 216, *380*; — mare 111, 365, 374, *383* — și globire *381*.
Cetatea-Albă 27, 28, 197, 299.
cetași = ciocli breslași 289.
Cetățuia, M-tire 367.
cete (de ciocli) 145, 288.
**cheltueli* = ornamentații la îmbrăcăminte din fir sau șărături 110, 268.
Chervăsarie = vamă 278; — (mahala) 272, 314.
chetrari, vezi « pietrari ».
Chetre, vezi « Petre ».
chezăș = garant 222, 233, 296.
chezășde = garanție 417.
Chichi ter (oraș în Anglia) 41.
Chilia 34, 40, 197.
chimir = cingătoare lată de piele, cu buzunări și cusături 261.
chinovar = cerneală colorată, de obicei roșie 81; — roș 156, 167, 279.
Chiriac, — brat Mitropolit Dosoftei 81; Costache Sârbu —, 183; — paharnic 95; — staroste de telali 267; — staroste de teslari 135; — (Vasile) staroste 474.
chirie (contract de —) 128.
Chirilă, — negutitor 269; — ot Cucorăni 138.
chiristigii = negustori de lemne de construcție 271.
Chiriță (Dumitrașco) postelnic 78.
Chirnischi (Grigore) sărdariul, mai mare staroste 239.
Chiru (Ion) protopop 412.
Chișinău 131, 133, 216, 235.
Chișinoian (Ion) 135.
**chitarbașa* = staroste de pitari 209.
chitari, vezi « pitari ».

chitărie (mahala) 276.
chiuă = vas de lemn în care se pisează grâu, popuşoi, sare 260.
chiurciubaşa = staroste de cojocari 209, 214.
chiverniseală = înlesnire de trai, înstărire 318.
chivernisi (a se) = a se înlesni în traiul de toate zilele, a se căpătui 318.
Chmelnitschi (Timuş) 367.
Chrisant, vezi « Hrisant ».
**ciaşin* = cercetare, control, inspecţie 417.
ciauş, vezi « ceauş ».
cibotari, vezi « ciubotari ».
cibote, vezi « ciubote ».
cifert = trimestru 195, 311, 355; — darea şfertului de bir 265.
cilen = judecător de şedinţă 242.
cin = rang, clasă socială 448.
Ciobotărească, uliţa 272.
ciobotărie, vezi « Ciubotărie ».
**ciocani* (a lega –) = a lega burduf pe cineva 156.
ciocli 103, 126, *281*; — din Focşani 287, 372, 380, 381; — din Iaşi 287, 380, 381; — holtei în bresle *133*; — importanţa lor 281; — îndatoriri 289; — înfiinţare 282; — jâdovi *154*; — neînsuraţi 133; — număr 287; — organizare 288; — părăsirea breslei 159; — puşi la bir 358; — recrutare 159, 288; — remunerare 282; — scutiri de bir 290.
Ciogole (Costandin) 183.
Ciornei (Vasile) 335.
cirac = învăţăcel, ucenic 138.
circulaţia bunurilor 421.
Ciritel (Iordache) staroste 270.
Cişalov (Finacei) 227.
cislă = sistem de perceperea birului 253, 356; — Armeni în – 313; — catastih de – 243; — cu satul 121; — foaie domnească de – 313; — Jâdovi în – 150.
cislui (a se) = a-şi repartiza darea plătită în cislă 313, 356.
cismari, vezi « cizmari ».
Cişme (ot) = din (satul) Cişme 135.
Cişmeaua Păcurari, Iaşi 279.
Cişmelian (Roman) 135.
ciubotari 107, 111, 125, 126, 189, *260*, 270, 275; — armeni 110; — di negru 337, 345; — din Botoşani 149, 153, 156, 163, 168, 196, 203, 234, 398; — din Iaşi 107, 111, 126, 158, 168, 201, 252, 406; — din Sibiu 114; — din Suceava 336; — dubesc piei 273; — galbeni 344; — groşi 260; — lucrează tălpălăria 112; — moldoveni 268; — nart 424; — nemţăşti 440; — ruşi 268, 340, 440; — saşi din Cohalm 107; — subţiri 259.
ciubotărie, — meşteşug 111, 112, 125; — mahala 104, 270, 273, 274, 275.
ciubote, — de aiurea 375, 384; — de peste hotar 122; — de teletin 260, 421; — galbene femeeşti 259; — negre de săftian 259; — nouă 241; — roşii de săftian 259, 421; — vânzare, 122; — vechi 240.
ciubuce = liulele lungi, de cireş şi iasomie 436.
Ciulineşti (sat) 21.
ciumă 289.
ciungi 293.
civert, vezi « cifert ».
Civrilovici (Haralamb) 470.
cizmari 111, 125, 126, *259*, 268, 270, 277, 456; — din Iaşi 354; — din Przemysl 17; — din Sibiu 114; — din Siret 343; — dughengii neguţitori 210, 445; — nart 425-426; — ruptă 354, 363.
Cizmărie (mahala), Iaşi 277, 278; — meserie 111, 125; — uliţă 315; —
clacă gospod = angărie 358.
clironomi = moştenitori 403.
clucer (în bratstve) 46, *68*.
Cluj 37,
cneaz (plural cneji) 243.
coasă gospod, vezi « braniştе ».
cobzari 131.
codrul Cosminului 41.

Codul, — Calimah *173*, 208, 378; — mișăilor *294*.
coen *327*.
cofă 260; — * = măsură de capacitate de circa o sută de vedre 197, *318*.
Cohalm 112, 113, 202
coif de oțăl 259.
cojoace 101, 258, — lucrate la mahala 272; — noi 444; — vechi 444.
cojocari 101, 114, 151, 215, 268, 272, 27 ; — din Iași 152; — din Siret 342; — din Suceava 69; — nart 426;
cojocărie 65, 124, *258*.
Colăcel (familia) 137, 458.
colaci (la praznic) 60, 399.
colegii (romane) 11, 12, 146.
Colin (Ioan) clucer, mai mare staroste 476.
Colincăuți (sat) 431.
coloadă = măsură de capacitate, care în Polonia cuprindea 4 găleți, — de grâu 198; — de orz 198.
Colomea 27.
colțun = ciorap 108.
Columb (Christofor) 43.
comerț, — în mâni străine 317; — internațional și Moldova *26*, 89.
comisari, — de Poliție 470; — turc la Unirea Principatelor 242.
Comișescul (Ionașco) 98, 99.
Comisiune Consultativă (Inalta) 242, *471*.
Comitet comercial, București *490*.
Compania, — grecească din Brașov 16; — grecească din Sibiu 16.
companii, — de comerț 16.
**companiști* = alcătuitori ai companiilor 16.
conac = angărie, vezi « oaspeți ».
Conachi, — familia – 121; — (Gavril) spătar 128, 260, 263.
concurență, — armenească 111; — înlăturare 187, 207; — între breslași 416; — Jâdovilor 440, 466; — neleală 417, 441, 442; — străină 269, 359, 447.
conăei = scris, cont, socoteală 167, 263.
Condica,— lui Andronache Donici 378; — Visteriei Moldovei 261.
Condre (Ion) țahmistru 401.
condurari = meșteri de conduri 125.
Condurariu (Pricop) 125;— Ionică 125; — Nedelcu 125; — Vasăle 125.
conduri = pantofi cu tocuri înalte 260, 421.
confiscare 65, *384*, 420.
conflict de atribuții, — ciubotari moldoveni 112; — cuțitari și săbieri Cracovia 112; — lăcătuși și potcovari Cluj 112.
Congresul legislației muncei din Bruxelles 448.
conservatori 450.
Consiliu de Miniștri 477; — breslele trec la M-ter de Agricultură 178, 216; — desființarea breslelor 450, *486*; — — desființarea vorniciei de oraș 477.
Constantinopole 12, 18, 27, 43, 54, 91, 94, 316, 436.
Constituția din 1822 a Moldovei 448.
consulat 240; — consulaturi 241, 442.
consuli 441;— abuzuri 441; vice – 441.
**consuliți* = supuși străini.
Conta (Vasile), stradă, Iași 274.
contracte, — de muncă 189, 349; — de ucenicie 181, 349, 371.
Convenția dela Paris 447, 448, 486.
Copan (Iani), staroste de negutitori 217.
copii de casă 120.
Copou (sat) 222.
corporație 121, 123, 225, 238, 340; — croitorilor din Tg. Piatra 360; — de stil apusan 17, 18; — de stil german 17; — private 174; — publice 174.
Corvin, — (Ioan) Regele Ungariei 35, 36, 40; — (Matei) 40.
cositul fânului = angărie, vezi « braniște ».
Cosmin (codru) 41.
Costachi, — croitorul 102; — feciorul, lui Ion a Strătoaei ot Suceava 135;

— Grigorașcu 364; — Ilie vel paharnic 273; — ot Popăuți 135; — Sârbu Chiriac 182.
Costanda, fost staroste 95.
costandă = monedă de valoarea unui potronic sau zece bani vechi 382.
Costandin, — bărbieriu 267; — Brânză ot Rădăcinești 263; — paharnicul 339; — Pascal, cupeț răzăș 134; — stoleriul, mazil 135.
Costantin, — (din Saca) calfă 218; — ficiorul lui Mirăuț 94; — iconom 404; — nepotul lui Andrei 267; — staroste de negustori din Bârlad 223; — vătah ot pușcari 71.
Costin, familia 52; — hatman și pârcălab de Suceava 76; — Miron 119; — Neculai 51; — postelnicul 54.
cot = unitatea de măsură pentru țăsături, având o lungime de 0 m, 637, 177; — cu boure domnești 365; — drept 224; — viclean 350, 417.
cotărit = dajdia impusă negustorilor ce vindeau marfa cu cotu 365.
Cotnari 20; — viile din – 244, 363.
Coțoșman, familia 136.
covată = albie 260.
Covrig (Lupașcu) staroste de ciocli 246, 290.
Covrigească (Nastasia) ce au fost soție lui Lupașcu Covrig staroste de ciocli 216.
Cozma, crav, staroste de blănari 83.
Crăciun, calfă bărbier 187.
Cracovia 27, 32; — consuli 366.
crâșmari 271.
crav, vezi « craveț ».
**craveț* = croitor 71, 258.
creițar = monedă de aramă a vechii Austrii, valorând 1/100 dintr'un florin — de argint 324.
Crețul, curălariu 275.
Crimca, — (Anastasie) Mitropolit 80, 81; — Grigore 80; — Ion 80, 81; — Ionașco sin Grigore 80; — uliță 70, 80.
Criste, clucer 322.
crocu = blană 269.
croitor 114, 189, 215, *258*; — cartier 270; — din Siret.343; — în breaslă de blănari 83; — jâdov 320.
croitorie 181, 182, 188.
Crstea, vezi « Cârste ».
Cruce, răsură = zecimi pentru plata slujbașilor, percepută pe grup de tată și fiu 364.
cruci (de argintar) 267.
crupcă 318.
ctitorii (ale breslelor) *412*, 460.
Cuciur (sat) 243.
Cuciureanu (D.), membru al Epitropiei centrale a ospitalelor Iași 471.
Cucoranul (Grigore), vornic de poartă 223.
Cucu (stradă) Iași 274, 340.
cuiungibașa = staroste de argintari 209, 214.
Cumani 299.
cumaș = cantitate de țăsătură suficientă pentru o haină 269.
cumpănă = cântar, — dreaptă 224; — vicleană 383, 417.
cumpărare, — cu toptanul 468; — exclusivă de către breslași 430; — pe ascuns dela străini 383.
cuniță = dajdie pe cap de cal și vită albă 318.
**cupă* = vas de lemn de jumătate de ocă, întrebuințat la mulsul și măsura laptelui oilor la stână 260.
cupeț = negustor 71, 94, 269.
**cuprindere* (în așa) = în așa chip 191.
cupțom (za –) = de negustori 94.
curălari 275; — cartier 275; — gospod 248; — din Cracovia 108; — din Siret 343; — meșteri 261, 358; — popor = parohie 128.
curăle, — de încins 261; — pentru cai 261.
Curbsky (Andrei) cneaz 44.
Curcan, — (Ion) 141; — (Tănasă) staroste de ciubotari 137.
cursul, — *haznelei = cursul oficial al monedelor 230, 231, 232, 233, 234; —

monedei (fixare) 242; — Visteriei = cursul în care monedele erau primite la Visteria ţării 450.
Curtea, — de Casaţie 394; — domnească 119, 277, 437; — gospod 262.
cuşăr, vite 311.
cuşmărie = meşteşugul de-a face căciuli 464.
**cutezători* = culpabili, îndrăzneţi 241.
cutia, — bisericei 177, 195, 232, 338, 404, 405, 406; — breslei 110, 187, 189, 201, 232, *346*; — *Eforiei = casieria comunală 229; — frăţiei 46; — isnafului 192; — pecetluită, 345, 346; — praznicului 142, 399.
cuţitari (din Craiova) 112.
cutnie = stofă cu faţa de mătasă şi dosul de bumbac, fabricată mai ales la Brusa 269.
cuvânt, — deşert = ne la locul lui 60; — de scandală = de ocară, insultă 60; — *a întoarce - = a răspunde obraznic 60, 375.
Cuza, — (A. C.), Profesor, 89, 439; — Alexandru Vodă 242, 471, 478, 491; — Vodă (stradă) Iaşi 274.
czeh, Vezi « ţeh ».

D

Dabija, Eustratie Vodă 95, 102, 223 300, 322, 366.
Dacia 12.
dăjdii = totalul sumelor cuprinse în bir şi angării *167*; — către breaslă 194; — către domnie 351; — ertarea lor de către breaslă 254, 357.
Dan, portar de Suceava 74.
danie = donaţie 85, 128, 270, 273, 279.
Daniel, — Albert 378; — Episcop al Romanului 157; — (Michel) bancher 467.
Dănilă (Neculai) 315.
Danilovici (Leo) cneaz 298.
**danispeze* = neînţelegeri băneşti 476.
darabani = soldaţi pedeştri din gardă domnească 120.
dascal, — de biserică 249; — profesor 184.
David, — ficiorul Magdei, nepot lui Ceakan 92; — fiul lui Rebi Avram 316; — (Moisă) telal 241; — staroste de neguţitori din Iaşi 95, 221, 222.
Dealul, — Coroiului, Iaşi 207; — Mândrului, Cotnari 300; — Păunului, Iaşi 268.
deapururea = în veci 282.
Degré (Alexandru) 174.
de Ligne (Principe) 436.
**dellă* = dosar 234, 470.
**delniţă* = fânaţ, loc de coasă 20, 102, 353, 366.
deni = zile 94.
Departament, Vezi « Minister ».
**desăgari* = negustori ambulanţi 422.
**deschisul dughenei* = taxă specială pe care meşterii breslaşi o plătiau la cutia lor, independent de bărbânţă, când li se acorda dreptul, ca în afară de atelier, să aibă şi magazin 112, 113, 138, 206.
desătina = dajdie de 1/10 din unele producte, în genere pe stupi — de albine 198; — de porci 311, 313; — de stupi 265, 311, 363, 364; — de varză 198; — de vin 198; — desfiinţare 369.
diac = scriitor, 150, 156, 167, 168, 169; — de Divan 120.
diaconi 120.
Dicasterie = Tribunalul Mitropoliei 404
**dichiu Mitropoliei* = administrator, vicar 66, 167, 394.
diiată = testament 95, 245.
dijmă = a zecea parte din produse agricole datorată de producător proprietarului de pământ, — din albine 197.
Dimache (Gheorghe) 400, 409.
Dimitri, — bărbierul, staroste 218.
Dimitriu, — (Constantin) frizer, 264; — (Vasile) staroste 474.
dinar = monedă de aramă în Ardeal în secolul XVII şi XVIII-lea, valo-

rând a suta parte din florin 113, 202.
Dinu, giudele 183.
dischisul dughenii, Vezi « deschisul dughenii ».
diseatnici = slujbaşii domneşti care strângeau disetina 197.
Divan, — de Apel 396; — domnesc 264 377, 385, 396, 420; — autorizâ alcătuirea de bresle 150; — judecată 393, 396; — lui Dim. Cantemir 171; — Moldovei 289, 430; — negustori în - 225.
diviziunea muncei 112, 114, 125, 274, 420.
dobrago = cel bun 169.
Dobre, starostele de negustori 205.
Dochiţa (Ţinţăroai) 135.
Dodul (Ion) 198.
dohot = păcură subţire cu care sătenii obişnuiau a şi unge cizmele şi ciubotele 324.
dojană = mustrare 291.
Domnescu (Neculai) staroste 474.
domniţe = denumirea soţiilor dar mai ales a fetelor de Domnitor 335.
doniţă = vas de lemn pentru muls laptele 260.
Dorna (sat) 387.
Dorohoi 28; — ocol 244.
Dositheiu, — Episcop de Roman 96, 97.
Dosoftei, — Mitropolit, 66, 68, 81, 83, 143, 145, 155, 159, 287, 383; — ot Pobrata, mitropolit, 171.
Dosotheiu, Patriarh al Ierusalimului 81, 103, 145, 159, 160, 244, 281, 287.
Drăgan, — postelnicul 56, 77, 79; — stolnic 79; — (Tăutul) logofăt 78.
Drâghici, ficiorul lui Kirilă şoltuz armenesc 300.
Dragomireşti (sat) 292.
Dragomirna, M-tire 54, 81.
Dragoş Vodă 166.
Dragu, staroste de dulgheri 223.
Drăguş (Vasilie), fost pârcălab 97, 99, 100.
dram = măsură de capacitate şi greutate, egală cu a suta parte dintr'o litră 337, 400.
**dregători politiceşti* = slujbaşi administrativi 370.
drept, — comun, 31, 292; — de fondaco 27, 32, 36; — de Neumarkt 17; — de protimisis 210, 217; — magdeburghez 17, 29, 87, 298, 300; — public 174; — regalian 162, 457; — roman 377;
**drituite* (a fi) = a fi de competinţa, a se cuveni 175.
Dronea (Ionaşco) din Blândeşti 97, 99, 100.
droşcari = birjari, — moldoveni 228, 268; — scapeţi, 227.
Drosea, ce au fost staroste de blănari 101, 217.
drumul, — Botoşanilor (Iaşi) 122, 128, 206, 274; — de comerţ, 27 29; — Galaţilor 28; — Hârlăului (Iaşi) 274 — Hotinului 28; — (Iaşi) 274, 299, 412; — internaţional al Hansei 28; — moldovenesc 27, 43, 89, 90, 299; — noul drum al Flandrei 27; — Orheiului 28; — sării (Iaşi) 274, 412; — Sculenilor (Iaşi) 274; — tătărăsc 27; — Ţării Româneşti 27; — Vicinei 27.
dubalari, armeni 310. Vezi şi « talpalari ».
dubălarie, — meşteşug 258; — isvoară de apă sărată trebuitoare la - 272. Vezi şi « tălpălărie ».
Duca, — colonel de jandarmi 472; — Constantin Vodă -, 21 167, 169, 264; — Gheorghe Vodă - 81, 95, 102, 119, 169, 170, 274, 277, 301.
dugheană = prăvălie; — breaslă cu -, 114; — calfă cu -, 192; — călugărească 104; — mânăstirească 429.
**dughengiu* = negustor sau meşter cu dugheană 210, 211.
duh necurat = draci 155.
dulgheri 105, 189, 268.
Dumă. Vezi « Orăşăneasca Dumă ».

dumicaton = țesătură 269.
Dumitrache, — blănar, cupeț 269.
Dumitrachi, croitor 182.
Dumitrașco, — portar de Suceava 76; — (sin cazacul) butnar 20; — (Veverița) pârcălab de Neamț 76.
Dumitrașcu, — Ghirău ot Lărgășani, 263, — staroste de ciubotari 221, 270.
Dumitriu (Alecu) staroste 336.
Dumitru, — ciubotar 273; — cojocariu 335; — mahalu 403; — ot Lănari 200; — potcovar 104.
Duronsoy (Isidore) 446.
dvoreniu = boer, nobil 234.

E

Ecaterina, — domnița 196; — Impărăteasa Rusiei 438.
Economie,— casnică 26;— de schimb 26.
Eforia, — Botoșanilor 176, 177, 233, 270; — de Bacău 235; — Hușului 468; — orașului Bacău 235; — orașului Bârlad 234; — orașului Iași 234, 471.
Eforie = prescurtare din Eforie orășănească.
Eforie orășănească = Consiliu comunal 123, 176, 229, 231, 235.
egumen 103, 360, 385.
eisnaf, Vezi « isnaf ».
Elisabeta, Regina Angliei 90.
Elisei (Pletenețchi) Arhimandrit al Lavrei Kievului 50.
**embodisi* (a) = a asupri, a prigoni, a supăra 338.
Enache, Barbă-Lată 74, 81, 83, 146.
Enachi, zlătariu 222.
Enciul,— abăgeriul, cupeț, 194; — (Neculai) staroste 471.
Enescu (George) stradă 276.
Engleji, tratat de comerț cu Moldova 90.
Eni, preot 401.
enorias = parohian, credincios sălașluitor în parohia unei biserici 411.
episcop, — confirmă staroștii 212; — judecă *390*.
Episcopie, — de Huși 22; — de Roman 97.
epitrop, — bisericei 218, 338, 410; — breslei 141, 201, *236*, 252, 372.
erat. Vezi « irat ».
Eremie, hatman, portar de Suceava 74.
**erleci* = certificate de cunoștința meseriei eliberate de breslele bucovinene 463.
**ertată tovărășie* = asociație legală 174.
Eș. Vezi « Iași ».
Eșan (Panaite) 470.
Eșanu, — (Ion) staroste 173, 414; — Ioniță 135.
Eși. Vezi « Iași ».
Eșii. Vezi « Iași ».
Euphrat 300.
Evloghie, Episcop de Roman 97.
Evrei. Vezi « Jâdovi ».
excludere, — din breaslă *383*; — preaviz 75.
export 29.

F

Fabrici 206; — sistem 233.
făclie = lumânare de ceară de dimensiuni mai mari 201, 263, 289; — a breslei 177, 225, *334*, 395, 400; — domnești 335; — pentru înmormântare 336; — pentru parastas 336.
făclieri 125, 262, 336; — cartier 277; — din Botoșani 348.
făclierie meșteșug 126.
Făclieriu (Vasile) cojocar 335.
factori de producție 230.
Făinărie (uliță) Iași 275, 325, 340.
falce — măsură de unitate pentru pământ cu o cuprindere de 14321 mp., 952.
faliment 207, 368; — fraudulos 442.
familia (senz roman) 26.
făn domnesc. Vezi « branițe gospod ».
fanaragiu = slujbaș care îngrijia de fânarele iluminărei publice 365.

fanare (luminare cu –) = sistem de iluminare publică prin lumânări, iar, mai apoi, prin petrol 276, 365.
Fânărie (mahala), Iaşi 277.
Fanarioţi 209, 210, 214, 216, 248, 267, 435.
fântâni (aşezare de –) = a face fântâni 105.
Fărăoani (sat), 260.
Favăr, talpalar 445.
fecior de meşter 110, 193, 195; — bărbânţă 202; — număr în bresle 202.
femei, — în breaslă *127*; — negustori 127; — în frăţie 70; — staroste 129.
Feodor, — Ariton 191; — Constantin 191; — (Dimitrie) staroste 474.
ferâie. Vezi « herâie ».
feredeu = bae 21, 22, 105, 264, 265, 272, 273; — mahala Iaşi 294; — uliţă 275.
feredeuş = băieş 265.
Ferentz, căpitanul 367.
Feriat (Iacob al lui) 315.
fermenea = scurteică de postav până la brâu, cu mâneci blănită sau nu, cusută cu fir 269.
fete = persoane 123.
feudalitate (teorie) 22.
fient = preţ curent, tarif, — băcăliei 423.
fierari 262.
fiice de breslaşi 203.
Filimon (Neculai) 210.
Filipescu, Preşed. Trib. civil s. I. Iaşi 472.
Filitti (Ioan C.) 29, 88, 198.
firitisi (a) = a felicita 466.
firman = ordin semnat de sultan 224.
flanele, 269.
Florescu (general) ministru 486.
florin = monedă de origină olandeză 107, 112, 201, 375; — de aur 202; — ungureşti 110.
foc (a sări la primejdie de –) = angărie 365; — nestâns = iad 62.
Focşani 103, 225, 234, 468; — Trib. de comerţ 396.
foi (brânză) = burdufe 198.
folos = beneficiu, câştig 234.
fond de comerţ 129, 179, 193.
**fondaco* = privilegiu din Evul mediu dat unui oraş după care negustorii străini nu puteau trece cu marfa prin acel oraş spre a o vinde aiurea ci erau obligaţi să o depoziteze, spre vânzare, acolo 27, 32, 36.
fondosul = în amănunt la perfecţie 464.
**formagiu* = pitar 302, 471.
**formalnic* = conform legii 230, 234.
Fote, — (Gheorghe) staroste 126; — uricariul 199.
**frai* (este) = e libertate 465.
**frâiari* = meşteri de frâie 71, 261.
frânghieri (din Siret) 343.
frânghii 269.
Franţa 263.
frate = breslaş 63, 128, 196, 250, 371; — (in senz evanghelic) 46; — lista alcătuitorilor Frăţiei blănarilor din Suceava 70. Vezi şi Anexa nr. 2; — lista fraţilor de pe uliţa Fruntea din Suceava, din frăţia blănarilor 71–73.
Frăţia, — Adormirea Maicei Domnului din Lwow 15, 47, 48, 49, 50, 53, 55, 56, 58, 63, 64, 80; — armenească din Suceava 66, 67; — blanarilor din Moghilev 48; — blanarilor din Vilna 47, 48, 49, 50, 59; — blănarilor, croitorilor, bărbiiarilor, abăgearilor şi cojocarilor din Roman 63, 64, 96; — blanarilor şi cojocarilor din Suceava 71, 74, 78, 81, 86, 87, 88, 168, 262; — cizmarilor din Przemysl 115; — din Crasnostav 48; — din Kiev 50; — din Rogatin 48; — din Zamostie 48; — Schimbării la faţă din Lublin 48; — Sf. Grigore Luminătorul, a bărbaţilor armeni din Ardeal *304–306*; — Sf. Ioachim şi Ana, a femeilor armene din Ardeal 304; — Sf. Mormânt, din Ierusalim 81; — Sf. Paraschiva a blă-

narilor şi cojocarilor din Suceava. Vezi « Frăţia blănarilor şi cojocarilor din Suceava »; — Sf. Treime, a tinerilor armeni din Ardeal 304; — t bacarilor şi pielarilor din Gheorghieni şi Gherla *303–304*; — tinerilor armeni botoşăneni, ieşeni şi romaşcani din Roman *307–309*, 376; — zugravilor, din Suceava 64, 85, 86, 87.

fraţii 14, 145, 151, 171; — alcătuire în Moldova 84; — armeneşti 58, 66, 68, 301, 309; — caracteristica lor 59 435; — de cruce *15*; — de miere, 14, 45; — de stil apusan 87; — duhovniceşti 46; — înfiinţare în Rusia 44; — influenţa ruso-lithuniană asupra Armenilor 307; — membri 47; — nume 47, 71; — răspândirea în Rusia Apusană 49; — reorganizare 47; — ruso-lithuaniene 47, 67, 87; — se transformă în bresle în Moldova 59, 64, 81, 96, 101; — şi bratstvo 15; — statute întărite de Biserică 115.

Frecău (mahala) Iaşi 218.

Frumuşica (târg) 324.

fruntaşii breslei 237, 350, 372, *373*.

Fruntea (uliţă) Suceava 70, 71, 74.

frupt alb = lăptarii 198.

fumărit = dajdie pe casele de locuit 359.

Furtună (Mihai) biv vel comis 105, 273.

fustaş de Divan = lăncer din garda domnească 120.

G

Găetane = şârături 266, 400.

Galata, — M-tire 81, 198; — deal 81.

Galaţi 28, 325, 468; — Tribunal de comerţ 396.

galbini 54, 55, 92, 120, 242, 296, 356, 437; — angărie 264, 351; — bani buni 97, 99; — olandei 142; — ungureşti 355.

gălceavă = sfadă, ocară 61.

gălcevi (a se) = a se sfădi 61.

gălcevire = ceartă, sfadă, neînţelegere 233.

Galiţia 29, 58; — orientală 27, 71; — polonă 26, 27, 28, 47, 113, 298, 301.

Găluşcă (Iordache) staroste 474.

Gănescu (Vasile) 470.

Garabet, — (Anton) staroste 474; — armanul 313; — Ştefan 315.

Gaspar (Vodă Graţiani 91, 168, 170, 274.

Gavril, — beteag 294; — croitoriu 188; — hatman 166; — (Măteiaş) vel logofăt 100; — Răsboianul 277; — staroste de bărbieri 218; — vătav de buttari 102, 244, 246.

Gavriil, — (I-i) Calimah Mitropolit 106, 124, 143, 148, 153, 156, 157, 160, 180, 193, 213, 251, 252, 346, 379, 398, 399, 437; — (al II-lea) Mitropolit 157.

Gavrilaş vornicul 54.

Gavrilescu (Alexandru) preot 409.

Gealalău (Vasile) staroste de ciocli 288.

gens 20.

Germani vezi « Nemţi ».

Ghedeon, — (al III-lea) Mitropolit 66, 68, 160, 167, 171, 221; — (Balaban) Episcop de Lwow, 49, 55; — (ot Săcul) Mitropolit 171; — paharnic 79.

Ghenadie (Enăceanu) arhimandrit 54.

Ghenglea (Ionaşco) mare logofăt 78.

Gheorgaki vtori logofăt 120.

Gheorghe, — a Şoltuzoaei 135; — Dinuţ 94; — (Gavril) bacalbaşa 214; — (Ioan) staroste 474; — (lăutarul) staroste 235; — mahalu 403; — mare uşier 164; — sin Mariei 172; — staroste de neguţitori din Iaşi 16, 92, 93, 94, 217; — (Vodă) Ştefan 105, 273, 366; — vătav de apa i 244; — vel logofăt 76.

Gheorghi croitoru 335.

Gheorghie,— potcovar 262; — (Rusul) butnar 20.
Gheorghieni 301.
Gheorghii — Portar de Suceava 75, 79; — Radul sin ego 75, 79; — Simeon sin ego 75, 79.
Gheorghiţă, — cojocariul 325; — (Costache) staroste de mesărcii 223.
Gheorghiu (Ioan), bl nar 470.
Gherasim, Episcop de Huşi 152, 154.
Gherla 301.
Gherman, vataman 243.
ghete, de lac 456.
ghiaţă = angărie 358.
Ghibănescu (Gheorghe) 85, 166, 168, 245, 248, 270, 277, 293, 317, 356, 386.
Ghica, - (Alexandru) hatman 358; — Gheorghe 170; Grigore Alexandru Vodă — (1764–1767, 1774–1777), 147 150, 152, 153, 205, 210, 214, 248, 271, 276, 310, 318, 319, 390, 392, 393, 441; — (stradă) Iaşi 277; Grigore Alexandru Vodă — (1849–1856), 188, 315, 360, 470; Grigore Matei Vodă — 119, 165, 244, 247, 248, 269, 276, 354, 358, 364, 365; — Ion 451; — (Ion) prim ministru 489; Matei Vodă – 282, 287, 289; Scărlat Vodă –, 166; — vel visternic 468.
ghilde, — apusene 14; — de negustori 41.
Ghimeş 28.
Ghiorghi (Hanul) 94.
Ghirasim, ucenic 182.
Ghiţă (Mihai) staroste 480.
Ghiţău (Gheorghe) copil de ţigan 183.
Gierke (Otto von) 22, 41, 42.
Ginevra, domniţa 169.
giube = haină lungă, blănită, cu sau fără mâneci, cu guler de blană, care se îmbracă peste antereu 269.
giudeca (a), vezi « a judeca ».
giudeţ, vezi « judecată ».
giudeţul cel înfricoşat = judecata dela a doua Inviere 62.
giupân, vezi « jupân ».
giuraţi, vezi « juraţi ».
Giurescu (C. C.) Prof. 26.
Giurgiu, — Camera de comerţ 479; — şchela 479.
**glăsuiri* (privileghiului) = cuprinsul privilegiului 191.
glasuri (alegere după) = voturi 230.
glavă = capitol de lege 184, 379.
Gligoraş, — biv staroste de ciocli 245; — calfă de ciocli 194.
Gligoraşceoe, tălpălăriţa 127.
Gligoraşco, staroste de făclieri 104.
Gligoraşcu, staroste de ciocli 222.
Gligore, vatavul satului Şerbeşti 182.
Gligorie, fulgeratul 294.
Gligorii, ceprăgarul 102.
gloabă = amendă 60, 139, 180, 184, 253, 349, 371; — călugărească 385; — mare 60, 321, *383*.
globi (a) 65, 180, 371, 372, 374.
globire 379.
Goilav (Grigore) 307.
Golâi, — hatman 76; — (Ion) vel logofăt 76; — paharnic 76.
Golia, — M-tire 102, 274, 276, 288, 429; — uliţă 274.
Gorovei (Artur) 270.
gorştină, vezi « goştină ».
gospod = domnesc.
gospodărie 26.
goştină = dajdie; — de oi 265, 363, 364; — desfiinţare 369.
Goza, — ceauş 249; — Grigoraş sin Simion 218; — Marie soţul lui Grigoraş sin Simion 249.
grâu, — bărbânţă 197; — coloade 198.
Greci 42, 64, 84, 87, 91, 94, 95, 101, 278, 367, 436, 456; — din Ţara-Românească 91; — staroşti 95.
Grecia (veche) 26.
Grecu (Neculai) 191.
Grigoraşcu (Costache) boer 364.
Grigorău (Ştefanache) 470.
Grigorcea (Crăciunovici), vel vornic 77.
Grigori, — ce are acea nevoe 294; — (Ioan) staroste 474.
Grigorie (al XIII-lea) Papă 44.

Grigorii, preot 338.
Grigoriopolis 298.
Grigoriu, — (Alecu) staroste 474; — (Ioan) staroste 474; — (Mihai) staroste 204.
Grigorovici (Bogdan) staroste de solonari 270.
groş = monedă veche de argint 32, 34.
Groza (Ion) staroste de ciubotari 204, 219, 458.
**gujulii* = un lucru ce completează o îmbrăcăminte sau o masă 419.
gulden = galbăn olandez 108, 109, 111, 113.
Gulii (Costantin) 189, 253, 357, 414.
Guloi (Costantin), vezi « Gulii ».
Gună, ţiganul 114.
gunoi (scutire) = angărie 358.
Gura Başăului 34.
Guroae (Nastasia) 223.
Gusti (Dimitrie) Primarul Iaşului 473, 478.
Gutter 188.

H

**Haburi* = glume 60, 64.
hac, vezi « salar »; — a veni de hac = a înfrâna, a stăpâni 429.
Haciadur (Cante) staroste de Armeni 314.
Hagioaei, — (uliţă), Iaşi 102, 127, 187, 194, 219, 269, 270, 279; — (podul) = uliţă podită cu lemn 133, 274.
haham = rabin 318.
hahambaşa = supremul şef religios al Jâdovilor din Moldova 318, 392.
hahambăşie 317; — desfiinţare 318.
Haim, croitor 465.
halcă = joc care consta în a trece sulița printr'un inel, din fuga calului 51, 53.
haleap (cot-halep) = măsură de lungime pentru ţăsături de 0 m 6881 :— cu bour domnesc 365.
Halici 27, 33, 291.
hamuri 261.
Hansa, vezi « Liga Hansiatică ».
haraciu = tribut, vezi « samă ».
Haralambă, ciubotariu 203.
hărăpsire = scarificare, luare de sânge 263.
hărăzi (a) = a acorda, a conferi, a destina 178, 210, 231, 461.
**hareciuire* = strigare la licitaţie, adjudecare 229, 231.
Hariton, feciorul lui Vasilie Mărdan din Băloşeani 97, 98.
Hârlău 21, 27; — tratatul de pace 41.
**hârşie* = blăniţă de miel tăiat curând după naştere 266.
Hârtopan (Grigore) staroste 205.
**hasla* = cartel 463.
hatişerif = ordin al Sultanului 441.
Hauterive (Contele de) 438.
havaet = drept bănesc, taxă 123, 206, 349; — Agiei 368; — bisericei 231; — poclon 231; — stăpânilor de ţigani *131*; — starostelui 232, 234; — stărostiei 234; — târgului 362.
havalele = angării 254, 357, 364.
**havant* = poclon 456.
hazna, vezi « hazne ».
hazne = tezaur public, Visterie 191, 235, 240, 443; — *a oraşului = casierie comunală 235.
Heidelberg 491.
heleşteu = baltă 273.
Henric al II-lea, Regele Angliei 41.
her = fier 62, 156.
herâie 110, *384*; — de mied 387.
herar, vezi « fierar ».
herghelie 31.
Herţa (târg) 402, 403.
hindichi = şanţ 274.
Hlincea, M-tire 127.
hoinări (a) = a umbla fără ţântă 90.
Holban (Ilie) Pitarul 402.
holeră 289.
holtei = necăsătorit; — ciocli – *133*; — cu capetele 134, 287; — feciori –, 133; — neînsuraţi 159; — oameni –, 126, 282, 354; — scutiţi de bir 134, 187.

horilcă = rachiu tare făcut din secară sau cartofi 319, 321, 368.
Horodnicu, M-tire 21.
Hotin 28, 30.
Hotnog (Titus) profesor 299.
hram 146, 398; — cheltueli 162; — prăznuire 405.
Hreja (Ilinca) 129.
Hrisant, Patriarhul Ierusalimului 160, 297.
hrisov = act emanat dela Domnie — acordare de scutelnici 153; — clauza oamenilor străini 21; — clauza vânzării cu diridicata a postavului 32–40; — de danie 21; — de închinarea breslei 268; — de întăritură de proprietate 100; — de întemeiere de târguri 321–325; — de miluire 265, 350, 351; — osăbita lege 174; — plăsmuire 85; — de poslușnicie 21; — privilegii 92, 95, 152, 192, 254, 255, 269; — scutiri de dăjdii 351.
Hriste (Ioan) 178.
Hristi (Dumitru) 191.
hristiani = creștini 460.
Hrubeș (Ionașco) 275.
uditță = trecătoare îngustă, stradelă 104.
Hunyadi, vezi « Corvin ».
Hurjui (Petre) staroste de mesărcii 97, 100, 101.
Huși 212, 218, 267, 375, 443; — catedrală 293; — Episcopie *293*.
Huzum (Mandache) asesor 188.

I

Iacob, — (al II-a) Mitropolit 157, 398; — tabacar 294; — (Vodă) Eraclide Despotul 50, 170.
Iacov, Mitropolit 148, 281, 282, 283.
ialangicuri = blană cu ondulații ca de șarpe 269.
ialoviță = vită îngrășată 264.
Iamandi (locul lui) Iași 276.
Iancu, — alămariu 465; — telal 241; — (Vodă) Sasul 51, 75, 76, 169.
Iane, — (Copan) ceau fost staroste de negutitori 217; — fratele lui Prohir, vameșul cel mare 217; — (Matei) calfă 443; — negutitorul 95; — staroste de negutitori 95; — vornic de Suceava, vezi « Ion vornic de Suceava ».
Iani (Sudet) ceauș 249.
Ianov (I. E.), Președ. Trib. civil S. III, Iași 472.
iarmaroc 29, 37, 111, 325, 342, 343, 422.
Iași 27, 28, 29, 81, 92, 95, 102, 103, 124, 126, 127, 133, 138, 153, 177, 187, 216, 217, 218, 221, 238, 242, 262, 267, 271, 281, 290, 293, 299, 316, 342, 366, 396, 430, 438.
Iaslowta 298.
Iațimirski (A. I.) 85, 86.
Ibașfalău 301.
ibrișimgiu = negustor de ață de matasă 210.
icoane (îmbrăcate) 267, 401.
iconari = zugravi de icoane 86.
iconom = preot 404.
icre (bărbânță) 197, 198.
Ieremia, — Patriarh al Constantinopolului 48, 49, 51, 53, 79, 80; — (Tissarowski) Episcop de Lwów 49, 54. Vezi și « Movilă ».
iereu = preot 66.
ierodiacon 129.
Ierotheiu, Episcop de Huși 212.
Ierusalim 103.
Iezuiți 44, 51, 52, 55.
Ihnat, — Mandei 92; — vătah 244.
Ileana, (domnița) soția lui Petru Rareș 85, 169.
Ilie, — armanul 313; — calfă de cioclu 187; — calfă de teslari 194; — cojocar, staroste de blănari 83; — cojocariul din Telinești 335.
Ilieș, — Alexandru Vodă - 273, 318; — (Vodă), fiul lui Alexandru cel Bun 33, 34, 35, 37, 39; — (Vodă), fiul lui Alexandru Ilieș 102, 264; — (Vodă) Rareș 74, 80, 167, 168.

Iliev (Aftanasie) 227.
Ilii (croitor) snă lui Toader ceprăgar 203.
iliş = angărie, dajdie în natură de cereale 264.
Ilisei (proorocul) 342.
iminii = pantofi din piele groasă pentru ţărani 125, 382.
împlinirea (dărilor = încasare cu execuţie silită 241.
import 30.
imposite (extraordinare) = angărie 368.
împrumuturi = angărie 367, 368; — date de Jâdovi 321, 445; — nepermise 439.
imunitate totală 291.
**încărcările morţilor* = cotă de cislă a celor decedaţi, plătită de restul cislaşilor 211.
închezăşlui (a) = a garanta 233.
închinat, — bisericei 195, 232, 337, 339; — Cămarii domneşti 311.
**încontrăctăluită* (sumă) = prevăzută în contract 234.
**încredinţare* = legalizare 234.
individualitatea (breslelor) *333*.
industrie, — alimentară 267; — casnică 258, 262; — confecţiilor 258; — construcţiilor 267; — la domiciliu 241, 419, 457, 458.
infirmitate 294.
înfrâna (a) = a stăpâni, a pedepsi 241.
**înlesni* (a se) = a se ajuta, a câştiga fără muncă 290.
**înlesnit* (a fi) = cu dare de mână 290.
înmormântarea (breslaşilor) 113, 340, 342, 350, 353, 354, 371, 414.
Inochentie, Episcop de Huşi 120, 391.
înpilare = decădere, asuprire 460, 463.
însămnări (starosteşti) 113, 128, 129, 135, 137, *172*, 203, 205, 212, 213, 237, 252, 259.
înstrâmbătire = nedreptate 240.
**întări* (a — la) = a ajuta 62.
**întoarce cuvântul* (a) = a răspunde 60, 375.
întovărăşire (de breslaşi) 140.
învălui (a) = a nedreptăţi 351.
învăluire = nedreptate 463.
Ioachim, Patriarh Antiohiei 47, 48.
Ioan, — Arhiepiscop de Lwów 115; — cuiungibaşa 210; — dichii ot Suceava 171; — Episcop de Przemysl 115; — Episcop de Roman 96, 97; — Mitropolitul 143; — sin Dimitrie 172; — vornic de Suceava 81, 83.
Ioana (abageriţa) 128, 129.
Ioanichie, Episcop de Roman 154, 158, 222.
Ioaniţescu (D. R.) profesor 84, 144, 146, 181, 203.
Ioanna, baba 294.
iobăgie = sistem social în care sătenii sunt aserviţi pământului pe care sălăşluesc 90.
Ion, — abagiu 221; — a Preutesei Lupoaii ot Murăreşti 135; — a Stănoaei 141; — bărbierul, staroste 218; — biv vătav de buttari 102, 246; — blănar, staroste, 83; — blănari, işlicar 83; — Chişinoian 135; — cojocar ot Răchicei 135; — din Urmeniş 105; — ficior lui Preutu Vasile dela Sf. Arhangheli 135; — Ghibuş ot Milăşcani 263; — (sin Iacov) calfa 189; — sin popa Neculai 135; — staroste de calici 296; — (Vodă) cel cumplit 30, 53, 74.
Ionaşco, — (Anghel) fratele Ursului pletosul 104; — Buzea din Boloşani 97; — cojocar, staroste de blanari 83; — Comişescul 98; — Dronea din Blândeşti 97; — Ghenghea, logof. 78; — Ţampa din Ionăşani 97, 100.
Ionică, — condurariu 125; — crav, staroste de blănari 83; — staroste 218.
Ioniţă, — blănar 258; — blănar, epitrop 236; — braşovan, cupeţ 269; — cojocar, staroste de blănari 83; — curălar gospod 245, 358; — Eşanu 135; — Mâţiblândă 133; — (Ogar) fierar ţigan 104; — ot Cernăuţi 135; — săn Vasile soponarul Arman 142;

— starostele 218; — staroste de făclieri 223; — (Talpalar) calfă 188.
Iordachi, — blanariu, epitrop 236; — croitoru, staroste de ciocli 288; — logofăt 163; — (sin Toader) staroste de lăutari 232, 233; — vel cupariu 364.
Iorga, — feciorul lui Karaiane ceau fost vornic de târg 95; — (Iorgu) consilier comunal 473, 476; — (Neculai) Profesor 18, 19, 29, 36, 37, 52, 68, 122, 144, 146, 184, 207, 246, 317, 387, 388, 389, 468.
Iosăp (sin Dudlă) talpalar 445.
Iosip, croitor 465.
Ipatie (Potei) Mitropolit unit 49, 55.
ipochimene = cinstite feţe, notabilităţi, persoane de vază 252.
Ipsilanti,— Alexandru-Vodă –, 18, 146, 170; — Constantin Vodă –, 313.
irat = venit, — comunal 230, 231, 234; — de moşie 325; — al stărostiei 228, 231.
Irimia, — blanar 200; — făclieru 223; — (Ion) staroste 126; — Nastasia sin - 223.
Irina, — boiangiţa 128; — cumnata lui Irimia 223.
Işanu, vezi « Eşanu ».
**isbrăni* (a) = a ocărâ, a dojeni 254.
işlic 210, *266*; — cu patru colţuri 210.
isnaf = breaslă *121*, 190, 255; — blănarilor 191, 362, 410, 442, 446, 464; — breslei 121; — mindirigiilor 240; — negutătorilor 368; — pitarilor 417.
ispisoc = hrisov 85, 94, 144.
ispiti (a se) = a încerca 403.
ispravnic = prefect de judeţ 150, 223, 427.
Isprăvnicie = Prefectură de judeţ 176, 178, 222, 230, 231, 233, 239, 241, *393*.
istov (de) = cu totul, deplin 211.
Istrate, potcovar 104.
Italieni 42, 197.
Iuga Vodă 166.
Iureşti (sat) 244.
Ivan (armanul) staroste 309.
Ivanov (Procopie) dansator 439.
Izaslaw (Feodor) cneaz 298.
izbăvire = înlăturare, lecuire 437.
izmene 266, 421.
iznoavă (de) = din nou 89, 172, 201.
izvod = listă 65, 190, 237, 261; — de dugheni 331, 429; — de miluire 258; — de negutitori străini 278; — iscălit 347; — Visteriei = rol de dăjdii 356.
izvodi (a) = a întocmi 65.
izvodituri = inovaţii 437.

J

Jâdovi 20, 180, 241, 349; — acapararea pieţei 442; — amestec în bresle 459, 460–465; — anafora pentru scoaterea lor din sate 321; — aşăzarea lor în Moldova 119, 316; — bat un staroste creştin 241; — bir 320, 363; — breslele lor *316*; — bresle economice 320, 463; — bresle naţionale obşteşti 319; — bresle naţionale sociale 325; — calfe creştine oprite a lucra la ei 192, 462; — catagrafia septeanie, 459; — concurenţă neleală 442, 444, 447; — cumpără protecţia străină 441; — cuşmari 443; — din Galiţia 321; — din Polonia 56, 317; — excluşi dela dreptul magdeburghez în Polonia 299; — falşificare 417; — importă şi vând horilcă 321, 323 şi urm.; — întemeiază târguşoare 321–325; — întră în bresle 139, 445, 457; — judecaţi de vel-cămăraş 392; — lipscani 192, 443; — luptă contra coreligionarilor 465; — măsuri de protecţie 431; — neadmişi la învăţătura breslăşască 115; — neascultare de legile ţării 444; — nu primesc creştini la învăţătură 456, 467; — oprirea slujbei creştinilor la ei 415; — organizare 318; — pământeni 319; — polonezi 37; — raele, 468; — rupte 363; — smomesc cal-

fele creştine 211; — sporesc în număr 211; — staroşti rânduiţi de vel cămărăşul 215; — statutul breslei cioclilor din Telineşti (Orhei) 325–331 şi Anexa Nr. 5; — sudiţi 441, 468; — tacsia lor 363, 463; — telali 241; — turci 317; — vânzare de ciubote a breslelor 140.
Jagelonul (Alexandru) Prinţ 316.
Jijiia (râu) 97.
jalbă = petiţie, reclamaţie.
Jalea, staroste de precupeţi 146.
jalobă, vezi « jalbă ».
**jămbă* = pâne albă 417.
jude = şef de ceată de ţigani 104.
judecată, — acţiuni comerciale 242; — bresle sociale 372; — competenţă *371*; — complect de - *371*; — dichiului Mitropoliei 67; — Divanului domnesc 264, *393*; — Episcopului 60; — hotărâri *378*; — instanţe de apel 385, *389*; — jurisdicţie *369*; — la bratstve 46; — mirenească = laică, de drept comun 60, 160, 369; — Mitropolitului 67; — primă instanţă 370; — procedură 376; — starostelui 369; — starostelui cu fruntaşii 372; — starostelui cu breasla 374; — vel visternicului 373.
judecător, de Botoşani 383.
jupân = maistru, negustor, patron, stăpân *196*.
juraţi = consilieri comunali în Ardeal 387.
juzi = pluralul dela « jude ».

K

Kalpacciu, — (Adam) 258; — (Ştefan) 258.
Katakazi, guvernator civil al Basarabiei 133, 235.
**kazna* = cutia breslei, casierie 46.
Ketre, vezi « Petre ».
kezăşie, vezi « chezăşie ».
Kiew 50; — Lavra - 50.
Kiriac, calfă de bărbier 186.
Kirilă, — abagiu 276; — şoltuz armenesc 300.
Kirvăsărie, vezi « chervăsărie ».
Kogălniceanu (Mihail) 19, 26, 242, 471.
Kreţulescu (Neculai) ministru 481, 485, 486, 497.
Krum, ţarul Bulgarilor 12.
Kuch (C. A.) consul 466.
Kuciuc-Kainargi (Pacea dela -) 441.
kuph, vezi « cofă ».
Kuşdicov (Sergiu) sfetnic de taină 420.

L

Lăcătuş 112.
Ladà (Constantin) Grecul 184, 185.
lada breslei, vezi « cutie ».
lămurit (argint) = curat 337.
lance = suliţă 259.
Langeron, generalul 438.
lapte (bărbânţă de -) 198.
Lăpuşna, — târg 27, 29, 58; — ţânut 217.
Lăpuşneanu, — Alexandru Vodă 29, 30, 53, 74, 78, 80, 105, 169; — Bogdan Vodă 50, 53, 74, 76.
Lărgăşanii (sat) 121, 260.
Larion din Drăgoeşti 97, 100.
Lascu (Costache) bîcan 147.
Laski (Paul) 91.
Lateţ (Cârste) arcariul 276.
**lăturaş* = locuitorii din mahalalele sau din vecinătatea unui oraş 114.
lăutari, — din Botoşani 229; — din Huşi 138, 347, 349, 382, 384; — ţigani robi, 130. Vezi şi « muzicanţi » şi « scripcari ».
Lavrentie, Episcop de Roman 169, 293.
Lavriotie (Ignatie) Arhimandrit 210.
lăzi (ţărăneşti) 269.
Lazor, — (Armanul) solonar, 270: — staroste de solonari 315.
leafă, vezi « salar ».
Leca (Vasile) 223.
lefecii = soldaţi străini, în soldă, mercenari; — hătmăneşti 120.
lege, somptuoară 438.

Legea, — Camerelor de Comerţ (1864) 450, 491; — Camerelor de Muncă 342; — Le Chapelier 449; — patentelor (1863) 450; — veniturilor indirecte ale Statului (1860) 178, 477.
Lehi, vezi « Poloni ».
lei = leul vechi avea 40 de parale de câte 2 leţcăi sau 3 bani; — angărie 264; — bani buni 272; — bătuţi 60, 102, 275.
Leiba, — staroste 379; — talpalar 445; — (telal) jâdov 241.
Lemberg, vezi « Lwow ».
lemnari, gospod 120.
Leon, — (al VI-lea) Filosoful 13, 14; — Episcop de Roman 160.
Lespezi (târg) 322.
Leucuşani (sat) 291, 292.
liber schimb 453.
liberalism economic 447; — dicipoli 451, 453; — doctrină 448, 453; — şcoală 449, 453.
libertate economică 453.
libertatea comerţului 122, 123.
Liga Hansiatică 26, 43, 90.
limbi, străine = naţii străine 139, 431.
Liov, vezi « Lwow ».
Lioveni 32, 40.
Lipsca 191, 443.
lipscani 269; — din Iaşi 400.
lipsi (a) = a îndepărta, a pleca 417.
Lithuania 47, 58.
litră = măsură de capacitate cuprinzând un sfert de ocă, adică 0.380 l; ca măsură de greutate, cuprindea tot un sfert de ocă, adică 0.32275 kg. Fiecare litră avea o sută dramuri, 399.
liude = oameni 120; — Armeni 311; — căsari 354; — ciocli 282; — lumânărari 263; — scutelnici 226; — străini 266.
loc, — *de pierzare = de execuţie capitală, spânzurătoare 281; — din boltă, vezi « Boltă » 112; — domnesc 279.
locul — calicilor (Iaşi) 279, 280; — talpalarilor 279, 353.
logoft, — cel mare 199; vel — 120.
Lohan (Ghervasă) 296.
**loiţă* = sediu 251, 376.
**lojă* = breaslă 374.
Loloi (lupta de la -) 33.
**longe* 238, *254*, 374.
Louis Philippe, Regele Franţei 490.
Lublin 47, 51.
Luca, — arcariul, 276; — (orbul cu un ochi) staroste 296.
Luck (oraş) 27.
lucrători (a trage din -) = a smomi 191; — calificaţi 22, 186; — cu capu = nefamiliari 190.
lucru (la casăle lor), vezi « industrie la domiciliu » şi « meşteri fără dugheană ».
Ludovic I de Anjou, Regele Ungariei 30, 37, 201, 316.
lumânări, — de ceară 147, 262, 263, 384; — de său 127, 148, 262, 263, 384; — falsificate de jâdovi 417.
**lumini* = lumânări 289.
Lungaşi (sat) 102.
Lungu (Ioniţă) mahal 403.
Lupan (Carabule), bucătar 183.
Lupaşcu (Petre) staroste 474.
Lupul, — (Anastasă) stolnicul 218, 246, 249, 261, 336; — biv staroste de scriitori 267; — (cioclu) vătăj 245; — feciorul Iurescului 244; — (săn Ioan) staroste 131, 217; — vornic de poartă 276. Vezi şi « Vasile ».
lux 436.
Lwow 17, 27, 28, 30, 32, 34, 42, 47, 59, 78, 91, 298, 299.

M

Mâcarie, Mitropolit 170.
Macri, mare vătav al Iaşului 244.
Madgiaru (Virg. N.) prof. 21, 89, 456.
madipolon = pânză de bumbac foarte trainică, care se fabrică la Madapolam (India) 269.
mădularu = asociat, membru 179, 224, 232, 463.

Maftei, — braşovan 269; — ot Popăuţi 135.
Măgârdician (Arşag) 300.
Magdeburg, vezi « drept magdeburghez ».
mahalaua potcovarilor din Iaşi 103.
**mahali* = meşteri care dădeau vasăle în pivniţă şi le şi cercuiau la nevoe 247, 268, 406.
mai marele staroste 238.
majă = măsură de capacitate, de cuprinderea unui car, întrebuinţată în negoţul cu diridicata a peştelui; — de crap 198;— de morun 198; — de peşte 198.
Măji (mahala) Iaşi 202.
Mălăescu (Vasile) epitrop 236.
malotea = scurteică femeiască lungă până la genunchi, mai largă jos, cuguler de blană lat de o palmă şi manşete de blană la mâneci 419.
Mânăstirea, — Aron Vodă, 127, 128, 275; — Bărboi 102, 104; — Bărnova 53; — Bisericani 20, 353, 366; — Bistriţa 197; — caracter occidental şi oriental 23; — din Poiană, vezi « Pobrata »; — Dragomirna 53, 81; — Golia 102, 274, 276; — Hlincea 127; — Horodnicu 21; — Moldaviţa 171; — Neamţ 197; — Ocna 315; — Pobrata 21, 197; — Probota, vezi « Pobrata »; — Putna, 87; — Răchitoasa 223; — Secului 53; — Sf. Ilie (Suceava) 22; — Sf. Sava, 103; — Sf. Spiridon 275; — Sf. Vineri 272; — Socola 22; — Sucevita 53; — Todireni 322; — Treisfeti'ele (Iaşi) 272, 288.
Manea (uliţa lui -) Suceava 70.
mânecariu, vezi « nălacriţă ».
manoir 26.
Manolache, — calfa 190; — nepot lui Pricop Talpalariu 414.
Manole, — Bârlădeanu 135; — blanar staroste 83; — (mahalu) sin lui Trohin mahalu 403; — sănu popei lui Dumitraşcu otu Bărăţi 135; — (sin Ioniţă) staroste 400.
mantale (de aba) 266, 421.
Mantu (Hristodulo) mai marele staroste 242, 471.
Manu (Scărlat) biv vel logofăt 410.
mănunte (dări şi alte -) = dări mai mici, angarale 134, 145.
Mânzul (Grigoraş) ciubotar 410.
marafet = intervenţie, mijlocire, oficiu 226, 319, 377.
maramă = pânză, de obicei de borangic, cu care se îmbrobodesc femeile 453.
maranatha = afurisit 155.
Mărăţâi (sat) 102, 248, 366.
Marboiariu 274.
mărchitani = negustori de mărunţişuri 437, 479.
Marco (al lui Lazăr) staroste 319.
Marcovici (Luca) staroste 126.
Marcu, staroste de teslari 194.
Mărcuş (Gavril) butar 246.
Mardaros, sin popei Grigore armenesc 315.
Marea-Neagră 27, 41, 43, 90.
Mareş (Costachi) 322.
marfă, — braşovenească 37; — boerească = din întreprinderi proprietatea boerilor 91; — cumpărare şi vânzare pe ascuns 111; — cu rogojina la uliţă, 122, 206, 349; — domnească = proprietatea domnilor 91; — lioveană 34; — schimb la graniţă 29, 30; — străină (de aiurea) 111, 429; — tocmeală în piaţă 113; — zălog 34.
Mărghitan (Dumitru) 188.
mărghitanţi, vezi « mărchitani ».
Maria, a lui Toader Solonar 274; — bărbieriţa 128; — bucătăriţa saracă 294; — (Domniţa) soţia lui Constantin Vodă Duca 169; — (Domniţa) soţia lui Ştefan Vodă Petriceicu 169; — femeia lui Apostol blanariu 325; — (solonăriţa) a răposatului Toader Solonariu 270.

Marica (Ihnătoae) 92, 217; — femeia lui Ignat Manole 94.
Măricuţa, femeia lui Iane ţiganul ceau fost staroste de blanari 133.
Mariea (văduva) din oraşul Chişinău 296.
Mariuţa, — bărbiiariţa 127; — (Săvoaia) făclieriţa 127.
Marta, fămeia Cocii 101.
marturi, juraţi 394.
mărturie hotarnică = hotărnicie 134, 194, 217, 270, 276, 314.
Mârzea, vel dvornic 76.
Mârzescu, — (Dimitrie) protopop 471; — Gheorghe 471.
măscărici = bufon 217.
maseuri 264.
**măsoriște* = măsurătoare 294.
Massim-Lenş (Ion) 11.
Mastacanu (Ion) butnar 260.
măsuri falşe 226, 380.
Matei, — (cupeţul) mazâl 134; — Episcop de Przemysl 115; — Mitropolit grec 91; — (Vodă) Basarab 367.
Măteiaş, logofătul 77.
Măteiu, din Blăndeşti 97.
materii prime, — acaparare 416; — adusă de client 419; — asigurare cu - 420; — însuşite de Domnie 262; — scoaterea lor din târg 384.
matrapagii = precupeţi 147.
măturarea podului (a străzii) = angărie 365.
Mavrocordat, — (Alecu) logofăt 324; Alexandru Constantin Vodă - 192, 266, 279, 321, 347, 350, 354, 357, 393; — Alex. Gheorghie, hatman 322; — Alexandru Ioan Vodă - 122, 359; Constantin Neculai Vodă - 22, 120, 122, 134. 566, 247, 248, 262, 265, 278, 313, 319, 367, 413; Neculai Vodă - 166, 168, 171, 276, 309; — Ralu (domniţa) 325
Maxim, şoltuzul 89.
Măzărache, starostele de negustori 223.
**mearul* = taxă 107, 180.
medovâi bratstvo 14.
Melchisedek (Ştefănescu), — Episcop al Dunărei de jos 17, 18; — Episcop al Romanului, 97, 199, 202, 291.
Meleghie, Preşedintele Curţei Apelative din Iaşi 471.
Meletie, — Episcop de Huşi 154; — Ep scop de Roman 411; — Patriarhul Alexandriei 49.
**memgebaşa* = staroste de lumânărari 209.
menzâl (cai de -) = cai de poştă, angărie 364.
mercanteliști 449.
**merge cu ţara* (a) = a fi supus dreptului comun 313.
Merloi, asesor 188.
merul, vezi « mearul ».
meşi. Vezi « mestii ».
mesărciu = casap 21, 101, 270; — ce tae vite 364; — jâdovi 318.
mesărniţă = abator, căsăpie 262.
meşteri 196; cu dugheană 206, 272, 418; — drepturi 207; — fără dugheană, 122, 206, 272, 419; — intrare în breaslă, 202—205; — numărul lor în bresle 124, 126; — săteni 121; — străini 110, 201, 441; —sub Regulamentul Organic, 124, 206; — strămutări 138.
meşterşug, vezi « meşteşug ».
meşteşug, — bucătăriei 183; — libertate 122, 123; — oprit străinilor 431; — transcris din tată în fiu 135; — sub Regulamentul Organic 124, 206.
mestii = cismuliţe de săftian galbăn, fără călcâe, peste care se încălţau papucii, 260.
Mestugean (V.) 307.
metanie = locul călugăriei cuiva 171.
mezat = licitaţie 239, 234, 235; — a striga la - 267.
Miclescu (Gavr.laş) Paharnicul 223.
mied = hydromel 197.
miei (tăiaţi de blanarii groşi) 420.
miere, — bărbânţă 197; — bute 198; — den Vlăceşti 198; — *strede = limpede 198.

Mihai spiţerul 278.
Mihail,— curălariul 275;— hatman 74.
Mihăilache (blanariul) fecior măscăriciului 217.
Mihăileni 322, 323, 468.
Mihalache, — staroste de ciocli 221.
Mihalachi, — bucătariu 360; — (Anton) staroste de cizmari 315; — din Lăleuţi 360; — sluga Grama vel stolnic 94; — stolnicelul 119.
Mihalcea din Blândeşti 97, 100
Mihul, portar de Suceava 74. Vezi şi « Mihail, hatman ».
Milcov 209.
milosârdie = milă 291.
milostenie 350.
Minas, staroste de jâdovi 319.
mindirigii 240, 268; — armeni şi moldoveni din Iaşi 315.
Minea (Ilie) Profesor 122.
Ministerul, — Agriculturei, Comerţului şi Lucrărilor Publice 178, 216, 475, 486; — de Finanţe, 178, 216, 446, 467; — de Interne, 178, 486; — de Justiţie 489;— Treburilor din Lăuntru 176, 177, 178, 192, 210, 216, 228, 229, 231, 233, 234, 235, 240, 241, 415, 444, 460, 464, 468.
mintean = vestă cu sau fără mâneci purtată de arnăuţi 267.
**mir* = sistem de proprietate în Rusia veche 13.
Mirăuţ, fratele Măricăi 94.
Mironă, ficiorul lui Vasile Toder ficior Nastasii 252.
mirenesc = lumesc, civil 60.
mişăi, — bresle *291*, 292; — alcătuitori 293, 294; — cantora 296; — cod 294; — din Iaşi 169; — din Roman 169, 381; — înfiinţarea breslelor 293; — loc 294; — mijloace de trai 899; — obştimi, 175; — origina cuvântului « calic » 291; — vechime 291; — vechime ca breală 85; — venit domnesc 296.
Misail, — Mitropolitul 66, 68, 160; — Mitropolit ot Săcul 171.
Misir (fraţii) din Roman 312.
**mistrie* = meşteşug 65.
**mistru* = jupân, maistru, 65, 67, 190.
mită (luare de —) 375.
Mitetelu (Sava) ficiorul lui Ion 204.
mitrică = act şi registru de stare civilă 296.
Mitrophan al II-lea, Episcop de Roman 97.
Mitropoliei (uliţă) Suceava 70.
mitropolit, — confirmă starosti 212; — judecă 390.
**moară*, de coajă de stejar 112, 202.
moarte de om 283.
modă, — apusană, 438; — grecească 258, 436; — orientală, 436, 457; — polonă, 258, 436, 457; — revoluţia ei *436*.
Moesia 12.
mofluz = falit 207.
Moghilă, vezi « Movilă ».
Moghilev 298; vama — 321.
Moineşti 322, 324.
Moisi fiul lui Elizer 316.
Moisii, doftorul 95.
molatate = moleciune, slăbiciune 470.
Moldaviţa, M-rea 171.
molimă = boală milipsitoare, epidemie 134, 287.
monedă (turcească) 242.
monopol, 87, 122, 127, 145, 146, 148, 207, 375; — de fapt 419; — desfiinţare 448; — legal *418*.
morală, — economică *415*; — socială, *413*, 415.
Morariu (Gheorghe) butnar 260.
mortasipie = dajdia pe marfa vândută în piaţa cu măsura, cumpăna sau bucata, 365.
morţi şi fugiţi (în dajdie) 351, 362, 444, 462.
Moruz,—Alexandru Const. Vodă – 127, 151, 152, 204, 250, 266, 312, 322, 358, 421, 423, 448; — Constantin Dimitrie Vodă – 21, 152, 204, 205, 210, 214, 238, 265, 271, 437; — (Nicolae) făclier 126.

Moscu, — (Dimitrie) staroste 138; — (săn Iosăp) talpalar 445; — talpalar 445.
Moţoc, — (Ion) vornic 78; — vel logofăt 78.
Movilă, — Alexandru 84; — Ana 56; Bogdan Vodă –, 166; — Constantin Vodă –, 54, 56, 76, 77, 78, 84, 166, 778; — Elisabeta 54; — Gavril Vodă –, 166; — Mitropolitul Gheorghe –, 51, 57, 77, 80, 170; — Ieremia Vodă –, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 76, 77, 78, 79, 80, 84, 92, 166, 243, 244; — Moisă Vodă –, 92, 94, 95, 96, 278, 367; — Mitropolitul Petru – 50, 54, 56; — (Simeon) portar de Suceava 80; — Simion Vodă –, 54, 77; — (Toader) vel postelnic 77; — (Toader Cârnul) postelnic 77.
Movilău, vezi « Moghilev ».
Movileanu (Onofrei) 335.
Movileşti (familia), 16, 52, 54, 56, 77, 84, 91.
mucarel = sărbătoarea îmbrăcării caftanului la reînoirea domniei 311, 431.
mulţămită = dar, cinste 141.
mumgiu = făclier, negustor de lumânări şi produse agricole 262; — nart 425.
muncă (repartiţie) 416.
Munteanu (Ion) staroste 474.
Munteni 64, 87.
Muntenime (mahala) Iaşi 177, 249, 274, 412.
Murguleţ, — Eremia 244; — Candachia fata lui Toader Dragotă 244.
Mustafa, potcovar domnesc 104.
Muste, — calfa lui Dumitrache – 190; — familia 137, 458; — Gheorghe sin Andronic 204; — (Ioniţă sin Gligore) staroste 204; — (Neculai) staroste 139, 140, 141, 456; — (Tudurache) staroste 173, 455, 456.
**muştereu* = aflători de faţă, persoană prezentă, concurent, 232.
muzicant 131, 133, 235. Vezi « lăutari », « scripcari ».

N

Năimit = tocmit 385.
**nălacriţă* = mânecuţă, mânecariu, accesoriu la odăjdiile preotului 400.
**nălbar* = veterinar 262.
nărăvi (a se) = a lua rău obicei 459.
nart = preţ maximal fixat de autorităţi 207, 266, 421, 423.
Nastase, mahalu 403.
Nastasia, — Domniţa 169; — fata lui Mortasip 272; — teslăriţa, saraca 294.
Nastea, soţia lui Macri, vătav 244.
nazăr = inspector 248.
Nazlăm (Costandin) 184, 185.
năzui (a) = a sosi, a se îngrămădi 282.
Neamţ, — M-tirea 197; — cetate 28.
Nechifor (Dascalul) Exarh Patriarh 57, 79.
Necula, ciubotar 273.
Neculai, — bacal 325; — blanar 83; — calfă de pietrari 401; — cantaragiu de sulgerie 223; — cojocariu 335; — crav, staroste de blănari 83; — iconom 404; — jupănu 182; — mahalu 403; — şoltuzul 103; — starostele ciubotarilor din Herţa 402; — staroste armean de mindirigii 314; — (ţiganul) staroste de ţigani 104; vornic de poartă 315.
Neculau, — (Costache) bănar 470; — (Costache) staroste, Iaşi 471, 474.
Neculce (Neculai) asesor 188.
nedee = iarmaroc 374.
Nedeeni (sat) 104.
Nedelcu, — Condurariu 125; — Ion 246.
negoţ = comerţ 371; — cu cotul, vezi « vânzare cu de-a-măruntul »; — de postav 32, 36, 37; — din picioare, vezi « vânzare cu diridicata »; — internaţional 26, 91; — săsăsc 37.
Negrea (Gheorghe) staroste 474.
Negrei (Ioan) 231, 232.
Negreşti (târg) 324.

Negri (Costachi), stradă, Iaşi 275.
negrijit (a muri-) = fără împărtăşanie 156.
Negulescu (Dim.) 393.
Negură, — (Constantin Ilie) 336; — familia 136.
neguţitori, — armeni 36, 41, 43; — aşăzământul lui Alexandru Const. Mavrocordat pentru neguţitorii din Iaşi 192, 195, 205, 214, 222, 226, 237, 250, 254, 295, 349, 350, 355, 373, 377, 392, 413, 421, 422, 429; — aşăzământul lui Alexandru Ioan Mavrocordat pentru neguţitorii din Iaşi 152, 187, 195, 226, 250, 358, 363, 373; — boeri 134; — cu deamăruntul 35; — de blănuri groase 101; — de pielărie 125, 270; — din Braşov 29, 35, 36; — din Bucureşti 127, 184; — din Iaşi 214, 250, 283, 364, 429, 348; — din Lipsca 368; — din Lwow 34, 42; — din Sofia 91; — din Trapezunt 863; — drepturi 207; — iau parte la răsboi 366; — invitaţi să vie cu marfă în Moldova 38; — jâdovi 20; — moldoveni 19, 30, 31; — nemţi 37, 41, 43; — oameni străini 92;— pământeni din Iaşi 187, 204; — părăsăsc ţara 92; — poloni 90, 91; — străini de breaslă 122, 348, 429, 441; — sub Regulament Organic 123, 206; — turci 20.
nemeş = nobil de neam 88.
nemesnic 387.
Nemţi 25, 28, 36, 42, 95, 317.
**neodihnindu-se* = ne fiind mulţămiţi 359, 369.
Neofit, egumen 272.
Nerses, Arhimandrit 310.
Nesteac, pan 243.
**netarbaşa* = staroste de băeşi 209.
**nevoitori* (ciocli) = trebuitori 351.
nevolnic = neputincios, — categorie fiscală 294.
Nica (ot Trifeşti) cojocar 135.
Nicanor, Mitropolitul 170.
Nichita, nevolnicul 294.
Nicoriţă, hatman şi părcalab de Suceava 76.
Nicşoiu (Manolachi) blanar 410.
Nicula, — hatman 75; — (Christea) staroste 490.
Niculescu (N. A.), director general M-ter Agricultură 474.
Nistor, — cojocar ot Trifeşti 135; — din Telineşti 335; — staroste de crâşmari 222, 338, 395.
Nistru 28, 40, 58, 63, 84, 86, 321.
Niţă, — cojocariu 335; — Petrachi sin - 177; — Sucevan (Ioan sin -) 177.
Novgorod 14.
nuntă (cântece de) 232.

O

Oameni, — bisericeşti = în slujba Bisericei 281; — buni 94, 103; — buni uliceani *103*; — buni şi bătrâni megieşi 98; — buni foşti militari 100; — căsaşi (şi căsari) = familiari, însuraţi 134, 195, 311, 318, 354; — de oaste 366; — *de pierire = condamnaţi la moarte 290; — holtei 126, 282, 354;— în cislă cu - 88;— *mahalagii = vecini 315; — mânăstireşti = aparţinând unei mânăstiri 385;— megieşi împrejuraşi = vecini 274; — proşti = din clasa de jos 120;— străini (formând târguri) 215, (negustori) 94, (poslušnici) 21, 22, (scutelnici) 85, 210, 377.
oaspeţi (a ţine) = angărie 363, 364.
obiceiul, — breslei 130, 180, 181, 396; — cel bătrân 146; — din vechi 213, 394; — meşterilor 188; — pământului 174, 181, 378, 396, 447; — *starostelui = poclon 225, 382; — ţehului 108; — a se trage din - = a nu respecta datina 62, 63.
**obicină* = obiceiu, deprindere 146,155.
obijdui (a) = a asupri, a nedreptăţi 240, 460.
obijduire = asuprire, nedreptăţire 443.
oblăduire = conducere 18, 443.

oblăduitor = conducător 96, 149.
**oborâ* (a) = a desfiinţa 359, 444.
obşcine 14.
Obştească Obicinuita Adunare 235, 359.
Obştia (cizmarilor), vezi « obştime ».
obştimi = grupări legale de indivizi 173, 174, 210.
Ocă = unitate de măsură de capacitate şi greutate, cuprinzând, pentru cea dintâi, 1 litru 520 şi pentru cealaltă, 1 kg 291, 321; — ceară (bărbânţă) 140, 200, 203, (gloabă) 185, 187, 379 şi urm.
**ocalnic* = blăstămat 155, 156.
ocărit = dajdie 359.
ocârmui (a) = a conduce 232.
ocină = proprietate, stăpânire din părinţi 92, 97, 100, 119, 276.
Ocna, M-tirea 315.
ocnă (a trimite la) = a condamna la muncă silnică 248.
ocol (de bresle) 344.
Ocupaţie, — rusă 206, 261, 289, 290, 294, 368, 420, 430, 438, 439, 469; — turcă 368.
odae = cameră 128.
odinioară (nici) = nici odată 156.
oghial = plapomă 240, 304.
oglinzi 269.
Ohanes, Episcop armean de Lwow 299.
oikos 26.
Oituz 28.
Ojog, — familia 137, 458 — (Ion) staroste 204, 458; — (Stefan) ipitrop 141, (staroste) 124.
olac (cai de) = de alergătură 283, 311, 358, 363.
olari 105, 268.
Onciul, — Dimitrie 165; — Iurăşcovici 244.
Onofrei 182; — staroste de cojocari 335.
opaiţ = sistem de iluminare unde săul se pune într'un vas, în care se implânta un fitil, numit şterţ, care se aprinde la capătul liber 148, 262.
opinci 125, 260.
oplaşâ (a se) = a se aciua, a se adăposti 294.
oprelişte = împedecare 294.
orândari = arendaşi 324.
orândui (a) = a aşăza, a numi 233.
Orăş (Vascan) pârcălab de Suceava 75.
Orăşăneasca Dumă = Consiliu comunal 131, 132, 133, 217, 235.
orbi 293.
ore de muncă 419.
Orhei 28, 29.
ort = monedă măruntă, de valoarea a zece parale sau 30 bani vechi 61, 63, 107, 110, 180, 200, 226, 295, 385, 388, 399.
ortodoxism 44–84.
orz (coloade de) 198.
osăbi (a) = a deosăbi, a separa 251.
osârdie = devotament, tragere de inimă 85, 145, 227, 425.
ospăţ, vezi « praznic ».
Ospenie, vezi « Uspenie ».
ostenealâ = muncă 227.
oşteni (împărăteşti) = soldaţi ruşi 368.
oşti (cereşti fără de trup) = îngeri 62.
Ostrojski, — (Constantin) cneaz, 44, 49, 50, 55, 56, 58; — Ianuş 56.
ot = din, dela, de.
otcup = arendă prin licitaţie 229; — dare în —, 232; — luare în —, 232.
otcupcic = adjudecatar, arendaş 234.
oteţi (ot Nikea) = Sfinţi Părinţi dela Sinodul din Niceia 62, 85, 63.
Ovanes (Hagi) ficior Cârstei 276.
ovrei, vezi « Jâdovi ».

P

Păcură 324.
Păcurari (stradă) Iaşi 274.
pafta = agrafa din două plăci metalice cu care se încheie în faţă o cingătoare 267.
Pahomie, Episcop de Roman 1210.
Paiu (Gheorghe) staroste 410.
Paiuc (Ilii) staroste 337.

Paladi, — (Constantin) hatman 324; — făclierul 104; — (Toader) agă 221; — (Toader) vel visternic 278; — vel vornic 427.
pălărieri din Siret 343.
**pământeni* = străini supuşi moldoveni 440.
Panaitescu, — (I.), membru Cons. municipal, Iaşi 472; — (P. P.), Prof. 91.
Panavlac, staroste de blanari din Iaşi 99, 100, 101.
Panonia 12.
pantofar 439.
Papazoglu (Costandin) 207.
Papiu-Ilarian (A.) 481.
papuci 260; — cu mestii 260, 421; — *starostelui = poclon 138, 201.
păr = pănă.
**para la man* = cu amănuntul 442.
parale 187, 189, 235, 313; — vechi 364.
Paraschiv, — (Ion) staroste de lăutari 231; — Nastasie 231; — (Petrache, cei zic Ciocoiu), staroste de lăutari 230, 231; — sin Nicolae 249; — (Vasile) staroste 474.
Paraschiva, femeia lui Tanasă abageriu 194.
**pârâşi* = acuzatori 62.
pârcalab 62, 369, 385.
**pârgari* = membrii delegaţiei permanente din Consiliile comunale până în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea 29, 103, *292*; — armeni 299; breaslă de —, 119; — de Iaşi 119.
Paris 436, 438.
partid (polon) 52.
**părtui* (a) = a apăra, a ţine partea cuiva 61.
Pascal, — (Constantin) cupeţ răzăş 135; — crâşmariul 104, 273; — orbul 293; — (Sin Petre), staroste 136.
Pascale, vel ispravnic de Curte 262.
Păscăloae (Agahiţa) stărostoae 216, 217.
pascari 249.
Passarowitz (tratat) 440.
Pastia (Scarlat) 291, 409.
**pastoi* = încarteruire, angărie 369.
patentă 359; — la negustori 359; — la meşteri 359; — se supun toţi comercianţii, industriaşii şi meşteşugarii 450; — sub Mihai Gr. Sturza 360; — sub căimăcănia Moldovei 360; — sub Principatele Unite 360.
Patraşcu, — (Ion) ban, 322; — neguţitoriul 216.
Patriarhia, de Constantinopole 44.
patrimoniul (breslei) *345*.
patronul, breslei, vezi « hram ».
pături 269.
Paul de Alep 317, 367.
Păun, vameş mare 217.
Păuşeşti (sat) 244.
Pavăl, staroste 103, 104.
Pavlov (Dimitrie) 227.
**peaveţ* = dascal bisericesc 320.
pecete = sigiliu, — bisericei 338; — breslei 344; — Episcopiei 152; — Mitropoliei 81; — starostelui 181; — *gospod = dovadă eliberată de Visterie prin care se arăta că posesorul este în ruptele ei, plătind dajdia în cislă 313, 355; — osăbită, vezi « pecete gospod »; — pe zapis 94, 98; — *roşie, pe feaţele lor = dovadă eliberată de Visterie, de culoare roşie, prin care se arăta că posesorul ei îşi plăteşte dajdia prin ruptă individuală 245, 355.
pecetlui (a) = a sechestra 240.
pecetluire = sechestrare 240.
pelcele (de treaba blănăriei) 384.
**periorisire* = îndepărtare, oprire 460.
**peritocică* = supralicitaţie 231.
perjă = prune 368.
persoană, — juridică, 394; — morală 175; — moralicească 378.
peşte (adus la hram) 404; — de vânzare 114.
Petersburg (St.) 439.
Petre, — familia *136*; — (Ion) staroste 212, 220; — (Pascal sin) staroste 136, 218, 220; — tovarăş lui Lupaşcu 269.

Petrică, — Portar de Suceava 74; — Romaşcanu 135.
Petru, — (I-i) Imparatul Rusiei 438; — (Vodă) al II-a Alexandrovici 21, 38, 39, 40; — (Vodă) al III-a Aron 39, 40; — (Vodă) Rareş 41, 74, 80, 85, 169, 259, 293, 300; — (Vodă) Schiopul 30, 51, 52, 53, 54, 57, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 88, 90, 316, 317.
Peveţoaiei (râpa) Iaşi 278, 294.
Philippide (Alexandru) 299.
physiocraţi 449; — şcoală 449.
piastru = monedă turcă de argint, valorând un leu vechi 363, 389, 466.
Piatra-Neamţ 246.
piei, — de miel 420; — de tălpălarie 279, 425; — de ţară 260; — fine 259; — lucrate de ciubotari 112; — nart 424; — scoase din meserie 65.
pielari (meşteri) armeni 301.
pieptare = bondiţe fără înfloriturі 258.
pietrari 106, 189, 251.
pietre de ceară, vezi « camănă ».
pignoris capio 377.
Pintilie (Theodor) staroste 138.
Pipereşti (sat) 34.
Pisoţchi (Adamachi) 233.
piste an = în cursul anului 347.
pitac domnesc = ordin 248.
pitari 267, 268, 275, 417.
plăcintari 122, 267.
planul (oraşului Iaşi) la 1699, 278.
plăpomari 440.
plăsmuire = falşificare 85, 293.
plini (a) = a complecta, a împlini 62, 336.
pliroforii (pre) = spre luare de cunoştinţă 177.
pliroforisi (a se) = a lua cunoştinţă, a se lămuri 238.
ploscă = vas de lemn de ţinut apă sau vin, având forma unei gărăfi turtite 260, 269.
**Poale-Ţedec* = bresle economice jâdoveşti 292.
poame (murate) 198.
Poartă = Turcia 441.
**Poarta Cazacilor* = intrarea dinspre răsărit la Palatul domnesc din Iaşi 272.
Pobrata, M-tirea 21, 197.
poclon = dar făcut unui superior 110, 122, 140, 199, 225, 252; — papuci 201, 225.
Pocuţia 40.
Podgoria (uliţă) Suceava 70.
podgrad = loc sub cetate 28.
Podlacha (Wladislaw) 87.
Podolia 298.
**podracici* = antreprenori 420.
Podul, — de fier, Iaşi 341; — de piatră, Iaşi, 274, 325, 341; — Hagioaei = uliţă poditâ cu lemn Iaşi 133, 273; — Iloaei (târg) 323, 324; — măturarea podului = angărie 365; — Vechi (mahala) Iaşi 103, 104, 128, 278; (uliţă) 275, 276, 277, 314.
podvoadă = angărie, obligaţia de-a da căruţi sau cară cu boi pentru transporturi de diverse materiale şi subsistenţe 283, 311, 351, 358, 363.
Pogor (V.), stradă, Iaşi 274.
Pogorârea Sf. Duh, hramul breslei ciubotarilor din Iaşi 158, 251.
**pograbaci* = ciocli, 288.
pol = jumătate.
polc = regiment rus 430.
Polcherie, domniţa 169.
Polihroniade (Hr.) prim staroste din Bucureşti 489.
poliţie, = oraş 175, 283; — autoritate administrativă 159, 192.
poliţmeister = poliţai 176.
Polizu, comis 461.
poloboc = butoi între 70 şi 100 vedre 121.
Poloni 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 55, 79, 321.
Polonia 16, 17, 31, 32, 33, 34, 35, 38, 40, 43, 47, 50, 51 52, 84, 91, 92, 105, 113, 114, 181, 300, 316, 319, 321, 340 366; — rusască 298.
Polonic (Ion) 470.
Polsk 14.

poltowarzysze, vezi « sâmbriaşi ».
pomelnic 135, *162*; — breslei ciubotarilor din Iaşi, 135; — cojocarilor din Chişinău 401; — de boeri, 68, 74–78, 171; — de diaconi 69; — de domni 68, *163*; — de episcopi 68, 171; — de fraţi 69, 88; — de meşteri 69, 172, 186, 236, 259; — de mitropoliţi 68, 170; — de popi 68; — frăţiei Sf. Paraschiva din Suceava 69. Vezi şi Anexa Nr. 2; — fraţilor de pe uliţa Fruntea din Suceava 71—73; — meşterilor şi a negustorilor blanari şi cojocari din Suceava 69; — numărul şi profesiile fraţilor din Frăţia Sf. Paraschiva din Suceava 70.
Pompilian, preot 409.
Ponea (uliţa lui) Suceava 70, 262.
ponoară = loc râpos, necultivabil 279.
ponturi = articole de catastih, contract lege 149, 153, 158, 233, 252.
Popa — (Iordachi) ispravnic 314; — (Vasile) staroste de ciubotari 401.
Popăscul Ştefan) vornic de poartă 273.
Popovici,— (Anania) 447; — (Şerban), staroste de blănari 470.
poroncă, — gospod 250, 319; — a sări pe – = a se opune ordinului 61; — stăpânească 382.
portari (de Suceava) 74.
posadă = angărie 198.
posesori = arendaşi de moşie 126, 315, 471.
**poslușnic* = individ scutit de dăjdii în schimbul obligaţiei de – a presta o anumită muncă; — eliberare 21; — lucrători industriali calificaţi 22; — maiştri străini 21; — la feredeu 265; — oameni străini 22.
poslușnicie 21; — clauza oamenilor străini 21, 266, 892; — sate în – 21.
postav (clauza vânzării cu diridicata) 32–42.
postavari 452; — din Sibiu 114.
postavuri 269, 317.
postelnicei = slujbaşi ai curţei gospod sub ordinele marelui postelnic 120.
**postrig* (de) = cu metania de la – 171.
potcovari 262, 275.
Potcovărie, — (mahala) Iaşi 103, 104, 262, 275; — meşteşug *262*.
Potemkin. Prinţul 438.
potire 267.
potronic = monedă, valorând o costandă, adică circa 10 bani vechi 138, 180, 201, 265, 337, 363, 364.
povara, = măsură de greutate egală cu încărcătura pe care o putea duce în spinare un cal 34; — (de bani) = o sumă de zece mii bani de aur 92.
povăţui (a) = a sfătui,a conduce 192.
povăţuitor = conducător 196, 372.
**podvod* = cuprins 241.
pozvolită = permisă 192.
Prăjăscul, — (Ion), postelnic 322; — (Nicoară) visternic 78.
prapor (de biserică) 401.
prăstăvit, vezi « pristăvit ».
praveţ = temei bază.
pravilă = rânduială, lege 224.
Pravila lui Vasile Lupul 184, 374, 378, 379, 380.
pravoslavie = creştinătate 103.
pravoslavnic = drept credincios 290, 411.
praznic, — bratcine 45; — la hram 59, 63, 64, 251, 350, 374, 379, 380; — la intrarea în breaslă 108, 113, 202.
preambul, la întăritura catastihului *154*; — în hrisov 322.
preaviz 389.
precestanie = sf. împărtăşanie 156.
precupeţi 135, 147.
precupie 293.
Preda (Gheorghe) bivolar 480.
**predlojănie* = adresă oficială, intervenţie 290.
predmetul (în) = cu privire la, referitor la 230.
**predstavlisire* (de candidat) = propunere, înfăţoşare 224.
preoţi 120; — armeni 318.

presudstvia = cancelarie, pretoriu 232.
**presudstvui* (a) = a lua loc, a participa 232.
preţ, — alimente 190; — fixare 423, 437; — în oi cu miei, vătui, coţi suman 198; — în poloboace de miiare 102; — în vaci bune cu viţăi 97, 100; — meşteşugului 122, 130; — sufletului 122, 130.
preţălui (a) = a estima 223.
preţăluire = estimaţie, expertiză 223.
prevelie = privilegiu 145, 155.
**pricinui* (a) = a căuta pricină, a se opune 141.
Pricop, condurariu 125.
**priivind*, (la care - noi) = ceia ce văzând noi 191; — (brasla -) = căutând 191.
**prilej* = avere 281, 355.
prilejuri = cazuri, întâmplări 233.
pristăvit = decedat 134, 283, 290.
**pristavlisi* (a) = a raporta, a comunica, a înainta, a propune 177, 230.
privileghie, vezi « Privilegiu ».
Privilegiu, — armenilor 310; — breslei 190, 250, 254, 413; — cioclilor din Iaşi 103; — de comerţ 32 şi urm.; — înlăturare 420; — lui Alexăndrel Vodă 39; — lui Alexandru cel Bun 28, 31, 32, 39, 42, 43; — lui Ilieş Vodă 33, 35; — lui Petru al II-lea Alexandrovici 38, 39; — Petru al III-lea Aron 39; — lui Petru Vodă Şchiopul 90; — lui Sigismund al III-lea 90; — lui Ştefan al II-lea 33, 34, 35, 36, 38, 43; — lui Ştefan ce Mare 41; — lui Ştefan Tomşa 90; — lui Vlad Dracul 35; — lui Vladislav al II-lea regele Poloniei 27; — neguţitorilor din Iaşi, vezi « neguţitori, aşăzământ »; — noilor târguri 215; — preoţilor armeni 315.
procedură, vezi « judecată »; — penală 395.
proclet = blăstămat 283.
Procopie, mahalu 403.
procopsală = avere, stare 62, 283.
producţie 418; — de mare consumaţie 96.
profit 428.
Prohir, vameşul cel mare 217.
proin = vel, fost
**proistos* = care stă în frunte, conducător 403.
**propozarisi* (a) = a propune 241.
proprietate rurală (concentrare) 89.
protecţionism 435.
protest = contestaţie 231; — sau arătat cu - = au făcut contestaţie 231.
**protestăluire* = contestare 231.
protimisi (a) = a pune înainte, a da precădere 420.
protimisis, vezi « drept ».
protoereu, vezi « protopop ».
protopop 237, 282, 333, 339, 370, 391.
Protopopescu-Pake (Em.) 452.
provod = slujba morţilor, prohod 156.
Prozorowski (Alexandru Alexandrovici) Prinţ 439.
Prut 217, 274, 340.
Przemysl 17.
publicarisâre = aducere la cunoştinţa publică 240.
pune la cale (a) = a decide, a hotărâ 191, 339.
punere, — *înainte = motiv, scuză, 233; — la cale = deslegare, soluţionare, hotărîre 233.
pungă (de bani) = 500 galbini 437.
purcează (să) = să plece, să se ducă 61.
puşcar = tunar 69.
Puşcaşu (Apostol) butnar 260.
putativi socii, vezi « sâmbriaşi ».
putină 260; — cu unt 198.
Putna M-tire 87; — târg 87.

Q

Quirini (Bernardo) Episcop 255.

R

Rabco (Iab) 66.
rabin (mare) 318, 331.
rachieri 271; — armeni 313.

Răchitoasa, M-tire 223.
rachiu 324. Vezi şi « horilcă ».
Răcica = Răşca M-tire 244.
raclă = cosciug 261.
Racoviţă, — Constantin Vodă 212, 336, 363, 410; — Mihai Vodă 22, 120, 126, 168, 169, 248, 265, 277, 293, 367, 394; — (Radu) vel logofăt 127.
rădica mâna (a) = a lovi 379.
Radu, — ciubotariul 273; — Iordache 335; — (Mătei) staroste 188; — (Teodor) staroste 474; — (Vasile I.) profesor 448; — Vodă Mihnea 84, 91, 120.
rădvane = trăsuri mari cu poclit şi arcuri 417; — cerere de — = angărie 364.
radzi = consilieri comunali 292.
Ragoza (Mihail) Mitropolit unit 49.
**raia* = autohton 442.
Raicevich (Ignatz Şt.) 368, 436.
Rákóczy, — George I-i 16; — George al II-a 38.
Rale, — (Ion) vornic de poartă 194; — (Toader) ciubotar 410.
Ralet, — (Alexandru) biv vel spătar 215; — căpitan 480.
râmători = porci 313.
Râmnicul-Sarat 27.
rânză (bărbânţă) 198.
**raportui* (a) = a raporta 470.
râs (blană de —) 269.
Răşcan (Alixandru) paharnic 224.
Raşcov 298.
**răsfrănat* = desfrânat 465.
răspunde la chemare (a) = a se prezenta, a veni 371.
răstălmăci (a) = a interpreta 191.
răsură = zecimi pentru plata slujbaşilor 356, 360, 363, 364.
răvaş = scrisoare, ordin 355, 364.
Razovschii, general 290.
reclamă (în ziare) 446.
Reglement = Regulamentul Organic 240.
Regulamentul Organic 123, 139, 340, 364; — adus la cunoştinţa populaţiei 358; — alcătuirea breslelor *175*; — al Munteniei 482; — alegere de staroste 226; — aplicarea lui după promulgarea Constituţiei 487; — atestat de calfă 189; — birul holteilor 195; — categorii de meşteri şi negustori 206; — comisia catagrafiei septeanie 241; — confirmare staroştilor 216; — denumirea breslelor 121; — desfiinţarea angăriilor 369; — desfiinţarea breslelor *459*; — libertatea comerţului 123; — mai marele staroste 238; — patente 358; — regimul breslelor 123, 459, 461; — ruptele Jâdovilor 362; — străinii 45 7; — staroşti în Eforiile orăşăneşti 270; — strângerea dărilor 220; — Tribunale de comerţ 387; — uneltirea meseriilor 355; — vânzare cu toptanul 430.
Reli (S. S. Prof. Simion) 88, 342.
repaos duminical 413.
repartiţia bunurilor 428.
Reps, vezi « Cohalm ».
Revolta bivolarilor (Giurgiu) *479*.
Revoluţia franceză 448, 449.
**rezonalnice* (lucrări) = cu cale, legale 241.
robi, — boereşti 130; — mănăstireşti, 130.
robiency, vezi « sâmbriaşi ».
Robin (Fr.) 486.
Rodna 28.
rom = băutură alcoolică 324.
Roma 52.
Roman (tâ g) 28, 63, 187, 212, 258, 292, 299, 325; — Cişmelian 135; — Episcopia 97, 291, 337, 400, 412; — (Vodă) fiul lui Ilieş 36.
Românesti (moşie) 95.
Romani 26.
Roşca (sat) 21.
Roset, — Eufrosina 993; — (Neculai), vel logofăt 427; — (Neculai) vel vornic 427.
Rosetti, — (C. A.) 449, 450; — (C. A.) stradă, Iaşi 277; — Radu 439.

rotari, — din Cohalm 109; — din Cracovia 366.
ruble 386.
Rufeni, — (mahala) Iaşi 342; — (sat) 340.
rufet 18, *121*, 127, 159, 238, 431.
Rugetenii = locuitorii satului Rugetu 266.
Rugetu (sat) 121, 260.
Ruginoasa (sat) 492.
rumptoare, vezi « ruptă ».
ruptă 16; — cu peceţi roşii 245, 355; — la Visterie 16, 214, 215, 310, 354, 394; — răspundere solidară şi nemărginită 333.
ruptaşi, — la Camară 311, 313; — la Visterie 146; — noi 245.
Rusască (uliţă) Iaşi 101, 134, 194, 216, 218, 269, 272.
Ruset, — Antonie Vodă —, 145, 168, 275; — (Iordachi) vel visternic 338.
ruşfert = mită 444.
Rusia 13, 48, 51, 87, 441; — apusană 44, 47, 49, 57, 64; — nord-vestică 14; — roşie. Vezi « Galiţia Orientală »; — sud vestică 50.
ruşui (a) = a atinge, a strica 403.
rusumaturi = venituri personale ale domnului 369.
Ruteni, — din Polonia 19, 56, 91; — din Moldova 91.
Ruxanda (domniţă) soţia lui Alex. Vodă Lăpuşneanu 53, 168.

S

Săbieri (din Cracovia) 112.
Săbieru (Vasile) 335.
săboară, vezi « sobor ».
Săcu, M-tire 53.
Sadoveanu (A.) clucer 460.
Safta, vadana 128.
săftian = marochin, piele de capră dubită şi colorată galbăn sau roş 259, 426.
Sagaidacinâi (Petre) hatman cazac 50.
săgeată 259.
săgetare (a) = a trage cu arcul 53.
sahaidac = arc 261.
sahaidacari = făuritori de arce 261.
saidacari 261, 440.
salahori gospod = angărie 358, 364.
salar 113, 187; — ceauş 249; — ciocli 290; — confiscare 384; dajdie pe —, 194; — insuficient 190; — mai marelui staroste 243; — nominal 190; — pe bucată 263; — pe timp 65, 428; — real 190; — servitori 190; — starostelui 227, 228; — taxă asupra sa pentru cutia breslei 348.
sălaş, de ţigani = familia compusă din tată, mamă şi copii, număraţi pe « suflete » 122.
sălăşlui (a se) = a se aşăza să locuiască 224.
Sălenciu (Gheorghe) 470.
sălişte = loc unde a fost sat 297.
samă = socoteală, — de dughene 223; — veniturilor 128.
sâmbriaşi 109, 113, 114, *185*.
sâmbrie, vezi « salar ».
Samuel, Patriarh de Alexandria 159, 161, 221, 288.
samur = blană de jder de Siberia 266, 269.
săn, vezi « sin ».
**sănariu* = cel ce avea grijă de fânul domnesc 223.
sandraci = blană 269.
Sandul (sin Lupaşcu ţiganul) staroste 133.
sângepi = blană a unei varietăţi de veveriţă de Siberia, numită astăzi « petit-gris » 269.
saraci, vezi « mişăi ».
Sărăcuţa (Gheorghe) 177.
Sărărie (stradă) Iaşi 274.
Sârbi 64, 87.
Sârbu, — (Dimitrie) staroste 474; — (Petrea) staroste 474; — Vasile 335.
Sârcu (Costin) staroste de ciubotari 246.
Sârculeasă (Sanda) 270.
sardar = rang de boerie 147.

sârg (de) = în grabă 367.
Sărghievici (Gheorghe) 470.
**sări pe poronca* (a) = a se opune ordinului 61.
Sarinescu (Ion) 191.
Saşi 20, 28, 37, 42, 95, 111, 112, 317.
Saşonoi (Iacob) 227.
său 262.
Sava, — (Căpitan) cavaf başa armean 211; — Iereu 66; — I-iu Episcop de Roman 97, (Mitropolit) 143; — (ot Putna) Mitropolit 171; — (ot Săcul) Mitropolit 171; — popă armenesc 314; — staroste de ciubotari 252.
savârşi (a se) = a muri 337.
Savel, feciorul lui Ştefan Brânză 182.
Savin, ologul 294.
Say (Jean Baptiste) 451.
scandală (cuvânt de –) = cuvânt ruşinos 60.
scapeţi = sectă religioasă rusă 227.
Schimbătorilor (uliţă) Iaşi 279.
schimburi (gospod) = angărie 358.
Schipor (Gheorghe) 470.
Scicaturov (S.) 227.
scladstvo 13.
Scobâlţeni (moşie) 324.
scopos = scop 459.
scripcari 130, 155; — boireşti 131; — din Chişinău 131; — mitropolişti 131.
scripcărie, 181, 200.
scrisori, de miluire, 121, 403, 404.
Sculeni (sat) 274, 340.
Scurteici = cataveici 269.
scut 259.
scutelnici 85, 152, 210, 264.
secere (gospod) = angărie 358.
Ségur, Conte de 436.
seimeni = garda Curţii domneşti 363, 367; — hătmăneşti 120.
Senatus-consultus 112.
**septeanie* = catagrafie din şapte în şapte ani prevăzută de Regulamentul Organic 459.
Sevastis (Anania) egumen 321.
sfadă = ceartă, gâlceavă 60, 64.
sfădi (a se) = a se certa 370.
Sfântul, — Dumitru, patronul casapilor din Iaşi 342; (patronul făclierilor Botoşani) 398; — Francisc 343; — Gavriil (patronul de breaslă) 343; — Gheorghe, hramul Mitropoliei de Suceava 86, (pecetea Mitropoliei de Suceava) 66; — Grigore (bogoslov), vezi « Trei Erarhi », (icoană pe steag) 344; — Ilie, (M-tire) 22; (patronul blanarilor şi cojocarilor) 148, 342, 350, 398; — Înălţarea Domnului, hramul breslelor de ciubotari din Botoşani şi Iaşi 398, 405; — Ioan (Botezătorul) 155, 160, (Cârstitel) 289, (Novi) din Suceava 86, 167, (Zlataust) M-tire 277, 288; — Iosif, icoană pe steag 343; — Mihail şi Gavril (hramul bisericei Rufeni) 340, (hramul ciubotarilor din Botoşani) 399, (hramul meseriilor reunite în Roman) 59, 158, (icoană pe steag) 341; — Munte Athos 321; — Neculai (uliţă) Suceava 70, (iarmaroc la Siret) 343, (icoană pe hrisov) 398, (icoană pe steag) 340, (patronu breslei negustorilor) 153, 398; — Paraschiva (hramul Frăţiei blanarilor şi cojocarilor din Suceava) 65, 67, (patroana mişăilor din Roman) 400; — Petru şi Pavel, hramul lăutarilor din Huşi 398; — Sava, M-tire 103, 278; — Spiridon, spital 240; — Teodor (stradă) Iaşi 274, (idem) Suceava 70; — Vineri (uliţă) Iaşi 277, 278, (idem) Suceava 70. Vezi şi « biserici ».
Sfat, — Administrativ 224; — Cârmuitor sau Ocârmuitor 190, 191, 192, 210, 228, 241, 369, 457, 459, 460; — Munitipal 224; — obştesc al breslei 129, 193, *251*, 348; — orăşenesc 238.
Sibiu 37, 112, 114.
Sieradz 33.
sigiliu, vezi « pecete ».
Sigismund, — (I-i) Regele Poloniei 47; — (al III-a) Regele Poloniei 48, 50, 52, 54, 56, 80, 84, 90.
siguripsit = asigurat 361.

siiman, vezi « scimeni ».
Sima, herar 262.
simbrie, vezi « salar ».
simeni, vezi « scimeni ».
Simion, — ciuntul 293; — Dumitru 470; — staroste 252.
sin, sină = fecior lui –.
Sinod, — Brest-Litowsk 44, 48, 49, 79; — Constantinopole 44; — Iaşi, 57, 79; — Niceia 63, 297.
Sipineţ (târg) 30.
Sircheh (Constantin) calaraş de Ţarigrad 410.
Siret, — district 320; — ocol de bresle 344; — (râu) 27; — (târg) 27, 28, 87, 88, 188, 299, 342, 343.
Sireţel (moşie) 322.
Siucabov (Piman) 227.
Sixt (al V-a) Papă 51.
Slavi 13, 14.
Slavo-Bulgari 13, 14.
sliboviţă = băutură alcoolică făcută din perjă 342.
slobozănie = libertate, voe 467.
slobozii 88, 292, 297.
**slovesnoi* = verbal 168, 229.
slujitori isprăvniceşti = agenţi ai Isprăvniciei 120.
sminteală = pagubă 460; — fără – = neapărat 233.
Smith (Adam) 435.
Smolensk 14.
smomire (de calfe şi ucenici) 67, 185, 210, 371, 381.
Snyatin 33.
sobor = adunarea unor feţe bisericeşti 62, 385.
Socola, M-tire 22.
Sofia, — (monahia) soţul răposatului Costantin Tudosi 146; — oraş 91.
Sofronie, Episcop de Huşi 154, 218.
solonari 125, 269, *270*, 274, 275.
somă, vezi « sumă ».
sopon = săpun 127.
soponari 266, 268.
soroc = termen 385.
Soroca 22, 28, 29.
soroci (a) = a fixa termen 385.
soronari, vezi « solonari ».
sotnii 14.
Spancioc, spatarul 78.
**specularisâ* (a) = a face comerţ 240, 324.
**speculaţie* = negustorie 240.
Spin, — familie 135; — (Vasile) staroste de ciubotari 105, 214, 273.
spiţer = farmacist 268.
spoitorie, meşteşug 183.
**sprafcă* (a face – în dellă) = a cerceta dosarul 234.
Sprinceană (Dim.) staroste 474.
**sta cu răutate* (a) = a duşmăni, a prigoni 62.
**stâlpui* (a) = a hotărnici, a fixa hotarăle prin semne 353.
stămburi = cituri 269, 453.
Stan, — Mocan ot Răspoc 263; — (săn Petrea) staroste 474.
stânjân, domnesc = principala unitate de măsură pentru distanţe, cuprinzând opt palme domneşti a câte 0 m 27875, adică 2 m 23 = 224.
starago = cel bătrân 85.
stare locului (la) = la faţa locului 279.
staroste 209; — abuzuri 235; — al doilea 319; — alegere 212, 215, 220; — ascultare 107, 221, 374; — baş 319; — biv 217, 267; — confirmare 212–213, 215, 218; — cu document dela Dumă 131; — de Armeni 214; — de bacali 214; — de blanari 83, 216; — de calici 167; — de ciocli 134; — de ciocli jâdoveşti 325; — de fierari 104; — de Jâdovi 214; — de matrapaji 147; — de muzicanţi 133; — de pascari 253, 374; — de solonari 270; — de strae femeeşti 465; — demisionat 158; — denumire 209; — distribuitori de patente 178; — doi staroşti 46, 115, 131, 217, 319; — electori şi eligibili 224, 225; — epitrop de biserică 218; — expert 223; — femee 129, 216; — garant 223; — ia parte la evenimentele importante

ale vieţei breslaşilor 104, 222; — în Eforii orăşeneşti 270; — însămnări în catastih 173, 212; — judecarea lui *394*; — la bratstve 46; — lipsesc din catastihul de cislă dela 1591, 88; — lista staroştilor b eslei ciubotarilor din Iaşi 219; — retrograzi şi novatori 455; — ridicarea îndatoririlor fiscale 178, 450; — salar 227; — scutiri de dăjdii 224, 226; — sub Regulamentul Organic 227; — tras la sorţi 235; — venituri *225*; — vice- 247
stărostie 228, 232, 234; — blanarilor din Suceava 83; — cancelarie 225; — cea mare din Bucureşti 490; — cioclilor din Iaşi 245, 246; — durata 219, 296; — la licitaţie 232, 235; — lupta pentru - 458; — mişăilor din Iaşi 296.
stărostoaie, de neguţitori 217.
Statie (Grecul) grădinarul lui Vasilie Vodă 277.
Statii (Maria) 129.
**statornici breaslă* (a) = a înfiinţa 178.
statut, vezi « catastih ».
Stavăr, vornic de poartă 103.
**stavilarisi* (a) = a opri 240, 244.
**stavropigială* = biserică sub directa ascultare a Patriarhiei de Constantinopole, independentă de autorităţile bisericeşti şi laice locale 48, 49, 50, 55.
**Stravropigie* = biserică declarată stavropigială 55.
steag (breslei) 88, *340*, 431.
Stieda (Wilhelm) 22.
stofă (pentru mobile) 269.
Stoica (Dumitru) 191.
Stoicescu (Dim.) 386.
stolnicel = boer de rang mai mic ce servea bucatele la masa domnească, — breaslă 119.
straie, — evropiene 456, 1403; — femeeşti 465; — gata blănite 418; — nemţăşti 440; — vechi 241.
străjui (a) = a păzi, a supraveghia 281.
Strat (Ion) 444.
Streakie (Vasile) schiopul, staroste de mişăi din Iaşi 293.
**strede* = limpede, cu desăvârşire curat, — miere - 198.
Strihastin (Iordache) 177.
Stroescu (Vasile) stradă, Iaşi 276.
Stroici, — (Costache) staroste 474; — Luca 52, 54, 55, 80; — (Lupul) vel logofăt 76.
stupi 313, 364.
Sturza, — Alecu, visternic 322; — (Grigoraş) 467; — (Grigore) vel visternic 151; (Ion Sandu) Vodă 147, 162, 168, 215, 268, 295, 323, 325, 350, 368, 376, 405, 413, 417, 418, 431, 441, 463; — (Mihai) vel visternic 358; — (Mihai Grigore) Vodă 324, 340, 360, 431, 452, 460, 466, 467, 470; — (Sandu) vel agă 423, 427; — (Stefan) logofăt 427.
Sturzia (Ion) hatman şi portar de Suceava 74.
sub-chirurg 263.
Suceava 27, 28, 34, 36, 38, 39, 87, 89, 188, 258, 262; — catedrala catolică 55, 57; — depozit de mărfuri 41, 42; — Episcopia armenească 299; — fondaco 32; — Mânăstirea 87; — Mitropolia 85, 86, 167, 293; — ocol de bresle 344.
Suceveanu (Ion săn Niţă) staroste de lăutari 233; — (Ionică) 234.
Suceviţa, M-tire 52.
sucman, vezi « suman ».
sudalmă = ocară, insultă 374.
sudeţie = supuşănie străină 435, 441.
sudeţi = supuşi străini 430, 440; — austrieci 442; — ruşi 442.
sudui (a) = a batjocori, a insulta 60, 61, 374, 375.
suduitor = cel ce insultă 184.
**suilgiu* = instalator de conducte de apă 268.
suiungii, vezi « suilgii ».
sulgiu (angărie) 264.
suman = haina ce p artă ţaranii 198, 266, 421.

sumanari = croitor și negustor de sumane 266.
sume = cantități (de rachiu) 324.
sumeție = obrăznicie 443, 459.
suret = copie 94.
Suțu, — (Mihai) Vodă 322, 325, 401; — (Neculai) Prințul 451.
Svidrigailo, Ducele Lithuaniei 33.

Ș

Șaguna (Andrei) Mitropolit 492.
Șăineanu (Lazăr) 120, 254.
șalvari = pantaloni largi tare, cu fundul jos, strânși la glezne 266, 421.
Șăndreni (moșie) 92, 93, 94, 217.
Șăndriceni (sat) 244.
Șărban, — Dimitrie 335; — Ioan 335; — Paraschiv 335.
Șchei 16; — Brașovului 16.
Șchiopu (Ion) epitrop 335.
școală (jâdovască) = sinagogă 128, 317.
Șerbăuț (sat) 252.
șlicari 266, 268; — în breaslă de blanari 83.
șlicărie 124.
Șmil (Jâdov) zlătar 320.
șoltuz = primar orășănesc, până în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea 29, 292; — armean 299; — cu 12 pârgari 103; — dăjdii către el 311.
șpirt = spirt 324.
Ștefan, — (blanar) epitrop 236; — cojocariu 335; — dascalu 253; — diacon 338; — (Gimnaziu), Iași 289; — mahalu 403; — (ot Trifești) cojocar 135; — sin Statie 129; — (Vodă) I-iu 166; — (Vodă) al II-lea 33, 34, 35, 37, 38, 43, 197; — (Vodă), cel Mare 21, 40, 41, 76, 78, 85, 167, 197, 199, 237, 293, 316, 386; — (Vodă) Lăcustă 74; — (Vodă) Petriceicu 83, 102, 103, 167, 168, 169, 281; — (Vodă) Rareș 74, 300; — (Vodă) Răsvan 52, 57, 75, 76, 77, 79; — (Vodă) Tomșa 22, 75, 77, 78, 105, 167, 168; — zugravul 128.
Ștefana (butnăriță) saraca 294.
Ștefăniță, — Vodă 41, 74; — (Vodă) Lupul 275.
**șufăr* = misit de vite 126, 302, 316, 471.
șugubinari = slujbași care strângeau șugubina adică gloaba plătită pentru răscumpărarea unei crime sau tâlhării 389.
șum = rachiu 324.

T

Tabacari, armeni 301.
taclit = cingătoare de stofă vargată de legat turcește la mijloc sau la cap.
**tacsie* = dare specială a Jâdovilor 363.
tagmă = clasă socială stare = 358.
taleri = veche monedă austriacă de argint, valorând între 133 și 120 parale 16, 351; — angărie 264; — bătuți 93, 272; — de argint 224.
talpalari 107, 112, 153, 275; — armeni 310; — cer scoaterea jâdovilor din meșteșug 445; — despărțire de ciubotarii din Iași 219; — dobândesc danie un loc domnesc 279; — (mahala), Iași 127, 278; — meșteșugari 205, *266*, 268, 270, 274, 278; — se așază la locuri cu apă 273.
tălpălărie = meșteșug 112, 266.
Talpeș (Gheorghe) vornic de poartă 194.
tămâie 201, 399.
tamazlâc = cârd de vite albe 31.
tâmplari 267.
Tănas, vornic de poartă 273.
Tănasă,—feciorul starostelui de cizmari din Iași 102; — (orbul) staroste 296.
Tanasie, staroste de străini 331.
tângui (a se) = a se jălui, a se plânge 460.
tânguire = jalbă, plângere 191, 240.
Tanoviceanu (Ion) 385, 386, 388, 389.
tapițer, vezi « săidăcar ».
**târg* (a face) = a se scoate la licitație 235; — zile de —, 29, 30.

Târgul, — Cucului (uliță) Iași 148, 241; — de Jos, (mahala), Iași 258, 277; — de Sus (mahala) Iași 273; — Făinei (mahala) Iași 194, 274; — Frumos 28, 29, 138; — Neamț 29.
târguri, — opunerea la înființarea lor 322; — popularea lor 90.
târgușoare (înființare) 321–324.
tarif general, de vamă 453.
Tarnopol 48.
**tărsănari* = armurieri la arsenalul domnesc 287.
tartarul (cel fără fund) = iad 66.
tărzibașa, vezi « terzibașa ».
Tataraș, — (Stradă) Iași 263; — mahala) Iași 342.
Tatari 259, 288, 316, 367.
Tataru (Ștefan) staroste de sorunari 270.
Tatomirești (moșie) 290.
Tăutul — (Ion) vel logofăt 76, 78; — tretilogofăt 78.
taxă, — ad valorem 349, 429; — de instalare, vezi deschisul dughenei »; — la cutia breslei 349.
Tecuci 28, 234.
**teleaci* = masseuri 21, 2 4; — bărbieri - 265, 266; — poslușnici 28.
telal 210, 443; — bașa 209; — jâdovi 241.
teletin = iuft, piele de vacă sau de cal dubită 260, *279*, 421.
Teletin, — (Dumitru) butnar 260; — (Ion), butnar 260.
teletini = ciubote de iuft 125, 382.
Telinești, — (moșie) 325; — (târg) 322, 323, 325.
Tell (Christian) ministru 486.
Teoctist, Mitropolitul Sucevei, vezi « Theoctist ».
Teodor, — econom 447, 470; — (Ioan) staroste 477.
Teodorit, Arhimandrit 340.
terlici = colțuni scurți de piele m(ale, care se trăgeau peste cei de bumbac 260, 421.
terzibașa = staroste de croitori 209, 214.
Tesalonic 143.
teșcherea = certificat, dovadă 139.
teslari 189, 267.
testament (pl. testamenturi) = act, document, mărturie 161, 212, 410; — cu blăstăm legat 265.
**testir* = bărbânță 138, 193, 195.
Tetial (Agapii) staroste 255.
Tetraevanghelie = volum cuprinzând cele 4 Evanghelii 85, 86.
Theoctist, Mitropolit 85, 170.
Theodosie, — Episcop de Roman 97; — Mitropolit 170; — (al III-a) Mitropolit 143.
Theofan, — Mitropolit 170; — (al IV-lea) Mitropolit 143; — (ot Slatina) Mitropolit 170; — Patriarhul Ierusalimului 50.
Thoma (Th.), staroste de ciubotari 206.
Tighina 27, 28.
Timircan (Costantin) vornic de poartă 211.
Timofiev (Feodor) staroste 474.
Tipografia (Mitropoliei Moldovei) 358.
Tissarovski (Eustafie), vezi « Ieremia ».
Toader, — bărbier 272; — blanar staroste 83; — (cojocar) armean staroste 83; — din Dumești 97; — gură puțintea 294; — gură stricată ot Bivolărie 294; — Hagi 94; — ot Stefănești 135; — săn Ion Șăr[bău] ot Șerbăuț 252; — sin Simion Brânzariu 203; — solonariu 270, 273; — staroste de Armeni 314; — staroste de ciocli 287; — staroste de curălari din Iași 102; — staroste de neguțători de Bârlad 89; — staroste de neguțători din Iași 94, 95; — staroste de scripcari 218.
Todireni, M-tire 322.
Todosi (sin Gligore blanariu) epitrop 237.
Tofan, staroste 96, 149.
toiag = baston, băț, — batae cu - 185, 371; — batae cu - din picioare 381, 382; — batae cu - la pământ 381, 382;

— de uricar 120; — la tălpi 253, 381, 383.
Tokaţi (Minas) diacon 300.
Toma, blanar 182; — croitoru 335; — (sin Savin) epitrop 236; — staroste de soronari 221, 270.
Tomuleasa (neguţitoriţa) 127.
toptanul (cu) = cu diridicata, vezi « vânzare cu toptanul ».
torgovâi dom 13.
Totoeşti (moşie) 324.
tovărăşie 194, 201, 207, 371, 380; — ertată 174.
trage,— la dânsul (a) = a smomi 192, 211, 444; a se - din obicei = a nu respecta datina 62.
Traistă (Gligore) 300.
Transilvania 16.
Trapezenească (uliţă) Iaşi 277.
Trapezunt 277, 278.
**trăsură* (a face) = a sechestra bunurile unui concetăţean al unui datornic 155, 159, 387.
treclet = de trei ori blastamat 62, 155.
Trei-Erarhi (sf. Vasilie velichii, Grigore bogoslov şi Ioan Zlataust), — M-tire 21, 22, 264, 272, 288; — hramul cioclilor din Iaşi 155.
Treisfetitele, vezi « Trei-Erarhi ».
**treti staroste* = cei trei staroşti, — de Jâdovi 319.
Triandafil (Ioan), făclier 127.
Tribunal de comerţ (Galaţi) 396.
Trifan, crav 203.
troc = schimb direct de bunuri 30.
Trompetta Carpaţilor (ziar) 480.
Trotuş 29.
Tubluc (Vasăle) butnar 260.
Tudurachi, ciubotarul 273.
Tuduri (Grecul) sin Constantin 204.
tufecciu = armurier 268.
Tulgheş 28.
Tullen (oraş în Austria) 81, 90.
Turci 18, 20, 40, 41, 43, 84, 143, 259; — (morminte) Iaşi 412.
Turcia 400, 435.
Turda 37.
Turgot 449.
Tutova,— isprăvnicie 412; — ţinut 223.

Ţ

Ţădulă = adeverinţă, chitanţă 267.
ţahmistur, vezi « ţehmaister ».
ţântirim = cimitir 249, 401.
Ţara, — altă - = pretutindeni, drept comun 265; — de Jos 34; — Românească 12, 14, 18, 32, 35, 36, 37, 43, 91, 127, 152, 174, 181, 209, 214, 247, 249, 255, 491; — Ungurească, vezi « Ungaria ».
**ţărăneşte* (plata dăjdiilor) = după dreptul comun, deavalma cu toată lumea 394.
**ţărăniia* = dare cu ţara, dăjdiile de drept comun ale satelor 119.
ţărcovnic = paracliser, servitor bisericesc 65.
Ţarigrad = Constantinopole 431, 440.
ţeh = bresle ardeleneşti, polone şi ruseşti 13, 17, 45, 84, 107, 111, 112, 114, 186, 247.
ţehmaister = staroste 188, 401.
Ţigani = — aşăzământul lui Alex. Ion Mavrocordat 122: — boereşti 131, 258; — caldarar 182; — copil, la meşteşug 182; — în bresle *131*; — în gospodărie 26; — mânăstireşti 131; — neîngropaţi de ciocli 290; — poreclă 133; — potcovari 262; — robi 121; — robi în bresle 130; — scripcari boereşti 130, 131; — scripcari ai Mitropoliei 130, 131; — venirea lor în ţară 26.
ţigle (meşter) 105, 106.
Ţinţăroai (Dochiţa) 135.

U

Ucenic 179; — batae 184; — cojocar 65; — drepturi şi datorii 184; — număr limitat 178; — plată 182; — proveniență 180; — religie 180; — smomire 67, 107, 109, 185; — străin

de neam 181; — tocmală 107, 108, 180.
ucenicie, — contract 180; — la breslele de lăutari 186; — termen 107, 108, 181.
ug (pl. ughi) = galbăn unguresc 66, 120, 199, 354, 355, 364, 382, 394.
Ulian (Toma) ciubotar 273.
ulicean = fruntaş, om de vază de pe uliţă 102.
**uliţă* = stradă principală cu stradelele adiacente, — Bărboiului 270, 277; — Brăhăriei 277; — Ciobotărească 105, 272, 273; — Cizmăriei 315; — Crimca (Suceava) 70, 80; — din afară (Iaşi) 274; — Făinăriei 325, 340; — Feredeilor 275; — Fruntea (Suceava) 70, 71, 74; — Golăei 274; — Hagioaei 102, 103, 127, 194, 217, 237, 269, 270, 274, 299; — lui Manea (Suceava) 70; — Mitropoliei (Suceava) 70; — lui Ponea (Suceava) 70, 262; — Podgoria (Suceava) 70; — Podul Vechi 276; — Rusască 101, 134, 194, 216, 218, 269, 272; — Schimbătorilor 278; — sf. Neculai (Suceava) 70; — sf. Theodor (Suceava) 70; — Sf. Vineri (din Iaşi) 277, 278, (din Suceava) 70; — şidere la - 272; — Strâmbă 95; — Târgu-Cucului 274, 241; — Trapezenească 277, 278.
unelte (de lemn) 269.
Ungaria 28, 32, 34, 316.
Unguri 40, 321; — colonie 20; — frăţie de —, 20.
Unirea Principatelor 178, 243, 432, 440.
Uniunea blanarilor Saşi din Ardeal 111.
Universalitatea naţiunii saxone 114.
unt 198.
untdelemn 399.
Unterthan 441.
urdă (bărbânţă) 198.
Ureche, — Nestor 52, 53, 56, 77, 79; — Vasile Alexandrescu 214, 373, 436, 462.
uric = hrisov de întărirea stăpânirei unei moşii 120, 127, 243, 292.
uricari = dieci din cancelaria domnească ce scrieau uricele 120.
**urmare* (asămine —) = astfel de faptă 240, 241.
Ursaki, vătav 244.
Ursul, — (croitoru) staroste 102; — Iosăf snă - 319; — (jâdov) staroste 319, 325; — vel dvornic 76.
**uşărei 120.*
Uşereştii (sat) 217.
Uspenia = Adormirea Maicei Domnului 232.

V

Vac = secol, veac; — obiceai de vac, = de sute de ani, de totdeauna 61; — din —, 126, 370.
vad comercial 272, 274, 275.
vade, vezi « vadea ».
vadea = scadenţă, termen 183, 233.
Vadovschi, General 430.
vadră = măsură de capacitate pentru lichide cuprinzând zece ocă 198, 321; — de şpirt de 12 ocă 324; — domnească 363.
vădrărit = dajdie 364, 369.
văduve (de breslaş) 128, 193, 203.
val (a face —) = a supăra, a nedreptăţi 155, 353.
vamă, — domnească 429; — mare 318; — mare domnească 295.
vănători = soldaţi infanterişti 367.
Vântu (stradă) 274.
vânzare, — cu amăruntul 35, 36, 37, 38, 114, 206; — cu cotul, cu cumpăna, cu oca, din picioare, vezi « cu amăruntul »; — cu diridicata 32, 35, 37, 38, 206, 226, 324, 349, 394, 429, 430, 468; — cu măsuri falşe 380; — cu rogojina la uliţă 123; — cu toptanul, vezi « cu diridicata »; — de către calfe 193; — de către străini 417; — în iarmaroace 422; — la zioa târgului 122; — negustori ambulanţi 422; —

*nesfiită = pe faţă, fără frică 192; — pe ascuns 376, 379, 382; — pe bani gata 226; — pe datorie 226; — pe uliţă 769; — postavului cu diridicata 32–42; — prin însoţitori 422; — produselor străine 382, 384, 429; — sisteme de – 422; — strae şi ciubote vechi 241; — termen de –, 429.
Varjabetian (Arsen) preot 299.
Varlaam, — (al II-a) Mitropolit 143; — (ot săcul) Mitropolit 171.
Vârnav (Teodor) 184.
vărniceari = meşteşugari care fac var 105, 106, 267.
Vartic, — (Ionaşco) părcălab de Hotin 75, 79, 80; — (Iuraşco) părcălab de Hotin 75, 79, 80; — Lupul 75, 79; — (Petre) hatman 74, 79.
Vartires (Armanul) din Suceava 140, 456; — (Sănbitei) arman 142.
vârtos (mai –) = cu atât mai mult 282, 311, 338.
Varvara, fimeia lui Ion a Negrului Butarul 102.
varză (desătină din –) 198.
Varzar (Axentie) Episcop armean 307, 308.
Vasco de Gama 43.
vase (de stejar) 260; — cercuit şi vârât în pivniţă = angărie 368.
Vasile, — (al II-a) Bulgaroctonul 12; — (blanar) cupeţ 269; — (blanar) feciorul lui Apostol 197; — calfă la Toader Pascal 194; — calfă la Toma cupeţul 194; — (casapul) staroste de ciocli 288; — (ciubotar) ficior Erbăriţei 121, 273; — cojocar 335; Condurariu 125; — (fierar) ţigan 104; — Gealalău, staroste de ciocli, 288; — (mahalu) sin lui Ion Mahalu 403; — săn Dascălul Mihalache, ot Popăuţ 135; — sin Popa din Stăncești 135; — solonarul 125, 270; — staroste de butnari din Mărăţâi, vezi « Vasilie »; — staroste de ciocli din Focşani 103; — (Vodă) Lupul 63, 92, 94, 100, 101, 105, 106, 127, 143, 170, 244, 264, 273, 277, 317, 366, 422; — vornic de poartă 277.
Vasilie, — Balţatul 74; — (bărbier) calfă 186; — brat Mitropolit Dosoftei 81; — (Hatman) brat Ştefan Voevod 76; — starostea de butnari din Mărăţâi 20, 102, 353; — staroste de ciocli din Focşani 103.
Vasiliev (Iacob) 227.
Vasiliu, — (Iancu) staroste 474; — (Toader), staroste 474.
Vaslui 28, 34, 35, 36; — origina cuvântului 299.
vataf, vezi « vatav ».
vătăj, vezi « vatav ».
vătăjâie, — aparilor din Iaşi 218; — de butnari din Iaşi 247.
vătăman 243.
vătăş, vezi « vatav ».
vatav 65, 67, 88, *243*, *247*; — biv 244; — breslei 243; — de apari 245; — de aprozi 120, 223, 244, 377, 394; — de bresle armeneşti 310; — de buttari 245; — de cărăuşi 248; — de chiragii 248; — de ciocli 288; — de copii 244; — de curălari 244, 248, 358; — de hănsari 245; — de păharnicei 244; — de paici 244; — de pitari 244; — de puşcari 71, 245; — de saidacari 245; — de sâneţari 245; — de sat 183; — de stolnicei 244; — de ţigani 104; — de vânători 245; — de vezetii 244, 248; — mare –, *244*.
vatră = cămin 90.
vătui = ied de un an împlinit 198.
vechil (Mitropoliei) = împuternicitul, reprezentantul Mitropoliei 283.
Vedros (Anton) 315.
veghe voe (a) = a asculta, a se supune poroncei 60, 375.
velit (boer) = de primul rang 68, 374, 394.
Venedict, Episcop de Roman 63, 96, 97.
Veneţia 263; — banca 89.
venetici = străini 465.
Veniamin (Costachi), — Episcop de Huşi 130, 133, 147; — Mitropolit 84,

107, 115, 143, 153, 154, 155, 157, 158, 160, 168, 180, 193, 195, 209, 251, 252, 296, 340, 346, 347, 399, 405, 406, 410, 413, 431.
Veranciu (Antoniu) Arhiepiscop de Strigonia 259.
veşminte (bisericeşti) 269.
veterinari 262.
veveriţă (blană) 269.
Veveriţă, Postelnicul 78.
vicleşug (cu) = prin şiretenie, prin fraudă 338.
Viena 438.
Vilna 47, 59.
vin, — (bărbânţă) 197, 200, 203; — de Cotnari 198; — de Voroveşti 198.
Vişan, — (Costantin) staroste de ciubotari 221; — (Costantin sin lui Ene) staroste 213; — (Ene) staroste 172, 203, 214, 220, 252, 410; — (Niţă) bivolar 480.
Visconti, Episcop de Cervia 52.
Visterie 16, 41, 95, 120, 134, 151, 195, 208, 214, 224, 237, 242, 250, 278, 311, 354, 385, 386.
Visternic, — vel 187, 205, 214, 215, 250, 355, 364, 374, 392, 427; — vtori 134.
Vitold, ducele Lithuaniei 33.
Vizanti (Costachi) dvoreniiu 233, 234.
Vlad (Dracul) Vodă 35, 36.
Vlădeni (moşie) 322.
Vladimir (oraş) 27.
Vladislav, — (al II-a) Regele Poloniei 27; — (al III-a) Regele Poloniei 33.
Vlaicu, Vodă 32, 37.
voit (armean) *299*.
volnic (a fi) = în drept, a avea libertatea 61, 127, 138, 139, 180, 337.
volnici (a) = a împuternici, a încuviinţa 212.
volnicie = drept, libertate 212.
vornic 150, 369, 393, 427; — de Botoşani 216, 282, 283, 395; — de poartă 134, 147, 216; — de târg 95.
voroave = cuvinte, vorbe 60.
Vorona (sat) 78.
Voroneţ, M-tirea 87.
vorovi (a) = a vorbi, a se sfătui 366.
Vovidenia = Intrarea în Biserică, (icoană pe steag) 344.
Vreme (Tofan) ţigan 182.
vulnă = rană 488.
vulpe (blană) 269.
Vulpe (Alex.), săoariu 102.
vutcă = rachiu din cereale şi în special din orz şi sacară, băutură specifică rusească 324.
vutcari = meşteri care fac rachiu 271.

W

Wachman (C. Ed.) 20, 21, 84, 254, 353.
Warszewiecki (Stanislaw) 51, 71.

X

Xenopol (A. D.) 12, 14, 74, 85, 144, 385, 386, 388, 447.

Z

**Zabet politicesc* = autoritate administrativă 338.
zadruga 13, 26.
zaharea = alimente, subsistenţă 320, 324.
Zaharia, — (Copâstenschi) Arhimandrit al Lavrei Kievului 50; — cupeţ 94.
zaharicale = bomboane 183.
zale 259.
zălog = amanet, gaj 61, 377; — a lua 61, 63; — a pune = a face trăsură, a propri, a sechestra 34.
Zamoyski (Ioan) 57, 90.
zapciu = agent fiscal, împlinitor de dăjdii 222, 250, 374, 394.
zapis = contract, — de alcătuire de breaslă 151; — de bezmăn 218, 410; — de chezăşie 223; — de danie 102, 216, 218, 223; — de schimb de casă 278; — de tocmeală pentru înfiinţarea unui târg 321; — de transport 197; — de ucenicie 181, 182, 183; —

de vindere-cumpărare 89, 92, 94, 95, 97, 101, 102, 103, 104, 127, 133, 135, 217, 221, 244, 245, 246, 270, 272, 273, 275, 300, 314, 353.
zaplaz = împrejmuire de scânduri 104.
zapt (a face) = a acapara, a pune stăpânire 442.
zaraf = bancher, schimbător de bani 242.
zăt = ginere.
zavescă 386.
Zeilic (Talpalar) 445.
Zerik 66.
Zgărce (Gligoraș) epitrop 236.
zidari 105, 267.
zile (de târg) 29, 30.
zlătari = argintari 215, 267; — jâdovi 320.
Zlataust (sf. Ioan), = gură de aur.
zloți = galbeni 65, 67, 192, 195, 199, 383, 384; — angărie 264, 351, 372.
Znancia 298.
zodier = ghicitor 135.
Zoe, domnița 169.
Zota, — (blanar) staroste 335, 337, 400; — Țigara 52.
zugrăveli (pe făclie) 335.
zugravi 86, 87, 64.
Zurbă (Neculai) 315.

TABLA DE MATERII

TABLA DE MATERII

Pag.

Cuvânt înainte 5

PARTEA I

ORIGINA BRESLELOR

CAP. I. — PĂRERI ȘI REALITĂȚI 11
§ 1. — Origina străină a breslelor românești 11
§ 2. — Origina autohtonă a breslelor românești 19

CAP. II. — PROBABILITĂȚI ȘI DOCUMENTE 25
§ 1. — Moldova și comerțul internațional 26
§ 2. — Ortodoxism și catolicism 44
§ 3. — Primele bresle moldovenești 84
1. Bresle negustorești 89
2. Bresle meșteșugărești 95
3. Influență apuseană 106

PARTEA II

VIEAȚA BRESLELOR

CAP. I. — ALCĂTUITORI ȘI FORMALITĂȚI 119
§ 1. — Alcătuitorii breslelor 124
1. Femei în breaslă 127
2. Țiganii robi 130
3. Cioclii holtei 133
4. Izvor de breslași 134
5. Străinii de neam 139
§ 2. — Acte și procedură 142
1. Epoca anterioară Regulamentului Organic . . . 143
a) Autorizarea de funcționare 144
b) Catastihul breslei 153
1°. Întăriturile 154
2°. Pomelnicele 162
3°. Însemnările staroștilor 172
2. Codul Calimah 173
3. Epoca Regulamentului Organic 175

Pag.

CAP. II. — ORGANIZAREA BRESLELOR 179

§ 1. — Erarhia profesională 179
1. Ucenicii 179
2. Sâmbriașii 185
3. Calfele 186
4. Jupânii 196
§ 2. — Erarhia administrativă 208
1. Administrația aleasă 208
a) Starostele 209
1° Alegerea starostelui 212
2° Numărul staroștilor în breaslă 216
3° Durata stărostiei 219
4° Drepturi și datorii 221
5° Veniturile stărostiei 225
6° Stărostii la mezat 229
b) Epitropii 236
c) Mai marele staroste 238
2. Administrația numită 243
a) Vătavul 243
b) Ceaușul 248
3. Sfatul obștesc al breslei 251
4. Longeaua 254

CAP. III. — FORMELE BRESLELOR 257

§ 1. — Breslele economice 257
1. Bresle industriale 257
a) Confecțiile 258
b) Articole de gospodărie 260
c) Bărbierii 263
d) Industrii noi 266
2. Bresle negustorești 268
Cartiere de meșteșugari și negustori 271
§ 2. — Bresle sociale 281
1. Bresle de ciocli 281
2. Bresle de mișăi 291
§ 3. — Bresle naționale 297
1. Bresle de Armeni 298
2. Bresle de Jâdovi 316
3. Bresle de străini 331

CAP. IV. — INDIVIDUALITATEA BRESLELOR 333

§ 1. — Simbolul breslelor 334
1. Făclia 334
2. Steagul 340

Pag.

§ 2. — Patrimoniul breslelor 345
1. Elemente active 346
a) Cutia 346
b) Bunuri imobiliare 351
2. Elemente pasive 354
a) Dăjdii 354
b) Angării 363
§ 3. — Jurisdicția 369
1. Prima instanță 370
a) Complect de judecată și competință 371
1° Starostele singur 371
2° Starostele cu fruntașii 372
3° Starostele cu breasla 374
b) Procedura 376
c) Hotăriri 378
1° Globirea 379
2° Certarea 380
3° Certarea și globirea 381
4° Excluderea 383
5° Confiscarea 384
6° Herâia 384
2. Instanțele de apel 389
a) Biserica 390
1° Mitropolitul sau episcopul 390
2° Dichiul sau protopopul 391
b) Vel Visternicul 392
c) Vel Cămărașul 392
d) Autorități locale 392
1° Vornicii 393
2° Vel Aga 393
e) Divanul domnesc 393
3. Judecarea staroștilor 394

CAP. V. — CARACTERUL BRESLELOR 397

§ 1. — Caracter religios 397
1. Hramul breslelor 398
2. Ajutorarea Bisericei 400
3. Ctitoriile breslelor 412
4. Repaosul duminical 413
§ 2. — Caracter moral 414
1. Morală socială 414
2. Morală economică 415

Pag.

§ 3. — Caracter economic 418
1. Producția 418
2. Circulația 421
3. Repartiția 428
§ 4. — Caracter național 428

PARTEA III

DESFIINȚAREA BRESLELOR

CAP. I. — EVOLUȚIA ECONOMICO-SOCIALĂ A MOLDOVEI DE DUPĂ 1700 435

§ 1. — Revoluția modei 436
§ 2. — Sudiți și pământeni 440
§ 3. — Liberalism economic 447

CAP. II. — BRESLE ȘI ADMINISTRAȚIE 455

§ 1. — Starości retrograzi și novatori 455
§ 2. — Regulamentul Organic 459
§ 3. — Vitregia dregătorilor 466
§ 4. — 18 Martie și 27 Iunie 1873 479

ANEXE

Nr. 1. — Catastihul Frăției Adormirei Maicei Domnului din Lwow, întărit de Patriarhul Ieremia la 1 Ianuarie 1586 495
Nr. 2. — Pomelnicul din Catastihul Breslei blănarilor și cojocarilor din Suceava (reînnoit la 1 Ianuarie 1673) 503
Nr. 3. — Catastihul Breslei ciubotarilor din Botoșani (1764—1767) . 515
Ar. 4. — Privilegiul breslei negutitorilor din Iași, dat de Alexandru Constantin Mavrocordat în Septemvrie 1783 553
Nr. 5. — Catastihul Breslei cioclilor jâdovi din Tg. Telinești (Orhei) 1794 559
Nr. 6. — Scrisoare de miluire a Breslelor de mahali, crășmari și pascari din Iași, către Biserica Sf. Andrei din acelaș oraș (1809). 569
Nr. 7. — Intăritura starostelui de pascari Agopii Tetial de către Poliția Târgului Chișinău (1813) 573
Nr. 8. — Scrisoarea de miluire a Breslei precupeților către Biserica Sf. Andrei din Iași (1833) 579
Index și Slovar. 581
Tabla de materii 633

MONITORUL OFICIAL ŞI
IMPRIMERIILE STATULUI
IMPRIMERIA NAŢIONALĂ
BUCUREŞTI — 1939

FUNDAŢIA REGELE CAROL I

SECŢIA ISTORICĂ

INTEMEIATĂ DE

MAJESTATEA SA REGELE CAROL II

CONDUSĂ DE

AL. TZIGARA-SAMURCAŞ ŞI CONST. C. GIURESCU

I. BIBLIOGRAFIE

Dr. ANDREI VERESS, *Bibliografia română-ungară, vol. III. Românii în literatura ungară şi Ungurii în literatura română. (1839—1878)*, Bucureşti, 1935, XVIII + 387 p. in 8° . . Lei 300
(Vol. I—II au apărut în editura Fundaţiei Regele Ferdinand I).

II. DOCUMENTE

P. P. PANAITESCU, *Documente privitoare la istoria lui Mihai Viteazul*, Bucureşti, 1936, 177 p. in 8° Lei 100

EMIL VÎRTOSU, *Tudor Vladimirescu. Pagini de revoltă*, Bucureşti, 1936, 80 p. in 8° . . . . . Lei 45

GR. NANDRIŞ, *Documente româneşti în limba slavă din mănăstirile Muntelui Athos. (1372—1658)*, Bucureşti, 1937, 309 p. in 8° Lei 150

AUREL V. SAVA, *Documente privitoare la târgul şi ţinutul Lăpuşnei*, Bucureşti, 1937, 326 p. in 8° Lei 160

Dr. ANDREI VERESS, *Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei şi Ţării Româneşti, vol. IX. (1614—1636)*, Bucureşti, 1937, XXVI + 409 p. in 8° . . . . . Lei 400
(Vol. I—VIII au apărut în editura Fundaţiei Regele Ferdinand I).

Dr. ANDREI VERESS, *Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei şi Ţării Româneşti, vol. X (1637 — 1660)*, Bucureşti, 1938, XVI + 388 p. in 8° . . . . . Lei 400

DAMIAN P. BOGDAN, *Acte moldoveneşti dinainte de Ştefan cel Mare*, 77 p. in 8° . . . . . Lei 50

P. P. PANAITESCU, *Documentele Ţării-Româneşti I. Documentele interne, 1369-1490* . . . . . Lei 300

Sub tipar

Dr. ANDREI VERESS, *Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei şi Ţării Româneşti, vol. XI* (1660—1690)

III. STUDII

P. P. PANAITESCU,	*Mihai Viteazul*, Bucureşti, 1936, 269 p. in 8°	Lei 150
V. CHRISTESCU,	*Apărarea militară a Daciei Traiane*, Bucureşti, 1937, 272 p. in 8°	Lei 140
G. I. BRĂTIANU,	*Une nouvelle histoire de l'Europe au moyen âge*, Bucureşti, 1937, 21 p. in 8°	
MARCELLE F. LAMBRINO,	*Les vases archaïques d'Histria*, Bucureşti, 1938, 375 p. in 8°	Lei 250
C. ANDREESCU şi C. STOIDE,	*Ştefăniţă Lupu, domn al Moldovei (1659-1661)*, 200 p. in 8°.	Lei 120
GEORGE POTRA,	*Contribuţiuni la istoricul Ţiganilor din România*, Bucureşti, 1939, 354 p. in 8°	Lei 200
DAN SIMONESCU,	*Literatura românească de ceremonial: Condica lui Gheorgachi 1762*, Bucureşti, 1939, 336 p. in 8°.	Lei 200
EUG. PAVLESCU,	*Economia breslelor în Moldova*, Bucureşti, 1939, 642 p. in 8°	Lei 300
T. PALADE,	*Radu dela Afumaţi*, Bucureşti, 1939, 102 p. in 8°	Lei 60

Preţul Lei 300.

C. 53.504.

